

isarc

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

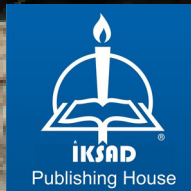
<https://www.isarconference.org/>

1. ULUSLARARASI ARSLANTEPE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ 1. INTERNATIONAL ARSLANTEPE SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

EDITORS
Dr. Elif ÖZDOĞLAR
Ramil Aliyev

18 - 19 SEPTEMBER 2021 / MALATYA

CONGRESS BOOK

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

1.INTERNATIONAL ARSLANTEPE

SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

DATE AND PLACE

18-19 SEPTEMBER 2021

MALATYA

ORGANIZATION

ISARC

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

GENERAL COORDINATOR

Yasemin AĞAOĞLU

COORDINATOR

Yusuf SÖYLEMEZ

EDITORS

Dr. Elif ÖZDOĞLAR

Ramil Aliyev

ORGANIZING COMMITTEE

DOÇ. DR. REYHAN DADAŞOVA

DOÇ. DR. SEVCAN YILDIZ

DR. DAMEZHAN SADYKOVA

DR. AYKAN ÇOŞKUN

DR. HAKAN ÇETİNER

DR. SERKAN GÜN

ARK. LEVENT ALPASLAN

İBRAHİM KAYA

PARTICIPATING COUNTRIES

Algeria /Azerbaijan/ Canada/India/ Indonesia/Iran/

Moldova/Nigeria/Pakistan

Copyright © 2021 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other non-commercial uses permitted by copyright

law. Institution of Economic Development and Social
Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E mail: iksadyayinevi@gmail.com

www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2021©

ISBN: 978-625-8007-17-6

Cover Design: İbrahim KAYA

September / 2021

Ankara / Turkey

Size = 21x29,7 cm

SCIENCE AND ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Atabey KILIÇ
Prof. Dr. Atilla PULUR
Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ
Prof. Dr. Hülya ÇİÇEK
Prof. Dr. Nardane YUSİFOVA
Prof. Dr. Necati DEMİR
Prof. Dr. Neşe YAŞAR ÇEĞİNDİR
Prof. Dr. Kıyakbayeva ULBOSIN
Prof. Dr. Şefik TÜFENKÇİ
Prof. Dr. Younes ABROUKI
Doç. Dr. A. İnci Sökmen ALACA
Doç. Dr. Ahmet ÇOBAN
Doç. Dr. Ayşen ALTUN ADA
Doç. Dr. Azimbaeva GULBAYRA
Doç. Dr. Bahadır KILCAN
Doç. Dr. Fahri ERENEL
Doç. Dr. Dinara FARDEEVA
Doç. Dr. Emine Gül Cansu ERGÜN
Doç. Dr. Esra ALTINTAŞ
Doç. Dr. Fatih ÇİĞ
Doç. Dr. İpek Fatma ÇEVİK
Doç. Dr. Laura Sînziana CUCIUC ROMANESCU
Doç. Dr. Medeuova GALİYA
Doç. Dr. Mehmet Özkan TİMURKAN
Doç. Dr. Melek AKDOĞAN GEDİK
Doç. Dr. Murat DAL
Doç. Dr. Neslihan ŞAHİN
Doç. Dr. Sabire SOYTOK
Doç. Dr. Sarash KONYRBAEVA
Doç. Dr. Sevda KOÇ AKRAN
Doç. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA
Doç. Dr. Yavuz AKÇİ
Doç. Dr. Yener Lütfü MERT
Dr. Öğr. Üyesi Beyhan PAMUK
Dr. Öğr. Üyesi Betül COŞKUN ÇELİK
Dr. Öğr. Üyesi Emel TOZLU

Erciyes Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi
Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi
Gazi Üniversitesi
Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Abay Kazakh National Pedagogical University
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Mohammed V University In Rabat
İstanbul Arel Üniversitesi
Dicle Üniversitesi
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Kazakh Natonal Women's Pedagogical University
Gazi Üniversitesi
İstinye Üniversitesi
Rusya Bilimler Akademisi
Başkent Üniversitesi
Kafkas Üniversitesi
Siirt Üniversitesi
İğdır Üniversitesi
Ovidius University Of Constanta, Romania
Kazakh National Women's Pedagogical University
Atatürk Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi
Munzur Üniversitesi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Farabi Kazakh National University
Siirt Üniversitesi
Kafkas Üniversitesi
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Galata Üniversitesi
Uşak Üniversitesi
Bitlis Eren Üniversitesi
İstanbul Gelişim Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Evrim Şencan Gürtunca
Dr. Öğr. Üyesi Hakan ALTUNAY
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KAFADAR
Dr. Öğr. Üyesi Merivan ŞAŞMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ALTUNTAŞ YILMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Özge Altıntaş KADIRHAN
Dr. Öğr. Üyesi Sema KAYAPINAR KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Serkan ATMACA
Dr. Öğr. Üyesi Serkan GÜLDAL
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ADAK
Dr. Öğr. Üyesi Şükran BAŞGÖL
Dr. Öğr. Üyesi Ufuk MEMİŞ
Dr. Öğr. Üyesi Yasin SÖĞÜT
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar SUBAŞI
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel DEMİREL
Dr. Ayçin AKSU ALTUN
Dr. Esra ENES
Dr. Fatma Gönül SOLMAZ
Dr. Hava MEHTİEVA
Dr. İlter DEMİRHAN
Dr. Mahir TERZİ
Dr. Munır AHMED
Dr. Sakina BAYRAMOVA
Dr. Shitnaan E. WAPMUK
Dr. Zeynep SEMEN

Başkent Üniversitesi
Süleyman Demirel Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi
Dicle Üniversitesi
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Kırklareli Üniversitesi
Munzur Üniversitesi
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi
Mardin Artuklu Üniversitesi
Avrasya Üniversitesi
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Başkent Üniversitesi
Harran Üniversitesi
Mersin Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Moskova Tıp Akademisi
Harran Üniversitesi
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Islamia College University, Peshwar
AMEA
University Of Jos, Plateau State, Nigeria
Dokuz Eylül Üniversitesi

ISARC
1.INTERNATIONAL ARSLANTEPE
SCIENTIFIC RESEARCH
CONGRESS
18-19 SEPTEMBER 2021
MALATYA
CONGRESS PROGRAM

Zoom Meeting ID: 847 5614 1009

Zoom Passcode: 271478

<https://us02web.zoom.us/j/84756141009?pwd=UmpSOFIUMklxNWZ1TkR4UTQzZVZpQT09>

PARTICIPATING COUNTRIES

Algeria /Azerbaijan/ Canada/India/ Indonesia/Iran/

Moldova/Nigeria/Pakistan

TOTAL NUMBER OF INTERNATIONAL PAPER: 45
PAPER FROM TURKEY: 39

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ◆ Bilgisayarınızda mikrofona olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ◆ Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ◆ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ◆ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

ÖNEMLİ NOT: SUNUMLARINIZI HEM TÜRKÇE HEM İNGİLİZCE HAZIRLAMANIZI RİCA EDERİZ.

REGISTER FOR ONLINE SESSION

18.09.2021 SATURDAY 09.20-09.40

INTRODUCTION SPEECH

18.09.2021/ SATURDAY: 09.40

SN. SELAHATTİN GÜRKAN

**MALATYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BAŞKANI
(METROPOLITAN MAYOR)**

ONLINE EXHIBITION

Assist. Prof. Dr. Yasemin GÜL
Erzincan Binali Yıldırım University

18.09.2021

SATURDAY/ 10:00-12:30

SESSION-1 HALL -1 (YÜZ YÜZE OTURUM)

(Face to face session)

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ

Algeria:08:00-10:30 /Azerbaijan:09:00-11:30 / Canada:03:00-05:30 / India:12:30-15:00 /

Indonesia:14:00-16:30/Iran:11:30-14:00/ Moldova:10:00-12:30 / Nigeria:08:00-10:30/ Pakistan:12:00-14:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE Raşit YILDIZ	Akdeniz University	Destan Ve Efsaneler: Malatya Örneği
Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE	Akdeniz University	Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaların Sistemik Derlemesi
Levent ALPASLAN	Akdeniz University	Malatya İlinin Tarihi Eserleri Ve Ören Yerleri
Kübra GÖYMEN Lect. Hasan ŞAHİN Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ	Akdeniz University	Antik Kentlerde Dijitalleşme: Arslantepe Örneği
Levent ALPASLAN	Akdeniz University	Bizans Mimarisi
Erdoğan ÇÖÇEN Remzi KOKARGÜL Rukiye YAMAN Muhsin BAYSAL	Apricot Research Institute	Malatya Yeşilyurt Kozluk' Vişnesinin Fenolojik, Pomolojik Ve Morfolojik Özellikleri
Erdoğan ÇÖÇEN Remzi KOKARGÜL Duygu ÖZELÇİ Mehmet ÖZELÇİ	Apricot Research Institute	'Ekşi Kara' Dutunun (<i>Morus Nigra</i> L.) Bitkisel Özellikleri
Tahsin BOZDAĞ	İnönü University	Geleneksel Türk Ebru Sanatının Gelişimi Ve Örnek Sanat Eserleri Üzerine İncelemeler
Tahsin BOZDAĞ	İnönü University	Geleneksel Türk Ebru Sanatında Necmeddin Okyay'ın Eserlerini Gestalt Algı Kuramı Bağlamında Anlamlandırmak
Dr. Caner ÇAKI Mehmet Ozan GÜLADA	Bağımsız Araştırmacı Malatya Turgut Özal University	İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Seferberlik Propagandası

18.09.2021

SATURDAY/ 10:00-12:30

SESSION-1 HALL -1

MODERATOR: Dr. Serkan GÜN

Algeria:08:00-10:30 /Azerbaijan:09:00-11:30 / Canada:03:00-05:30 / India:12:30-15:00 /

Indonesia:14:00-16:30/Iran:11:30-14:00/ Moldova:10:00-12:30 / Nigeria:08:00-10:30/ Pakistan:12:00-14:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Oğuzhan KOÇER	Hatay Mustafa Kemal University	Hatay Yöresinde Yetişen Mersin Bitkisi Uçucu Yağ Bileşenleri
Aytül YILDIRIM	Firat University	Elazığ İli Baskil İlçesinin Bitkisel Üretim Durumu
Matloob Ahmad	Government College University, Faisalabad	Discovery Of New A-Glucosidase Inhibitors: An In Silico And Biochemical Approach
Anam Nawaz Kamran Walayat Matloob Ahmad	Government College, University Faisalabad	Synthesis, Characterization And Antimicrobial Activity Of Norfloxacin Derivatives
Musrat Shaheen Humaira Altaf Nasir Rasool	Government College, University Faisalabad	2,4- Dibromo Aryl Carboxylate And Its Arylation Via Palladium (0) Catalyst
Muhammad Bilal Kubra Younis Nasir Rasool	Government College, University Faisalabad	Pd(0) Catalyzed Arylation Of N-(6-Arylbenzo[D]Thiazol-2-Yl) Acetamides And Their Biological Evaluation
Ayesha Malik Moniba Sharif Nasir Rasool	Government College, University Faisalabad	Pd (0) Catalyzed Synthesis Of Thiophene Based-Derivatives And Their Spasmolytic Activities
Ayesha Siddiqa Nasir Rasool	Government College, University Faisalabad	Synthesis Of Furan Based Biphenyl-4-Yl-Amide Derivatives Via Pd(0) Catalyzed Suzuki Cross-Coupling Reaction And Their Biological Activities government College, University Faisalabad
Suresh Kumar	Maharishi Markandeshwar (Deemed to be University)	Wet Chemical Synthesis and Characterization Of Cds And Zns Nanopowder
Ameer Fawad Zahoor	Government College University, Faisalabad-Pakistan	Epoxide Ring Opening Reaction As A Facile Synthetic Approach Towards Unnatural/Complex Amino Acids
Zulfiqar Ali Khan	Government College, University Faisalabad	Design And Synthesis Of Mannich Base Derivative Of Oxadiazole As A Potent Thymidine Phosphorylase Inhibitor
Dr. Serkan GÜN	Siirt University	Sokak Yiyecekleri Üzerine Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi

18.09.2021

SATURDAY/ 10:00-12:30

SESSION-1 HALL -2

MODERATOR: Hasan ŞAHİN

Algeria:08:00-10:30 /Azerbaijan:09:00-11:30 / Canada:03:00-05:30 / India:12:30-15:00 /

Indonesia:14:00-16:30/Iran:11:30-14:00/ Moldova:10:00-12:30 / Nigeria:08:00-10:30/ Pakistan:12:00-14:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Hery Purwanto	Central Java Al-Qur'an Science University in Wonosobo	The Role Of Indonesian Nahdlatul Ulama Citizens In The Development Of Islamic Social Finance Networks For Sustainable Economic Development
Ananda Majumdar	The University of Alberta	The Journey Of Karma As A Religious Tradition
Mehrdad Parsaee Shila Khademi Sharifabad	Independent Researcher, Tehran, Iran	Impact Of Employee Performance Evaluation Based On Comprehensive Analysis Of Completed Tickets In Periodic Manner On Successful Implementation Of Itsm In Non-It Company
Olugbenga Babajide SOYEMI Olumuyiwa Abidemi AIKULOLA	The Federal Polytechnic, Ilaro	Impact Of Pit-Latrines On Shallow Wells Water Quality Of Gbogidi Area Of Ilaro, Ogun State, Nigeria
Assist. Prof. Dr. Azat TOKTONALIEV	Hatay Mustafa Kemal University	İmam Gazali'de Tasavvuf Ve Felsefe
Dr. Nizamettin ERGÜVEN	Elazığ İl Vaizi	Câferî Âlimler Açısından İctihâd Kapısının Açık Olduğu İddiasının Tahlili
Sema KARAGÖZ	Bolu Abant İzzet Baysal University	Salgın Süreçlerinde Uzamış Yas Riski, Dini Başa Çıkma Ve Profesyonel Manevi Müdahaleler
Rehana Kanwal	National College of Business Administration and Economics	The Meaning Of Religious Dialogue, For Interfaith Tolerance According To Christian-Muslim Theologians In Pakistan

18.09.2021

SATURDAY/ 10:00-12:30

SESSION-1 HALL -3

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Cafer Şafak EYEL

Algeria:08:00-10:30 /Azerbaijan:09:00-11:30 / Canada:03:00-05:30 / India:12:30-15:00 /

Indonesia:14:00-16:30/Iran:11:30-14:00/ Moldova:10:00-12:30 / Nigeria:08:00-10:30/ Pakistan:12:00-14:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Aysel DEREGÖZÜ	İnönü University	“Menschen” Adlı Almanca Öğretimi Ders Kitabında Yer Alan Ahiştirmaların Uzaktan Eğitim Sistemiyle Dil Öğretimine Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi
Assoc. Prof. Dr. Şule FIRAT DURDUKOCA	Kafkas University	Öğretmen Adaylarının Basamaklı Öğretim Modelinin Uygulamasına İlişkin Görüşleri
Ayətəxan Ziyad	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti	Elmi Mübahisələr: Müləhizələr, Qənaətlər “Hekayə”, Yoxsa “Hekayət”?
Assist. Prof. Dr. Necati ÇOBANOĞLU	Adnan Menderes University	Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Stilleri İle Öğrencilerde Değer Gelişimi İlişkisi
Assist. Prof. Dr. Necati ÇOBANOĞLU	Adnan Menderes University	Ortaokullarda Öğretmen Liderliği Ve İş Motivasyonu İlişkisinin İncelenmesi
Assist. Prof. Dr. Yasemin GÜL	Erzincan Binali Yıldırım University	Seramik Sanatında İslî Pişirim Tekniği Ve Kişisel Uygulamalar
Assoc. Prof. Victoria ROCACIUC	Institute of Cultural Heritage of MECC	Evolution Of Aesthetic Values In Illustrating The Abc Books In The Creation Of Moldovan Visual Artists (1945-2020)
Assoc. Prof. Dr. Cafer Şafak EYEL	Bahçeşehir University	Uzaktan Çalışma Ölçeği Türkçe Uyarlaması: Güvenilirlik Ve Geçerlilik Analizi
Serdar Engin KOÇ	Başkent University	Öğrenme Teorilerinin Eğitsel Oyunlara Etkileri

18.09.2021

SATURDAY/ 10:00-12:30

SESSION-1 HALL -4

MODERATOR: Dr. Bahar ALTUNOK

Algeria:08:00-10:30 /Azerbaijan:09:00-11:30 / Canada:03:00-05:30 / India:12:30-15:00 /

Indonesia:14:00-16:30/Iran:11:30-14:00/ Moldova:10:00-12:30 / Nigeria:08:00-10:30/ Pakistan:12:00-14:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Rabia AYDOĞAN BAYKARA	Malatya ve Eğitim Araştırma Hastanesi	The Relationship Between Obesity And Psychosomatic Symptoms İn Fibromyalgia Syndrome
Dr. Dilek SAĞLAM	Malatya Training and Research Hospital	Fibrous Cortical Defect And Non-Ossifying Fibroma In Children And Adolescent: Magnetic Resonance Imaging Findings
Nizamettin KUTLUE	Özel Doğu Anadolu Hastanesi	Kolesistektomide Dikkat Edilmesi Gereken Bir Anatmik Durum: Tortiyoze Sağ Hepatik Arter (Tırtıl Kamburu Veya Moynihan Kamburu)
Assist. Prof. Dr. Serhat DOĞAN Uzm. Dr. Bahadır ÖNDEŞ Assoc. Prof. Dr. Burhan Hakan KANAT	Malatya Training and Research Hospital	Alışılmamış Bir Akut Batın Nedeni; Amfizematöz Piyelonefrit
Prof. Dr. Ramil ALIYEV		Uyku Ve Mit
Assoc. Prof. Asim Mansha	Government College University Faisalabad	Computational Study Of Structural, Spectral And Biological Properties Of Propiophenone Derivative
Bouafia Waffa	University of Batna	Antioxidant Activity Of Ephedra Altissima Extract During Simulated In Vitro Gastrointestinal Digestion
Dr. Samreen Gul Khan Dr. Azhar Rasul Dr. Kiran Aftab Dr. Naheed Akhtar	GC University, Faisalabad Government College University, Faisalabad	Synthesis, Characterization, Antibacterial And Thrombolytic Activity Evaluation Of 1,3,4-Oxadiazole Based Acetamide Derivatives
Assist. Prof. Dr. Bora DİNÇ	Akdeniz University	Pain Management In Laparoscopic Living-Donor Nephrectomy: The Impact Of Erector Spinae Plane Block (Espb) On Postoperative Period
Assist. Prof. Dr. Mikail UYAN	Recep Tayyip Erdoğan University	Perkütan Endoskopik Gastrotominin Nadir Bir Komplikasyonu: Karaciğer Yaralanması
Prof. Dr. Adil Geybulla	Azerbaijan Medical University	Values Of Microcirculation And Hemorheology After Esophagoplasty For Cancer
Tuncay KULOĞLU Dr. Nevin KOCAMAN	Fırat University	Investigation Of The Effects Of Vitamin D On Meteorin-Like Protein In Kidney Tissue Of Doxorubicin Applied Rats

18.09.2021

SATURDAY/ 13:00-15:30

SESSION-2 HALL -1

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Aliye AKIN

Algeria:11:00-13:30 /Azerbaijan:14:00-16:30 / Canada:06:00-08:30 / India:15:30-18:00 /

Indonesia:17:00-19:30/Iran:14:30-17:00/ Moldova:13:00-15:30 / Nigeria:11:00-13:30/ Pakistan:15:00-17:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Pınar ERTEN	Bingöl University	Dijital Dünyada Üniversite Öğrencilerinin İnternet İçin Eleştirel Okuryazarlık Düzeyleri
Assist. Prof. Dr. Duygu TALİH AKKAYA	Yalova University	Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Medya Reklam Kampanyalarının Türkiye Ve Dünyadaki Yansımaları
Safira Salma SANIA Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Brand Quality Attraction Of Qonita Batik Pekalongan Indonesia
Lukman KHAKIM		Use Of Sharia Mobile Banking In Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM	Mersin University	The State Of Handicapped English Teachers In Turkey: An Idiographic Analysis
Assoc. Prof. Dr. Aliye AKIN Lect. Adnan AKIN	Bolu Abant İzzet Baysal University	Turizm Sektöründe Örgütsel Yabancılaşma
Lect. Adnan AKIN Assoc. Prof. Dr. Aliye AKIN	Bolu Abant İzzet Baysal University	Yavaş Şehir Göynük'te Turizm
Dr. Halil İbrahim KARAKAN Ayşe AKBULUT METE	Gaziantep University	Turistlerin Tüketim Davranışlarında Akran Etkisine Duyarlılık Düzeyinin Ölçülmesi
Assist. Prof. Dr. Elif ÖZDOĞLAR Assist. Prof. Dr. Çağrı YALÇIN	Kütahya Dumlupınar University	The Relationship Between Politics and Space Design In Antiquity

18. 09.2021

SATURDAY/ 13:00-15:30

SESSION-2 HALL -2

MODERATOR: Dr. Aykan COŞKUN

**Algeria:11:00-13:30 /Azerbaijan:14:00-16:30 / Canada:06:00-08:30 / India:15:30-18:00 /
Indonesia:17:00-19:30/Iran:14:30-17:00/ Moldova:13:00-15:30 / Nigeria:11:00-13:30/ Pakistan:15:00-17:30/**

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Diah Niki Mahmudah Hendri Hermawan Adinugraha	IAIN Pekalongan	Product Diversification On Arifa Batik Sales Turnover In Pekalongan
Firman Happy Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan	Online Business Of Asem Candy Msmes In Pekalongan Regency To Empower Village Communities In Overcoming Covid 2021
Rohmah Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan	Behavior Of Online Shop Non Food Businesses In Islamic Business Ethics Perspective (Case Study In Batang District)
Much Agus Chalimi Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan	Handling Of Syariah Bank Problem Financing In Indonesia
Dhea Aulia DAMAYANTI NURUDIN	IAIN Pekalongan UIN Walisongo Semarang	Factors Affecting Share Prices In Consumer Goods Industry Sector Companies
Dr. Aykan COŞKUN	MEB	Avrupa Ülkelerindeki Hedge Fonların Performanslarının İncelenmesi
R. Nia MAROTINA Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan	Comparison Of Reputation Of State-Owned Bank In Indonesia
Afrina Nur Imas Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan	Assistance Of Marketing Content Applications At Distro Santri To Increase Sales During The Covid-19 Pandemic

18. 09.2021

SATURDAY/ 13:00-15:30

SESSION-2 HALL -3

MODERATOR: Ahmet KAYA

**Algeria:11:00-13:30 /Azerbaijan:14:00-16:30 / Canada:06:00-08:30 / India:15:30-18:00 /
Indonesia:17:00-19:30/Iran:14:30-17:00/ Moldova:13:00-15:30 / Nigeria:11:00-13:30/ Pakistan:15:00-17:30/**

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Kenan AYTEN Murat Mustafa SAVRUN	Osmaniye Korkut Ata University Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University	Üç Seviyeli Yükseltici Dönüştürücüye Entegre Edilmiş Yarı Empedans Kaynaklı Dönüştürücüye Dayalı Akuple Endüktans İle Giriş Akım Dalgalanmasının Azaltılması
Ahmet KAYA	Nevşehir Hacı Bektaş Veli University	Non-Ruin Probability Calculations By Using Hamiltonian Operators
Hassan Guendouz	Mechanics Research Center (CRM), BP N73B, Ain El Bey, 25021 Constantine, Algeria	Investigation Of Aluminum Sputtering Using Accelerated Argon Ion Beam
Dr. P. Jothilakshmi R. Mohana Sundaram	Sri Venkateswara College of Engineering	Implementation Of Phased Array Antenna For Meteorological Applications
SUTRISNO	Postgraduate of IAIN Pekalongan	Shifting Inheritance Law In Islamic Boarding Schools
Zainal Muttaqin ALI MUHTAROM	Postgraduate of IAIN Pekalongan	Health Social Insurance Innovation Insight From Sharia Perspective
Mukhtarom	Postgraduate of IAIN Pekalongan	Zakat Innovation
Khairul ANWAR Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	IAIN Pekalongan,	The Effect Of Service, Price, Promotion And Product Quality On Public Shopping Interest: Theoretical Framework

18. 09.2021

SATURDAY/ 13:00-15:30

SESSION-2 HALL -4

MODERATOR: Hendri Hermawan ADINUGRAHA

Algeria:11:00-13:30 /Azerbaijan:14:00-16:30 / Canada:06:00-08:30 / India:15:30-18:00 /

Indonesia:17:00-19:30/Iran:14:30-17:00/ Moldova:13:00-15:30 / Nigeria:11:00-13:30/ Pakistan:15:00-17:30/

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Puguh WIDIYATMOKO Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Awareness For Cancellation Of Urbun In Murabahah Contract
Alif Rilo PAMBUDI	IAIN Pekalongan	Employee Wage System In Islamic Perspective
Novalini Jailani Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Halal Lifestyle and Sharia-Based Economy Growth In Indonesia
Dina WULANDARI	IAIN Pekalongan	Intensity Of Social Media Use As Marketing Media In Increasing Sales Volume With Gender As A Moderating Variable
Zakiyatul Hadfah Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Sharia Banking Merger And Sharia Economic Movement Transformation In Indonesia
Azam RIVANI Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Behavior Of Muzakki In Pandemic Covid-19 In Indonesia
Yuniar Rakhman Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Economics Of Students In Islamic Boarding School
Azhar FAHMI Hendri Hermawan ADINUGRAHA	IAIN Pekalongan	Quality Analysis Of Human Resources And Company Service Quality: Literature Review

PHOTO GALLERY

TÜRK DÜNYASI / TURKISH WORLD

SULUBOYA RESİM SERGİSİ / WATERCOLOR PAINTING EXHIBITION

TARİH / DATE: 18.09.2021 AÇILIŞ SAATİ / OPENING TIME: 10:00

RESSAM / ARTIST: İbrahim KAYA*

*Görsel Sanatlar Öğretmeni, Battalgazi Bilim ve Sanat Merkezi Malatya/ Türkiye., Süleyman Demirel Üniversitesi Sanat ve Tasarım Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Isparta / Türkiye., Orcid no: 0000-0002-7113-6808

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Malatya'da doğdu, 1995 yılında Malatya Atatürk Sağlık Meslek Lisesi, Sağlık Memurluğu Bölümünü bitirdi. 2001 yılında Niğde Üniversitesi Resim-iş Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım ana bilim dalı Tezli yüksek lisans öğrencisi olarak eğitimine devam etmektedir. 2001 yılında Resim-İş Öğretmeni olarak Malatya'da göreve başlamıştır. Battalgazi Bilim Sanat Merkezi'nde Görsel Sanatlar öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Resim, Görsel İletişim ve Grafik tasarımı alanlarında çalışmalar yapmaktadır. Güzel sanatlar eğitimi ve Geleneksel sanatlar konularında kitap, makale ve yayınları mevcuttur.

SERGİ AFİŞİ / EXHIBITION POSTER

 isararc
INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER
<https://www.isarconference.org/>

TURKISH WORLD **TÜRK DÜNYASI**

WATERCOLOR PAINTING EXHIBITION **SULUBOYA RESİM SERGİSİ**

1. INTERNATIONAL ARSLANTEPE SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS 1. ULUSLARARASI ARSLANTEPE BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

İbrahim KAYA

HOUR: 10:00 SAAT: 10:00

18 SEPTEMBER 2021 18 EYLÜL 2021

Mövenpick Hotel
MALATYA

Resim 1: Osman Hamdi Bey "kaplumbağa terbiyecisi"
Repröduksiyon / 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya /
Osman Hamdi Bey "Turtle tamer" Reproduction / 35x25
cm watercolor on paper

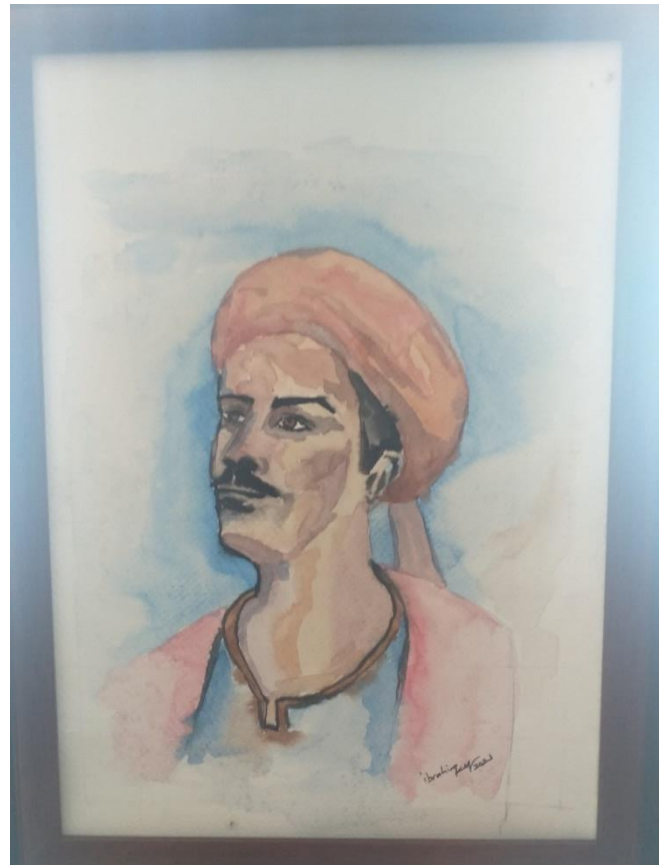
Resim 2: Selçuklu Savaşçısı 35x25 cm kağıt üzerine
suluboya / Seljuk Warrior 35x25 cm watercolor on paper

Resim 3: Oğuz Kağan Repröduksiyon / 30x22 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Oguz Kagan Reproduction / 30x22 cm watercolor on paper

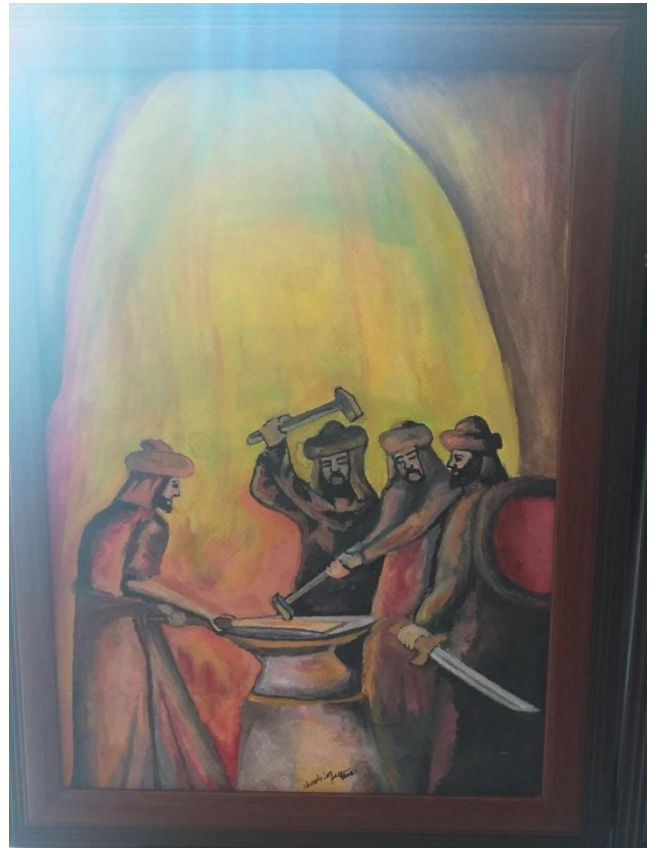
Resim 4: Yunus Emre Repröduksiyon / 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Yunus Emre Reproduction / 35x25 cm watercolor on paper

Resim 5: Hacı Bektaş-ı Veli Repröduksiyon / 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Hacı Bektaş-ı Veli Reproduction / 35x25 cm watercolor on paper

Resim 6: Ergenekon Repröduksiyon / 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Ergenekon Reproduction / 35x25 cm watercolor on paper

Resim 7: Semazen / 30x22 cm kâğıt üzerinde
Suluboya / Whirling Dervish / 35x25 cm
watercolor on paper

Resim 8: Bozkurt / 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya /
Gray wolf / 35x25 cm watercolor on paper

Resim 9: Atatürk Yeniçeri kıyafetiyle, 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Atatürk with his Janissary outfit, 35x25 cm watercolor on paper

Resim 10: Hoca Ahmet Yesevi, Repröduksiyon 35x25 cm kâğıt üzerinde Suluboya / Hoca Ahmet Yesevi, Reproduction 35x25 cm watercolor on paper

Resim 11: Sergi Salonundan Görünüş

Resim 12: Sergi Salonundan Görünüş

Resim 13: Malatya Büyükşehir Belediye Başkanımız Selahattin Gürkan sergimizin açılışında / Malatya Metropolitan Municipality Mayor Selahattin Gürkan at the opening of our exhibition

Resim 14: Sergi Salonundan Görünüş

SERAMİK KİŞİSEL SERGİ / CERAMIC PERSONAL EXHIBITION**TARİH / DATE: 18.09.2021 AÇILIŞ SAATİ / OPENING TIME: 10:00****RESSAM / ARTIST: Dr. Öğr. Üyesi Yasemin GÜL****ÖZGEÇMİŞ:**

Dr. Öğrt. Üyesi Yasemin Gül: Lisans İnönü Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Bölümü 2005, Yüksek Lisans Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni. Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, 2009, Sanatta Yeterlilik Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, 2017 ve Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde ikinci sanatta yeterlilik eğitimi devam etmektedir. Halen Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Çok sayıda kişisel ve karma sergileri bulunmaktadır. Gül, resim sanatında portre teması, seramik sanatında ise alternatif pişirim teknikleri ve geleneksel çömlekçilik üzerine çalışmalarına devam etmektedir.

SERGİ AFİŞİ / EXHIBITION POSTER:

1. ULUSLARARASI ARSLANTEPE BİLİMSEL
ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

SERAMİK KİŞİSEL SERGİ

2021

DR. ÖĞRT. ÜYESİ YASEMİN GÜL

isarc

INTERNATIONAL SCIENCE
AND ART RESEARCH CENTER

Resim 1 SERAMİK FORM 1. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 2 SERAMİK FORM 2. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 3 SERAMİK FORM 3. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim , 2019

Resim 4. SERAMİK FORM 4 .Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 5. SERAMİK FORM 5. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim , 2019

Resim 6. SERAMİK FORM 6. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 7. SERAMİK FORM 7. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 8. SERAMİK FORM 8. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 9. SERAMİK FORM 9. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 10. SERAMİK FORM 10. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 11. SERAMİK FORM 11. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 12. SERAMİK FORM 12. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 13. SERAMİK FORM 13. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 14. SERAMİK FORM 14. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 15. SERAMİK FORM 15. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 16. SERAMİK FORM 16. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 17. SERAMİK FORM 17. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 18. SERAMİK FORM 18. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 19. SERAMİK FORM 19. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 20. SERAMİK FORM 20. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 21. SERAMİK FORM 21. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

Resim 22. SERAMİK FORM 22. Şamotlu Çamur, Tornada elle şekillendirme, Raku Pişirim, 2019

İÇİNDEKİLER

DESTAN VE EFSANELER: MALATYA ÖRNEĞİ.....	46
Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE, Raşit YILDIZ	
ARSLANTEPE HÖYÜĞÜ KONULU BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN SİSTEMATİK DERLEMESİ.....	46
Doç. Dr. Sevcan YILDIZ, Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE	
MALATYA İLİNİN TARİHİ ESERLERİ VE ÖREN YERLERİ.....	67
Levent ALPASLAN	
ANTİK KENTLERDE DİJİTALLEŞME: ARSLANTEPE ÖRNEĞİ	79
Kübra GÖYMEN, Doç. Dr. Sevcan YILDIZ	
BİZANS MİMARİSİ.....	84
Levent ALPASLAN	
'MALATYA YEŞİLYURT KOZLUK' VIŞNESİNİN FENOLOJİK, POMOLOJİK VE MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ	105
Erdoğan ÇÖÇEN, Remzi KOKARGÜL, Rukiye YAMAN, Muhsin BAYSAL	
'EKŞİ KARA' DUTUNUN (<i>Morus nigra</i> L.) BİTKİSEL ÖZELLİKLERİ	107
Erdoğan ÇÖÇEN, Remzi KOKARGÜL, Duygu ÖZELÇİ, Mehmet ÖZELÇİ	
GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATININ GELİŞİMİ VE ÖRNEK SANAT ESERLERİ ÜZERİNE İNCELEMELER.	109
Tahsin BOZDAĞ	
GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATINDA NECMEDDİN OKYAY'IN ESERLERİNİ GESTALT ALGI KURAMI BAĞLAMINDA ANLAMLANDIRMAK	110
Tahsin BOZDAĞ	
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA YUNANİSTAN'IN SEFERBERLİK PROPAGANDASI.....	111
Caner ÇAKI, Mehmet Ozan GÜLADA	
HATAY YÖRESİNDE YETİŞEN MERSİN BİTKİSİ UÇUCU YAĞ BİLEŞENLERİ.....	126
Oğuzhan KOÇER	
ELAZIĞ İLİ BASKIL İLÇESİNİN BİTKİSEL ÜRETİM DURUMU	128
Aytül YILDIRIM	
DISCOVERY OF NEW A-GLUCOSIDASE INHIBITORS: AN IN SILICO AND BIOCHEMICAL APPROACH.....	142
Matloob Ahmad	
SYNTHESIS, CHARACTERIZATION AND ANTIMICROBIAL ACTIVITY OF NORFLOXACIN DERIVATIVES	143
Anam Nawaz, Kamran Walayat, Matloob Ahmad	
2,4- DIBROMO ARYL CARBOXYLATE AND ITS ARYLATION VIA PALLADIUM (0) CATALYST.....	144
Musrat Shaheen, Humaira Altaf, Nasir Rasool1	

Pd(0) CATALYZED ARYLATION OF N-(6-ARYLBENZO[d]THIAZOL-2-YL)ACETAMIDES AND THEIR BIOLOGICAL EVALUATION	145
Muhammad Bilal, Kubra Younis, Nasir Rasool	
Pd (0) CATALYZED SYNTHESIS OF THIOPHENE BASED- DERIVATIVES AND THEIR SPASMOLYTIC ACTIVITIES	146
Ayesha Malik, Moniba Sharif, Nasir Rasool	
SYNTHESIS OF FURAN BASED BIPHENYL-4-YL-AMIDE DERIVATIVES VIA Pd(0) CATALYZED SUZUKI CROSS-COUPPLING REACTION AND THEIR BIOLOGICAL ACTIVITIES.....	147
Ayesha Siddiq, Nasir Rasool	
WET CHEMICAL SYNTHESIS AND CHARACTERIZATION OF CdS AND ZnS NANOPOWDER.....	148
Suresh KUMAR	
EPOXIDE RING OPENING REACTION AS A FACILE SYNTHETIC APPROACH TOWARDS UNNATURAL/COMPLEX AMINO ACIDS.....	154
Ameer Fawad Zahoor	
DESIGN AND SYNTHESIS OF MANNICH BASE DERIVATIVE OF OXADIAZOLE AS A POTENT THYMIDINE PHOSPHORYLASE INHIBITOR	155
Dr. Zulfiqar Ali Khan	
SOKAK YİYECEKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	156
Serkan GÜN	
THE ROLE OF INDONESIAN NAHDLATUL ULAMA CITIZENS IN THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC SOCIAL FINANCE NETWORKS FOR SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT	167
Hery Purwanto	
THE JOURNEY OF KARMA AS A RELIGIOUS TRADITION	168
Ananda Majumdar	
IMPACT OF EMPLOYEE PERFORMANCE EVALUATION BASED ON COMPREHENSIVE ANALYSIS OF COMPLETED TICKETS IN PERIODIC MANNER ON SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF ITSM IN NON-IT COMPANY.....	169
Mehrdad Parsaee, Shila KhademiSharifabad	
IMPACT OF PIT-LATRINE ON SHALLOW WELLS WATER QUALITY OF GBOGIDI AREA OF ILARO, OGUN STATE, NIGERIA	170
Olugbenga Babajide SOYEMI, Olumuyiwa Abidemi AIKULOLA	
İMAM GAZALİ'DE TASAVVUF VE FELSEFE.....	171
Azat TOKTONALİEV	
CÂFERÎ ÂLİMLER AÇISINDAN İCTİHÂD KAPISININ AÇIK OLDUĞU İDDİASININ TAHLİLİ	176
Dr. Nizamettin ERGÜVEN	

SALGIN SÜREÇLERİNDE UZAMIŞ YAS RİSKİ, DİNİ BAŞA ÇIKMA VE PROFESYONEL MANEVİ MÜDAHALELER.....	185
Sema KARAGÖZ	
THE MEANING OF RELIGIOUS DIALOGUE, FOR INTERFAITH TOLERANCE ACCORDING TO CHRISTIAN-MUSLIM THEOLOGIANS IN PAKISTAN.....	187
Rehana Kanwal	
“MENSCHEN” ADLI ALMANCA ÖĞRETİMİ DERS KİTABINDA YER ALAN ALIŞTIRMALARIN UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİYLE DİL ÖĞRETİMİNE UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	188
Aysel DEREGÖZÜ	
ÖĞRETMEN ADAYLARININ BASAMAKLI ÖĞRETİM MODELİNİN UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ...	190
Şule FIRAT DURDUKOCA	
ELMİ MÜBAHİSƏLƏR: MÜLAHİZƏLƏR, QƏNAƏTLƏR “HEKAYƏ”, YOXSƏ “HEKAYƏT”?.....	199
Ayətəxan Ziyad (İsgəndərov)	
ORTAOKULLARDA ÖĞRETMEN LİDERLİĞİ VE İŞ MOTİVASYONU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ	204
Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU	
ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ STİLLERİ İLE ÖĞRENCİLERDE DEĞER GELİŞİMİ İLİŞKİSİ	211
Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU	
SERAMİK SANATINDA İSLİ PİŞİRİM TEKNİĞİ VE KİŞİSEL UYGULAMALAR.....	220
Yasemin GÜL	
EVOLUTION OF AESTHETIC VALUES IN ILLUSTRATING THE ABC BOOKS IN THE CREATION OF MOLDOVAN VISUAL ARTISTS (1945-2020)	230
VICTORIA ROCACIUC	
UZAKTAN ÇALIŞMA ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMASI: GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK ANALİZİ	231
Cafer Şafak EYEL	
THE INFLUENCE OF LEARNING THEORIES ON EDUCATIONAL GAMES	245
Serdar Engin Koç	
FİBROMİYALJİ SENDROMUNDA OBEZİTE İLE PSİKOSOMATİK BELİRTİLERİN İLİŞKİSİ.....	253
Dr. Öğr. Üyesi Rabia Aydoğan Baykara	
FIBROUS CORTICAL DEFECT AND NON-OSSIFYING FIBROMA IN CHILDREN AND ADOLESCENT: MAGNETIC RESONANCE IMAGING FINDINGS.....	260
Dr. Dilek SAĞLAM	
KOLESİSTEKTOMİDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BİR ANATOMİK DURUM: TORTİYOZE SAĞ HEPATİK ARTER (TİRTİL KAMBURU VEYA MOYNİHAN KAMBURU).....	267
Nizamettin KUTLUER	

ALİŞILMAMIŞ BİR AKUT BATIN NEDENİ; AMFİZEMATÖZ PİYELONEFRİT.....	269
Dr. Öğr. Üyesi Serhat DOĞAN, Uzm. Dr. Bahadır ÖNDEŞ, Doç. Dr. Burhan Hakan KANAT	
UYKU VE MİT / SLEEP AND MYTH.....	271
Prof. Dr. Ramil Aliyev	
COMPUTATIONAL STUDY OF STRUCTURAL, SPECTRAL AND BIOLOGICAL PROPERTIES OF PROPIOPHENONE DERIVATIVE	281
Asim Mansha	
ANTIOXIDANT ACTIVITY OF EPHEDRA ALTISSIMA EXTRACT DURING SIMULATED IN VITRO GASTROINTESTINAL DIGESTION.....	282
Bouafia Waffa	
SYNTHESIS, CHARACTERIZATION, ANTIBACTERIAL AND THROMBOLYTIC ACTIVITY EVALUATION OF 1,3,4-OXADIAZOLE BASED ACETAMIDE DERIVATIVES	283
Dr. Samreen Gul Khan, Dr. Azhar Rasul, Dr. Kiran Aftab, Dr. Naheed Akhtar	
PAIN MANAGEMENT IN LAPAROSCOPIC LIVING-DONOR NEPHRECTOMY: THE IMPACT OF ERECTOR SPINAE PLANE BLOCK (ESPB) ON POSTOPERATIVE PERIOD	285
Bora DİNÇ	
PERKÜTAN ENDOSKOPIK GASTROSTOMİNİN NADİR BİR KOMPLİKASYONU:KARACİĞER YARALANMASI	286
Mikail UYAN	
A RARE COMPLICATION OF PERCUTAN ENDOSCOPIC GASTROSTOMY: LIVER INJURY	288
Mikail UYAN	
VALUES OF MICROCIRCULATION AND HEMORHEOLOGY AFTER ESOPHAGOPLASTY FOR CANCER.....	290
Prof. Dr. Adil Geybulla	
DOKSORUBİSİN UYGULANAN SIÇANLARIN BÖBREK DOKULARINDA METEORİN LİKE PROTEİN ÜZERİNE VİTAMİN D'NİN ETKİLERİNİN İNCELENMESİ.....	292
Tuncay KULOĞLU, Nevin KOCAMAN	
INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF VITAMIN D ON METEORIN-LIKE PROTEIN IN KIDNEY TISSUE OF DOXORUBICIN APPLIED RATS	293
Tuncay KULOGLU, Nevin KOCAMAN	
DİJİTAL DÜNYADA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET İÇİN ELEŞTİREL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ.....	294
Dr. Öğr. Üy. Pınar ERTEN	
COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL MEDYA REKLAM KAMPANYALARININ TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ YANSIMALARI.....	305
Dr. Öğr. Üyesi Duygu TALİH AKKAYA	

BRAND QUALITY ATTRACTION OF QONITA BATIK PEKALONGAN INDONESIA	317
Safira Salma SANİA, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
USE OF SHARIA MOBILE BANKING IN INDONESIA.....	318
LUKMAN KHAKIM, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
THE STATE OF HANDICAPPED ENGLISH TEACHERS IN TURKEY: AN IDIOGRAPHIC ANALYSIS.....	319
Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM	
TURİZM SEKTÖRÜNDE ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA.....	328
Öğr. Gör. Adnan AKIN, Doç. Dr. Aliye AKIN	
YAVAŞ ŞEHİR GÖYNÜK'TE TURİZM	335
Doç. Dr. Aliye AKIN, Öğr. Gör. Adnan AKIN	
TURİSTLERİN TÜKETİM DAVRANIŞLARINDA AKRAN ETKİSİNE DUYARLILIK DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ ...	344
Dr. Halil İbrahim KARAKAN, Ayşe AKBULUT METE	
THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICS AND SPACE DESIGN IN ANTIQUITY	355
Elif ÖZDOĞLAR, Çağrı YALÇIN	
PRODUCT DIVERSIFICATION ON ARIFA BATIK SALES TURNOVER IN PEKALONGAN	356
Diah Niki Mahmudah, Hendri Hermawan Adinugraha	
ONLINE BUSINESS OF ASEM CANDY MSMES IN PEKALONGAN REGENCY TO EMPOWER VILLAGE COMMUNITIES IN OVERCOMING COVID 2021	357
Firman Happy, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
BEHAVIOR OF ONLINE SHOP NON FOOD BUSINESSES IN ISLAMIC BUSINESS ETHICS PERSPECTIVE (CASE STUDY IN BATANG DISTRICT)	358
Rohmah, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
HANDLING OF SYARIAH BANK PROBLEM FINANCING IN INDONESIA.....	359
Much Agus Chalimi, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI HARGA SAHAM PADA PERUSAHAAN SEKTOR INDUSTRI BARANG KONSUMSI.....	360
Dhea Aulia DAMAYANTI, NURUDIN	
ARUPA ÜLKELERİNDEKİ HEDGE FONLARIN PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ.....	361
Dr. Aykan COŞKUN	
COMPARISON OF REPUTATION OF STATE-OWN BANK IN INDONESIA	362
R. Nia MAROTINA, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	

ASSISTANCE OF MARKETING CONTENT APPLICATIONS AT DISTRO SANTRI TO INCREASE SALES DURING THE COVID-19 PANDEMIC	370
Afrina Nur Imas, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
COUPLED INDUCTOR BASED QUASI-Z SOURCE CONVERTER INTEGRATED THREE-LEVEL BOOST CONVERTER WITH REDUCED INPUT CURRENT RIPPLE	371
Kenan AYTEN, Murat Mustafa SAVRUN	
NON-RUIN PROBABILITY CALCULATIONS BY USING HAMILTONIAN OPERATORS	378
Ahmet KAYA	
INVESTIGATION OF ALUMINUM SPUTTERING USING ACCELERATED ARGON ION BEAM	379
Hassan Guendouz	
IMPLEMENTATION OF PHASED ARRAY ANTENNA FOR METEOROLOGICAL APPLICATIONS	380
Dr. P. Jothilakshmi, R. Mohana Sundaram	
SHIFTING INHERITANCE LAW IN ISLAMIC BOARDING SCHOOLS	381
SUTRISNO	
HEALTH SOCIAL INSURANCE INNOVATION INSIGHT FROM SHARIA PERSPECTIVE	382
Zainal Muttaqin, ALI MUHTAROM, ZAKAT INNOVATION, Mukhtarom	
THE EFFECT OF SERVICE, PRICE, PROMOTION AND PRODUCT QUALITY ON PUBLIC SHOPPING INTEREST: THEORETICAL FRAMEWORK	384
Khairul ANWAR, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
AWARENESS FOR CANCELLATION OF URBUN IN MURABAHAH CONTRACT	385
Puguh WIDIYATMOKO, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
EMPLOYEE WAGE SYSTEM IN ISLAMIC PERSPECTIVE	386
Alif Rilo Pambudi	
HALAL LIFESTYLE AND SHARIA-BASED ECONOMY GROWTH IN INDONESIA	387
Novalmı Jailani, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
INTENSITY OF SOCIAL MEDIA USE AS MARKETING MEDIA IN INCREASING SALES VOLUME WITH GENDER AS A MODERATING VARIABLE	388
Dina WULANDARI	
SHARIA BANKING MERGER AND SHARIA ECONOMIC MOVEMENT TRANSFORMATION IN INDONESIA	389
Zakiyatul Hadfah, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	
BEHAVIOR OF MUZAKKI IN PANDEMIC COVID-19 IN INDONESIA	390
Azam RIVANI, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA	

ECONOMICS OF STUDENTS IN ISLAMIC BOARDING SCHOOL 391

Yuniar Rakhman, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA

QUALITY ANALYSIS OF HUMAN RESOURCES AND COMPANY SERVICE QUALITY : LITERATURE REVIEW 392

Azhar FAHMI, Hendri Hermawan ADİNUGRAHA

DESTAN VE EFSANELER: MALATYA ÖRNEĞİ

Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Yönetimi Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi,
Orcid No: 0000 0002 4386 9262, Eposta:oguzozmenekse@gmail.com

Raşit YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, Serik İİBF, Fakülte Sekreteri,
Eposta:_rasityildiz@akdeniz.edu.tr

Özet

Destanlar ve efsaneler genellikle toplumların normal hayat standartları üzerinde, maddi güç unsurlarından meydana gelmektedir. En büyük özellikleri ise kahramanlıkların ve mücadelenin topluma mal edilmesidir. Doğdukları devrin ve toplumun özelliklerini taşımaktadırlar. Özellikle Türk destanlarının dağınık parçalar şeklinde olmasının sebebi göçebe hayatı benimsemiş olmalarıdır. Destanlar bir milletle ilgili tüm duygu ve düşünce yapısını oluşturan bir hazinedir aynı zamanda ait oldukları toplumların soyut kültürel mirasıdır gelecek kuşaklara. Dolayısıyla bu destan ve efsanelerin gerektiği şekilde korunması ve diğer kuşaklara da aktarılması gerekmektedir. Destanlar İslamiyet öncesi ve İslami dönem olmak üzere iki dönemde incelenmektedir. Malatya ilinde doğmuş ve çalışma kapsamına alınan destan ve efsaneler İslami dönem eserleridir. Çalışmanın amacı Malatya ilindeki destan ve efsaneleri derlemek ve gelecek kuşaklara da ulaşması için bir katkıda bulunmaktır. Bu amaç kapsamında ile ait olan destan ve efsaneler araştırılmış olup bir araya toplanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Destan, Efsane, Malatya.

Epic and Legends: The Case of Malatya

Abstract

Epics and legends generally consist of material power elements above the normal living standards of societies. The most important feature is that the heroism and struggle are attributed to the society. They carry the characteristics of the era and society in which they were born. The reason why Turkish epics are in the form of scattered pieces is that they have adopted a nomadic life. Epics are a treasure that creates all the emotions and thoughts about a nation, and at the same time, they are the intangible cultural heritage of the societies they belong to for future generations. Therefore, these epics and legends need to be properly preserved and transferred to other generations. Epics are studied in two periods, pre-Islamic and Islamic periods. The epics and legends that were born in the province of Malatya and included in the study are works of the Islamic period. The aim of the study is to compile the epics and legends in Malatya and to make a contribution to reach future generations. Within the scope of this purpose, the epics and legends belonging to the province have been researched and tried to be gathered together.

Keywords: Epic, Legend, Malatya.

Giriş

Destanlar bir milletin bütün varlığını; elemelerini, kederlerini, sevinç ve coşkunluklarını kısmen, heyecanlarını hareketlendiren bütün duygu ve düşünce yapısını oluşturan zenginlik hazineleridir. Milletlerin millet olma yolundaki çabalarından izler taşır ve bu çabaların hatıraları ile geçmiş ile gelecek arasındaki zamanı canlı ve taze tutar. Bir çekirdek gibidir; dallanıp budaklanması, çiçek ve yaprak açması, ürünleri tazeleme imkânlarına sahip bulunması gibi çekirdeğe has süreklilik ve enerji kaynağı akış hali destanlarda da vardır. Bu bakımdan destanlar milletlerin geçmişlerindeki diri ve canlı emellerin belirli ülküler halinde geleceğe aktarılmasında birinci derecede önem taşıyan yazılı veya sözlü belgelerdir (Sepetçioğlu,1990:7).

Türk destanları ise bir şair tarafından yazılmadığı gibi, bir folklorcu tarafından da destancı halk şiirleri ağzından derlenerek belgesel kimlik kazanamamıştır. Söz konusu destanları ve işlenen konuları içeren, yazılı belgeler, bulgular ve kaynaklar bulunmaktadır. Bu kaynakların başında Çin, İran, Arap kaynakları gelmektedir. Türk destanları tarihsel sürece uygun olarak İslamiyet'ten önceki Türk destanları ve İslamiyet dönemi Türk destanları olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır (Sapuz,1998: 21).

İslamiyetten Önceki Türk Destanları; İslamiyet'ten önceki Türk destanlarının orijinal tam metinleri elimize geçmemiştir. Ele geçen malzemede (tabiat kültü)devresinin izlerini taşıyan, gün, ay, yıldız, gök, dağ, deniz gibi isimlerle “bozkurt, ışık, ağaç, güneş ya da taşı” nevinden motiflerin bulunması bunun en canlı delilidir (Elçin,1986,72).

İslamiyetten önceki Türk destanları şunlardır;

1. Saka Destanları: Alp Er Tunga Destanı, Su Destanı
2. Hun (Kun) Destanları: Oğuz Kağan Destanı, Attila Destanı
3. Siyenpi Destanı
4. Göktürk Destanları; Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı
5. Uygur Destanları; Türeyiş Destanı, Göç Destanı
6. Diğer Destanlar; Başkurt Destanı (Ural Batır), El Dönemi Destanı (Çestani Bey) (Batur, 1998:310)

İslami Dönem Türk Destanları; Karahanlılar Destanı, Maraş Destanı bu döneme ilişkin destanlardır (Batur 1998:310).

1. Battalgazi Destanı

İslam ordularının Anadolu seferleri sırasında Bizanslılardan ilk fethedilen şehirlerden biri de Malatya'dır. Bu devreye ait bir destan kahramanı, Malatya'nın şöhretini her yöne duyurur. Şöyle ki;

M.S.740 yıllarında Malatya Emiri Ömer zamanında Hüseyin Gazi adlı yiğit bir komutan, bir gün Malatya'nın Beydağ'ında avlanırken, bir alageyik görür. Atını geyiğe sürer. Geyik önde, Hüseyin Gazi arkada saatlerce koştururlar. Sonunda geyik bir mağaraya girer, Hüseyin Gazi de arkasından. Bir de ne görsün, saatlerdin peşinden koştuğu geyik, al bir at olmuş, mağarada kişneyerek, tozu dumana katmaktadır. Yakalamak ister yakalayamaz. Bu sırada mağaradan ses gelir:

- Asker! O yiğidin buyruğuna baş eğer! Seni Anadolu fatihi Seyid Battal Cafer Gazi'ye adadık. Onun bindiği at sen olacaksın; birlikte kaleler, şehirler fethedeceksiniz.

Bu ses üzerine at, Hüseyin Gazi'ye teslim olur. Hüseyin Gazi Aşkar adını alan bu ata biner. Rüzgar gibi Malatya'ya yönelir. Evine geldiği zaman müjde derler:

- Nur topu gibi bir oğlun oldu

Hüseyin Gazi oğluna Cafer adını vermiştir” (www.kultur.gov.tr)

Battalgazi, Seyit Battal Gazi olarak anılan Battal 8.asırda yaşamış bir Arap kahramanıdır. Battal Gazi Müslümanların Bizanslılara karşı verdikleri mücadelelerde olağanüstü kahramanlıklar göstermiş, zaferden zafere koşmuş, Bizans'ı yerinden oynatmıştır. Maceraları nesilden nesile anlatılırken, fevka'l beşer özellikler katılmış, menkıbevi bir kişilik verilmiştir (Anonim, 1987:161).

2. Abdulvahap Gazi Efsanesi

Abdulvahap Gazi Hz. Peygamber zamanında 350 yıl kadar ömür sürmüş olan güçlü bir kahramandır. Birçok defa Bizanslılara karşı savaşlar yapmıştır. Onun kahramanlığına karşılık veremeyen düşmanlar yiğidin suyunu keserler. Bütün bu işler olurken düşmanın güzel kızı Abdulvahap Gazinin yanına gelir ve “Ben de senin dinine geçeyim” der ve İslamiyeti kabul eder. Daha sonra da adı Zeynep olarak değiştirilir. Bir müddet sonra ikisi de şehit olur (Anonim, 1988: 36).

3. Derme Suyu Efsanesi

Hız. İsa'nın ilk doğum yıllarında Malatya'da Gündüzbey yakınlarındaki bir kilisede Yahudi bir rahip dinini yayarak, nüfuzunu genişletmiş. Büyük arazi ve mallara sahip olmuş. Bu sırada Hız. İsa mensubu olduğu Hristiyanlığı yaymak için dolaşırken yolu Gündüzbey yakınındaki kiliseye düşmüş. Rahip Hız. İsa'nın peygamber olduğuna inanmış ama elindeki mal ve mülkün gideceği korkusuyla ona inananları caydırmak için çeşitli hilelere başvurmuş. Hiçbir fayda etmeyince kilisenin her köşesine içine su doldurduğu hayvan derilerini önceden yerleştirmiş. Eline bir şiş olarak Hız. İsa'ya “Ben elimdeki şiş batırdığım yerden su çıkaracağım. Şayet sen de bu şişle batırdığın yerden su çıkarırsan ben de senin dinine dönerim. Aksi halde buradan çeker gidersin” diye tehdit etmiş ve daha sonra elindeki şiş yerini bildiği hayvan derilerine batırmış. Yerden küçük bir su çıkarak kesilmiş, bütün derileri deldikten sonra elindeki şiş Hız. İsa'ya uzatmış ve “sıra sende” demiş. Hız. İsa ise elindeki asayı havaya kaldırarak “Bana bak kafir. Akıttığın su öyle azıcık akmamalı, akarsa böyle kıyamete kadar akmalı” demiş ve asasını yere vurmuş. Asanın değdiği yerde yer yarılarak su çıkmış (Şentürk ve Gülseren, 1996: 4).

4. Beydağı Efsanesi

Antitorosların bir kolu olan Beydağı, Malatya Ovasının güneyinde, kentin yakınındadır. Söylendiğine göre burada yatmakta olan bir ermiş, her yıl yerinden kalkar, şu soruyu sorarmış: “Falancanın çift demiri altın mı?”

Olumsuz karşılık alınca uzanıp yatmaya devam edermiş. Verimli Malatya Ovasının iyi sürülüp, işlenerek ekilip biçilmesiyle bolluk ve bereketin artacağı zamanı beklemekte olan bu kişinin o zaman tarlaları sürecektir sabanların bile altından yapılacağına inanmakta ve uyanmak için o günü beklemekte olduğuna inanılır (Şentürk ve Gülseren, 1996: 7).

5. Koca Vaiz Efsanesi

Bir yıl, dört ay süren Bağdaş seferinden dönen ve 12 Haziran 1639 tarihinde İstanbul'a ulaşan 4.Murat'ın Malatya'ya gelişi bu yılın Nisan ayındadır. Padişah ordusuyla beraber Malatya sınırına gelince “Sen Murat, ben Murat” diyerek beyaz atını Fırat Nehri'ne doğru sürer. Ne var ki, nehrin ortalarında bir girdaba yakalanır. Sürüklenip akıntıya kapılacağı sırada bir el imdada yetişir ve padişahı kurtarır. Daha sonra Battalgazi ilçesinde ordugâh kurulur. Yörenin ileri gelenleri padişahın zaferini kutlamak hem de hoş geldin demek için sırayla padişahın huzuruna alınır. Padişah gelip gidenler arasında kendisini ve atını boğulmaktan kurtaran elin sahibini bulamayınca kentin yöneticisine, başka gelenin olup olmadığını sorar. Yönetici Koca Vaiz denilen yaşlı birinden başka kimsenin kalmadığını bildirir. Bunun üzerine padişaha “söyleyin o da gelsin” emrini verir. Koca Vaiz bir süre sonra padişahın huzuruna çıkar ve aralarında şu konuşmalar geçer:

- Herkes yanıma geldiği halde sen niye gelmedin hoca?

- Ben sizi daha ileride, nehrin ortasında karşıladım.

Padişah sonuçtan memnun olur. Eline dikkat edince kendisini kurtaran el olduğunu fark eder ve bu zata karşı hayranlık duyar ve Koca Vaize bir hayli arazi verilmesini emreder. Böylece Koca Vaiz saygın bir kişi olur (Şentürk ve Gülseren, 1996:9).

6. Ulu Camii Efsanesi

“Birbirlerini seven iki genç aileleri arasındaki uyuşmazlıktan dolayı kavuşamazlar. Bu hasrete dayanamayan kız verem hastalığına yakalanır. Kız günden güne erir. Babası devrin tabiplerinden kızının derdine derman bulmalarını ister. Fakat kız devasını istemez. Hastalığı gün geçtikçe artar. Babasından çeyizi ile bir cami ve bir medrese yaptırtmasını ister. Kızın çeyizi ile Ulu Cami ve Sahabe-i Kübra Medresesi yapılır. Kız öldükten sonra vasiyeti üzerine caminin avlusuna gömülür. Yaptırdığı bu caminin avlusuna da sevgilisini gömerler” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 11).

7. Kırklar Efsanesi

“Battalgazi halkının rivayetine göre zamanında halk arasında yaşayan bir bey varmış. Bu beye bir türlü kız beğendiremiyorlarmış. Bir gün bey kervanla gelen bir Rum kızı görür ve aşık olur. Allah’a şöyle yalvarır: “Allah’ım bu kızı nasip et de bana evlat yüzü gösterme” Beyin bu duası kabul olur. Rum kızını babasından ister. Kızın babası önce vermek istemez, fakat kızının da gönlünün de olduğunu öğrenince beyden kırk torun ister. Ancak bu şekilde kızının Müslüman olmasına izin vereceğini ve hayatı boyunca destek olacağını söyler. Allah’a yaptığı duayı unutan bey bu şartı kabul eder. Müslüman olan sevgiliyle evlenir. Bu evlilikten uzun süre çocukları olmaz. Bey karısını kaybetmek korkusuyla devrin hekimlerini dolaşır ve çare arar. Çare bulamayınca bir şeyhin yanına gider ve ondan yardım ister. Şeyh daha önce Allah’a vermiş olduğu sözü hatırlatarak, ona okuması için dualar öğretir. Bey evine dönünce rüya görür ve bu rüyaya anlam veremeyince tekrar şeyhin yanına gider. Ermiş adam rüyanın tabirini yapar ve kırk tane çocuğunun olacağını ve bu çocukların uzun süre yaşamayacaklarını söyler. Öldükten sonra, bu çocukları bir tepeye gömmesini ister. Tavsiyeye uyan bey çocuklarını tepeye gömer. Bu tepeye beşik şeklinde bir taş koyar. Bu olay şehir halkının üzerinde büyük etki bırakır. Böylece günümüzde de ziyaret edilen bu yer kutsal bir yer haline gelir (Şentürk ve Gülseren, 1996: 2).

8. Gelincik Kayaları Efsanesi

Vaktiyle Aslantepe’de kızı ile yaşayan fakir bir kadın varmış. Bu kızın güzelliğini duymayan kalmamış. Nihayet ülkenin kralının oğlu da bu güzelliği işitir ve görmeden aşık olur. Babasının ısrarına rağmen bu sevdasından vazgeçmez. Sonunda oğul babayı ikna eder. Kızı istemeye gelen elçiler fakir ananın şaşkın bakışları arasında ondan bir evet cevabı alırlar. Aslında ananın kızını vermeye gönlü yoktur. Her iki tarafta da düğünler kurulur. Sonuncu gün kızı almaya gelirler. Aslantepe eteklerinde gelin alayı görülür. Gelirler, gelini alıp giderler. Gelin alayı Gelincik Kayaları Mevkiine gelince yavaşlar. Alaydakilerin meraklı bakışları arasında iki katlı Aslantepe’ye doğru süratle uzaklaşır. Gelin hanım anasının evinde, oklavasını unutmuştur, onu getireceklerdir. Atlılar yaşlı anaya varırlar, durumu anlatıp oklavayı isterler. Ana oklavayı gelenlere teslim eder ama başından beri istemediği bu evliliğe beddua etmekten de geri kalmaz. “Gelinlik tacınla, gelinlik elbisenle, askerle, alayınla taş kesilesin.” Ananın duası kabul olur ve atlıların getireceği oklavayı beklemekte olan alay atı ile eşyası ile taş kesiliverir (Şentürk ve Gülseren, 1996: 13).

9. Atmalı Kalesi Ve Altınbeşik Efsanesi

“Davarıyla Asi Pınarı Yaylası’ndan dönen Kılıflerin İbrahim’in dedesi geceyi Yeşilyurt yöresindeki Atmalı Kalesi’nin yanında geçirir. Karanlık basınca sürünün çobanı ile davar sahibi bir tarafa uzanır, uyumaya çalışırlar. Vakit hayli ilerleyince, derinden gelen bir gürültü ile uykularından uyanırlar. Etrafı dinleyince, derinden gelen bir gürültü ile uykularından uyanırlar. Gürültü kaleden gelmektedir. Yattıkları yerlerden kalkarlar, kalenin güneybatı yönündeki kapıdan içeri girerler. El yordamıyla ağır ağır yürürler. Az sonra yüzlerine bir ışık vurur. Bu parlak ışığın yardımıyla biraz daha giderler. Az sonra önlerine bir oda gelince dururlar. Parlak ışığın

yardımla biraz daha giderler. Az sonra önlerine bir oda gelince dururlar. Parlak ışığın bu odadan geldiğini görünce oldukları yerde kalırlar. Odanın ortasında bulunan beşikte bir çocuğun yattığını, onun yanında bir kadın ile kapkara bir adamın, elde kılıç durduğunu fark edince ne olduğunu anlayamazlar. Çekilmek isterler, bir adım geri gidemezler. Adeta kanları kurur. İstemedi ışık saçan beşik etrafında olup bitenleri seyrederek. Genç kadın beşikteki bebeğin yanına yaklaşıncı ışık kaybolur, elini beşiğe değdirince elinde kılıç bulunan adam kadına saldırır. O zaman kadın geri çekilir. Beşikten tekrar ışık saçılmaya başlar. Sürekli devam eden bu durum karşısında korkan iki arkadaş kendilerini dışarıya atarlar. Yatmakta olan davayı toplayıp tekrar yola koyulurlar (Şentürk ve Gülseren, 1996: 15).

10. Yel Köprü Efsanesi

Bir zamanlar Yeşilyurt'ta zengin ve güzel bir kız varmış. Kızın babası ölmüş. Anası onu her isteyene vermeyince bir daha bahtı açılmamış. Yaşı kırkı bulunca kız tüm ümidini yitirmiş. Anasının da rızasını alarak bütün servetini hayır işlerine sarf etmeye karar vermiş. O zamanlar şimdi Yelköprü'nün bulunduğu yer derin bir uçurum halindeymiş. Derme Suyu bu uçurumdan dökülür, çaya karışır gidermiş. Kız buraya bir köprü yaptırmayı düşünmüş. Bir gece rüyasında oraya uygun bir köprü gösterilmiş. Köprüyü şöyle tanıtmışlar: Altından su geçer, ortasından yol geçer, üstünden hem su hem yol geçer. Kız büyük bir heyecanla uyanmış, olanı biteni annesine anlatmış. Gün ışıyınca ustaları çağırmışlar. Kız istediği köprünün tipini onlara anlatmış. Ustalar önceleri olmaz demişler, böyle bir köprü. Kız onları ikna etmiş. Hızla işe başlamışlar. İstenilen biçimdeki köprü su ile birlikte insanların da karşıya geçmelerine yardımcı olmuş (Şentürk ve Gülseren, 1996: 18).

11. Eski-Yeni Malatya

Malatya'nın 9 km ötesinde "Aspuzu" denilen bağlara, Malatyalılar bahar geldi mi göçerler, yazın sıcaklığını şehirden uzak bu bağlarda geçirirlermiş. Havalarda soğuyunca şehre dönerlermiş. Yıllarca bu durum böyle sürüp gitmiş. 1838 yılı yazında Doğu Anadolu'daki ordulara komuta eden Hafız Paşa karargahını kurmuş, askerlerini de Malatyalıların evlerine yerleştirmiş. Hafız Paşa ne hikmetse o yıl Malatya'da kışlamış, böylece halk da kışın bağlarda oturmak zorunda kalmış. Ertesi yıl Hafız Paşa kuvvetleri şehri terk etmiş, ama evlerin de oturacak yerleri kalmamış. Askerler evdeki bütün ahşap malzemeyi yakmışlar. Malatyalılar bakmışlar, evler onarılacak gibi değil, şehre dönmekten vazgeçmişler, Aspuzu bağlarına yeni bir şehir kurmuşlar. Eski şehir Eski Malatya olarak kalmış, yenisi de yeni Malatya. Bugünkü yemyeşil, ıslıl ıslıl Malatya" (www.kultur.gov.tr).

Aspuzu bağlarının "Deyr-i Mesih denen ve kutsal sayılan sularının ise Peygamber zamanında onun bir işaretiyle çıktığı söylenir. Bir başka söylentiye göre bu bölgeye seyahat eden bir aziz susamış, bir türlü su bulamamış. O zaman asasına 3 kez yere vurmuş:

Çağlasın sular, sulansın bağlar, çevreyi bürüsün yemyeşil dağlar" demiş. Az sonra sular çağlamış, bağlık bahçelik bir mesire olmuş. Sarı sarı, sulu sulu Malatya kayısıları da kutsal sayılan bu suyun önüymüş (www.kultur.gov.tr).

12. Hekimhan'ın Kuruluşuna Ve Adına İlişkin Efsane

Köprülü Mehmet Paşa, Hekimhan'a gelince bakmış, etraf yemyeşil orman, sular şırıl akıyor. Ordusunu burada dinlendirmeyi uygun görmüş. Ağaçların arasında çadırları kurup, dinlenmeye koyulmuşlar. Bir kısım asker de görmek için geziyorlarmış. Şimdiki Hasan Ağa Çeşmesinin bulunduğu yere gelmişler ki, küçük derenin suyunun içinde kırmızı bir çeşit su gibi bir şey akıyor. Askerler suyu takip ederek yukarıya çıkmışlar ki, bir adam yaralanmış, kanı suya akıyor. Hemen Köprülü'ye haber vermişler. Paşa hekimle gelmiş, muayene ettirmiş. Doktor;

"Paşam, bir canı kalmış" demiş.

Köprülü:

"Kurtulma ümidi yok mu?" demiş.

O da:

“Onda bir canı kalmış, paşam” demiş.

Bunun üzerine Köprülü

Ya bunun canını kurtarırısın, ya da senin kanını bunun kanına katarım” demiş. Hekim, yaralıyı üç gün içinde iyi etmiş. Adama kim olduğunu sormuşlar. Hekim olduğunu, otlardan ilaç yapmak için buralara geldiğini, eşkıyaların yaraladığını anlatmış. Köprülü ormanı kestirip, yer açtırmış. Bir han, bir hamam bir de camii yaptırmış. Etraftan birkaç evi de getirip yerleştirmiş. Bu suretle bugünkü Hekimhan kurulmuş, ismi de Hekim’in Hanından Hekimhan’a dönüşmüştür (Anonim, 1988: 38-39).

13. Hasarcık Efsanesi

“Yeşilyurt İlçesine bağlı Kadiruşağı ile Atalar Köyü’nün arasında Hasarcık adıyla bilinen bir semt vardır. Burada tarlası olanlardan biri bir sonbahar günü, iki öküzüyle çift sürmeye başlar. Öküzler bir şevkle tarlanın bir başından öbür başına gidip gelirken bitişikteki tarlanın sınırından peydahlanan yarıktan bir insan başı görülür. Yaşlı, ak sakallı, nur yüzlü adam çiftçiye:

- Karsaklı’nın çift demiri tunç mu? Altın mı? Diye sorar.

Neye uğradığını şaşırان çiftçi bir süre konuşamaz. Sonra ihtiyara şöyle seslenir :

- Demir.....Demir. İhtiyar :

- Daha zamanı var öyleyse diyerek bulunduğu yerde toprağın içine gömülerek gözden kayboldu (Şentürk ve Gülseren, 1996:19).

13. Abdülharap Gölü Efsanesi

“Bir bahar günü ihtiyar bir yolcu omzunda erzak torbası, elinde iğde dalından yapılmış, uzunca değneği bulunduğu halde, akşam saatlerinde yorgun, argın, şimdi adı bilinmeyen bu köye ulaşır. İhtiyar yolcu, geceyi köyde geçirip ertesi sabah yola devam etmek ister. Üstelik acıkmıştır. Son kuru ekmeğini bir önceki durakta suya bandırıp bitirmiştir. Uzun sakalını, eliyle sıvazlar, önüne çıkan ilk kapıyı vurur. “Tanrı misafiri” derse de yüzüne kapı kapatılır. İhtiyar şaşkındır. İkinci kapıyı çalar yine olumlu cevap alamaz. Üçüncü de yine aynı cevabı alır. İhtiyar köyü bir baştan başa dolaşır. Köyü terk edeceği sırada, bir tepeciğin üzerinde bulunan evi fark eder. Köyün çobanına ait olan bu eve doğru yaklaşır. İhtiyarı gören çoban ihtiyara yardımcı olur. Onu evine götürür. Çoban misafiri ağırlamak için elinden gelen yardımı esirgemez. İhtiyar da bu durumdan çok hoşnut olur. Gece, rahat bir uykuya daldıktan sonra, sabah şafak sökünce yola koyulur. Kendisini misafir eden çobanı koruması için Allah’a yalvarır. Ortalık aydınlanınca o civardan gelip geçen yolcular, çobanın evinden başka tüm evlerin sular altında kaldığını görerek şaşırırlar” (Şentürk ve Gülseren:1996: 20).

14. Arapgir’in Ulu Cami’nin Efsanesi

“Arapgir’de yaşamakta olan bir papazın kızı, gizliden gizliye Müslüman olur. Servetini ortaya koyarak kilise yaptırıyorum, diyerek bir cami inşasına karar verir. Arapgir ilçesinde, Eskişehir’deki Osman Paşa Mahallesinde kayalık bir yamacın üzerinde binanın yapımına girişilir. Arada bir kızın da bedenlen çalıştığı bina iki yıl içinde tamamlanır. Kız, bu kez camii için bir minare yaptırmaya karar verir. İşte ne olursa o zaman olur, her şey açığa çıkar. Minarenin temeli kazılır. Papaz durumu öğrenir ve inşaat binasının yanına büyük bir öfke ile ulaşır. Kız o sırada caminin damında durmaktadır. Papaz, kızgın, sağa sola bağırıp durmaktadır. Babasının bu halinden korkan ve kendisini öldürtmeye geldiğini sanan kızcağız, minarenin temeline atlayarak ölür. Olaya çok üzülen Müslüman halk kızı minarenin temeline defnederler. Caminin günümüzde de minaresi yoktur” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 21).

15. On Er Efsanesi

“Osmanlı padişahlarından IV. Murat Bağdat seferine giderken Arapgir civarındaki Dişderik yazısında konaklar. Burası Malatya yolu üzerindeki bugünkü Onar-Akdaş Köyleri arasındadır. Askerin yiyeceği, hayvanların yemi tükenmiş olduğundan padişah, birkaç askeri yiyecek ve yem bulmaları için gönderir. Bulundukları yerden birkaç yüz metre ilerleyen askerler bir mağara ile karşılaşılır. Mağaranın içinde yaşlı ak sakallı bir ihtiyarın ibadet etmekte olduğunu görürler. Biraz beklerler ve ihtiyarın ibadete devam ettiğini görünce durumu geriye dönüp, padişaha anlatırlar. Padişah ihtiyarın getirilmesini ister. Askerler bir solukta ihtiyarın bulunduğu mağaraya giderler ve padişahın kendisini istediğini söylerler. İhtiyar, “Beni görmek isteyen padişah buraya gelsin” diye karşılık verir. Daha sonra aralarında şu konuşma geçer:

- Bir padişah nasıl olur da senin ayağına gelir?
- Gelir...Gelir. Hele siz söyleyin bakalım.
- Bize zorluk çıkarma ihtiyar. Şimdi gidip her şeyi olduğu gibi kendisine anlatırız.
- Siz anlatın, beni de yalnız bırakın!...

İhtiyar ibadete devam ederken askerler padişaha olan biteni anlatırlar ve padişah da “bunda bir iş var, o halde gidip görelim şunu” der.

Adamları ile ihtiyarın yanına ulaşan padişah, ihtiyarın hal ehli bir pir olduğunu anlar. Ona hem askerin, hem de hayvanların aç olduğunu söyler. İhtiyar “o kolay” karşılığını verir. İhtiyarın yanındaki ocakta bir güveç kaynamakta, mağaranın bir köşesinde ise bir torba dolusu arpa bulunmaktadır. Padişaha onları gösterir. İhtiyar: Yalnız askerinize bildirin, hiçbirisi atına çift yem vermesin” diye uyarır.

Bir güveç dolusu yemek askerin hepsine yeterli olur. Sıra hayvanlara gelir. Torbadaki yem atlara dağıtılır. Bir at açıkta kalır. Bunun üzerine ihtiyar : “Soruşturun, askerlerden biri atına çift yem vermiş” der. Araştırılır, çift yem veren asker bulunur ve cezalandırılır. Padişah durumdan memnun olur, İhtiyara : “Baba, sen bir er değil, on ermişsin” diye iltifatta bulunur. Saygı duyduğu ihtiyarın elini öper ve oradan ayrılır. Olaydan sonra adı “On-Er” olarak kalan köyün ismi günümüzde Onar olmuştur (Şentürk ve Gülseren, 1996: 22-23).

16. Fatmacık Kayası Efsanesi

“Efsane, Darende’nin Mehmet Paşa Mahallesi’nde geçmektedir. Efsaneye göre Mehmet Paşa Mahallesi’nde orta halli bir aile yaşarmış. Ancak evin adamı öldüğün için evin geçimini koyunları bazen evin ihtiyar kadını bazen de gelini mahallenin hemen karşısında bulunan ve etekleri mahallenin bahçelerine kadar uzanan Suvacık Tepesi diye anılan dağa yaymaya götürürlermiş. Bir gün kadın hasta olduğu için evin gelini koyunları götürmüş. Adı Fatma olan gelin güler yüzlü, tatlı dilli olduğu için Fatmacık derlermiş. İşte Fatmacık gelin, küçük çocuğunu da beşiğiyle birlikte alarak koyunları yaymaya gitmiş. Çocuğu uyutmak için beşiğini sallarken, koyunlar yayıla yayıla uzaklaşmışlar. Fatmacık biraz sonra koyunları göremeyince aramaya başlamış. Bulamayınca acaba eve geri kaçtılar mı diye düşünmüş ve çocuğu da beşikte uyuduğu için eve götürmeye kıyamamış, orada bırakarak hemen eve gitmiş. Koşa koşa eve varan gelin, hasta yatağında yatan kaynanasına ben tepede koyunları yitirdim, acaba eve mi geldiler diye bakmaya geldim demiş. Kaynanası da “ister evde, ister dağda koyunları bulmadan gelme, yoksa seni akşam oğlana der iyice bir kötek attırırım” demiş. Fatmacık, koyunları evde bulamayınca acele bir şekilde Suvacık Tepesine gitmiş. Fakat bir türlü koyunları bulamamış. Sonunda çaresiz kalıp, beşiği de iki eliyle kucaklayıp, ağlaya ağlaya Suvacık Tepesi’nden inmeye başlamış. Tepeden inerken uzaktan evlerini görmüş ve o anda kaynananın sözlerini hatırlamış ve ben şimdi eve nasıl giderim diye korkmuş, beşiği kucağından indirmiş. Bu arada çocuk da uyanmış, ağlamaya başlamış. İyice korkan Fatmacık yüreklenip efsaneye göre Allah’ım koyunları bulamadım, kaynanam

bana akşam kötek attırır. Komşularıma rezil eder, dayak yeyip, konu komşuya rezil olmaksansa “Ya beni taş et, ya da kuş et” diye yalvarmış. O anda hava birden kararmış ve bir uğultu duyulmuş. Fatmacık gelin çocuğu içinde beşiği ile birlikte taş kesilivermiş. O gündür bu gündür bu taş Mehmet Paşa Mahallesi’nin karşı yamacında Suvacık Tepesi’nin biraz aşağı kısmında bulunmaktadır. Fatmacık kayasının baş kısmı yuvarlak olup, boyun kısmına doğru hafif inceler vaziyettedir. Ayrıca yanında koca bir sandığa benzer bir de taş bulunmaktadır. Bu taş da Fatmacık gelinin beşiği ile birlikte çocuğu denilmektedir” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 26-27).

17. Doğanşehir (Viranşehir) Efsanesi

“Anlatılanlara göre Timur çocukluğunu Doğanşehir’de geçirmiş. Yetim bir çocuk olan Timur, amcasının yanında kalır ve çobanlık yaparmış. Bir gün hayvanları otlatırken sürünün içine bir tavşan karışır. Timur ise bunu keçi sanarak sürüden ayrılmasına izin vermez. Akşam getirip ağıla sokar. Amcasına sizin beyaz keçi hiç rahat durmuyor diyerek şikayet eder. Amcası beyaz keçi dediğinin tavşan olduğunu görünce hayretler içinde kalır. O zamandan beri ayağı topal olan Timur daha sonra Horasan’a gider. İranlıların başına geçer. Evlenir ve bir kızı olur. Bu dönemde o zamanki adı Gülşehir olan Doğanşehir’de bir üfürükçü hoca yaşarmış. Bu hoca emrindeki cinlere her gece Timur’un kızını getirtir, sabaha kadar birlikte eğlenir, sabahleyin geri gönderirmiş. Kız korktuğu için bu durumu kimseye anlatamazmış. Aradan bir zaman geçtikten sonra kız hamile kalır. Durumu gören Timur kızını sıkıştırır ve gerçeği öğrenir. Fakat nereye gittiğini bir türlü tespit edemez. Kızına şöyle bir nasihatta bulunur : “Gittiğin yerde ne meşhursa, ondan koynuna koy, al gel.”

Ertesi gece kız koynuna elma alarak geri döner. Timur bu elmayı şehrin en işlek yerine asar. Elmanın hangi şehre ait olduğunu bilene ödül vaat eder. Bir kervancıbaşı elmanın Gülşehir’e ait olduğunu söyler. Timur ordusuyla birlikte şehre gelir ve şehri yakıp yıkar. O tarihten sonra şehrin adı Gülşehir yerine Viranşehir diye anılmaya başlar” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 28).

18. Kabayel Efsanesi

“Bir zamanlar Doğanşehir’e bir küffar gelip yerleşmiş. Şehrin dört bir yanını surlarla çevirip, içinde hüküm sürmeye başlamış. Buraya hiç kimseyi sokmadan, kendi maiyetindekilerle birlikte yaşamaya başlamış. O yıl da çok fena kış olmuş. Yağan kardan dolayı kimse evinden çıkamaz olmuş. Yakın köylerde yaşayan zengin bir adamın çok güzel bir kızı varmış, bir sürü de koyunu varmış. Adamın koyunlarının yiyeceği şiddetli kışın ortasında bitmiş. Adam tek çare olarak küffara gidip yardım istemiş. Adamın kızının güzelliğini duyan kale komutanı “kızını ver bana, istediğini al yetir, kana kana” demiş. adam köye dönmüş ve durumu kızına anlatmış. Kızına onu küffara vereceğini söylemiş. Bunu duyan kız sabahlara kadar uyuyamamış. Allah’a şöyle niyaz etmiş :

“Babam beni atıyor

Bir yiyeceğe satıyor

Es kible yeli es

Şu küffarın umudunu benden kes”

Kız bundan sonra sabahleyin dışarı çıktığında bir bakmış ki, hiçbir yerde kar yok. Her taraf yemyeşil olmuş. Babasına dönerek al koyunlarını istediğin yerde otlat demiş” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 29).

19. Gülhamam Efsanesi

“Arguvan’ın köylerinden biri olan Morhamam Köyü’nün ilk adının Gülhamam olduğuna dair bir efsane vardır. Efsane şöyledir:

Gülhamam o zamanlar Uzunoğlan, Ören, Karaağıl, Porsukluk, Yoncalık, Lolik ve Köybaşı mahallerinden meydana gelen bir yerleşim yeriymiş. Bir gün Gülhamam’a at sırtında ermiş bir zat gelmiş. İsmi Derviş Ali imiş. Bütün mahalleleri tek tek dolaşmış, kimse onu tanrı misafiri olarak kabul etmemiş, evine almamış. Çok yorgun ve aç olan Derviş Ali, bugün orta mahalle denilen yerde geceyi

geçirmiş. Sabahleyin kalktığında köylülere o kadar çok kızmış ve darılmış ki “Burası nasıl Gülhamam olur, olsa olsa Morhamam olur” demiş. atına binip kayıplara karışmış. Şimdi köyün orta mahalle denilen yerinde, bir Derviş Ali Düşeği vardır. Düşek; konaklanılan yer anlamındadır. Derviş Ali Düşeği, tek gözlü, düz damlı, taştan bir yapıdır. Köylüler bugün bir rüya görüp, onun hayra çıkmasını dilediklerinde, ölüleri için lokma çıkarttıklarında ve Abdul Musa Aşı Törenlerinde burada kurban kesip, köylüye dağıtmaktadırlar” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 31).

20. Taş Kesilen Genç Kız Efsanesi

“Kurtuluş Savaşı yıllarında Hekimhan’da Şıpsıpi denilen güzel ve şirin bir yerde geçen efsanedir.”

Kurtuluş Savaşı sırasında Ermeniler bu bölgeleri istila ederken şıpsıpi denilen yerde güzel bir köylü kızı görmüşler. Bu kıza saldırmaya çalışmışlar. Düşmanın elinden kaçan bu kız hem düşmandan kaçıyor, hem ağlıyor ve Allah’a yalvarıyormuş. “Allahım ya beni taş et, ya da kuş et” demiş Allah’a. Kız taş olmuş, kızı kovalayan düşmanlar kızın taş olduğuna inanmamışlar. Olayı halka anlatmışlar. Günümüze kadar gelen taş kız şeklinde ve o anda ağladığı için, kız şeklindeki bu kayadan tuzlu su akar” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 33).

21. Guguk Kuşu Efsanesi

“Çok eskiden Hekimhan ilçesine bağlı Kocaözü Kasabasında Küllek Hüseyin adında bir köylü varmış. Bu köylünün beş uşağı bir de hasta avradı varmış. Eskiden bütün köy halkı tarlada çalışmış. Tarlada çalışma o günün şartlarına göre çok zormuş. Küllek Hüseyin çok fakir olduğundan karısı iyice hastalanmış. Köye en yakın hastane Sivas’ta imiş. Araba ve yol olmadığından gitmek çok zormuş. Küllek Hüseyin avradını ata bindirerek yola çıkmış. Kadın yolda ölmüş. Küllek Hüseyin yeniden evlenmiş. Analık eline kalan uşaklara kötülük ediyor, yemek vermiyormuş. Babası tarlaya gidince onlara türlü kötülükler ediyormuş. Bir gün evin büyük kızı, ortanca kardeşini üvey anasının elinden kaçırıp, dağa götürmüş. Boynuna bir torba koymuş, bir de keser almış. Bunları uzaktan izleyen bir çoban varmış. Zeynep kengeri toplamış. Yusuf’un torbasına doldurmuş. Yorulunca bir yere oturup dinlenmişler. Az sonra torbaya bakmış ki torbada hiç kenger yok. Torbanın dibi delik olduğundan hepsi dökülmüş. Buna çok sinirlenen ablası keser ile kardeşinin başına vurup, onu öldürmüş. Korkusundan eve gidemeyen Zeynep ağlamaya başlamış. Allah’a yakarmaya başlamış. “Allah’ım beni bir kuş eyle, kanadım gümüş eyle. Gakgağ diyem, babbağ diyem, gardeş diyem ağlıyom” bunun üzerine Allah tarafın kuş kesilen Zeynep guguk kuşuna benziyormuş. O günden sonra guguk kuşu kardaşını öldürdüğü yerde sürekli ötüyormuş. Efsane günümüze değin gelmiştir” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 34-35).

22. At İzi Efsanesi

“Malatya’nın Doğanşehir ilçesine bağlı Polat Kasabası’na gidilirken yolda Değirmen Deresi denilen bir yere gelinir. Değirmen deresinin güney yönündeki kayalıkta bazı izler bulunmakta, yöre halkı bu izlere “At izi” demektedir.

Ünlü destan kahramanı Malatyalı Seyid Battal Gazi bir gün orada savaşıırken aniden düşman güçlerinin baskınına uğrar. Sayıları kabarık düşmanla uğraşmanın hem zor, hem de çok uzun zaman alan bir iş olacağını anlayan Battal Gazi bir kurtuluş yolu arar, daracık vadinin bir başından diğer başına atlamaya karar verir. Düşman askerinin şaşkın bakışları arasında atını şaha kaldırıp vadinin karşı tarafına atlar. Bugün bu kayalıkta görülen izlerin Seyit Battal Gazi’nin atına ait ayak izleri olduğu söylenir” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 39).

23. Malkuyu Efsanesi

“Günümüzden yaklaşık 600 yıl önce, Yeşilyurt ilçesine gelen bir Oğuz boyu aşireti, kendilerinden daha sonra aynı yere gelen tarafından sürekli taciz edilirler. Aşiret sonradan gelenlerin şerrinden kurtulmak için göç etmeye karar verir. Bir süre sonra geri dönmek umuduyla, kıymetli eşyalarını “Malkuyu” denilen yerde kuyular kazarak bırakırlar. Yeşilyurt’tan ayrılırlar. Bir daha da geri

dönemezler. Eşyalar orda kalır. Yüzyıllar sonra orada dolaşanlar toprağın zamanla çöken ve çatlayan yarıklarında madeni eşyaları bulurlar. Böylece buraya Malkuyu adı verilir. Fakat bazı eşyalar bulunamamıştır. Bunun sebebinin aşiret yetkilerinin düşmanların eline geçmemesi için cinler aracılığıyla toprağa dönüştürdükleri söylenir” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 41).

24. Yeşeren Değnek Efsanesi

“Şeyh Hasan adında biri, “Yurt tutup yerleşmek için” dolaşa dolaşa Arapgir’e gider, şimdiki Onar Çeşmesinin yanına ulaşır. Abdest alıp namaza dururken değneğini toprağa sokar. Namazdan sonra kuru değneğin bulunduğu yerde yeşermiş olduğunu görünce üzülür ve hayıflanarak:

“Eyvah” der. “Ben burada yurt tutmak istemezdim. Ama değneğim burada yeşerdi. Yurt yeri belli oldu. Bana kalırsa buradan soyuma bir hayır gelmeyecektir” Şeyh Hasan’ın yerleştiği Dişterik yazısında ekip biçtiği topraklar, bir süre sonra civar köylüler tarafından tek tek satın alınmış ve dedikleri aynen çıkmıştır. Günümüzde kuru değneğin yeşerdiği yerde Şeyh Hasan’ın türbesi vardır” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 43).

25. Arapgir İsmi İle İlgili Söylence

“Arapgirliilerin anlattıklarına göre; Cihan Şah ve Arap Şah adında iki kumandan yeni şehir ile eski şehir arasındaki tepelerde, günlerce ordugah kurarak şehri muhasara etmişlerdir. Nihayet Arap Şah ordusu müdafilerin kuvvetlerini kırarak ilk defa şehre girmeye başladığı esnada (Arap Şah Gir, Arap Gir) diye bağırduklarından o tarihten bu yana şehrin fatihi Arap Şah’a izafeten Arapgir olarak kalmıştır” (Şentürk ve Gülseren, 1996: 44).

Kaynakça

- Anonim (1995). *Malatya’nın Mahalli Yemekleri*, Malatya: Malatya Valiliği Yayınları.
- Anonim (1996). *Malatya 96*, Malatya: Malatya Valiliği Yayınları.
- Anonim (2000a). *Malatya 2000*, Malatya: Malatya Valiliği Yayınları.
- Anonim (2000b). *Malatya Çevre Dergisi*, 2.Sayı, Malatya: Çevre Koruma Vakfı yayınları.
- Anonim (2000c). *Dünya Gazetesi İş Geliştirme Toplantıları:2*, Malatya Sorunlar ve Çözümler, İstanbul: Dünya Gazetesi Yayınları.
- Anonim. (1987). *II.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu: Tebliğler*. Malatya: Kuşak Ofset.
- Anonim. (1988). *III.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu*. Malatya: Kuşak Ofset.
- Batur, S. (1998). *Açıklamalı Örnekli Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Akdeniz Yayıncılık A.Ş.
- Bayrak, M.O. (1994). *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*, Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş* (C. 10). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş Türk Halk Kültürü ve Eserleri*, Cilt:10, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oğuz, M. (1985). *Başlangıcından Osmanlıların Fethine Kadar Malatya Tarihi*, Ankara: Kurtiş Matbaacılık.
- Önder, M. (1985). *Türkiye Müzeleri*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Öztan, G. (1978). *Malatya İklimi*, Ankara: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sapaz, K. T. (1998). *Türk Edebiyatının Çağdaşları*. Ankara: Armoni Matbaacılık Ltd. Şti.

Sepetçioğlu, M. N. (1990). *Karşılaştırmalı Türk destanları*. İstanbul: Akran Yayıncılık.

Sepetçioğlu, N. (1990). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, İstanbul: Akran Yayıncılık.

Şentürk, A. (1985). *Malatya*, Malatya: Aksa Yayıncılık.

Şentürk, A., & Gülseren, M. (1996). *Malatya Efsaneleri*. Malatya: Sezer Ofset.

Şentürk, G. ve Şentürk, A. (1996). *Malatya Efsaneleri*, Malatya: Sezer Ofset.

Şiar, O. Y. (1978). *Malatya*, İstanbul: Özyürek Yayınevi.

Şiar, O. Y. (1988). *Malatya ve Doğu Anadolu Bölgesi*, İstanbul: Özyürek Yayınevi.

ARSLANTEPE HÖYÜĞÜ KONULU BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN SİSTEMATİK DERLEMESİ

Doç. Dr. Sevcan YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Orcid No: [0000-0003-2066-1941](https://orcid.org/0000-0003-2066-1941), Eposta: sevcanyildiz@gmail.com,

Yasin Oğuz ÖZMENEKŞE

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Yönetimi Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Orcid
No: [0000 0002 4386 9262](https://orcid.org/0000-0002-4386-9262), Eposta: oguzozmenekse@gmail.com

Özet

Malatya'nın ekonomisi büyük oranda tarıma dayanmaktadır. Malatya bir sanayi kenti olmak için büyük çaba göstermesine rağmen sanayinin ekonomideki payı yok denecek kadar azdır. Doğunun batısı, batının ise doğusu olarak nitelendirilen Malatya, kalkınmada öncelikli yörede bulunmasına rağmen, komşu illerin aldığı teşviklerden yeteri kadar yararlanamamıştır. Ayrıca Malatya'da kazanılan para da büyük oranda il dışına çıkmaktadır. Bu iki olumsuz gelişme sanayi yatırımlarının durmasında en büyük etken olarak gösterilmektedir. İlin ekonomik olarak daha da güçlenebilmesi için ekonominin dayandığı noktalar arttırılmalıdır. Tarım, sanayi ve turizm üçgeni sağlam temellere oturtulabilirse Malatya ekonomisi de çok daha üst seviyelere çıkacaktır. Bu amaçla bölgedeki turizme yönelik çalışmalar yapılmalı, antik kentler işlevsel hale getirilmelidir. Yörede bulunan en önemli antik kent Arslantepe Höyüğü'dür. 2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Geçici Listesine alınan Arslantepe Höyüğü, 44. Dünya Miras Komitesi toplantısında UNESCO Dünya Miras Listesine alınmıştır. Çalışma kapsamında Arslantepe Höyüğü ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sistematik derlemesi yapılarak höyüğün literatürdeki mevcut durum saptaması yapılmıştır. Turizm potansiyelinden etkin bir şekilde faydalanamayan Malatya'ya Türk turizmi açısından Arslantepe Höyüğü'nün Malatya ekonomisine nasıl katkı sağlayabileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arslantepe, Malatya, Sistemantik Derleme.

A Systematic Review of Scientific Studies on Arslantepe

Abstract

Malatya's economy is largely based on agriculture. Although Malatya makes great efforts to become an industrial city, the share of industry in the economy is negligible. Although Malatya, which is described as the west of the east and the east of the west, is located in the priority region for development, it has not benefited sufficiently from the incentives received by the neighboring provinces. In addition, the money earned in Malatya goes out of the province to a large extent. These two negative developments are shown as the biggest factor in stopping industrial investments. In order for the province to become more economically strong, the bases of the economy should be increased. If the triangle of agriculture, industry and tourism can be built on solid foundations, the economy of Malatya will rise to much higher levels. For this purpose, tourism studies in the region should be carried out and ancient cities should be made functional. The most important ancient city in the region is Arslantepe Mound. Arslantepe Mound, which was included in the World Heritage Tentative List by UNESCO in 2014, was included in the UNESCO World Heritage List at the 44th World Heritage Committee meeting. Within the scope of the study, the current situation of the mound in the literature was determined by systematically compiling the academic studies on Arslantepe Mound. Suggestions have been made on how Arslantepe Mound can contribute to the economy of Malatya in terms of Turkish tourism.

Keywords: Arslantepe, Malatya, Systematic Review.

Giriş

Kayseri Kültepe’de ele geçirilen Hitit çivi yazısıyla yazılmış belgelerde şehrin ilk adının Maldiya olduğu belirlenmiştir. Bu ad Asur ve Urartu kaynaklarında Milidiya, Melid, Melidi, Meliddu olarak geçmektedir (Şentürk, 1985: 16). Latin kaynaklarında ise Melitam şeklinde görülen bu kelime, yüzyıllar sonra şehir Romalıların eline geçtiğinde Melitene şekline dönüştürülmüştür (Oğuz, 1985:5). Acemlerin Aspozan, Yunanlıların Rakabe, Türkmenlerin Malatta dedikleri Malatya’nın Melit (Hititçe Bal)’den türeyip, günümüze kadar geldiği görülmektedir (Şentürk, 1985: 16).

Türkiye’ye bağlı bir il olan Malatya, Doğu Anadolu Bölgesi’nin güneybatı kenarında, bu bölgeden İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi’ne geçilen önemli bir kesiminde yer almaktadır” (Şiar, 1988:3). Yukarı Fırat Havzası’nda yer alan Malatya; doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan illeri ile çevrilidir (Anonim, 1996: 10). İl topraklarının yüzölçümü 12.313 km² olup 35,54' ve 39,03' kuzey enlemleri ile 38,45' ve 39,08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Malatya, Sultansuyu ve Sürgü çayı vadileri ile Akdeniz’e, Tohma vadisi ile İç Anadolu’ya, Fırat vadisi ile Doğu Anadolu’ya açılarak, bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturmaktadır (Menekşe, 2000: 71).

Turizm, hizmet sektörü içinde yer alan ve ekonomiye katkı sağlayan önemli faaliyetlerden birisidir. İç ve dış turizm faaliyetleri ülke ekonomisine gelir kazandırmaktadır. Turizm hizmetleri, emek yoğun bir üretim sürecine dayanması nedeniyle, işsizliği önleme bakımından turizm önemli bir alandır. Türkiye bulunduğu coğrafi konumdan ve sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerden ötürü turistik açıdan önemli avantajlara sahip bir ülkedir. Turistik zenginliklerin değerlendirilmesi ülkemizin gelişmesi ve kalkınması bakımından önemlidir (Türkoğlu ve Demir, 2020: 66). Malatya ili ve ilçeleri doğal güzellikler ve tarihi eserler bakımından oldukça zengindir. Özellikle Battalgazi’de bulunan tarihi eserler, iç turizm açısından olduğu kadar dış turizm açısından da önemli varlıklardır. Şehrin merkezinde olduğu gibi birçok ilçesinde de çeşitli festival ve şenlikler düzenlenmekte; geleneksel el sanatları, at binme, yöresel müzik gibi kente özgü birçok sanatsal yaşayış bu festival ve şenlikler vasıtasıyla gelecek nesillere aktarılmaktadır. Akçadağ ilçesinde Levent Vadisi, Karakaya Barajı, Tohma Çayı, Darende ilçesindeki Somuncu Baba Kanyonu, Kozluca vadisinde bulunan mağara mezar evleri, Sultansuyu Harası gibi yerler kentte doğa turizmi için elverişli yerlerdir (Malatya Belediyesi Stratejik Planı, 2010: 8).

1. Malatya

Anadolu tarih boyunca birçok uygarlığa, topluma ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. M.Ö.7000’li yıllara kadar uzanan tarihiyle uygarlık alanında tuttuğu yerin büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Anadolu’daki farklı kültürler izlerini bugün dahi hissettirmektedir. Bu da Anadolu’yu diğer coğrafyalara göre öne çıkaran özelliklerden ve Anadolu’nun önemli zenginliklerindendir. Anadolu’nun yedi coğrafi bölgesinden biri olan Doğu Anadolu Bölgesi’nde bulunan ve yaklaşık on bin yıllık bir tarihe yaslanan, iki bin yıldır kendi adıyla var

olan, bu süreçte dünya ve Türkiye'nin ortak mirasına önemli değerler katmış olan Malatya, ülkemizin önemli şehirlerinden birisidir (Türkoğlu ve Demir, 2020: 66).

Malatya'nın sanat eserleri bugünkü yerleşme merkezinden 12 km uzaklıktaki Eski Malatya'dır. Malatya'da bulunan eserler Hitit, Asur, Selçuklu, Memlük ve Osmanlı devirlerine tarihlenmektedir. Malatya'da görülen en eski eser, şehrin yakınındaki Aslantepe'de, kazılarda bulunmuş olan Hitit ve Asur devirlerine ilişkin saray kalıntılarıdır (Oğuz, 1985:117).

Akçadağ, Arapgir, Arguvan, Battalgazi (Eski Malatya), Darende, Doğanşehir, Doğanyol, Hekimhan, Kale, Kuluncak, Pütürge, Yazıhan ve Yeşilyurt Malatya'nın ilçeleridir (Gök ve Tuna, 2013: 2).

2. Battalgazi İlçesi

Malatya'nın ikinci yerleşim yeri olan ve 1988 yılına kadar Eski Malatya ismi ile anılan ilçenin tarihi çok eskidir. Asur ve Urartu kaynaklarında bu yöre Moldia, Milodlo, Melit, Melide, Melitco olarak değişik isimler almıştır. Şehir uzun yıllar Bizanslılar, Araplar ve Selçuklu beylikleri arasında el değiştirmiştir. Osmanlılar döneminde ticaret merkezi haline gelmiştir. 1838 yılında Osmanlı ordularının burada konaklaması üzerine halkın bugünkü Malatya'nın bulunduğu yöreye yerleşmesiyle Eski Malatya önemini kaybetmiştir. Cumhuriyet döneminde 1928 yılında belediye, 1932 yılında nahiye olmuştur. 1987 yılında Battalgazi ismini almış ve ilçe olmuştur" (ANONİM, 2000-a:190).

"Battalgazi, Malatya'nın 10 km kuzeydoğusunda tamamen düzlük bir alanda kurulmuştur. İlçenin doğusunda Fırat Nehri göl sahası, güneyinde Malatya merkez ilçe, batısında Akçadağ, kuzeyinde Yazıhan ovası bulunur" (ANONİM, 2000-a:190).

"İlçenin sulanabilir arazisi fazla olduğundan halkın geçimi bağ, bahçeye dayanmakta, halkın %85'i tarımla uğraşmaktadır" (ANONİM, 2000-a:190).

"İlçede tarihi eser olarak Ulu Camii, Melik Sunullah Camii, Akminare, Karahan, Toptaş, Alacakaya Camii, Sütü Minare Camii, Şahabiye Kübra Medresesi, Sıddı Zeynep Kümbeti, Emir Ömer Türbesi, Hasan Basri Türbesi, Ali Baba Türbesi, Kara Baba Türbesi, Edir ile Bedir Türbesi, Beş Kardeşler, Üç Kardeşler, Seyit Gazi, Kanlı Kümbet, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı bulunmaktadır. Eski Malatya Kalesi surları tahribata uğramıştır" (ANONİM, 2000-a:190).

3. Arslantepe Höyüğü

Malatya'nın 7 Km kuzeydoğusunda, Fırat Nehrinin (Karakaya Baraj Gölü) batı kıyısı yakınındaki Orduzu Beldesinde yer alan Arslantepe Höyüğü 30 metre yüksekliğindedir. MÖ 5000 yıllarından MS 11 yüzyıla kadar yerleşim görmüş- tür. MS 5-6 yüzyılları arasında Roma Köyü ve daha sonra Bizans Nekropolü (mezarlık) olarak kullanılmıştır. Milattan önce yaşanan insan hareketliliği döneminde Mezopotamya'dan Arslantepe'ye de göçler olmuş ve buraya yerleşenlerin sistematik (devlet) bir yaşamlarının olduğu ve bu bölgede gerekli olan ürünlerin

stoklanmasına ilişkin düzenlemelerin arkaik bir devlet yapılanması olan bir otoriteyle yapıldığı düşünülmektedir. Diğer bir görüş ise burada oluşturulan sistemin Mezopotamya etkisinde kalmadan yerleşik insanlar tarafından oluşturulduğu biçimindedir (Çukacı, 2018: 440). Arslantepe Höyüğü, Anadolu’da ilk şehir devletinin, laik düzen ve elit grubun oluşumu gibi insanlık tarihi için birçok dönüm noktasına sahne olmuştur. Höyük M.Ö 5000 yıllardan beri birçok kültüre ev sahipliği yapmış olmakla Anadolu, Mezopotamya ve Transkafkasya’dan birçok uygarlıkla etkileşim halinde olmuştur (<http://repository.bilkent.edu.tr/handle/11693/76110>, Erişim Tarihi: 26.08.2021) .

Adını taştan yapılmış -M.Ö. I. binyılın başına tarihlenen sarayın girişinde yer alan- iki aslan heykelinden alan Arslantepe Höyüğü’nün üst tabakasında İslam; Bizans ve Roma Dönemi kalıntılarına rastlanmıştır. Höyükte kil mühür, kerpiç saray, madeni nesneler ve ilk kılıçlar gibi tarihe ışık tutan eserler bulunmuştur. Bu nedenle Malatya havzası Anadolu ve Mezopotamya gelenekli, farklı kültür bölgelerinin arasında kalan, zaman zaman karşıtı zaman zaman da bunların bütünleşmesi ile gerçekleşen farklı bir oluşum bölgesi olarak tanımlanmıştır (Topsakal, 2019: 754).

XIX. yy. sonlarından beri bilinen Aslantepe’de ilk bilimsel kazı 1937’de Fransız arkeolog Delaporte tarafından yapılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında ara verilen kazılara 1946 ve 1951 yılları arasında C.Schaeffer tarafından devam edilmiştir. Fakat daha sistemli kazılar 1962’de İtalyan Roma Üniversitesi adına Alba Palmieri başkanlığınca devam ettirilmiştir. Roma, Bizans, Hellenistik, Geç Hitit, Hitit İmparatorluk Çağı, Koloni Çağı. Orta Tunç Çağı, Geç Tunç Çağı, Eski Tunç Çağı ve Kalkolitik Çağlarına ait tabakalar bulunmakta olup, bölgenin stratigrafisini en iyi şekilde veren önemli bir yerleşim yeridir. Kazılarda çıkartılan eserler bugün Malatya Müzesinde teshir edilmektedir (Oğuz, 2000: 67).

Arslantepe Höyüğü, 2014 yılı itibari ile UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dahil edilme koşulu olan Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen olağanüstü evrensel değerini ölçen kriterlere sahip olması gerekçesi ile UNESCO Dünya Miras Alanları Geçici Listesi’nde yer almaktadır (Tuna, 2016: 144).

Aslantepe Höyükte yapılan kazılarda üç kültür katı saptanmıştır. İlk katmanda Bizans mezar kalıntıları bulunurken, bu katmanın altında ilk Tunç Çağına ait kalıntılar, en altta ise Neolitik döneme ait kalıntılar bulunmuştur. Yapılan kazılarda ayrıca bölgenin Kalkolitik Çağ’dan bugüne kadar yerleşim alanı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Malatya, Türklerin Anadolu’ya gelişinden sonra sırasıyla Danişmendoğlu Beyliğinin, Anadolu Selçuklu Devletinin, Memluk Devletine bağlı Dulkadiroğlu Beyliğinin; 1399’dan sonra ise Osmanlı İmparatorluğunun toprakları içerisinde yer almıştır (Güvercin, 2019: 3).

Geç Kalkolitik Dönem’den Demir Çağı’na kadar geçen tarihsel sürecin buluntalarına rastlanan, Hititlerden Roma ve Bizans’a kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Malatya’nın Battalgazi ilçesindeki Arslantepe Höyüğü, UNESCO Dünya Mirası Kalıcı Listesi’ne girmiştir. İtalya, Roma Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ile Malatya Müze Müdürlüğü iş birliğiyle her yıl yaz döneminde başlayıp sonbahara kadar süren kazıların devam ettiği Arslantepe Höyüğü, Açık Hava Müzesi olarak tarih severlere hizmet vermektedir. Anadolu’da ‘İlk Şehir Devleti’nin yapılarının ortaya çıkarıldığı Arslantepe Höyüğü’nde 2019 yılında yapılan kazılarda çok sayıda tarihi materyal ve eser bulunmuştur. İtalya Kazı heyeti tarafından yapılan kazılarda seramik parçalarından fincana, ok ucundan boncuk tanelerine, kemik alet ve ağırşaklardan, çakmak taşlarından müzik aletlerine ve 5 bin 700 yıllık çocuk iskeletine rastlanılmıştır (<http://www.malatya.gov.tr/arslantepe-hoyugu>, Erişim Tarihi: 26.08.2021).

Höyüğün en kuzey kesiminde boyalı duvarlar ve kerpiç sütunlar içeren büyük bir bina da dâhil olmak üzere içlerinde çalışma ve depolama alanları barındıran özel elit binalar bulunmaktadır. Kerpiç sütunlu bina kuvvetle

muhtemel önemli bir fonksiyona sahip olmakla birlikte dini ya da idari belirgin bir iz olmadığından fonksiyonu tam olarak bilinmese de idari bir yöneticinin konutu ya da önemli bir aileden birilerinin yaşadığı bir konut olmalıdır. Bu yapı topluluğunun güneyinde yer alan, kuvvetle muhtemel tapınak olan üçlü törensel bir bina yer alır. 20 x 22 m. ölçülerinde taş ve kerpiç tuğlalarla dolu bir platform üzerine kurulan bu yapının Mezopotamya mimarisinde örnekleri mevcuttur (Yüksel, 2020: 763).

Binanın çeşitli bölümlerinde çok sayıda mühür baskısının bulunması, idari etkinliklerin yoğunluğunu ve bu işlerde, malları depolardan alma ve mühürleme yetkisi bulunan çok sayıda memurun çalıştığını ortaya koymaktadır. Duvarlardaki zengin bezeme ve kabartmalarda gücü simgelemektedir. Bu bütün etkinliklerin merkezileştirildiği, kayıt amacıyla etkin bir mühürleme sisteminin kullanıldığı ve giderek bürokrasinin geliştiği, güçlü siyasi ve dini kurumları olan bir devlet sisteminin doğuşuna kanıttır. Geçmişte daha çok dinsel amaçlar için yapılan büyük yapı ilk kez başka işlevlerde kazanıp içinde kamu hizmetlerinin de görüldüğü, mimari açıdan gelişmiş, böylece Yakın Doğu'da sarayın başlangıcını oluşturmuştur (<http://www.malatyakulturturizm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.08.2021).

Arslantepe'de çok özenli bir şekilde metal ürünlerin imal edildiği ve farklı türde metaller kullanıldığı görülmüştür. Bakır, kurşun, altın, gümüş ve metal alaşımlı öğeler dönemin madenciliği hakkında önemli fikirler vermektedir. En önemli metal öğeler arasında mızrak uçları ve kılıçlar yer almaktadır. Her biri farklı metal ve büyüklükte olan öğeler muhtemelen şef veya rütbeli kişilerin saygınlığı ile doğru orantılı olarak imal edilmiştir. Bu durum askeri hiyerarşinin varlığına işaret etmektedir. Bir başka açıdan yüksek statülü bir kişinin mezarı (Kral mezarı) taş sanduka içinde bulunmuştur. Burada ise metal nesne, silah ve mücevher gibi farklı semboller bulunması siyasi ve askeri hiyerarşik yapıyı çağrıştırmakta ve lidere, komutana verilen önemi ifade etmektedir. Liderin gücü ve otoritesinin vurgulanması ve hiyerarşik bir yapının oluşması geleneksel bürokrasinin izlerine işaret etmektedir (Yılmaz, 2021:804).

4. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaların Sistemik Derlemesi

Bu bölümde, Google Akademik ve Yüksek Öğretim Kurumu veri tabanlarında yer alan ve başlığında Arslantepe ismi geçen tüm araştırmaların; gerçekleştirildiği yıllara, türlerine, yayınlanmasını sağlayan kuruluşların yer aldığı ülkelere, çalışmaların özgün dillerine ve hangi bilim dalı temelinde yapıldıklarına dair sınıflandırılması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda aynı içerikte ve erişimin mümkün olmadığı çalışmalar değerlendirilmeye alınmamakla birlikte; Google Akademik'te 109 Yüksek Öğretim Kurumu veri tabanının 3 adet olmak üzere toplam 112 araştırma değerlendirilmeye alınmıştır. Sistemik derleme yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 4.1. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaların Yayınlandığı Yıllara Göre Sınıflandırılması

Yıl	Adet	Yıl	Adet
1975	1	2009	1
1981	1	2010	9
1983	1	2011	8
1996	1	2012	21
1997	2	2013	1
1998	3	2014	5
2000	2	2015	4
2001	2	2016	5
2002	2	2017	7
2003	1	2018	13

2006	1		2019	6
2007	3		2020	3
2008	2		2021	7
Toplam			112	

Tablo 4.1.'de başlığında Arslantepe ismi bulunan ve Arslantepe Höyüğü ile ilgili bilimsel çalışmaların yıllara göre dağılımı görülmektedir. Buna göre; en çok çalışma 2012 yılında yapılmıştır (21 adet). Türkiye’de Arslantepe konulu yüksek lisans tezleri 1998, 2007 ve 2019 yıllarında (1’er adet) yapılmıştır.

Tablo 4.2. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaların Türlerine Göre Sınıflandırılması

Çalışmanın Türü	Adet
Makale	50
Kitap Bölümü	34
Kitap	3
Bildiri	17
Yüksek Lisans Tezi	6
Doktora Tezi	2
Toplam	112

Tablo 4.2.’de başlığında Arslantepe ismi bulunan bilimsel çalışmalar türleri bakımından sınıflandırılmıştır. 112 adet çalışma arasında araştırmacıların en çok uluslararası dergi makalesi biçimiyle yayın yaptığını ifade etmek mümkündür (50 adet). Bu alanda yazılmış 3 kitabın 1 adedi aynı alanda sunulmuş bildirilerden oluşan bildiri kitabı olmakla birlikte, bildirilerin sunulduğu kongre Arslantepe’ ye özel bir kongre olduğu o kongredeki bildiriler ayrıca değerlendirilmeye alınmamıştır. Arslantepe konulu doktora tezlerinin (2 adet) bir tanesi Università Degli Studi Di Trieste’de diğeri de University College London’da yazılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin (6 adet) 3 adedi Türkiye’de yazılmış olup 2 adedi İnönü Üniversitesi ve 1 adedi Selçuk Üniversitesi bünyesinde yazılmıştır.

Tablo 4.3. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaları Yayınlayan Kurumların Bulunduğu Ülkelere Göre Sınıflandırılması

Yayıncı Kuruluşun Bulunduğu Ülke	Adet
Amerika Birleşik Devletleri	5
Almanya	8
Danimarka	1
Fas	1
Fransa	14
Global (Karma veya Online)	12
Hollanda	2
İngiltere	10
İspanya	3
İtalya	34
Meksika	2
Portekiz	3
Türkiye	17
Toplam	112

Arslantepe konulu bilimsel çalışmaların yayıncılığını üstlenen kuruluşların kurulduğu veya uluslararası olsalar dahi halen merkezlerinin bulundukları ülkeler Tablo 4.3.'te gösterilmiştir. Özellikle online ortamda kurulmuş veya birden çok merkezi bulunan kuruluşlar “Global” ismiyle sınıflandırılmıştır. Konuyla ilgili yayın yapan kuruluşların tamamı uluslararası olmakla birlikte 10 adedi sadece online yayın yapmakta ve 2 adedinin aynı anda birden çok merkezde faaliyete geçtiği görülmektedir. İtalyan misyonu ve Arslantepe Höyüğü'nde yapılan kazı çalışmalarının İtalyan arkeologların yönetimindeki heyet tarafından yapılıyor olması, alandaki yayınların en çok İtalya menşeli kuruluşlarca yapıldığının (34 adet) açıklar niteliktedir. Ayrıca Fransa'da yapılan çalışmaların (14 adet) büyük bir kısmının (10 adet) Fransa'da kurulmuş Paléorient dergisinde yapıldığını ve bu yayınların yine büyük bir kısmında İtalyan arkeolog veya sosyologlardan en az birinin görev aldığı tespit edilmiştir (8 adet).

Tablo 4.4. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmaların Özgün Dillerine Göre Sınıflandırılması

Çalışmanın Özgün Dili	Adet
Almanca	1
Fransızca	1
İngilizce	85
İspanyolca	3
İtalyanca	10
Karma (İngilizce- Türkçe)	1
Portekizce	1
Türkçe	10
Toplam	112

Tablo 4.4.'e göre alandaki bilimsel çalışmaların 85 adedi İngilizce dilinde yayınlanmıştır. İngilizce dilinin evrenselliği şüphesiz ana sebep olmakla birlikte; hem kazı çalışmalarını yürüten arkeolog heyetlerinin çok uluslu olması hem de Arslantepe'den elde edilen bulguların bütün insanlık tarihini ilgilendirir nitelikte olması araştırmacıların İngilizce dilini tercih etmelerindeki sebebi açıklamaktadır.

Tablo 4.5. Arslantepe Höyüğü Konulu Bilimsel Çalışmalarda Temel Alınan Bilim Dallarına Göre Sınıflandırılması

Çalışmanın Gerçekleştirildiği Alan	Adet
Antropoloji	1
Arkeoloji	58
Coğrafya	1
Güzel Sanatlar	1
İstatistik	2
Jeoloji	6
Mimarlık	6
Multidisipliner	2
Paleoetnobotani	1
Palinoloji	1
Politoloji	1
Sosyoloji	19
Tarih	8
Turizm	1
Ziraat	4
Toplam	112

Tablo 4.5. Arslantepe konulu bilimsel çalışmaların en çok arkeoloji bilimi temelinde yapıldığını göstermektedir (58 adet). Diğer bilim dalları temelindeki çalışmalar arkeoloji temelinde yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Örneğin sosyoloji temelli çalışmaların tamamında (19 adet); o dönemde ve konumda yaşayan insanların toplumla ilişkileri irdelenirken arkeolojik verilere değinilmiş ve verilerin yer aldığı bilimsel çalışmalara atıflar yapılmıştır.

5. Tartışma ve Sonuç

2014 yılı itibariyle UNESCO Dünya Mirasları geçici listesine kabul edilen Arslantepe Höyüğü; pandemi şartlarında gerekli toplantıların yapılamaması nedeniyle ancak 2021 yılında UNESCO Dünya Mirasları kalıcı listesine girebilmiştir. 1937 yılında ilk kazı çalışmaları başlamış fakat gerçekleştirilen kazı çalışmaları 1962 yılı itibariyle düzenli bir hâl almıştır. 1962 yılından bugüne her yılın yaz aylarında başlayıp sonbahar aylarına kadar süren kazı çalışmaları sonucunda birçok bulguya rastlanılmıştır. Mevzu bahis bulgulardan somut ve sergilenebilecek durumda olanlar Malatya Müzesinde teşhir edilmektedir. Roma Üniversitesi Arkeoloji bölümü ve Malatya Müze Müdürlüğü'nün beraber yürüttüğü kazı çalışmalarının teknik kısmı Roma Üniversitesi yönetiminde gerçekleşmekte, bu sebeple bu kazı çalışmaları uzun yıllardır İtalyan Misyonu olarak anılmaktadır. İtalyan Misyonu yerel bir çalışma alanı olmaktan ziyade birçok bilim dalında yapılan evrensel çalışmaların odak noktası haline gelmiştir. Bu bağlamda internet ortamında Google Akademik ve Yüksek Öğretim Kurumu veri tabanlarında yer alan ve başlığında Arslantepe ismi geçen çalışmaların sistematik derlemesi yapılmıştır. Yapılan taramada tam metnine ulaşmanın mümkün olduğu 112 adet çalışma tespit edilmiştir. Bunların 3 adedine Yüksek Öğretim Kurumu Tez Arşivi web sayfası, 109 adedine ise Google Akademik arama motoru aracılığıyla ulaşılmıştır. Çalışmaların kazılardan elde edilen bulgular ışığında gerçekleşmesi, alandaki ilk yayının düzenli kazıların başlangıcından 13 yıl sonra yapılmış olmasını açıklamakta ve sonraki yayınların

kazıların seyrine göre yapıldığını göstermektedir. 2012 yılında gözlemlenen çalışma sayısındaki artışın yakın yıllarda elde edilen bulgularla da doğru orantılı olduğu düşünülmektedir. 2015 yılından 2018 yılına kadar çalışmaların sayısında gözlemlenen artış ise Arslantepe'nin UNESCO Dünya Mirasları Listesi geçici üyeliğine dahil edilmesinin kazandırdığı popülerlikle ilişkilendirilmektedir. Kazılardan elde edilen bulgular; tarih, arkeoloji, sosyoloji, antropoloji, mimari, ziraat ve politoloji gibi birçok bilim dalıyla ilişkilendirilerek çıkarımlar yapmayı sağlayabileceği gibi bir yaşam merkezi niteliği taşıyan Arslantepe birçok disiplinin ve araştırmacının dikkatini çekmiştir. Arslantepe'nin konumuna rağmen, Türkiye'de bu alanda yazılmış bir doktora tezinin olmaması önemli bir eksiklik olarak tespit edilmiştir.

Başlığında Arslantepe ismi bulunan, internet ortamında erişimin mümkün olduğu tüm çalışmaların tek tek incelenip birtakım kıstaslara bağlı olarak sınıflandırıldığı bu araştırma; ilgili alanda çalışma yapacak araştırmacılara Arslantepe'nin literatürdeki yerini göstermeyi amaçlar nitelikte bir sistematik derleme çalışmasıdır. Alanda yeni çalışma yapmak isteyen araştırmacılara, önceki çalışmalar hakkında bilgi verme amacıyla yapılmış başlangıç niteliğinde bir araştırmadır.

Kaynakça

- Anonim (1996). Malatya 96, Malatya Valililiği Yayınları, Malatya.
- Çukacı, Y. (2018). Arslantepe'de (3500-3900 MÖ) Stok ve Emanet Mal Uygulamaları. Yönetim Bilimleri Dergisi, 16 (32), 437-450. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/comuybd/issue/40668/433317>.
- Gök, A. & Tuna, H. (2013). Turizm Pazarlaması Açısından Malatya İlinin Potansiyelinin Belirlenmesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2013 (1), 1-11. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kmusekad/issue/10212/125482>.
- Güvercin, S. (2019). Geleneksel Malatya Evleri Ve Yaşanmışlık Arasındaki İlişkinin Bellekteki Yansımaları (Master's Thesis, İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Malatya Belediyesi, (2010). 2010-2014 Stratejik Planı, http://www.malatya.bel.tr/yayin/2010_2014_stratejik_plan/files/assets/basic-html/page10.html (E. T. 11.05.2019).
- Menekşe, N. (2000). Malatya 2000, Kültür Ofset, Malatya.
- Oğuz, M. (2000). Malatya Tarihi ve Sosyo-Ekonomik Durumu (M.Ö. 5500-M.S. 1920), Kurtiş Matbaacılık, İstanbul.
- Oğuz, M. (1985). Başlangıcından Osmanlıların Fethine Kadar Malatya Tarihi, Kurtiş Matbaacılık, Ankara.
- Şentürk, A. (1985). Malatya, Aksa Yayıncılık, Malatya.
- Şiar, O. Y. (1988). Malatya ve Doğu Anadolu Bölgesi, Özyürek Yayınevi, İstanbul.
- Topsakal, Y. (2019). Arslantepe Höyüğü TripAdvisor Çevrimiçi Yorumlarının İçerik Analizi İle İncelenmesi. Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research , Special Issue For IV. International Eastern Mediterranean Tourism Symposium , 753-764 . DOI: 10.32958/gastoria.570808.
- Tuna, A. (2016). Arkeolojik sitlerin sürdürülebilirliği kapsamında alan yönetimi'nin önemi: Arslantepe Höyüğü örneği. Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, 07. 132-151.
- Türkoğlu, T. ve Demir, M. (2020). Malatya İlinin Turistik Bölgelerinin Çevrimiçi Yorumlar Kapsamında Değerlendirilmesi:

Trıpadvısr Örneği, Sanat ve İnsan Dergisi, 4(2), 66-85.

Yılmaz, H. (2021). Geleneksel Bürokrasinin İlk İzleri: Malatya Arslantepe. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31 (2) , 795-806. Doı: 10.18069/Firatsbed.907497.

Yüksel, İ. (2020). Malatya Arslantepe’de Kalkolitik Çağ’a Ait İzler1. *Journal Of History School (Johs)*.

<http://www.malatya.gov.tr/arslantepe-hoyugu>, Erişim Tarihi: 26.08.2021.

<http://www.malatyakulturturizm.gov.tr>, Erişim Tarihi: 26.08.2021.

<http://repository.bilkent.edu.tr/handle/11693/76110>, Erişim Tarihi: 26.08.2021.

MALATYA İLİNİN TARİHİ ESERLERİ VE ÖREN YERLERİ

Levent ALPASLAN

Akdeniz University, Social Science Vocational School, Çallı, ANTALYA

ORCID: 0000-0003-3468-612X

ÖZET

Coğrafi konum itibarı ile Anadolu, Mezopotamya ve Suriye arasında geçit veren tabii yollar Malatya'da birleşmektedir. Yollardan biri güneydoğuda Elazığ-Tyris köyü üzerinden geçerek Fırat nehrini takip edip karşıya ulaşmaktadır. İkinci yol ise güneybatıdan Kilikya ve Amik ovası üzerinden Malatya'ya gelmektedir. Bu yollar Kahramanmaraş'ta karşılaşmakta olup Malatya'yı takip ederek Sivas ve Orta Anadolu'ya geçmektedir. Yolların tarihi Akad imparatoru Şargon zamanına kadar inmektedir. Kral Yolu adıyla tanınan bu yol, Hititler zamanında işletilmekte olup Hitit kralları tarafından Anadolu'nun güneyindeki devletlerle savaşmak için kullandıkları bilinmektedir. Coğrafi konum itibarı ile tabii yol güzergahında olan Malatya ve çevresinin tarihinin Paleolitik çağa kadar indiği, Asur (buzluk) ve İnderesi mevkiinde bulunan mağaralardan ve son yıllarda Caferhöyük'e yapılan kazılardan anlaşılmaktadır. Malatya merkez ilçesi sınırları içinde Karakaya baraj gölünün altında kalan 40 adet yerleşme yeri görülmüştür. Bunlardan birisi ve en önemlisi Pirot, Büyük Höyük, Canotepe ile Cafer Harabesi, Değirmentepe, Kadioturan Tepesi'dir. Bunlardan başka 14 küçük höyük ile 20 düz yerleşme yeri saptanmıştır. Çalışma kapsamında Malatya ilinde bulunan höyükler incelenmiş olup mevcut durum saptaması yapılmıştır ve tarihi süreçleri de anlatılmıştır. Höyüklerden Aslantepe Höyüğü, 2021 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yerini almıştır. Gerekli girişimler yapıldıktan sonra listeye girebilecek diğer höyükler de çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Ören Yeri, Aslantepe.

1. GİRİŞ

Malatya, eski çağlardan beri Anadolu ve Ortadoğu'nun geçit veren kavşak noktasındadır. Doğuda en eski ulaşım yolu Malatya-Sivas üzerinden Erzurum'a, oradan da Kafkasya'ya uzanan yoldur. Buna, Karasu-Aras yolu da diyebiliriz. Güneydoğu'ya, Malatya ve Diyarbakır üzerinden Mezopotamya'ya uzanan yol önemlidir. Malatya'dan doğuya doğru Murat, Karasu-Van Gölü diğer tabii bir önemli yoldur. Diğer önemli bir yol ise Güneyden gelip Malatya'da düğümlenen Malatya-K.Maraş arasında Torosların çok kesif göründükleri bir sahada, akış yönleri farklı vadilerin takip ettiği tabii bir koridor boyunca uzanmaktadır. Güneyde dağlar arasında açılmış bir başka yol, Adıyaman üzerinde Urfa'yı Malatya'ya bağlamaktadır. (Ağaldağ, 1988: 34-35)

Antik çağlarda kullanılan yolların yanında, Roma döneminde ticaretle sınırların korunması amacıyla yeni yol yapımına geçilmiştir. Malatya'nın büyük bir askeri merkez olması sebebiyle Romalılar askeri ve ticari amaçla

kullanılan yollarını Malatya'dan geçirmişlerdir. Bu durumu, yol kenarlarına dikilen mil taşları doğrulamaktadır. (Ramsey, 1960: 23)

Malatya'nın sanat eserleri bugünkü yerleşme merkezinden 12 km uzaklıktaki Eski Malatya'dır. Buradaki eserler Hitit, Asur, Selçuklu, Memlük ve Osmanlı devirlerine ait olmakla beraber Malatya'da görülen en eski eser, şehrin yakınındaki Aslantepe'de, kazılarda bulunmuş olan Hitit ve Asur devirlerine ilişkin saray kalıntılarıdır (Oğuz, 1985:117).

1.yüzyılın ikinci yarısında, Roma imparatoru Titus zamanında (M.S.39-81) bir Roma askeri lejyonunun karargahı olarak kurulmuş olan Malatya'ya yerleşen halkın çoğalması üzerine, imparator Trojanus (M.S.98-117) zamanında büyüyerek bir şehir haline gelmiş ve zamanın koşullarına uyularak şehrin tahkimi cihetine gidilerek surların temeli atılmıştır. Roma imparatoru Constance zamanında (M.S.320-350) yapımına devam edilen şehir surları, 532 yılında imparator Jüstinyen tarafından tamamlanmıştır. Malatya 575 tarihinde İran Hükümdarı I.Hüsrev'in saldırısına uğrayan şehrin surları intikam amacı ile yıktırılmıştır. Bir süre sonra Romalılar tarafından onarılmış ve eski durumuna getirilmiştir (Oğuz, 1985:117).

VII. yüzyılda İslamlar tarafından fethedilen Malatya şehir surları yapılan saldırılar sırasında yıkılmış olduğundan Halife Hişam tarafından yenilenmiştir. 750 yılına kadar İslamların elinde kalan şehir, Bizans imparatoru Constantin Copronym tarafından alınmış, şehir ve kale temelinden yıktırılmıştır (Oğuz, 1985:117).

750 tarihinde yeniden İslamlara geçen şehir, Halife Al Mansur'un yeğeni İmam Abdulvahab'ın da aralarında bulunduğu Hasan bin Kahtaba Kumandasındaki İslam ordusu tarafından yaptırılmıştır. 934 yılında Joanes Kirkuos kumandasındaki Bizans ordusu şehri İslamlar elinden yeniden almışlar, şehir ile birlikte surları da yıktırmışlardır. Nicephore Phocos (913-969) tarafından iskan edilen şehir, surlardan yoksun olduğu için dış ihtirasları körüklenmiş, zaman zaman saldırıya uğrayarak yağma edilmiştir. Durumun bu şeklini alması şehrin surlarının yeniden yapımı fikrinin uyanmasına neden olmuştur (Oğuz, 1985:118).

Bizans imparatoru Constantinos Dukan tarafından (1058-1067) surlar ve etrafındaki hendekler yeniden yaptırılmıştır. 1178 tarihinde Malatya'yı ele geçiren II.Kılıçarslan, 1181 tarihinde surlarını onartmıştır. 1401 tarihinde Timur tarafından surlar kısmen tahrip edilmiştir (Oğuz, 1985:118).

Malatya kalesinin dikdörtgene yakın yamuk şeklinde olduğu, doğu cephesinin 850, kuzeyin 500, batının 800, güneyin 750 metre uzunluğunda bulunduğu, kalenin kuzeyden güneye 800, doğudan batıya genişliğinin 700 metre olduğu ölçme sonucunda saptanmıştır. Kalenin doğuda 24, kuzeybatıya 23, güneyde 24, kule ve burçlarla tahkim edilmiş olduğu sanılmaktadır. Kalenin doğuda 5, kuzeyde 1, batıda 1, güneyde 4 olmak üzere 11 kapısı olduğu kaydedilmiştir. Bu kapıların en büyüğü ve ünlüsünün Alacakapı, Süsürkem Kapısı, Meşak Kapısı ve Pazar Kapısı olarak nitelendirilmektedir. Sur ve burçlarının yapımında İstanbul ve Diyarbakır kalelerinde olduğu gibi gayet düzgün yontulmuş taşlar bu taşları birbirine perçinleyen çok sağlam harcın kullanılmış olduğu

incelemeler sonunda anlaşılmıştır. Kalenin içinde su kaynakları ve doğu surlarının dibinden de Dermesih Suyu aktığından sarnıç yapılmasına gerek duyulmamıştır. Bugün sağlam bir sur parçasına bile rastlamak mümkün değildir. Sur yüksekliğinin 20 metre olduğu bilinmektedir. Şehrin, surlarının birincisi daha alçak olmak üzere 15 metre aralıkla inşa edilmiş iki kat surla çevrildiği, bu dış surun ise içi su dolu hendekle çevrildiği kaynaklardan öğrenilmektedir (Oğuz, 1985:118).

2. ÖREN YERLERİ

2.1. ARSLANTEPE

Malatya'ya 6 km uzaklıkta Orduzu Köyü'nde bulunan Arslantepe Höyüğü'nün bilim dünyasına tanıtılması 19.yüzyılın sonları ile 20.yüzyılın başlarına rastlamaktadır. 1890-1895 yıllarında Orduzu köyü halkı tarafından inşaatlara taş bulmak amacıyla yapılan araştırma kazılarında bir takım rölyefler bulunmuştur. Bu rölyefler üzerinde bir arslan resmi görülmüştür. Dünya çapındaki ilk tanınması ise buradan alınarak Paris'e götürülen bir geyik avı rölyefi ile olmuştur. Nisan 1907 tarihinde Beyrut Fransız Üniversitesi Papazı Sebestiyen Renzavelle rölyeflerin fotoğraflarını çekme fırsatını bulmuştur. Bir süre sonra da bu rölyeflerin fotoğrafları yayınlanmıştır. Daha sonra da Edman Patier, 10 Mayıs 1909 tarihinde Fransız Bilim Akademisi tarafından rölyeflerin yayınlanmasını sağlamıştır. Aynı sene üçüncü kez David Hogarth tarafından fotoğraflar yayınlanmıştır. Daha önce de Corneli Üniversitesinden bir bilim kurulu Arslantepe'de bulunan küçük arslan epigrafi metinlerini okumuştur (Oğuz, 1985: 18).

Haziran 1928 yılında Hans H.Von der Osten höyüğün planını çizmiştir. 1932 yılına kadar Höyük üzerinde başka bir araştırma yapılmamıştır. 1932 yılına kadar gelişigüzel yapılan çalışmalar Atatürk'ün koruyuculuğunda höyükte ilk kez Fransız, "Societe des Ettudes Hittides et Asionque" kazı kurulunca yapılmıştır. Kazı kurulu başkanı L.Deloport'tur. Höyüğün önemi bu kazıyla belirlenmiş (Oğuz, 1985: 18).

II. Dünya Savaşı nedeniyle bir süre araştırma ve kazılara ara verilmiş, ancak 1946, 1948, 1951 yılları arasında C.Scheffer Başkanlığında kazı yeniden başlatılmıştır. Fakat köklü kazı ve incelemeler 1961-1962 tarihinde F.Merigg ile S.M.Pauglisi yönetimindeki İtalyan Kazı Kurulunca yapılmıştır. Bu kurulca yapılan kazı çalışmaları ile Arslantepe'de 7 kültür tabakası saptanmıştır. M.Ö. III. ve II. bin yıla tarihlenen höyükteki tabakalar şunlardır:

- I. Tabaka : Roma-Bizans Çağı (M.Ö.30 – M.S.1075)
- II. Tabaka : Hellenistik Çağ (M.Ö.330-30)
- III. Tabaka : Geç Hitit Çağı (M.Ö.1200-700)
- IV. Tabaka : Hitit İmparatorluğu Çağı (M.Ö.1400-1200)
- V. Tabaka : Orta Tunç Çağı (M.Ö.1950-1450)

VI. Tabaka : Genç Hitit Çağı (M.Ö.2250)

a. Eski Hitit Devri (M.Ö.1650-1450)

b. Asur Ticaret Kolonileri Devri (M.Ö.1950-1650-2000)

VII. Tabaka : İlk Eski Tunç Çağı (M.Ö.3000-20.000)” (OĞUZ, 1985:19).

İtalyan ekibin geniş alanda kazı yapma yöntemi ile gerçekleştirdikleri çalışmalar sonucunda, höyüğün kuzeydoğusu, güneybatısı ve batı yamacın üst bölümü olmak üzere 3 farklı kesimden elde edilen tabakalaşma verilen bir araya getirilerek, Arslantepe’nin kültürel sürekliliği doğru olarak kurulabilmektedir. Kültür dolgusunun M.Ö.4000’in sonunda en yükseğe eriştiği batı yamaçta en eski yerleşmelerin bulunduğu düşünülmektedir. Son Kalkolitik tabakaların önem taşıdığı ve ilk Tunç Çağı IA’da sona eren bu yerleşmeyi izleyen ilk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı kültür katları da güneybatıdaki tabakalarda ortaya çıkarılmıştır. Kuzeydoğu kısmında ise Son Tunç Çağına tarihlenen ve kerpiç sur duvarlarıyla devasa kent kapıları belirgin olarak Hitit mimarisini çağrıştıran anıtsal yapıların yer aldığı yapı katlarına rastlanmıştır (Anonim, 2000-b:15-16).

İtalyan kazılarının bugüne değin ortaya çıkardığı en eski buluntular C-14 metoduyla son Kalkolitik Çağa tarihlendirilmiştir. Bu kültür katı Yukarı Fırat Bölgesi için tipiktir ve Amik Ovasıyla ve genelde Yukarı Dicle’nin çağdaş kültürleri ile yakın ilişkisi vardır. Kuzeydoğudaki alanın en altında yer alan bu çağ tabakaları evler ve bunlara ilişkili mezarlar bulunmaktadır. Höyüğün batı yamacının üst kısmında yapılan son kazılarda ise anıtsal bir yapı kısmen ortaya çıkarılmıştır. Kerpiç tuğla ve kerpiç topraktan yapılmış duvarların üstü siyah ve kırmızı ögelerle bezeli olan bu yapıda duvarların yakınında gene kerpiç tuğladan yapılmış ve üstleri kalın bir çamur tabakasıyla sıvanmış sütunlar bulunmuştur. Yukarı Fırat Bölgesinde bugüne değin bir eşi daha olmayan bu yapının, aynı çağın devasa yapılar dönemini sonlandırdığı sanılmaktadır. Dolayısıyla merkezileşmenin ortaya çıktığı ve büyük olasılıkla Arslantepe’nin M.Ö.4000’in ortalarına doğru bölgeye egemen olduğu anlaşılmaktadır (Anonim, 2000-b:16).

Bölgenin “kentleşme” sorununa ilişkin ele geçen önemli tarihsel veriler, daha sonra M.Ö.4.bin sonunda (İlk Tunç Çağı IA), yerleşmenin kent-uygarlıkları öncüsü (Proto-Urban) olarak gelişme gösterdiği zamanlara aittir. Bu dönemde Arslantepe Mezopotamya’da’ki geç Uruk’un Anadolu’daki çağdaşı olarak düşünülebilir. Güneybatı alanda, 8 m derinlikteki Karbon-14’le M.Ö.3300-3000 arasına tarihlenen, kerpiç tuğladan inşa edilmiş bir dizi anıtsal kamu yapısı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapıların taş kaideler üstünde yükselen kalın duvarları beyaz sıvayla kaplanmış ve yer yer nişlerle bölünmüştür. Daha geç tarihli iki yapının, podyum ya da sunakların varlığından ve ele geçen öteki buluntulardan dolayı törensel amaçlı olduğu sanılmaktadır. Ortaya çıkarılan son yapı merkezi bir podyumu ve arka duvarında iki niş arasında yerden yükseltilmiş bir sunağı bulunan, büyük dikdörtgen mekanlı bir tapınaktır. Cela’nın kuzeyinde bulunan ve bu mekana iki pencereyle açılan iki küçük odanın depo olduğu anlaşılmıştır. Depolardan daha büyükçe olanın duvarları çok sayıda kırmızı

sıva katından sonra beyazla sıvanmıştır ve Urukta'ki bir örneğe çok benzeyen, konsantrik oval baskılarla zengince bezenmiştir. Bu odalarda bulunan çanak-çömlekten, küçük odanın depolamada, büyük olanın ise malların dağıtımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ana mekanın kuzeydoğusundaki dar bir odaya gelişigüzel atılmış bulunan, pişmemiş kil üstüne yapılmış yüz kadar mühür baskısının varlığı, malların dolaşımı sırasındaki denetimi kanıtlamaktadır. Öte yandan ana mekanda ele geçen ve törenlerde kullanıldığı anlaşılan çok sayıda uzun vahşi hayvan kemiği avcılığının önemini hala koruduğunu da vurgulamaktadır. Tapınağın önünde yer alan ve büyük olasılıkla bir başka dinsel yapı olan bölümde bir grup Arsenikli bakır silah arasında dokuz kılıç, on iki mızrak ucu ve dört sarmallı bir levha bulunmuştur. Metal alışımının gelişimine ilişkin yeni bilgiler sunan bu silahlar, ayrıca Doğu Anadolu'nun maden bölgesinin Geç Uruk Dönemi'nde bölgeler arası ticarete oynadığı rolü de aydınlatmaktadır (Anonim, 2000-b:16).

Dönemin en büyük ve eski yapısı, saray olduğu sanılan yapının duvarları 2 m yüksekliğe kadar korunmuş olan bu yapıya büyük dikdörtgen bir kapıdan girilmekte, geniş bir koridorla, merkezi depolama işlevi gören bir dizi depo odasına ulaşılmaktadır. Bu koridordan bir girişi bulunan tek mekan olan merkezi odanın arka duvarında, sonradan örülerek derin bir niş haline getirilmiş bir girişin iki yanında birer insan figürünün betimlendiği duvar resimleri bulunmaktadır. Krem rengi zemin üstüne siyah ve kırmızıyla betimlenmiş figürlerin üçgen yüzeylerinde büyük gözler yer almaktadır. Vücutları kum saatine benzeyen, uzun kolları yukarı doğru kıvrılan bu Figürlerin başları üzerinden dalgalı kırmızı ve siyah çizgiler çıkmaktadır. Figürler saçak ve kıvrımlarla bezeli bir sayvan altında, bir sunak olduğu düşünülen, iki yanı yukarı kalkık bir masanın arkasında betimlenmiştir (Anonim, 2000-b:17).

Geç Prehistorik sanatın en önemli örnekleri sayılan ve bir eşi daha olmamakla birlikte yöredeki son Kalkolitik Çağ üslup ve gelenekleriyle ortak özellikler de taşıyan bu resimlerin, ürünlerin depolanmasına ve dağıtımına ilişkin etkinliklerin törensel yanını vurguladığı düşünülmektedir (Anonim, 2000-b:17).

Sarayın depo odalarından ikisinin tabanında ele geçen buluntulardan her iki odanın işlevinin farklı olduğu anlaşılmıştır. Kuzeydeki büyük odada bulunan küplere uzun boyunlu çömleklere ve Mezopotamya özelliğini taşıyan bir grup emzikli kaba, yerleşmenin başka hiçbir yerinde rastlanmamıştır. Öte yandan güney odada, birkaç büyük ve çeşitli kabın yanı sıra, öbür odalarda hiç görülmeyen çok sayıda kase ve mühür baskısı bulunmuştur. Kaselerle mühür baskılarının birlikte bulunması, belki de görevlilere bu odadan yemek dağıtıldığını düşündürmektedir. “Saray” koridorunun kalın batı duvarında bulunan bir bölmede, başka atıkların yanı sıra, 2 bin tanesinin üstünde hala damga izi görülebilen toplam 5 bin kadar yönetimle ilgili mühür baskısı ele geçmiştir. Ayrıca burada atık toprağı içinde oluşmuş çok sayıda “cep” (dar sınırlı ince toprak tabakalar) de bulunmuş ve bu sınırlı, ince tabakalar özel damga izlerine ve mühürlü değişik kap türlerine bağlı olarak üç farklı grupta sınıflandırılmıştır. Bu buluntular, karmaşık bir yönetim düzeni içinde farklı sektörlerin varlığını

göstermektedir. Damga izlerinden yararlanılarak tamamlanan 100 kadar mühür baskısı her ne kadar Güney Mezopotamya'daki çağdaş mühürcülükle ortak özellikler barındırıyorsa da bunların daha çok kuzey geleneğine bağlı olduğu düşünülmektedir. Damga mühürlerin silindir mühürlerden sayıca fazla olması, betimlenen tek hayvan figürleri, geometrik desen anlayışı, figürlerin kompozisyonu Kuzey Suriye-Mezopotamya geleneğine bağlar. Öte yandan karşılıklı hayvan figürleri, özellikle de doğalcı bir anlatımla betimlenmiş aslan figürleri ile silindir mühürlerde ender olarak rastlanan “sahip” figürleri ve geçit töreni sahneleri de Güney mühürcülüğünü çağırıştırır. Bu tören sahneleri içerisinde en önemlisi bir kağnı arabasındaki “Kral” figürüdür (Anonim, 2000-b:17).

Bu dönemde Arslantepe, güneydeki Geç Uruk Grupları ile yakın ilişki içerisinde olan önemli bir yerel merkez olarak gelişmekle birlikte, mimarlığındaki bazı bağımsız özellikleri, mühürcülüğü ve çanak-çömlek üretimiyle orta ve yukarı Fırat'ın “Koloni” yerleşmelerinden ayrılmaktadır. Çanak-çömleği her ne kadar genellikle çark yapımıysa ve pek çok güney özelliği yansıtırsa da, aslında yerel gelenekle ilgili sade bir tipolojiye sahiptir. Ama tam tersine Arslantepe'de gelişen ve merkezde toplayıp yeniden dağıtmaya dayanan ekonomik sistem, karmaşık bir yönetim düzeninin ürünüydü (Anonim, 2000-b:17).

M.Ö.3 binin başlarında, İlk Tunç Çağı 1B evresinde Arslantepe'de Mezopotamya etkili protourban gelenek, Torosların güneyinde Orta ve Yukarı Fırat'taki kolonileşmenin sona ermesiyle birdenbire kesintiye uğramıştır. Tapınağın yıkımını izleyen tabakalar, açık olarak Doğu Anadolu kökenli kültürel özellikler taşımaktadır. Daha sonra Arslantepe'ye kuzeydoğu özelliği taşıyan, el yapımı siyah çanak-çömlek kullanan ve evlerini kerpiç tuğla yerine ahşaptan yapan grupların yerleştiği anlaşılmaktadır (Anonim, 2000-b:18).

M.Ö.2800 dolaylarında İlk Tunç Çağı 1B'nin ikinci aşamasında Arslantepe'nin Kuzey Suriye-Mezopotamya dünyasıyla ilişkileri bir kez daha canlanmıştır. Bu dönem çok odalı evlerden oluşan bir köyle temsil etmektedir. Aşağı yukarı birbirini dik kesen düzenli sokakların üzerinde yer alan evlerin kendi depo ve tahıl işleme yerleri vardır. Merkezileşmeye ilişkin hiçbir ipucu yoktur. Çanak-çömlek çarkta üretilmiş olmakla birlikte daha çok Yukarı Fırat Vadisi ve Kuzey Suriye özelliklerini yansıtır (Anonim, 2000-b:18).

Arslantepe'nin Suriye ve Mezopotamya ile olan yakın ilişkisi bu tarihlerde sona ermiş, yörede İlk Tunç Çağının sonuna değin süren ve özellikle Malatya-Elazığ bölgesinde yerel bir geleneğin oluşmasına yol açan Doğu Anadolu geleneği gelişmeye başlamıştır. Bu yeni kültürel geleneklerin belirli coğrafi sınırlar içinde uzun süre, egemen oldukları, İlk Tunç Çağı II'de gelişmeye başlayan ve M.Ö.3 binin son çeyreğinde olgunluk evresine ulaşan tipik boyalı çanak-çömlektir anlaşılmaktadır. Arslantepe'de, bütünüyle Anadolu kökenli olup, Mezopotamya geleneğiyle hiçbir ilgisi bulunmayan yeni bir kentleşmenin ortaya çıkışı ilk Tunç Çağı III'te olmuştur. Bu dönemde artık kentin planlanarak inşa edildiği, dik yamaçların teraslanarak kullanıldığı ve tepeye

büyük yapıların yapıldığı görülür. Kazılar, bu döneme ait tabakalarda belirgin kültürel süreklilik gösteren iki evrenin varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu süreklilik, höyüğün güneybatısında, işlevi açıklık kazanamayan, kısmen toprak altındaki yuvarlak planlı yapılarla temsil edilen B evresinin başında bile kesintiye uğramamıştır. B evresinde teraslar yenilenmiş, drenajı çözmek üzere bir su kanalı sistemi yapılmış, yarım daire planlı bir burca sahip taş kaide üstüne büyük olasılıkla kerpiç tuğladan örülmüş görkemli kent surları inşa edilmiştir. Küçük buluntularda, Akadlarla belirgin bir ilişkinin varlığı sezilse de yerel özellikler sürmüştür (Anonim, 2000-b:18).

M.Ö.2000'in başlarında Orta Tunç Çağı'nda Hititlerin Fırat'a doğru genişlediği dönemde Malatya bölgesiyle yeni ilişkiler kurulduğu anlaşılmakla birlikte dış ilişkilerde fazla gelişme olmamıştır. Arslantepe'de belirgin Hitit etkileri Son Tunç Çağı'nda, höyüğün kuzeydoğusunda, Orta Anadolu özellikleri yansıtan dikdörtgen planlı kent kapılarının yapıyla ortaya çıkmıştır. Eski kapı, Suriye ve Kuzey Mezopotamya geleneğine bağlanabilecek toprak duvarlarla, bu kapıya alt bölümü taştan, üstü kerpiç tuğladan örülmüş duvarlarla bütünleşmiştir (Anonim, 2000-b:18).

Düz taş levhalarla örtülmüş bir paternde Hitit merkezleriyle ilişkiyi kanıtlamaktadır. Geç Hitit Dönemine ait tabakalar, Delaporte'un gün ışığına çıkardığı ve alçak kabartmalarla bezeli bir girişten ulaşılan saray kompleksiyle sonlanmıştır (Anonim, 2000-b:18).

Arslantepe'de Roma ve Bizans dönemlerinden küçük bir mahalleyle bugün harap durumda olan teras duvarları kalmıştır. Bunlar büyük olasılıkla 9-10.yy'da yapıldığı sanılan bir Türk döneminin saray kalıntıları dışında, höyükteki tabakalaşmanın son bulgularıdır (Anonim, 2000-b:18).

2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Geçici Listesine alınmış olan Arslantepe Höyüğü, 2021 yılında yapılan 44. Dünya Miras Komitesi toplantısında alınan kararla UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. (<https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/arslantepe-hoyugu-unesco-listesinde,egLaaiy4y02pernzRZt5HW>, Erişim Tarihi: 07.09.2021).

2. KARABABA HARABESİ

Arguvan ilçesindeki, en önemli buluntu yeridir. Burası oldukça geniş bir yerleşme sahası olarak görülmektedir. Burada toprak üstünde ele geçen kalıntı ve buluntuların son Kalkolitik Çağ'dan sonra Tunç Çağına kadar ki evreleri içerdiği belirlenmiştir. Bölgenin başka taraflarında Kalkolitik Çağ çanak-çömleğine Karababa Harabesinden başka bir yerde rastlanmamıştır. Buna karşın, Tunç Çağı mallarının beş yerleşme yerinde bulunduğu dikkat çeker (Oğuz, 1985:8).

3. UZUNOĞLAN TEPEŚİ

Morhamam'ın 2 km güneydoğusunda Aliağa Çayı'nın Fırat Nehri'ne döküldüğü yerin hemen kuzeyinde Fırat kıyısında doğal bir tepenin üstünde yaklaşık 200x150 metrelik bir alanda çanak-çömlek ve ev eşyası bulunmuştur. Höyük dolgusunun kalınlığının 10 metre olduğu belirtilmektedir. Burada ilk Tunç ve Demir Devrine ait araçlar bulunmuştur (Oğuz, 1985:9).

4. DEĞİRMEN TEPE HÖYÜĞÜ

Malatya'nın 24 km, İmamoğlu Köyü'nün 1,5 km doğusundadır. 1978'de İstanbul Üniversitesi'nden Ufuk Esin başkanlığında başlayan çalışmalarda ilk katmanda Demir çağına tarihlenen taş temel üstüne kerpiç sur ortaya çıkarılmıştır. Demir çağı yapıları, daha sonra açılan Ortaçağ gömüt çukurları nedeniyle bozulmuştur. Planları anlaşılabilen kerpiç yapılar taş temelli, dörtgen biçimlidir. Ortaçağ gömütleri ikili, üçlü küp gömütler biçimindedir. Ölümler kerpiç sandukaya da doğrudan doğruya toprak çukurlara gömülmüştür. Demir çağı altındaki katman ilk Tunç Çağıdır. Bu katmanda, pişmemiş kerpiçten yapılmış çok odalı bir yapı bütünü ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı içinde K mekanı diye adlandırılan çakmaktaşı işçiliği yer almaktadır. İki bölmeli fırın ile içinde keramik kırıkları bulunan çöp çukuru yapının güneyindedir. Tunç Çağ yapısında girişin güneyindeki odada, kara ve alt çift çizgiyle çevrelenmiş duvar resmi ilginçtir. Panoda aşı boyasıyla yapılmış insan figürüne benzer, damla biçiminde bezekler vardır. Obeyd türü boyalı keramik ile uruk tipi açık renk keramik ilk Tunç Çağın özgün örnekleridir (Oğuz, 1985: 10).

5. İMAMOĞLU HÖYÜĞÜ

Malatya'nın 24 km doğusundadır. İstanbul Arkeoloji Müzesinden Edibe Uzunoğlu'nun yürüttüğü kazılar 1980'de başlamıştır. En üst katman Geç Hellenistik ve Roma Dönemine ilişkindir. Daha sonraki katmanlarda Demir Çağı, ilk ve orta Tunç Çağ buluntular çoğunluktadır. 1979'daki yüzey araştırmalarında Kalkolitik Dönemden keramik bulunmasına karşın en alt kültür katmanı saptanamamıştır (Oğuz, 1985: 10).

6. KÖŞKERBABA HÖYÜĞÜ

Fırat köyü yakınındadır. İstanbul Üniversitesinden Önder Bilgi'nin başkanlığındaki kazılar 1978'de başlamıştır. En üst katmanda Roma Dönemi, onun altında Urartu kültürleri saptanmıştır. Ancak, Roma Dönemi kalıntılarının incelenip, kaldırılmasından sonra Urartu kültürüne ilişkin kesin bilgiler elde edilecektir. En alt katman, İlk Tunç Çağ buluntularını içermektedir (Oğuz, 1985: 11).

Köşkerbaba, Eski Tunç Çağı kültür katı yerleşmesinin hemen üstünde inşa edilmiştir. Buradaki yaşantının bir yangınla sona erdiği sanılmaktadır. Bu yangına olasılıkla Urartular'ın neden olduğu düşünülmektedir. Urartular'ın M.Ö. VIII. yüzyıl sonlarında Köşkerbaba'ya 20 km uzaklıkta Geç Hitit Arslantepe'ye

geldiklerinde, Malatya bölgesinde birçok yerleşmeyi ele geçirdikleri İzoli Kaya Kitabesinden bilinmektedir. Urartular, Arslantepe'ye ulaşmak için Fırat Nehrini Köşkerbaba'dan geçtikleri sanılmaktadır (Oğuz, 1985: 11).

7. PİROT HÖYÜĞÜ

Malatya'nın yaklaşık 40 km doğusunda, merkez ilçeye bağlı Pirot Köyündeki Pirot Höyükte Özgen Karaca başkanlığında başka bir kazı çalışması sürdürülmektedir. Höyük çift konili olması nedeniyle İkiz Höyük adını da almıştır. 1978'de başlayan çalışmalarda, ilk katmanda Bizans Dönemi kalıntıları, bunun altında M.Ö. I. binin başı II binin sonu (Son Tunç Çağı sonu Demir Çağı başı) katmanı, daha altta M.Ö. II. bin Orta ve Son Tunç Çağı buluntuları ele geçmiştir" (Oğuz, 1985,:12).

8. CAFER HÖYÜK

Malatya'nın 40 km kuzeydoğusundadır. Kazıları 1979 yılında Fransız Jacques Cauvin ile Olivier Aurenche başlatmıştır. Günümüze değin yapılan araştırmalarda, üstte ilk Tunç Çağı, altta ise keramiksiz Neolitik dönem saptanmıştır. Çayönü (Diyarbakır) ile benzerlik göstermektedir (Oğuz, 1985: 12).

Cafer Höyük, Neolitik Köyü, M.Ö.7.binin başında yoğun yapılı birbirine yakın evli bir mimariyi ortaya koymaktadır. Cafer Höyük Anadolu'da üretime geçişin ilk devresini göz önüne sermektedir. Bu höyükte bulunan hayvan kemikleri üzerinde yapılan incelemelere göre, hayvanların hepsi keçi, yaban domuzu, az sayıda koyun ve geyik, morfolojik bakımdan vahşidir. Bu da Cafer Höyük'te gerçek anlamda hayvancılığın olmadığı sonucuna varılmıştır. Oraklar, öğütme taşları, çok sayıda bulunan tarım aletleri dikkate alınacak olursa, tarımın varlığı büyük bir olasılıktır. Bu höyükte yapılan kazılarda, okvaları, oraklar, kazıyıcılar vb aletler bulunmuştur. Neolitik Çağın üst tabakasının höyüğün her tarafını kapladığı tespit edilmiştir (Oğuz, 1985: 13).

9. FETHİYE GELİNCİKTEPE

Gelincik tepe, Arslantepe'nin 2 km doğusundadır. En alt kültür katmanının Son Kalkolitik Dönem ile İlk Tunç Çağ olduğu anlaşılan höyük, Arslantepe ile benzerlik gösterir (Oğuz, 1985: 13).

10. BAĞBAŞI GELİNCİKTEPE

Bağbaşı Belediyesi sınırları içerisinde. Arslantepe'nin 2 km kuzeydoğusundadır. İlk kez 1966 yılında İtalyan Kazı Kurulunca araştırma yapılmıştır. Bu höyükte yapılan kazılarda elde edilen buluntuların ALBA PALIER yayınları ile bilim dünyasına tanıtılmıştır. Burada ele geçirilen kalıntılarda bütün çağlara ilişkin araçlar bulunmuştur. Buranın önemi daha çok Eski Bronz Çağı'nı yansıtan kültür eşyası araç ve gereçlerini vermesinden ileri gelmektedir (Oğuz, 1985: 13).

11. FETHİYE BAYRAMTEPE

Yazihan Bucağı'nın kuzeybatısında Malatya'ya 45 km uzaklıkta bulunmaktadır. İlk düzenli kazı 1962 yılında İtalyan Kazı Kurulu'nca gerçekleştirilmiştir. Höyükten çıkarılan çok sayıda çakmaktaşı gereç bulunmuştur. Eserler Malatya Müzesinde bulunmaktadır (Oğuz, 1985: 13).

12. NEMRUT DAĞI

Nemrut Dağı Adıyaman'ın Kahta İlçesi ile Malatya'nın Pütürge ilçesi sınırlarının kesiştiği 2150 metre yüksekliğinde olan bir dağdır. Bu dağ Malatya'ya 94 km mesafededir. İlk bakışta dağın doruğu gibi görülen tepe, tahminen 50 metre yüksekliğinde ve 150 metre çapında bir höyüktür. Bu höyüğün doğusu ve batısında Kommagene Kralı I.Antiochos tarafından yaptırılmış çok ilginç heykeller ve tapınak bulunmaktadır. Birbiri üzerine yığılan taşlarla meydana getirilmiş höyük çağımıza ulaşabilmiş ender hazinelerden birisidir. 1953 yılından itibaren Connecticut American School of Orient Research adına Therasa Goel tarafından yapılan araştırmalara göre, Tümülüs topraktan yapılmamış, yumruk büyüklüğünde kırılmış taşlardan meydana gelmiştir. Bu höyüğün altında kral I.Antiochos'un mezarının olduğu sanılmaktadır. İşte bu önemli fark onu diğer Tümülüslerden ayırır. Doğu, batı ve kuzeydeki üç teras kayalar içine oyularak yapılmıştır. Doğu terastaki eserler mimari ve heykeltıraşlık yönünden çok ilginç ve ilkçağ sanatını yansıtmaları bakımından çok önemlidir. Batı kısmındaki dev heykelleri doğuda promidol ve taht altları, kuzey ve güneyde alçak duvarlar uzun bir şekilde devam eder. Antiochos'un pers tipli ve giysili rölyefi vardır. Kabartmaların ön kısımlarındaki kişi adları kazıldığından önemli oranda tahrip olmuştur. Bu parçaları toplayan Prof.Friedrich K.Dömer, üzerinde çalışıp, Kommagenelerin ana tarafı Slevkoslar-Makedonya, baba tarafı Pers yönünü bulmaya çalışmıştır. Doğu terastaki anıtlar büyük zorluklarla yapılmış olup, doğu kültür ve sanatının önemli temalarını yansıtmaktadır. Bu heykellerin yükseklikleri 8-10 metre arasında değişmektedir. Blok halinde 8 yontma taşın üst üste konulmasıyla meydana getirilmiş tahtların arkasındaki yazılar bugün bile kral I.Antiochos'un tanrıları ve buyrukları hakkında bilgi vermektedir. Heykellerin üzerindeki yazılara göre soldan sağa doğru sıralama şöyledir: 1. Apollon (Güneş Tanrısı), 2. Fortuna (Bereket Tanrısı), 3. Zeus (Baş Tanrı), 4. Herokles (Kudret Tanrısı), 5. Kuzey başta Kommagene'nin ilk kralı I.Antiochos. Bu tanrı ve tanrıça heykellerinin iki yanında doğuya özgü bir kartal ve arslan heykeli kuvvet ve kudret simgesi olarak yerleştirilmiştir. Büyük İskender Çağından itibaren antik Pers ve Yakındoğu inançlarının birleştiği yer olması bakımından doğu ile batını bir köprüsü niteliğini taşımaktadır. Bu eserler son Hellenistik Çağı sanatının Anadolu'ya özgü eşsiz belgeleridir. Tanrıların elbiseleri Kommagene ülkesine özgü ve Pers etkisiyle yapılmıştır. Anıtların yan ve arka taraflarındaki yazılarda kralların doğum günleri, doğum günlerinde yapılanlar, emirler, ülkenin yönetimi ve idari kanunlarıyla ilgili yazılardır. Batı terasta bulunan aslan kabartması çok ilginç bir şekilde işlenmiştir. Bir varsayıma göre bu bir astronomi dönemini simgeleyen aslan kabartmasıdır. Aslan kabartmasının bedeninde 19 yıldız, çenesinin başladığı hilal

şeklinde bir ay vardır (Anonim, 2000-a:143-144).

13. MALATYA MÜZESİ

Malatya’da müzecilik fikri 1931-1937 yılları arasında, Arslantepe Höyük ve Gelinciktepe’de yapılan kazılarda ortaya çıkan eserlerin Malatya’da müze olmadığından Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenmek için götürülmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Anonim, 1996:177).

Malatya arkeolojik ve etnografik eserler bakımından bol ve zengin kaynaklara sahip olmasından dolayı bir müze binasına ihtiyaç duyulmuş, 1969 yılında geçici bir binada hizmete sokulan müze 1975 yılında yapılan günümüz müzesiyle 1979 yılında hizmete sokulmuştur (Anonim, 1996:178).

Müze salonunda sergilenen eser kronolojik olarak şöyledir :

1. Kalkolitik Çağ (M.Ö.5000-3000) Eserleri: Arslantepe kazılarında bulunan opsidyen ve taş aletler, pişmiş topraktan kaplar bulunur.
2. Eski Tunç Çağı (M.Ö.3000-2000) Eserleri: Arslantepe kazılarında bir evin tabanında bulunan Eski Tunç Çağına ait bir mezar ve pişmiş topraktan kap-kacak, ağırşaklar, ritonlar, taş kabartma, heykel başı vs eserler bulunur.
3. Asur Ticaret Kolonileri Çağı (M.Ö.1950-1650) Eserleri: Arslantepe ve Gelinciktepe’de yapılan kazılarda bulunan çivi yazılı silindir mühür ve damga mühürleri, içki kapları ve heykelcikler bulunur.
4. Hitit Çağı Eserleri: Eski Hitit Devri (M.Ö.1650-1450), Hitit İmparatorluk Çağı (M.Ö.1450-1200), Geç Hitit Devri (M.Ö.1200-700) içine alan bu bölümde pişmiş topraktan kap-kacak, ağırşaklar, ritonlar, taş kabartma, heykel başı, altın kolye vs eserler bulunur.
5. Hellenistik (M.Ö.330-30), Roma (M.Ö.30 – M.S.395), Bizans (M.S.395-1071) Devirleri Eserleri: Gelinciktepe kazılarında bulunmuş pişmiş topraktan kap-kacak ve figürinler, kemik eserler, sikkeler bulunur.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Eserleri: Arslantepe kazılarında bulunan Selçuklu seramikleri, Osmanlı devri giyim kuşamı, el işleri, sedef ve fildişi kakma şamdan altı, nişanlar ve çeşitli etnografik eserler bulunur (Önder, 1985: 151).

KAYNAKÇA

- Ağaldağ, S. (1988) En Eski Çağlardan Bizans Dönemine Kadar Malatya, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
- Anonim, (2000-a) Malatya 2000, Malatya Valiliği Yayınları, Malatya.
- Anonim, (2000-b) Malatya Çevre Dergisi, 2.Sayı, Çevre Koruma Vakfı yayınları, Malatya.
- Anonim, (2000-c) Dünya Gazetesi İş Geliştirme Toplantıları:2, Malatya Sorunlar ve Çözümler, Dünya Gazetesi Yayınları, İstanbul.

- Anonim, (1996) Malatya 96, Malatya Valililiği Yayınları, Malatya.
- Anonim, (1995) Malatya'nın Mahalli Yemekleri, Malatya Valililiği Yayınları, Malatya.
- Anonim, (1988) III.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Kuşak Ofset, Malatya.
- Anonim, (1987) II.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Kuşak Ofset, Malatya.
- Bayrak, M.O. (1994) Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu, İnkılap Kitabevi, Ankara.
- Oğuz, M. (1985) Başlangıcından Osmanlıların Fethine Kadar Malatya Tarihi, Kurtiş Matbaacılık, ANKARA.
- Önder, M. (1985) Türkiye Müzeleri, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Öztaş, G. (1978) Malatya İklimi, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Ramsey, W.M. (1960) Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, İstanbul.
- Şentürk, A. (1985) Malatya, Aksa Yayıncılık, Malatya.
- Şentürk, A., Gülseren, M. (1996), Malatya Efsaneleri, Sezer Ofset, Malatya.
- Şiar, O. Y. (1988) Malatya Ve Doğu Anadolu Bölgesi, Özyürek Yayınevi, İstanbul.
- Şiar, O. Y. (1978) Malatya, Özyürek Yayınevi, İstanbul.
- <https://www.ktb.gov.tr>
- <https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/arslantepe-hoyugu-unesco-listesinde,eyJLaaiy4y02pernzRZt5Hw/kgpIEpYG0UeGx0TqG8j4DA,07.09.2021>.

ANTİK KENTLERDE DİJİTALLEŞME: ARSLANTEPE ÖRNEĞİ

Kübra GÖYMEN

Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı,

Orcid No:0000-0002-7177-7920

Doç. Dr. Sevcan YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,

Orcid No: 0000-0003-2066-1941

ÖZET

İlkçağlardan Bizans İmparatorluğu'na kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Malatya ilinde birçok soyut ve somut kültürel miras varlığı bulunmaktadır. Çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış olması aynı zamanda çeşitli zenginliklere de sahip olmasını sağlamıştır. Özellikle Eski Malatya adı ile de anılan Battalgazi ilçesinde bulunan Arslantepe höyüğü ilk şehir devletinin ve laik düzenin temellerinin atılmış olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. 2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Geçici Listesine alınan Arslantepe Höyüğü, 2021 yılında 44. Dünya Miras Komitesi toplantısında UNESCO Dünya Miras Listesine alınmıştır. Listeye alınmasından hemen sonra ziyaretçi sayısı da artmaya başlamıştır. Alanın çok geniş olması ve ziyaretçi sayısının artması sanal rehber fikrini doğurmuştur. Ziyaretçileri kişisel telefon ve tabletlerine yükleyecekleri bir uygulama ile Arslantepe'nin farklı dönemlerine ve o dönemde yaşamış, o dönemin önemli isimlerinden Battal Gazi'nin sanal rehberliği eşliğinde tarih yolculuğuna çıkartabilecek bir öneri sunma bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla GoArt programından esinlenerek Arslantepenin yolculuk haritası çıkarılmış ve höyük üzerindeki bölgeler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler:Arslantepe, Turizmde Dijitalleşme, Antik Kent.

Digitalization in Ancient Towns: The Case of Arslantepe

Abstract

There are many intangible and tangible cultural heritage assets in Malatya, which has hosted many civilizations from the ancient times to the Byzantine Empire. The fact that it has hosted various cultures has also ensured that it has various riches. Arslantepe mound, located in Battalgazi district, which is also known as Old Malatya, is of great importance because the foundations of the first city-state and secular order were laid. Arslantepe Mound, which was included in the World Heritage Tentative List by UNESCO in 2014, was included in the UNESCO World Heritage List in 2021 at the 44th World Heritage Committee meeting. The number of visitors started to increase immediately after it was included in the list. The fact that the area is very large and the number of visitors increase has given birth to the idea of a virtual guide. The aim of this study is to present a

proposal that can take visitors on a historical journey with an application that they can download to their personal phones and tablets, accompanied by the virtual guidance of BattalGazi, who lived in different periods of Arslantepe and who lived in that period. For this purpose, the journey map of Arslantepe was drawn, inspired by the GoArt program, and the regions on the mound were determined.

Keywords:Arslantepe, Digitalization in Tourism, Ancient Towns.

1. Dijital Turizm

Kesintisiz bilgi akışının bulunduğu internet ortamı, özellikle akıllı telefonların yaygın kullanılır hale gelmesiyle birlikte, neredeyse her an ve her yerden erişim sağlamanın mümkün olduğu bir ortam halini almıştır (Wang ve Xiang, 2012: 309). Turizm sektörü açısından iletişim ve sürekli bilgi akışı büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojilerine artan ilgi turizm sektöründe de dijitalleşmeyi kaçınılmaz hale getirmiştir (Benckendorff vd. 2014). Dijitalleşme diğer sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de işlerin kolaylaşmasına olanak sağlamaktadır. Çalışma ortamında uygulanan işlemlerin sayısının azalmasını sağlamakta, iş tanımlarının ve alışılan çalışma yöntemlerinin değişmesine yol açmaktadır (Dredge vd. 2018:8). Dijitalleşme, turizm sektöründe de pazarlama ve yönetim stratejilerinin şekil almasında belirleyici unsur olarak yer almaktadır. Ayrıca potansiyel misafire daha çok bilgi sunabilme, taleplerini algılama ve sunulan ürün üzerinden daha fazla kişiye ulaşma gibi imkanlar sağlamaktadır. Dijitalleşme, destinasyon ve ürün seçiminde potansiyel misafirin bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle dijital turizm hem üreticiye hem de tüketiciye hitap etmektedir (Pabel ve Prideaux, 2016:338). Dijital turizmi, herhangi bir turizm işletmesinin faaliyetlerinde dijital teknolojilerden faydalandığı takdirde ortaya çıkan durum şeklinde tanımlamak mümkündür (Pınar, 2005: 37).

Dijitalleşme ve teknolojik gelişmeler üreticilerle aynı oranda tüketicileri de etkilemektedir. Dijitalleşme paralelinde tüketicilerin beklentilerinin de değiştiğini söylemek mümkündür. Değişen beklentilerin keşfedilmesi ve beklentilere turizm sektörünün uyum sağlayabilmesi için dijital enstrümanlardan faydalanmak zaruridir (Güven vd., 2019:2). Dijital turizm, destinasyonların veya işletmelerin yerelden çıkıp global boyuta ulaşmalarını sağlamaktadır. Bir ürün veya destinasyon hakkında bireylerin, tecrübelerini aktarabildikleri, yorum yapabildikleri, fotoğraf veya video paylaşabildikleri ve hemen herkesin bunlara kolayca ulaşabildiği global bir ortamda dijitalleşmenin turizm işletmeleri ve destinasyonları açısından taşıdığı önem kolayca anlaşılır niteliktedir. Eryılmaz ve Zengin (2014)' e göre dijital turizm kapsamında sosyal ve dijital platformların etkileri şu şekilde örneklenebilir:

*Potansiyel ziyaretçiler bir otel veya destinasyon hakkında yazılmış bloglara ulaşabilir, merak ettiklerini sorabilir ve bu bloglar karar verme sürecinde etkin rol oynayabilir. Hizmeti almış olup deneyimlerini paylaşmak

üzere bir otel veya destinasyon hakkında bilgi verici içerik de oluşturmaları mümkündür.

*Twitter aracılığıyla hakkında bilgiye ihtiyaç duyulan yer veya otel hakkında anlık haberleri takip edilebilir.

*Konaklamaya karar vermeden önce sosyal medyada fikir alışverişi yapabilirler ve karar verme süreçlerinde paylaşımlar etkili olabilmektedir.

*Youtube, Instagram gibi platformlarda bir video veya fotoğraf paylaşımı ile dahi gereken bilgiye ulaşmak mümkündür.

*Konaklama veya ziyaret sırasında misafirler tanıdıklarına görüşlerini aktarabilir, bilgi verebilirler.

*Haksızlık veya istemedikleri durumlarda misafirler sosyal ağların gücünden faydalanarak işletmeyle daha kolay iletişim kurabilir ve potansiyel misafirleri uyarıcı içerik oluşturabilirler.

*İşletmeden memnun kaldıkları durumlarda misafirler, sosyal medya yoluyla teşekkür edebilir aynı zamanda işletmeyi başka insanlara tavsiye edebilirler.

Özellikle bilgiye ulaşmanın gün geçtikçe kolaylaşması eskiye göre daha bilinçli harcamalar yapan, kıyas konusunda başarılı ve sürekli bilgi paylaşan donanımlı tüketici gruplarının oluşmasına yol açmıştır (Neuhof, 2014:340). Konaklama işletmelerinin dijital turizme katılması misafirlerin sadakat, memnuniyet ve algılanan hizmet gibi konularda olumlu yönde etkilenmesini sağlamıştır (Sayın ve Karaman 2019: 19). Müze ziyareti, otel tanıtımı, restoran reklamı gibi konularda hologram veya arttırılmış gerçeklik gibi yöntemlerle daha fazla bilgiye erişim ve anında deneyimleme şansı sunan teknolojik gelişmeler turizm sektöründeki değişimleri de doğrudan etkilemektedir (Mil ve Dirican, 2018: 6).

2. Arttırılmış Gerçeklik (AG)

Arttırılmış gerçeklik, kişiye fiziksel ortamda ve gerçek zamanda gerçekmiş gibi bir sanal deneyim yaşatmaya dayanmaktadır. Bulunulan ortamın anlık görüntüsü üzerine farklı sanal objeler yerleştirilerek yeni bir ortam yaratılmaktadır. Gerçek çevre dijital ortamda oluşturulan görüntü, ses, grafik ve GPS verileriyle desteklenmektedir. Bu sayede ortamda kişilerin objeler ile konuşması bile mümkün hale gelebilmektedir (Aslan, 2017: 22-23). Arttırılmış gerçeklikte bilginin gerçek bir ortamla bağlantısı olması gerekmektedir. Bu bağlantı genellikle sayısal ortamda üretilen veriler ile gerçek ortam arasındaki uzamsal ilişkiye dayalıdır. Bu bağlamda arttırılmış gerçeklikteki amaç sayısal ortamda üretilen bilgilerin gerçek çevreye / mekana bir görüntü birimi aracılığı ile entegrasyonu ve tekniksel açıdan ara yüz tasarımının binoküler yapıya olan sunumu ile ilgilidir. Arttırılmış Gerçeklik görüntü birimi oluşturma düzenleridir ve izleyenin gözleriyle arttırılan fiziki nesnenin arasındaki optik yol üzerinde bir yerde görüntü oluşturmak için optik, elektronik ve mekanik bileşenlerden oluşan bir set kullanılmaktadır. Kullanılan optiklere bağlı olarak, görüntü bir düzlem üzerinde ya da düzlemsel olmayan daha karmaşık bir yüzey üzerinde oluşturulabilmektedir (Bimber ve Raskar, 2004, 71).

Akıllı telefonlar ve gözlük kenarına entegre edilmiş kameralar en iyi bilinen artırılmış gerçeklik cihazlarıdır (Hjalager, 2015: 17). Bununla birlikte, artırılmış gerçeklik uygulamalarının kullanıcının günlük yaşantısında mekân ile olan ilişkisinde yer almasını sağlayan güncel etken mobil uygulamalar olmuştur. Akıllı telefon, tablet, akıllı saatler, akıllı gözlükler (özel görüntüleyiciler) gibi görüntü birimlerinde yer alan farklı amaçlara hizmet eden çeşitli cihazlar ve mobil uygulamalarda AG uygulamaları gerçekleştirilebilir. AG uygulamalarını; ergonomik faktörleri, kullanım kolaylığı, portatif / taşınabilir olması, sabit bir güç istasyonuna bağlı kalmayı gerektirmemesi, harekete bağlı olarak gerçek çevre ile etkileşimi sağlayabilmesi, görüntü birimine bağlı olarak çözünürlük kalitesi ve odaklanma gibi birçok konu başlıca tekniksel açıdan daha kullanışlı hale getirmektedir (Alpay, 2015: 39).

Günümüzde kültürel miras ve turizm alanında artırılmış gerçeklik yeni bir kavram olmasına sahip olduğu üstün özellikleriyle uygulamaları önemli bir araç olarak görülmektedir (Sertalp, 2016: 3). Antik kentlerde AG teknolojilerinin kullanılması, tarihi alanların zamanla tahrip olması nedeniyle özellikle gelecek nesiller için bilgi potansiyelin azalması, ziyaretçilerin öğrenmesini kolaylaştırması ve ilgi çekici olması en başlıca sebeplerdendir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, soyut ve somut kültürel mirasa sahip antik kentlerin, müzelerin ve sanat eserlerinin AR uygulamaları tasarlanmaktadır. Bu nedenle birçok alanda olduğu gibi antik kentlerde çeşitli sergileme yöntemleri kullanılmaktadır. Son dönemlerde özellikle AG teknolojisinin de gelişmesiyle bu alanlarda sergilemeye ek olarak video artlar etkileşimli uygulamalarda ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Akıllı telefonlar, bilgisayarlar, tabletler, çok boyutlu cihazlar ve farklı uygulamalar geliştirilerek akıllı cihazlar aracılığıyla 3 boyutlu görselleri; hareketli ve kısa animasyonlarla zenginleştirilerek ilgi çekici görseller oluşturmak sanal rehberlik eşliğinde tarih yolculuğu daha çekici hale getirmektedir.

Artırılmış gerçeklik uygulamaları ile tarihi yapılar ve mekânlar mevcut haliyle korunurken, ziyaretçilerin yapının orijinal halini hissetmesi sağlanmaktadır. Bu sebeple özellikle kültürel miras söz konusu olduğunda AG uygulamalarının önemi ortaya çıkmaktadır (Hjalager, 2015: 17). AG uygulamaları sayesinde bir turist, gittiği tarihi mekânda veya müzede mobil cihazının görüntüsüne giren her şeyle etkileşime girme imkânına sahiptir. Tarihi bir mekânda yıkılmış bir alanın eski halini görebilmektedir. Eserin yapıldığı zamanda kullanılan araçlar, silahlar hatta o alanda gerçekleşmiş olaylar ve savaşları animasyon olarak izlenebilmektedir. Bununla birlikte, ekranında alandaki diğer ziyaretçileri dönemin kıyafetleriyle görebilmektedir (Sertalp, 2016: 3-4).

İnsan bilgisayar etkileşim teknikleri sayesinde, kullanıcılar sanal objeleri, dokunulabilir manipülasyon bileşenleri veya sensörler aracılığıyla tamamen inceleyebilmektedir. Bu “artırılmış” gerçek-dünya ortamı, antik kent bilgilerine sezgisel erişime rehberlik edebileceği gibi, antik kent ziyaretçilerin üzerindeki etkisini de artırabilmektedir. Antik kentlerde, sanal bilgiler (genellikle 3B objeler, metinsel veya imgesel bilgileri içeren multimedya türleri de olmak üzere), kamera tarafından kaydedilmiş video kareleri, kullanıcıya sanal kültürel

nesnelerin gerçek ortamda var oldukları etkisi oluşturmaktadır (Styliani, Liarokapis, Kostas & Petros, 2009: 523). En basit ve sık kullanılan örnekler sergilenen objelerin 3 boyutlu hallerinin ziyaretçiler tarafından daha net bir şekilde ve yakından görülebilmesi için AR modunda gösterilmektedir. Bir diğer teknik ise, kullanılan uygulama sayesinde, eserin üzerinde, esere ait bir takım bilgi ve detayların belirtiliyor olmasıdır. Tarihi bir eser taratıldığında, eserin üretim yılı, hikayesi vb detaylar grafik, video, ses vb bilgisayar kaynaklı unsurlar ile zenginleştirilebilmektedir. Bu uygulamalar ile antik kent ziyaretçileri görselleştirilmiş etkileşimli koleksiyonlar arasında gezinmek, bu zenginleştirilmiş ortamlarda elde edilen deneyimlerden keyif almaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Aksoy, G., & Baş, M. (2020). Dijital Turizm Kapsamında Şehir Tanıtımında Kullanılan Bir Araç Olarak Sanal Tur. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2542-2564.
- Alpay, Ç. (2015). *Uzamsal Artırılmış Gerçeklik Yerleştirilmesive Bir Video Projeksiyon Eslemesi*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı. Sanatta Yeterlik Tezi. Ankara. S.39.
- Aslan, R. (2017). *Uluslararası Rekabette Yeni İmkânlar: Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik ve Hologram*. Ayrıntı Dergisi, 5(49), 21-26.
- Benckendorff, P., Sheldon, P. ve Fesenmaier, D. R. (2014), *Tourism Information Technology*, Oxford: CAB International.
- Bimber O., Raskar R. (2005). *Spatial Augmented Reality: Merging Real and Virtual Worlds: A Modern Approach to Augmented Reality*. Massachusetts: A K Peters/CRC Press. S.2
- Dredge, D., Phi, G. Renuka, M., Eóin, M. Ve Popescu, E.S. (2018). *Digitalisation in Tourism, the European Commission's EASME Final Report*, Denmark.
- Eryılmaz, B. ve Zengin, B. (2014). Butik Otel İşletmelerinin Sosyal Medya Kullanımına Yönelik Bir İnceleme: Facebook Örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 42-59.
- Güven, A., Özçelik, G. ve Kartal, O. (2019). "Turizm Fakültelerinde Dijitalleşme Eğilimi" 1. International Congress on "Dijital Transformation in Tourism I-DIGIT-19, ss:155-167.
- Hjalager, A.-M. (2015). 100 *Innovations That Transformed Tourism*. *Journal Of Travel Research*, 54(1), 3-21.
- Neuhofer, B., Buhalis, D., ve Ladkin, A. (2014). A Typology of Technology-Enhanced Tourism Experiences. *International Journal of Tourism Research*, 16(4), 340-350.
- Pabel, A. ve Prideaux, B. (2016). "Social Media Use İn Pre-Trip Planning By Tourists Visiting A Small Regional Leisure Destination". *Journal of Vacation Marketing*, 22(4).
- Pınar, İ. (2005). "Turizm Endüstrisinde E-Ticaret". *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 28–55.
- Sayın, K. ve Karaman, A. (2019), "Endüstri 4.0 ve Turizm 4.0 Arasındaki İlişki", *Dijital Turizm Sektörün Yeni Geleceği*, 1. Baskı, Aralık, ss.10-25
- Sertalp, E. (2016). *Artırılmış Gerçeklik (AG) Uygulamalarının Turizm Alanında Kullanımı*. 21. Türkiye'de İnternet Konferansı (pp. 1-7). TED Üniversitesi, Ankara.
- Styliani, S., Liarokapis F., Kostas L., Petros P. (2009). *Virtual museums, a survey and some issues for consideration*", *Journal of Cultural Heritage*, 10 (2009), Bildiriler, 520–528.
- Wang, D. ve Xiang, Z. (2012), *The New Landscape of Travel: A Comprehensive Analysis of Smartphone Apps*. In M. Fuchs, F. Ricci ve L. Cantoni (Eds.), *Information and Communication Technologies in Tourism*, Wien: Springer.
- <https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/unesco-dunya-kultur-mirasi-listesine-alinan-arslantepe-hoyugune-ilgi-artti,MCF4eawGLUymlDM0mTGRbg/GqY-FViNwk6lfYPdXiUIWA>, Erişim Tarihi: 26.08.2021.

BİZANS MİMARİSİ

Levent ALPASLAN

Akdeniz University, Social Science Vocational School, Çallı, ANTALYA

ORCID: 0000-0003-3468-612X

ÖZET

Bizans İmparatorluğu, 4. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar neredeyse bütün orta çağa egemen olmuştur. Bizans İmparatorluğu'nun büyük bir bölümü Anadolu topraklarında olmasına rağmen, Roma İmparatorluğu'nun içinde doğup gelişmesi nedeniyle uzun bir süre tüm Akdeniz ve çevresine hakim olmuştur. Bizans İmparatorluğu çok uluslu bir uygarlıktı, ardında bıraktığı anıtlar batıda Tunus ve İtalya'dan Filistin'e, doğuda Suriye ve Mezopotamya'ya, güneyde Mısır'a ve kuzeyde Novgorod'a uzanan bir bölgede bulunmaktadır. Aynı durum, bazı farklılıklarla, Osmanlı İmparatorluğu için de geçerlidir. Bu kadar geniş bir alana yayılan Bizans mimarisinin sanat eserleri gerek ölçüleri gerek biçim ve süslemeleri bakımından ilk çağ Roma sanatını miras olarak almıştır. Bizans mimarisi, Doğu Akdeniz çevresindeki insanların, Hristiyan inancı içinde meydana getirdikleri bir mimari şekli olup ana kaynağı Anadolu topraklarıdır. Bizans olarak adlandırılan Hristiyan Roma Uygarlığı, bin yıldan daha fazla bir zaman dilimi Anadolu'da yaşamış ve Anadolu'yu yurt edinmiştir. Kültürlerarası etkileşim neticesinde Anadolu Bizans'a, Bizans Anadolu'ya bazı kültürel değerler katmıştır. Bizans, Hristiyanlığı Anadolu topraklarına taşımış ve burada şekillenmesini sağlamıştır. Bugün binlerce insan Bizans'ın izlerini görmeye Anadolu topraklarına gelmektedir. Hem iç hem de dış turizm bağlamında incelendiğinde Bizans İmparatorluğu hem Türk turizmi hem de Türkiye'nin somut kültürel mirası için çok büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Bizans mimarisinin tanıtılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu çalışma bir ön çalışma niteliğinde olup gelecekte yapılacak çalışmalara da bir temel teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Mimari, Bizans Mimarisi.

BYZANTINE ARCHITECTURE

ABSTRACT

The Byzantine Empire dominated almost the entire medieval period, from the 4th to the 15th centuries. Although a large part of the Byzantine Empire was in Anatolia, it dominated the entire Mediterranean and its surroundings for a long time due to its birth and development within the Roman Empire. The Byzantine Empire was a multinational civilization, the monuments it left behind are located in a region stretching from Tunisia and Italy to Palestine in the west, Syria and Mesopotamia in the east, Egypt in the south and Novgorod in the north. The same is true for the Ottoman Empire, with some differences. The works of art of Byzantine

architecture, which spread over such a wide area, inherited the Roman art of the first age in terms of both dimensions and forms and decorations. Byzantine architecture is an architectural form created by the people around the Eastern Mediterranean within the Christian faith, and its main source is the Anatolian lands. The Christian Roman Civilization, called Byzantium, lived in Anatolia for more than a thousand years and made Anatolia its home. As a result of intercultural interaction, Anatolia added some cultural values to Byzantium and Byzantine to Anatolia. Byzantium carried Christianity to Anatolian lands and ensured that it was shaped here. Today, thousands of people come to Anatolia to see the traces of Byzantium. When examined in the context of both domestic and foreign tourism, the Byzantine Empire is of great importance for both Turkish tourism and Turkey's tangible cultural heritage. Therefore, the introduction of Byzantine architecture is the aim of this study. This study is a preliminary study and forms a basis for future studies.

Keywords: Byzantine, Architecture, Byzantine Architecture.

GİRİŞ

Genel anlamda Roma'nın güç ve diplomasi kullanımı giriştiği askeri ve siyasi faaliyetlerin sonuçlarına göre şekillenmiştir. Muhtemelen hiçbir Romalı Anadolu'nun kendilerine Pergamon Krallığı tarafından miras bırakılacağını ve sonraki süreçte Anadolu'da kendinden önceki eyaletlerle mücadele edeceğini biliyor olamazdı. Taraftar kazanmak, yerel halkla iyi geçinmek ve böylece egemenlik alanını genişletmek, egemenlik süresini uzatmak Roma İmparatorlarının öncelikli hedefleri olmalıydı. Bu düşünce kültürel ve dini birçok kavramın var olan Roma dini sistemine dâhil edilmesini beraberinde getirmiştir.

Nitekim şark politikası ya da Anadolu olarak adlandırılan Anadolu politikası sonucunda pek çok Doğu kültü veya dini Batı'ya; Pers tanrısı Mithra'dan Attis ve Kybele'ye ve bilhassa Roma Filistin'inde doğan fakat hızla Anadolu'ya, Aziz Paulus'un şehri Tarsus'a, Aziz Yuhanna ile Bakire Meryem'in sığınakları olan ve günümüzde her 15 Ağustos'ta Hristiyan ve Müslümanlar tarafından ziyaret edilen Ephesos'e yayılan Hristiyanlığa kadar sızmayı başarmıştır. Dolaylı veya doğrudan Anadolu'ya özgü birçok yerel kültürün önce kıta Yunanistan'a, sonrasında Helenler aracılığıyla Roma'nın bünyesine dâhil olduğunu bilmekteyiz. Genel anlamda böyle bir etkileşim söz konusu iken, İ.Ö. 8.-7. yüzyıllarda Eskişehir-Ankara civarında bir uygarlık olan Phryglere ait bir kültürün Roma'ya aktarımı ve Roma'da adına tapınak inşa ettirilmesi Orta Anadolu'yu önemli kılmaktadır. Sonraki süreçte bu önem devam etmiştir. Günümüzde Orta Anadolu sınırları içerisinde yer alan ve 5'ten fazla ili kapsayan, coğrafi bir terim olarak ilk kullanımı İ.Ö. 2. binyıla kadar geriye giden Kapadokya, bugün dünya üzerinde çok geniş bir kitle tarafından inanılan bir dinin temellerini atan din adamlarını yetiştirmiştir. "Kapadokyalı Babalar", İ.Ö. 4. yüzyılda Hristiyanlığın Roma'daki gelişim evresinde öne sürdükleri öğretilerle bu dinin şekillenmesini sağlamışlardır. Böylece bölge Roma İmparatorluğuna direkt etki eden bir kültür ve

sonrasında resmi dini olan Hristiyanlığın öğretilerini ortaya koyan azizleriyle Roma dünyasıyla, günümüzde de Hristiyan âlemiyle bağlantılıdır.

DİNİ MİMARİ

1. ERKEN BİZANS DEVRİ DİNİ MİMARİSİ

Hristiyan tapınaklarına kilise, bir piskoposluk bölgesine, içinde piskopos kürsüsü bulunan ana kiliseye de katedral adı verilmektedir. Katedraller ve kiliseler, Batıda çeşitli dönemlerdeki mimarlık üsluplarının temel öğeleri konumundadır.

Hristiyanlığın ilk dönemlerine bakıldığında dinsel bir mimarlığın geliştirilmediği görülmektedir. Özel bir mimarlığa gerek duyulmamasının sebebi tüm dinsel törenlerin yemeği de içerdiğinden genellikle yemek odasında gerçekleştirilmesidir (Anonim, 1993: 316). Küçük Hristiyan grupları özel evlerdeki uygun mekanlarda tapınmaktalardı. Kilise ecclesia, bir bina değil, insanların kendisini temsil etmektedir. Hristiyan olmak isteyenler tapınmanın ilk kısmını izleyebilir fakat cemaate kabul edilenler agape'yi, sevgi yortusunu ve eucharisti, şükranı kutlarken onlar başka bir odaya ya da daha büyük evlerin peristiline çekilmek zorundadırlar; yalnızca ritüelle vaftiz edilenler Aşai Rabbani Ayini'ne katılabilmekteydi. Paül'ün Efes'i ziyaretinde olduğu gibi, gerektiğinde bir yer kiralanabilmekteydi (Roth, 2002: 332).

300 ile 750 tarihleri arasında, özellikle, Batı Akdeniz ve İtalya'da gelişen sanat. Yaklaşık 300 ile 500 yılları arasında, üslupsal açıdan **Geç Antik** sanattan pek az farklılaşmış olarak, fakat teknik açıdan ondan çok daha zayıf nitelikte ürünler vermiştir. Bu dönemin yeni sayılabilecek tek özelliği Hristiyanlıkla birlikte gelen yeni ikonografidir. Sonraki dönemde Antikite sanatının temel özelliği olan doğaya sadakat duygusu ve gerçekçilik kaygısı Erken Hristiyan Sanatı içindeki yerini giderek yitirir. Mimarlık açısından ise, bu dönemin geleceğe yönelik en önemli katkısı Roma bazilikasının ana hatlarıyla kilise plan şemasının özünü oluşturmaya başlamasıdır (Metin ve Tanyeli, 2001: 78).

İlk Bizans dini mimarisi antik sanattan Bizans sanatına geçiş dönemi özelliklerini yansıtır. Erken devir Bizans mimarisinde, önce Konstantin ve Teodosius sülaleleri hüküm sürmüştür. Bu devrin en önemli iki olayı Konstantin'in 4. yy.ın ilk yarısında Hristiyanlığı serbest bir inanç haline getirmesi ve İstanbul'u ikinci başkent seçmesidir. Hristiyanlık serbest bırakılınca dini mimari birden ortaya çıkmıştır. Hristiyanlığın en eski mabedinin kalıntısı Fırat kenarındaki Duro Eurapos'da bulunmuştur (Eyice, 1973: 11).

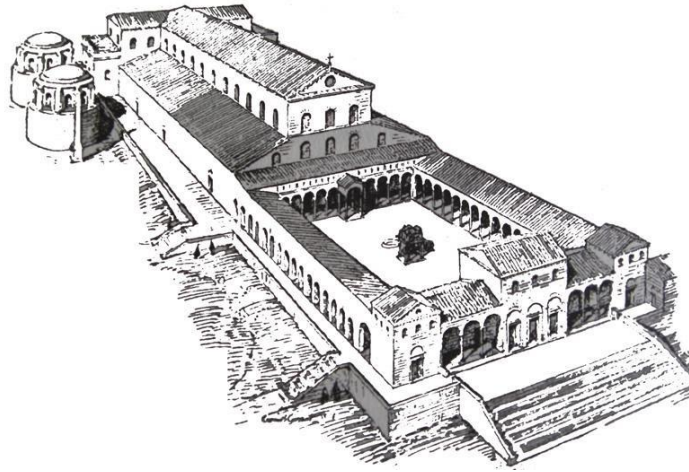
Antik dinlerin tersine Hristiyan eşitlikçiliği, inananları bir tapınakta, ecclesiada toplar ve bu tapınak yalnızca rahiplerin girdiği Antik tapınağın cellası değildir artık. Öte yandan pagan tapınaklarının kiliseye dönüştürüldüğü – bunların en ünlüsü Parthenon'dur – bazı özel durumlar bir yana bırakılırsa, Antik çağ'ın

dinsel binalarının, yeni dinin inananlarını kabul edecek yeterli mekanları olmamıştır. Bu durumlarda, ibadet uzamının maddesel olarak değiştirildiğine sık sık tanık olunmaktadır. Kimi tapınakların cellaları taş taş sökülmüş ve peristil'in sıra sütunları dışında yeniden inşa edilmiştir; bu durumda peristil, ana nefle yan nefleri ayırmak üzere yerinde kalmıştır. Böylece doğal olarak, dinsel anlam içermeyen bir toplantı yeri olarak var olan bazilika modeline ulaşılmıştır. Erken Hristiyan bazilikası, planı eksenli bir yapıdır ve bir apsis'le son bulmaktadır. İmparatorlar Constantinus'tan başlayarak Hristiyanlığı benimsemelerine karşın, imparator kültüründen vazgeçmemişlerdir ve bu kült, tüm Bizans dönemi boyunca sürmüştür. Buradan da anlaşılıyor ki eksenli bazilika planının, kubbeli merkezi plana dönüşmesi, imparator kültürünü tapınmaya katma yönünde bir girişim olarak karşımıza çıkmaktadır (Yerasimos ve Polyemictostan, 1999: 168).

Nitekim Jüstinianos dönemi (527 – 565) imparatorlara verilen önem ve başta Ayasofya olmak üzere önemli ve büyük eserlerin verildiği bir erken dönemdir. Bu dönem imparator Jüstinianos adıyla da anılmaktadır. Bu dönemde yapılmış olan Büyük Kilise ya da şimdiki adıyla Ayasofya bir bazilika planına sahiptir ve ahşap bir çatı yerine merkezi bir kubbeyle örtülmüştür (Eyice, 1994: 251).

1. Bazilikalar

Resim 1: Saint Peter Bazilikası. Konstantin tarafından şehit Saint Peter'in gömüldüğüne inanılan noktada yaptırılmıştır.

Hristiyanlık, imparatorluğun resmi dini olur olmaz hem işlevsel hem de simgesel açıdan kamusal tapınmaya uygun bir yapı tipinin tasarlanması sorununu beraberinde doğurmuştur. Bireylerin özel sunularını sunduğu eski dinlerin tersine Hristiyanlık, inananların sunularını sunmak için bir araya geldikleri ve birlikte ortak bir yemeği paylaştıkları liturjik (kamu hizmeti) bir cemaat diniydi. Bu yüzden bu inancı kabul etmiş, büyük kitleleri barındıracak yapılara, ayinleri ve mezmurları işitmeyi kolaylaştıracak kapalı mekanlara gereksinim duyulmuştur.

Eski tapınak formları kullanılmadığından Konstantin ve kilise yetkilileri din dışı kamu yapılarına yönelmişlerdir. Seçtikleri yapı tipi bazilikaydı. Bazilika başlangıçta kamusal toplantılar için tasarlanmıştı; dünyevi adalete bağlı adil yönetimin simgesi olması nedeniyle olumlu bir simgeydi. İmparatora adanmış sunağı, Eucharist'in ya da komünal yemek ritüelinin kutlandığı bir sunakla değiştirmek kolaydı. Ayrıca eksenli mekan organizasyonuna sahip olan bazilika, ilginin sunak üzerinde odaklanmasını sağlayan bir yapı tipi idi (Roth, 2002: 334).

Bazilikalar uzunlamasına, gelişmiş mekan düzenine sahip, sütun dizilerince taşınan bir yapı türüdür. İlk bazilikalar Romalılar tarafından yapılmışlardır. Bunlar din dışı kamusal işlevlere hizmet eden yapılarıdır. Kilise işlevi gören Hristiyan bazilikaları bunları örnek almışlardır (Sözen ve Tanyeli, 2001: 38). Bazilika: Batı – doğu eksenini üzerinde uzanan dikdörtgen planlı yapılardır. Doğu duvarı bazilikanın kutsal duvarı olup, dışarıya doğru yarım daire biçiminde çıkıntı yapan apsis bulunmaktadır (camilerde mihrap gibi). Apsisin önünde bulunan kutsal bölüm (bema) Aziz'in bulunduğu yerdir. Bazilikaya giriş batı yönündedir. Bu yönde bazilikaya girmek için hazırlık mekanı (geçiş mekanı) nartex (narteks) bulunur. Batı – doğu yönündeki bu dikdörtgen yapının içi sütun dizileri ile neflere (sahn) ayrılmıştır. Çoğunlukla iki sütun dizisi ile üç nef ayrılmışlardır. Ortada kalana (orta nef), orta nefin iki yanında uzananlara ise (yan nef) denir. Bazı bazilikalarda nefleri (doğu yönünde, apsise yakın) dikine kesen bir nef daha vardır, buna transept denir (Pekün ve Çolakoğlu, 1998: 77).

Bu yapıların üzeri tahta bir çatı, mihrabın üzeri ise taştan bir yarım kubbe ile örtülüdür. Bu şekilde yapılmış bazilikaların büyük bir kısmı 5. – 6. yüzyıllara aittir. Bunların en tanınmışları arasında Roma'daki Sen Piyer ve İstanbul'daki ilk Ayasofya gösterilebilir; fakat bunlar bugün ayakta durmamaktadır. İtalya, Yunanistan, Mısır, Filistin, Suriye ve Anadolu'da bir hayli bazilika iyi durumda zamanımıza kadar gelmiştir (Eyice, 1994: 255).

Erken Hristiyan Çağı'nın İstanbul'da bazilika tipindeki bir eseri Yedikule yakınında 461'de yapılan Shedios Manastırı'nın İonnes Prodromos adına sunulmuş olan kilisesidir (sonra İmrahor İlyas Bey Camii). Bu tip yapılar, erken Bizans mimarisinin orantıları en dengeli ve ilkçağ sanatı mimari unsur ve motiflerinin en başarılı biçimde kullanıldığı temsilcisidir (Eyice, 1994: 255). Bazilikaların duvarları kutsal kitaplarda geçen konularla süslenmiş, yapı ile süsleme arasındaki uyuma dikkat edilmiştir. Yapı ile resim sanatı bütünleşmiştir (Pekün ve Çolakoğlu, 1998: 77).

2. Merkezi Planlı Yapılar

Erken Hristiyan mimarisinin diğer gözde yapı tipi, ister yuvarlak, sekizgen ister kare olsun, merkezi planlı olup kral anıt – mezarlarından türetilmişti; Diocletian'ın Spalato'daki saray terkibi içinde kendisi için yaptırdığı sekizgen anıt – mezar buna örnektir. Merkezi plan aynı zamanda pagan Heroa'dan, bir tanrısallık ya da seçkin bir ailenin ölmüş üyesinin yaptıklarını anmak için yapılan bir yapıdan türetilmişti. İlk Hristiyanlar bu formu

martyria, bir din şehidinin acı çektiği ya da öldüğü yeri işaretleyen yapılarda olduğu kadar önemli Hristiyanların mozolelerinin yapımında da uygulamışlardır (Roth, 2002: 335).

Antik çağda Yunan mimarisinde karşımıza çıkan merkezi planlı Tholos adı verilen yuvarlak mabetler Roma mimarisinde devam ettirilerek türbe binalar yapılmaktaydı. Roma'daki merkezi yapılardan biri M.Ö. 27 yılında yapılan Parthenon olup 7. yy.da Santa Maria adlı bir kilise haline getirilmiştir. Yunan ve Roma mimarisinde karşımıza çıkan Hamam, Türbe, Yuvarlak mabet gibi merkezi planlı bu yapılar daha sonra Hristiyan mimarisi biçimine uydurulmuştur (Eyice, 1973: 12).

Yuvarlak bir esas mekan oluşturacak şekilde kurulan bu binalarda, mekanın üstü yapının bütününe kaplayan bir kubbe ile örtülmüştür. Bu tipin gayet güzel bir örneği, İstanbul'da bugün küçük Ayasofya Camii adını taşıyan eski Sergios ve Bakkhos kilisesinde karşımıza çıkmaktadır. İmparator I. Justinianos tarafından 526 – 530 yılları arasında yaptırılan bu binada dış duvarların pek düzgün olmayan bir kare meydana getirdikleri görülmektedir. İçeride, sekiz kuvvetli paye, ortada sekiz köşeli bir alan meydana getirmekte ve bunu basık, dilimli bir kubbe örtmektedir (Rodley, 1994: 63).

İmparatorluğun daha fazla özen gösterdiği yapılar İsa'nın öldüğü, gömüldüğü ve Yerusaleim'de dirildiği bölgeleri kapsayan kilise kompleksiydi. 325'teki resmi bir imparatorluk bildirisinde Konstantin, Yerusaleim'de dünyadaki tüm bazilikalardan daha güzel bir bazilika yapılmasını buyurdu. Bu yapının mimarının olasılıkla Konstantinopolis'ten gönderilen genel planlarla çalışan Zenobius olduğu sanılıyor; yapımına yaklaşık 326'da başlanmış olan yapı 336'da adanmıştır. Bazilika sıkışık bir atriyum avlusu, orta nef ve iki yan sahına sahipti, ama bir kubbeyi taşıyan, on iki havariyi simgeleyen on iki sütunla çevrilmiş hemen hemen tamamen dairesel strüktürden oluşan eşsiz bir apsit le sonlanıyordu. Merkezde yer alan bu yerin odak noktası Helena tarafından gün ışığına çıkarılan haçın kalıntılarının tam üzerindeydi. Bazilika duvarının hemen doğusunda, bir yarım daireyle sonlanan atriyum benzeri geniş bir avlunun içinde- Golgatha tepesinin kesilmiş kalıntılarında - kaya bir küp vardı. Dairesel ucun merkezinde, içinde anıt-mezarı içeren koni şeklinde bir kayanın bulunduğu, bir kubbeyi taşıyan on iki sütunla çevrili yuvarlak bir strüktür vardı. 350-380 tarihlerinde, anıt-mezarın üzerindeki bu martyrium, çevresinde arkadlı bir geçit ya da ambulatuvar bulunan, üç kat yüksekliğinde ve çapı 55 ayak (16,8 metre) olan bir rotodayla çok daha büyük Anastasis Kubbesiyle yer değiştirdi (Roth, 2002: 341).

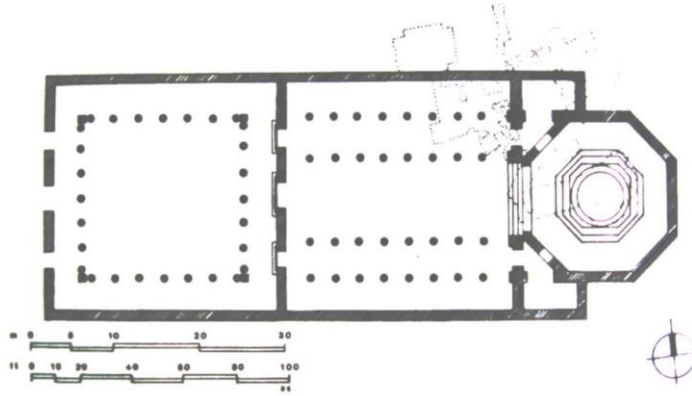
- **Kubbeli Bazilikalar:** Bizans mimarisi iki ayrı tipi bazilika ve merkezi planı birleştirerek yeni bir mekan şekli bulmak yolunda çalışmaktan geri kalmamış ve bunun sonunda 5. yüzyıl sonlarında kubbeli bazilika denen bir tip doğmuştur (Tunay, 1989: 14).

Bazilika ile merkezi yapı tipinin kubbesini bağdaştıran kubbeli bazilika denilen kiliselerin en büyüğü ve en iddialısı olan Ayasofya, I. İustinianos tarafından, yanmış olan Ayasofya'nın yerinde 532 – 537 arasında

yaptırılmıştır. Burada uzun yapı sistemine göre düzenlenmiş dev ölçülerde bir yapı, çok büyük bir merkezi kubbe ile örtülerek mimarlık tarihinde hiç denenmemiş bir dini bina uygulaması ortaya konulmuştur.

Bizans, Ayasofya'nın büyüklük ve kubbesinin göz alıcı cüret ve haşmeti karşısında onu olağanüstü bir yapı olarak görerek, öylece değerlendirilmiş, fakat onun mimari özelliklerini geliştirerek yeni çözümler aramak ve denemek yoluna gitmemiştir (Eyice, 1994: 255).

Resim 2: Doğu Kilisesi, Beytullahm, İsrail.

2. ORTA BİZANS DEVRİ DİNİ MİMARİSİ

864'ten 1204'teki Latin istilasına dek geçen süre, Orta Bizans Sanatı olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem Bizans için bir Rönesans sayılır. Özellikle, mimarlıkta yeni kilise plan tipleri ortaya çıkmıştır. Kare içinde haç plan tipi buna örnektir. Mimarlık bu dönemdeki yaratıcı canlılığına karşılık, Ayasofya örneğini izlemez. Artık, Bizans mimarları strüktürel sorunları çözümlemeyi temel hedefleri saymayı bir yana bırakırlar (Sözen ve Tanyeli, 2001).

İkonoklazmaya karşı kilisenin zaferiyle başlayan orta Bizans dönemi 842'den 1204'e kadar sürer ve Bizans sanatının ikinci parlak dönemini, kendine özgü karakterini bulduğu bir safhayı meydana getirir. Bu dönemde önce Makedonyalı denilen Basileios sülalesi, sonra da Komnenos sülalesi Bizans İmparatorluğu'nu idare etmiştir. Bu dönemde Bizans medeniyetinin İslam medeniyeti ile, karanlık çağ denilen orta çağ içinde, ilkçağın bilgi ve geleneklerini, Yakın doğunun sanat zevkiyle karma biçimde sürdürdüğü görülmektedir. Orta Bizans döneminde Bizans sanatı kendi gerçek kişiliğini almış ve eserlerini bu kişiliğin prensipleri içinde vermiştir (Eyice, 1994: 251).

VII. ve VIII. yy.lar, sanatsal üretim açısından daha verimsizdir. Yeni yapıların boy göstermesini engelleyen, belki de imparatorluğun karşılaştığı dış güçlüklerdir. İkonakırcılık konusunda yaşanan bunalım, sanatta önemli değişikliklere yol açmıştır. İmparatorluk ideolojisinin, kutsal kişilerin ve kavramların görüntülenmesine karşı

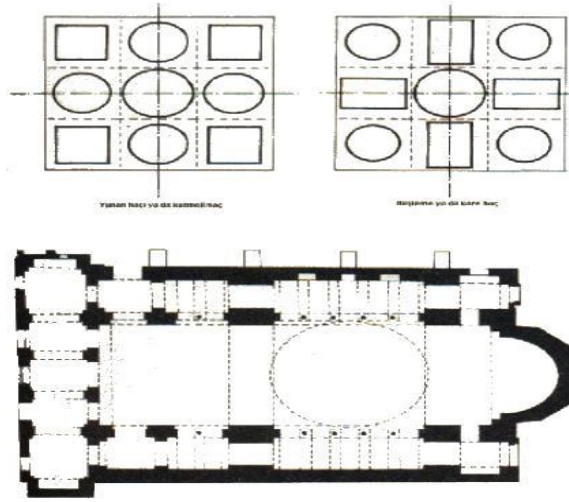
çıkması anıt bezemesine bazı yeniliklerin girmesini sağladı. Pantokrator İsa imgesinin yerini haç aldı; daha önce heykel sanatının bol bol kullandığı geometrik ya da bitkisel süsler, absida resim ve mozaiklerinde yaygınlaştı. İmparatorluğu sarsan bu bunalım, başkentten uzak bölgelerde rahipliğin güçlenmesine elverişli bir ortam hazırladı ve Anadolu'nun merkezinde süslemeli kaya kiliseleriyle Kappadokia okulu kurularak gelişti. Makedonya Rönesans'ı diye adlandırılan ikinci dönemde (867-1057), sanatta zengin anlatım biçimlerine ulaşıldı. İmparatorluk sanatı daha insancıl olmaya yüz tuttu. Küresel ya da köşeli tonoz bingiler üzerinde yükselen kubbeyi, beşik tonozlar ve köşeli tonozlar taşıyordu. Öte yandan, yapım teknikleri de değişti. Mimarlar, tuğla ve taş bezeme oluşturacak biçimde kullandılar (Anonim, 1986: 1720).

Bizans uygarlığının bir Antik uygarlıktan bir Orta çağ uygarlığına dönüşmesinde en önemli rolü, bu yeni kültüre kendi damgalarını vuran manastırlar oynamıştır. Manastırların halk üzerinde çok büyük bir etkileri olmuştur. Manastır hareketi aslında Hristiyanlığın resmen kabulünden itibaren Doğu'da başlamıştır. Başlangıçta tamamen mistik ve dünyasal uğraşlardan yalıtılmış bir yaşam biçimi sürdüren manastırlar, İustinianus döneminde bu kabuklarından çıkarak İmparatorluk Kilisesi'nde ağırlıklarını duyurmaya başladılar. Manastır hareketi toplumun tüm alanlarına yayıldıkça, Antik kültür geriledi. Manastırların bu etkinliği, özellikle de ikonoklast dönemde büyük bir enerjiyle ortaya çıktı. İkonoklast İmparatorların ağır saldırısı ile karşı karşıya kalmalarına karşın, ikonoklast dönem manastırların sayısal olarak ve toplumdaki etkinlikleri açısından, daha önce görülmemiş derecede güçlendiği bir dönem olmuştur. İkon severlerin, ya da yaygın bir deyişle Ortodoksluğun zaferi, aynı zamanda, İkonoklast çelişki döneminde ikonları var güçleriyle savunmuş olan manastırların da zaferi olmuştur. Bu zafer, Antik kültürden Orta çağ kültürüne doğru olan büyük dönüşümün de tamamlanması anlamına gelmektedir. Toplumsal değişim de bu ideolojik ve dinsel alandaki değişimlere paralel gelişerek bir Orta çağ toplumunun temelini hazırlamıştır.

Manastır hareketinin zaferi, yaşamın neredeyse tüm alanlarını olduğu gibi, esas olarak dinsel yanı ağır basan Bizans sanatını da biçimlendirdi (Akyürek, 1998: 73-74).

Orta Bizans döneminde, İlkçağ mezar mimarisinde gelen haç planlı kiliseler ortaya çıkmıştır. Genelde ufak kiliselerde (şapel) bu plan tipi uygulanmıştır. Planları haça benzemektedir. Erken Bizans devrinin son dönemlerinde ortaya çıkan bu plan tipi serbest haç planlı ve kapalı Yunan Haçlı planı olup serbest haç planlı yapılar daha çok Erken Bizans devrinin sonlarında karşımıza çıkmaktadır. Orta Çağa gelindiğinde kapalı Yunan haçlı planı kullanılmıştır (Pekün ve Çolakoğlu: 86).

1. KAPALI YUNAN HAÇLI YAPILAR

Resim 3: Kapalı Yunan Haçı Plan Tipi

Bizans mimarlığında kullanılan bir kilise planı tipidir. Merkezi bir kubbeli mekana dört yandan açılan tonozla örtülü dört kolla köşelere yerleştirilmiş dört tane kubbeli ya da tonozla örtülü mekandan oluşmaktadır. Kökeni henüz aydınlanamamıştır. En eski örneği büyük olasılıkla Side’de bulunmaktadır. 9. yüzyıldan sonra hızla yaygınlaşmış, standart kilise planı haline gelmiştir. İstanbul’da Zeyrek Camisi’nin güney bölümü kapalı Yunan haçı plan tipine örnek olarak verilebilir (Sözen ve Tanyeli, 2001: 123).

İznik, Ankara, Demre ve Dereâğızı’nda karşılaşılan bazilika haç birleşimi yapılar 6. yy. mimarlığıyla 9. – 10. yy. mimarlığı arasındaki geçişi belgelemektedir. İmparatorluğun gücünü yansıtacak türde anıtsal ve temsili yapılara artık gereksinim kalmamıştır. Bu geçiş döneminde ortaya çıkan kapalı Yunan haçı, kubbe ve haçın uyumlu statik bir çözümle kaynaştırıldığı yeni bir yapı tipidir. Bizans Orta çağının özgün yarattığı olan kare içinde haç planlı kiliseler hem mimarlık hem de resim sanatı açısından bütün Bizans sanatının en olgun ürünleri olmuşlardır. İşte Bizans Orta çağı boyunca, özellikle de manastır kiliselerinin vazgeçilmez yapı tipini oluşturan bu kiliseler hem mimarileri hem de resimsel bezemeleri ile, esas olarak manastır hareketinin bir ürünüdürler (Anonim, 1999: 254).

Manastırların içe dönük, mistik, dışa daha kapalı niteliği ve kilisedeki egemenliği arttıkça Bizans litürjisine de yansdı. Erken devir litürjisinin gösterişe yönelik emperyal niteliği ikonoklazma sonrasında dışı kapalı, daha sembolik, mistik, görkemli değil ama vakur bir nitelik aldı. Yeni litürjik gereksinimlere daha uygun olan yapı tiplerinin evrimi, manastır hareketinin evrimiyle Bizans Orta çağ dinsel mimarlığının klasik şeması olan kare içinde haç planda olgunluğuna erişecek olan bir evrim çizgisi izledi (Akyürek, 1998: 74).

8. yüzyıldan başlayarak yapıldıkları anlaşılan bu kiliselerin planı esas itibarıyla karedir. Karenin ortasında dört fil ayağı üzerinde bir kubbe oturmaktadır; bu kubbenin baskısı doğu, kuzey, batı ve güneyde eksenleri birbirine

dikey gelen dört beşik kemer tarafından karşılanmaktadır. Bu kubbe ve kemer sistemini zemine aksettirdiğimizde dört kolu birbirine eşit haç (Yunan haçı) meydana gelmektedir. Ekser hallerde dört köşede birer kubbe, doğuda bir mihrap, batıda ise bir narteks yer almaktadır. Bu tip kiliseler Bizans imparatorluğunun çeşitli yerlerinde, fakat en çok İstanbul'da yapılmıştır (Kalenderhane, Atik Mustafa Paşa, Bodrum Zeyrek ve Fethiye camileri), Hatta Kariye gibi geç bir yapıda bile bu tipin etkileri görülür (Aslanapa ve Mansel, 1973: 91).

Ortaçağ Bizans sanatının en önemli ve özgün yaratısı olan kare içinde haç planlı kiliseler, mimarileri ve ikonografik programları ile başlı başına soyut bir 'sistem' oluşturmaktadır: Kilise bir 'evren modeli'dir (mikrokozmos): Esas olarak, mekan bütünlüğünü bölmeyen dört sütunun taşıdığı ve boşlukta yüzüyor (ya da gökte asılı duruyor) etkisi uyandıran kubbe gökyüzünü; bir haç oluşturacak biçimde örgütlenmiş olan yüksek tonozlar, kemerler ve üst duvarlar İsa'nın yaşamının geçtiği Kutsal Toprakları; kare planlı zemin üzerinde yükselen alt duvarlar, tonozlar ve nişler de yeryüzünü temsil eder. Programı oluşturan ikonlar da bu hiyerarşiye göre sıralanmıştır: Kubbede Pantokrator İsa, melekler; üst duvarlarda İsa'nın yaşamından sahneler; alt duvarlarda azizler, din uluları, vb. dünyasal olanlar bulunur (Akyürek, 1998: 79).

2. BAZİLİKALAR

Erken Bizans devrinde çok sık olarak karşılaşılan bazilikalılar Orta Bizans devrinde nadir de olsa karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu dönemde bazilikalarda da haç şeması ve kubbe uygulanarak merkeziyet fikrinden vazgeçilmiştir. Ayrıca bu dönemde bazilikalılar ilk devir bazilikalıları gibi büyük değildir. Yan nefler sütunlarla değil payelerle ayrılmış ve statik görevini yitirmiş ikincil mekanlar haline gelmiştir. Merkezdeki haç mekan galerili yan nefler ve narteks'le çevrilidir. Bugün bazı duvar kalıntıları dışında bütünüyle yok olan Ankara'daki H. Klemens (7. – 8. yy.) ve İznik'te temelleri bulunan kubbeli bazilika (9. yy.?) aynı tipin başka örnekleridir (Anonim, 1999: 254).

3. KİBORYON PLANLI YAPILAR

Hristiyan mimarisinin daha ilk devirlerinde, meydana gelen ve Bizans sanatında hakim bir rol oynayan kiboryon mekan Palaiologos'lar devrinin dehlizli kiliselerinde de yeni bir mimari şeklin özünü teşkil etmiştir. Pek az teferruat değişikliğine tabi tutulan bu öz, etrafında, hiç şüphesiz litürji icaplarına uyularak tertip olunan basık ve adeta tecrit olmuş dar dehlizler ile bir mimari kompozisyon haline getirilmiştir. Kiboryon planlı yapılarda dört tane kemer bulunur. Bu tip yapılar genelde küçük yapılardır. Doğu kısmındaki bema bölümü ise uzundur (Eyice, 1973: 63).

Komnenos'lar devrinde adeta yeni baştan yapılan Khora manastırı kilisesinin (Kariye camii) naos kısmında gördüğümüz mekan şekli, bazı hususlarda dehlizli tipin kubbealtı mekanını andırır. Burada, kare bir sahanın

üzerini örten yüksek kasnaklı bir kubbe, karenin köşelerinde yükselen dört kuvvetli payeye dayanan dört büyük kemer tarafından taşınmaktadır. Kariye camiinin naos'unun kiborion (veya baldaken) şeklindeki mekanı dehlizli kiliselerden başlıca iki noktada ayrılır. Bunlardan birincisi her kemerin adeta bir beşik tonozu hatırlatacak derecede derin oluşudur. Diğerisi ise, dehlizli kiliselerin en karakteristik unsuru olan sütunlar ile ayrılmış basık dehlizlerin bulunmayışıdır (Tunay, 1989: 141).

3. SON BİZANS DEVRİ DİNİ MİMARİSİ

1204'ten 1453'e kadarki dönem Geç Bizans Sanatı dönemidir. Özellikle İstanbul'un Palaiologoslar tarafından geri alınışından sonra (1261), bütün sanat dallarında bir baroklaşma eğilimi görülür. Mimarlıkta ekonomik sıkıntıya koşut olarak yapı boyutları küçülür ve yeni yonca plan tipi belirir. İstanbul'un Türklerce alınışından sonra, Bizans Sanatı, özellikle de resim Rusya'da kendine güçlü bir izleyici bulacaktır (Sözen ve Tanyeli, 2001: 44).

Bizans sanatının son dönemi; 1204 – 1261'de haçlı seferleri sırasında Latin krallığının egemenliği ve ardından 1350'ye kadar devam eden Paleologoslar devrini içerir. 11. ve 12. yy.da sanatın parlak bir gelişme içerisinde olmasına rağmen 12. yy. sonlarına doğru imparatorluk ciddi bir sarsıntı içine girmiş bulunuyordu. 1204'ten 1261'e kadar süren haçlı işgali sırasında şehir bir Latin imparatorluğunun başkenti olmuş, dağılan Bizans devleti küçük prenslikler halinde yaşamını sürdürmüştür. 13. yy.da bu bakımdan Bizans sanatı başkentte bir duraklama geçirmiş ve ancak 1261'de İznik'teki (Nikaia) prens Mihail Paleologos'un Konstantinopolis'i geri alarak Bizans İmparatorluğu'nu ihya etmesiyle Bizans sanatı burada tekrar canlanmıştır. Latin istilası döneminde İznik'ten sonra Karadeniz Ereğlisi ve Trabzon'daki prenslikler de Bizans sanatını devam ettirmiştir.

Bizans sanatının son devrine adeta damgasını vuran hanedan Palaiologoslar olduğu için de, ayrıca Palaiologoslar devri sanatı şeklinde literatüre geçmiştir. Farklı akımlarla sanat değişik bir karakter almış, mimari ve resim sanatı canlanmıştır. Bunun en tipik örneğini de mesela İstanbul'da o dönemde yapılmış olan Pammakaristos Manastırı Kilisesi, yani Fethiye Camisi'nde görmek mümkündür. Kilisenin içinde ilk anda göze çarpan yerleri mozaikle, fakat ücra yerleri freskoyla süslemişlerdir. Çünkü mozaik altınla ve daha pahalı malzemeyle yapılır. Nitekim son devir Bizans sanatı yaklaşık diyebiliriz ki 1350 tarihlerine kadar bu şekilde canlılığını muhafaza edebilmişti. Fakat bu tarihten itibaren tam manasıyla çöküşe girmiştir. Bir iki yapı restore edilmiş fakat onlarda ölçü itibarıyla çok küçük, fazla gösteriş, ihtişamı olmayan yapılardır (Işın, 1999: 101-102).

Paleologoslar devrinde mimari değişikliğe uğramıştır. Yapılarda, diğer eski dönem yapılarının planları kullanıldığı gibi yonca planlı ve yaygın olarak kullanılan dehlizli tip yapılar ortaya çıkmıştır (Deniz ve Aydos, 1995: 83).

Bu devir yapılarının genel özellikleri:

- Mimaride dikey hatlar hakim durumda, dolayısıyla yapı yukarıya doğru uzanmaktadır. Bu uzunluğu göstermemek için duvarlarda yatay çizgiler kullanılmış, kornişler renkli taş ve tuğla hatıllarla süslenmiştir.
- Erken Bizans devrinde içeri doğru, Orta Bizans devrinde başlayan dışarı açılma Son Bizans devrinde daha zengin bir hal alarak son derece hareketli bir dış mimari ortaya çıkmış, cepheleri süslemek üzere hususi renkli tuğlalar imal edilmiştir. Böylece cephelerin çizgilerindeki hareketle birlikte gözü oyalayıcı daha plastiki bir görünüm kazanmıştır (Eyice, 1973: 65).

1. DEHLİZLİ TİP YAPILAR

Merkezi, yüksek kasnaklı bir kubbe ile onu üç yönden saran alçak ve tonoz örtülü bir koridor ya da dehlizden oluşmaktadır. Ambülatuvar olarak da nitelenebilecek bu dehliz kubbeli alana kemerlerle açılmaktadır. Bu plan tipi, İstanbul'a özgüdür. İstanbul'da hepsi de 13. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış üç dehlizli kilise bulunur: Koca Mustafa Paşa Camii, Feneri İsa Camii ve Fethiye Camii (Sözen ve Tanyeli, 2001: 44).

Palaiologos'lar devrinin büyük yapılarından üç tanesinde, Koca Mustafa Paşa, Fenari İsa ve Fethiye camilerinde dehlizli tip dediğimiz bir şekilde karşılaşmaktayız. Bu tipin birden bire 1261'den sonra ortaya çıkması oldukça dikkat çekicidir. Burada, pandantifli ve yüksek kasnaklı bir kubbe ile yüksek bir naos kısmı, binanın bütününe hakim olmakta, bu mekanı, üç taraftan basık ve tali bir rol oynayan dehlizler çevirmektedir (Tunay, 1989: 144).

Palaiologos'lar devrinin dehlizli tipinde, yan dehlizler gayet açık ve sarih surette basıktır. Bunların teşkil ettikleri kılıfın ortasından, dört köşe bir kule yükselmekte, bunu da yüksek kasnaklı bir kubbe örtmektedir. Yan dehlizlerden orta mekanı ayıran sütunlar ise, bütün kubbe sistemini taşımaktadır. Bu sütunlar kaldırıldığı takdirde, binanın ayakta kalması tasavvur dahi olunamaz (Eyice, 1973: 65).

Dehlizli kiliselerde iki kısım önem kazanmıştır: Naos ve bema. Naos, aydınlık, yüksek ve kubbenin hakimiyetini hisseden bir mekan halinde gelişmiştir. Buna karşılık dehlizler tamamen ihmal edilmiştir. Böylece, yüzyıllardır Bizans sanatında yerleşmiş olan Yunan haçı planının hakimiyetine karşı ikinci bir tecrübe daha yapılmış oluyordu. Böyle bir tecrübe için lüzumlu unsurların esası, önceki devirlerde mevcut olan bir mimari tipten alınmış ve bu, o devrin kilise binasında aranılan vasıflarla teçhiz edilmek suretiyle yeni bir kompozisyon haline getirilmiştir ki bu nokta, Palailogos'lar devrinin sanat alemindeki canlılığı, mimaride gösterdiği bir belirtisidir.

Son Bizans devrinin dehlizli kilise tipini, zemin şeması bakımından çok benzediği iki ayrı kilise tipinden ayırt

etmek lazım gelmektedir:

1. Yunan haçı planlı olup, haçın yan kollarında galeriler bulunan binalar. Bu tip, Dereağızı, Gül camii, Hagios Klemens gibi binalarda temsil edilmiştir.
2. Naos kısmı haçvari olup ortada kubbesi olan, fakat çevre dehlizi iki katlı binalar: Bu tip, Kasr-İbn Vardan, Silvan (Meyya Farikin), Selanik Ayasofya'sı ile bazı Sırbistan kiliselerinde tatbik edilmiştir (Eyice, 1980: 110-113).

2. YONCA PLANLI YAPILAR

Merkezi bir kubbeye dört yönden eklemlenmiş yarım daire planlı, yarım kubbe örtülü dört öğeden oluşur. Tipin kökeni Roma dönemine dek uzanmaktadır. Bizans Mimarlığının tüm dönemleri boyunca kullanılmakla birlikte, son dönem Bizans Mimarlığında büyük bir ağırlık kazanmıştır. Palaiologoslar çağıının en fazla uygulanan kilise tipidir. İstanbul'da Heybeliada'da bu tipin ilginç bir örneği olan Panaghia Kilisesi bulunur. Fener'de bulunan bir diğer örnek ise, (Panagiotissa) eklentilerle bozulmuştur (Sözen ve Tanyeli, 2001: 255).

Merkezi planın yeniliklere uygun olan bir sistemi de yonca plan şeklidir. Palaiologos'lar devrinde kullanıldığı tespit edilen yonca planı Bizans sanatının başlarına kadar dayanan bir şekil olmakla beraber her devirde tatbik edilmiş ve Bizans sanatının son safhasında kuvvetli bir hakimiyet kurmuştur. Bu hakimiyetin en canlı misalleri Aynoroz Manastırlarında yapılan kiliselerdir. İstanbul'daki iki misal, Panag Hiotissa ve Panag Hia kiliseleri, biri kemerleri karşılayan sütunları, diğeri ise bema kısmına bitleştirilen ekler ile bu antik planın bu devirde İstanbul'da imkan nispetinde yeni sanat zevkine intibak ettirildiğini gösterir (Eyice, 1980: 118).

Yonca planlı yapılar, Bizans dinsel mimarlığında yaygın örneklerdendir. Bizanslı mimarlar, kiliselerin dışında, çok sayıda kent surları, saraylar, zafer takları, konutlar, su tesisleri, mezar anıtları da yapmışlardır (Anonim, 1993: 293).

Dışarıya taşkın her apsis kendi başına üç yapraklı yonca biçiminde yapılmakta ve bunlar üç kollu haç planını yansıtmaktadır.

Orta Bizans devrine ait olarak kabul edilen 9. – 11. yüzyıla ait yapılar olarak tarihlendirilen küçük bazı yonca planlı şapeller güney Yugoslavya'da Ohri ve dolaylarında bulunmuştur, bunlardan birincisi, kalede harap Fatih camii altında bulunmuştur (Tunay, 1989: 142).

3. KAPALI YUNAN HAÇ PLANLI YAPILAR

Önceki devirde imparatorluğun yayıldığı her yerde yüzlerce örneği meydana getirilen Yunan haçı tipinin

Palaiologos’lar devrinde, İstanbul’da yalnız bir binada karşımıza çıkmasına rağmen, bu tek misali ihtiva ettiği yenilikler, Bizans sanatının bu standart kilise tipinde de bir gelişme olduğunu gösterecek kadar açıktır. Yunan haçı planının tek misali olan Fethiye Camii güney binasında, klasik şemanın ana çizgilerini bulmak mümkün olmakla beraber üst yapı, eski geleneklerden tamamen değilse de bilhassa cephelerde, oldukça uzaklaşmış olduğunu göstermektedir (Eyice, 1980: 116).

Dönemin ünlü generallerinden Mikhail Glabas için karısı Maria’nın yaptırdığı Pammakaristos Manastırı Güney Kilisesi, kapalı Yunan haçı tipindedir; dış görünümü ile Palaiologoslar dönemi başkent mimarilerinin en güzel örneğidir. Güney ve doğu cepheleri, derin kör nişler, kemerler, üçüz pencereler, duvar payeleri ve silmelerle hareketlendirilmiştir (Anonim, 1999: 256).

4. TEK NEFLİ YAPILAR

Bu devirde kullanılan diğer tiplere gelince, küçük ölçüdeki binalarda tatbik edilen planların başında gelen tek nefli tip Palaiologos’lar devrinde doğu – batı aksı üzerinde uzama eğilimine işaret eder. Esas karakterini anlamak şimdiki hali ile imkansız olan Manastır mescidini bir tarafa bırakacak olursak, geri kalan misallerin hepsinin, tek ve müşterek bir vasfı dar, uzun bir mekan meydana getirmektir (Eyice, 1980: 117).

1316 – 21 arasında, çağın siyaset adamlarından Theodoros Metochites, Chora Manastırı Kilisesi’ni tümüyle yenilemiş, güneyine bir Parekklesion ve iki yapıyı batıdan kaynaştıran iç ve dış narteks’leri ekletmiştir. Parekklesion ince uzun dikdörtgen planlı, doğuda kubbe ve batıda beşik tonozlu iki bölmeden oluşan, tek nefli bir yapıdır. Basamaklı kör kemerler, nişler ve yuvarlatılmış Pilastr’larla uyumlu biçimde bölünen cepheler, dönemin en nitelikli duvar tekniğini göstermektedir. Tek nefli plan şeması 13. – 14. yy.a tarihlenen Boğdan Sarayı Şapeli, Toplu Dede Mescidi, İsa Kapı Mescidi ve Sinan Paşa Mescidi’nde uygulanmıştır (Anonim, 1999: 256).

3. SİVİL MİMARİ

3.1. ŞEHİR VE ŞEHİRCİLİK

Genellikle Bizans şehri Roma costum (kale)’larından doğmuştur. Şu an en fazla bilgimiz olan İstanbul şehirciliğidir. Ancak İstanbul şehri bir costumdan doğmamıştır (Kuban, 1996: 117-118).

İlkçağ Akdeniz şehirlerinin özellikleri direkli (porticuslu) caddelerin oluşudur. Bu tür caddelerde bir yaya kaldırımı mevcuttur. Bu caddelerin üzerleri kapalıdır, bunun sebebi de alışveriş yapanlar ve sıcaktan korunmak isteyenlerin korunabilmesidir. Sıcak bölgelerde caddenin ortasından veya kenarından su akmaktaydı. Bu direkli caddeler geleneği Osmanlılar devrine kadar devam eder. Bizanslılar bu direkli caddelere Emtolos

demektedirler. Bu direkli cadde fikrini Bizanslılar uzun süre kullanmışlardır (Eyice, 1973: 76).

Antik çağdan gelen bir mirası kullanan Bizanslılar şehircilikte en önemli ayrıntıyı kaçırmamışlar ve hipodrom geleneğini sürdürmüşlerdir. Hipodromda yalnızca at araba yarışı yapılmamaktaydı. Bazı eğlencelerde yapıldı. Bu dönemde tiyatrolar ortadan kalkmış yerlerini hipodroma bırakmıştır. Hem savunma hem de yeni bir Bizans mimari özelliği olarak şehrin etrafı surlarla çevrili olurdu. Kıyı şehirlerinde liman bulunmaktaydı ve mutlaka şehrin içinde belirli esnaf ve sanatkarların belirli bölgeleri bulunmaktaydı. Esnaf teşkilatı ve nizamnameleri vardı (Eyice, 1994: 518).

Şehirlerin bazıları özel bir amaçla yeni baştan kurulurlardı. Bazıları ise ilkçağın büyük şehirlerinin devamı özelliğini içlerinde barındırırlardı. Bizans devrinde yeniden yapılan güney sınırımızdaki Dora şehri İmparator Anostor tarafından I. yy. sonlarına doğru Anostosiopolis adı ile kurulmuştur. Bunun amacı ise askeridir. Sasani tehlikesine karşı şehir ücret verilerek yaptırılmıştır. Sonra bu şehir orta çağ karakterine sahip olmuştur. Bu şehirler önceleri bakımsız ve kötü durumdaydı. Hatta XVIII. yy. sonlarına kadar Paris şehirciliği içinde durum böyleydi. Ayrıca şehirlerde evlerin tuvaletleri yoktu (Runciman, 1995: 114-117).

3.2. EVLER

İstanbul imparatorluklar başkenti olarak Roma, Bizans ve Türk dönemlerinin en gelişmiş, en görkemli konut mimarisine sahip olmuştur. İstanbul'da Roma ve Bizans döneminden kalan bir konut örneği, büyük Saray kalıntıları ve Tekfur sarayı dışında yoktur. Bu nedenle Roma ve Bizans dönemi konutları konusunda sadece yazılı kaynaklarda bulunan betimlemelerle yetinmek zorundayız (Eyice, 1994: 288).

Bizans ev tipi, Roma ve Etrüsk ev tiplerinin doğrudan bir devamı değildir. İlk yapılan Roma evlerinin dışa açılan cepheleri yoktur, içe dönük olarak yapılmışlardır. Kapı dışında alt ve üst katta birer pencere açıklığı vardır. Çatı üzerindeki açıklıktan dolayı bu tipe atriumlu ev denilmektedir. Atriumun ortasında, yağmur suları için bir havuz yer almaktadır. Bu tip, subtropikal iklim için geçerli bir yapı tipidir ve eski Roma'nın geleneksel ev tipini oluşturur. İç görünüşlerinden yola çıkarak bugün bu evler hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. Efes yamaç saray evleri bu tip için güzel örneklerdir. Bu evlerinde orta avluları vardır (Akyürek, 1998: 100).

5. yüzyıldan itibaren Konstantinopolis'te çok katlı evler görülmeye başlandı. Caddeye bakan alt kat duvarları düz olan bu evlerin pencereleri, ikinci kattan itibaren açılırdı. Pencereler ya dikdörtgen ya da üzerleri kemerli idi. Stucco çerçeveli pencerelerin içerisine sekizgen ve üçgen camlar konurdu. Pencerelerin dışına da demir parmaklıklar konulurdu. Üst katlarda balkonlar görüldü. Bu balkonlar öylesine popüler oldu ki, İmparator Zeno (474 – 491) bir yasa çıkartarak caddelerin 4m. genişliğinde olması ve balkonlarla cumbaların yerden en az 5m. yükseklikte olmaları, evlerin de birbirinden en az 3m. uzaklıkta olması gerektiğini buyurmuştur. Hiçbir

ev diğ erinin ış ığ ını ya da deniz manzarasını kesemezdi. Her evin su boruları ve kanalizasyon boruları olmalıydı (Rice, 1972: 72).

Saraylar mermer blokları ve tuğ la ile yapılırken, evlerin çoğ unluğ u tuğ la ile yapılmaktaydı. Bazı önemli evler ise taştan yapılmış ve cepheleri stucco ile bezenmişti. Zengin evlerin çatıları dü zdü ve teras olarak kullanılmaktaydı. Evler genelde yuvarlak olarak ortada hol ile yapılmıştır. Ü st katı taş ınması için ya ahş ap ya da taş sütunlar kullanılmış tı. İç eriden merdivenlerle ulaş ılan üst katlarda, yatak ve oturma odaları yer alırdı. Merdivenler genelde ahş ap ya da taş , ancak zengin evlerinde mermer olurdu. Ü st kat odalarının pencereleri bahçeye bakardı. Bu tür evlerde genelde birden fazla oturma odası bulunurdu. Duvarlar badanalıydı ve genellikle haç ya da diğ er dini motiflerle boyanırdı. Daha sonraki yıllarda resimlerin konularının çok çeş itlendiğ ini görmekteyiz. En üst katta hizmetçi odaları bulunurdu. Manastırlarda olduğ u gibi bu evlerde de soğ uk kış günlerinde ısınabilmek için bir oda ısıtılırdı. Bu ısıtma için çoğ u evlerde mangal kullanılırdı. Zengin evlerinin birçoğ u ise, Romalıların Hypocaust sistemi gibi, merkezi bir biçimde ısıtılırdı. Mutfaklarda bulunan ocaklar için bacalar vardı. Evlerde tuvalet ve borularla denize kadar uzanan kanalizasyon şebekesi vardı. Evlerin hamamları ise genellikle bahçede bulunurdu. Zengin evlerinde özel kiliseler de bulunmaktaydı. Fakat evleri çok basit bir biçimde inşa edilirdi; çatı genellikle çalı çırpı ile örtülür, taban ise doğ rudan toprak olurdu (Eyice, 1994: 228).

Beş inci yüzyılda çok katlı evler (beş – altı katlı) yapılmıştır. Bir bakıma ilk gecekondular olarak da adlandırabileceğ imiz ve çok kötü yaşam koş ullarının olduğ u bu evlerde iş çiler yaşı yordu. Bir gece içerisinde baş ının üzerine bir dam ö ren, orada yaşamaya hak kazanıyordu.

Beş inci yüzyılda Konstantinopolis'te 323 cadde, 4383 ev, 20'si devletin ekmek dağı ttı ğ ı toplam 120 fırın vardı. Kentin nüfusu ise 500.000 civarındaydı. 9. yüzyılda nüfusu 1 milyon olduğ u söylenir. Daha sonra Latin'lerin Konstantinopolis'i istilasıyla, kentin nüfusu büyük oranda düş müştür. Roma konut mimarisi 5. yüzyılda tamamen dış arıya aç ılarak eski geleneğ inden ayrılmıştır. Pencerelerde saksı ve çiçekler göze çarpar. Pencereden ve cumbadan dış arıya bakmak ise, ayıp karşı lanmaktaydı. 9. yüzyılda konut mimarisinde bir yozlaş ma göze çarpmaktadır. Evler nadiren iki üç katlı olarak yapılyordu. Duvarlar genellikle iki sıra taş bir sıra tuğ la ile yapılyor, damlarda ise, bugün tek ö rneğ i Eski İ maret Camii olarak bilinen yapıda kalmış olan İstanbul kiremidi kullanılmış tır (Anonim, 1999: 252).

Nevşehir Kaymaklıda, Derinkuyu'da yapılmış olan kayaya oyma evler katlar halinde yerin dibine doğ ru inilen bir yerleş imin güzel bir ö rneğ ini oluşturmaktadır. Bu tür yerleş imler, sanıldığ ının aksine korkudan ö türü gizlenmek amacıyla yapılmamışlardır. Kolayca oyulabilen yumuş ak kayalar, bu tür yerleş imin seç ilmesine neden olmuştur.

Konstantinopolis'te yaşayanların yazlık evlerinin bulunduğu Pilai, bugünkü Yalova'dır. Bu evler çoğunlukla 7. – 11. yüzyıllar arasında yapılmışlardır. Pilai'deki araştırmalar sırasında buradaki yazlık evlerden birisi ortaya çıkartılmıştır. Ancak daha sonra üzerinde Ankaralıları sitesi kurulmuştur (Eyice, 1973: 74).

Bizans'ın son döneminden İstanbul'da hiçbir ev günümüze ulaşamamıştır. Ancak, 14. yüzyılda yapılan Kariye mozaiklerinde, birçok ev betimine rastlamaktayız. Örneğin, Meryem'in Doğumu sahnesindeki arka planda yer alan mimari, 14. yüzyıl mozaik ustalarının o dönem evlerini görerek yaptıkları bir betim olsa gerek. Diğer bir mozaikte ise, bir detay olarak betimlenen Nasıriye kentinde çok sayıda ev görülmektedir. Burada betimlenen Nasıriye kenti olsa da evler o günün İstanbul'undan model alınarak yapılmışlardır. 1420 – 22 yılları arasında Buondelmonti'nin çizdiği İstanbul resminde Haliç ve çevresi yerleşim açısından, diğer bölgelere kıyasla daha yoğun olarak görülmektedir. Resimde, Galata evleri de görülmektedir (Akyürek, 1998: 104).

3.3. SARAYLAR

Bizans'ta devletin evi saraydır. Bizans sarayları, dinsel yapılar gibi korunamamıştır. Sarayların Bizans Mimarlığı'nda önemli bir yeri bulunmasına karşılık bunların önemli örnekleri bugün artık ayakta durmamaktadır. Sultanahmet Parkı'ndan Cankurtaran sahillerine kadar uzandığı araştırmalarla ortaya konulmuş olan Büyük Bizans İmparatorluk Sarayı'ndan günümüze sadece mozaiklerle bezenmiş bir avlu zemini kalmıştır (Anonim, 1999: 107).

Bir diğer Bizans sarayı kalıntısı ise Osmanlılar döneminde Tekfur Sarayı olarak anılan Blakhernia Sarayı'dır. Ancak, İstanbul'daki çeşitli saray kalıntıları Bizans saray mimarisi hakkında bize yeterince bilgi vermekten uzaktır. Yalnız İstanbul Bostancı'da bulunan Bryas Sarayı'nın günümüze kalan büyük mahzenleri, sarayın üst bölüm mimarisiyle ilgili olarak bazı ipuçları vermektedir (Eyice, 1973: 84).

Şehir dışındaki yazlık ve av saraylarından 11. yy.da IV. Romanos Diogenes'in Aretas Sarayı'nın Büyükçekmece yakınında olduğu sanılır. Bugün burada hala bir Bizans yapı kalıntısı vardır. Araştırmacılar bu bilgiler ışığında Bizans Saray Mimarisinin Abbasi ve Emevi saray mimarisi benzeri bir yapıya sahip olduğu düşüncesine ulaşmışlardır (Eyice, 1994: 240).

3.4. ANITLAR

İstanbul şehrinin çeşitli semtlerini süsleyen meydanlardan Constantinus Forumu'nun ortasında yükselen porfir taşından Constantinus Sütunu, Çemberlitaş olarak tanınmıştır. Buna benzeyen, fakat mermerden ikinci bir anıtın varlığı ise, Topkapı Sarayı ikinci avlusunda yapılan kazıda ortaya çıkarılan başlığı ve gövdesinin bir parçasından anlaşılır. Vali (praefectus praetorio) Tatianus'un 452'de İmparator Markianos için diktirdiği anıt ise Fatih'te bugün Kıztaşı olarak adlandırılan sütundur. Sarayburnu'nda görülen bir kaide, gövde ve başlıktan

ibaret basit anıt, sonraları nedense kazınmış kitabesine göre Gotlara karşı kazanılan zaferden dolayı Tanrıça Fortuna'ya adanmıştır (Eyice, 1994: 253).

İmparator Arkadios'un forumunun ortasında yükselen, 47m. boyundaki, dışı kabartmalarla süslü anıtın ise bugün Cerrahpaşa'da sokak içinde yalnız kaidesi kalmıştır. Bu anıt Roma'da Traianus ve Marcus Aurelius için dikilen anıtların bir benzeri ve sonuncusu idi. Aynı tipte bir anıt daha Beyazıt'ta Tauri Forumu'nda I. Theodosius için dikilmişti. 1509 depreminde yıkılan bu anıtın parçaları Beyazid Hamamı'nın temellerinde görülür. Bu meydanı süsleyen bir zafer takı veya kapısının (tetrapilon) kalıntıları ise önce 1928'de bulunmuş, sonra 1955'te cadde genişletilirken başka parçaları ortaya çıkarılmıştır. Şehrin ortasında I. Theodosius adına inşa edilen ve açılışı 393'te yapılan forumun bu abidevi girişi, son araştırmalara göre her biri dört dev ölçüde sütundan (boyları 14m. kadar) oluşmuş dört ayağa oturan, üç gözlü bir zafer takı biçiminde idi. Bunun da kalıntıları bugün Beyazıt Meydanı kenarında, eski Simkeşhane'nin önünde görülür (Pekün ve Çolakoğlu, 1998: 47).

Ayasofya'nın güneybatı tarafında büyük bir anıt daha vardı. Atlı bir imparatoru tasvir eden bu anıtın genellikle İustinianos'u tasvir ettiği ileri sürülmektedir. Bunun I. Theoddsius olduğunu iddia edenler de vardır. İstanbul'daki erken Bizans dönemi şeref anıtlarının sonuncusu olan bu heykel ortadan kalkmış olmakla beraber, Topkapı Sarayı ikinci avlusunda mutfakların önünde bulunan dev ölçüdeki kare mermer başlığı, bu anıta ait olması kuvvetle muhtemeldir (Eyice, 1973: 77).

3.5. SU MİMARİSİ

Bizans Uygarlığının günümüze kalan önemli mimari örneklerinden bir bölümü de su kemerleri ve sarnıçlardır. İlkçağın başlarında Bizantion'un su ihtiyacı sarnıçlarla sağlanıyordu. Trakya'daki kaynaklardan suyolları ve sukemerleri aracılığı ile şehre bol su sağlanması ancak Roma İmparatorluğu yıllarında mümkün olmuştur. Roma İmparatoru Hadrianus ilk su tesislerinin yapımını başlatmış, şehrin içinde Fatih ile Süleymaniye arasındaki vadiyi aşan sukemerisi ise daha sonraları Valens tarafından 368 – 373 arasında yaptırılmıştır. Bazı eksik parçalarıyla uzunluğu 971m.'yi bulan bu sukemerisi Türk döneminde Bozdoğan kemeri olarak adlandırılmıştır. Altta kalınlığı 5.56m. üstte ise 3.40m. olan bu sukemerisi düzgün kesme taşlardan inşa edilmiştir (Anonim, 1999: 106).

Bazı kemerlerde görülen değişik malzeme ve teknik, sonraki dönemlerin tamirlerine işaret eder. Trakya'da Gümüşpınar, Keçiğirme vb. yerlerde görülen irili ufaklı birçok sukemerisi, geç Roma döneminin su şebekesinin parçalarıdır. Hepsisi de özenli teknikte, düzgün yontulmuş kesme taşlardan yapılan bu kemerlerin kilit taşlarına işlenmiş haçlar, bunların en erken olarak 4. yy.da yapıldıklarını belli etmektedir. Eyüp'ün yukarılarında olan ve Türk döneminde de yeni su şebekesine bağlanan Mazul veya Mazlum Kemerisi de geç Roma erken Bizans

dönemi su sisteminin parçası olarak yapılmıştır.

Batıdan şehre akıtılan sular, büyük açık hava haznelerinde veya havuzlarında toplandıktan sonra yer altı kanalları ile şehrin içine dağıtılıyordu. Bu haznelerden üç tanesi şehrin içinde, dördüncüsü ise surların dışında Hebdomon'da (Bakırköy) bulunmaktadır. 127 x 90m. ölçülerinde ve 11m. derinliğinde olan bu hazne, suyun dışa basıncını karşılamak için bir sıra kemerli nişlerle güçlendirilmiş bir cepheye sahiptir. Şehir içindeki haznelerin hepsi de 5. yy. içinde yapılmıştır. Bunlardan Sultan Selim Camii yanında olanı 5.20m. kalınlığında bir duvarla çevrili, 152m. kenarı olan, 11m. derinliğinde bir karedir. Karagümrük'te olanı 244 x 85m. ölçüsünde ve 15m. kadar derinliktedir. Altımermer semtinde olanı ise 170 x 147m. ölçüsünde ve 12m. kadar derinliktedir. Bunların duvar örgüleri, kara tarafı surlarının duvar tekniği ile benzerlikler gösterir (Eyice, 1994: 254).

Trakya'dan gelerek Konstantinopolis surlarına dayanan akınlar yüzünden bu suyollarını ve tesislerini korumak, yaşatmak gittikçe zorlaştığından şehir içinde kapalı sarnıçlarda su biriktirme yoluna gidilmiştir. Bu sarnıçlar esas görevleri dışında, engebeli bir araziye sahip olan İstanbul'da teraslar oluşturmaktan başka, üstlerinde bulunan alanın daha yüksek ve gösterişli olmalarını da sağlıyordu. İç duvarları, su geçirmez çok sert horasan harcı ile sıvanan, muhakkak bir duvarı kenarından taş bir merdivenle dibine kadar inilebilen ve üstünü örten kubbeli veya çapraz tonozları taşıyan kemerleri, mermer sütunlara oturan bu kapalı sarnıçların en muhteşemi, İustinianos'un yaptırdığı Bazilika Sarnıcı'dır. Türk döneminde Yerebatan Sarayı olarak adlandırılan bu su deposu yaklaşık 140 x 70m. ölçülerinde olup, tuğla kemer ve tonozları 336 sütun taşır (Eyice, 1973: 82).

Constantinus'un Roma'dan göç ettirdiği senatörlerden Filoksenus'un sarayının su deposu olduğu sanılan diğer büyük sarnıç ise Binbirdirek Sarnıcı'dır. Atatürk Bulvarı kenarında, 12. yy.da yapılan Pantokrator Manastırı'nın suyunu depoladığı anlaşılan Zeyrek Sarnıcı ise, arazi eğimlerinden dolayı bulvar kenarındaki cephesi bir dizi niş ile güçlendirilmiş ve çok yüksek bir haznedir.

Özenli biçimde işlenmiş başlıklarla süslü sütunlara sahip sarnıçların yanında, daha eski yapılardan toplanmış devşirme malzeme ile yapılmış sarnıçlar da vardır. Bunlardan Karagümrük'te Kasım Ağa Camii yanında bulunan bir sarnıç gerek başlıkları, gerek toplama sütun gövdelerinin boyları yeterli olmadığından ve kaide olarak üst üste konulan başka başlıklara sahip olduğundan adeta bir sütun başlıkları müzesi görünümü almıştır (Eyice, 1994: 211).

Son dönemde, Bizanslılar hemen hemen bütün binaların altlarındaki mahzenleri su sarnıcına çevirmek zorunda kalmışlardır. Böylece iç duvarları, bir harçla sıvanarak sarnıç haline getirilen mezar odaları, kilise mahzenleri, manastır ve konut altyapılarına rastlanır. İstanbul'da Bizans döneminden kalan su sarnıçlarının sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bunlardan bazıları son yıllarda büyük inşaatlar yapılırken ortadan kaldırılırken, bu arada birçok bilinmeyenleri de ortaya çıkarmıştır. Bilhassa Sarayburnu'na uzanan kesimdeki sarnıçların çokluğu

şaşırtıcıdır. Bunlardan muntazam planlı bir tanesi Gülhane Parkı içinde akvarium olarak kullanılmaktadır. Yakın tarihlerde Topkapı Sarayı birinci avlusunda, Arkeoloji Müzesi ek yapısı kazısında çok büyük ölçüde bir sarnıç daha bulunmuştur. Fatih'te Atpazarı denilen yerde de şimdiye kadar bilinmeyen büyük bir sarnıç çıkarılmıştır (Houssig, 1971: 20).

İlkçağın sarnıç mimarisi geleneğini sürdüren Bizanslıların tuğla ve harcı yeni terkiplerle ustalıklı bir biçimde kullanarak, su hazneleri hususunda ileri bir tekniğe ulaştıkları bir gerçektir. Bu sarnıçların suyunun kullanılabilmesi için zaman zaman temizlendikleri ve içlerinin yalnız yağmur sızıntıları ile değil, başka yollardan da doldurulduklarına ihtimal verilir (Anonim, 1999: 143).

4. ASKERİ MİMARİ

4.1. SURLAR

1. **Eyalet Surları:** Geniş arazide yapılmış surlardır. Bilhassa geç roma devrinde yapılmışlardır. Bu tip sur duvarları Balkanlarda da vardır. Bu tip surlara örnek; Tuna nehri kenarında bulunan Limes Surları, İstanbul'da Silivri'den Karadeniz'e kadar uzanan İmparator Anostasius (6. yy. – 7. yy. arası) tarafından yaptırılan surları gösterebiliriz (Eyice, 1973: 82).
2. **Şehir Surları:** Bu tip surların en muhteşemi İstanbul surlarıdır. Bunlar çok eski askeri tahkimat mimarisindeki (Hitit mimarisinin Hattuşaş – Boğazköy surları gibi) esaslara kadar inmektedir. Askeri bir eser olmakla beraber, bu surların estetik karakterleri de vardır. Burada yüzeyler muntazam yontulmuş taş sıralarından ve aralarındaki tuğla hatıllarından meydana gelmiştir. Mazgallar ise tuğla kemerler ile çevrelenmiştir. Böylece kara tarafı surları renkli bir görünüm almıştır (Aslanapa, 1973: 90).

2. KALELER

Bizans kaleleri bulundukları konum itibarıyla isim almaktadır. Deniz kenarına inşa edilen kalelerin özelliği, kara tarafının iki katlı olmasıdır. Bu özelliğin en önemli örneği ise Amasra Kalesi'dir. X. yy.da bir süre Cenovalılara da tarih bekçiliği yapan kalenin malzemeleri çoğunlukla devşirmedir.

Diğer bir özellik ise dağların tepelerine, geçit yerlerine inşa edilen kalelerdir. Batı Anadolu'da bulunan Keçi Kalesinin yanında İzmir yakınlarındaki Eskihisar Kalesi de verilebilecek örneklerdendir. Roma Castrum tipli kaleler ise tahtadan yapılmış küçük kaleler olarak ifade edilir. Türkler bu tip kalelere Palonga demişlerdir (Eyice, 1973: 80).

3. CASTRUMLAR

Anadolu’da ve Kuzey Afrika’da en sık rastlanan yapı özelliği; kare planlı, köşeleri kuleli, iki kule arasından ortada bir kapısı olan ve yine ortada bir kumandanlık binası olan, bir kaledir (Anonim, 1999: 250).

Castrumlar genelde şehir oluşturmak anlamını taşımaktadır. En güzel örneği Eskişehir Urfa yakınındaki bir Roma Castrumudur. İkinci örnek ise Uzunyayla’daki Silvan Kalesidir. Bu kalenin içinden su geçmektedir (Aslanapa, 1973: 85).

KAYNAKÇA

- Akyürek, E. (1998). Sanatın Ortaçağı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Anonim (1999a). İstanbul Çevre Kültürleri (Trakya-Bitinya ve Bizans), İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kültür Bakanlığı Anıt ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Anonim (1999b). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstrisi Merkezleri Yayınları, İstanbul.
- Anonim (1999c). Tarihin Tanığı Anadolu’da Kurulan Cumhuriyet, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Anonim (1993). International Americana , Cilt 8, Medya Holding A.Ş., İstanbul.
- Anonim (1986). Büyük Larousse, Cilt 4, Milliyet Gazetecilik, İstanbul.
- Aslanapa, O.-Mansel, M. A. (1973). Sanat Tarihi, İnkılap ve Aka Yayınevleri, İstanbul.
- Deniz, S. -Aydos, S. (1995). Sanat Tarihi, Sek Yayınları, Ankara.
- Eyice, S. (1994). Sanat Tarihi, Cilt 2, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.
- Eyice, S. (1980). Son Devir Bizans Mimarisi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Eyice, S. (1973). Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Ders Notları, Ankara.
- Kuban, D. (1996). İstanbul İçin Güzelleme, Dünya Kenti İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Houssig, H. W. (1971). A History of Byzantine Civilization, Thomas and Hudson, London.
- Işın, E. (1999). Bizans Yok Demekle Bizans Yok Olmaz, Sanat Dünyamız, Bizans Özel Sayısı, Sayı 69-70, Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Pekün, S.-Çolakoğlu, L. (1998). Sanat Tarihi-I, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- Roth, L. M. (2002). Mimarlığın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Rodley, L. (1994). Byzantine Art and Architecture, An Introduction, Cambridge University Press, England.
- Runciman, S. (1995). La Civilization Byzantine, Payot, Paris.
- Sözen, M.– Tanyeli, U. (2001). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tunay, M. İ. (1989). Tarih Boyunca İstanbul Semineri, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Yerasimos, S., Polyemictostan, A. (1999). Ayasofya Kubbeli Bazilikanın Doğuşu, Sanat Dünyamız, Bizans Özel Sayısı, Sayı 69-70, Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.

‘MALATYA YEŞİLYURT KOZLUK’ VİŞNESİNİN FENOLOJİK, POMOLOJİK VE MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Erdoğan ÇÖÇEN

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-2052-949X

Remzi KOKARGÜL

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-3658-950X

Rukiye YAMAN

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0002-2996-4386

Muhsin BAYSAL

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-2844-6701

ÖZET

Türkiye’de vişne üretiminin en çok yapıldığı iller; Afyonkarahisar, Konya, Kütahya, Ankara ve Isparta’dır. Türkiye’deki toplam vişne üretiminin %65-70’i bu iller tarafından gerçekleştirilmektedir. Malatya ilinde ise Türkiye vişne üretiminin yaklaşık %5’i gerçekleşmektedir. Malatya ili vişne üretiminde ilk sıralarda Yeşilyurt ilçesi yer almaktadır. Yeşilyurt ilçesinde en yaygın olarak yetiştirilen çeşit ‘Malatya Yeşilyurt Kozluk Vişnesi’dir. Bu çalışmada, ‘Malatya Yeşilyurt Kozluk Vişnesi’nin bitkisel özellikleri incelenmiştir. Çalışmada ‘Malatya Yeşilyurt Kozluk Vişnesi’ ağaçlarının orta kuvvette yarı dik gelişim gösterdiği ve kuvvetli dallandığı belirlenmiştir. Yapraklar koyu yeşil renkli ve eliptik şekillidir. Meyveler iri ve kalp şeklinde olup, kabuk ve meyve eti rengi koyu kırmızıdır. Meyve sapları uzundur. Çekirdekleri iri ve meyve etine bağlıdır. Ağaçlarda tam çiçeklenme 20 Nisan-20 Mayıs tarihleri arasında, hasat ise 25 Haziran-25 Temmuz tarihleri arasında gerçekleşmektedir. Hasat edilen olgun meyvelerde; ortalama meyve ağırlığının 3.39-5.88 g, meyve eninin 16.57-21.48 mm, meyve boyunun 17.03-21.51 mm, meyve yüksekliğinin ise 17.36-19.28 mm arasında olduğu belirlenmiştir. Meyve sapının; kalınlığı 0.47-0.89 mm, uzunluğu 55.25-79.00 mm ve ağırlığı ise 0.09-0.14 g arasındadır. Çalışmada çekirdek ağırlığının 0.27-0.40 g arasında olduğu belirlenmiştir. Meyve suyunda; ŞÇKM oranı %15.50-20.60, pH değeri 2.72-2.90, TEA değeri %0.94-1.96 aralığındadır. Şıra randımanının %60.15-66.94 arasında olduğu saptanmıştır. Olgun meyvelerde meyve kabuk renklerinden; L renk değerinin 21.91-25.67, a renk değerinin 10.06-14.22, b renk değerinin ise 2.08-3.84 arasında olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonunda coğrafi tescil çalışmaları başlatılan çeşidin, ıslah çalışmalarında kullanılabileceği ve bölgede yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vişne, Meyve kalitesi, Pomoloji, Karakterizasyon

PHENOLOGICAL, POMOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL PROPERTIES OF ‘MALATYA YEŞİLYURT KOZLUK’ SOUR CHERRY

ABSTRACT

The provinces with the highest sour cherry production in Turkey are; Afyonkarahisar, Konya, Kütahya, Ankara and Isparta. 65-70% of the total cherry production in Turkey is carried out by these provinces. In the province of Malatya, about 5% of Turkey's sour cherry production takes place. Yeşilyurt district ranks first in sour cherry production in Malatya province. The most widely grown variety in Yeşilyurt district is 'Malatya Yeşilyurt Kozluk Sour Cherry'. In this study, herbal properties of 'Malatya Yeşilyurt Kozluk Sour Cherry' were investigated. In the study, it was determined that 'Malatya Yeşilyurt Kozluk Sour Cherry' trees showed medium vigor, semi-vertical growth and strongly branched. The leaves are dark green and elliptical in shape. The fruits are large and heart-shaped, and the color of the skin and flesh is dark red. Fruit stalks are long. Its seeds are large and attached to the flesh of the fruit. The trees are in full bloom between 20 April and 20 May, and the harvest is between 25 June and 25 July. In ripe fruits harvested; It was determined that average fruit weight was 3.39-5.88 g, fruit width was between 16.57-21.48 mm, fruit length was between 17.03-21.51 mm, and fruit height was between 17.36-19.28 mm. fruit stalk; Its thickness is 0.47-0.89 mm, its length is 55.25-79.00 mm and its weight is between 0.09-0.14 g. In the study, it was determined that the kernel weight was between 0.27-0.40 g. In fruit juice; The TSS rate is between 15.50-20.60%, pH value is 2.72-2.90, TA value is between 0.94-1.96%. It was determined that the juice yield was between 60.15-66.94%. In ripe fruits, from the color of the fruit shell; It was determined that the color L value was between 21.91-25.67, the color value a was between 10.06-14.22, and the color value b was between 2.08-3.84. At the end of the study, it is thought that the variety, whose geographical registration studies were started, can be used in breeding studies and it would be beneficial to expand it in the region.

Keywords: Sour Cherry, Fruit quality, Pomology, Characterization

'EKŞİ KARA' DUTUNUN (*Morus nigra* L.) BİTKİSEL ÖZELLİKLERİ

Erdoğan ÇÖÇEN

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-2052-949X

Remzi KOKARGÜL

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-3658-950X

Duygu ÖZELÇİ

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0003-1621-1980

Mehmet ÖZELÇİ

Apricot Research Institute, Malatya, Turkey

ORCID: 0000-0002-1342-6655

ÖZET

Üzümsü meyveler içerisinde yer alan dut bitkisi, farklı iklim ve toprak şartlarına yüksek adaptasyon kabiliyeti nedeniyle dünyanın pek çok yerinde yetiştirilmektedir. Uriticales takımının *Morus* cinsi içerisinde yer alan dut bitkisinin dünyanın ılıman iklim bölgelerinde 100 kadar türü tanımlanmıştır. Diğer birçok meyve türünde çeşit özellikleri belirlenmiş, standart tescilli çeşit geliştirilmiş olmasına rağmen, insan sağlığı ve beslenmesinde önemli yeri olan dut meyvesinde tescilli çeşitler sınırlı düzeydedir. Bu çalışmada *Morus nigra* türü içerisinde yer alan 'Ekşi Kara' dutunun fenolojik, pomolojik ve morfolojik karakterizasyon çalışmaları yapılarak çeşit özellikleri belirlenmiştir. Çalışmada; tam çiçeklenmenin Mayıs ayının ilk haftasında, hasat başlangıcının Haziran ayının üçüncü haftasında, hasat sonunun ise ağustos ayının son haftasında gerçekleştiği belirlenmiştir. Pomolojik analizlerde; ortalama meyve ağırlığının 1.60 g, meyve sapı uzunluğunun 1.27 mm, SÇKM değerinin %19.30, pH değerinin 3.45 ve TEA değerinin ise 1.54 olduğu saptanmıştır. Morfolojik olarak; ağaç habitusunun zayıf ve yarı dik geliştiği, bir yaşlı sürgünlerde boğum aralarının orta uzunlukta, vejetatif tomurcuğun ise serbest durumlu olduğu görülmüştür. Yaprakların geniş ve koyu yeşil renkli, yürek şeklinde, yaprak sap cebinin derin girintili ve yaprak ucunun ise sivri uçlu olduğu saptanmıştır. Çalışma sonunda bitkisel özellikleri ayrıntılı olarak tanımlanan 'Ekşi Kara' dutu Kayısı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü adına tescillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dut, Fenoloji, Pomoloji, Morfoloji, Karakterizasyon

HERBAL PROPERTIES OF 'EKŞİ KARA' MULBERRY (*Morus nigra* L.)

ABSTRACT

Mulberry plant, which is among the berry fruits, is grown in many parts of the world due to its high adaptability to different climatic and soil conditions. About 100 species of the mulberry plant, which is in the *Morus* genus of the Uriticales order, have been defined in the temperate climate regions of the world. Although variety characteristics have been determined in many other fruit species and standard registered varieties have been developed, registered varieties are limited in mulberry fruit, which has an important place in human health and

nutrition. In this study, phenological, pomological and morphological characterization studies of ‘Ekşi Kara’ Mulberry, which is in *Morus nigra* species, were performed and cultivar characteristics were determined. In the study; It was determined that full flowering took place in the first week of May, the beginning of the harvest in the third week of June, and the end of the harvest in the last week of August. In pomological analysis; It was determined that the average fruit weight was 1.60 g, the length of the fruit stem was 1.27 mm, the TSS value was 19.30%, the pH value was 3.45 and the TA value was 1.54. Morphologically; It has been observed that the tree habitus is weak and semi-vertical, the internodes of one-year-old shoots are of medium length, and the vegetative bud is in a free state. It has been determined that the leaves are broad and dark green in color, heart-shaped, the petiole pocket is deeply indented and the leaf tip is pointed. At the end of the study, ‘Ekşi Kara’ Mulberry, whose herbal properties were defined in detail, was registered in the name of the Apricot Research Institute.

Keywords: Mulberry, Phenology, Pomology, Morphology, Characterization

GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATININ GELİŞİMİ VE ÖRNEK SANAT ESERLERİ ÜZERİNE İNCELEMELER

Tahsin BOZDAĞ

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi/MALATYA
ORCID: 0000-0001-7412-9323

Özet

Geleneksel Türk ebru sanatı örnekleri ve bu örneklerin günümüzde incelenmesi, üzerinde durulması gereken tarihi, sanatsal ve kültürel bir olgudur. Buna Türk ebru sanatı örnekleri ve çeşitlerinin yeniden ele alınıp incelenmesi de denebilir. Günümüz ebru sanatkarlarında eski ustaların ve onların eserlerinin yoğun bir etkisi olduğunu belirtilebilir. Bu etki gelenekten yararlanma sürecinde yeni bir evre olarak günümüz ebru sanatı için tanımlanabilir. Son dönem ebru sanatkarlarının üzerinde yoğun olarak eğildiği meselelerden biri gelenekli sanatların yorumlanması olgusunun incelenmesidir. Bu olgunun incelenmesi noktasındaki yetkinlik ise geçmişin özümsemesi ve idrakine vakıf olmaktan geçmektedir. Geleneksel Türk ebru sanatından hareketle yeni plastik ve estetik çözümler, özgün betimlemeler ortaya koyan günümüz ebru Sanatçıları başta ebru sanatının tarihi ve tarihi şahsiyetlerinin eserlerini dimağlarında eritip hayatlarına yansıttıkları ölçüde kalıcı etki sağlayacaklardır.

Anahtar Kelime: Ebru, Gelenek, Sanat.

The Development of Traditional Turkish Marbling Art and Studies on Sample Artworks

ABSTRACT

The examples of traditional Turkish marbling art and the examination of these examples today is a historical, artistic and cultural phenomenon that should be emphasized. This can be called a re-examination of Turkish marbling art examples and varieties. It can be stated that the old masters and their works have an intense influence on today's marbling artists. This effect can be defined for today's marbling art as a new phase in the process of benefiting from tradition. One of the issues on which the artists of the last period have focused heavily on is the study of the interpretation of traditional arts. The competence at the point of examining this phenomenon passes through the assimilation and understanding of the past. Today's ebru artists, who present new plastic and aesthetic solutions and original descriptions based on the traditional Turkish marbling art, will provide a lasting effect to the extent that they melt the works of historical and historical figures of the art of marbling in their minds and reflect them on their lives.

Keywords: Marbling, Tradition, Art.

GELENEKSEL TÜRK EBRU SANATINDA NECMEDDİN OKYAY’IN ESERLERİNİ GESTALT ALGI KURAMI BAĞLAMINDA ANLAMLANDIRMAK

Tahsin BOZDAĞ

İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi/MALATYA
ORCID: 0000-0001-7412-9323

ÖZET

Gelenekli sanatların tarihi sürecinin bireylerde anlamlandırılması ve toplumun gelenekli sanatların icrasında geleneksel Türk ebru sanatı önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel Türk ebru sanatının en değerli sanatkârlarında hezarfen Necmeddin Okyay’ın gelenekli sanat anlayışı ve eserleri sanatsal açıdan önem arz etmektedir. Sanatkârın bazı çalışmalarından örnekler verilerek Gestalt algı teorisi yaklaşımıyla sanatçının eserlerinin anlamlandırılması yapılmıştır. Özellikle sanatkârın ismi ile bütünleşen Necmeddin (çiçekli) ebruları Gestalt algı teorisinin şekil-zemin ilişkisi, yakınlık, benzerlik, tamamlama, devamlılık ve basitlik ilkeleri doğrultusunda ele alınarak tekrar yorumlamaya gidilmiştir.

Anahtar Kelime: Algı, Ebru, Gestalt, Sanat.

Making sense of Necmeddin Okyay's Works in Traditional Turkish Marbling Art in the Context of Gestalt Perception Theory

ABSTRACT

Traditional Turkish marbling art plays an important role in the interpretation of the historical process of traditional arts in individuals and in the performance of the traditional arts of the society. Among the most valuable artists of traditional Turkish marbling art, Necmeddin Okyay's traditional understanding of art and his works are artistically important. By giving examples from some of the artist's works, the artist's works are explained with the Gestalt perception theory approach. In particular, Necmeddin (flowered) marbling, which is integrated with the name of the artist, has been reinterpreted in line with the Gestalt perception theory's figure-ground relationship, closeness, similarity, completion, continuity and simplicity principles.

Keywords: Perception, Marbling, Gestalt, Art.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA YUNANİSTAN'IN SEFERBERLİK PROPAGANDASI

Caner ÇAKI

Dr., Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0002-1523-4649

Mehmet Ozan GÜLADA

Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Akçadağ Meslek Yüksek Okulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ORCID: 0000-0001-8233-2321

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya Krallığı, 28 Ekim 1940 tarihinde Yunanistan'a karşı saldırıya geçmiş ve iki ülke arasında Yunanistan'ın zaferiyle sonuçlanacak olan Yunan-İtalyan Savaşı başlamıştır. İtalya Krallığı'nın yenilgisinden sonra bu sefer Yunanistan'a karşı Nazi Almanyası saldırıya geçmiş ve ülkeyi işgal etmeyi başarmıştır. Yunanistan'ın yenilgisinden sonra ülke toprakları, Nazi Almanyası, İtalya Krallığı ve Bulgaristan arasında paylaşılmıştır. Tüm bu süreçte Yunanistan gerek İtalya Krallığı'na gerekse Nazi Almanyası'na karşı mücadelesinde halkı seferber etmek için propaganda faaliyetine girişmiştir. Yunanistan, gerçekleştirdiği seferberlik propagandasıyla hem Yunan ordusunun moralini yüksek tutmaya hem de Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı mücadelesinde Yunan halkının savaş çabalarına desteğini arttırmaya çalışmıştır. Bu aşamada Yunanistan, Mihver Devletleri'ne karşı gerçekleştirdiği seferberlik propagandasında posterlerden etkili bir şekilde yararlanmıştır. Çalışma kapsamında İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı gerçekleştirdiği seferberlik propagandasının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'da Mihver Devletleri'ne karşı hazırlanan posterler, seferberlik propagandası boyutunda incelenmiştir. Çalışmada propaganda posterleri, ABD'li dilbilimci Charles Sanders Peirce'in göstergebilim kavramları üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda posterler üzerinden Nazi Almanyası ve İtalya Krallığı'nın Yunanistan'ı işgali halinde Yunan halkının yaşayacağı ileri sürülen zorluklar vurgulanarak Yunan halkının işgale karşı harekete geçirilmeye çalışıldığı ortaya çıkarılmıştır. Diğer yandan posterlerde Yunan halkının milli duyguları ön plana çıkarılarak Mihver Devletleri'ne karşı savaşa yönelik motivasyonunun arttırılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Propaganda, Seferberlik Propagandası, İkinci Dünya Savaşı, Almanyası, Yunanistan

THE MOBILIZATION PROPAGANDA OF GREECE IN THE SECOND WORLD WAR

ABSTRACT

During the Second World War, the Kingdom of Italy attacked Greece on October 28, 1940, and the Greco-Italian War began between the two countries, which would result in the victory of Greece. After the defeat of the Kingdom of Italy, Nazi Germany attacked Greece and succeeded in occupying the country. After the defeat

of Greece, the territory of the country was divided between Nazi Germany, the Kingdom of Italy and Bulgaria. In this whole process, Greece engaged in propaganda activities to mobilize the people in its struggle against both the Kingdom of Italy and Nazi Germany. With its mobilization propaganda, Greece tried to keep the morale of the Greek army high and to increase the support of the Greek people to the war effort in the struggle of Greece against the Axis Powers. At this stage, Greece effectively used the posters in the its mobilization propaganda against the Axis Powers. Within the scope of the study, it was aimed to reveal the mobilization propaganda of Greece against the Axis Powers during the Second World War. For this purpose, the posters prepared against the Axis Powers in Greece during the Second World War were examined in terms of mobilization propaganda. In the study, propaganda posters were analyzed through semiotic concepts of the US linguist Charles Sanders Peirce. In the findings, it was revealed that the Greek people were tried to be mobilized against the occupation by emphasizing the difficulties that the Greek people would experience in case of the invasion of Greece by Nazi Germany and the Kingdom of Italy. On the other hand, it was concluded that the national feelings of the Greek people were brought to the fore in the posters, in this way the motivation for the war against the Axis Powers was tried to be increased.

Keywords: Propaganda, Mobilization Propaganda, World War II, Germany, Greece

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya Krallığı, Yunanistan'a saldırmış, buna karşılık Yunan ordusu İtalyan ordusunu durdurmayı başarmıştır. Diğer yandan Yunan ordusu, karşı saldırıya geçerek İtalya'nın denetiminde bulunan Arnavutluk topraklarının bir kısmını ele geçirmiştir. İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a karşı yenilgisinden sonra İkinci Dünya Savaşı'nda İtalya Krallığı'nın müttefiki olan Nazi Almanyası savaşa dâhil olmuş ve Alman orduları Yunanistan'a karşı saldırıya geçmiştir. Alman ordusu, Yunanistan'ı yenilgiye uğratmış ve ülke üç Mihver Devleti olan Nazi Almanyası, İtalya Krallığı ve Bulgaristan tarafından işgal edilmiştir. Yunanistan, Mihver Devletleri'nin saldırıları karşısında Yunan ordusunun savaşa yönelik motivasyonunu arttırmak ve Yunan halkının Yunan ordusuna destek vermesini sağlamak amacıyla seferberlik propagandasına yönelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ı konu alan çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır (Edson, 1967; Marantzidis ve Antoniou, 2004; Saltiel, 2019). Bu çalışmalar içerisinde: Alexandris (1982), İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'a yönelik Türk politikasını; Baerentzen (1986), İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'a yönelik İngiliz politikasını; Kazamias (1992), işgal altındaki Yunanistan'da kıtlığı; Ploumidis (2006), 1940–1944 yılları arasında Yunanistan'a yönelik İngiliz propagandasını; Hart (2007), işgal altındaki Yunanistan'da kıtlık ve ölümü; Kalyvas (2008), 1941-1944 yılları arasında Yunanistan'da silahlı işbirliğini;

Skalidakis (2015), 1943–1944 yılları arasında işgal altındaki Yunanistan'ın kurtarılmış bölgelerinde devrimci iktidarın inşasını ve Chatzistefanidou (2020), Yunanistan'da Mihver Devletleri'nin emperyalist planlamasını ve eğitim-kültür politikasını incelemiştir.

Çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı uyguladığı seferberlik propagandasının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı hazırlanan propaganda posterleri seferberlik propagandası bağlamında göstergebilim yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında aşağıda yer alan soruların yanıtlanması amaçlanmıştır:

- İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunan propaganda posterlerinde Yunan halkının savaş çabasının artırılması için hangi mesajlar verilmiştir?

- İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunan propaganda posterlerinde Mihver Devletleri ne şekilde sunulmuştur?

Çalışma, İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı propaganda faaliyetlerine ışık tutması bakımından önem taşımaktadır. Bu açıdan çalışmanın İkinci Dünya Savaşı ve propaganda üzerine çalışmada bulunan araştırmacılar için kaynak teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA MİHVER DEVLETLERİ'NİN YUNANİSTAN'I İŞGALİ

28 Ekim 1940 tarihinde İtalya Krallığı, Arnavutluk üzerinden Yunanistan'ı işgale başlamıştır. İtalyan ordusu, Yunan ordusunun sert direnişiyle karşılaşmış ve işgal başarısız olmuştur. Bunun üzerine Yunan ordusu, Arnavutluk'a saldırarak, Arnavutluk topraklarının bir kısmını işgal etmeyi başarmıştır. İtalya Krallığı'nın yenilgisi, Nazi Almanyası'nın Balkanlar'daki nüfuzunu olumsuz yönde etkilemiş, bunun üzerine Nazi Almanyası müttefiki İtalya Krallığı'na yardım göndermeye karar vermiştir. Nazi Almanyası'nın İtalya Krallığı'na yardım göndermesinin belli başlı nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1941 yılı içerisinde Nazi Almanyası'nın Sovyetler Birliği'ne karşı başlatacağı Barbarossa Harekâtı öncesinde Balkanlar üzerinden bir Müttefik tehdidiyle karşı karşıya gelmek istememesidir. Nitekim Yunanistan'ın, İngiltere'ye yakınlığı Nazi Almanyası için ciddi bir tehdit meydana getirmiştir. İkincisi ise İngiltere'nin Yunanistan üzerinde Romanya'da bulunan petrol bölgesine hava taarruzu düzenleme riskidir. Romanya, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'nın önemli bir petrol tedarikçisi olmuştur. Nazi Almanyası'nın savaşa dâhil olması (Koliopoulos, 1982: 7), savaşın Mihver Devletleri lehine sonuçlanmasına yol açmıştır.

Nazi Almanyası, 1941 yılının Nisan ayında Yunanistan'a karşı savaşa girmiş, Alman ordusu, Yunan ordusuna karşı üstünlük kurmayı başarmıştır. Yunan ordusunun yenilgisinden sonra ülke üç Mihver Devleti Nazi Almanyası, İtalya Krallığı ve Bulgaristan tarafından işgal bölgelerine ayrılmıştır. Yunanistan ile birlikte Yugoslavya da işgal edilmiş (Stockings, 2011: 15), böylece Nazi Almanyası Barbarossa Harekâtı öncesinde

Balkanlar'da kendisine yönelik olası bir tehdidi engellemiştir. 1943 yılında İtalya Krallığı'nın, Nazi Almanyası'nın işgaline uğramasından sonra İtalya Krallığı'nın denetiminde bulunan Yunan toprakları da Nazi Almanyası tarafından ele geçirilmiştir. 1944 yılının Ekim ayında Nazi Almanyası, Yunanistan'ın önemli bir bölümünden çekilmiştir. Buna karşılık Nazi Almanyası'nın Müttefik Devletleri'ne teslim olmasından sonra Yunanistan'daki Alman işgali tamamıyla son bulmuştur.

3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SEFERBERLİK PROPAGANDASI

İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası, Sovyetler Birliği ve ABD gibi savaşan taraflar, birbirlerine karşı üstün gelebilmek için topyekûn bir seferberlik başlatmıştır. Bu seferberlik kapsamında kitlelerin savaş çabalarına desteğini arttırabilmek için çeşitli seferberlik propagandaları gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen seferberlik propagandasında insanlara savaşın kazanılması sürecinde orduyu destekleyici her türlü yardımın önemi üzerinde durulmuştur. Bu süreçte kimi zaman halkın savaş bonoları satın alması teşvik edilirken, kimi zaman da halk cephelerde doğrudan savaşmaya çağırılmıştır. Seferberlik propagandası bu dönemde özellikle Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği'nde etkili bir şekilde kullanılmıştır.

Sovyetler Birliği'nde seferberlik propagandası, Nazi Almanyası'nın 22 Haziran 1941 tarihinde Sovyetler Birliği'ne saldırmasından sonra başlamıştır. Sovyetler Birliği yönetimi, Nazi Almanyasına karşı mücadelesinde Sovyetler Birliği halkını, mümkün olduğunca cephelerdeki Kızıl Ordu askerlerine destek vermeye çağırmıştır. Seferberlik propagandasında özellikle Mihver Devletleri'ne karşı partizanların mücadeleleri teşvik edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında benimsenen 'her ne pahasına olursa olsun zafer' ilkesi partizanlar tarafından uygulanmıştır (Statiev, 2014: 1525).

Seferberlik propagandası, Nazi Almanyasında ise 1943 yılının başlarında Stalingrad'da Alman ordusunun teslim olmasından sonra önemli hale gelmiştir. Halkı aydınlatma ve propaganda bakanı Dr. Joseph Goebbels, 18 Şubat 1943 tarihinde Berlin Sportpalast'ta gerçekleştirilen mitingde Alman halkına topyekûn savaş çağrısında bulunmuştur. Mitingde *Totaler Krieg – Kürzester Krieg* (Topyekûn savaş - en kısa savaştır) sloganıyla Alman halkının savaş çabalarının arttırılmasına çalışılmıştır. Nazi Almanyası'nın savaşın sonlarına doğru aldığı yenilgiler, seferberlik propagandasının daha da etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Nitekim 1944'ün sonlarında Müttefik kuvvetlerin doğudan ve batıdan Nazi Almanyasına yaklaşmasıyla Nazi Partisi tarafından *Volkssturm* (Yurt Muhafızları) kurulmuştur (Noble, 2001: 165). Nazi rejimi, *Volkssturm* adı altında sivilleri de silahlandırarak, savaşa yöneltmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen seferberlik propagandasında Alman halkı Müttefik Devletleri'ne karşı mücadeleye teşvik edilmiştir.

4. YÖNTEM

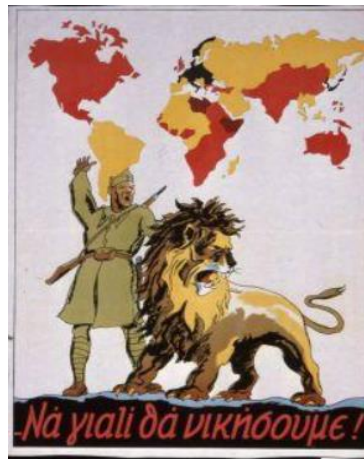
Çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'da kullanılan propaganda posterleri, Stanford Üniversitesi Hoover Enstitüsü kütüphane arşivinden elde edilmiştir. Arşivde toplam 38 propaganda posterine ulaşılmıştır (Hoover, 2021a). 38 propaganda posterinden amaçlı örneklem kullanılarak 9 propaganda posterini örnek olarak seçilmiş ve çalışma kapsamında göstergebilim yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada ABD dilbilimci Charles Sanders Peirce'in göstergebilim kavramları ışığında (görüntüsel gösterge, belirtisel gösterge ve simge) incelenmiştir. Görüntüsel gösterge, göstergenin doğrudan temsil ettiği kavramı yansıtmaması, ona benzer özellikler taşımasıdır. Belirtisel gösterge ise bir göstergenin açıklanmasının bir olayın varlığıyla açıklanmasıdır (Fiske, 2017: 133). Simge kavramında ise gösterge ve kavram arasında benzerlik bulunmamakta, uzlaşısı sonucunda gösterge ve kavram arasında bağlantı kurulmaktadır.

5. ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında zafer, Hitler, bağış, asker, savaşçı, düzen, saldırı, koruma ve kahraman konulu altı propaganda posterini göstergebilimsel açıdan analiz edilmiştir.

5.1. Zafer Konulu Poster

Zafer konulu posterin altında *Να γιατί θα νικήσουμε* (Bu yüzden kazanacağız) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge açısından posterde Yunan askeri, aslan ve dünya haritası ön plana çıkmaktadır. Dünya haritasında Mihver Devletleri siyah, İngiltere ve İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin denetiminde bulunan ülkeler ise kırmızı olarak resmedilmektedir. Posterde Yunan askeri, aslanın hemen yanında yer almakta ve bir elini havaya kaldırmaktadır.

Görsel 1. Zafer konulu poster

(Kaynak: Hoover, 2021b)

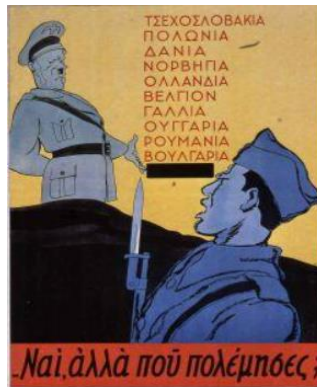
Belirtisel gösterge boyutunda posterde Mihver Devletleri'ne karşı İngiltere'nin Yunanistan'ı desteklemesi konu edilmektedir. Bu aşamada aslan, İngiltere'yi simgelemektedir. Aslan, İngiltere'yi konu alan karikatürlerde İngiltere'nin kişileştirilmesi olarak ön plana çıkmaktadır. Posterde İngiltere'nin kişileştirmesi olarak kullanılan aslan güç metaforu olarak yansıtılmaktadır. Posterdeki Yunan askeri ise Yunan halkının metonimi olarak kullanılmaktadır. İngiltere, Yunanistan'ın yanında yer alarak, Yunan ordusuyla birlikte Mihver Devletleri'ne karşı mücadele etmiştir. Dünya haritasında İngiltere ve İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin denetimindeki ülkeleri temsil eden kırmızı renk, Mihver Devletleri'ni temsil eden siyah renkten daha fazla bulunmaktadır. Bu şekilde Yunan propagandası, İngiltere'nin Mihver Devletleri'nden daha güçlü olduğuna yönelik algı meydana getirmeye çalışmaktadır. Meydana getirilmek istenen bu algı üzerinden de Yunan halkı nezdinde Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı başarı elde edeceği mesajı verilmektedir. Bu algı üzerinden de Yunan halkının savaşın kazanılacağına yönelik inancının güçlendirilmesine ve dolayısıyla savaş çabalarına desteğinin attırılmasına çalışıldığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 1. Zafer konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Yunan askeri, aslan ve dünya haritası
Belirtisel Gösterge	Mihver Devletleri'ne karşı İngiltere'nin Yunanistan'ı desteklemesi
Simge	Aslan, İngiltere'yi simgelemektedir

5.2. Hitler Konulu Poster

Hitler konulu posterin üstünde *Τσεχοσλαβία, Πολωνία, Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Βελγιών, Γαλλία* (Çekoslovakya, Polonya, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, Fransa) ve altında *Ναι, αλλά που πολέμησες?* (Evet, ama nerede savaştın?) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge boyutunda posterde Hitler ve Yunan askeri ön plana çıkmaktadır. Posterde Hitler ile Yunan askerinin diyalog içerisinde olduğuna yönelik bir algı meydana getirilmektedir.

Görsel 2. Hitler konulu poster

(Kaynak: Hooever, 2021c)

Belirtisel gösterge açısından posterde Yunan ordusunun savaşa hazır olduğu mesajı verilmektedir. Hitler, Nazi Almanyası'nı simgelemektedir. Posterde Yunan askeri ise Yunan ordusunun metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterde ismi geçen ülkeler, Nazi Almanyası'nın Yunanistan'a saldırmadan önce işgal ettiği ülkelerdir. Posterdeki görsel kodlarda ise Nazi Almanyası'nın yeni hedefinin Yunanistan olduğuna yönelik mesaj verilmektedir. Posterde Yunanistan'ın Nazi Almanyası'na karşı savaşa hazır olduğuna yönelik algı oluşturulmakta ve Yunanistan'ın Nazi Almanyası'na karşı savaşı kazanacağına yönelik inanç arttırılmaya çalışılmaktadır. Böylece poster üzerinden Yunan propagandası ile Yunan halkının kararlı bir şekilde Yunan ordusuna destek vermesine çalışıldığı belirtilebilmektedir.

Tablo 2. Hitler konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Hitler ve Yunan askeri
Belirtisel Gösterge	Yunan ordusunun savaşa hazır olduğu
Simge	Hitler, Nazi Almanyası'nı simgelemektedir

5.3. Bağış Konulu Poster

Bağış konulu posterin altında *Εδωσες εσύ; Έπανος Κοινωνικές Πρόνοιας* (Verdin mi? Sosyal Refah Bağış Toplama) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge açısından posterde Yunan askeri ön plana çıkmaktadır. Posterde Yunan askeri sağ elinin işaret parmağını postere bakanlara doğru yöneltmektedir.

Görsel 3. Bağış konulu poster

(Kaynak: Hooever, 2021d)

Belirtisel gösterge boyutunda posterde Yunan ordusu için Yunan halkından yardım talep edilmesi konu edilmektedir. Yunan askeri, Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı mücadelesini simgelemekte, aynı zamanda Yunan ordusunun metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterdeki görsel ve yazılı göstergeler bir bütün olarak incelendiğinde Yunan askerinin doğrudan Yunan halkına seslendiği ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde

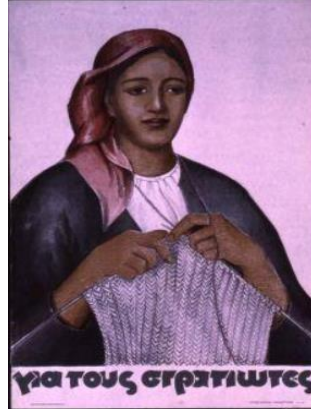
Yunan propagandasının, Yunan ordusunun Mihver Devletleri'ne karşı yardıma ihtiyacı olduğunu vurgulayarak Yunan halkının savaş çabalarına destek vermesine çalıştığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 3. Bağış konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Yunan askeri
Belirtisel Gösterge	Yunan ordusu için Yunan halkından yardım talep edilmesi
Simge	Yunan askeri, Yunanistan'ın Mihver Devletleri'ne karşı mücadelesini simgelemektedir

5.4. Asker Konulu Poster

Asker konulu poster altında *Για τους στρατιώτες* (Askerler için) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge boyutunda posterde Yunan kadının örgü örmesi ön plana çıkarılmaktadır.

Görsel 4. Asker konulu poster

(Kaynak: Hooever, 2021e)

Belirtisel gösterge açısından posterde Yunan halkının, Yunan ordusuna yardım etmesi konu edilmektedir. Posterde örgü, Yunan halkının, Yunan ordusuna yardımını simgelemektedir. Posterde örgü ören Yunan kadını ise Yunan halkının metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterdeki görsel ve yazılı göstergeler birlikte ele alındığında Yunan propagandasının iki temel mesaj verdiği ortaya çıkmaktadır. Birincisi Yunan ordusunun, Yunan halkının yardımına ihtiyacı olduğu, ikincisi ise Yunan halkının Yunan ordusuna istekli olarak yardıma bulunduğu. Posterdeki kadın görselinin Yunan halkını temsil etmesi üzerinden Yunan halkının Yunan ordusuna yardıma seferber olduğuna yönelik algının oluşturulmaya çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu algı üzerinden de Yunan halkında Yunan ordusuna yönelik yardım etme isteğinin arttırılmaya çalışıldığı belirtilebilmektedir.

Tablo 4. Asker konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Yunan kadının örgü örmesi
Belirtisel Gösterge	Yunan halkının, Yunan ordusuna yardım etmesi
Simge	Örgü, Yunan halkının, Yunan ordusuna yardımını simgelemektedir

5.5. Savaşçı Konulu Poster

Savaşçı konulu poster altında *Οι Ελευθερωται: ο Μαραθωνομαχος ο Αρματολός και ο Εύζωνος* (Kurtarılan: Maraton Savaşçısı Armatolos ve Evzonos) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge açısından posterde Yunan askeri, Armatolos ve Evzonos ön plana çıkmaktadır. Posterde Yunan askeri, Armatolos ve Evzonos'un ortasında yer almaktadır. Yunan askerinin elinde süngülü tüfek, Armatolos'un elinde kılıç ve Evzonos'un elinde mızrak ve kalkan bulunmaktadır.

Görsel 5. Savaşçı konulu poster

(Kaynak: Hooever, 2021f)

Belirtisel gösterge boyutunda posterde Yunan tarihindeki başarılar konu edilmektedir. Posterdeki Yunan askeri, Yunan ordusunun metonimi olarak kullanılmaktadır. Armatolos ve Evzonos, Yunan tarihini simgelemektedir. Posterde Yunan tarihindeki başarılarla vurgu yapılarak, Yunan ordusunun Yunanistan'ı işgal eden güçlere karşı başarı elde edeceğine yönelik algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu algı üzerinden de Yunan propagandasının, Yunan halkının savaş çabalarına desteğinin artmasına çalışıldığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 5. Savaşçı konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Yunan askeri, Armatolos ve Evzonos
Belirtisel Gösterge	Yunan tarihindeki başarılar
Simge	Armatolos ve Evzonos, Yunan tarihini simgelemektedir

5.6. Düzen Konulu Poster

Düzen konulu posterin altında *Η "Νέα Τάξις Πραγμάτων"* ("Yeni Düzen") yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge boyutunda posterde Hitler ve Mussolini ve altı kişi ön plana çıkmaktadır. Posterde Hitler ve Stalin bir tepenin üstünde yer almakta ve tepenin altında çalışan ve üzgün duran insanlar resmedilmektedir.

Görsel 6. Düzen konulu poster

(Kaynak: Hooever, 2021g)

Belirtisel gösterge açısından posterde Nazi Almanyası ve İtalya Krallığı'nın liderliğinde kurulması planlanan yeni Avrupa düzeni konu edilmektedir. Posterdeki insanlar, sözde Nazi Almanyası'nın liderliğinde kurulması planlanan yeni Avrupa düzenini simgelemektedir. Posterde Hitler, Nazi Almanyası'nın, Mussolini ise İtalya Krallığı'nın metonimi olarak kullanılmaktadır. Poster üzerinden Nazi Almanyası'nın yeni Avrupa düzeni eleştirilmekte, planlanan düzenin Avrupa halkının yararına değil zararına olacağına yönelik algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu algı üzerinden Yunan halkı nezdinde Nazi Almanyası'nın yeni Avrupa düzenine karşı kamuoyu oluşturulmasına ve oluşturulan kamuoyu üzerinden de Yunan halkının Nazi Almanyası'nın işgaline karşı seferber edilmesine çalışıldığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 6. Düzen konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Hitler ve Mussolini ve altı kişi
Belirtisel Gösterge	Nazi Almanyası ve İtalya Krallığı'nın liderliğinde kurulması planlanan yeni Avrupa düzeni
Simge	İnsanlar, sözde Nazi Almanyası'nın liderliğinde kurulması planlanan yeni Avrupa düzenini simgelemektedir

5.7. Saldırı Konulu Poster

Saldırı konulu posterin solunda *Καλή Επιτυχία Ντούτσε! 1940* (İyi şanslar Duçe!), sağında ise *Καλή Επιτυχία Φύρερ! 1941* (İyi şanslar Führer!) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge açısından posterde Hitler ve Mussolini ön plana çıkmaktadır. Posterin sol ve sağ olmak üzere iki kısımdan oluştuğu görülmektedir. Posterin

solunda Mussolini'nin elinde bıçakla bir yöne doğru ilerlediği ve Mussolini'nin arkasında bulunan Hitler'in bir elini havaya kaldırdığı, posterin sağında ise Hitler'in bıçakla bir yöne doğru ilerlediği ve Hitler'in arkasında bulunan Mussolini'nin bir elini havaya kaldırdığı resmedilmektedir. 1940 sayısı posterin solunda, 1941 sayısı ise posterin sağında yer almaktadır.

Görsel 7. Saldırı konulu poster
(Kaynak: Hooever, 2021h)

Belirtisel gösterge boyutunda posterde Nazi Almanya'sı ve İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısı konu edilmektedir. 1940, 1940 yılındaki İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısını, 1941 ise 1941 yılında Nazi Almanya'sının Yunanistan'a saldırısını simgelemektedir Posterde Hitler, Nazi Almanya'sının, Mussolini ise İtalya Krallığı'nın metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterdeki bıçak görselleri ise iki Mihver Devleti Nazi Almanya'sı ve İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısı sonucunda yaşanan yıkımı anlatmak için metalepsis boyutta kullanılmaktadır. Poster üzerinden 1940 yılında İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısında İtalya'nın yenildiği, 1941 yılında Nazi Almanya'sının Yunanistan'a saldırısında da Nazi Almanya'sının yenileceğine yönelik algı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Diğer yandan poster üzerinden her iki ülkenin de Yunanistan'ı işgalinin Yunan halkının zararına olacağına yönelik mesaj verilmeye çalışılmaktadır. Tüm bu süreçte Yunan propagandasının hem poster üzerinden hem de Nazi Almanya'sının Yunanistan'a yenileceği inancı üzerinden hem Yunan ordusunun savaşma isteğini güçlendirmeyi, hem de Mihver Devletleri'nin Yunanistan'ı olası işgalinin Yunan halkının zararına olacağı düşüncesinden Yunan halkının savaş çabalarını arttırmayı amaçladığı belirtilebilmektedir.

Tablo 7. Saldırı konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Hitler ve Mussolini
Belirtisel Gösterge	Nazi Almanya'sı ve İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısı
Simge	1940, 1940 yılındaki İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a saldırısını, 1941 ise 1941 yılında Nazi Almanya'sının Yunanistan'a saldırısını simgelemektedir

5.8. Koruma Konulu Poster

Koruma konulu posterin altında *Ποιος άλλος θέλει Προστασία* (Başka kim Koruma ister) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge boyutunda posterde Hitler, inekler ve domuz ön plana çıkmaktadır. Posterde Hitler beyaz, kanlı bir kasap gömleği giymekte, Hitler'in bir elinde bıçak, diğer elinde ise bir domuzu çektiği bir ip bulunmaktadır. Hitler'in arkasında ise kanlar içerisinde inek görsellerine yer verilmektedir.

Görsel 8. Koruma konulu poster
(Kaynak: Hooever, 2021i)

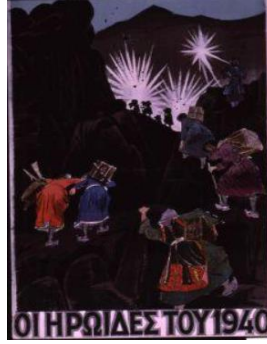
Belirtisel gösterge açısından posterde Nazi Almanyası'nın Avrupa ülkelerini işgali konu edilmektedir. Posterde Hitler, Nazi Almanyası'nın metonimi olarak kullanılmaktadır. Kanlı bıçak, Nazi Almanyası'nın Yunanistan'ı işgali sonucunda meydana gelen yıkımı simgelemektedir. Posterdeki hayvanlar ise Nazi Almanyası tarafından işgal edilen ülkeleri temsil etmektedir. Hitler, posterde kasaba benzetilerek, korku metaforu olarak ön plana çıkarılmaktadır. Hitler kasaba benzetilerek, Nazi Almanyası'nın işgali altında olan ülkelerin yıkıma maruz kaldığına yönelik algı oluşturulmaya çalışıldığı belirtilebilmektedir. Bu algı üzerinden de Yunan propagandasının Yunan halkı nezdinde korku oluşturarak Yunan halkını Nazi Almanyası'nın işgaline karşı seferber etmeye çalıştığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 8. Koruma konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Hitler, inekler ve domuz
Belirtisel Gösterge	Nazi Almanyası'nın Avrupa ülkelerini işgali
Simge	Kanlı bıçak, Nazi Almanyası'nın işgali sonucunda meydana gelen yıkımı simgelemektedir

5.9. Kahraman Konulu Poster

Kahraman konulu posterin altında *Οι Ηρωίδες του 1940* (Kahramanlar 1940) yazısı bulunmaktadır. Görüntüsel gösterge açısından posterde Yunanlı siviller ön plana çıkarılmaktadır. Posterde tepelerde yük taşıyan Yunanlı siviller resmedilmekte ve tepenin ilerisinde de patlamaların olduğu yansıtılmaktadır.

Görsel 9. Kahraman konulu poster
(Kaynak: Hooever, 2021j)

Belirtisel gösterge boyutunda posterde Yunan halkının Yunan ordusuna yardım etmesi konu edilmektedir. 1940, 1940 yılında İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a yönelik saldırısını simgelemektedir. Posterdeki siviller, Yunan halkının metonimi olarak kullanılmaktadır. Posterde Yunan halkının İtalyan ordusuna karşı topyekun mücadele ettiğine yönelik mesaj verilmekte ve kahramanlar yazılı göstergesi üzerinden Yunanistan'ın işgaline karşı seferber olan Yunan vatandaşları, idealize edilen vatandaşlar olarak sunulmaktadır. Bu şekilde Yunan propagandasının Yunan halkının savaş çabalarına destek verme isteğini arttırmaya çalıştığı ileri sürülebilmektedir.

Tablo 9. Kahraman konulu poster

Görüntüsel Gösterge	Yunanlı siviller
Belirtisel Gösterge	Yunan halkının Yunan ordusuna yardım etmesi
Simge	1940, 1940 yılında İtalya Krallığı'nın Yunanistan'a yönelik saldırısını simgelemektedir

6. SONUÇ

Çalışmada incelenen propaganda posterlerinde Yunanistan'ın, seferberlik propagandasında Yunan halkı nezdinde çeşitli algılar oluşturmaya çalıştığı, oluşturulan bu algılar üzerinden de Yunan halkının savaş çabalarına destek olmasına çalışıldığı ortaya çıkmıştır. Bu aşamada Yunan propagandası, Yunan halkının savaşta yalnız olmadığını ve Yunan ordusunun Mihver Devletleri'ne karşı mücadelede de başarılı olacağına yönelik algı oluşturmaya çalışmaktadır. Bu algı üzerinden Yunan ordusunun Mihver Devletleri'ne karşı kararlı bir şekilde savaşı sürdürmesi amaçlanmıştır. Diğer yandan Mihver Devletleri'nin Yunanistan'ı işgal etmeleri durumunda Yunan halkının zor günler yaşayacağına yönelik algı meydana getirilmektedir. Propaganda posterlerinde Nazi Almanyası ve İtalya Krallığı, Yunanistan'ı tehdit eden tehlikeli düşmanlar olarak sunulmuştur. Bu şekilde Mihver Devletleri'ne yönelik olumsuz imaj oluşturularak, Mihver Devletleri Yunan halkı nezdinde itibarsızlaştırılmıştır. Mihver Devletleri'nin Yunan kamuoyunda itibarsızlaştırılmasıyla Yunan halkı nezdinde savaş meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Böylece Yunan halkına savaş, bir kurtuluş yolu olarak

- Hooever (2021f). İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunanistan'ın Savaşçı Konulu Poster, <https://digitalcollections.hoover.org/objects/18727/oi-eleutherotai-o-marathonomachos-o-armatolos-kai-o-euzonos?ctx=5d6b3c47b5bf701c0e8114dbb320cf72f42caede&idx=20>, Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Hooever (2021g). İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunanistan'ın Düzen Konulu Poster, <https://digitalcollections.hoover.org/objects/18734/e-nea-taxis-ton-pragmaton?ctx=5d6b3c47b5bf701c0e8114dbb320cf72f42caede&idx=16>, Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Hooever (2021h). İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunanistan'ın Saldırı Konulu Poster, <https://digitalcollections.hoover.org/objects/18732/kale-epitychia-ntoutse-kale-epitychia-phyrer?ctx=5d6b3c47b5bf701c0e8114dbb320cf72f42caede&idx=18>, Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Hooever (2021i). İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunanistan'ın Koruma Konulu Poster, <https://digitalcollections.hoover.org/objects/18733/poios-allos-thelei-prostasia?ctx=5d6b3c47b5bf701c0e8114dbb320cf72f42caede&idx=19>, Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Hooever (2021j). İkinci Dünya Savaşı'ndaki Yunanistan'ın Kahraman Konulu Poster, <https://digitalcollections.hoover.org/objects/18761/oi-eroides-tou-1940?ctx=5d6b3c47b5bf701c0e8114dbb320cf72f42caede&idx=23>, Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Kalyvas, S. N. (2008). Armed collaboration in Greece, 1941–1944. *European Review of History—Revue européenne d'histoire*, 15(2), 129-142.
- Kazamias, G. A. (1992). Turks, Swedes and Famished Greeks: Some Aspects of Famine Relief in Occupied Greece, 1941-44. *Balkan Studies*, 33(2), 293-307.
- Koliopoulos, J. S. (1982). Unwanted, ally: Greece and the Great Powers, 1939-1941. *Balkan Studies*, 23(1), 7-25.
- Marantzidis, N., & Antoniou, G. (2004). The axis occupation and civil war: Changing trends in Greek historiography, 1941–2002. *Journal of Peace Research*, 41(2), 223-231.
- Noble, A. (2001). The people's levy-the Volkssturm and popular mobilisation in eastern Germany 1944–45. *The Journal of Strategic Studies*, 24(1), 165-187.
- Ploumidis, S. (2006). British Propaganda towards Greece (1940–1944). *Southeast European and Black Sea Studies*, 6(4), 407-426.
- Saltiel, L. (2019). Two Friends in Axis-Occupied Greece: The Rescue Efforts of Yomtov Yacoel and Asher Moisis. *Journal of Genocide Research*, 21(3), 342-358.
- Skalidakis, Y. (2015). From Resistance to Counterstate: The Making of Revolutionary Power in the Liberated Zones of Occupied Greece, 1943–1944. *Journal of Modern Greek Studies*, 33(1), 155-184.
- Statiev, A. (2014). Soviet Partisan Violence against Soviet Civilians: Targeting Their Own. *Europe-Asia Studies*, 66(9), 1525-1552.
- Stockings, C. (2011). The fairy tale of the Panzers in Greece, April 1941. *Australian Defence Force Journal*, (185), 15-25.

HATAY YÖRESİNDE YETİŞEN MERSİN BİTKİSİ UÇUCU YAĞ BİLEŞENLERİ

Oğuzhan KOÇER

ORCID: 0000-0002-0104-7586

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

ÖZET

Mersin bitkisi (*Myrtus communis* L.), Avustralya Kuzey Amerika'nın bazı bölgeleri, Orta Doğu ve ülkemizde doğal olarak yayılış göstermektedir. Myrtaceae familyasına bağlı, her dem yeşil, üç metreye kadar uzayabilen çalı formunda olan çok yıllık bir bitkidir. Akdeniz bölgesinin karakteristik bitkileri arasında yer alan murt, ülkemizde Hatay, Adana, İçel, Antalya, Muğla, İzmir, Çanakkale, İstanbul, Zonguldak, Sinop, Ordu, Trabzon ve Samsun'da doğal yetiştirme alanları mevcuttur. *M. communis* yurdumuzda "Mersin" olarak bilinirken ülkemiz güney kesimlerinde murt, hambeles olarak bilinmektedir. Mersin bitkisinden elde edilen uçucu yağlar içerisinde bulunan bileşenlerden dolayı halk hekimliğinde, ilaç sanayinde ve tıpta oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Mersin bitkisinin olgun meyveleri zengin vitamin içeriğinden dolayı besin takviyesi, meyve ve yapraklarından elde edilen karışım yeni doğan bebeklerde hassas yıkama için, yaprakların deoksiasiyonu solunum hastalıklarına karşı, yaprak ve meyveleri dahilen kabızlık, idrar yolları hastalıkları ve göğüs hastalıklarında antiseptik olarak, haricen ise yara tedavi edici olarak kullanılmaktadır. Yüksek miktarlarda tüketilmesi durumunda solunum sisteminde tahrişe neden olduğu belirtilmektedir. Çalışmada kullanılan mersin bitkisi materyalleri Hatay yöresinde doğal olarak yetişen bitkilerden elde edilmiştir. Clevenger tipi distilasyon düzeneğinde, hidrodistilasyon yöntemi ile % 2.09 olarak elde edilen bitki uçucu yağının kimyasal bileşenleri gaz kromatografisi kütle spektrofotometresi (GC-MS) ile belirlenmiştir. Analiz sonucunda mersin bitkisinin ana bileşenleri sırasıyla % 20.25 α -Pinene, % 5.01 Limonene, % 42.45 Eucalyptol, % 5.56 Linalol, % 3.45 Linalil acetate, % 7.86 α -Terpineol, % 5.25 α -Terpinyl acetate, olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Myrtus communis* L., mersin, uçucu yağ, GC-MS.

ESSENTIAL OIL COMPONENTS OF MYRTLE PLANT GROWN IN HATAY REGION

ABSTRACT

Myrtle plant (*Myrtus communis* L.) naturally spreads in some parts of Australia, North America, the Middle East and our country. It is a perennial herb belonging to the Myrtaceae family, in the form of an evergreen shrub that can grow up to three meters. Murt, which is among the characteristic plants of the Mediterranean region, has natural growing areas in Hatay, Adana, İçel, Antalya, Muğla, İzmir, Çanakkale, İstanbul, Zonguldak, Sinop, Ordu, Trabzon and Samsun in our country. While *M. communis* is known as "Mersin" in our country, it is known as murt and hambeles in the southern parts of our country. Due to the components in the essential oils

obtained from the myrtle plant, it is widely used in folk medicine, pharmaceutical industry and medicine. The ripe fruits of the myrtle plant are nutritional supplements due to their rich vitamin content, the mixture obtained from the fruit and leaves for delicate washing in newborn babies, the decoction of the leaves against respiratory diseases, the leaves and fruits as an antiseptic in constipation, urinary tract diseases and chest diseases, and externally as wound healing. used as. It is stated that if consumed in large quantities, it causes irritation in the respiratory system. The myrtle plant materials used in the study were obtained from naturally grown plants in the Hatay region. The chemical components of the plant essential oil obtained as 2.09% by hydrodistillation method in a Clevenger type distillation apparatus were determined by gas chromatography mass spectrophotometer (GC-MS). As a result of the analysis, the main components of the myrtle plant were determined as 20.25% α -Pinene, 5.01% Limonene, 42.45% Eucalyptol, 5.56% Linalol, 3.45% Linalily acetate, 7.86% α -Terpineol, 5.25% α -Terpinyl acetate, respectively.

Keywords: *Myrtus communis* L., myrtle, essential oil, GC-MS.

ELAZIĞ İLİ BASKİL İLÇESİNİN BİTKİSEL ÜRETİM DURUMU

Aytül YILDIRIM

Firat University, Baskil Vocational School, Department of Plant and Animal Production, Elazığ, Turkey

ORCID: 0000-0003-1212-0213

ÖZET

Baskil; Elazığ ilinin bir ilçesidir. Baskil ilçesi, doğusunda Elazığ, kuzeyinde Keban ilçesi, güneydoğusunda Sivrice ilçesi, güneyinde Malatya ili Kale ve Doğanyol ilçeleri ve batısında Karakaya Baraj Gölü ve Malatya ili Arguvan ilçesi ile çevrilidir. İlçenin yüzölçümü 127.893 hektardır. İlçenin 34.020 ha'lık tarım alanının 13.671 ha'lık bölümünde tahıl, 8.684 ha'lık bölümünde meyve ve 515 ha'lık bölümünde ise sebze üretimi yapılmaktadır. 2020 yılı TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre Baskil ilçesinde toplam 43.660 ton meyve, 42.567 ton tarla bitkileri ve 13.291 ton sebze üretimi yapılmaktadır. İlçenin bitkisel üretiminde meyvelerden en çok kayısı (36.970 ton), üzüm (2.438 ton), dut (1.305 ton) ve elma (736 ton); sebzelerden en çok karpuz (6.867 ton), domates (2.149 ton), kavun (1.780 ton) ve biber (1.525 ton); tahıllardan buğday (21.998 ton), arpa (8.411 ton), şekerpancarı (3.666 ton) ve yem bitkilerinden ise en çok mürdümük (yeşil ot) (4.711 ton) ve mürdümük (dane) (65 ton) üretimi yapılmaktadır. Baskil ilçesinin en önemli tarımsal ürünü ve geçim kaynağı kayısıdır. Elazığ ilinin kayısı üretiminin % 73'ü ve Türkiye kayısı üretiminin ise yaklaşık % 5'i Baskil ilçesinden karşılanmaktadır (TÜİK, 2020).

Bu çalışmada, Baskil ilçesinin kayısı üretim potansiyeli ve bitkisel üretim açısından mevcut durumu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Baskil ilçesi, Kayısı, Bitkisel üretim

CROP PRODUCTION STATUS IN BASKIL DISTRICT OF ELAZIG PROVINCE

ABSTRACT

Baskil is a district of Elazığ province, Turkey. Baskil district is surrounded by Elazığ in the east, Keban district in the north, Sivrice district in the Southeast, Kale and Doganyol districts in the south, and Karakaya Dam Lake in the west. The total land of the district is 127.893 hectares. Agricultural area of Baskil district in 34.020 ha, it is produced cereal in 13.671 ha, fruit in 8.684 ha and vegetable in 515 ha. According to the data of the Turkish Statistical Institute for 2020, respectively 43.660 tons of fruit, 42.567 tons of field crops and 13.291 tons of vegetables are produced in Baskil district. The most produced fruits in the district are respectively apricot (36.970 tons), grape (2.438 tons), mulberry (1.305 tons) and apple (736 tons), the most produced vegetables are watermelon (6.867 tons), tomatoes (2.149 tons), melon (1.780 tons) and pepper (1.525

tons) and the most produced field crops are wheat (21.998 tons), barley (8.411 tons), sugar beet (3.666 tons) and grass pea (green grass) (4.711 tons) (TUIK, 2020). Apricot is the most important agricultural product and livelihood of Baskil district. Apricot production of Baskil district covers 73% of the apricot production of Elazığ province and approximately 5% of Turkey's apricot production.

In this study, apricot production potential of Baskil district and its current status in terms of crop production were investigated.

Keywords: Baskil, Apricot, Crop Production

1.GİRİŞ

Baskil; Elazığ ilinin bir ilçesidir. Baskil ilçesi, doğusunda Elazığ, kuzeyinde Keban ilçesi, güneydoğusunda Sivrice ilçesi, güneyinde Malatya ili Kale ve Doğanyol ilçeleri ve batısında Karakaya Baraj Gölü ve Malatya ili Arguvan ilçesi ile çevrilidir (Şekil 1). İlçenin yüzölçümü 127.893 hektardır. İlçenin 34.020 ha'lık tarım alanının 13.671 ha'lık bölümünde tahıl, 8.684 ha'lık bölümünde meyve ve 515 ha'lık bölümünde ise sebze üretimi yapılmaktadır. Baskil ilçesinin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olup, nüfusun çoğunluğunun kayısı yetiştiriciliği yaparak geçimi sağladığı görülmektedir.

Tarım alanları kuru ve sulu tarım olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. Toplam tarım alanının büyük bir çoğunluğunda kuru tarım yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarının çoğunluğu akarsularla ve kaynak suları ile sulanmaktadır. Tarımsal üretim yapan üreticiler tarafından, özellikle Baskil Ovası'nda, kendi imkânları ile açılan kuyular ve havuzlarla sulama yapılmakta, ilçenin Karakaya Baraj gölü kıyısındaki köylerinde ise baraj suyu ile sulu tarım yapılmaktadır. Baskil ilçesinde karasal iklim hüküm sürmektedir. İlçenin bazı kesimlerinde Karasal iklimin yanı sıra yer yer Akdeniz iklimi özelliği de görülmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve sert geçmektedir. Isı -15°C ile +42°C arasında seyretmektedir. İlçe uzun yıllar yağış ortalaması ise 414,8 mm'dir.

Bu çalışmada, Baskil ilçesinin kayısı üretim potansiyeli, bitkisel üretim açısından mevcut durumu ve sorunları incelenmiştir.

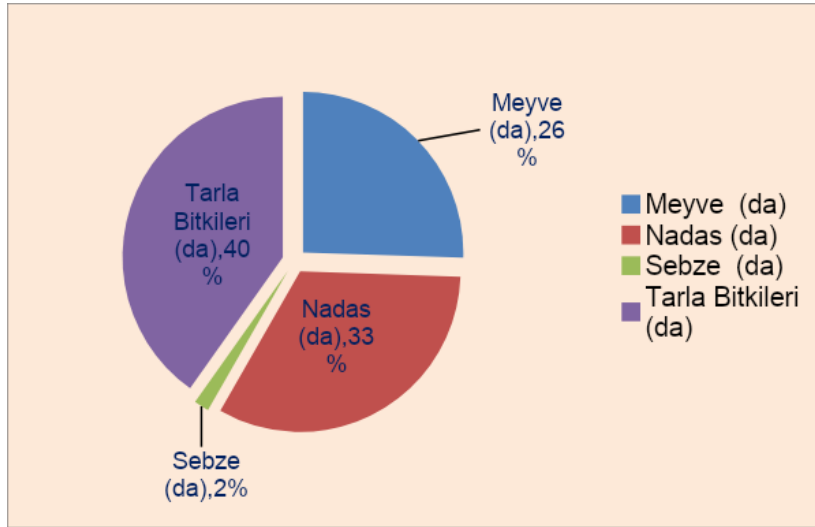
Şekil 1. Elazığ ilinin ilçeleri ve Baskil ilçesinin konumu.

2.BASKİL İLÇESİ BİTKİSEL ÜRETİMİ

Baskil ilçesinin toplam 340.200 da tarım alanının % 40'ı (136.710 da) ekilen tarla, % 33'ü (111.500 da) nadas, % 1'i (5.150 da) sebze ve %26'sı (86.840 da) da meyve alanı olarak kullanılmaktadır Şekil 1. (TÜİK, 2020).

Şekil 1. Baskil İlçesinin Toplam Tarım Alanının Dağılımı

2.1. Tarla Bitkileri Üretimi

Baskil İlçesinde tarla bitkilerinin ekiliş alanları Tablo 1’de ve üretim miktarları ise Tablo 2’de verilmiştir. Baskil ilçesinde yetiştirilen önemli tarla bitkileri ekiliş alanlarına bakıldığında buğdayın ilk sırada yer aldığı ve onu sırasıyla arpa, mürdümük (yeşil ot) ve nohut’ un izlediği görülmektedir. Baskil Ovası’nda ve kıyı ovalarındaki kuru tarım alanlarının çoğunluğunu buğday ekili alanlar kaplamaktadır. İlçenin birçok köyünde arpa üretimi olmakla beraber dağlık alanlarda ve hayvancılık faaliyetinin fazla olduğu köylerde hayvan yemi olarak da kullanıldığı için arpa üretiminin fazla olduğu görülmektedir. Tablo1’e göre Elazığ ilinin mürdümük (dane) ekim alanlarının % 100’ü, Mürdümük (yeşil ot) ekim alanının % 57’si, susam ekim alanlarının % 30’u, nohut ekim alanlarının % 25’i ve korunga (yeşil ot) ekim alanlarının ise % 21’i Baskil ilçesinden karşılanmaktadır.

Tablo 1. Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de tarla bitkilerinin ekiliş alanlarının ve verimlerinin kıyaslaması (2020).

ÜRÜN		Baskil Ekilen Alan (da)	Elazığ Ekilen Alan (da)	Türkiye Ekilen Alan (da)	İlin Türkiye Payı %	Baskil’in İl Payı %	Baskil’in Türkiye Payı %	Baskil VERİM (kg/da)
TAHILLAR	Arpa	31.457	441.611	29.046.371	1,5	7,1	0,11	267
	Buğday	78.961	445.928	56.641.802	0,8	17,7	0,14	275
	Buğday (Durum)	887	14.038	12.580.562	0,1	6,3	0,01	293
	Toplam Buğday	79.848	459.966	69.222.364				
YEM BİTKİLERİ	Burçak (Yeşil ot)	97	882	22.936	3,8	11,0	0,42	361
	Yonca (Yeşil ot)	360	21.837	6.628.887	0,3	1,6	0,01	3.222
	Fiğ (Adi) (Yeşil ot)	2.902	70.477	2.243.859	3,1	4,1	0,13	655
	Korunga (Yeşil ot)	290	1.385	1.744.949	0,1	20,9	0,02	603
	Mürdümük (Yeşil ot)	15.600	27.630	87.694	31,5	56,5	17,79	302
BAKLAGİLLER	Nohut	3.987	15.972	5.115.607	0,3	25,0	0,08	93
	Fasulye	200	6.214	1.029.857	0,6	3,2	0,02	170
	Kırmızı Mercimek	262	9.309	2.098.215	0,4	2,8	0,01	107
	Mürdümük (Dane)	955	955	14.820	6,4	100,0	6,44	71
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	Şeker Pancarı	604	28.840	3.381.078	0,9	2,1	0,02	6.070
YAĞLI TOHUMLAR	Susam	145	480	256.663	0,2	30,2	0,06	69

Kaynak: TÜİK, 2020

Baskil ilçesi tarla bitkileri üretiminin büyük bir çoğunluğunu buğday (21.998 ton), arpa (8.411 ton), mürdümük (yeşil ot) (4.711 ton) ve şekerpancarı (3.666 ton) oluşturmaktadır. Bunları sırasıyla fiğ, yonca ve nohut takip etmektedir. İlçenin Türkiye mürdümük (dane) üretimindeki payı %4.09, mürdümük (yeşil ot) üretimindeki

payı ise % 5.74'dür.

Baskil ilçesi tarla bitkileri üretiminde yem bitkilerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Baskil'de, Elazığ'da ve Türkiye'de tarla bitkilerinin üretim miktarlarının kıyaslaması (TÜİK, 2020).

ÜRÜN	Türkiye Miktarı	Üretim (ton)	Elazığ Üretim Miktarı (ton)	Baskil Üretim Miktarı (ton)	Elazığ'ın Türkiye Payı %	Baskil'in Payı %	İl Baskil'in Türkiye Payı %
TAHILLAR	Arpa	7.700.000	131.013	8.411	1,70	6,42	0,11
	Buğday	16.500.000	128.896	21.738	0,78	16,86	0,13
	Buğday (Durum)	4.000.000	4.637	260	0,12	5,61	0,01
	Toplam Buğday	20.500.000	133.533	21.998	0,65	16,47	0,11
YEM BİTKİLERİ	Burçak (Yeşil ot)	14.562	523	35	3,59	6,69	0,24
	Yonca (Yeşil ot)	19.290.519	79.607	1.160	0,41	1,46	0,01
	Fiğ (Adi) (Yeşil ot)	2.787.193	89.956	1.901	3,23	2,11	0,07
	Korunga (Yeşil ot)	1.934.697	1.124	175	0,06	15,57	0,01
	Mürdümük (Yeşil ot)	82.026	13.875	4.711	16,92	33,95	5,74
BAKLAGİLLER	Nohut	630.000	1.626	370	0,26	22,76	0,06
	Fasulye (Kuru)	279.518	1.145	34	0,41	2,97	0,01
	Kırmızı Mercimek	328.418	1.139	28	0,35	2,46	0,01
	Mürdümük (Dane)	1.662	68	68	4,09	100,00	4,09
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	Şeker Pancarı	23.025.738	180.184	3.666	0,78	2,03	0,02
YAĞLI TOHURLAR	Susam	18.648	20	10	0,11	50,00	0,05

Kaynak: TÜİK, 2020.(Erişim tarihi: 21.08.2021)

2.2. Sebze Üretimi

Baskil ilçesinde sebzecilik daha çok kıyı köylerinde ve iç kesimlerde ise sulanabilen alanlarda yapılmaktadır. Bu alanların dışında her köyde, her köylünün kendi ihtiyacı kadar sebze yetiştirdiği küçük alanlar

görülmektedir. Sebze yetiştiriciliği genellikle açıkta yapılmasına rağmen, son yıllarda özellikle sahil kesiminde sera yetiştiriciliğinde de bir artış gözlenmektedir.

Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de sebze bitkilerinin ekiliş alanları Tablo 3’de gösterilmektedir. Buna göre ilçede en çok ekim alanına sahip sebzeler sırasıyla; karpuz, biber, domates, kavun ve taze fasulye olarak sıralanmaktadır. İlçede sebze yetiştiriciliği yok denecek kadar az olmasına karşın özellikle Karakaya Baraj Gölü sahil kısmında bulunan Bilaluşağı, Çiğdemli, Kumlutarla ve Gemici köylerinde karpuz ve kavun rekoltesi yüksektir. Bu kesimde sebze yetiştiriciliğinin artma eğiliminde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de sebze bitkilerinin ekiliş alanlarının kıyaslaması

ÜRÜN	Baskil (da)	Ekilen Alan (da)	Elazığ (da)	Ekilen Alan (da)	Türkiye (da)	Ekilen Alan (da)	İlin Payı	Türkiye %	Baskil'in Payı	%	İl Payı	%	Türkiye
Acur	8		845		23758		3,6		0,95		0,034		
Biber (Dolmalık)	915		8682		122523		7,1		10,54		0,747		
Biber (Salçalık,Kapya)	39		3089		370031		0,8		1,26		0,011		
Biber (Sivri)	265		1933		265863		0,7		13,71		0,100		
Toplam Biber	1219		13704		758417		1,8		8,90		0,161		
Domates (Salçalık)	330		6235		627784		1,0		5,29		0,053		
Domates (Sofralık)	825		13825		1116588		1,2		5,97		0,074		
Toplam Domates	1155		20.060		1744372		1,1		5,76		0,066		
Fasulye (Taze)	95		4758		415111		1,1		2,00		0,023		
Hıyar (Sofralık)	206		4931		260482		1,9		4,18		0,079		
Kabak (Sakız)	5		1612		99746		1,6		0,31		0,005		
Karpuz	1506		5196		740345		0,7		28,98		0,203		
Kavun	616		8626		690904		1,2		7,14		0,089		
Maydonoz	9		751		76497		1,0		1,20		0,012		
Patlıcan	250		2768		182739		1,5		9,03		0,137		
Soğan (Taze)	78		2544		75306		3,4		3,07		0,104		

Kaynak: TÜİK, 2020.(Erişim tarihi : 21.08.2021)

Sebze üretim miktarları yönünden ilçe verileri incelendiğinde, Türkiye ortalamasına nazaran ilçe sebze üretim miktarlarının oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. İlçenin en fazla sebze üretiminin sırasıyla karpuz (6.867 ton), domates (2.149 ton), kavun (1.780 ton), biber (1.525 ton) ve patlıcan (388 ton) olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).Tablo 4’e göre Elazığ ilinin karpuz üretiminin % 34.2’si, kavun üretiminin % 10’u, dolmalık biber üretiminin %7.3’ü, patlıcan üretiminin % 6.4’ü ve sivri biber üretiminin ise % 8.5’i Baskil ilçesinden karşılanmaktadır.

Tablo 4. Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de sebze üretim miktarlarının kıyaslaması (2020).

ÜRÜN	Baskil (ton)	Üretim Elazığ (ton)	Üretim Türkiye (ton)	Üretim İlin Payı (%)	Türkiye Baskil'in Payı (%)	İlde Baskil'in Payı (%)	Türkiye
Acur	9	1.410	40.644	3,5	0,6	0,02	
Biber (Dolmalık)	1.235	17.005	389.957	4,4	7,3	0,32	
Biber (Salçalık,Kapya)	55	9.358	1.291.091	0,7	0,6	0,00	
Biber (Sivri)	235	2.775	838.890	0,3	8,5	0,03	
Toplam Biber	1.525	29.138	2.519.938	1,2	5,2	0,06	
Domates (Salçalık)	528	26.423	4.547.580	0,6	2,0	0,01	
Domates (Sofralık)	1.621	52.417	8.656.435	0,6	3,1	0,02	
Toplam Domates	2.149	78.840	13.204.015	0,6	2,7	0,02	
Fasulye (Taze)	80	4.449	547.349	0,8	1,8	0,01	
Hıyar (Sofralık)	311	24.664	1.678.341	1,5	1,3	0,02	
Kabak (Sakız)	5	3.232	547.208	0,6	0,2	0,00	
Karpuz	6.867	20.102	3.491.554	0,6	34,2	0,20	
Kavun	1.780	17.620	1.724.856	1,0	10,1	0,10	
Maydonoz	9	707	97.760	0,7	1,3	0,01	
Patlıcan	388	6.067	835.422	0,7	6,4	0,05	
Soğan (Taze)	168	4.614	129.023	3,6	3,6	0,13	

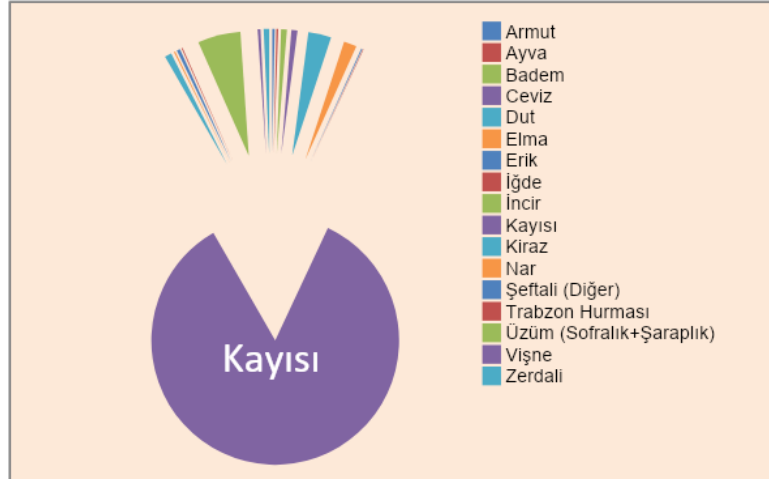
Kaynak: TÜİK, 2020.(Erişim tarihi: 21.08.2021)

2.3. Meyve Üretimi

Baskil ilçesi iklimi, coğrafi yapısı ve toprak yapısı itibari ile kayısının yetişmesi için optimum koşullara sahiptir ve birçok meyvenin yetişmesine de olanak sağlamaktadır. Baskil ilçesinde Kayısı bahçeleri haricinde diğer ürün meyve bahçeleri kapama bahçe (aynı bahçe içinde aynı tür ağaç) şeklinde tesis edilmemişlerdir. Bu sebeple meyve bahçelerinde bakım, hasat ve ilaçlama konularında problemler yaşanmaktadır.

Meyve ekim alanları yönünden ilçe değerlendirildiğinde (Tablo 5) öne çıkan meyvelerin kayısı, badem, dut, ceviz, kiraz ve elma olduğu görülmektedir. İlçede sofralık üzüm yetiştiriciliği önemli ölçüde yapılırken, toplumsal alışkanlıklar ve dini inanışlar nedeni ile şaraplık üzüm yetiştiriciliği yok denecek kadar azdır. İlçede en fazla üretimi yapılan meyve kayısıdır (Şekil 2).

Şekil 2. Baskil İlçesi Meyve Üretiminin Dağılımı.

Tablo 5. Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de meyve ekiliş alanlarının kıyaslaması (2020)

Ürünler	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı (adet)		Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı (adet)		Toplu Meyveliklerin		Alanı (da)
	Baskil	Elazığ	Baskil	Elazığ	Baskil	Elazığ	Türkiye
Sofralık Üzüm	0	0	0	0	2360	63330	1821889
Şaraplık Üzümler	0	0	0	0	2	45238	582865
İncir (Yaş)	168	21927	73	1718	26	26	536935
Elma (Golden)	3915	101615	857	47993	195	5552	390291
(Elma (Starking)	3620	63629	933	21813	178	2596	602966
Elma (Amasya)	1168	27204	216	18769	41	1110	144744
Elma (Granny Smith)	1605	20504	503	12675	52	1218	77750
Diğer Elmalar	3701	106070	540	91217	200	6689	493281
Toplam Elma	14009	319022	3049	192467	666	17165	1709032
Armut	2826	123116	272	45233	108	6416	260707
Ayva	2339	14754	422	20102	48	397	77376
Kayısı	732230	1086810	60392	184912	78650	99626	1327478
Zerdali	5846	21646	454	5621	0	668	9874
Kiraz	18652	132030	1438	38239	775	6734	827294
Vişne	5725	113253	723	6695	4	3042	206658
Şeftali	5905	76069	569	70003	268	2638	378162
Erik	2259	125154	480	17496	46	2515	215208
İğde	3818	39308	445	12065	0	110	215
Dut	22085	125315	2204	20138	57	1115	20515
Badem	31173	326844	11645	353153	1710	18565	523695
Ceviz	19505	114840	11210	132532	2010	14671	1417899
Nar	2783	13428	464	3574	111	194	284632
Trabzon Hurması	1452	6762	141	10931	0	420	40400

Kaynak: TÜİK, 2020.(Erişim tarihi : 21.08.2021)

Baskil ilçesinin meyve ekiliş alanları ve meyve üretim miktarları Tablo 5 ve Tablo 6’da gösterilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde, 2020 yılı verilerine göre, meyve üretimi bakımından ilçede 36.970 tonla kayısı ilk sırada iken, 2.438 ton ile üzüm ikinci sırada, 1.305 ton ile dut üçüncü sırada, 736 ton ile elma dördüncü sırada yer almaktadır.

Meyve üretimi bakımından Baskil ilçesi; Elazığ ili kayısı üretiminin %72’sini, Türkiye kayısı üretiminin ise yaklaşık %5’ini karşılamaktadır. Aynı şekilde Baskil ilçesi; Elazığ ili dut üretiminin %23’ünü, Türkiye dut üretiminin ise %2’sini karşıladığı görülmektedir (Tablo 6). İlçenin Elazığ üretimi içindeki paylarına baktığımızda ise, kayısı (% 73), dut (% 23), Trabzon hurması (% 30), Zerdali (% 33), elma (% 5), nar (% 24) ve ayva (% 22) gibi ürünler il üretiminde önemli bir paya sahiptir (Tablo 6).

Tablo 6.Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de meyve üretim miktarlarının kıyaslaması (2020).

ÜRÜN	BASKİL ÜRETİM (ton)	ELAZIĞ ÜRETİM (ton)	TÜRKİYE ÜRETİM (ton)	İLİN PAYI (%)	TÜRKİYE BASKİL’İN PAYI (%)	İLDE BASKİL’İN PAYI (%)	TÜRKİYE
Armut	139	5.139	545.569	0,94	2,7	0,03	
Ayva	103	475	189.251	0,25	21,7	0,05	
Badem	330	3.620	159.187	2,27	9,1	0,21	
Ceviz	341	2.591	286.706	0,90	13,2	0,12	
Dut	1.305	5.579	70.620	7,90	23,4	1,85	
Elma	736	15.006	4.300.486	0	4,9	0,02	
Erik	66	4.612	329.056	1,40	1,4	0,02	
İğde	31	414	4.050	10,22	7,5	0,77	
İncir	3	463	320.000	0,14	0,6	0,00	
Kayısı	36.970	50.786	833.398	6,09	72,8	4,44	
Kiraz	392	4.433	724.944	0,61	8,8	0,05	
Nar	75	317	600.021	0,05	23,7	0,01	
Şeftali (Diğer)	195	2.571	729.804	0,35	7,6	0,03	
Trabzon Hurması	63	207	60.661	0,34	30,4	0,10	
Üzüm (Sofralık+Şaraplık)	2.438	94.463	2.070.685	5	2,6	0,12	
Vişne	160	4.019	189.184	2,12	4,0	0,08	
Zerdali	313	939	17.005	5,52	33,3	1,84	
TOPLAM	43.660						

Kaynak: TÜİK, 2018.(Erişim tarihi: 21.08.2021)

Tablo 7’ de meyve verim değerleri görülmektedir. Buna göre Baskil ilçesi kayısı verimi (50 kg/meyve veren ağaç), Türkiye (47 kg/meyve veren ağaç) ve Elazığ (47 kg/meyve veren ağaç) kayısı veriminin üzerindedir. Bitki bakım ve besleme ile ilgili yapılan yanlışların düzeltilmesi ve özellikle analize dayalı gübreleme programları ile birlikte ciddi verim artışlarının olacağı öngörülmektedir. Verimde meydana gelen artış üretim miktarında da artışa sebep olacaktır.

İlçede kayısı, dut, zerdali, armut ve elma (Granny Smith) gibi meyve türlerinde Türkiye ortalamasının üzerinde verimler söz konusu iken diğer meyve türlerinde durum aynı değildir.

Tablo 7.Baskil’de, Elazığ’da ve Türkiye’de meyve verim kıyaslaması (2020).

ÜRÜNLER	Verim (kg/meyve veren ağaç)		
	Baskil	Elazığ	Türkiye
Sofralık Üzüm (kg/da)	1032	868	886
Şaraplık Üzümler (kg/da)	1000	873	783
İncir (Yaş)	18	21	31
Elma (Golden)	48	50	89
(Elma (Starking)	54	47	89
Elma (Amasya)	53	50	62
Elma (Granny Smith)	53	47	52
Diğer Elmalar	55	43	41
Armut	49	42	46
Ayva	44	32	54
Kayısı	50	47	47
Zerdali	54	43	22
Kiraz	21	34	33
Vişne	28	35	33
Şeftali	33	34	49
Erik	29	37	37
İğde	8	11	15
Dut	59	45	35
Badem	11	11	15
Ceviz	17	23	23
Nar	27	24	44
Trabzon Hurması	43	31	49

Kaynak: TÜİK, 2020.(Erişim tarihi : 21.08.2021)

3. İlçenin Bazı Tarım Ürünleri

3.1. Baskil İlçesinde Kayısı Üretimi

Dünya yaş ve kuru kayısı üretiminde Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye’de üretimi yapılan 833,398 ton kayısının %54’ü Malatya ilinde ve % 6,09’u Elazığ ilinde üretilmektedir. Elazığ ilinde, üretimi yapılan kayısının, %72,8’i Baskil ilçesinden karşılanmaktadır. Baskil ilçesi, tarımsal gelirin büyük bir bölümünü Türkiye’nin dünya çapında lideri olduğu kayısı yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. İlçenin kayısı yetiştiriciliği yaptığı toplu meyveliklerin alanı 78650 dekadır. Tablo 1’e göre ilçede meyve veren ve vermeyen yaşta olmak üzere toplam 792.622 adet kayısı ağacı mevcuttur. Türkiye kayısı verim ortalaması 47 kg/meyve veren ağaç iken, Baskil ilçesinin kayısı verim ortalaması 50 kg/meyve veren ağaç olarak belirlenmektedir.

Baskil ilçesinde yetişen kayısı çeşitlerinden Hacıhaliloğlu, Kabaası, Soğancı, Çataloğlu ve Çöloğlu çeşitleri kurutmalık, Hasanbey çeşidi ise sofralıktır. Baskil ilçesi kayısı üretiminin %80-85’i kurutmalık, %10-15’i ise sofralıktır.

Kayısı kurutma işlemi ise iki farklı şekilde yapılmaktadır. Doğrudan toprağa, betona ve bez sergilere serilerek kurutulan kayısıya “Gün kurusu” denilmektedir. Gün kurusu olan kayısının rengi kahverengi–mat, tadı oldukça lezzetlidir. Ancak muhafazası kükürtlü (İslim) kayısıya oranla daha zordur ve toplam üretimin yaklaşık % 10’unu oluşturmaktadır. Kuruma süresini kısaltmak, kayısının doğal sarı rengini korumak, böceklenmeyi önlemek ve muhafaza süresini artırmak amacıyla yapılan, kükürtleyerek kurutulan kayısıya ise “İslim” denilmektedir.

Kurutulan kayısının büyük bir çoğunluğu (yaklaşık %90) ihraç edilmektedir. İlçenin kurutulmuş kayısıları çoğunlukla Malatya’daki kayısı pazarlarında satılmakta, geriye kalan kısmı ise son yıllarda kurulan Baskil Kayısı Birlik Kooperatifi tarafından satın alınmakta ve paketleme işi yapılarak Malatya ve diğer illere gönderilmektedir.

Kurutmalık dışında kalan kayısı, genellikle sofralık ve meyve suyu sanayinde, iç piyasada tüketilmektedir. Kayısı çekirdeklerinin tatlı olanları çerezlik olarak, acı çekirdekler ise, ilaç ve kozmetik sanayinde değerlendirilmektedir.

3.1.1. İlçenin Kayısı Üretiminde Karşılaştığı Sorunlar

Kayısı yetiştiriciliğinde en önemli sorunların başında ilkbahar geç donları gelmektedir. Dondan kayısı ağaçları önemli ölçüde zarar görmekte, üretilen meyve miktarı azalmakta, meyve kalitesi düşmekte ve bunun bir sonucu olarak fiyat istikrarında ve pazarlama konularında ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda yapılmış birçok çalışmada, ilkbahar geç donlarından korunmanın en etkili yolunun; yapılacak ıslah çalışmalarıyla dona dayanıklı çeşitlerin elde edilmesiyle olduğu ve ayrıca don tehlikesinin olduğu nemli, taban araziler ve soğuk havanın biriktiği vadi içlerinde kayısı bahçesi tesis edilmemesi olduğu vurgulanmaktadır. Şayet don riski olan alanlarda kayısı bahçesi tesis edilmiş ise; rüzgar fanları ile rüzgârın yönü değiştirerek, sisleme, yağmurlama sulama, dengeli gübreleme gibi uygun yöntemler kullanarak da don riskinin azaltılabileceği ayrıca belirtilmiştir.

Kayısı üretiminde ilkbahar geç donları zararlarının yanında, kontrolsüz kimyasal ilaç ve gübre kullanımı, yanlış yada fazla kükürtlemeden dolayı kayısı ihracatında sıkıntılar yaşanması, kayısının silkelenerek yada çırpılarak hasat edildiğinden ürün kalitenin düşmesi, uygun şekilde depolama yapılamaması ve meyve işleme sanayinin yetersizliği ilçe kayısı üreticilerinin en önemli sorunlarını oluşturmaktadır.

Kayısının kurutma ve kükürtleme aşamasında üreticilerin geleneksel metotlar kullanmaları, kayısı kükürt değerinin istenilen (2000 ppm) standartlara uygun olmaması ve uygun olmayan koşullarda bireysel depolama yapılması kayısının pazarlanma aşamasında sorunlar oluşturmaktadır. Kayısılar, islim odalarında, kerevetler üzerinde, uygun miktarda kükürt kullanarak kükürtleme yapılarak ve düşük kükürtlü kuru kayısılar soğuk hava depolarında muhafaza edilip, soğutucu donanımlı taşıma sistemleri oluşturularak pazarlama sorunun çözülmesi muhtemeldir.

3.2. İlçe Halkının Gözdesi Işkın

Işkın bitkisi (*Rheum ribes* L.) Çin, Hindistan, İran ve Türkiye’de doğada kendiliğinden (yabani) yetişmekte olup birçok tıbbi amaç için kullanılmaktadır. Türkiyede özellikle Doğu Anadolu bölgesinin yüksek rakımlı bölgelerinde yetişen Işkın otu, halk arasında birçok farklı (ışkın, ıçgın, ıçkın, uçkun, aşgın, aşkın, eşkin, eşgin, doğunun muzı vb.) isimle anılmaktadır.

Baskil ilçesinin özellikle kuzey ve güney kısımlarında rakımın yüksek olduğu alanlarda kendiliğinden yetişen ışkın bitkisi tedavi edici özelliği ve sağlık açısından faydaları bakımından severek yenen ve çokça satın alınan bir bitkidir.

Resim 1. İlçenin yüksek rakımlı alanlarında kendiliğinden yetişen ışkın bitkisi

4.SONUÇ

Baskil ilçesi, coğrafi konumu nedeni ile Elazığ'ın gelişmeye en uygun ilçelerinden biridir. İlçesinin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olup, nüfusun çoğunluğu kayısı yetiştiriciliği yaparak geçimini sağlamaktadır. Kayısı üretiminin %80-85'i kurutmalık, %10-15'i ise sofralıktır. Türkiye kayısı üretiminin yaklaşık %5'i ve Elazığ ilinin kayısı üretiminin %72,8'i Baskil ilçesinden karşılanmaktadır.

İlçede meyve olarak; başta kayısı olmak üzere badem, dut, ceviz, elma, sebze olarak; biber, domates, karpuz, kavun, taze fasulye ve tarla bitkilerinde ise buğday, arpa, mürdümük, fiğ, yonca, şekerpancarı yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçenin batısında Karakaya Baraj Gölü sahil şeridindeki alanlarda seracılığın geliştirilmesi için tedbirler alınmalı, gerekli eğitimler ve projelerle desteklenerek, alanın mikroklima özelliği tam anlamıyla kullanılmalıdır.

Baskil ilçesinin geçim kaynağı olan kayısı üretiminde ise karşılaşılan sorunlardan; ilkbahar geç donları, kuru kayısı üretiminde yanlış kükürtleme yöntemleri, yanlış gübreleme, dengesiz sulama, muhafaza- pazarlama eksiklikleri ve yanlış ilaçlama gibi sorunlar çözüme ulaştırıldığı takdirde, ilçenin mevcut olan potansiyeli daha iyi değerlendirilerek ekonomik anlamda ilçenin gelişmesine katkı sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

Anonim, 1997. Elazığ İli Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları,

İl Rapor No : 4, Elazığ

Anonim, 2005. Elazığ İli Tarım Master Planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, Elazığ.

Anonim, 2020. Elazığ Tarım İl Müdürlüğü Verileri, Elazığ.

Gündüz, O., Yıldırım, A., Demirtaş, H., Kılıç, T., Tok, U., Kiyat, M. S., Funda Güneş, F., Süne, E., Elmas, N., Hanlıgil M. E., Akın, C., (2007). TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı. T.C. Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

Kirmit, A. , Takım, K. , Durmuş, E. , Güler, E. M. , Yenigün, V. B. , Bulut, H. & Koçyiğit, A. (2020). Rheum Ribes L.'nin etanol

ekstrelerinin malign melanoma hücreleri üzerine anti-kanser etkinliğinin araştırılması . Journal of Health Sciences and Medicine , 3 (2) , 148-152 . DOI: 10.32322/jhsm.689150

TÜİK, (2020). Tük.gov.tr.(Erişim tarihi: 21.08.2021)

Yıldırım, A., Arı, M., Yıldırım, G., Menteş, Y., Karaca, M. 2013. Elazığ'da Tarım. Elazığ İlinin Tarımsal Potansiyeli ve Sorunları ve Çözüm Önerileri.sf:218.

Yıldırım, A..2019. Elazığ İlinin Kayısı Üretimi.III. Uluslararası Battalgazi Bilimsel Çalışmalar Kongresi, Tam Metin Kitabı. ISBN:978-605-7811-13-4.

<https://www.google.com/maps/place/Baskil%2FElaz%C4%B1%C4%9F/@38.5279442,38.1117444,9z/data=!4m5!3m4!1s0x4076f8b7dc042bdd:0xa23bbf39bb5f2adc!8m2!3d38.5350983!4d38.653449?hl=tr> (Erişim tarihi: 21.02.2020)

Çağlayan, A., Sunkar, M., Şenün, M.T.,Tonbul, S.,Siler, M., Kürüm, S. 2020.Baskil İlçesinin Genel Coğrafi Özellikleri. BASKİL. Basım Yeri: ÖZKARACAN MABT. VE CİLTÇİLİK SAN. TİC.LTD.ŞTİ

DISCOVERY OF NEW α -GLUCOSIDASE INHIBITORS: AN IN SILICO AND BIOCHEMICAL APPROACH

Matloob Ahmad^{1,*}

Department of Chemistry, Government College University, Faisalabad 38000, Pakistan.

Abstract

Diabetes mellitus (DM) is a chronic disorder that has affected a huge population of the world. It is more common in developing countries due to poor health conditions and availability of healthy diet. In human body, the function of insulin is to provide fuel to the cells for their smooth functioning in the form of sugar. However, if insulin is unavailable to perform its requisite function, the sugar levels in the blood are increased. α -Glucosidase inhibitors are used to treat the condition of increased blood sugar levels. In this research project, we have synthesized various heterocyclic derivatives and have conducted their ability to block α -glucosidase. The benzothiazine and benzimidazole heterocycles were selected for the targeted synthesis. Many derivatives emerged as potent inhibitors of the α -glucosidase enzyme. The in silico studies of potent compounds were also performed to explore the binding interactions of these compounds. Molecular Operating Environment (MOE) was used to carry out the molecular docking of the compounds. The docking scores and binding interactions were helpful in proposing the structure activity relationship. The project resulted in many new and potent α -glucosidase inhibitors as compared to acarbose that was used as a standard drug.

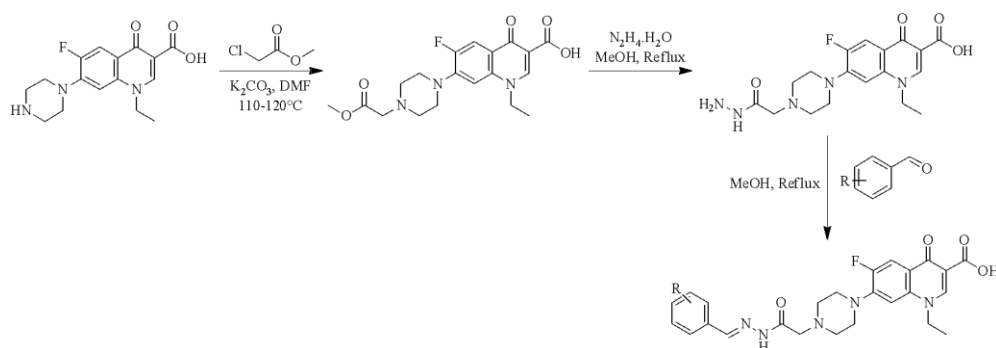
Keywords: Heterocycles, Antidiabetic Studies, Molecular Docking

SYNTHESIS, CHARACTERIZATION AND ANTIMICROBIAL ACTIVITY OF NORFLOXACIN DERIVATIVES

Anam Nawaz¹
Kamran Walayat¹
Matloob Ahmad¹

¹Department of Chemistry, Government College, University Faisalabad, 38000, Pakistan

Treatment of common infectious diseases has become difficult due to dangerously high levels of drug resistance phenomenon worldwide. There has been a rising necessity to develop new drug molecules which can combat drug resistance in microbes. In this regard, norfloxacin derivatives were synthesized and evaluated for their antimicrobial activity against several bacterial and fungal strains. Norfloxacin, a flouroquinolone antibiotic, was structurally modified by reacting with a series of substituted acetohydrazides. First, *N*-alkylation of norfloxacin was performed under moisture-free conditions via treatment of methyl-2-chloroacetate with norfloxacin in dimethylformamide as solvent. This step was followed by reaction of ester group with hydrazine hydrate to form corresponding acetohydrazide in methanol under refluxing conditions. In the final step, various substituted aldehydes were coupled with acetohydrazide to give target series of compounds in moderate to high yields (57-82%). The synthesized norfloxacin derivatives were screened for antimicrobial activity against six bacterial strains i.e. two gram-positive bacteria (*Bacillus cereus* & *Staphylococcus aureus*) and four gram-negative-bacteria (*Salmonella enterica*, *Escherichia coli*, *Pseudomonas aeruginosa* and *Aeromonas hydrophila*) as well as two fungal strains i.e. (*Fusarium avenaceum* and *Fusarium bubigeum*). Evaluation of antimicrobial activity of synthesized compounds was performed by well diffusion method and norfloxacin and cefixime were taken as standard antibiotics. A number of norfloxacin-based acetohydrazide compounds were found to be effective against both bacterial and fungal strains.

2,4- DIBROMO ARYL CARBOXYLATE AND ITS ARYLATION VIA PALLADIUM (0) CATALYST

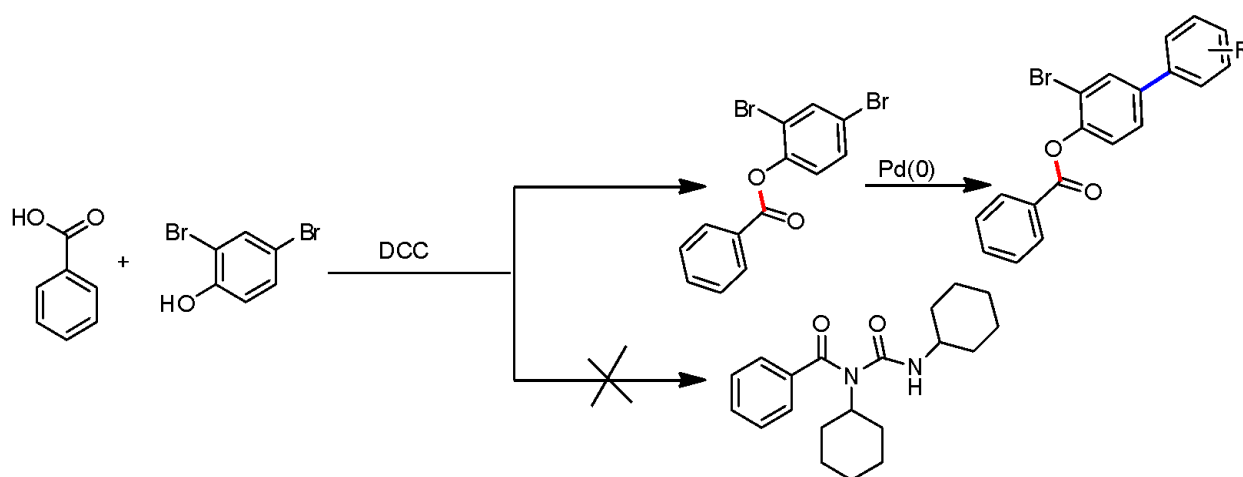
Musrat Shaheen¹

Humaira Altaf¹

Nasir Rasool^{1*}

¹Department of Chemistry, Government College, University Faisalabad, 38000, Pakistan

Organo chemical reaction was employed to prepare 2, 4-dibromophenyl benzoate in good yields. Aryl boronic acids bearing electron rich as well as poor moieties cross coupled with 2, 4-Dibromophenyl benzoate in the presence of Pd as catalyst to secure maximum yields of C-C cross coupled product. Suzuki miyaura reaction was employed to obtain the derivatives of 2, 4-dibromophenyl benzoate because this reaction covers a series of functional groups. This 2, 4-Dibromophenyl benzoate was cross coupled with various aryl boronic acids in the presence of potassium phosphate as base, 1,4-dioxane solvent and Pd as a catalyst. However, aryl boronic acids with electron rich moieties gave more yields than electron poor moieties. Furthermore ester are used as for the formation of perfumes, cosmetics, pharmaceuticals, flavor compounds, drugs, plasticizers, electronics and, fine chemicals. Organic synthesis is an approved method for the conversion of esterification. For the formation of N-acylureas this method had not been extensively adopted. It was establish that the 2 to 7 mol% use of N,N'-Dicyclohexylcarbodiimide conquer the development of side product. The side products are sterically hindered. Esters were formed in excellent yields. By the reaction of substituted aryl boronic acids with benzoic acid in the presence of N, N'- Dicyclohexylcarbodiimide and N,N'-Dicyclohexylcarbodiimide phenyl urea was also formed in addition to 2, 4-Dibromophenyl benzoate.

Pd(0) CATALYZED ARYLATION OF N-(6-ARYLBENZO[d]THIAZOL-2-YL)ACETAMIDES AND THEIR BIOLOGICAL EVALUATION

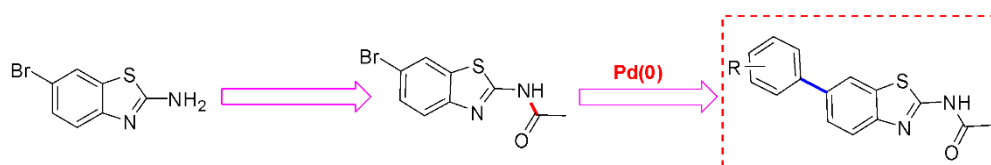
Muhammad Bilal¹

Kubra Younis¹

Nasir Rasool^{1*}

¹Department of Chemistry, Government College, University Faisalabad, 38000, Pakistan

Different aryl boronic pinacol ester/acids were used to synthesize a series of N-(6-arylbenzo[d]thiazol-2-yl)acetamides via Carbon-Carbon bond formation in the presence of Pd(0) based catalyst. Biological activity such as anti-bacterial, anti-oxidant, haemolytic, anti-bacterial, and urease inhibition was tested on the newly synthesized compounds. In bioassays, these compounds were found to have mild to strong effectiveness. These compounds showed the most potent effect for urease inhibition among the biological activities tested. All compounds were shown to be more active than the standard in urease inhibition. The most active molecule was discovered to be benzothiazole acetamide. Molecular docking study was used to better understand the urease inhibition activity. *In-silico* studies indicated that these acetamide analogues bind to the non-metallic active site of the urease enzyme. According to structure-activity studies, the hydrogen bonding of molecules with the enzyme is crucial for its inhibition.

Pd (0) CATALYZED SYNTHESIS OF THIOPHENE BASED- DERIVATIVES AND THEIR SPASMOLYTIC ACTIVITIES

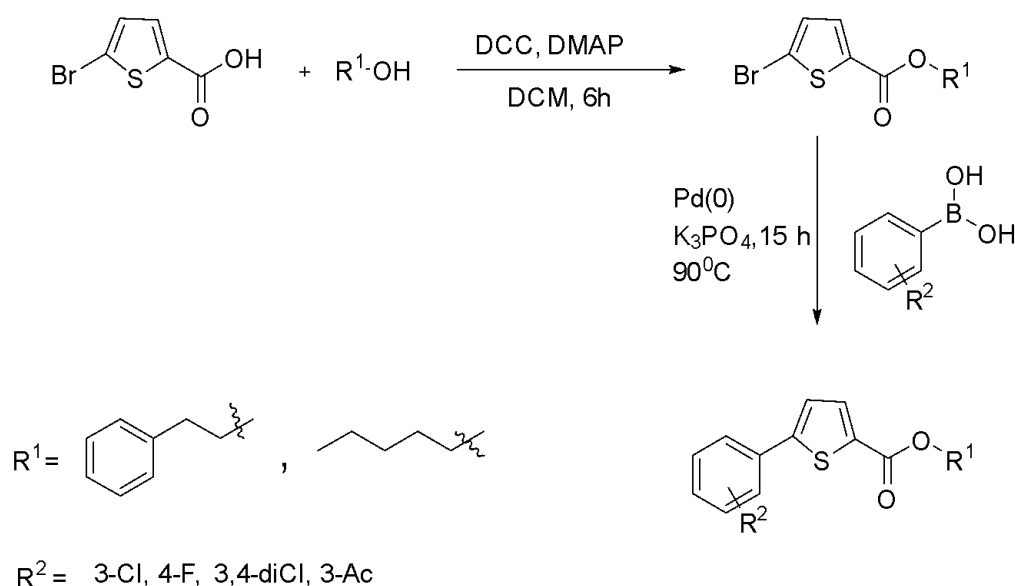
Ayesha Malik¹

Moniba Sharif¹

Nasir Rasool^{1*}

¹Department of Chemistry, Government College, University Faisalabad, 38000, Pakistan

Thiophene derivatives are considered biologically very active as these are used as antiallergic, anti-diabetic, antitumor, anticonvulsant as well as antiviral agents. Thiophene based compounds also find applications in optoelectronics, azo-dyes as well as biodiagnostics. Thiophene based esters were synthesized in the presence of N,N'-dicyclohexylcarbodiimide (DCC) as coupling agent 4-dimethylaminopyridine (DMAP) as catalyst and dichloromethane (DCM) as solvent. A series of ester derivatives of 5-bromothiophene-2-carboxylic acid was prepared by using amyl alcohol and 2-Phethanol in excellent yields. Suzuki cross coupling reaction was employed for C-arylation of Thiophene based esters in the presence of Pd (0) as catalyst and K₃PO₄ as base. Suzuki cross coupling reaction was employed for this purpose because of its mild reaction conditions. A variety of aryl boronic acids bearing electron rich as well as poor groups was employed in Suzuki reaction using dioxane/water and dry toluene as solvent. Yields were maximum when dioxane/ water system was used as solvent. Possibly this was due to high solubility of aryl boronic acids in aquatic organic solvent. The newly synthesized derivatives of 5-bromothiophene-2-carboxylic acid were biologically active because of their high spasmolytic activity. Phenethyl 5-(3,4-dichlorophenyl)thiophene-2-carboxylate was potentially most active spasmolytic agent having 1.26 EC₅₀ value. Structures of newly synthesized derivatives were analyzed by spectroscopic techniques such as ¹³CNMR and ¹HNMR and theoretically described by DFT calculations.

SYNTHESIS OF FURAN BASED BIPHENYL-4-YL-AMIDE DERIVATIVES VIA Pd(0) CATALYZED SUZUKI CROSS-COUPPLING REACTION AND THEIR BIOLOGICAL ACTIVITIES

Ayesha Siddiq¹
Nasir Rasool^{1*}

¹Department of Chemistry, Government College, University Faisalabad, 38000, Pakistan

The amide functionality has widespread applications in the synthesis of polymers, insecticides, biological, agrochemicals, biotechnology, agriculture and pharmaceutical, including peptides and lactams (antibiotics). 25% of the drug molecules contain an amide bond. Furan-2-Carboxylic acid(4-bromo-phenyl)-amide synthesized by reaction of 4-bromoaniline with 2-Furoyl chloride in presence of Dichloromethane and Triethylamine followed by its derivative preparation by adopting the Suzuki Cross-coupling reactions using a variety of Aryl Boronic Acids under trivial reaction condition in the presence of Pd(PPh₃)₄ and K₃ PO₄/ Na₂CO₃ /CsCO₃ as base, the derivatives of furoyl amide synthesized by Suzuki cross-coupling reaction. Biological activities have been checked of the synthesized compounds. Synthesized compounds have been checked for antibacterial activities against staphylococcus aureus, and escherichia coli.

WET CHEMICAL SYNTHESIS AND CHARACTERIZATION OF CdS AND ZnS NANOPOWDER

Suresh KUMAR

Department of Physics, MMEC, Maharishi Markandeshwar (Deemed to be University),
Mullana, Ambala-133207, Haryana, India

ORCID: 0000-0002-1623-3349

ABSTRACT

The growth of particles having size in the range of 1-100 nm (i.e., nanoparticles) are remain the foremost interdisciplinary area of research from the last three decades. At present group II-VI semiconductors are performing a key role in the modern technology and devices. In this work, nanopowder of CdS and ZnS have been synthesized via simple and less expensive, wet chemical method in the presence of glucose which acts as capping agent and stabilizer. The structure, morphology, composition and optical features of the synthesized nanopowders were analyzed using X-ray diffraction (XRD), Fourier transforms infrared spectroscopy (FT-IR), scanning electron microscopy (SEM), energy dispersive spectroscopy (EDS) and UV-visible spectroscopy. The structural analysis shows that both CdS and ZnS nanopowders are of polycrystalline nature having hexagonal packing structure. The average particle size of the samples was calculated using popular Debye-Scherrer formula. SEM images show the symmetric arrangement of the particles in both the samples. FTIR spectral analysis displayed the characteristic peaks for Cd-S and Zn-S bonds and confirm the formation of desired nanoparticles. UV-visible spectral analysis of both the samples show a shift in absorption edge (blueshift) *w.r.t.* their bulk counterpart. The optical band gap was estimated using Tauc's plot.

Keywords: ZnS, CdS, Wet Chemical Synthesis, XRD, FTIR, Tauc's Plot

1. INTRODUCTION

Last few years have witnessed a rapid growth in the synthesis of nanostructures of different materials like metals, semiconductors, ceramics, oxides, etc., in various nano forms like such as quantum dots, nanoparticles, nanowires, nanosheets, etc., (Suresh, 2013). Semiconductor nanoparticles showed a gigantic potential in the area of sensors and transducers, electronics and medical sectors, energy generation and harvesting, environmental remediation and waste water treatment, etc. Among various groups of nanomaterials, II-VI group compound binary nanostructures of CdS, ZnS, CdSe, ZnSe etc., have arisen as important materials for the in various fascinating applications (Suresh, 2013, Isshiki & Wang, 2017). However, the increased utilization of nanomaterials in commercial products has caused serious public concern on their toxicity. Nanopowder of semiconductors, *i.e.*, nanocrystals or nanoparticles, are a significant class of materials which displays the quantum size effect where they exhibits unique properties in comparison to their bulk counterparts (Isshiki & Wang, 2017, Khan et al., 2017, (Jeevanandam et al., 2018). Generally, II-VI semiconductors are formed in two

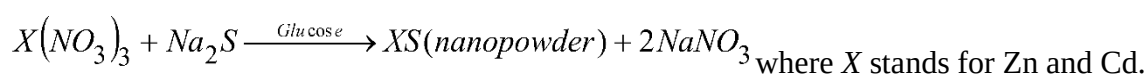
common crystal formations *i.e.*, hexagonal (wurtzite) and cubic (zinc blende). In both structures, the coordination geometry at Zn and S is tetrahedral. Zinc blende structure has more stable cubic form (*fcc*) whereas wurtzite has hexagonal (*hcp*) form. Among II-VI semiconductors, cadmium sulphide (CdS) and zinc sulphide (ZnS) both are *n*-type wide band gap semiconductors having direct band gap transition. CdS is a chalcogenide compound semiconductor having optical band gap (bulk form: 2.42 eV (cubic) and 2.5 eV (hexagonal)) and demonstrated interesting structural, optical and electrical properties and has been employed in various applications like solar cells, photodetectors, light emitting diodes, sensors, water splitting and photocatalysis, etc (Isshiki & Wang, 2017, Ibrahim et al., 2018). ZnS is one of the earlier discovered semiconductor which exhibits large band gap of 3.54 eV (cubic) and 3.91 eV (hexagonal) in bulk forms that has shown versatile properties in various applications including flat panel displays, field emitters, electroluminescence, electrocatalyst, sensors etc., (Osuntokun & Ajibade, 2016, Isshiki & Wang, 2017, Lee & Wu, 2017,).

Semiconductor nanoparticles have been synthesized through various chemical methods like hydrothermal process, sol-gel, micro-emulsion, solvothermal, etc (Dhand et al., 2015). In order control the size and morphology of nanoparticles different capping and stabilizing agents are frequently used which includes mercaptoacetate, ethylglycol, triethelamine, thiophenol, ammonia, etc. But many of them are highly toxic in nature and their use is a risk to the nature. Therefore, the present study aims to synthesize and characterize CdS and ZnS in nanopowder form using a simple and cost effective wet chemical solution method (co-precipitation) in the presence of glucose as a capping and stabilizing agent. Glucose is selected for this because of its abundant, no-toxic and biodegradable in nature.

2. EXPERIMENTAL DETAILS

2.1. Materials and Method

Analytical grade reagents, $\text{Zn}(\text{NO}_3)_2$, $\text{Cd}(\text{NO}_3)_2$ and Na_2S , $\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$, and NaOH , purchased from Merck (India) were used in the synthesis. Both the samples are obtained under similar conditions using $\text{X}(\text{NO}_3)_2$ solution (1M) where $\text{X} = \text{Zn}$ or Cd , Na_2S solution (1 M) was added dropwise with continuous stirring followed by the drop wise addition of glucose solution (1 M). The *pH* of the final solution was maintained at 10 by adding NaOH solution. The final solution was kept under continuous stirring for 3 hours at a temperature 70 °C. Further, the resultant solution is heated and incubated at 80°C for another 5 hours. The precipitates obtained are filtered and final product was dried at 100 °C for 6 hours and then crushed to fine nanopowders. The generalized synthesis process in the present work can be summarized by the chemical equation

2.2. Characterization

The synthesized nanopowders have been characterized using X-ray diffractometer (XRD: PANalytical Xpert-pro), energy dispersive X-ray analyzer (EDX: Quantax, Bruker), scanning electron microscopy (SEM: JOEL), Fourier transmission infra-red (FTIR: Perkin Elmer) and UV-visible spectrophotometer (Perkin Elmer) to analyzed the different properties.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Structural Analysis

XRD spectra for the synthesized nanopowders is presented in Fig. 1. The polycrystalline nature of the synthesized nanoparticles may be confirmed from multiple peaks formation for both the samples. The comparison of observed peak profile with standard jcpds cards have shown that both ZnS and CdS occur in hexagonal structure (jcpds card 10-0454; CdS and jcpds card 05-0566; ZnS). In case of CdS nanopowder, the prominent reflection peak exists at position $2\theta = 26.7^\circ$ correspond to (100) plane. The other prominent diffraction peaks found at $2\theta = 30.8^\circ$, 43.9° and 52.3° which could be indexed to (200), (220), and (311) lattice planes of hexagonal CdS respectively. However, in case of ZnS, the prominent reflection peak exists at position $2\theta = 33.4^\circ$ correspond to (200) plane. The other prominent diffraction peaks found at $2\theta = 28.7^\circ$, 46.9° and 59.4° which could be indexed to (111), (220), and (222) lattice planes of hexagonal ZnS respectively. Moreover, the significant peak broadening of these observed XRD peaks is an indication for the presence of nano-size crystallites in them.

Fig. 1 XRD pattern of CdS and ZnS nanopowder

The average particle size (D) is estimated from full width at half maximum ($FWHM$) of prominent reflection peaks using Debye-Scherrer equation which is found to be 7 nm for CdS nanopowder and 12 nm for ZnS nanopowder.

3.2. Surface Morphology and Compositional Analysis

SEM images of the CdS and ZnS nanopowders (Fig. 2) reveal that nanoparticles are spherical in shape and homogeneously distributed. The individual appearance of nanoparticle support the role of glucose to prevent rapid agglomeration of nanoparticles. From the EDX analysis (Fig 3), it is observed that both the samples are nearly stoichiometric in proportion and peaks of the required elements are also detected.

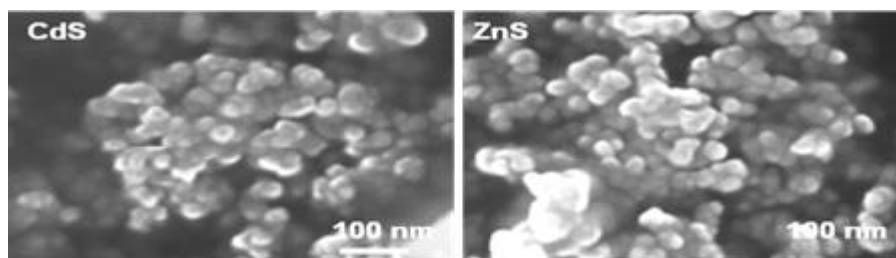

Fig. 2 SEM micrograph of CdS and ZnS nanopowder

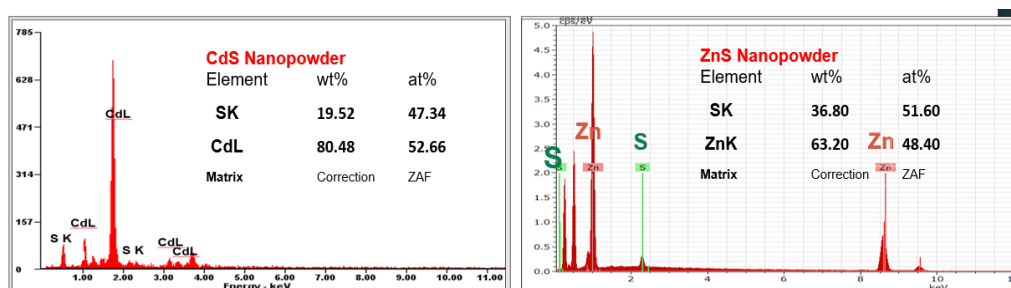

Fig. 3 EDX spectra of CdS and ZnS nanopowder

3.3. FTIR Analysis

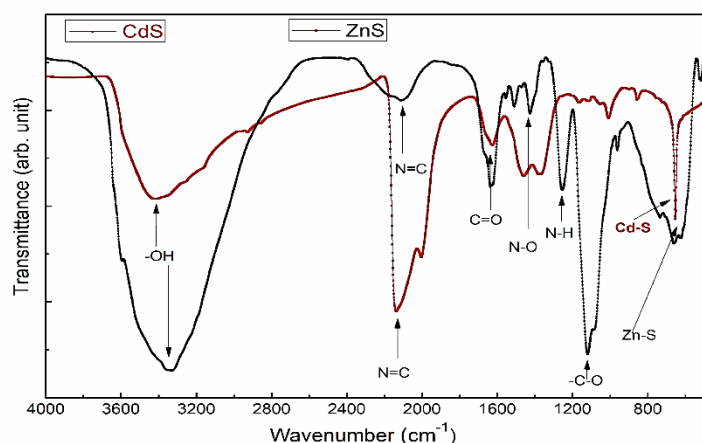

Fig. 4 FTIR spectra for CdS and ZnS nanopowder

FTIR spectra (Fig. 4) are recorded at room temperature to identify the capping of the particles by glucose. Both the CdS and ZnS nanopowder show a broad IR absorption band and a medium peak at 3350 cm^{-1} and 1650 cm^{-1} respectively which are assigned to normal stretching of -OH group of glucose water molecules (Li et al., 2020). Moreover, a very strong peak at 1100 cm^{-1} may be contributed by single bond -C-O stretching of glucose. Thus, presence of -C-O and -OH groups of glucose strengthen the ability to bind metal ions and encapsulation of nanoparticles. It has been reported in the literature that gluconic acid derived from glucose can cap the nanoparticles. Other band and peaks are also observed which belongs to the functional groups involves in the synthesis of nanoparticles. The characteristic peaks of Cd-S and Zn-S are detected at $650\text{-}630\text{ cm}^{-1}$ (Jostar et al., 2015, Aguilar et al., 2017). The occurrence of these peaks confirms the formation of desired CdS and ZnS

nanoparticles.

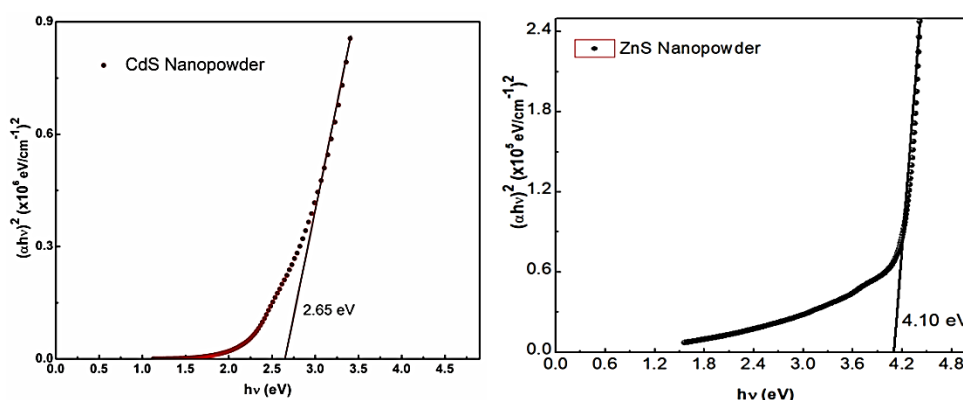

Fig. 4 Tauc's plot for optical band gap of CdS and ZnS nanopowder

3.3. Optical Analysis

Table 1 A comparison of results for both CdS and ZnS nanopowder

Observed Property	CdS (present study)	CdS (literature) (Kanude & Jain, 2017)	ZnS (present study)	ZnS (literature) ((Senapati et al., 2013)
Crystal Structure	Hexagonal	Cubic	Hexagonal	Cubic
Particle Size	10 nm	20 nm	16 nm	5.8 nm
Morphology	Homogeneous & Spherical		Homogeneous & Spherical	Granular
Optical Band Gap	2.65 eV	2.52 eV	4.10 eV	3.8 eV
Blueshift	0.15 eV	0.10	0.20	0.26 eV

UV-visible spectroscopy was used to study the optical absorption by the nanoparticles and it has been found that absorption edge has been shifted toward lower wavelength side in comparison to bulk value. It means that for both the sample a blueshift in absorption edge is found which directly confirms the presence of nanoparticles in the samples. The optical band gap has been calculated using Tauc's plot as shown in Fig. 4. The high optical band gap values as compared to bulk values arise due to quantum confinement effect. All the observed values are compared and it has been observed that results of the present study are compatible to the earlier published reports on different capping agents (Table 1).

4. CONCLUSION

This work reports synthesis of CdS and ZnS nanopowder using wet chemical approach in the presence of glucose. The samples are characterized for different analysis XRD, SEM, EDX, FTIR and UV-visible spectroscopy. The synthesized nanoparticles are observed to have hexagonal structure and polycrystalline nature. The stoichiometric

proportion, homogeneous distribution and spherical morphology of the nanoparticles displayed the effect of glucose. Further supported by the appearance of the -OH and -C-H stretching vibrations in FTIR analysis. A blueshift in the absorption edge for both the samples support high optical band gap because of the quantum confinement effect.

REFERENCES

- Aguilar, O., Tzompantzi, F., Pérez-Hernández, R., Gómez, R., & Hernández-Gordillo, A. (2017). Novel preparation of ZnS from Zn 5 (CO 3) 2 (OH) 6 by the hydro- or solvothermal method for H 2 production. *Catalysis Today*, 287, 91–98. <https://doi.org/10.1016/j.cattod.2016.11.042>
- Dhand, C., Dwivedi, N., Loh, X. J., Jie Ying, A. N., Verma, N. K., Beuerman, R. W., Lakshminarayanan, R., & Ramakrishna, S. (2015). Methods and strategies for the synthesis of diverse nanoparticles and their applications: a comprehensive overview. *RSC Advances*, 5(127), 105003–105037. <https://doi.org/10.1039/c5ra19388e>
- Ibrahim, I., Lim, H. N., Mohd Zawawi, R., Ahmad Tajudin, A., Ng, Y. H., Guo, H., & Huang, N. M. (2018). A review on visible-light induced photoelectrochemical sensors based on CdS nanoparticles. *Journal of Materials Chemistry B*, 6(28), 4551–4568. <https://doi.org/10.1039/c8tb00924d>
- Isshiki, M., & Wang, J. (2017). Wide-Bandgap II-VI Semiconductors: Growth and Properties. *Springer Handbook of Electronic and Photonic Materials*, 1–1. https://doi.org/10.1007/978-3-319-48933-9_16
- Jeevanandam, J., Barhoum, A., Chan, Y. S., Dufresne, A., & Danquah, M. K. (2018). Review on nanoparticles and nanostructured materials: history, sources, toxicity and regulations. *Beilstein Journal of Nanotechnology*, 9, 1050–1074. <https://doi.org/10.3762/bjnano.9.98>
- Jostar. T, S., Devadason, S., & Suthagar, J. (2015). Effect of CdS layers on opto-electrical properties of chemically prepared ZnS/CdS/TiO₂ photoanodes. *Materials Science in Semiconductor Processing*, 34, 65–73. <https://doi.org/10.1016/j.mssp.2015.02.021>
- Kanude, K., & Jain, P. (n.d.). *CdS Nanoparticles: Green Synthesis Method and Capping Agent's Effect on its Crystallite Size*. Retrieved September 19, 2021, from <https://www.jocpr.com/articles/cds-nanoparticles-green-synthesis-method-and-capping-agents-effect-on-its-crystallite-size.pdf>
- Khan, I., Saeed, K., & Khan, I. (2017). Nanoparticles: Properties, applications and toxicities. *Arabian Journal of Chemistry*, 12(7). <https://doi.org/10.1016/j.arabjc.2017.05.011>
- Lee, G.-J., & Wu, J. J. (2017). Recent developments in ZnS photocatalysts from synthesis to photocatalytic applications — A review. *Powder Technology*, 318, 8–22. <https://doi.org/10.1016/j.powtec.2017.05.022>
- Li, Y., Chen, Y., Zhang, H., Lam, C. W. K., Li, Z., Wang, C., Zhao, Y., Zhang, W., & Jiang, Z. (2020). Immobilization of cell membrane onto a glucose-Zn-based porous coordination polymer and its application to rapid screening of potentially active compounds from *Vaccinium corymbosum* L. leaves. *Microchimica Acta*, 187(11). <https://doi.org/10.1007/s00604-020-04612-0>
- Osuntokun, J., & Ajibade, P. A. (2016). Structural and Thermal Studies of ZnS and CdS Nanoparticles in Polymer Matrices. *Journal of Nanomaterials*, 2016, 1–14. <https://doi.org/10.1155/2016/3296071>
- Senapati, U. S., Jha, D. K., & Sarkar, D. (2013). Green Synthesis and Characterization of ZnS nanoparticles. *Research Journal of Physical Sciences*, 1(7), 1–6. http://www.isca.in/PHY_SCI/Archive/v1/i7/1.ISCA-RJPS-2013-035.pdf
- Suresh, S. (2013). Semiconductor Nanomaterials, Methods and Applications: A Review. *Nanoscience and Nanotechnology*, 3(3), 62–74. <http://article.sapub.org/10.5923.j.nn.20130303.06.html>

EPOXIDE RING OPENING REACTION AS A FACILE SYNTHETIC APPROACH TOWARDS UNNATURAL/COMPLEX AMINO ACIDS

Ameer Fawad Zahoor

Department of Chemistry, Government College University, Faisalabad-Pakistan

Abstract

Chelated amino acid esters have been used as nucleophiles for the ring opening of epoxides. Boron trifluoride diethyletherate has been used as lewis acid and LDA/LHMDS have been used as bases whereas ZnCl_2 has been used as chelating salt. The reaction yielded γ -hydroxy α -amino acids in good yields and the obtained γ -hydroxy α -amino acids were exploited as precursors to further synthetic manipulations. γ -Hydroxy α -amino acids were subsequently oxidized and corresponding ketones were obtained in good yields. Isonitrile-based multi component reactions (IMCRs) have been utilized for the synthesis of α -amino and α -hydroxy acids *via* Ugi and Passerini reactions. Our synthetic methodology provides a straight forward approach to access complex amino acids over only few steps.

Keywords: Amino acids, Epoxides, Ugi reaction, IMCRs, Passerini reaction.

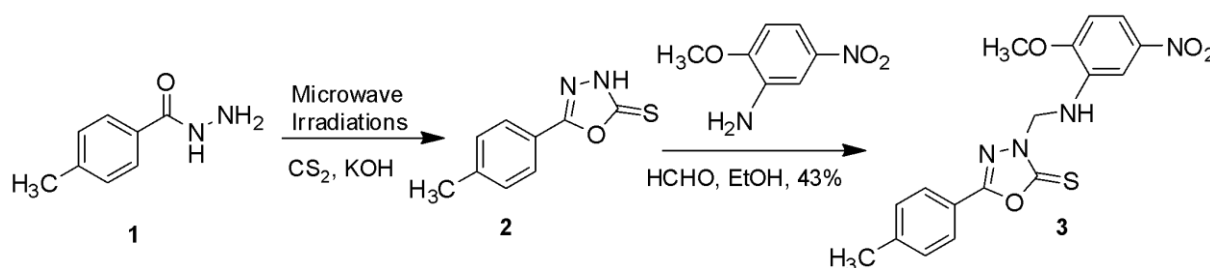
DESIGN AND SYNTHESIS OF MANNICH BASE DERIVATIVE OF OXADIAZOLE AS A POTENT THYMIDINE PHOSPHORYLASE INHIBITOR

Dr. Zulfiqar Ali Khan

Department Zulfiqar Ali Khanof Chemistry, Government College University,
Faisalabad-38000, Pakistan.

ABSTRACT

As a matter of fact, that the thymidine phosphorylase inhibitors are considered potential anti-tumor agents. The oxadiazole derivative **3** was designed and synthesized by a simple and facile synthetic route (**Scheme 1**). The biological assay revealed that the compound **3** displayed good inhibitory activity against thymidine phosphorylase at low micromolar concentration. In the current study, the most active compound **3** with IC_{50} values $14.40 \pm 2.45 \mu M$. Further, molecular docking studies were performed on the most active compound **3** to show their binding mode.

Scheme 1

Keywords: 1,3,4-Oxadiazole-2-thione, Mannich bases, Thymidine phosphorylase inhibitors

SOKAK YİYECEKLERİ ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Serkan GÜN

Siirt Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü,
ORCID: 0000-0002-2501-1078

ÖZET

Bu araştırmada giderek artan bir öneme sahip olan sokak yiyecekleri alanındaki çalışmaların bibliyometrik analizinin gerçekleştirilmesi ve alanın kavramsal yapısını ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, 1982-2020 yılları arasında sokak yiyecekleri ile ilgili bilimsel çalışmalar; yayın türü, ülke, anahtar kelime ağı gibi çeşitli bibliyometrik özellikler doğrultusunda analiz edilmiştir. Araştırmada veri kaynağı olarak Scopus veri tabanı kullanılmış ve 541 adet yayın analize dahil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sokak Yiyecekleri, Sokak Satıcıları, Bibliyometrik Analiz, R Programı, Vosviewer

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCHES MADE ON STREET FOODS

ABSTRACT

In this research, it is aimed to make bibliometric analysis of studies in the field of street foods which have gradually increasing importance, and to present the conceptual structure of this research field. In this regard, scientific studies on street foods made between the years of 1982 and 2020 were analysed according to various bibliometric features such as publication type, country, keyword and etc. As the data resource, Scopus database was used in the research, and 541 studies were added into analysis process.

Keywords: Street Foods, Street Vendors, Bibliometric Analysis, R Program, Vosviewer

1. GİRİŞ

İnsanların büyük çoğunluğu sosyal ve kültürel sebeplerden dolayı zamanının büyük çoğunluğunu dışarda geçirmekte ve bu süre zarfı boyunca da dışarıda yemek yemektedir. Bu bağlamda, sokak yiyecekleri her an erişilebilir bir yiyecek olarak tercih edilmeye başlanmıştır. FAO'ya göre her gün 2,5 milyar civarında insan sokak yiyeceklerini tüketmektedir (FAO, 2009). Sokak yiyecekleri, sokak satıcıları tarafından sokaklarda veya ortak kullanım alanlarında satılan ve tüketici tarafından başka bir işlem gerektirmemeden, kısa süre içinde tüketilebilen yiyecekler ve içecekler şeklinde tanımlanmaktadır (Chamsopy ve Van Italy, 1992). Literatürde sokak yiyeceklerinin farklı açılardan ele alındığı görülmektedir. Söz gelimi gıda güvenliği açısından değerlendirilen araştırmalarda, sokak yiyeceklerini hazırlayan satıcıların gıda güvenliği, bilgi düzeyleri,

kullanılan malzemenin hammaddesi, kalitesi, altyapı olanakları ve çevreye yarattığı etkiler değerlendirilmiştir (Liu vd., 2014; Aluko vd., 2014).

Kültürel açıdan ele alınacak olursa, sokak yiyeceklerinin içeriği, hazırlanışı, sunumu ve beraberinde tüketim şekliyle bölgeye özgü yemek kültürünün de keşfedilmesini sağlamakta ve böylece yerel kültürün de bir parçası olmasını sağlamaktadır (Choi vd., 2010; Privitera ve Nesci, 2015). Sokak yiyecekleri, genellikle bölgeye özgü damak tatlarından oluşmakta ve bölgenin yeme içme kültüründen şekillenmekte ve gelişmektedir. Bu nedenle, sokak yiyecekleri sundukları yöresel lezzetler ile bölgenin yemek kültürünü temsil etmekte ve önemli bir gastronomik çekicilik unsuru olmaktadır (Bhawmik, 2005). Böylece, sokak yiyecekleri turistlere, bölge kültürünü öğrenme, yerel halk ile iç içe olarak sosyalleşme imkânı sağladığından turizm için de önemi giderek artmaktadır (Choi vd., 2013). Bu kapsamda, sokak yiyecekleri yemek kültürüne ve farklı lezzet arayışı içinde olan turistin ilgisini çekerek ülke turizmine katma değer sağlamaktadır.

Tüketim boyutundan değerlendirildiğinde ise, sokak yiyeceklerinin benzersiz tadı, uygunluğu, ulaşımının rahat olması, yerel lezzete özgü olması, zamandan tasarruf gibi özellikler sıralanabilir (Tinker, 1999; Rane, 2011). Sokak yiyecekleri ile birlikte yerel lezzetleri deneyimlemek, tüketim anında sosyal ilişkiler kurmak tüketicilerin hedonik algısını etkileyecektir (Karsavuran ve Özdemir, 2017). Ayrıca sokak yiyecekleri ekonominin güçlenmesine katkı sağlayarak, yerel kültürün tanıtılması ve gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Proiette vd., 2014).

2. METODOLOJİ VE BULGULAR

2.1. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, sokak yiyecekleri alanında ele alınan bilimsel yayınları incelemektir. Araştırmada bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometri, alanında yayınlanmış bilimsel çalışmaların değerlendirilmesini sağlamaktadır (Zupic ve Cater, 2015 tezdin alıntı). Dolayısıyla, çalışma nitel yapıda olup ikincil veri kaynakları kullanılmıştır. Bibliyometrik analizlerde araştırma yapılan alandaki yayınların yazar, konu, atıf yapılan kaynak vb. kaynaklar istatistiksel olarak incelenir ve yayınların kavramsal haritası ortaya konulur (Bozkurt ve Çetin, 2016). Çalışmanın verileri yayın zenginliği açısından kendisini kanıtlamış olan Scopus veri tabanında 1982 ve 2021 yılları arasında “Street food” (sokak yiyecekleri) araştırma başlığından çıkan sonuçlar oluşturmaktadır. Araştırmada Scopus üzerinden 1982-2021 yılları arasında “Street food” anahtar kelimesi yazılarak 626 adet yayın elde edilmiştir. Filtreleme olarak doküman tipinde doküman ve doküman incelemesi seçilerek ortaya çıkan 541 adet yayın Bibtex formatında bilgisayara indirilip R studio programı kullanılarak çalışmaların birbirleri ile arasındaki bağ Vosviewer ile görselleştirilmiştir.

2.2. Bulgular ve Tartışma

Scopus veri tabanında “Street food” araması yapıldıktan sonra R programlama diline çevrilen yayınların tanımını oluşturan genel bulgulara ait sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Yayınların tanımını oluşturan genel bulgular

Dokümanlar	541
Dergiler (Kaynaklar)	315
Anahtar Kelimeler (Id)	2399
Yazarın Anahtar Kelimeleri (De)	1301
Aralık	1982-2021
Makale Başına Ortalama Atıf Sayısı	11,51
Referanslar	18030
Yazarlar	1788
Yazar Profilleri	2149
Tek Yazarlı Makale Sayısı	87
Çok Yazarlı Makale Sayısı	1701
Yazar Başına Düşen Makale	0,303
Makale Başına Düşen Ortak Yazar Sayısı	3,97
İş birliği İndeksi	8,83

Kaynak: R Studio, 2021.

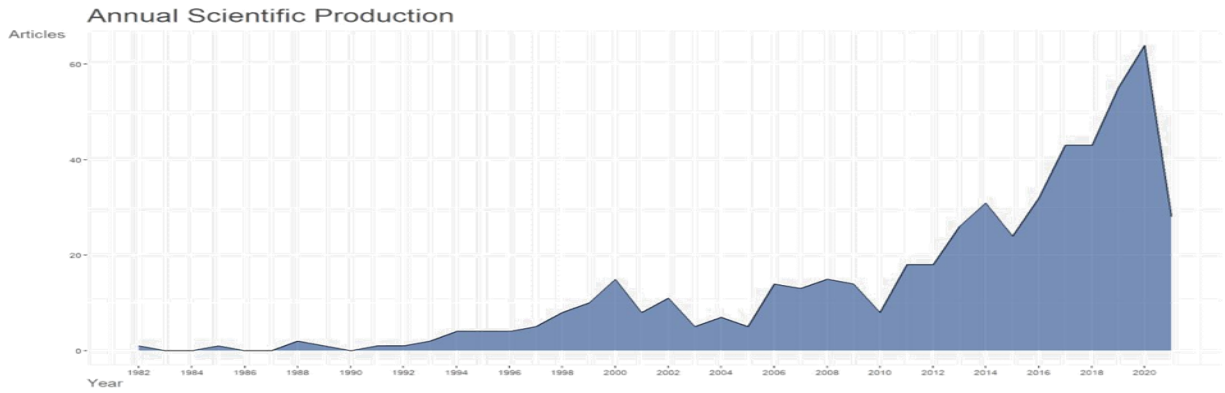
Tablo 1 incelendiğinde, 1982-2021 yılları arasında 541 doküman bulunmuştur. Dokümanların yayınladığı kaynak sayısı ise 315 adettir. Toplam anahtar kelime sayısı ise 2399 olarak hesaplanmıştır. Yayınların hangi dergilerde kaç adet yayımlandığını gösteren veriler ise Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yayınların yayımlandığı dergiler ve sayıları

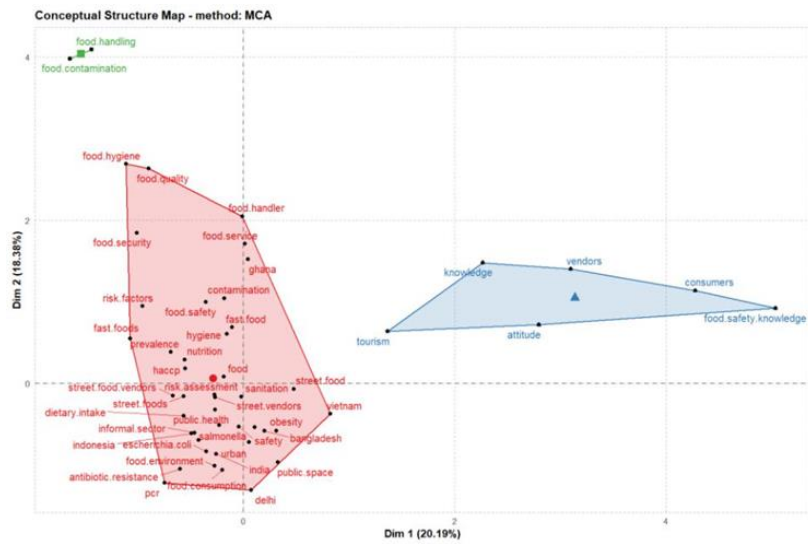
Food Control	31
Food Culture and Society	12
Journal of Food Protection	11
Public Health Nutrition	10
International Journal of Enviromental Research and Public Health	10
International Food Research Journal	9
Journal of Food Safety	8
World Review of Nutrition and Dietetics	8
British Food Journal	7
Plos One	7
Food Research	6
International Journal of Food Microbiology	6
BMC Public Health	5
Ciencia E Saude Coletiva	5

Current Research in Nutrition and Food Science	5
Nutrition and Health	5
Agriculture and Human Values	4
Cahiers Sante	4
International Journal of Enviromental Health Research	4

Tablo 2 incelendiğinde ise, yayın sayısı en çok olan dergi yiyecek kontrolü (Food Control) ve Yiyecek Kültürü ve Toplum (Food Culture and Society) dergilerinde yer almaktadır. Buradan yola çıkarak sokak yiyecekleri kavramının gıda güvenliği, kültür ve toplum konularında öne çıktığı söylenebilir. Ayrıca Şekil 1’de sokak yiyecekleri alanındaki yayınların ortak atıfta bulunduğu ve bu alandaki etkin bilimsel yayınların yayımlandığı dergilerin ağ örüntüsü yer almaktadır. Şekil 1 ise, yıllara göre sokak yiyecekleri üretim miktarını göstermektedir. Şekil 1 incelendiğinde ise, sokak yiyeceklerine artan bir ilgi olduğu görülmektedir. 2010-2016 yıllarında kısmen büyük bir artış görülmekte ve 2020 yılında konunun popüler hale geldiği görülmektedir.

Şekil 1. Yıllara göre bilimsel üretim miktarı

Şekil 2. Kavramsal ağ haritası

Şekil 2’de makalelerde adı geçen anahtar kavramlar kullanılarak birbirlerine göre yakınlık veya uzaklıkları faktör analizi kullanılarak kavramsallaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kavramsal yapı haritasının üç ana kümeden oluştuğu görülmektedir. Ana küme kırmızı ile temsil edilirken, kümede yer alan konular incelendiğinde ise sokak yiyecekleri ile ilgili bir yapıyı temsil ettiği görülmektedir. İkinci grup mavi ile gösterilmekte ve tüketici tutumunu ve gıda güvenliği ve bilgisi terimlerinden oluşmakta son grup ise yeşil renkte olup yiyecek işleme sürecini oluşturmaktadır. Bu kavramsal yapı sokak yiyecekleri ile ilgili anahtar kelimeler hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 3. En çok atıf alan makaleler

Yayın Adı	Yazar(lar)	Yayın Yılı	Atıf Sayısı	Yıllık Ortalama Atıf Sayısı	Dergi
Street foods in Accra, Ghana: how safe are they?	Patience Mensah, Dorothy Yeboah-Manu, Kwaku Owusu-Darko, Anthony Aklorley	2002	204	10,20	Bulletin of the World Health Organization
Street vended food in developing world: hazard analyses	Sharmila Rane	2011	103	9,36	Indian J Microbiol
Food safety knowledge and practices of street food vendors in the city of Abeokuta, Nigeria	A. M. Omemu, S. T. Aderoju	2008	90	6,42	Food Control
The role of theoretical food safety training on Brazilian food handlers' knowledge, attitude and practice	Diogo Thimoteoda Cunha, Elke Stedefeldt, Veridiana Verade Rosso	2014	86	10,75	Food Control
Microbiological quality and safety of ready-to-eat street-vended foods in Johannesburg, South Africa	Francina Mosupye, Alexander Holy	1999	85	3,69	Journal of Food Protection
The street food trade in Africa: safety and socio-environmental issues	Etok O. Ekanem	1988	84	3,50	Food Control
Keeping up appearances: perceptions of street food safety in Urban Kumasi, Ghana	Thilde Rheinländer, Mette Olsen, John Abubakar Bakang, Helle Samuelsen	2008	79	5,64	Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine
Poor food hygiene and housing as risk factors for typhoid fever in Semarang, Indonesia	M. Hussein Gasem, M. M. Keuter, R. R. Djokomoeljanto	2001	76	3,61	Tropical Medicine and International Health
Microbiological hazard identification and exposure assessment of street food vending in Johannesburg, South Africa	Francina M. Mosupye, Alexander von Holy	2000	75	3,40	International Journal of Food Microbiology
Working women in an urban setting: traders, vendors and food security in Accra	Carol E. Levini, Daniel G. Maxwell, Clement Ahiadeke	1999	67	2,91	World Development
Practices, knowledge and risk factors of street food vendors in Uganda	Charles Muyanja, Leontina Nayiga, Namugumya Brenda, George Nasinyama	2011	62	5,63	Food Control
Nutritional contribution of street foods to the diet of people in developing countries: a systematic review	Nelia Patricia Steyn, Zandile Mchiza, Jillian Hill, Peter Jacobs	2014	61	7,62	Public Health Nutrition
Foodborne pathogens recovered from ready-to-eat foods from roadside cafeterias and retail outlets in Alice, Eastern Cape Province, South Africa: public health implications	Miriam R. Nyenje, Collins E. Odadjare, Nicoline F. Tanih, Ezekiel Green, Roland N. Ndip	2012	60	6,00	Int. J. Environ. Res. Public Health
Safety and quality evaluation of street foods sold in Zaria, Nigeria	V. J. Umoh, M. B. Odoaba	1999	60	2,60	Food Control
Food safety knowledge, attitudes and practices of street food vendors and consumers in Port-au-Prince, Haiti	S. Samapundo, R. Climat, R. Xhaferi, F. Devlieghere	2015	59	8,42	Food Control
Vulnerability to food insecurity in urban slums: Experiences from Nairobi, Kenya	Klimani-Murage, L. Schofield, F. Wekesah, C. Kyobutungi, A. Ezech	2014	59	7,37	Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine

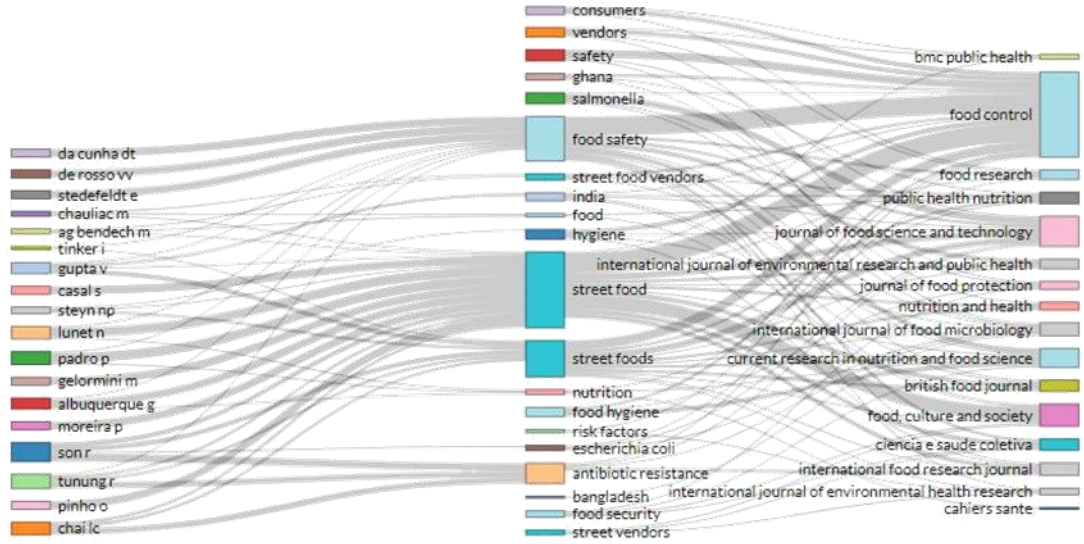
Hygienic status assessment of dish washing waters, utensils, hands and pieces of money from street food processing sites in Ouagadougou (Burkina Faso)	Barro Nicolas, Bello Abdoul R, Savadogo Aly, Ilboudo A. Jules	2006	59	3,68	African Journal of Biotechnology
Microbiological quality of selected street foods from a restricted area of Sao Paulo city, Brazil	Agnes Hanashiro, Marisa Morita, Maria H. Matte, Elizabeth A F. S. Torres	2005	59	3,47	Food Control
Typhoid fever in Ujung Pandang, Indonesia - high-risk groups and high-risk behaviours	Johan P. Velema, Germaine van Wijnen Santa Jota	1997	55	2,20	Tropical Medicine and International Health
Prevalence of enterotoxigenic staphylococcus aureus and shigella spp. in some raw street vended Indian foods	Moushumi Ghosh, Sidhi Wahi, Mukesh Kumar, Dr. Abhijit Ganguli	2007	53	3,53	International Journal of Environmental Health Research

Tablo 3 incelendiğinde 1982-2020 yılları arasında ele alınan 546 makaleden en fazla atıf alan ilk 20 makaleye yer verilmektedir. Mensah vd. (2002) tarafından yazılan “Gana, Accra’da sokak yemekleri ne kadar güvenli?” başlıklı makale sokak yiyecekleri konusunda en fazla atıf alan makaledir. Rene (2011) sokak yiyeceklerinden kaynaklanan risk faktörlerine atıfta bulunarak, sokakta satılan yiyeceklerin mikrobiyolojik sorunların anlaşılması ve tehlikeli olabilecek davranışların belirlenmesi amacıyla gerçekleştiren çalışma en fazla atıf alan ikinci makale olmuştur.

Tablo 4. Sokak yiyecekleri alanındaki en etkili 10 yazar

Yazar	h_indeks	g_indeks	m_indeks	TC	NP
Son, R.	6	9	0,4	87	9
Gupta, V.	4	7	0,571	74	7
Chai, L. C.	5	6	0,333	41	6
Lunet, N.	3	4	0,75	22	6
Padro, P.	3	4	0,75	22	6
Tunung, R.	5	6	0,333	41	6
Albuquerque, G.	2	4	0,5	19	5
Casal, S.	2	3	0,5	13	5
Chauliac, M.	4	5	0,154	38	5
Da Cunha, D. T.	5	5	0,625	154	5

Tablo 4’te sokak yiyecekleri alanına en çok katkıda bulunan ilk 10 yazarın h indeksi toplam atıfları (TC), yayın sayısı (NP) yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde Son, R’nin h indeksi (6), TC (87) ve NP’si (9) en yüksek olduğu ve sokak yiyecekleri alanında en önde gelen araştırmacı olduğu söylenebilir. Şekil 3’deki referans, yazar ve anahtar kelimelere ait üç alan grafiği Son R’nin çalışmalarında sokak yiyecekleri, antibiyotik, anahtar kelimelerini kullandığını göstermektedir.

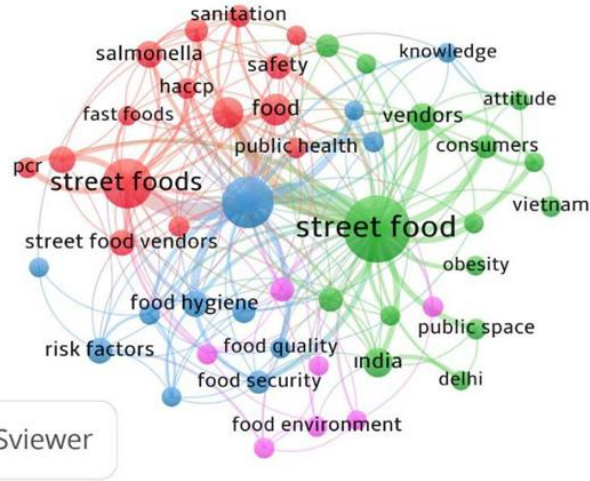

Şekil 3. Yazar, anahtar kelimeler ve dergilere ait üç alan grafiği

Tablo 5’te sokak yiyecekleri alanında en çok çalışma yayınlanmış 10 ülke yer almaktadır. Tabloda yer alan çalışmalar yayınladığı dergilerin bağlı bulunduğu ülkeler değildir. İlgili liste araştırmayı gerçekleştiren yazarların (sorumlu yazar) ülkeleri referans alınarak oluşturulmuştur. Tablo incelendiğinde ilk sırada Hindistan 52 çalışma ile, hemen arkasından 38 çalışma ile Amerika ve 29 çalışma ile Brezilya yer almaktadır. Son sıralarda 9 çalışma ile Çin ve İtalya yer almaktadır.

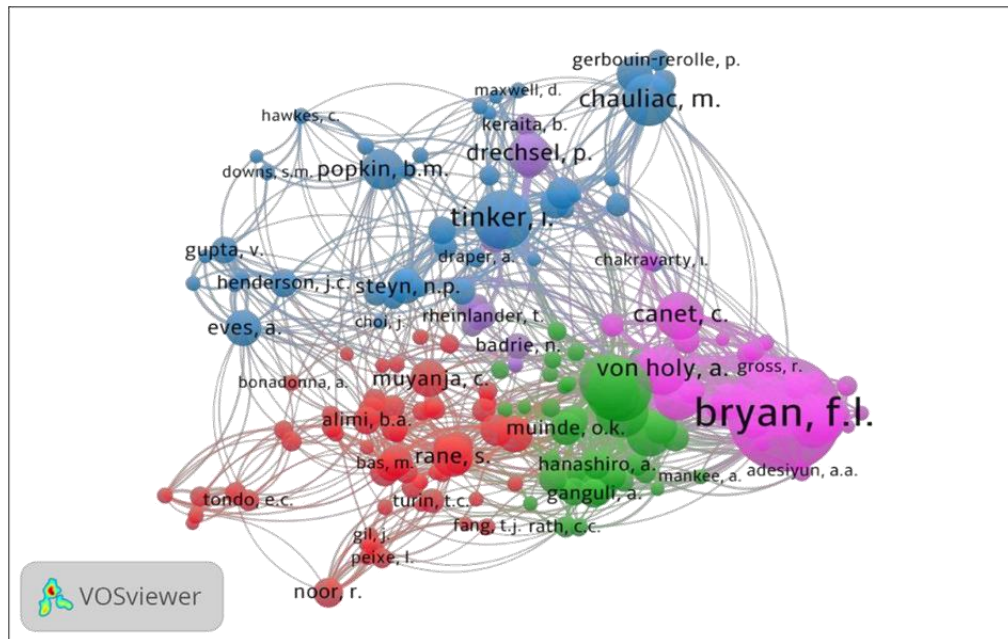
Tablo 5. En fazla çalışma yapılan ülkeler

Ülke	Çalışma Sayısı
Hindistan	52
Amerika	38
Brezilya	29
Malezya	21
Günay Afrika	21
Gana	20
Nijerya	19
Endonezya	18
Çin	17
İtalya	17

Şekil 4. Yayın yıllarına göre kavramlar

Şekil 4’te çalışmaların anahtar kelimeleri ile başlıklarından elde edilen terimlere yıllar içerisinde nasıl bir eğilim olduğunu gösterir. Eşbirliktelik (co-occurrence/coward) analizi “sokak yiyecekleri” alanında yazılmış çalışmalarda yer alan anahtar kelimelerin beraber kullanım durumuna göre ağdaki güçleri ve kümeleri belirlenmektedir. Ağ durumunda aynı renkteki elemanlar kümeleri ifade ederken, düğümlerin büyüklükleri ise kullanılan terimlerin sıklığını göstermektedir. Kümedeki düğümlerin birbirine yaklaşması beraber kullanım sıklığını arttığını göstergesidir. Şekil incelendiğinde kümelere ait en belirgin terimi “sokak yiyeceği, yiyecek, yiyecek satıcıları” olduğu görülmektedir.

Şekil 5. Yazarlara ait birlikte atıf ağı

Ortak atıf, iki yayının beraber alıntılanma frekansı olarak ifade edilmektedir. Bu yayınların diğer yayınlarda fazla tekrar etmesi atıf ağındaki düğümleri o kadar büyütecek ve birbirine yaklaştıracaktır. Sokak yiyecekleri kavramının geçtiği dergilerde yer alan makalelerin birlikte atıf ağları şekil 5’te gösterilmiştir. Ağda yer alan önemli yere sahip yazarların mavi, mor, kırmızı ve yeşil renklerinde kümelandıkları görülmektedir. Aynı renkteki ve birbirine yakın düğümlerin temsil ettiği yazarlar diğer makalelerin kaynaklarında daha sık birlikte görülmektedir.

3. SONUÇ

Bu araştırmada sokak yiyecekleri alanının kavramsal yapısı incelenerek gelecekte bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sunulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda literatürde yer alan 541 yayın (makale ve inceleme çalışması) sistematik bir şekilde analize dahil edilmiştir. Analize dahil edilen çalışmalar 1982-2020 yılları arasındaki çalışmalardır. Araştırmada en çok atıf alan çalışmalar Mensah vd. (2002) tarafından gerçekleştirilen “Accra, Gana’daki sokak yemekleri ne kadar güvenlidir” ve Rene (2011) sokak yiyeceklerinden kaynaklanan risk faktörlerinin ele alındığı çalışmalardır. Araştırma kapsamında ayrıca sokak yiyecekleri alanında en çok yayına sahip dergiler belirlenmiştir. Buna göre “Food Control” ve

“Food Culture and Society” dergisi sokak yiyecekleri alanında en çok makale yayınlamış dergilerdir.

Araştırma kapsamında sokak yiyecekleri kavramının ağ haritası ortaya konulmuştur. Bu kavramsal yapı sokak yiyecekleri ile ilgili anahtar kelimeler hakkında bilgi vermekte ve üç farklı grupta toplanmaktadır. Kümeler, sokak yiyecekleri, sokak satıcıları ve gıda güvenliği kavramlarından ortaya çıkmaktadır. Araştırmada dikkate değer diğer bulgu ise en çok atıf alan makaleler incelendiğinde turistlerin sokak yiyeceklerine ilişkin tutumunu inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda ilerleyen çalışmalarda gastronomi ve turizm bağlamında sokak yiyeceklerin incelenmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada sokak yiyecekleri araştırmaları için dikkate değer bir kaynak sunmuş olsa da araştırmada birtakım sınırlılıklar mevcuttur. Araştırma sadece Scopus veri tabanı ile sınırlı tutulmuş ve sadece İngilizce makaleler tercih edilmesi farklı dillerde yapılan çalışmaları ihmal etmektedir. Bununla birlikte Scopus veri tabanı dışında taranan diğer araştırmalara yer verilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Aluko, O., Ojeremi, T. T., Olaleke, D. A., & Ajidagba, E. B. (2014). Evaluation of Food Safety and Sanitary Practices among Food Vendors at Car Parks in Ile Ife, Southwestern Nigeria. *Food Control*, (40), 165-171.
- Barro, N., Bello, A., R, Savadogo, A., & Ilboudo A. J. (2006). Hygienic Status Assessment of Dish Washing Waters, Utensils, Hands and Pieces of Money from Street Food Processing Sites in Ouagadougou (Burkina Faso). *African Journal of Biotechnology*, 11(5).
- Bhowmik, S. K. (2005). Street Vendors in Asia: A Review. *Economic and Political Weekly*, 40(22/23), 2256-2264.

- Bozkurt, Ö. Ç., & Çetin, A. (2016). Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi'nin Bibliyometrik Analizi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), 229-263.
- Choi, J., Lee, A., & Ok, C. (2013). The Effects of Consumers Perceived Risk and Benefit on Attitude and Behavioral Intention: A Study of Street Food. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, (30), 222-237.
- Ekanem, E. O. (1998). The Street Food Trade in Africa: Safety and Socio-Environmental Issues. *Food Control*, 9(4), 211-215.
- FAO. (2009). Good Hygienic Practices in the Preparation and Sale of Street Food in Africa: Tools for Training. <http://www.fao.org/docrep/012/a0740e/a0740e00.HTM> [erişim tarihi: 01.05.2021].
- Gasem, M. H., Dolmans, W. H., Keuter, M. M., & Djokomoeljanto, R. R. (2001). Poor Food Hygiene and Housing as Risk Factors for Typhoid Fever in Semarang, Indonesia. *Trop Med Int Health*, 6(6), 484-490.
- Ghosh, M., Wahi, S., Kumar, M., & Ganguli, A. (2007). Prevalence of Enterotoxigenic Staphylococcus Aureus and Shigella spp. in Some Raw Street Vended Indian Foods. *International Journal of Environmental Health Research*, 17(2), 151-156.
- Hanashiro, A., Morita, M., H. Matté, M., & A. F. S. Torres, E. (2005). Microbiological Quality of Selected Street Foods from a Restricted Area of São Paulo City, Brazil. *Food Control*, 16(5), 439-444.
- Levin, C., Ruel, M. T., Morris, S. S., Maxwell, D. G., Armarklemesu, M., & Ahiadeke, C. (1999). Working Women in an Urban Setting: Traders, Vendors and Food Security in Accra. *World Development*, 27(11), 1977-1991.
- Liu, Z., Zhang, G., & Zhang, X. (2014). Urban Street Foods in Shijiazhuang City, China: Current Status, Safety Practices and Risk Mitigating Strategies. *Food Control*, (41), 212-218.
- Karsavuran, Z., & Özdemir, B. (2017). Understanding Street Food Consumption: A Theoretical Model Including Atmosphere and Hedonism. II. International Conference on Tourism Dynamics and Trends, Sevilla, Spain, 26-29 June 2017, 541-553.
- Kimani-Murage, E. W., Schofield, L., Wekesah, F., Kyobutungi, C., & Ezech, A. (2014). Vulnerability to Food Insecurity in Urban Slums: Experiences from Nairobi, Kenya. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, (91), 1098-1113.
- Mensah, P., Yeboah-Manu, D., Owusu-Darko, K., & Anthony, A. (2002). Street Foods in Accra, Ghana: How Safe Are They?. *Bulletin of the World Health Organization, Bull World Health Organ*, 80(7).
- Mujanya, C., Nayiga, L., Brenda, N., & Nasinyama, G. (2011). Practices, Knowledge and Risk Factors of Street Food Vendors in Uganda. *Food Control*, 22(10), 1551-1558.
- Mosupye, F. M., & Holy, A. (1999). Microbiological Quality and Safety of Ready-to-Eat Street-Vended Foods in Johannesburg, South Africa. *Food Protection*, 62(11), 1278-1284.
- Njenye, M. E., Odjadjare, C. E., Tanih, N. F., Green, E., & NDip, E. (2012). Foodborne Pathogens Recovered from Ready-to-Eat Foods from Roadside Cafeterias and Retail Outlets in Alice, Eastern Cape Province, South Africa: Public Health Implications. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 9(8), 2608-2619.
- Omemu, A. M., & Aderejo, S. T. (2008). Food Safety Knowledge and Practices of Street Food Vendors in the City of Abeokuta, Nigeria. *Food Control*, 19(4), 396-402.
- Proietti, I., Frazzoli, C., & Mantovani, A. (2014). Identification and Management of Toxicological Hazards of Street Foods in Developing Countries. *Food and Chemical Toxicology*, (63), 143-152.
- Privitera, D., & Nesci, F. S. (2015). Globalization vs. Local. The Role of Street Food in The Urban Food System. *Procedia Economics and Finance*, (22), 716-722.
- Rane, S. (2011). Street Vended Food in Developing World: Hazard Analyses. *Indian Journal of Microbiology*, (51), 100-106.
- Rheinländer, T., Olsen, M., Bakang, J. A., Takyi, H., Konradsen, F., & Samuelsen (2008). Keeping Up Appearances: Perceptions of Street Food Safety in Urban Kumasi, Ghana. *Journal Urban Health*, 85(6), 953-964.
- Steyn, N. P., Odjadjare, E. J., Tanih, N. F., Green, E., & Rdip, R. N. (2014). Nutritional Contribution of Street Foods to the Diet of People in Developing Countries: A Systematic Review. *Public Health Nutr.*, 17(6), 1363-1374.

- Thimoteoda-Cunha, D., Stedefeldt, E., & Verade-Rosso, V. (2014). The Role of Theoretical Food Safety Training on Brazilian Food Handlers' Knowledge, Attitude and Practice. *Food Control*, (43), 167-174.
- Tinker, I. (1999). Street Foods into the 21st Century. *Agriculture and Human Values*, 16(3), 327-333.
- Umoh, V. J., & Odoba, M. B. (1999). Safety and Quality Evaluation of Street Foods Sold in Zaria, Nigeria. *Food Control*, 10(1), 9-14.
- Velema, J., Van Wijnen., G., & Jota, S. (1997). Typhoid Fever in Ujung Pandang, Indonesia--High-Risk Groups and High-Risk Behaviours. *Tropical Medicine and International Health*, 2(11), 1088-1094.
- Zupic, I., & Cater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.

THE ROLE OF INDONESIAN NAHDLATUL ULAMA CITIZENS IN THE DEVELOPMENT OF ISLAMIC SOCIAL FINANCE NETWORKS FOR SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

Hery Purwanto

Lecturer, Central Java Al-Qur'an Science University in Wonosobo, Indonesia

Abstract

Nahdlatul Ulama or NU is one of the largest community organizations in Indonesia which certainly has an important role in various aspects of life, including contributing to macroeconomic growth. Economic growth indicators are considered positive if national income and per capita income is high from the previous year, the number of workers is greater than unemployment, and the poverty rate is reduced. On the other hand, economic growth will be considered negative if the three instruments decline. As was the case during the COVID-19 pandemic which resulted in widespread adverse effects, especially for the Indonesian economy. The purpose of this study is to analyze how the role of NU citizens through the Islamic social finance network in building the economy, especially the real contribution to maintaining income levels, unemployment rates, and poverty levels is maintained so that it can be used as a form of sustainable economic development. This research is a literature study with a qualitative descriptive approach that analyzes and describes data from literature studies and various appropriate sources. The data analysis technique used is through the study of the main theory, namely economic growth, sharia social finance networks, and compiling with the conditions carried out by nahdliyin residents, then described through a constructive approach. The findings of this study are that Indonesian NU citizens through the NU coin as a form of Islamic social finance network can maintain the stability of economic growth in Indonesia.

Keywords: Nahdlatul Ulama Community, Islamic Finance Social Network, Sustainable Economic Development.

THE JOURNEY OF KARMA AS A RELIGIOUS TRADITION

Ananda Majumdar

(0000-0003-3045-0056) - ORCID | Connecting Research and Researchers

The University of Alberta (Bachelor of Education after Degree Elementary, Faculty of Education, Community Service-Learning Certificate and Certificate in International Learning, CIL) *
Harvard Graduate School of Education (Professional Education as a Child Development Educator, Certificate in Early Education Leadership (CEEL-Series 2), online) *
Prospective Summer School in History and Archeology (2021-22) - "On the footsteps of Jesus: Jerusalem to Magdala, European University of Rome, Italy
Certificate in Migration Studies, GRFDT, New Delhi, India (Online)
Grant MacEwan University (Diploma in HR Management)
Jadavpur University (Master of Arts in International Relations)
Sikkim Manipal University (Master of Business Administration in HR and Marketing Management)
MBB College, Tripura University (Bachelor of Arts in Political Science)
Antarctic Institute of Canada (Researcher and Writer), Servicing Community Internship Program (SCiP) Funded by the Government of Alberta
Member of Student Panel, Cambridge University Press,
Member of the Association of Political Theory (ATP) University of Massachusetts
Student Member of ESA (European Studies Association), Columbia University, U.S.
General Coordinator, Let's Talk Science, University of Alberta
Early Childhood Educator, Brander Garden after School Parents Association
Book Pecker Fellow, Peace X, India
Intern, Digital Museum and Diaspora, Migration, GRFDT, New Delhi, India
Certificate in Heritage and Cultural Studies in Archeology, Heritage Foundation of Jalgaon and Mumbai, India

Abstract

Karma means any action. Kar means organs of action and ma means producing or creating. Karma, Reincarnation is the major concept of Hinduism where human's pain and suffering exist based on their karmic life in the past and at present, it is not created by the Lord himself or herself but by the human being. Release from all kinds of sin is achievable through the path of devotion, in which a devotee will submit himself or herself to the will of the Lord, through devotional practices, such as prayer, chanting, kirtan etc. Aims to become attached with the God or the Supreme Lord, Sri Rama, Sri Vishnu and attain spiritual liberation, freedom, the path of ethical action, in which an individual chooses to, perform work without attachment to its effects or its outcomes for individual gain. The objective of the paper is to gain knowledge about the incarnation, attachment, detachment and karmic life of Hindu tradition. The outcome of the paper is to gain clear knowledge about the karmic mythology of Hinduism. The methodology has been done through documentary analysis. The feature question is how karma reacts in our life?

Keywords: Devotion, Karma, Dharma, Stages of the Universe, Hinduism, Reincarnation, Moksha, Deity, Suffer, Sanyas, Samsara, Naraka, Puranas, Upanishad, Veda, Vishnu, The Mahabharata.

IMPACT OF EMPLOYEE PERFORMANCE EVALUATION BASED ON COMPREHENSIVE ANALYSIS OF COMPLETED TICKETS IN PERIODIC MANNER ON SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF ITSM IN NON-IT COMPANY

Mehrdad Parsaee

Independent Researcher, Tehran, Iran

Shila KhademiSharifabad

Independent Researcher, Tehran, Iran

ABSTRACT

ITSM is initialism of Information Technology Service Management, it is a new approach compare to traditional IT management approaches and is extremely dependent to processes.

ITSM implementation is a very intricate project, it is compound of Human, technology and processes, requires Business processes and culture change, business reform, trainings and new automation tools. although ITSM has a great potential to bring many competitive advantages for business, even after its implementation the success depends to numerous factors which one is business and staff work culture. ITSM is a great transformation for any business which requires new culture. in this article we are trying to go deep into reasons IT staff are not obligated and committed to new way of work required for ITSM success. ITSM is extremely sensitive about process which all depends on staff commitment specially about tickets (required for any activity like an incident, service, problem, task or change, asset management, SLA delivery which all are part of processes ITSM is built on).It is clear that staff who are required to be committed to this new way of work would rather to resist the change and skip or ditch the process as it requires more effort and considerable overhead for them. Based on my observation and questioners result, companies which assess and evaluate IT staff performance based on a comprehensive analysis of ticket details in a periodic manner are more likely to be successful in using ITSM in their company. Base on business type a yardstick could be defined including number of tickets, type of ticket and average time could suggest an IT staff performance analysis model that can affect positively and encourage them to pay enough attention to commit to ITSM new way of work which leads to higher possibility of successful implementation of ITSM.

Keywords: ITSM, Comprehensive Alanysis, Service Management, Information Technology

IMPACT OF PIT-LATRINE ON SHALLOW WELLS WATER QUALITY OF GBOGIDI AREA OF ILARO, OGUN STATE. NIGERIA

Olugbenga Babajide SOYEMI
Olumuyiwa Abidemi AIKULOLA
Department of Civil Engineering
The Federal Polytechnic, Ilaro

ABSTRACT

In communities where portable water and improved sanitary system are not provided by the government or not available, the use of well as source of water and pit-latrines as means of sanitary disposal become inevitable. The research was conducted in the Gbogidi Area of Ilaro town with a sizeable students' population and the locals. Their source of water and sanitary system are the large numbers of both deep wells and pit latrines. Two pit-latrines and seven adjoining deep wells within 100m radius were considered in this research work. The pit-latrines were located such that three wells fall upward of the ground water flow while the remaining four (4) fall downward the ground water flow. Six (6) samples were picked from each well over a period of three (3) months, from June 2017 to August 2017. Raw water samples collected from the deep wells were analysed to determine the total and faecal coliforms (FC), total suspended solids (TSS), alkalinity, total dissolved solids (TDS), electrical conductivity, nitrates, and pH. The total and faecal coliform ranged 120cfu-2800cfu; Nitrate Nitrogen for all sampling points range from 0.2-3.9mg/l and this was within the 10mg/l WHO guidelines value; Ammonium-nitrogen range was 0.3-1.8mg/l for all sampling points, with 71.4% of total falling within 1.5mg/l WHO recommended value; the pH value is from 6.7 to 7.6; the electrical conductivity values fall within 867-1321 μ S/cm; TDS ranges from 961 to 1143mg/l with WHO recommendation being 1000mg/l and alkalinity between 100 and 211mg/l. The study shows that there is a level of contaminations in the shallow wells within the vicinity of the pit-latrines. This suggests that such water source should be treated before being consumed.

İMAM GAZALÎ'DE TASAVVUF VE FELSEFE

Azat TOKTONALİEV

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Serinyol Kampüs

ORCID: 0000-0003-2968-1922

ÖZET

Hicrî II ve III asırlardan itibaren başlayan bilimlerin tasnifi ve tarifi konusunda, mutasavvıflar tasavvufun tarifini yaparlarken onlar kendilerinin tecrübe ettikleri manevî hallerine göre hareket etmişlerdir. Mesela; Tasavvuf, onların kimine göre güzel ahlak kimilerine göre de bir manevî temizliktir. Bizim çalışacağımız konu Gazâlî'de Tasavvuf ile Felsefenin mezc edilmesi olacağı için İmam Gazâlî'nin tasavvufî ve felsefî düşüncelerinden bahsetmek olacaktır. Gazzâlî'nin tasavvufî kişiliğinin oluşma döneminin başlangıcını tesbit bakımından önemli bir nokta da onun Nîşâbur'daki öğrenimi sırasında, Kuşeyrî'nin öğrencilerinden olup Tûs ve Nîşâbur sûfîlerinin meşhurlarından biri haline gelen Ebû Ali el-Fârmedî'den öğrenim görmesidir. Bu sebeple Gazzâlî'yi tasavvufî pratiklere yönelten kişinin Fârmedî olduğu söylenir. Bununla birlikte onun bu dönemde tasavvufa duyduğu ilgi Fârmedî ile görüşmeleriyle sınırlı kalmış, Fârmedî'nin 477'de (1084) vefatı üzerine Gazzâlî kelâm ve felsefe gibi alanlarla meşgul olmayı sürdürmüştür.

İmam Gazâlî tasavvufa girdikten sonra onun nasıl bir ilim olduğunu açıkladı, kalbe hulul eden ilimleri akli ve şer'î olmak üzere ikiye ayırmıştır. Özellikle akli ilimleri de zarûrî (içgüdüsel) ve iktisâbî / akli (çalışarak elde edilen) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Tasavvuf ilmini, akli ilimlerin iktisâbî kısmının uhrevî bölümüne yerleştirerek, bu ilmin sağlaması yapılabilir bir ilim olduğunu vurgulamıştır. Gazâlî'nin, insanlık adına tasavvuf düşüncesine kattığı çok şey vardır. O, sûfî geleneğin ürünlerini İslam çerçevesinde yeniden yorumlarken felsefeden de istifade etmiştir. Gazâlî, tasavvufa metodolojik bir yaklaşımla onun gelişmesine ve yaygınlaşmasına vesile olmuştur.

Anahtar Kelimeler; Gazâlî, Tasavvuf, Felsefe

SUFİSM AND PHILOSOPHY IN IMAM GHAZALÎ

ABSTRACT

Regarding the classification and description of sciences, which started from the II and III centuries of hijrah, while the Sufis were describing Sufism, they acted according to the spiritual state they experienced. For example; According to some of them, Sufism is a good morality and according to others, it is a spiritual cleansing. Since the subject we will work on will be the amalgamation of Sufism and Philosophy in Ghazali, we will talk about Imam Ghazali's mystical and philosophical thoughts. An important point in determining the

beginning of the formation period of Ghazali's mystical personality is that during his education in Nishapur, he was educated by Abu Ali al-Farmedi, who was one of Kushayri's students and became one of the famous Sufis of Tus and Nishapur. For this reason, it is said that the person who directed Ghazali to mystical practices was Farmedî. However, his interest in Sufism in this period was limited to his meetings with Farmadi, and after Farmadi's death in 477 (1084), Ghazali continued to engage in fields such as khalam and philosophy.

After Imam Ghazali entered Sufism, he explained what kind of science it is, and divided the sciences that enter the heart into two as rational and religious. In particular, he divided the mental sciences into two as essential (instinctive) and acquisition / mental (obtained by working). By placing the science of Sufism in the otherworldly part of the acquisition part of the mental sciences, he emphasized that this science is a science that can be verified. Ghazali has contributed a lot to Sufi thought on behalf of humanity. He also benefited from philosophy while reinterpreting the products of the Sufi tradition within the framework of Islam. Ghazali, with a methodological approach to Sufism, has been instrumental in its development and spread.

Keywords; Ghazali, Sufism, Philosophy

GİRİŞ

Gazzâlî'nin yaşamının ilk evresini oluşturan bu yılların ana temasını el-Munkız'ın başında ifade ettiği gibi hem İslami hem de felsefi ilimlerin, her türlü görüş ve mezhebin cem ve tahsili oluşturmaktadır. Erken yaşta doğduğu yer olan Tûs'ta Kur'ân hıfzı, okuma-yazma, dilbilgisi gibi temel öğrenimini alan Gazzâlî, yine ileri düzeydeki ilköğrenimine, 465/1073'te Ahmed b. Muhammed er-Râzkânî adlı âlimden fıkıh dersleri alarak Tûs'ta başlamış (İbn Hallikân, 1978: 217; es-Sübkî, 1976: 195) daha sonra Cürcân'a giderek burada Nasr el-İsmâîlî'den ders almıştır (es-Sübkî, 1976:15 195). Cürcân'da bir müddet kaldıktan sonra Tûs'a geri dönmüş ve sonrasında Nîşâbûr'a giderek Cüveynî'nin (ö. 478/1085) ders halkasına katılmıştır (İbn Hallikân, 1978: 217; es-Sübkî, 1976: 196). Fıkıhta derinleşme arzusu ve bunun da ötesinde fakih unvanıyla elde edeceği konum, etkinlik ve gücün Gazzâlî'yi harekete geçirdiği ifade edilir (Zerrinkub, 2007: 47). Onun özel olarak Nîşâbûr'u tercih etme nedeninin başında Cüveynî'nin (ö. 478/1085) dersleri gelmekteydi. Ancak Nîşâbûr'da bu dönemde medreselerin çok olması ve vakfiye ve hayratlarıyla ilim tahsili için gelen fakir talebelerin hayatını kolaylaştıran zenginlerin varlığı da burayı tercih etme nedenleri arasında gösterilebilir. (Zerrinkub, 2007: 48).

Gazzâlî de Cüveynî'nin vefatından Bağdat'a varana dek geçen süre boyunca Nizâmü'l-mülk'ün maiyeti ile birlikte Nîşâbûr, Isfahan, Bağdat arasında yolculuklar yaptı. Gittiği yerlerde sultan ve vezirin yönetim sistemiyle dostluk içinde olan fakih ve din âlimleriyle ilişki kuran Gazzâlî kendini gösterme fırsatı bulmuştu (Zerrinkub, 2007: 72-77). 484/1091 yılında Nizâmiye Medreselerine baş müderris olarak tayin edilen Gazzâlî (es-Sübkî, 1976: 197), 488/1094 yılında yaşadığı düşünsel krize kadar burada hocalık vazifesini yürütecektir.

Bu dönemde İslam dünyasında ilmi ve düşünsel birikim kelim, tasavvuf ve felsefenin bütün problemleriyle ortaya konup sistematik açıdan oluştuğu bir düzeyde idi. Bu nedenle bu sistemlerde çözüme kavuşan ve çözümü bekleyen problemler ayrılmış vaziyette idi (Taylan, 1994: 19-20). Böyle bir ortamda çözüm bekleyen sorunları çözmeye en uygun aday olarak Gazzâlî belirmiştir. Bu hususun bir “bilgi” meselesi olduğu da göz önünde bulundurulduğunda Gazzâlî’nin niçin bilgiye sağlam temeller bulma amacıyla yola çıkmış olduğu anlaşılır hale gelecektir. Zira ortada her türlü ihtilafın beslendiği ve çeşitli grupların kendi dünya görüşleri için kullanmaktan durmadıkları dini bilginin doğası sorunu vardır. Bu nedenle Gazzâlî’nin temelli bir arayış içerisinde olduğu söylenebilir.

İLMÎ VE FİKRÎ KİŞİLİĞİ

1. Felsefe

Emevîler Devri’nin ortalarından başlayıp ve yaklaşık 250 yıl süren çeviri faaliyetleriyle antik kültürlerle ait bilimsel ve felsefe ile ilgili eserlerin önemli bir kısmı Arapçaya çevrilmişti. Beytülhikme’nin kadrosu içinde yer alan el-Kindî’nin (ö. 252/866) telif ettiği bilimsel ve felsefî eserlerle adına “İslâm düşüncesi” denilen, insanlık tarihinin düşünce ve tefekkür hareketlerinden biri ortaya çıkmaya başlamıştır. Sonraki dönemlerde İmam Gazzâlî’ye gelene dek, en başta Fârâbî ve İbn Sînâ olmak üzere birçok sayıda düşünür yetişmiştir. İslâm felsefesinin temellerinden birini oluşturan Meşşâîler, düşüncelerinde İslâm’ın inanç esaslarıyla uyum sağlamaya gayret etmişlerdi. Fakat İmam Gazzâlî’ye gelinceye kadar kelâmcılar, hadisçiler ve fâkihler gibi ulemâ “felâsife” diye zikrettikleri bu düşünürlerin düşüncelerine karşı çekimser kalmışlardır. Gazzâlî’yi bu âlimlerden ayırt eden özelliği ise onun kelâm, fıkıh, tasavvuf vs gibi ilim dallarına ek olarak, filozofların düşüncelerini onların metotlarıyla irdeleyip lüzum gördüğü durumlarda tenkit edecek ve onların görüşlerine zıt iddialar ortaya koyacak derecede felsefî zenginliğe sahip olmasıdır.

1. Şüphesizliği ve Bilgi Felsefesi

Muhammed Gazzâlî dinî ilimlerde söz sahibi olduğu gibi aklî ilimlerde de söz sahibi olmuştur. Gazzâlî, hakikati bulma ve zihne yerleştirme isteğinin onun fitratından gelen bir haslete sahip olması, o daha çocuk yaşta iken kör körüne taklit etmekten ve göreneğe dayalı inanç ve uygulamalardan kurtulduğunu açıkça ortaya koymaktadır. (Gazzâlî, 1972). Mîzânü’l-’amel’ adlı eserinin sonun kısmında kuşku duymanın ve bağımsız düşünebilme hürriyetinin hakikate varabilmek için elzem yöntemlerden olduğuna vurgu yapan İmam Gazzâlî geçmişlerinin ve üstatlarının yoluna taassup ve taklitle bağlananları şiddetle eleştirmiştir. Temelinde insanları yanına çekerek sosyal üstünlük sağlama ve mukavemet etme arzusu, bencillik ve kıskançlık duyguları gibi içinde anormal davranış nedenlerin bulunduğu mezhepçiliği kabileciliğe benzetmiştir. O, insanları birilerinin yoluna körü körüne bağlanmaktan uzak durmaya davet etmiştir. (Gazzâlî, 1328).

2. Tasavvufa İlgisinin Başlaması

Gazzâlî'nin tasavvufta rehberinin Ebû Ali el-Fârmedî olduğu nakledilir. (Sübkî, 1324; Tahsin Yazıcı, 2010). Ayrıca İranlı mutasavvıf Abdurrahman Câmî ise (898/1492) Fârmedî'yi Gazzâlî'nin şeyhi olarak tanımıştır. (Lâmi'î 1289) el-Munkız'da anlaşıldığına göre İmam Gazzâlî, tasavvuf ile ilgili, Muhâsibî (ö. 243/857), Ebû Tâlib el-Mekkî (ö. 397/1006) ve Kuşeyrî (ö. 465/1072), Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 298/910), Ebû Bekir eş-Şiblî (ö. 334/945), Ebû Yezîd el-Bistâmî (ö. 260/874) gibi mutasavvıfların kaynaklarını ya da onların sözlerini ihtiva eden kitapları okumuş ve bu minvalde geniş çapta bir donanıma sahip olmuş ve aynı alanda çok kıymetli eserler kaleme almıştır. Tasavvuf ile ilgili telif etmiş olduğu eserlerden bazıları şunlardır: İhyâu ulûmi'd-dîn, Cevâhiru'l-Kur'ân, Mîzânü'l-amel, Minhâcû'l-âbidîn, Bidâyetü'l-hidâye, Kimyâ-yı Saâdet, el-İmlâ 'alâ işkâlâtı'l-İhyâ.

1. Hakikat Arayışında Tasavvufa Yönelmesi

Gazzâlî Nizamiye Medresesinde müderris iken, o güne kadar yaptığı tüm ilmî çalışmalar kendisine adeta şunları söylüyordu: “Âhiret mutluluğunu elde etmek için müttakî olmak ve nefis müdâhede yapıp onu kötü ve zararlı alışkanlıklardan alıkoymaktan başka yolu yoktur. Bunun için atmam gereken ilk adım, gönlümün dünya ile ilgisini kopararak bu fânî evinden uzaklaşmak ve ebedilik diyarına yönelerek bütün çabamla Rabbim'e dönmektir. Bu da olsa olsa ancak Allah'tan uzaklaştıracak dünyevî ne iş varsa hepsinden yüz çevirmekle tahakkuk ererdi.” (Lâmi'î 1289)

Gazzâlî, tasavvufa girdikten sonra kalbî ve ruhânî hayat yaşama gayretini daha da arttırmıştır. Zira Gazzâlî'ye göre kesin hakikate ulaşmak için aklî bilgiler yetmez; buna ek olarak insanın nefsini hakikatin bilgisine ulaştırmak için amelî uygulama gereklidir. Çünkü Kur'an'da “Biz, uğrumuzda mücâhede edenlere elbette yollarımızı gösteririz; şüphesiz ki Allah ihsan erbabı ile beraberdir.” meâlindeki âyet de (el-Ankebût 29/69) bunu göstermektedir. Hz. Peygamber de aynı düşünceyi destekler mahiyette: “Bildigi ile amel edene Allah Teâlâ bilmediği şeyler hakkında da bilgi ihsan eder.” (Gazzâlî, 1972)

2. Tasavvufî Özeleştirisi ve Tasavvufa Katkısı

Gazzâlî, tahkik mertebesine ulaştıktan sonra ibadet ve ahlâk kurallarının gereksiz hale geleceği şeklindeki bazı sözde sûfilerce ileri sürülen fikirlere şiddetle karşı çıkmıştır. (Gazzâlî, 1332) Gazzâlî, bir yandan kurtuluş yolunu tasavvufta görürken, diğer yandan İhyâu 'ulûmi'd-dîn'de (Gazzâlî, 1332) “zamane mutasavvıfları” şeklinde andığı kesimlerin tasavvuf adına sergiledikleri sapmaları bir bir sıralayarak bunların yanlışlığını ve dine aykırılığını ortaya koymuştur. (Gazzâlî, 1332) Onun bu tutumu İslâm âleminde ılımlı tasavvufun meşruiyet ve güç kazanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Nitekim tasavvufun Gazzâlî'den önce de iki yüz yılı

aşkın bir geçmişi olmakla birlikte, dar bir çevrenin dışında, İslâm ümmetinin ve âlimlerin nazarında tasavvuf dine aykırı, mutasavvıflar da din ile ilgili konularda uzak durulması gereken bir kesim olarak görülüyordu. Gazzâlî ise İslâmî ilim ve düşüncenin diğer alanlarında olduğu gibi tasavvuf alanında da yeni bir zihniyet geliştirmiştir. O, bir yandan tasavvufu mânevi arınma, hakikate ulaşma ve ebedî kurtuluşa ermenin en güvenilir yolu olarak görece kadar yüceltmıştır. Fakat öte yandan tasavvuf adına ortaya atılan ve sünnî ölçülerle bağdaşmayan fikir ve uygulamaları da eleştirmiş; bu sayede tasavvufun öğretileri İslâm toplumunda giderek yükselen bir itibar kazanmıştır.

3. Gazzâlî’de Tasavvuf-Akıl İlişkisi ve Aklın Değeri

Gazzâlî imânî meselelerde akıl muhakemesinin sınırlı olduğunu söylemiş olsa da belli kurallar çerçevesinde ona olan itimadını her zaman muhafaza etmiştir. Özellikle tefekkür etme ve tenkitlerinde aklî tutarlılığa dikkat etmiştir. Bunun bariz örneğini o’nun “İhyâu ‘ulûmi’ d-dîn” adlı eserin’de görmekteyiz. O bu kitabın “İlim Babı” başlıklı ilk bölümünün sonuna (Gazzâlî, 1332) “Aklın üstünlüğü, içeriği ve kısımları” başlıklı bir alt bölüm eklemiştir.

Gazzâlî bu bölümde “Akıl bilginin kaynağı, doğuş yeri ve temeli olduğu için bilginin değerinin akıldan geldiğini ifade ederek kulu hem dünyada hem ahirette mutluluğa götürecektir. Özellikle tefekkür etme ve tenkitlerinde aklî tutarlılığa dikkat etmiştir. Bunun bariz örneğini o’nun “İhyâu ‘ulûmi’ d-dîn” adlı eserin’de görmekteyiz. O bu kitabın “İlim Babı” başlıklı ilk bölümünün sonuna (Gazzâlî, 1332) “Aklın üstünlüğü, içeriği ve kısımları” başlıklı bir alt bölüm eklemiştir.

Gazzâlî bu bölümde “Akıl bilginin kaynağı, doğuş yeri ve temeli olduğu için bilginin değerinin akıldan geldiğini ifade ederek kulu hem dünyada hem ahirette mutluluğa götürecektir. Özellikle tefekkür etme ve tenkitlerinde aklî tutarlılığa dikkat etmiştir. Bunun bariz örneğini o’nun “İhyâu ‘ulûmi’ d-dîn” adlı eserin’de görmekteyiz. O bu kitabın “İlim Babı” başlıklı ilk bölümünün sonuna (Gazzâlî, 1332) “Aklın üstünlüğü, içeriği ve kısımları” başlıklı bir alt bölüm eklemiştir.

KAYNAKÇA

- el-Munkız mine’ d-dalâl (el-Munkız), nşr. M. Muhammed Câbir, Kahire ts. (Mektebetü’l-Cündî). 1972 5-7).
- İbn Hallikân Selâhaddin Münecid, Mu’cemü’l-mü’errihîne’ d-Dimaşkıyyîn, Beyrut 1398/1978. 217
- Ağaç Kitabevi Yayınları, (2007. 72-77)
- DİA, el-Ankebût, 29-69
- Takiyyüddin es-Sübki, el-İbhâc fî şerhi’l-Minhâc (nşr. ... Muhtaşaru Şafveti’l-beyân adıyla kısaltmıştır (Kahire, 1975-1976, 195)
- Gazzâlî, İhyâu ‘ulûmi’ d-dîn (İhyâ), Kahire 1332. III, 405
- İhyâ, I, 83-89.
- İhyâ, I, 13
- İhyâ; III, ss. 378-414
- İhyâ; III, ss. 404-407
- el-Munkız. 61
- Mizânü’l-‘amel, Kahire 1328. 215-216.
- İbn Teymiyye, Nakdu’l-mantık, Kahire 1370/1951.
- Lâmiî, Nefehât Tercümesi, İstanbul 1289.
- Tâceddin es-Sübki, Tabakâtü’ş-Şâfi’iyye el-Kübrâ (Tabakâtü’ş-Şâfi’iyye, Tabakât), Kahire 1324. IV, 109.
- Tahsin Yazıcı, “Ebû Ali el-Fârmedî”, DİA, X, 90.

CÂFERÎ ÂLİMLER AÇISINDAN İCTİHÂD KAPISININ AÇIK OLDUĞU İDDİASININ TAHLİLİ

Dr. Nizamettin ERGÜVEN
Elazığ İl Vaizi

ÖZET

İctihâd, müctehidin ahkâmı alakalı konularda muteber delillerden hüküm elde etmek için elinden gelen gayreti göstermesidir. Hüküm nasslarda açıkça belirlenmeyen konular, ictihâdın konusudur. Ahkâmı ilgili tüm konularda yapılan ictihâd mutlak, bazı konularda yapılan ictihâd ise mütecezzi/kısmi/müntesip olarak isimlendirilir. Bu çalışmada amaçlanan, Câferî âlimler tarafından ileri sürülen “Bizde mutlak ictihâd kapısı açıktır” iddiasını ele alıp Sünnî camia açısından bu iddianın ne derece kabul edilip edilemeyeceğini tahlil edip ortaya koymaktır. Câferî âlimler tarafından on iki imam müctehid olarak kabul edilmemektedir. Onlara göre her İmamın bilgisi ya imamlar kanalıyla Allah Resul’üne, ya da ilham yoluyla Yüce Allah’a dayanmaktadır. Onun için onlar birer müctehid değil, müctehidlerin ictihâd ederken başvurması gereken birer temel kaynak olarak görülmektedir. Onların mutlak müctehid olarak kabul ettikleri; on iki imamın önde gelen öğrencileri ve daha sonra Câferî ulama arasında ictihâd ehliyetine sahip olan Şeyh Müfid (ö. 413/1022), Şerif Murtazâ (ö. 436/1044), Şeyh Tûsî (ö. 460/1067), ‘Allâme Hillî (ö. 726/1325), Şehîd-i Sâni (ö. 966/1559), Vâhid Behbehânî (ö. 1206/1791), Şeyh Ensârî (ö. 281/1864) gibilerdir. Bu zincir zamanımıza kadar uzanır ve günümüzde öncelikli olarak Âyetullâh Uzmâ/Taklîd-i Mercii sıfatına sahip olan âlimler ancak bu seviyede kabul edilir. Câferî âlimler açısından İmamlar’dan nakledildiği sabit olan görüşler onların birer ictihâdı değil nass mesabesinde kabul edildiğinden daha sonra gelen mezhep müctehidleri açısından tartışmaya açık değildir. Dolayısıyla ictihâda kapalıdır. İctihâd kapısının açıklığı imamlardan sonra gelen âlimlerin görüşleri konusunda ancak geçerlidir. İctihâd için birer delil/kaynak olarak görülen Kur’an, Sünnet, İmamlar’ın görüşleri, icma ve akıl ile sabit olmayan konularda, sonraki âlimler tarafından yapılan ictihâdlar birer görüş olarak kabul edilir. Mutlak müctehid seviyesindeki diğer âlimler tarafından taklid edilmesi caiz değildir. Müctehid olan âlimler ictihâd ederken nass ve akıl deliline dayanarak mustakillen ictihâd etmeleri halinde ancak, mustakil müctehid olarak kabul edilirler. Bu âlimlerin nassla sabit olmayan konularda kendisinden önceki âlimlerin görüşlerini taklid etmeden direk nass (Kur’an, Sünnet, On iki imamın görüşleri, icma) ve akıl deliline dayanarak ictihâd etmeleri, Câferî âlimlerce ictihâd kapısının mezheplerinde açık olduğu iddiasına delil olarak ileri sürülmüştür. Bu iddiaya Sünnî camia tarafından baktığımızda mutlak ictihâd kapısının açık olmadığını görmekteyiz. Çünkü Sünnî camiada İmamların görüşleri birer nass değil onların ictihâdı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla imamların öğrencileri ve daha sonra gelen müctehitlerin yaptığı ictihâd mutlak ictihâd değil, müntesip/mezhep içi ictihâd olarak değerlendirilir. Bu türden yapılan ictihâd tüm Sünnî mezheplerde de var olagelmıştır.

Dolayısıyla” Mutlak ictihâd kapısı Câferîler’de günümüze kadar kapanmamıştır, hep açık olmuştur” sözünün doğru olmadığı görülmektedir. Mutlak ictihâd değil “Mezhep içi ictihâd kapısı Câferîler’de açıktır” sözünü söylemenin daha isabetli olacağı kanısındayız.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, ictihâd, müctehid, ictihâd kapısı, tahlil

ANALYSIS OF THE ALLEGED THAT THE DOOR TO İJITHAD IS OPEN FOR JAFERI STUDENTS

APSTRACT

İjtihad is the mujtahid's efforts to derive a judgment from reliable evidence on matters related to judgment. Issues that are not clearly defined in the texts are the subject of ijthâd. The ijthâd made in all matters related to ahkam is called absolute, and the ijthâd made in some matters is called mutejazzi/partial. The aim of this study is to analyze and reveal to what extent this claim can be accepted in terms of the Sunni community by considering the claim that "the door of absolute ijthad is open for us" put forward by Jafari scholars. Twelve imams are not considered mujtahids by Jafari scholars. According to them, the knowledge of each Imam is based either on the Messenger of Allah through the imams, or on Almighty Allah through inspiration. For this reason, they are not seen as mujtahids, but as basic sources that mujtahids should refer to when making ijthad. What they regard as absolute mujtahid; Sheikh Mufid (d. 413/1022), Sharif Murtaza (d. 436/1044), Sheikh Tusi (d. 460/1067), 'Allama Hillî (d. d. 726/1325), Şehîd-i Sâni (d. 966/1559), Vahid Behbehânî (d. 1206/1791), Şeyh Ensârî (d. 281/1864). This chain extends to our time, and today primarily scholars who have the title of Ayetullah Uzmâ/Taklîd-i Mercii are only accepted at this level. From the point of view of Jafari scholars, the views that are fixed from the Imams are not open to discussion in terms of the mujtahids of the later madhhab, since they are accepted in nass rather than their ijthad. Therefore, it is closed to ijthad. The openness of the door of ijthad is only valid for the views of scholars who came after the imams. The Qur'an, Sunnah, the opinions of the Imams, which are seen as evidence/sources for ijthâd, and the ijthâds made by later scholars on matters that are not fixed by ijma and reason are accepted as opinions. It is not permissible to be imitated by other scholars of the absolute mujtahid level. Scholars who are mujtahids are considered as mujtahid only if they make ijthâd independently based on the evidence of nass and reason. The fact that these scholars made ijthad based on nass (Qur'an, Sunnah, views of the Twelve Imams, consensus) and reason, without imitating the views of the scholars before them, was put forward by Jafari scholars as evidence for the claim that the door of ijthad is open in their madhhab. When we look at this claim from the Sunni community, we see that the door of absolute ijthad is not open. Because in the Sunni community, the opinions of the Imams are accepted as their ijthâd, not as nass. Therefore, the ijthâd made by the students of the imams and the mujtahids who came later is not considered as absolute ijthâd, but as intra-sectarian ijthâd. This type of ijthad has existed in all Sunni

madhhab. Therefore, it seems that the statement "The door of absolute ijihad has not been closed in Jafaris until today, it has always been open" is not true. We think that it would be more accurate to say, "The door to ijthâ, d within the sect is open for Jafaris" rather than absolute ijthâd.

Key Words: Islamic law, Ijtihad, Mujtahid, Ijtihad gate, analysis

Giriş

İctihâd kelime olarak; güç, takat, meşakkat, olağanüstü gayret gösterme ve gaye manalarına gelmektedir. Terim olarak, “Şer’î hüküm hakkında zanna (kat’î olmayan bir kanaate) ulaşmak için fakihin bütün gayretini harcaması.” İctihâd, hükmü açıkça naslarda belirlenmeyen konularda söz konusudur. Kat’î meselelerde ictihâda yol olmadığı ulemanın genel kabulüdür.

Câferî alimler, vahye her an muhatap olan Hz. Peygamber’in (s.a.s) ictihâd etmediğini kabul etmektedirler. Sahabenin O’nun huzurunda ictihâd yapmadığını ama gıyabında ve vefatından sonra ictihâd ettiğini kabul ederler. On iki İmam’ın her birine ilmin, ya Hz. Peygamber’den yine onların silsilesiyle ya da ilhamla ulaştığına inandıklarından İmamlar’ın da Resûl-i Ekrem gibi ictihâd etmediklerini kabul ederler. İmamlar’ın izniyle gıyabında öğrencilerinin ictihâd ettiklerini kabul ederler. İctihâdın, fiilen İmamlar’la bağlantının kesildiği gaybet-i kübrâ döneminden (339/950) sonra istinbatın/ictihâdın artık zaruri hale geldiği gerçeği Câferî Usûlî âlimlerinin genel kabulü haline gelmiştir.

İctihâd ehliyetine sahip âlime müctehid denilir. Câferî âlimler ictihâd/müctehidleri, mutlak ve mütecezzi/kısmi diye ikiye taksim ederler. Ahkâm ile ilgili tüm konularda ictihâd edebilme gücüne sahip olan müctehide mutlak; bazı konularda ictihâd edebilme gücüne sahip olan müctehide ise mütecezzi müctehid denilir. Bu çalışmada Câferî âlimlerin mutlak ictihâd kapısının tarihi süreç içerisinde kendileri açısından açık olduğu konusundaki söylemlerinin gerçekte ne anlama geldiğini ortaya koymaktır. Çalışmada, öncelikle konunun çerçevesi çizilmiş, konuyla alakalı Câferî âlimlerin delillerine yer verildikten sonra ictihâd kapısının açık olmasının bir gereği olarak yaşan müctehid ve onu taklid etmenin gerekliliği konusuna değinilmiştir.

1. İctihâd Kapısının Açık Olması Konusunun Kapsamı

İctihâd kapısının kapanıp kapanmadığı meselesi öteden beri tartışılan bir konudur. Ehl-i Sünnet usûlcüleri arasında üçüncü asrın sonu ile dördüncü asır veya altıncı asırdan sonra ictihâd kapısının kapanmaya başladığına dair iddialar ilgili eserlerde geçmektedir. Bunun aksine bazı fakihler de ictihâd kapısının kapanmadığını ileri sürmüştür.

On dört masum için ictihâdı câiz görmeyen Câferî âlimleri, Resûlüllah’ın ashâbı ve İmamlar’ın öğrencilerinin;

Resûlullah ve İmamlar'ın olmadığı yerde ictihâd ettiklerini kabul etmektedirler. Gaybet-i kübrâ'dan sonra artık İmamlar'la bağlantı kesildiği için müstakil müctehidler İmamlardan gelen asıllara dayanarak ictihâd ettiklerini kabul etmektedirler.

İctihâd kavramının, bugün de kabul edilen terim anlamının ilk olarak Sünnî âlimler tarafından kullanıldığı, Câferî âlimlerin genel kabulüdür. İlk dönem Câferî Usûlî âlimlerinden sayılan Şeyh Müfid, Şerif Murtazâ, Şeyh Tûsî, İbn İdris Hillî gibi önde gelen ulema tarafından *istinbât ve tefri' u'l-furu' minel'l-usûl* adı altında fiilen ictihâd yapıldığı halde, bu kavramın kendilerince kabul edilmeyen kıyas ve şahsi re'y gibi delilleri de kapsadığını kabul ettiklerinden *ictihâd* kavramına şiddetle karşı çıkmışlardır. İctihâd kavramına karşı olan bu olumsuz bakışı hicri yedinci yılda yaşayan ve hocaları arasında Sünnî âlimler de bulunan Muhakkık Hillî; kendilerince kabul edilmeyen kıyas ve diğer delillerin ictihâdın kapsamı dışında kabul edilmesi halinde, Câferîler'inde ictihâd ehli olacağını ifade ederek, bu olumsuz bakışı yıkmıştır. Sünnî âlimlerin ictihâd anlayışının etkisi nedeniyle Muhakkık ile başlayan bu olumlu bakış, 'Allâme Hillî ile birlikte Câferî ilim çevrelerine sistemli bir şekilde yerleşmiştir. Hicri onuncu asrın sonundan on ikinci asrın sonuna kadar, iki yüz yıla yakın Câferî ilim havzalarına hâkim olan ve ictihâda şiddetle karşı çıkan *Ahbârîler dönemi* hariç tutulduğunda, Muhakkık'ten günümüze kadar ictihâd terimine bakış olumlu anlamda gelişerek Câferî ilim camiasında kabul edilmiş ve usulü fikh eserlerinin *ictihâd bahsinde* ve müstakil şekilde daha da sistemli hale getirilerek işlenmeye devam etmiştir.

Câferî âlimleri arasında “mutlak ictihâd” kapısının açık olduğu –Ahbârî âlimler hariç-genelinin kabuldür. Ehl-i Sünnet âlimlerinin bakışıyla baktığımız zaman Câferiyye'de mutlak ictihâdın ne anlama geldiğine kısaca değerlendirmeye çalışalım. Sünnî bakışta mutlak ictihâd ve müctehid denilince İmam Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Mâlik, İmam Ahmed b. Hanbel gibi âlimler ve onların yaptığı ictihâdlar anlaşılır. Aynı bakışla İmam Câfer'in görüşleri de mutlak ictihâd kapsamında değerlendirilir. Câferî âlimleri arasında ise, mutlak müctehid ve onların ictihâdları denilince İmam Câfer'in veya diğer İmamlar'ın ictihâdı anlaşılır. İmamlar'ın söz, fiil ve takrirleri nass kabul edildiği için, mutlak ictihâd sahibi âlimlerden kast ettikleri onların dışında kalan âlimlerdir. Bu âlimler İmamlar'ın öğrencileri ile onlardan sonra gelen Şeyh Müfid (ö. 413/1022), Şerif Murtazâ (ö. 436/1044), Şeyh Tûsî (ö. 460/1067), 'Allâme Hillî (ö. 726/1325), Şehîd-i Sâni (ö. 966/1559), Vâhid Behbehânî (ö. 1206/1791), Şeyh Ensârî (ö. 281/1864) gibilerdir. Bu zincir zamanımıza kadar uzanır ve günümüzde öncelikli olarak Âyetullâh Uzmâ/Taklîd-i Mercii sıfatına sahip olan âlimler ancak bu seviyede kabul edilir.

Bir fakihin müstakil (mutlak) müctehid olabilmesi için kendine ait bir usulünün olması gerekir. Bir müctehid ictihâd ederken "*Daha önceki âlimler böyle dediği için ben bu görüşteyim*" diyemez. Böyle söylemesi başkasını taklit anlamı taşır ve mutlak müctehid için câiz olmaz. Mutlak müctehid bir meselede ictihâd ederken konuyla

alakalı kat'î bir delil var mı, diye bakar. Yani sarîh olup şüpheye mahal olmadan hükme delalet eden âyet-i kerime olup olmadığına bakar. Daha sonra On dört Masum'dan sikâ bir rivayet var mı diye araştırma yapar. Onda bulamazsa, İmam'ın görüşünü içinde barındırma ihtimaline binaen onlar döneminde oluşan icmâlara bakar. Onda bulamazsa aklî delillerle o mesele hakkında kendi görüşünü ortaya koyar. Bununla da bir sonuca varamazsa usûl-ü ameliye denilen istishâb, berâat, ihtiyatve tahyir ile hükme ulaşmaya çalışır.

Bu bilgilerden sonra Câferî âlimlerin “*Mutlak ictihâd kapısı açıktır*” sözünün ne anlama geldiğini açıklamaya çalışalım. Mutlak ictihâd, bir müctehidin şer'î hüküm gerektiren her konuda ictihâd edebilme kabiliyeti olduğuna, bu seviyeye ulaşan bir müctehidin başka bir müctehidi taklit etmesinin câiz olmadığı genel olarak kabul edilir. Bu bilgi ışığında baktığımızda mutlak ictihâd seviyesine ulaşan bir Câferî âlimin kendisinden önceki mezhep âliminin yaptığı ictihâdı taklit etmesi câiz değildir. Mutlak ictihâd seviyesine ulaşan müctehid söz konusu mesele hakkında önceki müctehidin görüşünü benimserse, hangi delile göre kabul ettiğini, eğer benimsemiyorsa hangi delile binaen farklı düşündüğünü belirtmesi gerekir.

İctihâd kapısı Câferî Usûlîler tarafından açık kabul edildiğinden her fakih kendisinden önceki fakihin usûlüyle amel etme zarureti kendinde hissetmemiştir. Zaten müstakil müctehid derken, kendine ait müstakil usûlü olan âlimin kastedildiğine daha önce değinilmişti. Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhebinin haber-i vâhid'i delil kabul etme ve etmeme şartlarının farklı olması onları farklı hüküm verme sonucuna götürdüğü gibi, Câferî âlimleri de farklı hüküm vermeye götürmüştür. Örneğin haber-i vâhid'in delil olup olmama durumuna baktığımızda, Şerif Murtazâ ve İbn İdris Hillî delil olarak kabul etmemiş; Şeyh Tûsî, Muhakkık Hillî, 'Allâme Hillî gibi bazıları belli şartlar muvacehesinde delil kabul etmiş; Ahbârîler ise Kütüb-i Erba'a'da geçen hadislerin tümünü delil olarak kabul etmişlerdir. Farklı usûl takip etmenin bir sonucu olarak Câferî uleması aynı mesele hakkında farklı hükümlere varmışlardır. Bu farklılıklar ilk olarak 'Allâme Hillî tarafından *Muhtelefu 'ş-Şî'a* adlı eserde bir araya getirilmiştir.

2. İctihâd Kapısının Açık Olduğunun Delilleri

Câferî Usûlîlere ait usûl eserlerinde ictihâd kapısının açık olmasının gerektiğiyle ilgili ayetler, sahabe ve imamların dönemi uygulamalardan deliller getirilir. Caferî âlimleri ictihâd kapısının açık olması gerekliliği ile ilgili şu delilleri ileri sürmüşlerdir:

(1) Kur'ân-ı Kerim'de geçen “*Ey İman edenler!*”, “*Ey İnsanlar!*” ile “*Ey Benî Âdem*” hitapları tüm zamanlara ve tüm fertlere şamildir. Bunları belli zaman ve şahıslara tahsis etmek bu ayetlerin ruhuna aykırı olur. İctihâd kapısı kapandı, demek bu ayetlerin muhataplarının belli zamanlara ve şahıslara tahsis edilmesi sonucunu doğurur ki, bunun isabetli olamayacağı açıktır.

(2) Bir bilene sormayı emreden “*ayet-i suâl*” ile dinde bazı müminlerin tefakkuh seviyesinde İslam’ı anlayıp diğer müminlere anlatmasını ve öğretmesini emreden “*âyetü’n-nefer*”, müctehid ve taklit zaruretinin ebediyen var olması gerektiğinin kanıtıdır.

(3) Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in yaşadığı asr-ı saadet döneminde sahabeler Hz. Peygamber’e ulaşma imkânı ve zamanının olmadığı hallerde ictihâda başvurmuşlardır. Bu da ictihâd kapısının Peygamberin zamanında da açık olduğunun delilidir.

(4) İmamlar dönemi dâhil günümüze kadar hiç bir dönemin fakihsiz kalmaması, onların çoğunun furû ve usûlü’l-fıkh ile ilgili eserlerinin olması, bu konuda kendilerini sorumlu kabul etmeleri, ictihâd kapısının açık olduğunun ve müctehidin diri olması gerektiğinin, sîreten somut bir delilidir.

(5) İmamların, bazı ashabına fetva verme ve hadislerini rivayet yetkisi vermesi, ictihâd kapısının her zaman açık olduğunun delilidir.

3. Yaşayan Müctehidi Taklîd Etmenin Gerekliliği

Câferî âlimleri tarafından, ictihâd kapısının açık kabul edilmesinin bir gereği olarak, yaşayan müctehidi taklit etmeyi de gerekli görmüşlerdir. Câferî usûlünde şu iki ilke genel kabul görmüştür: Birincisi, “*Mükellef yaşına gelen bir kişiye ibâdetinde ve muâmelâtında (bazılarına göre tüm amellerinde) (aklen) vâcib olan; ya müctehid ya mukallit ya da muhtât (ihtiyatla amel eden) olmasıdır.*” İkincisi, “*Müctehid olmayanın ameli taklitsiz ve ihtiyatsız câiz değildir.*” Bu haseple müctehid olmayan ya taklit etmek için kendisine bir müctehid bulacak ya da bir konuyla alakalı tüm ihtimalleri yerine getirerek ihtiyat edecek ki, bu da belli bir ilmî seviyeyi gerektirir. Bu üç ihtimal hariç kişi “*keyfe mâ yeşâ*” şeklinde dini hayatını sürdürmeye çalışsa, amelleri şer’an makbul edilmez.

Câferî fıkhında, müctehid olmayan kişi, ibtidâen ölmüş bir müctehidin ictihâdıyla amel edemez. Ancak mukallid; bir müctehidi hayatta iken taklit etmeye başlamış ise öldükten sonra onun ictihâdıyla amel etmeye devam etmesi, yaşayan bir müctehidin iznine bağlıdır. Örneğin Âyetullâh Uzmâ/Merci-i taklîd kabul edilen Ayetullah Humeynî’yi hayatta iken taklid eden Câferî bir kişi, vefatından sonra onun ilmihalindeki ictihâdlarla amel edemez. Bunu yapabilmesi ancak yaşayan Âyetullâh Uzmâlar’dan birisinin; örneğin Ayetullah Ali Hameneî’nin veya Mekârim Şîrâzî gibi müctehid kabul edilen fakihin, “*Âyetullâh Humeynî’nin ictihâdıyla amel edebilirsin*” diye izin vermesiyle câiz olur. Yeni mükellef yaşına gelen birinin kendine bir müctehidi seçmesi zaruri kabul edildiğinden; bu genç, ben Âyetullâh Humeynî’nin ilmihalindeki ictihâdlarla amel etmek istiyorum, dese bu câiz olmaz. Çünkü Câferîler’in genel kabulüne göre *ibtidâen taklit*, ancak yaşayan bir müctehid için mümkündür ve böyle bir şahsa yaşayan bir müctehid dahi, ibtidâen ölmüş olan müctehidin

ictihâdıyla amel etme ruhsatı veremez.

Câferî usûlünde ictihâd kapısının açık kabul edilmesiyle birlikte ölen müctehidi taklîdin câiz kabul edilmesi kendi içinde bir çelişki doğururdu. İctihâdın diri kabul edilmesi, taklit edilecek müctehidin de diri olmasını gerektirir. Aksi takdirde ictihâd kapısının açık kabul edilmesinin bir anlamı kalmazdı. Yaşayan bir müctehidi taklîdin gerekliliğini ve hikmetini Âyetullâh Humeynî şöyle açıklamaktadır: “*Şunu bilmenizi isterim ki yaşayan bir müctehidi taklîd etmek dinin ibkâsı içindir. Çünkü dinin bekâsı yaşayan müctehidler taklit temeli üzerine kuruludur. Ölü bir müctehidi taklide cevâz veren âlimler de bunu yine yaşayan bir müctehidin iznine bağlamışlardır.*”

Câferî usûlünde ictihâd kapısının açık olmasının bir gereği olarak sadece yaşayan müctehidi taklîdin câiz görülmesinin Câferî fikhî açısından birçok etkisinin olduğu kabul edilir. Bunların önemlilerini şöyle ifade edebiliriz: Öncelikle fıkha bir dinamizm getirmiş ve kendini yenileyebilme özelliği kazandırmıştır. Bu müessese sayesinde ilim havzalarının devamının sağlanması, İslâmî ilimlerin korunması, günden güne ilerleyip kemâle ulaşması ve halledilmemiş meselelerin halledilmeye çalışılması gibi olumlu gelişmeleri doğurduğu ve aynı zamanda yaşayan müctehidlerin mukallitler üzerinde büyük otorite oluşturmalarına zemin hazırladığı ileri sürülmüştür. Bu iddianın ispatı için büyük halk kitlelerine etki eden şu üç olay örnek olarak verilebilir: *birincisi*, İran’da Mirza Şirâzî’nin verdiği “*tütûn fetvası*” (1891); *İkincisi*, Ayetullah Humeynî’nin İran’da gerçekleştirdiği “*İslam devrimi*” (1979); *Üçüncüsü ise*; yakın zamanda Irak’da Ayetullah Ali Sistânî’nin IŞİD/DAİŞ’e karşı verdiği “*cihad fetvası*”(2014).

Sonuç

Sünnî eserlerde mutlak ictihâd ve müctehid denilince dört mezhep imamı, İmam Câfer ve İmam Zeyd gibileri anlaşılır. Yani Sünnî mantıkla baktığımızda İmamlar sadece “*mutlak müctehid*” olur. Onların öğrencileri ve daha sonra gelen âlimler ise “*mezhep içi/müntesib müctehid*” mesabesinde kabul edilirler. Bu bakış açısıyla konuyu değerlendirdiğimizde, Câferî âlimlerin “*Câferiler’de mutlak ictihâd kapısı açıktır*” sözü, Sünnî cepheden değerlendirdiğimizde “*Câferiler’de mezhep içi ictihâd açıktır*” sözüne dönüşmüş olur.

Sünnî camiada ictihâd kapısının açık olmasını savunanlar, sadece mezhep içi âlimlerin değil mezhep imamının ictihâdlarının da tartışmaya açılabilceğini kast etmektedirler. Yani bir Müctehid çıkar onların görüşlerini/ictihâdlarını deliller ışığında kabul veya red edebilir, demektir. Câferî camiada İmamlar’ın sözleri nass/sünnet mesabesinde görüldüğü için onlardan geldiği noktasında şüphe olmayan rivayetlerin/görüşlerin reddedilme durumu olamaz. Çünkü onlar açısından, İmamlar’ın söz, fiil ve takrirleri başlı başına bir delildir, ictihâd değildir. Câferî alimlerden mutlak müctehid sayılan Ayetullah/Ayetullah Uzmalar’ın şuan gördüğü görevi Sünnî dünyada fetva kurulları görmektedir. Bugün İslam İşbirliği Teşkilatı bünyesinde kurulan İslami

Fıkıh Akademisi'nin, Türkiye'de Din İşleri Yüksek Kurulu'nun, Mısır'da el-Ezher Fetva Kurulu'nun ve Dünya Âlimler Birliği'nin verdiği fetvalar Câferî camiasında hali hazırda Ayetullah Uzma'ların verdiği fetvalara benzemektedir. Dolayısıyla Câferî âlimlerin açık dediği ictihâd kapısının benzeri Sünni camiada da fiiliyatta açıktır denilebilir.

Hiz. Peygamber döneminde O'nun olmadığı yerde sahabenin ictihâd ettiğinin ve O'nun vefatından sonra da ictihad ettiği gerçeğinin genel kabul görmesi ışığında baktığımızda, Hiz. Peygamber'e en yakın dönemde ictihâda ihtiyaç duyulması daha sonra da ihtiyaç duyulacağı sonucuna akli bir gereklilik olarak bizi götürmektedir. Tabilerine dünya ve ahiret hidayeti/saadeti sözü veren İslam'ın, her çağın soru ve sorunlarına çözüm getirme potansiyelini zatında barındırdığı gerçeğine bizi gördürmektedir. Bu potansiyelden kıyamete kadar çözüm üretecek “ehl-i zikr (ehl-i ictihâd)”ın bulunması tabileri üzerine her dem bir görev olarak durmaktadır. Bu kapının açık olması son dinin zaruriyatından kabul edilmelidir.

Kaynakça

- ‘Allâme Hillî, Hüseyin b. Yusuf b. Mutahhar, *Muhtefû’ş-Şî’a*, Müessesetü’n-Neşri’l-İslâmî, Kum 1413.
- ‘Allâme Hillî, Hüseyin b. Yusuf b. Mutahhar, *Nihâyetü’l- Vusûl ilâ ‘İlmi’l-Usûl*, Müessesetü’l-İmâm Sâdık, Kum 1429.
- Ahûnd Horâsânî, Muhammed Kâzım, *Kifâyetü’l-Usûl*, Müessesetü Neşri’l-İslâmî, Kum 1412
- Anadolu Ajansı (AA), Haber Arşivi, 13.06.1014
- Apaydın, Yunus, “Hâber-i Vâhid”, TDV. İslam Ans., TDV Yayınları, İstanbul 1996.
- Apaydın, Yunus, “İctihâd”, TDV. İslam Ans., TDV Yayınları, İstanbul 2000.
- Cennâtî, Muhammed İbrâhim, *Edvâru’l-İctihâd ez Didegâh-ı İslâmî*, Müessese Kayhân, byy 1372.
- Ebû Zehra, Muhammed, *İmam Câfer Sadık*, İbrahim Tüfekçi (Çev.), Şafak Yay., İstanbul 1992.
- Fadlî, Abdu’l-Hâdî, *Târîhu’t-Teşrî’i’l-İslâmî*, Dâru’n-Neşr, Lübnan 1992.
- Ferhân, Adnan Âl-i Kâsım Ebû Enes, *Tatavvuru Hareketi’l-İctihâd ‘inde’ş-Şî’ati’l-İmâmiyye*, Merkezeti’l-Mustafâ, Kum 1432.
- Feyz, Ali Rızâ, *el-Fıkıh ve’l-İctihâd ‘Anâsıru’t-Te’sîl ve’t-Tecdîd ve’l-Mu’âsıra*, Farsça’dan Arapça’ya (çev.) Hüseyin Sâfî, Merkezi’l-Hadâra li’t-Tenmiyeti’l-Fikri’l-İslâmiyye, Beyrut 2007.
- Gorcî, Ebu’l-Kâsım, *Târîhu’l-Fıkıh ve’l-Fukahâ*, Müessese Semt, Tahran 1421.
- Hakîm, Muhammed Takî, *el-Usûlü’l- ‘Âmme li’l-Fıkhi’l-Mukârin*, Dâru’l-Fıkıh, Kum 1431.
- Hakîm, Münzir Tabâtabâî, “Merâhilü Tatavvuri’l-İctihâd fi’l-Fıkhi’l-İmâmî,” Mecelle Fıkıh-ı Ehl-i Beyt, sy.13, ss.171-184.
- Hamaneî, Ali Hüseyin Hamaneî, *Fıkhi Sorulara Cevaplar*, Rıdvan Murat Altun (Çev.), Kevser Yay., İstanbul 2008.
- Humeynî, Rûhullâh Müsevî, *Keşfu’l-Esrâr*, Kitapfurûşî İlmiye-i İslâmî, Tahran 1369,
- İbn Esîr, Mübârek b. Muhammed el-Cezerî, *en-Nihâye fi Ğarîbi’l-Hadîs ve’l-Eser*, Beytü’l-Efkârî’d-Devliyye, Umman 2003.
- İbn Menzur, Muhammed b. Mükerrrem b. Ali, *Lisânu’l- ‘Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut 1414.
- İbn Şehîd-İ Sâni, Şeyh Hasan b. Zeynuddîn Cemâluddîn, *Me’âlimü’d-Dîn ve Melâzü’l-Müctehidîn*, Defterü İntişârâtü İslâmî, Kum ty., İsmâiliyân, 1408/1988.
- Karaman, Hayrettin, *İslam Hukukunda İctihâd*, İFAV Yay., İstanbul 1996.
- Kâşifu’l-Ğitâ, Ali b. Rızâ b. Hâdî, *Edvâru ‘İlmi’l-Fıkhi ve Etvâruh*, Dâru’z-Zehrâ, Lübnan 1399.
- Komisyon, “el-İctihâd”, Mevsûatü’l-Fıkhi’l-İslâmî Tıbban li Mezhebi Ehli’l-Beyt (ed.) Mahmud Şahrûdî, Müessese-i Dâireti’l-

Me'ârif-i Fıkh-ı İslâmî ber Mezhebi Ehl-i Beyt, Kum 1423.

Komisyon, “Fıkh ve İctihâd”, Dâiretü'l-Me'ârif Teşeyyu', (ed.) Sâid MUHİBBÎ, Çâphâne-i 'İlmî ve Ferhengî, Tahran 1373.

Komisyon, *İran İslam İnkılâbı*, (Çev.) Hamide MUHAMMED, Kevser Yay., Ankara 1993.

Maduleng, Wilferd, “İsna Aşeriye'ye Göre İmam'ın Gaybetinde Selahiyet Meselesi”, Bülent Ünal (Çev.), DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir 1994, sy.3, s.544-646.

Mişkinî, Mirzâ Ali, *Istulâhâtü'l-Usûl Mu'zami Ehbâsîhâ*, Defterü Neşri'l-Hâdî, Kum 1413.

Muhakkaka Hillî, Necmuddîn Cafer b. Hasan, *Me'âricü'l-usûl*, Me'âricü'l-Usûl, Müesses-i İsmâiliyân, Kum 1408.

Muhakkık, Mehdî, “Âyetullah”, TDV. İslam Ans., TDV Yayınları, İstanbul 1991.

Muhammed, Yahya, *el-İctihâd ve't-Taklîd ve'l-İttiba' ve'n-Nazar*, Müessesetü'l-İntişârâtü'l-'Arabîyye, Beyrut 2000.

Mutahharî, Murtazâ, *On Makale*, Rıdvân Murat Altun (Çev.), Kevser Yay., İstanbul 2008

Mutahharî, Murtazâ, *İslam ve Değişim (Zamanın Gerekleri)*, (çev.) Burhanettin DAĞ, Fecr Yay., Ankara 2000

Mutahharî, Murtazâ, *Mecmûa-i Âsâr*, Sadrâ Neş., Kum 1372, (I-XXX).

Muzaffer, Muhammed Rızâ, *Usûlû'l-Fıkh*, Dâru't-Te'âruf, Beyrut 1983, (I-II).

Öz, Mustafa, “Usûliyye”, TDV. İslam Ans., TDV Yayınları, İstanbul 2012.

Polat, İsâ, “İctihâd ve Müctehid Anlayışı Paralelinde Hz. Peygamber'in Müctehidlik Meselesi”, İntizar Dergisi, c.1, sy.1, ss. 161-187

Râğıb İsfahânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2001

Rahîmî, Murtazâ, “Tatavvuru İctihâd”, Du Feslnâme İlmî-Tehessusu 'Allâme, Pâyîz ve Zımîstân 1989, sy.29, ss.23-65

Sadr, Muhammed Bâkır, *Durûsun fî İlmî'l-Usûl*, İntişârâtü Dâri's-Sadr, Kum 1434.

Sadr, Rıza, *el-İctihâd ve't-taklîd*, İntişârâtü Defteri Tebliğati İslâmî, Kum 1420/1999.

Seyyid Bey, Muhammed, *Fıkh Usûlû (Medhal)*, (Haz.) Hasan Karayığit, Düşün Yay., İstanbul 2010

Sübhanî, Câfer, *el-İctihâd ve't-Taklîd*, Müessese İmam Sâdık, Kum 1415

Sübhanî, Câfer, *el-Kavlû's-Sedîd fî'l-İctihâd ve't-Taklîd* (Nihâyetü'l-Usûl'ün el-ictihâd ve't-taklîd bölümünün mukaddimesi olarak yazılmış ve kitapla birlikte basılmış), Müessesetü'l-İmam Sâdık, Kum 1429.

Şemsüddîn, Muhammed Mehdî, *el-İctihâd ve't-Tecdîd fî'l-Fıkhü'l-İslâmî*, Devletü'l-Müessese, Beyrut 1999

Şîrâzî, Nâsır Mekârim, “İnfîtahu Bâbi'l-İctihâd”, Dâiretü'l-Me'ârif Fıkhü Mukârin, İntişârâtü Medrese-i İmam Ali, Kum 1427.

Şîrâzî, Nâsır Mekârim, “Edvâru Fıkhî İslâmiyye”, Dâiretü'l-Me'ârif Fıkhü Mukârin, İntişârâtü Medrese-i İmam Ali, Kum 1427.

Şîrâzî, Nâsır Mekârim, *Envâru'l-Usûl*, Tkr. Ahmed Kudsî, Nesl-i Cevân, Kum 1414.

Uyar, Mazlum, *İmâmiyye Şîa'sında Düşünce Ekolleri Ahbârîlik*, Ayışığıkitapları Yay., İstanbul 2000.

Yelek, Kamil, “İçtihat Kapısının Kapalılığıyla İlgili Söylemler: Joseph Schacht ve Wael b. Hallaq Örneği”, İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Samsun 2016, Sayı: 2, ss. 71-88.

Yezdî, Muhammed Kâzım Tabâtabâi Yezdî, *Urvetü'l-Vüskâ mea' Ta'likât*, (Şrh. Âyetullâh Humeynî, Ebu'l-Kâsım Hoî, Muhammed Rızâ Gulpegânî, Mekârim Şîrâzî), İntişârâtü Medrese-i İmâm Ali, Kum 1428

Yurdagür, Metin, “Ahbâriyye”, TDV. İslam Ans., TDV Yayınları, İstanbul 1988

SALGIN SÜREÇLERİNDE UZAMIŞ YAS RİSKİ, DİNİ BAŞA ÇIKMA VE PROFESYONEL MANEVİ MÜDAHALELER

Sema KARAGÖZ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi-Araştırma Görevlisi Doktor
0000-0002-6731-3883

Covid-19 salgını, tıbbi, ekonomik, duygusal, toplumsal, zihinsel içerikli boyutlarıyla bir kriz durumudur. Salgın nedeniyle, sevdiklerimizi, alışkanlarımızı, maddi imkanlarımızı, ilişkilerimizi ve yaşama dair kontrolümüzü kaybetmek toplumsal bir yas sürecini meydana getirmektedir. Gelişen bu yas, hem birincil kayıplar hem de ikincil kayıpların yaşanması anlamını taşımaktadır. Birincil kayıplar, yakınlarımızın ölümü iken ikincil kayıplar arkadaşlık ilişkilerinin kaybedilmesi ya da maddi gelirimizin azalması gibi kayıplardır. Şüphesiz, her kayıp önemli olmakla beraber, geri dönülemezlik özelliği taşıdığı için ölüm diğerlerine göre başa çıkılması çok daha zor bir kayıptır. Ayrıca, ölüm sonrasında gerçekleştirilen cenazeye katılma, ev ziyareti, misafirlere sunulan yemek, birlikte Kur'an-ı Kerim okuma ve dua etme gibi ritüeller başa çıkmayı bir miktar kolaylaştırıyor olsa da salgın sürecinin doğası itibarıyla tüm bunlar gerçekleştirilememiştir. Bunların yanında, son anlarında hastanın yanında bulunamama ve vedalaşamama da yaşanan güçlükler arasındadır. Bireyler, tüm bunları neden yaşadıklarına dair varoluşsal sorgulamalar ve dini açıdan suçluluk tecrübe etmektedir. Bu süreçlerin gerçekleştirilemeyişi uzamış yas sendromuna neden olabilmektedir. Bunun neticesinde de kişinin günlük işlevselliği ve iyilik hali olumsuz yönde etkilenmektedir. Özellikle, dini içerikli kültürel ritüellerin gerçekleştirilemeyişi ve bir anlam yüklemeye ilişkin sorgulamalar manevi çatışmaları artırabilmektedir. Böylece, profesyonel desteğin gerekliliği ön-plana çıkmaktadır. Maneviyat, yasla ilgili destek verirken psikolojik sağlığa ve manevi iyilik haline katkılar sunan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Maneviyat, aidiyet hissiyle beraber yaşamdaki kriz durumlarına çeşitli anlamlar ve amaçlar yüklenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca yas süreçlerinde, yoğun bir biçimde kendiliğinden ortaya çıkışı bir bütün olarak çalışılmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, bu bildiride Covid-19 nedeniyle gerçekleşen ölümler neticesinde uzamış yas tepkilerinde dini ritüellerin payı ile varoluşsal sorgulamalar ve destek aşamasında maneviyattan nasıl güç alınabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Uzamış Yas Riski, Dini Başa Çıkma, Maneviyat

THE RISK OF PROLONGED GRIEF, RELIGIOUS COPING AND PROFESSIONAL SPIRITUAL INTERVENTIONS IN THE PANDEMIC PROCESS

The Covid-19 pandemic is a crisis situation with medical, economic, emotional, social and mental dimensions. Losing our loved ones, habits, financial means, relationships and control over life due to the pandemic leads to a social grief process. This grief means experiencing both primary losses and secondary losses. Primary losses are the death of our relatives, while secondary losses are losses such as the loss of friendships or a decline in

our financial income. Although, undoubtedly, every loss is significant, death is a much more difficult loss to deal with than others, as it is irreversible. Besides, although rituals such as attending a funeral following a death, home visits, reciting the Qur'an together and praying make it easier to cope, it has not recently been possible to perform these due to the nature of the pandemic process. Not being with the patient in his or her last moments and not being able to say goodbye have also been among the hardships suffered. Individuals experience existential questioning and religious guilt about why they are faced with all this. Failure to perform these processes can cause prolonged grief disorder. As a result, the daily functionality and well-being of a person in such a situation will be adversely affected. In particular, the inability to perform cultural rituals with a religious nature and questionings for making sense can intensify spiritual conflicts. Thus, the necessity of professional support comes up. Spirituality emerges as a field that contributes to psychological health and spiritual well-being as well as providing support for bereavement. Along with the sense of belonging, it helps to assign various meanings and purposes to crisis situations in life. Also, its spontaneous and intense emergence in bereavement requires it to be studied as a whole. In this context, this paper will discuss the role of religious rituals in the prolonged grief reactions shown to deaths due to Covid-19, and how to take strength from spirituality during the existential questioning and support period.

Keywords: Psychology of Religion, Risk of Prolonged Grief, Religious Coping, Spirituality

THE MEANING OF RELIGIOUS DIALOGUE, FOR INTERFAITH TOLERANCE ACCORDING TO CHRISTIAN-MUSLIM THEOLOGAINS IN PAKISTAN

Rehana Kanwal

P.h.d Scholar, Department of Islamic Studies, National College of Business Administration and Economics, Lahore, Pakistan.

Abstract

The study is the presentation of different forms of religious dialogues in Pakistan. Dr. De Souza has analyzed briefly how in an Islamic state, Christians are enjoying equal rights with a spirit of social service and sharing. Jan Slomp's viewpoint is that, It is difficult to dialogue in Pakistan because of Muslims' arrogance, as they are in majority and Christians are also not prepared for dialogue because of their Hindu background. According to John O'Brien, secular system in Pakistan would favour all the communities. If Islamic system is implemented, it would have negative effects on promoting dialogue. Dr. Ansari proposes that Muslims could spell out and, together with Jews and Christian, strive for such values that would please God. Dr. Khalil Alavi says about the inter-religions dialogue. "it is the new tactic which is used to confuse the Muslims in inter-religious dialogue. In diplomatic language .it is called "engagement". According to Khalid Jameel, the dialogue should be based on equality. The dialogue is useless if we do not reach up to their level of growth, advancement and development.

Dialogue can only be possible if the participants are open minded. They should not try to convert each other. Both Muslims and Christians should learn about each other's religion as much as possible. They should remain respectful to each other. The controversial issues must be avoided in dialogical discussions. Muslims should train their scholars in all fields of knowledge. The importance of any particular religion for its Followers must be accepted. Only these conditions can lead to a fruitful dialogue. Islam is the religion that first of all started dialogue and taught the principles and conditions for it. It is obligatory for Muslims to prepare themselves according to Quranic teachings and propagate the message of Islam. It must be made clear that Islam is the only religion, which guarantees World peace, brotherhood, tolerance, human rights and religious harmony. It is undoubtedly a code of life for mankind.

Keywords: Pakistan, Dialogue, Christian, Muslim and other Religion

“MENSCHEN” ADLI ALMANCA ÖĞRETİMİ DERS KİTABINDA YER ALAN ALİŞTIRMALARIN UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİYLE DİL ÖĞRETİMİNE UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aysel DEREGÖZÜ

İnönü Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

Özet

Yaşanan COVID-19 pandemisinden dolayı uzaktan eğitime geçilmiş ve yabancı dil eğitimi de uzaktan eğitim sistemi üzerinde verilmeye başlanmıştır. Böylelikle yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime ani bir geçiş olmuş ve kullanılan dil öğretim yöntem ve tekniklerini uzaktan eğitim platformları üzerinde uygulama zorunluluğu doğmuştur. Yayınevleri de sınıf içinde yüz yüze eğitimde kullanılmak üzere geliştirilen ders kitaplarına online erişim sağlayarak uzaktan eğitim için kullanıma sunmuştur. Peki yüz yüze eğitim için geliştirilen yabancı dil öğretimi ders kitapları uzaktan eğitim sisteminde kullanılmaya ne kadar elverişlidir? Bu çalışmanın amacı, yüz yüze eğitim ve sınıf içi kullanım için tasarlanan yabancı dil öğretimi ders kitaplarının uzaktan eğitim yoluyla dil öğretimine ne denli uygun olup olmadıklarının incelenmesidir. Bu amaç kapsamında, yabancı dil öğretimi ders kitaplarında konuşma, dinleme - anlama, yazma ve okuma becerilerine yönelik alıştırmalar incelenmekte ve uzaktan eğitime uygunlukları açısından irdelenmektedir. Alıştırmalar; alıştırma türü, yönerge ve uygulama biçimi açısından uzaktan eğitime uygunluk, kullanışlılık ve uygulanabilirlik açısından ele alınmaktadır. Araştırma kapsamında, Almanca öğretiminde kullanılan “Menschen” adlı ders kitabı içerik analizi yöntemiyle analiz edilmektedir. Elde edilen bulgulara göre, “Menschen” adlı ders kitabında konuşma, okuma, yazma ve dinleme – anlamaya yönelik alıştırmaların dil gelişimini desteklemesi açısından yeterli düzeyde mevcut oldukları görülmektedir. Alıştırmalar uzaktan eğitim sistemi üzerinde kullanıma uygunlukları açısından değerlendirildiğinde ise, ilgili ders kitabında okuma, yazma ve dinleme - anlama becerisinin gelişimine yönelik alıştırmaların uygulanabilir oldukları, öğrencilerin her birinin uzaktan eğitimle de olsa bulundukları yerde bu alıştırmaları takip edip yönergeleri yerine getirebilecekleri anlaşılmaktadır. Ancak konuşma becerisine yönelik alıştırmaların, eşli çalışma, grup çalışması, kendi aralarında tartışma, sınıf içinde tartışma gibi çalışma biçimlerini gerektirdiğinden, uygulama zorlukları ile karşılaşılabilceği anlaşılmaktadır. Konuşma becerisine yönelik alıştırmaların öğrencilerin her birinin aktif katılımını gerektirmesinden dolayı uzaktan eğitimde uygulanmalarının zor olacağı anlaşılmaktadır. Uzaktan eğitim sistemine göre her öğrencinin katılımını sağlayacak konuşma alıştırmalarının ve aktivitelerinin tasarlanması, öğreticilerin de derslerinde uzaktan eğitimde konuşmayı destekleyici etkinliklere yer vermesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, yabancı dil öğretimi, yabancı dil, ders kitabı incelemesi

EVALUATION OF THE EXERCISES IN THE GERMAN AS A FOREIGN LANGUAGE TEACHING COURSEBOOK TITLED “MENSCHEN” IN TERMS OF THEIR SUITABILITY FOR LANGUAGE TEACHING WITH THE DISTANCE EDUCATION SYSTEM

Abstract

Due to the COVID-19 pandemic, foreign language education has been started to be given on the distance education system. Thus, there has been a sudden transition from face-to-face education to distance education and it has become necessary to apply the language teaching methods and techniques used in face-to-face education to distance education. Publishers also provided online access to the coursebooks developed for face-to-face education in the classroom and made them available for distance education. But, how convenient are the foreign language teaching coursebooks developed for face-to-face education to be used in the distance education system? The purpose of this study is to examine whether foreign language teaching coursebooks designed for face-to-face education and classroom use are suitable for language teaching through distance education. Within the scope of this purpose, exercises for speaking, listening, writing and reading are examined and how suitable they are for distance education are discussed. For this purpose, the exercises in the German as a foreign language coursebook titled “Menschen” are explored in terms of exercise types, instructions and application form of suitability, and applicability for distance education. In the content analysis, exercises for four language skills were examined and categorized in terms of related skills, genre, instruction, and social form. According to the findings, it is evident that the exercises for speaking, reading, writing and listening is also applicable in terms of the types, instructions and working styles of the exercises for the development of reading, writing and listening skills with distance education. However, it is understood that practice difficulties might be encountered, since the exercises for speaking skills require working styles such as pair work, group work, discussion among themselves, and discussion in the classroom. Accordingly, it is recommended to design speaking exercises and activities that might ensure the participation of each student also through distance education.

Keywords: Distance education, foreign language education, foreign language, coursebook evaluation

ÖĞRETMEN ADAYLARININ BASAMAKLI ÖĞRETİM MODELİNİN UYGULAMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Şule FIRAT DURDUKOCA

Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü,
ORCID: 0000-0001-8864-3243

ÖZET

Aynı öğrenme ortamında bulunan öğrenenlerin öğrenme çıktıları arasındaki anlamlı farklılıklar, eğitimde ilgi odağının öğretmekten çok öğrenmeye kaymasına yol açmış, öğrenen merkezi öğrenme süreçlerinin oluşturulması amaçlayan program geliştirme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu doğrultuda öğretim programlarında, ders planlarında öğrencilerin bireysel özelliklerini temele alarak öğrenme süreçlerinin tasarlanmasını ve yürütülmesini sağlayan basamaklı öğretim modeli gibi öğretim modelleri sıklıkla yer almaya başlamıştır. Model, öğretme-öğrenme sürecini Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi doğrultusunda üç düzeye ayrılmış etkinliklerle tamamlamayı amaçlamakta, her düzeydeki etkinliklerin seçimi ve uygulamasını öğrenenlere bırakmakta, çeşitli öğrenen merkezli değerlendirmelerle öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitini sağlamaktadır. Her öğrenenin öğrenme sorumluluğunu üstlenmesini sağlayan bu model yapılandırmacı öğrenme kuramı ile de uyumluluk göstermekte, öğretmenlere öğretimin bireyselleştirilmesini kolaylaştıran bir alternatif olabilmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının basamaklı öğretim modeline ilişkin bilgi ve beceri kazanmaları önemlidir. Literatür incelendiğinde öğretmen adaylarıyla yürütülen basamaklı öğretim uygulamalarını değerlendiren görece az sayıda çalışmaya rastlandığından, araştırmanın alana katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Bu araştırmanın temel amacı öğretmen adaylarının basamaklı öğretim modeli uygulamasına ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılarak yürütülmüştür. Çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde Öğretim İlke ve Yöntemleri dersini alan 61 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının basamaklı öğretim modelinin; araştırma ve yaratıcılık becerilerinin gelişimini desteklediğini, iletişim becerilerini geliştirdiğini, motivasyonu arttırdığını, derse yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağladığını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar modelin ölçme ve değerlendirme sürecini eleştirmişler, geleneksel değerlendirme teknikleriyle değerlendirme sürecinin tamamlanmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Basamaklı Öğretim Modeli, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğretmen Adayları

VIEWS OF TEACHER CANDIDATES RELATED TO LAYERED EDUCATION CURRICULUM

Abstract

Significant differences between the learning outcomes of learners in the same learning environment caused the focus of attention in education to shift from teaching to learning, and program development studies aimed at creating learner-centered learning processes began to be designed. In this direction, teaching models such as layered education model, which provides the execution of learning processes based on the individual characteristics of the students, have started to take place in the curriculum and lesson plans frequently. Layered learning model aims to complete the teaching-learning process with activities divided into three levels in accordance with the Bloom's Taxonomy of Cognitive Domains, leaving the selection and application of the activities at each level to the learners, and determining whether learning has taken place with various learner-centered assessment techniques. Since this model enables each learner to take responsibility for learning, it is compatible with the constructivist learning theory and can be an alternative that facilitates the individualization of teaching to teachers. Therefore, it is important for teachers and teachers' candidates to gain knowledge and skills about the layered education model. The main purpose of this research is to determine the views of teacher candidates on the application of layered education model. The research was conducted using the case study design. The study group consists of 61 teacher candidates who took the Teaching Principles and Methods course at Kafkas University Dede Korkut Education Faculty in 2018-2019 academic years. The data were collected by semi-structured interview technique and analyzed with descriptive analysis. As a result, it was determined that the teachers candidates stated that the course carried out with the layered education model improves research, creativity, communication skills, increases motivation and develops a positive attitude towards the lesson. Participants criticized the measurement- evaluation process and stated that they preferred the completion of the evaluation process with traditional evaluation techniques.

Keywords: Layered Teaching Model, Teaching Principles and Methods, Teacher Candidates

Giriş

Eğitim, insanı temele alması nedeniyle yeniliğe, değişime en açık sistemlerden biridir. “İnsan nasıl öğrenir?” sorusuna cevap arayan öğrenme psikolojisi bulguları eğitim sistemlerinin benimsedikleri öğrenme yaklaşımlarını etkileyerek eğitimin amacından, öğrenilenlerin değerlendirilmesine kadar sistemin tüm öğelerini şekillendirmektedir.

Günümüz eğitim sistemlerinde ağırlıklı olarak benimsenen bilişsel öğrenme kuramına göre öğrenme; zihinsel bire süreçtir, bireyin çevresinden aldığı uyarıcıları zihninde aktif olarak düzenlemesiyle gerçekleşir (Çırak,

2012). Bu durumda aynı öğrenme ortamında bulunan öğrenenlerin çevreden aldıkları uyarıcılar aynı olmakla birlikte, bu uyarıcıları algılama biçimleri ve düzenledikleri zihin yapıları farklı olduğundan öğrenme çıktıları da farklılık göstermektedir. Dolayısıyla öğrenme yaşantısı her birey üzerinde farklı izler bırakmakta, tüm öğrencilerden aynı zaman sürecinde, aynı etkinlikler ya da öğretim materyallerini kullanarak aynı öğrenmeleri gerçekleştirebilmelerini beklemek yanlış olmaktadır. Bu durum öğrenme süreçlerinin bireyselliği ön plana alarak düzenlenmesi gerektiği anlayışını ortaya çıkarmaktadır (Başbay, 2005, s.239; Demirel, Şahan, Ekinci, Özbay, Begimgil, 2006).

Öğretimin bireyselleştirilmesi fikir olarak yeni olmamasına rağmen, literatürde bu kavrama ilişkin genel kabul görmüş bir tanımının olmadığını söyleyebiliriz. Heathers'e (1977) göre öğretimin bireyselleştirilmesi öğrenenlerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına, hazırbulunuşluklarına, öğrenme stillerine uygun çalışma ve ders programlarının planlanmasında ve yürütülmesinde atılan her tür adımdır. Bakovljev (1998) öğrenenlerin bireysel özelliklerine saygı duyarak her öğrenciye kendi yeteneklerine uygun öğretim materyalinin, mevcut bilişsel düzeyde, kişiliğine uygun süreçlerle ve uygun hızda sağlanması için gösterilen çabaya “öğretimin bireyselleştirilmesi” ve bu durumun tam olarak uygulanmasının ise “bireyselleştirilmiş öğretim” olarak adlandırıldığını belirtmiştir. Son yıllarda öğretim bireyselleştirilmesi anlayışına dayanan yeni öğretme-öğrenme modellerinin eğitimde ön plana çıktığı görülmektedir. Bu modellerden biri de 1990'lı yıllarda Nunley tarafından geliştirilen Basamaklı (Katmanlı) Öğretim Programı'dır.

Basamaklı Öğretim Programı (BÖP) öğrenenlerin ihtiyaçları, öğrenme hızları ve yetenekleri göz önüne alınarak, tek bir öğrenme hedefi için tasarlanan farklı etkinliklerle öğrenenlere güçlü yönlerini kullandırma fırsatı sunarak öğretimin farklılaştırılmasını amaçlamaktadır (Nunley ve Evin-Gencel, 2019). Bu model mevcut öğretim programını tamamıyla değiştirmek yerine onu Bloom tarafından geliştirilen Bilişsel Alan Taksonomisi'nin hedef yazma ilkeleri doğrultusunda üç basamağa ayırarak farklılaştırmayı sağlamaktadır. Öğrenme hedefleri temel kavram, beceri ve görevleri içeren üç basamağa (A, B ve C basamakları) ayrılmakta, her basamakta da öğrencilere öğrenme stillerine ve becerilerine uygun seçebilecekleri çeşitli etkinlikler sunulmaktadır. Böylelikle öğrenenlerin öğrenilecek konuya olan ilgileri artmakta, öğrenenler daha karmaşık ve daha üst düzey düşünmeye teşvik edilmekte, öğrenme sorumluluğunu almaları sağlanmaktadır (Nunley, 2004).

Model, Bilişsel Alan Taksonomisiyle ilişkilendirildiğinde; C basamağında taksonominin hatırlama(bilgi) ve anlama(kavrama), B basamağında uygulama ve analiz(çözümleme), A basamağında ise değerlendirme ve yaratma(sentez) düzeyindeki hedefler için öğrenme etkinlikleri tasarlanmaktadır (Nunley ve Evin-Gencel, 2019). Basamakların öğretim adımları ise şöyledir (Nunley, 2006): **Birinci basamakta**; dersin hedefleri belirlenir. Öğrencilere ders öncesi ilgili hedefe ilişkin hazırlanan sayı ve puan değeri değişkenlik gösteren etkinlik seçenekleri sunulur. Bu etkinlikler, öğrencilerden çeşitli görevler yapmaları istenen, ilgi çekici etkinliklerdir.

İkinci basamakta; öğrenilecek konu C, B, A basamaklarına ayrılır. C basamağında öğrenenler, içeriğe ilişkin temel bilgiler oluşturup genel bir anlayış kazanırlar. En fazla etkinlik bu basamakta yer almaktadır. Her etkinlik güçlük düzeyine ve gerektirdiği zamana göre bir puan değeri alır. Bu katmanda öğrencilerden istedikleri görevleri seçerek 65-70 puana ulaşmaları beklenir. Öğrenciler bir üst katmana geçebilmek için bu gerekliliği yerine getirmelidir. **Üçüncü basamakta;** B basamağındaki etkinlikler yer alır. Bu basamakta öğrenenlerin C basamağında edindikleri bilgi ve becerileri uygulayabilecekleri, çözümleyebilecekleri, çıkarsama, sorgulama yapabilecekleri 15'er puanlık 3-5 etkinlik bulunmaktadır. **Dördüncü basamakta;** Bilişsel Alan Taksonomisi'nin değerlendirme ve sentez basamaklarına yönelik etkinlikler yer almaktadır. Öğrenenlerin konuya yönelik eleştirme, karar verme, yaratıcı, özgün bir ürün ortaya koyma becerilerini geliştirecek her biri 15'er puanlık görevler bu basamakta yer almaktadır. **Beşinci basamakta;** öğrencilerin hedeflere ulaşma düzeyleri, öğrenme sürecinde ve sonunda yapılan sözlü sınavlar, görüşmeler, portfolyolar ve dereceli puanlama anahtarlarıyla değerlendirilir.

Basamaklı öğretimin uygulandığı sınıflarda davranış problemleri azalır, çünkü öğrenciler kendilerini kontrol altında hissederler. Çok çeşitli etkinliklerle farklı öğrenme yöntemleri bir arada kullanıldığından öğrenenlerin hem derse olan ilgi artar hem de herkesin sevdiği ve ulaşabileceği etkinliklerle meşgul olması sağlanır (Nunley, 1998). Literatür incelendiğinde basamaklı öğretim modelinin yükseköğretim düzeyinde ve özellikle öğretmen adaylarıyla uygulandığı görece az sayıda (Gencel ve Saracaoğlu, 2018) çalışmaya rastlanmıştır. Hizmet öncesi süreçte öğretmen adaylarının öğretimin bireyselleştirilmesi ve bu amaçla uygulanan öğretim yöntemleri hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaları, mesleki yaşantılarında edindikleri bu bilgi ve becerilerle öğretim programını uygulamaları açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın hem alanyazına hem de öğretmen adaylarının mesleki becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Yöntem

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde Öğretim İlke ve Yöntemleri dersini alan 61 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında kolay ulaşılabilir durum örnekleme modeli kullanılmış böylelikle araştırmaya hız ve pratiklik kazandırılması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Form iki eğitim bilimleri alan uzmanının görüşüne sunulurken gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Formda; (1) BÖP ile işlenen ders ile ilgili görüşleriniz nelerdir? (2) BÖP'ün öğrenme düzeyinize etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? (3) BÖP uygulanırken karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Şeklinde 3 adet açık uçlu soru yer almaktadır. Toplanan veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular veri analizinde

tematik çerçeveyi oluşturacak şekilde düzenlenmiş, katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar da yapılmıştır.

BÖP Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinde “öğretim model, strateji, yöntem ve teknikleri” konusu kapsamında 5 haftalık süreç boyunca uygulanmıştır. Uygulama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüş, ilgili konuya ilişkin etkinlikler tasarlanmıştır. Öğretmen adaylarının BÖP hakkında bilgilendirilmesinin ardından görev listesi dağıtılmış, C basamağındaki etkinliklerin tamamlanması için 2 hafta süre tanınmıştır. Bu basamaktaki birkaç etkinlik örneği şöyledir: Sınıfta öğrenmeye etkileyen faktörlerle ilgili kavram haritası hazırlama, verilen öğretme-öğrenme model, strateji, yöntem ve tekniklerle ilgili; bilgi haritası hazırlama (zorunlu görev), SWOT analizi yapma, başarıya etkiyi inceleyen 4 araştırma makalesi özetleme. C basamağında hedeflenen puanlara ulaşan öğrencilerin B basamağındaki etkinliklere geçmeleri istenmiş, ulaşamayanlar için ek görevler tanımlanmıştır. B basamağındaki etkinliklerin birkaçı şöyledir: Alanın öğretim programının öğretme-öğrenme sürecini analiz etme, verilen öğretme-öğrenme model, strateji, yöntem ve tekniklerini kullanarak; ders planı hazırlama, ders işleme. Bu basamağı tamamlayan öğrencilerin A basamağındaki etkinliklere geçmesi istenmiştir. A basamağı etkinlik örnekleri şöyledir: Alanın öğretim programının hedeflere ulaşmayı sağlayacak özgün öğretim yöntem/teknikleri tasarlama, verilen öğretme-öğrenme model, strateji, yöntem ve tekniklerinin mevcut koşullarda uygulanabilirliği hakkında tartışma. Süreç sonunda öğrencilerin önceden belirlenen ve kendilerine sunulan değerlendirme ölçütlerine göre çalışma süreçlerini ve ürünlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmeler hakkında öğrenciler bilgilendirilmiştir.

Bulgular

Basamaklı öğretim programıyla işlenen derse ilişkin görüşler

Öğretmen adaylarının BÖP ile işlenen derse ilişkin görüşlerine yönelik kodlar oluşturulmuş, Şekil 1’de gösterilen kelime bulutunda sıklıkla vurgulanan kodlar sunulmuştur.

Şekil 1: BÖP ile işlenen derse ilişkin görüşlere ait kelime bulutu

Kelime bulutuna göre katılımcılar tarafından derse ilişkin en sık tekrarlanan görüşler, dersin eğlenceli olduğu (n=56), öğrenme motivasyonlarını arttırdığı (n=54), iletişim becerilerini geliştirdiği (n=51), kalıcı öğrenme sağladığı (n=49), derse yönelik olumlu tutumu geliştirdiğidir (n=46). Katılımcılar bunların dışında BÖP ile işlenen dersin; öğrenme sorumluluklarını arttırdığını (n=34), araştırma yapma (n=30), yaratıcık (n=27), kendini ifade etme (n=18) ve kalabalık gruplar karşısında konuşma (n=11) becerilerini geliştirdiğini, sınıf içi özgürlük duygusunu tatmalarını sağladığını (n=23) ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu (n=57) derse ilişkin olumlu görüş beyan ederken 4 katılımcı modeli gerekenden fazla zaman aldığı gerekçesi ile eleştirmiştir. Araştırmanın bu alt problemine ilişkin bazı öğretmen adaylarının görüşleri şöyledir. “...yaptığım her etkinlikle konuyu daha iyi öğrendim, eğlenerek öğrendim diyebilirim. Etkinliklerin seçiminde zorlansam da tamamladığım her görevden sonra yenisini yapma isteğim oluştu, araştırma yapmak, yeni bilgilere ulaşmak yaratıcılığımı da geliştirdi.” (Ö5); “İlk defa sınıf içi özgürlüğe kavuştum. Diğer derslerde özgürce seçim yapamıyorum, etkinliği, görevleri, ödevleri hocalarımız belirliyor, bizde de isteneni yapmak düşüyor. Bu inanılmaz bir deneyim oldu. Gelecekte öğrencilerimle de bu modeli kullanmak, onlarla uygulamak istiyorum.” (Ö36); “Sorumluluk arttı, artık bize konuyu anlatan bir öğretmen yok sınıfta, biz varız, bireysel olarak bizler varız. Birbirimizle iletişim halindeyiz ve bu bizi geliştirdi...”(Ö7); “...her zaman kalabalık karşısında konuşmaya çekinirim. Bu derslerde tüm sınıfın önünde öyle çok konuştum ki kaygımın günden güne azaldığını fark ediyorum.” (Ö40).

Basamaklı öğretim programının öğrenme düzeyine etkisine ilişkin görüşler

Öğretmen adaylarının BÖP’ün öğrenme düzeyine etkisine ilişkin görüşlerine yönelik oluşturulan kelime bulutu Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2: BÖP’ün öğrenme düzeyine etkisine ilişkin kelime bulutu

Öğretmen adayları, BÖP’ün öğrenme düzeylerine olumlu yönde etkisi olduğunu, uygulama sürecinde ezberden

uzaklaştıklarını (n=58) sıklıkla ifade etmişlerdir. Ayrıca modelin öğrenme kolaylığı sağladığını (n=37) ve görevlere başlamadan ön bilgilerini sorgulama imkanı elde ettiklerini (n=26) belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir: *“Yaparak yaşayarak öğrendiğim için hem öğrenmem daha kolay oldu hem de ezber yapmadım. Görevler de kolaydan zora doğru gittiği için bu süreçte yine öğrenmemi kolaylaştırdı diye düşünüyorum.”* (Ö16); *“...göreve başlamadan önce neyi biliyorum, neyi bilmiyorum diye önce bir kendimi yokladım, uzun zamandır kendimi bu konuda değerlendirmemiştim. Bu da benim öğrenmeme yardımcı olsun, eksikliklerimi görüp onları telafi etme motivasyonu oluşturdu bende.”* (Ö49).

BÖP uygulanırken karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler

Öğretmen adaylarının çoğu BÖP uygulanırken herhangi bir problemle karşılaşmadıklarını belirtirken 3 aday dersin tamamında aktif olmaktan zorlandığını belirtmiştir. İki katılımcı da uygulama sürecinde konunun önemli kısımlarını tespit edemediğini açıklamıştır. Katılımcılardan 4’ü görevlerin puan değerlerinin olmasından, değerlendirme sürecinde kullanılan ölçme araçlarından ve modelde benimsenen ölçme ve değerlendirme sisteminden hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu görüşteki adaylar, her bir göreve verilen puanların eğlenerek öğrenmeye engel oluşunu, etkinlikleri puan almak amacıyla tamamlama çalıştıklarını, başarı tespitinin sonuç odaklı değerlendirme anlayışıyla yapılıp geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmasının tercih edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların görüşleri şöyledir: *“BÖP güzel, kalıcı öğrenmeyi sağlıyor ama bunun içi çok efor sarfetmek gerek. Tüm ders süreci boyunca aktif olmak, sürekli çabalamak, puan kaygısı, her görev seçimindeki sözlü savunmalar... Kısaca geleneksel yöntemi tercih ederim.”* (Ö24); *“...modelin bazı aksaklıklarının olduğunu düşünüyorum. Zaten ölçme ve değerlendirme işlemi yapılacak, kimin ne kadar konuyu öğrendiği tespit edilecek, o halde basamaklarda etkinliklerin puan değerleri ne anlam ifade ediyor? Ya bu etkinliklerden topladığımız puanlar başarı notu olarak kullanılсын ya da test yapılsın, sonuç başarı notu olsun. Etkinlikleri doğru yapıp puan almaya gayret ettiğim için dersten maksimum keyif alamadım... Ayrıca kullanılan değerlendirme araçlarına alışkın değilim, bu da beni zorladı. Dersin sonucunda testle değerlendirilmeyi tercih ederim.”* (Ö12).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın sonucunda katılımcı öğretmen adaylarının basamaklı öğretim modeli ile işlenen derse ilişkin çoğunlukla olumlu görüşte oldukları tespit edilmiştir. Adaylar; dersi eğlenceli bulduklarını, öğrenme motivasyonlarının arttığını, derse yönelik olumlu tutum geliştirdiklerini, sınıf içi özgürlük duygusunu tattıklarını, kendini ifade etme, araştırma ve yaratıcılık becerilerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların özgürlük kavramına vurgu yaparak BÖP destekli öğretim-öğrenme sürecinin sınıf içi özgürlük duygusunu tatmalarını sağladığını, bu duyguyu ilk defa bu derste tattıklarını belirtmeleri araştırmanın dikkat

çeken bulgularındandır. Araştırmada böyle bir sonuca ulaşılmasının nedeni akademisyenlerin sınıf yönetimi tutumları olabilir. Sınıf yönetiminde otoriter ya da kontrolcü tutum sergileyen öğretmenlerin öne çıkan özelliği, öğrencileri kontrol altında tutarak onları yakından takip etmeleridir (Zuna ve McDougall, 2004). Bu öğretmenlerin sınıflarında özgürlüğün derecesi ise minimumdur (Evertson ve Emmer, 2013). Genel olarak araştırmanın bu alt probleminden elde edilen bu sonuçlar literatür ile örtüşmektedir. Gömleksiz ve Öner (2013) tarafından yapılan çalışmada BÖP'nin uygulandığı sınıfta öğrencilerin derse yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu, öğrencilerin BÖP uygulamalarının öğrenilen bilgilerin kalıcılığına katkı sağladığını, öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve araştırma yapma becerilerini geliştirdiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde Ilıman ve Evin-Gencel (2018) çalışmalarında katılımcı öğrencilerin BÖP destekli işlenen dersi eğlenceli bulduklarını, modelin merak uyandırıcı olduğunu, seçme özgürlüğü tanıdığını, kalıcı öğrenme sağladığını ve iletişim becerilerini geliştirdiğini belirttiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın sonucunda katılımcıların; BÖP'ün öğrenme düzeylerine olumlu etkileri olduğunu, daha kolay öğrendiklerini, ezberden uzaklaştıklarını ve ön bilgilerini sorgulama fırsatı bulduklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç Biçer'in (2011) bulguları ile örtüşmektedir. Araştırmacı, öğrencilerin BÖP'ü öğretici, geliştirici ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı olarak tanımladıklarını, ezbere değil araştırmaya yönlendirdiğini belirttiklerini tespit etmiştir.

BÖP'in uygulama sürecine ilişkin az sayıda katılımcının sorunla karşılaştığını belirttiği bu araştırmada, modelin ölçme ve değerlendirme süreci eleştirilmiştir. Dört katılımcı her görevin bir puan değerinin olmasının sınav kaygısına yol açtığını ve eğlenerek öğrenmeye engel olduğunu, geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleriyle başarının değerlendirilmesini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının görevlerden yüksek puan alma çabalarının kaygıya yol açtığını belirten görüşleri, geçmiş eğitim yaşantılarıyla veya verimli ders çalışma alışkanlıklarıyla ilişkili olabilir. Erözkan (2004) sınav kaygısının çocukluk döneminde oluşan ve ileriki yaşlarda giderek etkisini gösteren bir duygu olduğunu, Culler ve Holahan(1980) da yüksek sınav kaygılı öğrencilerin verimsiz çalışma alışkanlıklarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Adayların BÖP'te benimsenen süreç ve sonuç odaklı değerlendirme anlayışını eleştirip sonuç odaklı ve geleneksel ölçme ve değerlendirme teknikleriyle değerlendirilmek istemeleri ise, kendilerinin de görüşlerinde açıkça belirttikleri gibi alışkanlıklardan kaynaklıdır. Bu durum öğretmen adaylarının da tıpkı öğretmenler gibi daha alışık oldukları geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinde kendilerini rahat hissettiklerini (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007) ortaya koymaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir: Basamaklı öğretim modelinin katılımcıların çoğunluğu tarafından olumlu değerlendirilmesi, modelin öğretmen yetiştirme sisteminde mesleki bilgi ve beceriyi, akademik başarıyı arttıracak beklentisiyle farklı derslerde de kullanılabilineceğini

göstermektedir. Ayrıca model öğrenenlerin yaratıcı düşünme, araştırma yapma, kendini ifade etme, iletişim kurma gibi 21. yüzyıl becerilerinin gelişimin desteklemektedir. Dolayısıyla modelin farklı derslerde yaygın kullanımı sağlamak, öğretmen adaylarının bu becerilerle donanık olmasını sağlayarak çağın gereksinimlerini karşılayacak öğretmenlerin yetişmesine de olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Bakovljev M. (1998). Didaktika. Beograd: Naučna knjiga
- Başbay A. (2005). Basamaklı Öğretim Programı. İçinde Eğitimde Yeni Yönelimler, ed. Ö. Demirel, ss 241-252. Ankara:PegemA Yayıncılık.
- Biçer, S. (2011). Fen ve Teknoloji Dersinde Basamaklı Öğretim Yönteminin Öğrenci Başarısına, Kalıcılığa ve Tutumlarına Etkisi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, Türkiye.
- Culler R. E., Holahan C. I. (1980). Test Anxiety and Academic Performance: The Effects of Study Related Behaviors. Journal of Educational Psychology, 72, 16-20.
- Çırak Y. (2012). Öğrenmenin Doğası ve Temel Kavramları. İçinde Eğitim Psikolojisi, ed. A. Kaya, ss.233-264. Ankara:Pegem Akademi.
- Demirel Ö., Şahan H. H., Ekinci N., Özbay A., Begimgil M. A. (2006). Basamaklı Öğretim Programının Süreç ve Ürün Açısından Değerlendirilmesi. Milli Eğitim, 172, 72-90.
- Erözkan, A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ve Başa Çıkma Davranışları. Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 12, 14-38.
- Evertson C. M., Weinstein, C. (2006). Classroom Management as a Field of Inquiry. In Handbook of Classroom Management: Research, Practice, and Contemporary Issues, eds C. M. Evertson, C Weinstein, pp. 3- 15. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Gelbal S., Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33, 135-145.
- Gencel I. E., Saracaloğlu A. S. (2018). The Effect of Layered Curriculum on Reflective Thinking and on Self-Directed Learning Readiness of Prospective Teachers. International Journal of Progressive Education, 14(1), 8-20. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2018.129.2>
- Gömlüksiz M.N., Öner Ü. (2013). Basamaklı Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi. Milli Eğitim, 198, 173-195.
- Heathers G. (1977). Definition of Individualized Instruction. Educational Leadership, 342-345.
- Ilıman M., Evin-Gencel İ. (2018). İngilizce Dersinde Basamaklı Öğretim Programına İlişkin Bir Eylem Araştırması. İzmir Demokrasi Üniversitesi 1. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Kritik Tartışmalar Kongresi, 5-7 Ekim 2018, İzmir, ss50-59.
- Nunley, K. F. (1998). Advantages to a Layered Curriculum Classroom. <https://help4teachers.com/why.htm> 14.09.2021 tarihinde alınmıştır.
- Nunley K. F. (2004). Layered Curriculum. (2nd ed.). Kearney, New England: Morris Publishing.
- Nunley K. F. (2006). Differentiating the High School Classroom. Solutions Strategies for 18 Common Obstacles. CA: Corwin Press.
- Nunley K. F., Evin-Gencel İ. (2019). Katmanlı Program: İlkeler, Planlama, Uygulama ve Değerlendirme. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(2), 349-362. DOI: 10.17860/mersinefd.554724
- Yıldırım A., Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zuna N., McDougall D. (2004). Using Positive Behavioral Support to Manage Avoidance of Academic Tasks. Teaching Exceptional Children, 37(1), 18-24.

ELMİ MÜBAHİSƏLƏR: MÜLAHİZƏLƏR, QƏNAƏTLƏR “HEKAYƏ”, YOXSA “HEKAYƏT”?

Ayətəxan Ziyad (İsgəndərov)

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Elmi işçi.
<https://orcid.org/0000-0002-0034-6736>

ÖZET

Makale, özellikle son yirmi yılda basında olduğu kadar Kitle İletişim Araçlarında da asılsız yer edinen, ancak açıklığa kavuşturulması gereken "hikaye" ve "hikayet" kavramları tartışılır. “Hikaye”nin kurgu türlerinden biri olduğu, yazarın hayal gücü ve fantezisinin ürünü olan edebi ve sanatsal bir eser olduğu inandırıcı bir şekilde doğrulanmaktadır. Bu nedenle, bir ürünün reklamını yaparken ve ayrıca yaşayan bir kişinin hayatı veya çalışmasından bahsederken, "bu bizim hikayemiz" ifadesi doğru değildir, bu durumda "hikayet" kavramının kullanılması tavsiye edilir.

"Hikaye" kavramından yerel-yersiz kullanıldığı üzüntüyle belirtilmektedir. Örnek olarak yazarın “APB-24” TV ve Instagram ile ilgili açıklamaları bir örnek verilir. Ve bu tür durumların genel olarak radyo ve televizyona, basına, Instagram'a ve sosyal ağlara erişim bulmaması tavsiye edilir.

İsrar ediliyor ki, "Hikaye" kavramı, sanatsal hayal gücünün bir ürünüdür, yazarın hayal gücünün, yaşam gözlemleri sonucunda görüntüyü genelleştirdiği ve çevresinde olup bitenler hakkında yazdığı yaratıcı bir üründür.

Hikâyet terimi ise yazarın yaratıcı hayal gücünün ürünü olan bir sanat eseri değil, "olay", "macera", "kaza", veya "konuşmak", "anlatmak", "söylemek" anlamında kullanılan bir terim, Sanatsal düşüncenin süzgecinden geçirilmiş bir yaşam biçimi, insan yaşamının gerçek gerçeklere dayanan anlarının sanatsal yaratımda bir ifadesidir.

Anahtar kelimeler: hikaye, sanat eseri, hakkında konuşmak.

SCIENTIFIC DISCUSSIONS: CONSIDERATIONS, RESULTS

"STORY" OR "STORY" (“talk about”)?

SUMMARY

The article discusses the concepts of "story" and "story", which have been unfounded in the mass media as well as in the press in the last two decades, but need to be clarified. It is convincingly affirmed that the “story” is one of the genres of fiction, a literary and artistic work that is the product of the author's imagination and fantasy.

Therefore, when advertising a product, as well as talking about the life or work of a living person, the phrase "this is our story" is not correct, in which case it is recommended to use the concept of "story".

It is sadly stated that the concept of "story" is used locally and inappropriately. As an example, the author's comments on "APB-24" TV and Instagram are given as an example. And it is advisable that such situations do not find access to radio and television, the press, Instagram and social networks in general.

It is insisted that the concept of "Story" is a product of artistic imagination, a creative product of the author's imagination, in which he generalizes the image as a result of life observations and writes about what is happening around him.

The term story, on the other hand, is not a work of art that is the product of the author's creative imagination, but a term used in the sense of "event", "adventure", "accident", or "talking", "telling", "telling", a way of life filtered by artistic thought. is an expression in artistic creation of real factual moments of human life.

Keywords: story, work of art, talk about.

GİRİŞ

Məqalədə xüsusilə son iki onillikdə mətbuatda, eləcə də KİV-də əsassız olaraq özünə çox qərribə tərzdə yer tapmış, ancaq müəyyən məqamlarda heç də yerində işlədilməyən "hekayə" anlayışından bəhs olunur.

Diqqətə çatdırılır ki, hekayə - bədii ədəbiyyatın janrlarından biri, yazıçı fantaziyasının ərsəyə gətirdiyi ədəbi-bədii əsərdir. Başqa sözlə, bədii təxəyyülün məhsulu olub yazıçının həyatı müşahidələri nəticəsində ümumiləşdirdiyi obraz və onun ətrafında baş verənlərin qələmə alındığı yaradıcılıq məhsuludur.

Fikrin təsdiqi üçün "APB-24" TV-də və İnstagramda yayımlanmış video-lentlərdə səslənən (və yazılan) cümlələr diqqətə çatdırılır. Qeyd olunur ki, hər hansı məhsulun reklamında, eləcə də canlı insanın əmək fəaliyyətindən bəhs olunduğu halda, fikrin "bu bizim hekayəmizdir" tərzində ifadəsi yolverilməzdir.

Təvsiyə olunur ki, belə olan halda "hekayət" anlayışından bəhrələnmək məqsədəuyğundur. O üzdən ki, hekayət bədii əsər deyil, "hər hansı əhvalatı danışmaq", "sərgüzəşti söyləmək", "hekayəçi", "hekayəçilik (peşə)" anlamlarında işlədilən istilahdır, kimə isə məxsus bir ömür yolunun bədii təfəkkürün süzgəcindən keçirilərək təqdim olunmuş forması, insan həyatının real faktlara əsaslanan anlarının nəqlidir.

ARAŞDIRMA

2015-ci ilin yaz ayları idi. Sidq ürəklə özümə doğmalaşdırdığım uşaq ədəbiyyatı bilicisi Füzuli Əsgərli yeni

kitabının siqnal nüsxəsini nəzərdən keçirirdi. Kitab belə adlanırdı: “Bir alim ömrünün hekayəsi”. Soruşdum: “Uşaqlar üçün hekayələr toplundu?”.

“Yox, öz yaradıcılığım ilə əlaqəli kitabdı”.

Nə sənə-nə mənə, qələm götürüb kitabın üz qabığında redəktə işi apardım (hərdən mənə belə qəfil gedişlər olur): “Bir alim ömrünün hekayəti”.

Fikrimi əsaslandırmağa çalışsam da, əvvəl-əvvəl razılaşmadı, hətta mübahisəyə də girişdi. Sonda barışdırıcı mövqeni mən tutdum: “Eybi yoxdu, kim irad tutsa, töhməti yönəldərsən mənim üstümə”.

Və kitab bu adla da nəşr olundu.

Bu gün mənim kitab rəfimdə Füzuli müəllimin “Bir alim ömrünün hekayəti” adlı bu yadigarı da qorunur. Həm də öz imzası ilə, “xoş arzularla” ürək sözü ilə. Kitabın titullar sahifəsində yazılıb: “Bu kitabda tanınmış ədəbiyyatşünas-tənqidçi, uşaq ədəbiyyatı tədqiqatçısı, tərcüməçi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Füzuli Əsgərlinin elmi-nəzəri monoqrafiyaları, bədii tərcümə yaradıcılığı haqqında yazılan məqalələr və 70 illik yubileyi ilə bağlı səmimi ürək sözləri toplanmışdır”.

Sizcə bu məzmununda kitab “hekayə” adlandırılı bilərdimi?..

... “2021-ci ilin avqustunda elə bir ünvanda oldum ki, orada ARB kanallarından savayı heç bir TV göstərmirdi. 10 günüm “ARB-24”-ü izləməkdə və DVD-nin köməyi ilə filmlərə baxmaqda keçdi.

“ARB-24” dedi: **“Bu, bizim hekayəmizdi. Bizim böyük hekayəmiz kiçik kəşflərdən başladı.** Təbii məhsullarımızla Azərbaycanımız üçün 23 ildir fəaliyyətdəyik...”. Və s. (24.08.2021-ci il, saat 07:54).

Qəribədir, ARB hansı isə məhsulun reklamını edir və özünün təqdimat tərzini “hekayə” adlandırır.

“Hekayə” ifadəsi, təəssüf ki, TV aparıcılarının da dilində (*“Rezonans” verilişində də, hörmətli Zaur Baxşəliyevin nitqində də bu ifadə ilə qarşılaşmışıq*), həmçinin instaqramda da işlənməkdədir.

İnstaqramda qadının restoranda stol arxasında əyləşən saçları ağarmış kişinin görüşünə gəldiyi görüntülənir. Kövrək baxışlarla baxışlırlar. Video-lentin üzərində bu kəlmələr yazılıb: **“50 illik aşk hikayəsi”**.

...Başqa bir instaqram lentində jurnalistlə müsahibinin dialoqu görüntülənir:

Müsahib: - **Her kesin bir hikayesi var.**

Jurnalistin müdaxiləsi: - Kimse kimsenin şurasını bilmir.

Müsaib: - Üzümüz gülüyor. Amma içəridə nə oldu, bir yuxarıda ki, bir kendimiz biliyor.
[İnstaqram.28.08.2021-ci il, saat 22:35].

Yaxud, “500 manata evini satıb əlil arabası ilə **küçələrdə gecələyən qadının hekayəsi** – qadını gecəyarısı küçəyə atıblar” [İnstaqram.04.09.2021-ci il].

Və yaxud, “Ekspress.xeberler” yazdı: “**Bir xoşbəxt ailənin acı hekayəsi...**” Məqalədə Peyman Sadıqovun ailəsində baş verənlərdən bəhs olunur [İnstaqram.04.09.2021-ci il].

Sizcə, əslində hansı istilahi işlədilməsi məqsəduyğundur, “hekayə”, yoxsa “hekayət”?

Ədəbiyyatşünas Rafiq Yusifov yazır ki, “hekayə - epik əsərin ən çevik, geniş yayılan janrlarındandır. Mir Cəlalin sözləri ilə desək: “Şifahi xalq ədəbiyyatında nağıl nədirsə, yazılı ədəbiyyatda da hekayə odur” [3. s.193]. “Rus ədəbiyyatında “песенка”, italyanlarda “novella” deyilən bu janr əsasən realist bir əsərdir. Hekayə xırda şəkilli epik əsərlərin əsas janrıdır. Hekayədə səciyyəvi, ibrətli, ictimai mənası olan həyatı bir əhvalat, bir, ya iki qəhrəman götürülür, məhdud bir zaman, məkan daxilində yığcam, bitkin, realist bədii təsvir verilir”, - yazırlar Mir Cəlal ilə Pənah Xəlilov [2. s.143].

“Hekayədə əhvalatın geniş təsvirinə ehtiyac duyulmur, obrazların sayı elə də çox olmur, yazıçı, əsasən, bir surətin həyat və taleyindən, konkret bir hadisədən danışır” [4] və [5].

“**Hekayət**” termininə isə, internet resurslarında hər hansı bədii əsər növü deyil, “əhvalat”, “sərgüzəşt”, “qəziyyə”, yaxud “danışmaq”, “nəql etmək”, “söyləmək” anlamlarında işlədilən istilahi kimi izahat verilir [6], [7] və [8]. Ağamusa Axundova isə, “hekayət” - “əhvalat”, “sərgüzəşt”, “hekayəçi”, “hekayəçilik (peşə)” mənalərini daşıyır [1. s.124].

Məsələn,

Mən çəlik ürəkli bir yeni gəncəm,
Dildən-dilə düşmüş hekayətim var
(Mikayıl Müşfiq).

“Qüdrət Şirmayının hekayətini dinləyəndə gülməkdən özünü güclə saxlayırdı”
(Mehdi Hüseyn).

Hekayət etmək - “danışmaq”, “nəql etmək”, “söyləmək”, “hekayəçi”, “hekayəçilik (peşə)” anlamlarında

işlədlən istilahlara nümunələr:

Qəmli mazisini hekayət edər;

Taleyindən bütün şikayət edər.

(Abbas Səhhət).

Nə çəkmişə aylar, illər uzununu,

Birər-birər eyləyirdi hekayət.

(Mikayıl Müşfiq).

NƏTİCƏ:

Fikrimizcə (*bilicilərin mülahizələrindən də bu, belə görünür*), hekayə - bədii təxəyyülün məhsulu olub yazıçı fantaziyasının həyatı müşahidələr nəticəsində ümumiləşdirdiyi obraz və onun ətrafında baş verənlərin qələmə alındığı yaradıcılıq məhsuludur.

Hekayət isə yazıçının yaradıcı təxəyyülünün məhsulu olan bədii əsər deyil, kimə isə məxsus bir ömür yolunun bədii təfəkkürün süzgəcindən keçirilərək təqdim olunmuş forması, insan həyatının real faktlara əsaslanan anlarının bədii yaradıcılıqda ifadəsidir.

Açar sözlər: hekayə, bədii əsər, hekayət, nəql etmək.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Axundov Ağamusa. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bircildlik. Bakı-"Elm"-2005, 452 səh. ISBN 5-8066-1728-9.
2. Mir Cəlil, Xəlilov P. "Ədəbiyyatşünaslığın əsasları". Bakı-"Maarif"- 1972, 296 səh.
3. Yusifoğlu Rafiq. Ədəbiyyatşünaslığın əsasları. Bakı-ADPU-2009, 288 səh.

İnternet resursları

4. https://www.azerbaijans.com/content_583_az.html
5. <https://az.wikipedia.org/wiki/Hekay%C9%99>
6. <https://nedir.az/hekay%C9%99t-sozunun-menasi>
7. <https://wikiapp.org/az/luget/izahli-luget/hekay%C9%99t-sozunun-menasi-nedir>
8. <https://portal.azertag.az/az/node/16848>

ORTAOKULLARDA ÖĞRETMEN LİDERLİĞİ VE İŞ MOTİVASYONU İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü

Özet

Öğretmenlerin liderliği kavramı genelde öğretmenlerin eğitim örgütleri içinde yönetim ve liderliği ile ilgili olarak ele alınmaktadır. Ancak bu çalışmada öğretmen liderliği, öğretmenin sınıf içindeki liderliği, başka bir ifade ile öğrencilerine liderlik etmesi olarak ele alınacaktır. Öğretmenin liderliği; öğrenceleri ile etkileşimde, öğrencilerini motive etmede, öğrencilerinin okul dışındaki hayatlarında ve sınıf içindeki öğrenme süreçlerinde benimsenmesi, örnek alınması ve takip edilmesi olarak değerlendirilmesidir. Öğretmenin sınıfı ve öğrencileri ile bütünleşmesi onlara liderlik etmesi, işindeki motivasyonu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çalışanların işlerinde motive olmaları; çaba göstermenin kişisel olarak anlamlı olması, dışsal olarak beğenilme düşüncesi, yaptığı iş ile tatmin olmaları ile açıklanmaktadır. Öğretmenlerin de sınıflarında öğrencilerine etkili ve verimli liderlik etmeleri, öğrencilerinden de karşılık görmeleri onların işlerinde motive olmalarını sağlayabilecektir. Bu hipotez göz önünde alınarak bu çalışmada öğretmenlerin liderliğinin işlerindeki motivasyonları ile ilişkisi incelenmek amaçlanmaktadır.

Araştırma değişkenler arası ilişkiyi inceleyen ilişkisel modelde yapılmıştır. İlişkisel model birden fazla değişken arasındaki ilişkiyi, ilişkinin yönü ve büyüklüğünü incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evreni Malatya'daki resmi ortaokullardır. Bu ortaokullarındaki 267 öğretmen ise örnekleme oluşturmaktadır. Veriler, örneklemden Öğretmen Sınıf Liderliği Ölçeği ve İş Motivasyonu Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler analiz edilirken ortalama hesaplama, ilişki analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ortaokullarda öğretmen liderliği ve iş motivasyonu genellikle yüksek düzeyde çıkmıştır. Öğretmenlerin liderliği ile iş motivasyonu arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Ayrıca öğretmen liderliği iş motivasyonunu pozitif yönde yordamaktadır. Bu sonuçlar ışığında öğretmenlere iş motivasyonlarının artması için sınıflarında etkili liderlik yapmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş motivasyonu, Öğretmen liderliği, Sınıf liderliği,

Abstract

The concept of teachers' leadership is generally discussed to the management and leadership of teachers within educational organizations. However, in this study, teacher leadership will be discussed as the leadership of the teacher in the classroom, in other words, the leadership of the students. teacher's leadership; It is evaluated as

being adopted, taken as an example and followed in interacting with students, motivating their students, in the life of their students outside of school and in their learning processes in the classroom. It is thought that the teacher's integration with his class and students is related to his leadership and motivation in his work. Employees are motivated in their work; It is explained by the fact that making an effort is personally meaningful, the idea of being liked externally, and being satisfied with the work they do. Teachers' effective and efficient leadership of their students in their classrooms and receiving feedback from their students will enable them to be motivated in their work. Considering this hypothesis, this study, it is aimed to examine the relationship of teachers' leadership with their motivation in their work.

The research was carried out in the relational model examining the relationship between variables. The relational model aims to examine the relationship between more than one variable, the direction and size of the relationship. The universe of the research is the official secondary schools in Malatya. 267 teachers in these secondary schools constitute the sample. Data were collected from the sample using the Teacher Classroom Leadership Scale and the Job Motivation Scale. While analyzing the data, mean calculation, correlation analysis and regression analysis were performed. As a result of the research, teacher leadership and work motivation were generally high in secondary schools. There was a moderately significant relationship between teachers' leadership and work motivation. In addition, teacher leadership positively predicts work motivation. In the light of these results, it is suggested that teachers should lead effectively in their classes to increase their work motivation.

Keywords: Classroom leadership, Teacher leadership, Work motivation

1. GİRİŞ

Liderlik genel manada diğerlerine öncülük etme, onları ikna edebilme veya etkileyebilme ve belli bir amaca doğru harekete geçirebilme olarak tanımlanabilir. Liderliğin alanyazında birçok tanımı olmakla birlikte bu tanımların belli ortak paydaları vardır. Bu temel ifadeler doğrultusunda liderlik; diğerlerinin düşüncelerini ve davranışlarını etkileyebilme, onları yönlendirme olarak tanımlanabilir (Bass ve Stogdill, 1990; Bennis ve Nanus, 1985; House ve Javidan, 2004). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere liderlerin asıl gücünün diğerlerini etkilemesi olduğu görülmektedir. Bu etki sayesinde ki diğerlerinin düşünce ve davranışlarını değiştirmesini sağlamakta ve kendi istediği şekilde düşünmelerine ve davranmalarına vesile olmaktadır. Liderlik toplumun her kesiminde farklı düzeylerde olduğu gibi eğitim örgütlerinde de ortaya çıkmaktadır.

Eğitim örgütleri toplumun değişmesi ve dönüşmesi için kilit konumdaki yapıların başında gelmektedir. Hızla değişen dünya koşullarına toplumun ayak uydurması eğitim örgütlerindeki güçlü değişim ve dönüşümün öncüleri olan liderlerin olmasına bağlıdır. Değişimi sağlayacak eğitim liderliklerinin oluşması için eğitim

örgütlerinin ve toplumun destek vermesi ve motive etmesi oldukça önemlidir (Beycioğlu, 2010). Eğitim örgütlerindeki öğretmenlerin liderliği toplumsal değişim ve dönüşüm için oldukça önemlidir. Öğretmenlerin öğrencilerine liderlik etmeleri, onları değişime ve dönüşüme ikna etmeleri, etkilemeleri oldukça önemli görülmektedir (Pounder, 2014). Öğretmenlerin etkili liderliği sınıflarını yönetme bakımından da oldukça etkili olacağından öğretimin amaç ve hedeflerini gerçekleştirmede de oldukça önemli görülmektedir (Dağ ve Göktürk, 2014). Öğretmenin liderliği; öğrenceleri ile etkileşimde, öğrencilerini motive etmede, öğrencilerinin okul dışındaki hayatlarında ve sınıf içindeki öğrenme süreçlerinde benimsenmesi, örnek alınması ve takip edilmesi olarak değerlendirilmesidir. Öğretmenlerin sınıflarında öğrencilerine liderlik etmeleri bir örneklik oluşturması bakımından da önemlidir. Zira öğrenilme özelliği de olan liderliği öğretmenlerini örnek alarak öğrenecek öğrenciler açısından da önemli görülmektedir (Karabağ Köse, 2019). Liderlik gönülsüz olarak yapılabilecek bir rol değildir. İstek ve coşku ile yapılacak bir liderliğin öğretmenin kendi motivasyonu ile de ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Motivasyon bir kişinin bir işi yapması için istek uyandıran, kendini harekete geçiren ve bunistiği ve hareketi sürdürmesine sebep olan güç olarak tanımlanmaktadır (Gibson, Ivancevich ve Donnelly, 1988; Hoy ve Miskel, 2010). Motivasyonun ana kaynağı kişinin ihtiyaçlarıdır. Yapılacak işin amaçları, hedefleri ve sonuçta elde edilecek sonuç kişinin ihtiyaçlarını karşılaması ölçüsünde önemli hale gelir ve motivasyon sağlayabilir. Çalışanın motive olmasını sağlayan dinamikler kişinin duygularından, merakından ve doyumundan kaynaklanıyor ise daha çok içsel motivasyon kaynaklı olduğu ifade edilebilir (Dalkıran, 2018). Çalışanı motive eden başka bir motivasyon boyutu ise dışsal motivasyondur. Dışsal motivasyonun kaynağı dış kaynaklıdır genellikle dışarıdan gelebilecek ödüller ve cezalar kişiyi motive etmektedir. Çalışan ödülleri elde etmek ve cezalardan kaçmak için çalışma arzusu onları motive edebilecektir (Goodridge, 2006).

Eğitim örgütlerinde çalışanların hem içsel hem de dışsal kaynaklı motivasyona sahip olabilmeleri mümkündür. Hem kendini gerçekleştirme ve doyum duygusu hem de eğitim örgütünün yapısından kaynaklanan ödül ve cezalar öğretmenleri motive edebilecektir. Bu çalışmada öğretmenlerin sınıflarında liderlik etmeleri ile motivasyonları arasındaki ilişki incelendiğinden dolayı daha çok içsel motivasyon boyutu incelenmektedir. Öğretmenlerin sınıflarında öğrencilere liderlik etmeleri; öğrenceleri ile etkileşimde bulunmaları, öğrencilerini motive etme çabaları, öğrencilerin hem okul içindeki eğitim süreçleri hem de okul dışındaki yaşamlarının öğretmen tarafından benimsenmesi ilgilenilmesi ve takip edilmesi. Öğretmen liderliği ile ilgili olan bu süreçler genellikle dışarıdan bir ödül veya ceza işlemi düşünülmeden içsel doyum ihtiyacı ile yapılmaktadır. Bu sebeple öğretmen liderliği öğretmenin yaptığı işlere motive olması ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine göre; öğretmenlerin sınıf liderliklerinin, öğretmenlerin motivasyonu üzerindeki rolünü belirlemeyi amaçlanmaktadır. Bu amaçla şu soruların yanıtı aranmaktadır:

S1: Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine göre; öğretmenlerin sınıf liderlikleri düzeyi ve öğretmenlerin motivasyon düzeyi nedir?

S2: Ortaokul öğretmenlerinin düşüncelerine göre; öğretmenlerin sınıf liderlikleri öğretmenlerin motivasyonunu istatistiki olarak anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın kurgulanmasında ilişkisel model kullanılmıştır. İlişkisel model en az iki değişken arasındaki ilişkileri inceleyen bir modeldir. Bu çalışmada da öğretmenlerin sınıf liderliği ile iş motivasyonları arasında ilişki incelenmektedir. İlişki ortaya çıkar ise bu ilişkinin yönü ve düzeyi incelenecektir. Araştırmanın evreni Malatya ilindeki çalışan ortaokul öğretmenleridir. Araştırma, evrende tesadüfi yöntemle seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 267 öğretmen ile yapılmıştır.

Veriler, Öğretmen Sınıf Liderliği Ölçeği ve İş Motivasyonu Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Öğretmen Sınıf Liderliği Ölçeği, Karabağ Köse (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek; etkileşim, motivasyon, okul dışı süreçler, sınıf içi süreçler olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Ölçek toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin normallik derecesi için yapılan çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ve +1 arasındadır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %54 tür. Ölçeğin tamamına yönelik güvenirlik katsayısı Cronbach'a Alpha değeri .91 dir.

İş Motivasyonu Ölçeği, Çivildag ve Şekercioğlu (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek; kişisel düzenleme, dışsal düzenleme-maddesel, dışsal düzenleme-sosyal, motive olmama, içe yansıtılan düzenleme, içsel motivasyon olmak üzere altı boyuttan oluşmaktadır. Ölçek toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %69 dur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayısı Cronbach'a Alpha değerleri .72 ile .80 arasındadır. Bu değerlere göre kullanılan ölçeklerin geçerli ve güvenilir oldukları görülmüş ve korelasyon ve regresyon analizlerine geçilmiştir

3. BULGULAR

Betimsel analiz ile elde edilen aritmetik ortalamalar, standart sapmalar ve standart hatalara ait değerler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın ortalama ve standart sapma değerleri

	$\bar{X}$	Ss	Std. hata
Öğretmen Sınıf Liderliği	4.11	.63	.05
İş motivasyonu	3.96	.71	.06

Tablo 1’de görüleceği üzere; ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre kendi sınıf liderlik düzeyleri orta düzeyin üstünde ve “genellikle yüksek” düzeydedir. Yine öğretmenler kendi iş motivasyonlarının da “genellikle yüksek” düzeyinde olduğunu ifade etmişlerdir. bu iki değişkenin birbirleri ile ilişkisini gösteren Pearson Korelasyon Katsayıları tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin korelasyon katsayı değerleri

Değişkenler	1	2
1. Öğretmen Sınıf Liderliği	1	
2. İş motivasyonu	.57**	1

*p < .05, **p < .01

Tablo 2’de verilen korelasyon değerlerine göre; öğretmenlerin sınıf liderliği ile iş motivasyonları arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilikin olduğu görülmektedir ($r = .57^{**}$, $p < .01$). Ortaokul öğretmenlerinin sınıf liderliklerinin iş motivasyonlarını yordama durumunu gösteren regresyon analizi bulguları tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin sınıf liderliğinin iş motivasyonlarını yordaması

Yordayıcı değişkenler	B	Std. Hata	β	t	p
Sabit	.73	.51		1.66	.14
Sınıf Liderliği	.78	.19	.57**	5.86	.00

Bağımlı değişken: İş Motivasyonu

$R = .523$, R^2 değişim = .198, $F(1, 266) = 29.463$, *p < .05, **p < .01

Doğrusal regresyon analizinde elde edilen sonuca göre; ortaokul öğretmenleri kendi sınıf liderliklerine ait düşünceleri iş motivasyonlarına ait düşüncelerini anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta = .57$, $p < .01$). Öğretmenlerin iş motivasyonlarına ait varyansın %19.8’ini, öğretmenlerin sınıf liderliği açıklamaktadır ($\Delta R^2 = .198$; $p < .01$). bu bulgu öğretmenlerin sınıf liderliği iş motivasyonlarının artırdığını ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın ilk bulgusu, öğretmenlerin sınıf liderliğinin genellikle yüksek düzeyde olduğudur. Bu düzey beşli likert ölçeğine göre 4 düzeyinde olduğunu göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde; Korkmaz, (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında da öğretmenlerin sınıf liderliği düzeyi genellikle yüksek düzeyinde çıkmıştır. Yine Korkmaz ve Karabağ Köse (2019) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin sınıf liderliği düzeyinin “genellikle yüksek” düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın diğer değişkeni olan iş motivasyonu da bu araştırmanın sonucuna göre “genellikle yüksek” düzeyinde çıkmıştır. Alanyazında Recepoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenler iş motivasyonlarının genellikle yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Yine Altunok ve İşcan (2021) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin iş motivasyonlarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar bu çalışmanın sonuçları ile alanyazının uyumlu olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada elde edilen başka bir sonuç ise öğretmenlerin sınıf liderliğinin öğretmenlerin motivasyonu ile pozitif yönde ilişkili olduğudur. Alanyazın incelendiğinde; Bakkal ve Radmard (2020) tarafından yapılan çalışmada eğitim liderliği ile motivasyon arasındaki ilişki incelenmiş ve değişkenler arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak çalışma incelendiğinde eğitim liderliği olarak ifade edilen özellikler ile bu çalışmada öğretmen liderliği olarak ifade edilen kavramların her ikisi de sınıf içinde öğretmenin eğitim öğretim ve öğrencilerle ilişkilerini kapsadığından dolayı oldukça benzerlik göstermektedir. Yine aynı çalışmada eğitim liderliği ile öğretmenlerin motivasyonunu anlamlı şekilde yordadığı ifade edilmektedir. Bu yönüyle de bu çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir. Kurt (2013) tarafından yapılan tez çalışmasında da öğretim liderliği ile öğretmen motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Ayrıca yine öğretim liderliğinin öğretmenlerin motivasyonunu yordadığı da aynı çalışmada elde edilen sonuçlardan birisidir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin motivasyonunu pozitif etkilemesi için öğretmenlere liderlik eğitimi verilmesi önerilebilir. Öğretmenlere de sınıfta etkili liderliğin kendi motivasyonlarını artıracaklarını düşünerek, işlerini daha motive ve daha keyifli yapmaları için liderlik eğitimleri almaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altunok, Ş. ve İşcan, Ö. F. (2021). Öğretmenlerin iş motivasyonu davranışlarını etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 73-90.
- Bakkal, M. ve Radmard, S. (2019). Okul müdürlerinin eğitimsel liderlik standartlarını karşılama düzeyleri ile öğretmenlerin okul iklimi algıları ve motivasyonları arasındaki ilişki. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 163-195.
- Bass, B. M., Stogdill, R. M. (1990). *Bass & Stogdill's handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications*. Simon and Schuster.
- Bennis, W., Nanus, B. (1985). *The strategies for taking charge. Leaders*. New York. Harper. Row.
- Beycioğlu, K. (2010). Improving schools through teacher leadership. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(2), 301-303.

- Dağ, İ. ve Göktürk, T. (2014). Sınıf yönetiminde liderlik ve liderliğin sınıf yönetimine katkıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27, 171-184.
- Dalkıran, M. (2018). Değişim yönetimi bakımından incelenen 4+4+4 eğitim sistemi'nin öğretmenlerin iş motivasyonu ile ilişkisi (Balıkesir ili örneği) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Gibson, J. L., Ivancevich, J. M. ve Donnelly, J. H. (1988). *Organizations: Behavior structure processes*. Illinois: BPI-IRWIN.
- Goodridge, D. (2006). Relationships between transformational and transactional leadership with the motivation of subordinates (Unpublished master thesis). Concordia University, Montreal-Canada.
- House, R. J. ve Javidan, M. (2004). "Overview of GLOBE" Culture, Leadership And Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, (Ed: R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta), Sage Publication Inc., USA.
- Hoy, W. K. ve Miskel, C. G. (2010). Eğitim yönetimi, teori, araştırma ve uygulama (7. Baskıdan çeviri), S. Turan (Çeviri Ed.). Ankara: Nobel.
- Karabağ Köse, E. (2019). Development and psychometric properties of teacher classroom leadership scale. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25(1), 139-168. <https://doi.org/10.14527/kuey.2019.004>
- Korkmaz, E. (2019). Öğretmenlerin değişim eğilimleri ile sınıf liderliği düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Korkmaz, E. ve Karabağ Köse, E. (2019). Öğretmenlerin değişim eğilimleri ile sınıf liderliği düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 9(1), 122-137. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.534931>
- Kurt, B. (2013). İlkokul ve ortaokul yöneticilerinin öğretim liderliği davranışlarının öğretmen motivasyonuna etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Pounder, J. (2014). Quality teaching through transformational classroom leadership. *Quality Assurance in Education*, 22(3), 273-285. <https://doi.org/10.1108/QAE-12-2013-0048>
- Recepoğlu, E. (2012). Öğretmenlerin iş motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 575-588.

ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ STİLLERİ İLE ÖĞRENCİLERDE DEĞER GELİŞİMİ İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Necati ÇOBANOĞLU

Adnan Menderes Üniversitesi, Buharkent Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi, Aydın, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-8469-2352

Özet

Eğitim örgütleri ülke genelinde belli amaçları gerçekleştirmek üzere planlı ve programlı bir şekilde çalışan örgütlerdir. Bu amaçları gerçekleştirebilmenin en önemli şartlarından birisi de sınıfta uygulanması gereken eğitimin gerekli ciddiyetle uygulanmasına bağlıdır. Sınıflarda eğitim öğretimin gereken düzeyde verilmesinin önemli bir şartı da sınıfın doğru yönetilmesidir. Sınıfı gereği gibi yönetilememesi eğitimin amaç ve hedeflerinin de gereği gibi yerine getirilememesi ile sonuçlanabilecek önemli bir konudur. Bu sebeple eğitim bilimleri alanyazınında sınıfların nasıl yönetilmesi gerektiği üzerinde çalışmak, sınıf yönetimi üzerinde alternatifler geliştirmek oldukça geniş yer kaplamıştır. Araştırmalarla geliştirilen sınıf yönetimi profillerinin de öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkilerinin araştırılması önemli görülmektedir. Bu çalışmada “Otoriter, Takdir Edici, Başboş ve Aldırmaz” sınıf yönetimi profillerinin okul öncesi öğrencilerinin “Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Dostluk/Arkadaşlık ve Paylaşım” değerlerini geliştirmeleri ile ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada sınıf yönetimi profilleri ile öğrencilerin değer gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel model kullanılmıştır. Bu iki değişken ve alt boyutları arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü incelenecektir. 2020-2021 eğitim öğretim yılında Adana ili merkez ilçelerinde milli eğitim müdürlüğüne bağlı okul öncesi eğitim örgütleri araştırmanın evrenini, bu evrendeki 275 öğretmen ise örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem, tesadüfi yöntem ile yeterli sayıda öğretmene ulaşana kadar seçilmiştir. Veriler Sınıf Yönetimi Profili Ölçeği ve Okulöncesi Değerler Ölçeği ile toplanmıştır. Veriler, aritmetik ortalama, korelasyon ve regresyon analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yönetim profilleri ile öğrencilerde değer gelişimi arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Öğretmenlerin sınıf yönetim profilleri öğrencilerin değer gelişimini yordamaktadır. Sınıf yönetimi profillerinden öğrencilerin değer gelişimi ile en yüksek pozitif ilişki takdir edici sınıf yönetimi profilidir. Bu sonuçlara göre öğretmenlere öğrencilerine değer vermeleri, onları önemsemeleri, gelişim gösterdikleri noktalarda takdir etmeleri öğrencilerin değer gelişimleri açısından önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer gelişimi, Okul öncesi, Sınıf yönetimi

Abstract

Educational organizations are organizations that work in a planned and programmed way to achieve certain goals throughout the country. One of the most important conditions for achieving these goals depends on the seriousness of the education that should be applied in the classroom. An important condition for providing education at the required level in the classrooms is the correct management of the classroom. Failure to manage the classroom properly is an important issue that may fail to fulfil the aims and objectives of education. For this reason, working on how classrooms should be managed and developing alternatives on classroom management have taken up quite a lot of space in the educational sciences literature. It is considered important to investigate the effects of classroom management profiles developed through research on the development of students. This study, it is aimed to examine the relationship between “Authoritarian, Appreciative, Stray and Reckless” classroom management profiles and preschool students' development of “Responsibility, Respect, Cooperation, Honesty, Friendship/Friendship and Sharing” values.

The relational model, which examines the relationship between classroom management profiles and students' value development, was used in the research. The direction and magnitude of the relationship between these two variables and their sub-dimensions will be examined. In the 2020-2021 academic year, pre-school education organizations affiliated to the national education directorate in the central districts of Adana constitute the population of the research, and 275 teachers in this universe constitute the sample. The sample was selected by random method until a sufficient number of teachers were reached. Data were collected with Classroom Management Profile Scale and Preschool Values Scale. Data were analyzed using an arithmetic mean, correlation and regression analysis. As a result of the research, a moderate, positive and significant relationship was obtained between the management profiles of the teachers and the value development of the students. Classroom management profiles of teachers predict students' value development. Among the classroom management profiles, the highest positive relationship with students' value development is the appreciative classroom management profile. According to these results, it is recommended that teachers value their students, care about them, and appreciate them in terms of their value development.

Keywords: Value, Value development, Preschool, Classroom management

GİRİŞ

Her toplumun kendine has değerleri vardır. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması da toplumların ortak amaçlarından bir tanesidir. Toplumlar değerlerini gelecek nesillere aktarmak için çocuklarını küçük yaşlarda eğitime tabi tutarlar. Eğitim ile çocukların hem fiziksel, bilişsel ve motor gelişimleri sağlanırken hem de içinde yaşadığı toplumun değerlerini edinmesi için sosyal ve duygusal gelişimleri amaçlanmaktadır (Zümtürkal ve

Arslantaş, 2021). Bu noktada okullarda toplumun değerlerini çocuklara aktarma görevi olan öğretmenlerin tavır ve davranışları oldukça önemlidir. Çünkü çocukların öğrenmelerinin büyük bir kısmını görerek ve yaşayarak öğrendiklerini bilmekteyiz. Dolayısıyla öğretmenlerin sınıfta öğrencilerle ilişkileri özellikle de sınıfı yönetme şekilleri öğrencilerin değer edinimlerini de etkileyebileceği için oldukça önemli görülmektedir.

Her toplum değerleri kendi toplumu için anlamlı ve önemli olduğu için değer kavramının da somut bir tanımını yapmak kolay değildir. Farklı bilim insanları farklı tanımlamalar yapmaktadırlar. Ancak değerın genel bir tanımını şöyle ifade edilebilir, bireylerin doğumundan itibaren içinde bulunduğu aile, çevre ve toplumdan edindiği ve özümlediği, bu sayede davranışlarını buna göre yönlendirdiği kalıcı ilke ve hükümler olarak ifade edilebilir (Demir ve Acar, 1992). Başka bir ifade ile bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen, onlara yön veren toplumsal norm ve ilkelerdir (Çağlar, 2005; Pekdoğan ve Korkmaz, 2017).

Çocuklarda değer gelişimi oldukça erken yaşlarda başlamaktadır. Çocuk doğumundan itibaren aile içinde öncelikle ailenin değerlerini görerek yaşayarak ve duyarak öğrenmektedir. Daha sonra yakın çevresi ve eğitim örgütleri çocuğun değer gelişimi için önemli duraklardır (Karakaş, 2015; Kozikoğlu, 2018). Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimi yönergesinde çocuklara verilecek değerler olarak şunlar belirtilmiştir: Sevgi, Sorumluluk, Saygı, Hoşgörü- duyarlılık, Özguven, Empati, Adil olma, Cesaret, Liderlik, Nazik olmak, Dostluk, Yardımlaşma, Dayanışma, Temizlik, Doğruluk, Dürüstlük, Aile birliğine önem verme, Bağımsız ve özgür düşünebilme, İyimserlik, Estetik duyguların geliştirilmesi, Misafirperverlik, Vatanseverlik, İyilik yapmak, Çalışkanlık, Paylaşımcı olmak, Şefkat - merhamet, Selamlaşma, Alçakgönüllülük, Kültürel mirasa sahip çıkma ve Fedakârlık (MEM, 2013). Bu değerlerden bazıları okul öncesi eğitim örgütleri için uygun olmayacağından ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine verilmesi planlanmıştır. Bu çalışmada okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar için daha uygun olan “Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Dostluk/Arkadaşlık ve Paylaşım” (Neslitürk ve Çeliköz, 2015) değerleri incelenecektir. Bu değerler eğitimi ile öğrencilere bireysel manada ahlak, mutluluk ve maneviyat, toplumsal olarak ise birlik, beraberlik, sosyallik amaçlanmaktadır. Değerler eğitimi verecek kişi olan öğretmenin sınıftaki tavır ve davranışları oldukça önemlidir. Vermeye çalışılan değer ile uyumlu olmayan davranışlar belki öğretimi sağlayabilecektir ama eğitim boyutunda sorunlar ortaya çıkabilecektir.

Öğretmenlerin sınıf içi davranışları sınıf yönetimi bakımından ele alınmaktadır. Sınıfta etkili bir eğitim öğretim ortamı oluşturabilmek ancak etkili sınıf yönetimi ile mümkün olabilecektir. Sınıf yönetimi; belirlenen sınıf kuralları ile sınıfta düzenin sağlanması, öğretme öğrenme süreçlerinin gerçekleştirilmesi ve bu süre içinde zamanın da etkili ve verimli bir şekilde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2003). Bu tanım çerçevesinde öğretmenin gerek sınıfın düzenini sağlarken gerek de eğitim öğretim işlerini yaparken öğrencilerle ilişkisi farklılaşabilmektedir. Öğretmenlerin sınıf yönetim tarzları: Otoriter, Takdir Edici, Başboş bırakma ve

Aldırmaz tarzda olabilmektedir (Ekici, 2004). Otoriter sınıf yönetimi tarzı öğretmenin öğrenciler üzerinde sıkı kontrol ve denetiminin olduğu yönetim tarzıdır. Takdir edici yönetim tarzı, öğrencilerin bağımsız düşünce ve karar vermelerinin önünün açık olduğu ancak bazı mantıklı ve nedenlerinin açıklandığı sınırlılıklar vardır. Başboş bırakan yönetim tarzı, öğretmenin genellikle öğrenciye müdahale etmediği “Ne düşünüyorsanız onu yapın” dediği bir yönetim tarzıdır. Aldırmaz sınıf yönetimi tarzında öğretmen öğrencilerin ne yaptığına aldırmaz. Herkes kendi istediği gibi davranmaktadır. Bu sınıf yönetimi tarzlarının öğrencilerin değer edinmeleri ile ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. Otoriter tarzda sınıf yöneten bir öğretmenin demokrasi konusunda öğrencilere değer eğitimi vermeye çalışması ile demokratik sınıf yönetimini benimsemiş bir öğretmenden farklı olabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma korelasyonel model olarak desenlenmiştir. Korelasyonel modeled değişkenler arası korelasyona bakılmakta, eğer korelasyon varsa yönü ve düzeyi incelenmektedir. Bu araştırma ile okul öncesi eğitim örgütlerinde öğretmenlerin sınıf yönetim tarzları ile öğrencilerin değer edinimleri ilişkisi incelenmektedir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada Adana’daki devlete ait okul öncesi eğitim örgütleri evren olarak kabul edilmiştir. Bu okullarda 275 öğretmen ise araştırmanın örneklemidir. Örneklem olarak araştırmaya gönüllü katılan öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Örneklemen demografik özellikleri

Değişkenler	Alt boyutlar	f	%
Cinsiyet	Erkek	51	18,5
	Kadın	224	81,5
Yaş	20-30	81	29,5
	31-40	77	28,0
	41-50	64	23,3
	51-60	32	11,6
	60 yaş üstü	21	7,6
Kıdem	10 yıl ve altı	79	28,7
	11 - 20	74	26,9
	21 - 30	63	22,9
	31 - 40	49	17,8
	40 yıl üstü	10	3,6

Ölçme Araçları

Sınıf Yönetim Stilleri Ölçeği

Kris (1996) tarafından geliştirilmiş olan Sınıf Yönetimi Stilleri ölçeği Türkçe'ye Ekici (2004) tarafından uyarlanmıştır. Sınıf Yönetimi Stilleri ölçeği dört boyuttan oluşmaktadır: otoriter, takdir edilen, başıboş ve aldırılmaz sınıf yönetimi stili. Ölçek toplamda 12 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçekte Cronbach's Alpha güvenirlik değeri .87 bulunmuştur. Ölçek beşli olarak (1) Hiç katılmıyorum, ile (5) Tamamen katılıyorum arasında ve likert tipinde düzenlenmiştir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Neslitürk ve Çeliköz (1996) tarafından geliştirilmiştir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği altı boyuttan oluşmaktadır: sorumluluk, saygı, işbirliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşım. Ölçek toplamda 30 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçekte Cronbach's Alpha güvenirlik değeri .91 bulunmuştur. Ölçek beşli olarak (1) Hiç katılmıyorum, ile (5) Tamamen katılıyorum arasında ve likert tipinde düzenlenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken önce aritmetik ortalamalar, sonra korelasyon analizi ve daha sonra ise regresyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Okul öncesi eğitim örgütlerinde öğretmenlerin düşüncelerine göre öğretmenlerin sınıf yönetimi düzeyleri ve öğrencilerin değer edinme düzeylerini gösteren değerler Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi ve öğrencilerin değer edinme düzeyleri.

Ölçek boyutları	Katılımcı Sayısı	Minimum puan	Maksimum puan	Ortalama puan	Standart Sapma
Sınıf Yönetimi	275	2,76	5,00	3,87	,56
Değer Edinme	275	2,14	5,00	3,74	,61

Tablo 2'deki verilere göre okul öncesi öğretmenleri eğitim örgütlerinde kendilerinin sınıf yönetimlerinin “genellikle yüksek” düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Kendi sınıf yönetim düzeylerine 5 puan üzerinden 3.87 puan vermişlerdir. Bu değer sınıf yönetimi düzeyimi genellikle yüksek buluyorum anlamına gelmektedir. Yine öğretmenler öğrencilerinin değer edinme düzeylerine de 5 puan üzerinden 3.74 puan vermişlerdir. Bu puanın anlamı da öğrencilerin değer edinme düzeylerinin genellikle yüksek olduğudur. Öğretmenlerin öğrencilerin

değer edinmeleri ile ilgili verdikleri puan “öğrencilerimizin okulda değer edinme düzeyleri genellikle yüksektir” anlamına gelmektedir. Bu araştırmada incelenen başka bir konu da öğretmenlerin sınıf yönetimi stilleri ve öğrencilerin değer edinmelerine yönelik cinsiyet, kıdem ve yaş bakımından anlamlı bir farklılığın olup olmadığıdır. Yapılan T-testi ve Anova estleri sonucunda anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi stilleri ile öğrencilerin değer edinmeleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını anlamak için korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3: Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin sınıf yönetimi stilleri ile öğrencilerin değer edinmeleri arasındaki korelasyon ilişkisi

		Sınıf Yönetim Stili	Değer Edinme
Sınıf Yönetim Stili	r	1	
	p		
Değer Edinme	r	,421**	1
	p	,000	

**p<.001

Tablo 3’teki verilen değerlere göre okul öncesi eğitim örgütlerindeki öğretmenler sınıf yönetim tarzı ile öğrencilerin değer edinmesi arasında bir ilişkinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu ilişki istatistiksel olarak da anlamlı çıkmıştır ($r=,421$; $p=,000$). İstatistiksel olarak 0-.300 arası zayıf, .300 ile .700 arası orta ve .700 ile 1 arasındaki değerle yüksek düzeyde ilişkiyi göstermektedir. Bu araştırmada elde edilen $r=,421$ değerinin anlamı öğretmenin sınıf yönetimi tarzı ile öğrencinin değer edinmesi arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğudur.

Tablo 3’teki elde edilen ilişkide hangi değişkenin hangisini etkilediğini ve bu etki değerinin ne kadar olduğunu anlamak için regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonucunda sınıf yönetimi tarzının öğrencinin değer edinmesini yordamasına ilişkin bulgular Tablo 4 te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin sınıf yönetimi stillerinin öğrencilerin değer edinmelerini yordamasına ilişkin regresyon analizi

Değişken Adı	B	S. Hata	β	t	p	R^2	Düzeltilmiş R^2	R Kare Değişimi
Sabit	2,921	,196		14,928	,000			
Cinsiyet	,055	,064	,038	,860	,390			
Yaş	-,136	,041	-,227	-3,365	,001			
Kıdem	,144	,054	,181	2,674	,008	,153	,134	,121
Sınıf Yönetim Stili	,213	,038	,243	5,636	,000			

Bağımlı Değişken: Değer Edinme, $F(1,274) = 11,740$ *p < 0,01

Tablo 4’te görüleceği üzere doğrusal regresyon analizi sonucunda standardize edilmiş değerler: $\beta = .243$; $t =$

5.636; $p < 0.00$ 'dır. Bu değerler okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi görüşlerinin öğrencilerin değer edinmelerine ilişkin görüşlerini anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir. Regresyon analizinde ayrıca R^2 Değişimi = .121 çıkmıştır. Bu değer anlamı da okul öncesi öğretmenlerinin düşüncelerine göre, öğrencilerin değer edinmelerinin yaklaşık % 12'sinin öğretmenlerin sınıf yönetim stili tarafından açıklandığıdır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada okul öncesi eğitim örgütlerinde öğretmenlerin sınıf yönetimi stilleri ile öğrencilerin değer edinmeleri öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir. Öncelikle var olan durumu ölçmek için öğretmenlerin sınıf yönetimlerine verdikleri puanlar ve öğrencilerinin değer edinme düzeylerine verdikleri puanların aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Elde edilen sonuca göre öğretmenler kendi sınıf yönetimlerinin genellikle yüksek düzeyde pozitif olduğunu belirtmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde; Ocakcı ve Samancı (2019) tarafından birleştirilmiş sınıf öğretmenleri ile yapılan çalışmada öğretmenler sınıf yönetimi yeterliklerinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma ile aralarındaki farkın örneklem farklılığından ve birleştirilmiş sınıfın yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Can ve Arslan (2018) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterlikleri öğrencilerin bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede öğrenciler öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterliklerinin orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Ancak verdikleri puan ortalamaları ($\bar{X}=3.37$) genellikle yüksek düzeyine çok yakındır. Bu araştırma ile az da olsa farklılık göstermesi öğrenci görüşleri ile öğretmenlerin kendilerini değerlendirmeleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, öğrencilerin değer edinmelerinin genellikle yüksek düzeyde gerçekleştiği sonucu ortaya çıkmıştır. Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde; Yılmaz ve Yılmaz (2017) tarafından hem okul öncesi öğretmenleri hem de sınıf öğretmenleri ile bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmada her iki öğretmen grubunun da ortalaması öğrencilerin değer kazanmalarının genellikle yüksek düzeyde olduğudur. Ancak sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerine göre ortalamaları daha yüksektir. Bu farkın sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin hem yaşlarının daha büyük olması hem de sınıf öğretmenlerinin aynı öğrenci ile daha fazla birlikte olabilmesi (ilkokul 4 yıl olduğu için) sebebiyle olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada elde edilen başka bir sonuç da öğretmenlerin sınıf yönetimleri ile öğrencilerin değer edinmeleri arasındaki pozitif ve orta düzeydeki ilişkinin ortaya çıkmasıdır. Alanyazında Aktepe (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin sınıf ortamında rol model oldukları, öğrencilerin değer edinmeleri ile öğretmenlerin söz ve davranışlarının yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir. Aktepe (2019) tarafından yapılan çalışma ile bu çalışma vardıkları sonuçlar itibarıyla benzerlik göstermektedir.

Yine bu çalışmada öğretmenlerin sınıf yönetme tarzlarının çocukların değer edinmelerini yordadığı sonucuna

varmıştır. Aktepe (2019) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin sınıftaki örnekliklerinin öğrencilerin değer edinmelerini etkilediği belirtilmektedir. Çocukların değer edinmeleri çok boyutlu olarak incelendiğinde elbette çok daha farklı etkenler ortaya çıkacaktır. Burada ele aldığımız konuyu, öğretmenlerin sınıftaki söz, davranış ve tavırlarının öğrencilerin değer edinmesini etkilemesi, değer edinmenin bir boyutu olarak kabul etmek gerekmektedir.

Bartan (2018) tarafından yapılan çalışmada da okul öncesi öğretmenleri ile değerler eğitimi hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Yapılan çalışmada değerlerin kazandırılmasında okulun, öğretmenlerin ve ailenin değer öğretiminde önemli rol oynadıkları belirtilmektedir. Bu önemli rol oynama durumu değer edinme ile öğretmenin sınıf içindeki yönetim ve davranışlarının birbirleri ile ilişkisini göstermektedir. Ayrıca Bartan (2018)'ın çalışmasında öğretmenlerin değer eğitimindeki etkileri de görülmektedir. Öğrencilerin en çok değer edinme duraklarının okul ve aile olduğu belirtilmektedir. Bu durum öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının ve eğitim öğretimlerinin öğrencinin değer edinmesini etkilediğini göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerine şu önerilerde bulunulabilir:

Öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak görmektedirler. Bu sebeple sınıftaki her türlü söz ve davranışlar öğrenciler tarafından dikkatlice izlenmekte ve özümsemiştir. Sınıfın yönetimi sırasında benimseyeceğiniz tarz öğrenciler tarafından da benimsenecektir. Demokratik tarzı benimserseniz öğrencileriniz de insan haklarına saygılı bireyler olmaya daha yatkın olabilecektir. Sınıfta öğretmenin oynadığı her rolün öğrenci tarafından benimsenme düzeyi yüksek olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, V. (2019). Karakter ve değer eğitiminde rol model olarak öğretmen. İçinde, V. Aktepe, M. Gündüz (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bartan, S. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamalarının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Can, E. ve Arslan, B. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi yeterliklerine ilişkin öğrenci görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 195-219.
- Çağlar, A. (2005), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi*, İçinde (Ed.) Sevinç, M., *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç yayınları.
- Ekici, G. (2004). İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profillerinin Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29(131), 50-60.
- Karakaş, H. (2015). Değerler eğitimi etkinliklerinin okul öncesi öğretmenlerine göre değerlendirilmesi: Nitel bir çalışma. *Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 1, 623.

- Kozikoğlu, İ. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitime ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 7(4), 2698-2720.
- Kris, B. (1996). Teacher talk " What is your classroom management profile?". Retrieved, from the <http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/what.html>
- MEM İstanbul, (2013). *Değerler Eğitimi Yönergesi*, <http://www.istmem.com/upload/cms/DE%C4%9EEERLER%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0%20Y%C3%96NERGES%C4%B0.doc>
- Neslitürk, S ve Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2015) 19-42.
- Ocakcı, E. ve Samancı, O. (2019). Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlilikleri ve sınıf yönetimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (2), 604-620. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.20xx.xx.xxxxx-xxxxxx>
- Pekdoğan, S. Korkmaz, H. İ. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 59-72.
- Yılmaz, M. ve Yılmaz Ö. F. (2017). Sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinin değer öğretime ilişkin görüşleri. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2), 737-748. <https://dx.doi.org/10.14686/buefad.308908>
- Zümrütkal, S. ve Arslantaş, H. A. (2021). Değer eğitimi perspektifinde öğretmen rolü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 50(Summer), 240-253.

SERAMİK SANATINDA İSLİ PİŞİRİM TEKNİĞİ VE KİŞİSEL UYGULAMALAR

Yasemin GÜL

Dr. Öğretim Üyesi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

ÖZET

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçişi uygarlığa atılan çok önemli bir adımdır. Özellikle toprak, su ve ateşin birlikte kullanmasının ardından, insanoğlu temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, toprağa şekil verip pişirmişlerdir. Sonraları toprak, su ve ateşin bileşiminden oluşan seramik, endüstriyel ve sanatsal anlamda, günlük yaşamlarının her bölümünde, vazgeçilmez bir gereksinim haline dönüşmüştür. Pişirim, seramiğin oluşmasında son sözü söyleyen aşamadır. İlk insanlar, günümüzde ilkel pişirim olarak adlandırılan teknikleri kullanarak seramiklerini pişirmişlerdir. İşte bu pişirim tekniklerinden olan İslî Pişirim Tekniği ve kişisel uygulamalar bu bildirimin konusunu oluşturmaktadır. Bilindiği üzere sanatçı yapıtlarında kullanacağı dili içselleştirdiği yöntemlerden faydalanarak uygular. Genel kurallar değişmez, yöntem farklılaşabilir. Değişen ise sadece küçük nüanslardır. Kavram-form anlatım ilişkisi, fırın-pişirim-sır aracılığı ile güçlenir. Bu durum kilin farklı yöntemler ile pişirilmesine imkân tanır. İslî pişirim uygulaması açık hava ortamında yapılır.

Fırın düzeneği ısıya dayanıklı materyallerden oluşturulur. Kurulan fırının en alt katmanına talaş, tahta ve tezek gibi yanıcı maddeler döşenir. Pişirim esnasında, ısıнын daha kontrollü ve düzenli yayılımını sağlamak için formların araları bolca talaş ve tezekle doldurulur. Seramik formlar dikkatli bir şekilde oluşturulan bu fırına yerleştirilir. Bu yerleştirme işlemi esnasında talaş, tezek, kurutulmuş meyve kabukları formların arasına ve sonunda ise üzerine doldurularak fırının kurulma işlemi tamamlanır. Bilinen bu uygulamalara ek olarak yanma esnasında farklı etki elde edebilmek için fırına konulan kurutulmuş meyve kabukları konularak sonuç gözlemlendi. Fırının doldurma işlemi tamamlandıktan sonra, pişirim esnasında alevin ve dolayısı ile ısıнын ani bir şekilde ilerlemesini önlemek için fırının en üst tarafı kırık seramik parçaları ile örtüldü ve demir bir sac ile fırının üstü kapatıldı ve sonra ise fırın yakıldı. Bu pişirim yöntemiyle elle tornada şekillendirilmiş olan malzeme pişirilmiş seramik malzeme bu çalışmanın diğer kısmını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Kil, Fırın, İslî Pişirim.

SOOT COOKING TECHNIQUE IN CERAMIC ART AND PERSONAL APPLICATIONS

ABSTRACT

The transition of human beings to settled life is a very important step towards civilization. Especially after the use of soil, water and fire together, human beings shaped and cooked the soil in order to meet their basic needs.

Later, ceramics, which consisted of a combination of earth, water and fire, became an indispensable necessity in every part of their daily lives in industrial and artistic terms. Firing is the final stage in the formation of ceramics. Early humans fired their ceramics using techniques today called "primitive firing". Soot Firing Technique, which is one of these firing techniques, and personal applications are the subject of this report. As it is known, the artist applies the language he will use in his works by making use of the methods he has internalized. The general rules do not change, the method may differ. What has changed are only minor nuances. Concept-form expression relationship is strengthened through oven-firing-glaze. This allows the clay to be fired with different methods. Sooty firing is done in an open air environment.

The furnace assembly is formed from heat resistant materials. Flammable materials such as sawdust, wood and dung are laid on the lowest layer of the established furnace. During cooking, the gaps between the forms are filled with sawdust and dung in order to ensure a more controlled and regular distribution of heat. Ceramic forms are placed in this carefully created kiln. During this placement process, sawdust, dung, dried fruit peels are filled between the forms and on top of them at the end, and the establishment of the oven is completed. In addition to these known applications, in order to obtain different effects during combustion, dried fruit peels were placed in the oven and the result was observed. After the filling process of the kiln was completed, the top of the kiln was covered with broken ceramic pieces and the top of the kiln was covered with an iron sheet in order to prevent the sudden progression of the flame and thus the heat during firing, and then the kiln was lit. The material that was shaped by hand on a lathe with this firing method and the fired ceramic material formed the other part of this work.

Keywords: Ceramic, Clay, Kiln, Sooty Firing.

GİRİŞ

Piştirim seramikte en önemli aşamalardan biridir. Tarihsel sürece bakıldığında, ürünlerine dayanıklılık kazandırmak için, yaşanan dönemin teknolojik imkanlardan faydalanarak ilk seramikçiler genelde odun, hayvan dışkısı, meyve kabuğu gibi yakıtları kullanarak elle şekillendirmiş oldukları kili piştirimini yapmaktaydılar. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi bağlı olarak bu tarz katı yakıtların yanısıra alternatif olarak elektrik ve gazla çalışabilen, kontrolün tamamen kişinin elinde bulunduğu fırınlarda yoğun şekilde kullanılmaktadır (Başkırkan, 2010, s.1). Geçmiş dönemlerde kullanılmış olan piştirim yöntemleri günümüzde ilkel piştirim teknikleri şeklinde tanımlanmaktadır. Seramiğin gelişim süreci içerisinde keşfedilen piştirim tekniklerinin amacının aksine, günümüzde bu piştirim teknikleri genellikle sanatsal çalışmalara farklı doku ve yüzey efektler kazandırmak için alternatif bir piştirim yöntemi olarak kullanılmaktadır (Özkartal- Acar, 2015, s.41). İslî Piştirim Tekniği ise Dumanlı Piştirim Teknikleri arasında sınıflandırılan ve uzun dönemler kullanılarak

günümüze kadar gelmiştir. Bugün birçok seramik sanatçısının çalışmalarında kullandıkları bir pişirim yöntemi olarak tercih edilmektedir (Başkırkan, 2010, s. Giriş).

İsli Pişirim Yöntemi, basit birkaç düzenele, çeşitli doğal yakıtlarla ve düşük bütçeyle gerçekleştirildiği için, her yerde uygulanabilmektedir. İsli pişirim tekniği, geçmişten günümüze kadar kullanılmış olan seramik pişirimlerindendir (Başkırkan, 2010, s.3-4). Bünye üzerinde oluşan is lekeleri geçmişte tercih edilmemekteydi ancak günümüzde, isli pişirim sırasında oluşan bu rastlantısal, özgün ve yumuşak geçişli lekeler artistik amaçla kullanılmaktadır (Wandles-Warkins, 2006, s.32).

İsli pişirimin yapım aşamasında kullanılan çamur türünün ani ısı değişikliklerine dayanıklı olması oldukça önemlidir (Peterson, 2009, s.42). Seramik bünyede beyaz astar kullanılması, perdahlanması veya kontrollü astar kullanımı sonuç için olumlu ve çeşitlendirici faktörlerdir. İsli pişirimde sır kullanmaksızın seramik bünyenin bileşenleri ve indirgen atmosferin birleşimi ile görsel sonuçlar elde edilmektedir (Timurkaan, 2019, s 34). İsli Pişirim Tekniğinde de sagar ve çukur pişirim tekniklerinde olduğu gibi kullanılan renklendirici metal oksitler, çeşitli tuzlar, sülfatlar ve aynı şekilde organik-inorganik çok çeşitli malzemeler kullanılmaktadır. Ancak bu pişirimde is yoğunluğunun fazla olması istendiğinden daha fazla karbon monoksit ihtiyacı duyulmaktadır. Bunun için kullanılan ana malzemelerden odun ve talaşın yarı nemli olması tercih edilmektedir. İsli pişirimde, çukur pişiriminde olduğu gibi pişirim derecesi ve rejimi kontrol edilmemektedir. İnce talaş koyu leke ve geçişler oluştururken, kalın talaş yüzeyde lokal ve açık tonlarda işleme yapar. Talaş ile birlikte yosun, saman, tezek, kuru bitki artıkları, yaprak ve çeşitli tohumlardan yararlanılabilir (Timurkaan, 2019, s 34-35).

Bu malzemelerin her biri ısı ile karşılaştığında farklı reaksiyonlar gösterdiğinden etkileri de farklı olacaktır. Bu malzemelerin tümünün, tek seferde aynı fırına konulması sonucu karmaşık ve seçilmez hale getirebileceği gibi, malzeme çeşitliliğini azaltmak da iyi sonuçlar vermeyebilir. Siyah geçişlerin olduğu düz bir işleme için sadece talaş ve yanıcı birkaç malzeme yeterli olacaktır. . İsli pişirim uygulaması için seramik parça sayısına bağlı olarak toprağa bir çukur açılır. Açılan çukurun etrafına bir sıra tuğla ya da taş dizmek, sıcaklık kontrolünü sağlayacağı gibi çukura doğru oluşabilecek toprak kaymasını da önleyecektir. Hazırlanan çukurun zeminine belirli bir yüksekliğe ulaşınca dek talaş dökülür. Seramik parçalar bu kat üzerine yerleştirilerek aralarına ve üzerlerine tuzlar, sülfatlar ve metal etkiler oluşturmaları için de metal parçalar yerleştirilebilir. Tuzlar ve sülfatlar toz halde çukura serpilerek kullanılabileceği gibi önceden çözelti haline getirilerek de kullanılabilirler (Timurkaan, 2019, s 34-35; Bozkurt, 2012, s. 23).

İSLİ PİŞİRİM TEKNİĞİ VE KİŞSEL UYGULAMALAR

Çalışmalarda seramik formları şekillendirirken, Beyaz Evliya Çelebi seramik çamuru kullanıldı(<https://www.kutahyacineidekorasyon.com/?gclid>). Uygulaması yapılan formlar üç boyutludur. Tornada elle şekillendirilen formlar, biraz sertlik kazandıktan sonra sıyırma işlemi uygulandı. Bu işlemin ardından formlar perdahlandı. Formların üzerine desen, bezeme ve kazıma gibi işlemler yapılmadı. Diğer taraftan tornada şekillendirilen formlara, kaide yapmak ve pişirim esnasındaki hava sirkülasyonunu sağlamak amacıyla yaklaşık 1 cm çapında delikler açıldı.

Herhangi bir işleme maruz bırakılmayan form yüzeyinde sarar ve isli pişirim teknikleriyle desen ve efektler elde edilmeye çalışıldı. Sıyırma işleminden sonra sarar pişirimi yapılacak formların üzerine özenle perdah yapıldı. Seramik yüzeylerde camısı, parlak bir görüntü alınana kadar perdahlama işlemine devam edildi. Sadece isli pişirim yapılacak formlara astar uygulaması yapıp, seramik yüzey perdahlandı. Bu işlem ve uygulamalardan sonra, formlar kurumaya bırakıldı. Formların istenilen düzeyde kurummasının peşi sıra formların pişirimi esnasında, oluşturulan fırın ortamında homojen bir ısı dağılımı elde edilemediğinden formların termal şok yaşamasını engellemek için 1020-1030°C derecede bisküvi pişirim yapıldı.

İsli pişirim uygulaması açık hava ortamında yapıldı, fırın düzeneği ısıya dayanıklı briket ile oluşturuldu. Kurulan fırının en alt katmanına talaş, tahta ve tezek gibi yanıcı maddeler döşendi. Pişirim esnasında, ısıнын daha kontrollü ve düzenli yayılımını sağlamak için formların araları bolca talaş ve tezekle dolduruldu.

Görsel. 1. Yasemin Gül, Seramik Çalışmaları (2.10.2020)

Seramik formlar dikkatli bir şekilde oluşturulan bu fırına yerleştirildi. Bu yerleştirme işlemi esnasında talaş,

tezek, kurutulmuş meyve kabukları formların arasına ve sonunda ise üzerine doldurularak fırının kurulma işlemi tamamlandı. Bu uygulamanın sonucunda yanma esnasında etki elde edebilmek için fırına konulan kurutulmuş meyve kabuklarının formların yüzüne etki bırakmadığı gözlemlendi. Fırının doldurma işlemi tamamlandıktan sonra, pişirim esnasında alevin ve dolayısı ile ısının ani bir şekilde ilerlemesini önlemek için fırının en üst tarafı kırık seramik parçaları ile örtüldü ve demir bir sac ile fırının üstü kapatıldı ve sonra ise fırın yakıldı.

Görsel.2. Yasemin Gül, Seramik Çalışmaları (2.10.2020)

Fırın atmosferi içerisinde dumanın ve yanma sonucu oluşan is ve ısının formların yüzeyine ne derece nüfus edeceği tam olarak ön görülmesi mümkün değildir. Ayrıca fırın içi redüksiyon atmosferine müdahale edilemediğinden tesadüfi ve tam olarak tahmin edilemeyen sonuçlarla karşılaşma ihtimali bulunmaktaydı. İslî pişirimdeki fırın içi ısı ortalama 650-700°C derece aralığındadır. Fırın içerisindeki redüksiyon atmosferini hava koşulları, pişirim hızı, fırının atmosferinin ısı, formların düzenek içerisindeki konumu gibi birçok etken değişebileceğinden sürpriz sonuçlarla karşılaşma ihtimali her zaman bulunmaktadır.

Bu sürprizlere formların pişirimi esnasında rastlandı. Pişirim esnasında hava koşullarından dolayı, yakılan fırın önceden hesap edilemeyen rüzgâra maruz kaldı. Çıkan rüzgâr ile alev kontrolsüz ve hızlı bir şekilde yayıldı. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan ısı şoklarına bağlı olarak formların bir kısmında çatlaklar ve kırıklar oluştu. Yakılan fırın yanma işlemi tamamen sonlandıktan sonra, ertesi gün boşaltıldı. Fırından çıkarılan formların üzerindeki is ve külden arındırılması için yıkama işlemi yapıldı ve sonra da cilalandı. Bu formların yüzeyine bezeme, sır, oksit ve sülfat gibi uygulamalar yapılmadı. Bu şekilde fırın atmosferi içerisinde rastlantısal lekeler ve efektler elde edilmek istendi.

İsli Pişirim Tekniği Uygulanan Formlar: İsli pişirim tekniğinde, duman seramik form yüzeylere doğrudan temas eder. Böylece form bünyeye nüfuz eden duman, renk ve desen olarak seramik yüzeye sabitlenir. İsli pişirim tekniği en basit yöntemle, form ve ateş arasındaki ilişki üzerine kurgulanmıştır. İsli pişirimin tercih edilmesinin gerekçelerinin başında; ateşin doğasındaki heyecan vericilik, rastlantısal, doğal yollarla oluşan desenler ve işlemin yalınlığı gibi etkenler gelmektedir. Bu pişirim, ilkel bir yöntem olduğu için kolay işlemdir. Talaş ve hayvan gübresi, isli pişirim tekniği için, en uygun yanıcı malzemeleridir. Talaşın ince yapısından dolayı, seramik formları yakından sarması seramik bünyelerde etkileşim artırmaktadır. Ancak, isli pişirim tekniği uygulamalarında, hava şartlarına bağlı olarak fırın içerisindeki aleve herhangi bir müdahale edilemediği için seramik formlardaki yüzeyde tahmin edilemeyen kırılma, çatlama gibi deformasyon risklerinin olduğunu söylemek gerekir.

Basit bir isli pişirim fırını, düz ve etrafta yanıcı bir maddenin olmadığı toprak zemin üzerine örülen briket duvarla yapılır. Oluşturulan fırının zemini tahta parçalarıyla kaplanır. Onun üzerine bir miktar talaş ve hayvan gübresi eklenir. Bu şekilde kurulan fırında uygun yerlere seramik formlar dikkatli bir şekilde yerleştirilir. Bundan sonra fırın içerisindeki seramik formaların araları ve üzerleri talaş, hayvan gübresi ve kurutulmuş meyve kabuklarıyla (meyve kabuklarından beklenen etki elde edilememiştir) doldurulur. Bu işlem katmanlar halinde fırın dolana kadar devam eder. Sonunda fırının hava şartlarından olumsuz etkilenmemesi için üzeri kırık seramik parçaları ve sac ile örtülür. İsli pişirimin yapılacağı fırının kurulumu bu şekilde tamamlanır.

Kurulum esnasında fırını yakmak için bırakılan küçük bir boşluktan yakılır. Bu yanma işlemi kendi haline bırakılarak yavaş yavaş devam eder. Yaklaşık fırının yanma süresi havanın meteorolojik duruma bağlı olarak 6-8 saat sürer. Fırının kendi halinde yanıp soğuyana kadar müdahale edilmez. İsli pişirimde fırının bozulma ve açılması esnasında, seramik formlar arasındaki maddelerin yanmasıyla oluşan yakın temastan kaynaklı olarak yaşanacak, sürtünme ve çarpmalar sonucunda kırılmaların önüne geçebilmek için, oldukça dikkatli bir şekilde fırının boşaltılması gerekir. Daha sonra fırından çıkarılan seramik formlar yanıcı kalıntılar ve küllerinden arındırılmak için yıkanır. Zamanın derinliklerinden gelip varlığını günümüze kadar koruyan bu teknik, günümüzde de alternatif pişirim veya ilkel pişirim tekniği şeklinde tanımlanmaktadır. Bu pişirim tekniği birçok seramik sanatçının tercih ettiği bir yöntemdir. Ancak ülkelere, topluluklara ve kültürlere göre bu pişirim yönteminin farklı türevleri bulunmaktadır.

İsli Pişirim Tekniği Uygulanan ve “Döngü” Adı Şeklinde Adlandırılan

Seramik Çalışmalardan Örnekler

Görsel. 3 “Döngü”, Ön ve Arka Yüz, 15x20, 2020

Görsel. 4 “Döngü”, Ön ve Arka Yüz, 15x21, 2020

Görsel.5. “Döngü”, Ön ve Arka Yüz, 17x24, 2020

Görsel.6. “Döngü”, Ön ve Arka Yüz, 15x20, 2020 2020

Görsel.7. “Döngü”, Ön ve Arka Yüz, Detay, 17x24, 2020

SONUÇ

İsli Pişirim Tekniği seramik yüzeylerde sır etkisi elde etme fırsatı sunan pişirim yöntemlerindendir. Bu pişirim yöntemi, bünye üzerinde ilginç ve farklı etkilere ulaşılmayı sağlayan özgün bir tekniktir. Diğer pişirim teknikleri gibi her bir aşaması zahmetli olmasına rağmen yüzey üzerinde oluşturdıkları dokusal ve rastlantısal efektler nedeni ile elde edilen sonuçlar oldukça ilgi çekicidir.

Bu çalışmada isli pişirim tekniği için üretilen tornada elle şekillendirilen üç boyutlu formlar yapılmış ve pişirim sonucunda elde edilen çeşitli yüzey efektlerinin istenilen şekilde oluşabilmesi için *torus* şeklinde ki dairesel ve yalın formlar tercih edilmiştir. Formların oluşturulmasında esin kaynağı bir arkeolojik ve etnografik nesne olan ağırşaklardan ilham alınmıştır. Diğer dumanlı pişirim tekniği yöntemlerinde olduğu gibi İsli Pişiriminde de farklı bir deneyim yaşanmış, ilginç ve özgün sonuçlar elde edilebileceği görülmüştür.

Geçmiş dönemlerde insanoğlu İsli Pişirim Tekniği sayesinde seramik ürünlerine belirli bir dayanıklılık kazandırmak amacıyla uygulamıştır. Günümüz ise seramik sanatçıları bu pişirim tekniğini sanatsal bir görünüm elde etmek için, tercih edilmektedir. Kısaca hem teorik araştırmalara hem de uygulama dayalı bu çalışmada, her şartta İsli Pişirim Tekniğinin rahatlıkla uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Başkırkan, H.(2010). Dumanlı Pişirim Teknikleri, (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), İstanbul.
- Bozkurt, E. (2012). Alternatif Pişirim Tekniklerinden Sagarın Araştırılması Ve Uygulanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- Özkartal, M., Acar, A.(2015). “Serigrafi Baskı Yöntemi Kullanılmış Seramik Yüzeylerde Sagar Pişirim Uygulamaları”, Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, s.37-59.
- Peterson, S. –J. (2009). Seramik Yapıyoruz. (S. Çizer, Çev.) İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Timurkaan, R.(2019). Alternatif Pişirim Tekniklerinde Organik Malzeme Kullanımı: Obvara, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- Wandless, P., & Watkins , J. (2006). Alternative Kilns & Firing Techniques. New York, Usa: A Lark Ceramics Books.
- (<https://www.kutahyaciniidekorasyon.com/?gclid.14.09.2021>).

EVOLUTION OF AESTHETIC VALUES IN ILLUSTRATING THE ABC BOOKS IN THE CREATION OF MOLDOVAN VISUAL ARTISTS (1945-2020)

VICTORIA ROCACIUC

associate professor, PH doctor in art criticism,
Institute of Cultural Heritage of MECC, Chisinau, Republic of Moldova

ABSTRACT

The ABC book is the most important book that affects the cognitive and aesthetic development of the children. The first well known „**Moldovan Alphabet**” or „**Moldovan ABC**” was composed by Archimandrite Gurie Grosu and printed in 1917 in Latin script in Chisinau, at the Printing House of the Society for the Culture of Romanians in Bessarabia. Examples of its reissue are also known. Until 1945, several ABC editions appeared in Balta and Tiraspol, already in Cyrillic script. In the process of evolving the principles of illustrating the alphabet in the creation of Moldovan artists from the Soviet and post-Soviet period, among the names of artists who worked on illustrating books with this didactic character are: Valentina Neceaev, Leonid Grigorașenco, Ilia Bogdesco, Evghenii Merega, Boris Brânzei, Valentina Rusu Ciobanu, Ghennadii Zikov, Igor Vieru, Lică Sainciuc, Aurel Guțu-Resteu, Isai Cârmu, Alexei Colîbneac, Vasile Movileanu, Anna Evtușenco, Vasile Țehmister, Violeta Zabulica-Diordiev, Elena Leșcu, Elvira Voloșin-Cemortan, Nina Tescari, Stela Damaschin-Popa etc. Most Moldovan publishing houses printed and continue to print books of this didactic content. Among them are: „**Lumina**”, „**Science**”, „**ARC**”, „**Prut Internațional**”, „**Hyperion**”, „**Litera**”, „**Universitas**”, „**Stelpart**”, SC „**Biblion**” SRL, „**Silvius Libris**” etc. In the process of transitioning from black and white to color books and development of the polygraphs level, the art of illustrating Moldovan ABC went through stages of capitalizing on the collective and individual work of artists, based on narrative and symbolic trends in textual content, editing ABC in the form of poetry and encyclopedias for children, the approach of various artistic styles and manners. The study of ABC books illustrations in the creation of Moldovan book graphic artists in repeated editions offers the opportunity to analyze various methods and principles of organizing the book space, to meditate on the genesis and evolution of aesthetics, to distinguish artistic and historical values in this field. In the most valuable book illustrations, the variety of artistic methods approached aims to develop children’s intellect and intelligence, while cultivating their aesthetic sensitivity and creativity. It is important that this publishing chain will continue to respect its main artistic and aesthetic traditions.

Keywords: graphics, book, illustration, ABC, art, aesthetic, value .

UZAKTAN ÇALIŞMA ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMASI: GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK ANALİZİ

Cafer Şafak EYEL

Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,

ORCID: 0000-0002-2391-6316

ÖZET

Bilhassa COVID-19 süreci ile birlikte uzaktan çalışma konusu, son dönemlerin en popüler konularından birisi haline gelmiş ve pek çok kurum ve kuruluş uzaktan çalışma pratiğini uygulamaya başlamıştır. Bu çerçevede, çalışanların uzaktan çalışmaya yönelik tutumlarının incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ancak Türkçe literatürde uzaktan çalışmaya yönelik tutumu ölçmek üzere geliştirilmiş veya uyarlanmış bir ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında, Grant vd. (2019) tarafından geliştirilmiş olan Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe diline uyarlanması ile Türkçe diline uyarlanan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini tüm Türkiye'de COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan kişiler oluşturmaktadır. Örneklem grubu olarak ise İstanbul ilinde bilişim, bankacılık, sigortacılık ve eğitim sektöründe çalışanlar seçilmiştir. Ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak için öncelikle iki Türk dili uzmanı, altı yabancı dil uzmanı ve iki alan uzmanı tarafından İngilizce ölçek Türkçe diline çevrilmiştir. Ardından yapılan çeviriler karşılaştırılmıştır. Türkçe diline çevrilen ölçek sonrasında her iki dile hâkim iki uzman tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir. Sonrasında araştırmaya gönüllü olarak katılan ve iyi derecede İngilizce bilen 50 kişilik bir örneklem grubuna İngilizce ve Türkçe ölçekler uygulanmış ve iki ölçek arasında korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe dil geçerliliğinin sağlanmasının ardından, yapı geçerliliği için faktör analizi ve güvenilirlik için güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bunun için öncelikle 200 kişilik örneklem grubuyla pilot çalışma, 438 kişilik örneklem grubuyla ise esas çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliliği için açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş ve orijinal yapıyla uyumlu şekilde dört boyutlu (performans ve verimlilik, örgütsel güven, iş-yaşam çatışması, esneklik) ve 20 maddeli bir yapı tespit edilmiştir. Ölçek ve alt boyutlar üzerinde yapılan güvenilirlik analizi neticesinde, ölçeğin ve alt boyutların yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri neticesinde, Uzaktan Çalışma Ölçeği Türkçe formunun güvenilir ve geçerli olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Çalışma, Performans, Verimlilik, Örgütsel Güven, İş-Yaşam Çatışması, Esneklik

THE ADAPTATION OF THE REMOTE WORKING SCALE INTO TURKISH: VALIDITY AND RELIABILITY ANALYSIS

ABSTRACT

Especially with the COVID-19 process, the remote working has become one of the most popular topics recently, and lots of institutions and organizations have started to implement the practice of remote working. In this regard, the need to examine the attitudes of the employees towards remote working has appeared. However, there is no developed or adapted scale to measure the attitude towards remote working in Turkish literature. Therefore, it is aimed to adapt Remote Working Scale developed by Grant et al. (2019) into Turkish, and to analyse the validity and reliability of the adapted scale into Turkish within the scope of this study. The universe of the study composed of individuals working remotely during COVID-19 process in Turkey. Employees working in informatics, banking, insurance and education sectors in Istanbul were selected as the sample group. For the language validity of the scale, firstly the English scale was translated into Turkish by two Turkish language experts, six foreign language experts and two field experts. Then, these translations were compared. The scale translated into Turkish was translated into English again by bilingual two experts. Then, English and Turkish scales were conducted on a sample group of 50 individuals who took part in the research voluntarily and can speak English very well, and correlation analysis was made between these two scales. After Turkish language validity of the scale, factor analysis was made for construct validity, and reliability analysis was made for the reliability of the scale. For this reason, a pilot study was made with a sample group of 200 participants firstly, and then, the main study was made with a sample group of 438 participants. For the construct validity, exploratory factor analysis was made, and a structure consisting of 20 items was determined with four factors as performance and productivity, organizational trust and flexibility which is compatible with the original scale structure. As the result of reliability analysis conducted on the scale and sub-dimensions, it was found that both the scale and sub-dimensions have high level reliability. After validity and reliability analyses, the finding that Turkish adaptation of the Remote Working Scale is reliable and valid.

Keywords: Remote Working, Performance, Productivity, Organizational Trust, Job-Life Interference, Flexibility

1. GİRİŞ

Son yıllarda özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler ile işletmelerin dijitalleşmeye ve dijital iş süreçlerine entegre olmaya başlamalarıyla beraber, çalışma yaşamında “uzaktan çalışma” kavramı daha yüksek sesle duyulmaya başlanmıştır. 2019 sonunda Çin’de başlayarak kısa zamanda tüm dünyaya yayılan ve Türkiye’de de etkili olan COVID-19 pandemisi ise, uzaktan çalışmanın pratikte uygulanması konusunda önemli

bir faktör olmuştur. Bu nedenle, uzaktan çalışan kişilerin uzaktan çalışmaya ilişkin tutumlarının ölçülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Esnek çalışma modellerinden biri olarak değerlendirilen uzaktan çalışmanın literatürde “tele çalışma”, “evden çalışma” gibi terimlerle de ifade edildiği görülmektedir (Akça ve Tepe-Küçüköğlu, 2020; Eysel, 2020). Uzaktan çalışma konusu son yıllarda üzerinde çokça çalışılan bir konu olmasına karşın, uzaktan çalışmayla ilgili bilimsel çalışmaların daha ziyade COVID-19 pandemi sürecinde artış gösterdiği söylenebilir. Bu çerçevede uzaktan çalışma, COVID-19 virüsünün yayılmasının önlenmesinde kullanılan yeni bir iş modeli olarak nitelendirilmiştir (Eysel, 2020; Mustajab vd., 2020).

Genel olarak uzaktan çalışma, merkez ofisten uzak bir yerde veya üretimin gerçekleştirildiği yerin dışındaki bir yerde yapılmakta olan çalışmadır (Öztürkoğlu, 2013). Uzaktan çalışma, akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlar ve masaüstü bilgisayarlar gibi bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarının çalışmak üzere kullanıldığı ve çalışmanın ofis dışındaki herhangi bir yerde gerçekleştirildiği bir çalışma biçimidir (Eysel, 2020). Uzaktan çalışma, çalışanların işe ilişkin faaliyetlerini yürüttükleri yeri kendilerinin serbestçe belirleyebilmelerine olanak tanıyan bir çalışma sistemi olarak değerlendirilmektedir (Kabakçı-Günay ve Özer-Torgalöz, 2020; Akça ve Tepe-Küçüköğlu, 2020). Başka bir ifadeyle uzaktan çalışma, çalışanların sürdürdükleri iş faaliyetlerini iş yerinden uzak bir noktada telefon veya bilgisayar sistemleri vasıtasıyla gerçekleştirmeleridir (Meşhur ve Filiz, 2010). Grant vd. (2019) tarafından uzaktan çalışan kişi ise, uzaktan çalışmak üzere teknolojiyi kullanan ve merkez ofisten uzak herhangi bir yerde ve/veya herhangi bir zamanda iş faaliyetlerini sürdüren kişi olarak ifade edilmiştir.

Uzaktan çalışmanın uygulanmasında esas olarak herhangi bir kurum, sektör veya faaliyet alanı sınırlaması bulunmamaktadır. Ancak bilgi ve iletişim teknolojilerinden yoğun şekilde faydalanan kurumlarda, sektörlerde ve faaliyet alanlarında uzaktan çalışmanın daha etkili biçimde kullanıldığından bahsedilebilir (Dockery ve Bawa, 2020). Uzaktan çalışma esnasında çalışanlar, işverenin ve/veya amirlerinin çağrılarına eş anlı cevap vermekle yükümlü durumdadır. Bunun yanı sıra işverenin/amirlerin çevrimiçi ortam üzerinde aktardığı emirlerle talimatlara uymaları ve işlerini eksiksiz biçimde tamamlamaları gerekmektedir. İşverenlerle amirlerin ise uzaktan çalışma sürecinde, çalışanların özel hayatlarına saygı göstermeleri gereklidir (Çelik vd., 2016).

Uzaktan çalışmanın çoğunlukla verimlilik/üretkenlik, performans esneklik, iş-yaşam dengesi ve iş tatmini üzerinde pozitif etkiye sahip olduğundan bahsedilmektedir (Alkan-Meşhur, 2010; Baruch, 2000; Clark, 2000; Di Martino ve Wirth, 1990; Grant vd., 2013; Grant vd., 2019; Roloff ve Fonner, 2010; Sancak, 2021; Toduk, 2014). Ancak çeşitli çalışmalarda ise, uzaktan çalışmanın iyi oluştaki düşüşe, iş yeri baskısına, gereğinden fazla iletişimde bulunma sorununa, daha fazla çalışmaya, dolayısıyla iş etkinliği ve performansında düşüşe, iş-yaşam

çatışmasının ortaya çıkmasına sebebiyet verdiği ifade edilmektedir (Barber ve Santuzzi, 2015; Deloitte, 2020; Grant vd., 2013; Hartig vd., 2007; ILO, 2020; Mann ve Holdsworth, 2003; Roloff ve Fonner, 2010; Grant vd., 2019). Bu doğrultuda, uzaktan çalışmanın etkileri ve sonuçlarına ilişkin literatürde farklı bulguların ve görüşlerin bulunduğu bahsedilebilir. Bu sebeple, uzaktan çalışmanın çalışanlar üzerindeki etkilerini tespit etmek üzere, bilhassa günümüzdeki COVID-19 sürecinde nicel ve nitel çalışmaların sıklıkla gerçekleştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Grant vd. (2019) tarafından uzaktan çalışmanın dört boyutu bulunduğu ifade edilmiştir. Bu boyutlar; etkinlik/verimlilik (effectiveness/productivity), örgütsel güven (organizational trust), iş-yaşam çatışması (work life interference) ve esneklik (flexibility) şeklindedir. Etkinlik/verimlilik, kişinin etkin bir uzaktan çalışan olması, bu hususta yeteneklerini ve yeterliliklerini kullanması, uzaktan çalışırken teknolojik araçları etkili şekilde kullanması ile ilintilidir. Örgütsel güven, kişinin uzaktan çalışırken özerk ve inisiyatif sahibi olması, örgütü ve amiriyle iyi ilişkilere sahip olması ve örgütü ile amiri tarafından desteklenmesi ile alakalıdır. İş-yaşam çatışması, uzaktan çalışırken iş ile iş dışı yaşamın ve taleplerin etkin biçimde bütünleştirilmesi, iş ile aile yaşamı arasında denge sağlanması yetisi ile ilgilidir. Esneklik, uzaktan çalışmaya ilişkin esnek iş düzenlemeleri ile ilintilidir.

Bu çalışma kapsamında, uzaktan çalışmanın kavramsal yapısı açıklanmakta ve sonrasında Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe diline uyarlanması, ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasıyla Türkçe literatüre bu ölçeğin kazandırılması amaçlanmıştır. Bu araştırma, Uzaktan Çalışma Ölçeği'ni ilk defa Türkçe diline uyarlayan ve ölçeğin Türkçe geçerliliği ile güvenilirliğini sağlayan çalışma olmasından ötürü öneme sahiptir. Bunun yanı sıra, Türkçe diline uyarlanan Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin, son dönemlerde önemi artmış olan uzaktan çalışma ile ilgili çalışmalar yapmayı arzulayan araştırmacılar tarafından kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı özelliğine sahip olmasından dolayı da bu çalışmanın sonuçları önem arz etmektedir.

2. METODOLOJİ VE BULGULAR

2.1. Örneklem

Çalışmanın evrenini tüm Türkiye'de COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan kişiler oluşturmaktadır. Örneklem grubu olarak ise İstanbul ilinde bilişim, bankacılık, sigortacılık ve eğitim sektöründe çalışanlar seçilmiştir. Örneklem olarak bu sektörlerde çalışanların seçilmesinde, Dockery ve Bawa (2020) tarafından yapılan çalışmada bilhassa bilişim sektörü, bankacılık, sigorta, eğitim gibi bilişim ve iletişim teknolojilerinin yoğun biçimde kullanılmakta olduğu sektörlerde uzaktan çalışmadan istifade edilme oranının son yıllarda arttığının ifade edilmesi etkili olmuştur. Ölçeğin dil geçerliliği için İstanbul ilinde bilişim sektöründe çalışmakta olan ve

COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan 50 kişiden veri toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini tespit etmek üzere, pilot uygulama için bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde çalışmakta olan ve COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan 200 kişiden veri toplanmıştır. Pilot çalışma için örneklem grubunun büyüklüğü belirlenirken, örneklem grubunun evreni temsil edebilmesi hususunda, ölçekte bulunan ifade sayısının en az beş katı olması kuralı dikkate alınmıştır (Erkuş, 2012). Esas çalışma için ise İstanbul ilinde bilişim, bankacılık, sigortacılık ve eğitim sektörlerinde çalışmakta olan ve COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan toplam 438 kişiden gerekli veriler toplanmıştır. Esas çalışma gerçekleştirilirken, örneklem grubunun evreni temsil edebilmesi için, kolayda örnekleme tekniğinden faydalanılarak, Google Forms çevrimiçi anket uygulaması vasıtasıyla 500 kişiye anket gönderilmiş ve 438 kişiden yanıt alınmıştır. Kolayda örnekleme, anket formuna yanıt veren herkesin örnekleme dahil edilmesi esasına dayalı bir tekniktir (Altunışık vd., 2010). Esas çalışma için örneklem grubunun büyüklüğü belirlenirken, Türkiye’de COVID-19 sürecinde uzaktan çalışan kişi sayısı net olarak bilinemediğinden, Türkiye’deki toplam çalışan kişi sayısı göz önünde bulundurulmuştur. TÜİK (2021) verilerine göre, Türkiye’de Ocak 2021 itibarıyla bilişim, eğitim, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde çalışan toplam 1.079.946 kişi bulunmaktadır. Bu sayı üzerinden değerlendirildiğinde, %95 güven düzeyinde ve %5 hata payına göre en az 384 kişiye ulaşılması gerekmektedir (Altunışık vd., 2010). Araştırma kapsamında veri toplama işlemi 1 Kasım 2020 ile 31 Mart 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Ankete katılım gösteren kişilerin sektör açısından 75’i eğitim sektöründe, 220’si bankacılık ve sigortacılık sektöründe, 143’ü bilişim sektöründe çalışmaktadır. Cinsiyet bakımından katılımcıların 257’si kadın, 181’i erkektir. Yaş grubuna göre 59 kişi 18-25 yaş aralığında, 234 kişi 26-34 yaş aralığında, 100 kişi 35-44 yaş aralığında, 45 kişi ise 45 yaş ve üzerindedir. Medeni durum açısından 219 kişi bekar, 219 kişi evlidir. Eğitim düzeyi bakımından 9 kişi lise, 6 kişi önlisans, 255 kişi lisans, 168 kişi lisansüstü mezundur. Kurumda çalışma süresine göre 67 kişi 1 yıldan az süredir, 124 kişi 1-3 yıldır, 65 kişi 3-5 yıldır, 74 kişi 5-10 yıldır, 108 kişi 10 yıldan fazla süredir aynı kurumda çalışmaktadır. Toplam iş tecrübesi açısından 13 kişi 1 yıldan az, 78 kişi 1-3 yıl, 73 kişi 3-5 yıl, 127 kişi 5-10 yıl, 147 kişi 10 yıldan fazla toplam çalışma tecrübesine sahiptir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında birincil veri toplamak üzere anket tekniğinden yararlanılmış ve bu doğrultuda bir anket formu oluşturulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümde Uzaktan Çalışma Ölçeği yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu’nda, katılımcıların genel demografik profilini saptamaya yönelik yedi soru bulunmaktadır. Bu sorular; çalışılan sektör, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, kurumda çalışma süresi ve toplam çalışma tecrübesi ile ilgilidir.

Uzaktan Çalışma Ölçeği, Grant vd. (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi için öncelikle geniş bir literatür taraması yapılmış ve en az beş yıldır uzaktan çalışan 11 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 104 maddelik bir havuz oluşturulmuş, ardından yapılan analizler doğrultusunda madde havuzu önce 76'ya, sonra 39'a, son olarak da 28'e düşürülmüştür. Ölçeğin örneklem grubu üzerinde uygulanması doğrultusunda ise, yapılan açıklayıcı faktör analizi ile beraber 4 faktör (iş-yaşam çatışması, etkinlik/verimlilik, örgütsel güven, esneklik) ve 17 maddeden oluşan bir yapı elde edilmiştir. Ölçek 5'li Likert sistemi ile ölçümlenmektedir. Grant vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada ölçek üzerinde ilk kez faktör analizi uygulanmış olduğundan, kültürel farklılıklar da göz önünde bulundurularak, bu çalışma kapsamında da 28 maddelik ilk ölçek üzerinden analiz ve değerlendirme çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

2.3. Çeviri Çalışması

Yabancı dildeki bir ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması sürecinde hem orijinal ölçeğin hazırlandığı dile hem de Türkçe'ye hâkim durumdaki dil uzmanları ile alan uzmanları tarafından orijinal ölçeğin Türkçe çevirilerinin yapılması gereklidir (Şeker ve Gençdoğan, 2014).

Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe'ye çevrilmesi, uyarlanması ve kullanılması için öncelikle ölçeği geliştirmiş olan Dr. Christine Anne GRANT'tan e-posta vasıtasıyla yazılı izin alınmıştır. Ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak için, Seçer (2015) tarafından önerildiği gibi, öncelikle iki Türk dili uzmanı, altı yabancı dil (İngilizce) uzmanı ve iki alan uzmanı tarafından İngilizce ölçek Türkçe diline çevrilmiştir. Sonrasında yapılan bu çeviriler karşılaştırılmış ve maddeler üzerinde uzlaşma elde edilmiştir. Türkçe diline çevrilen ölçek, ardından Çapık vd. (2018) ile Seçer (2015) tarafından önerildiği gibi, her iki dile hâkim olan ve ilgili literatüre de hâkim durumdaki iki uzman tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Sonra araştırmaya gönüllü olarak katılan ve iyi derecede İngilizce bilen 50 kişilik bir örneklem grubuna İngilizce ve Türkçe ölçekler uygulanmıştır. Seçer (2015) tarafından bu aşamada Türkçe ve İngilizce ölçeklerin, her iki dili de iyi derecede bilen en az 30 kişiye uygulanması önerilmiştir. Türkçe ve İngilizce ölçekler arasında anlamlı ilişki olup olmadığını saptamak üzere korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan korelasyon analizi neticesinde, iki ölçek arasında yüksek düzeyde korelasyon tespit edilmiştir ($r=0,760$; $p=0,000$). Elde edilen bu bulgu, Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe çevirisinin, İngilizce ölçekle benzerliğe sahip olduğunu ve yerine kullanılabileceğini göstermektedir (Seçer, 2015; Alpar, 2012). Bu doğrultuda, Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe nihai formu ortaya çıkmıştır. Türkçe ölçek, orijinal ölçekle aynı şekilde 5'li Likert sistemi ile kurgulanmıştır.

2.4. İstatistiksel Analiz

Bu çalışma çerçevesinde, örneklem grubundan elde edilen veriler doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliliğinin tespit edilmesinde açıklayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde varimaks

dönüşümü ve temel bileşenler yöntemi kullanılmış, faktör yükü değerinin en az 0,50 olmasına dikkat edilmiştir (Kalaycı, 2010). Ölçeğin ve alt boyutların iç tutarlılık katsayısının hesaplanmasında Cronbach alpha güvenilirlik katsayısından faydalanılmıştır. Bahsi geçen analizlerin yapılması hususunda SPSS 22.0 bilgisayar programından istifade edilmiştir.

2.5. Bulgular

Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin Türkçe dil geçerliliğinin sağlanmasının ardından, ölçeğin yapı geçerliliği için açıklayıcı faktör analizi ve ölçeğin güvenilirliği için güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin yapısını belirlemek üzere, öncelikle pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Seçer (2015) pilot çalışma için örneklemi temsil etme potansiyeline sahip en az 50 kişinin olmasını önermiştir. Bu doğrultuda, tutarlı bulgulara ulaşabilmek üzere 200 kişilik bir örneklem grubu ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmaya ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi bulguları Tablo 1'de gösterilmiştir. Faktör analizi esnasında, 28 maddelik ölçekte faktör yükü 0,50'nin altında olan 8 madde analiz sürecinde sırayla ölçekten çıkartılmıştır. Geriye kalan 20 madde üzerinden yapılan açıklayıcı faktör analizi neticesinde, KMO değerinin 0,871 şeklinde çıkmış olması, örneklem büyüklüğünün ölçek üzerinde faktör analizi yapmak üzere yeterli olduğunu göstermektedir. Zira Field (2005) KMO değerinin 0,8 ile 0,9 arasında çıkmasının oldukça iyi olduğunu belirtmektedir. Bartlett Küresellik Testi sonucu (Ki-Kare:2137,054; sd:190; Sig.:0,000) ise ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmesi hususunda uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan faktör analizi neticesinde, ölçeğin orijinal ölçekle uyumlu şekilde 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüş ve bu faktörler sırasıyla "Performans & Verimlilik" (PV), "Örgütsel Güven" (ÖG), "İş-Yaşam Çatışması" (İYÇ) ve "Esneklik" (ES) olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin açıklanan varyansı %64,241 olarak tespit edilmiştir. PV faktörü varyansın %24,71'ini, ÖG faktörü varyansın %16,64'ünü, İYÇ faktörü varyansın %14,50'sini, ES faktörü varyansın %8,40'ını açıklamaktadır. Ölçek ve faktörler üzerinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda ise; ölçeğin güvenilirliği 0,872 ile yüksek düzeyde, PV faktörünün güvenilirliği 0,893 ile yüksek düzeyde, ÖG faktörünün güvenilirliği 0,880 ile yüksek düzeyde, İYÇ faktörünün güvenilirliği 0,769 ile yüksek düzeyde, ES faktörünün güvenilirliği 0,611 ile yeterli düzeyde saptanmıştır (Kalaycı, 2010).

Tablo 1. Uzaktan çalışma ölçeği pilot çalışma faktör analizi ve güvenilirlik analizi bulguları

Madde	PV	ÖG	İYÇ	ES	Faktör Güv.	Ölçek Güv.
Uzaktan çalışırken, işle ilgili görevlerime daha iyi konsantre olabilirim.	0,821				0,893	0,872
Uzaktan çalışırken, zamanımı iyi yönetebilirim.	0,810					
Temel hedeflerimi gerçekleştirmem ve iş teslimlerimi zamanında yapabilmem noktasında uzaktan çalışmak beni daha etkin duruma getirir.	0,791					

Toplam iş verimliliğim, uzaktan çalışma konusundaki yeteneklerim/becerilerim sayesinde artmış durumda.	0,746				
İlgili becerilerimi ve davranışlarımı geliştirerek uzaktan çalışmaya adapte olmuş durumdayım.	0,723				
Uzaktan çalışma konusunda etkin biri olmak için ne gerektiğini biliyorum.	0,628				
Evde uzaktan çalışırken ailem/diğer sorumluluklarım nedeniyle yaptığım iş bazen sekteye uğrasa bile, amirimin kalite beklentilerini karşılayabilirim.	0,617				
Evde uzaktan çalışırken, ne zaman işime ara vereceğimi ve işime ağırlık vereceğimi bilirim, böylece dinlenme fırsatım olur.	0,605				
Uzaktan çalışırken etkili bir performans gösteremediğimde, amirimin performansımın artması konusunda bana yaptığı yönlendirmelere/önerilere güvenirim.		0,834			
Etkin bir şekilde uzaktan çalışmam için, kurumumun bana iyi uzaktan çalışma koşulları/olanakları sağlayacağı konusunda kurumuma güvenirim.		0,777			
Amirim, uzaktan çalışma sürecimi yönetebilmem ve iş-yaşam dengemi kurabilmem konusunda benim için iyi bir rol modelidir.		0,731			0,880
Uzaktan çalışırken, çalıştığım kurum yaptığım işte etkili olmam konusunda bana güvenir.		0,709			
Uzaktan çalışırken, ne zaman ve nasıl işimi tamamlayacağım konusunda amirim bana tam yetki verir.		0,679			
Uzaktan çalışma nedeniyle işe sürekli şekilde (online olarak) erişiyor olmak oldukça yorucudur.			0,816		
Uzaktan çalışırken, ofiste çalışmaya kıyasla, işimle ilgili taleplerin daha fazla olduğunu hissediyorum.			0,747		
Uzaktan çalışırken, normal çalışma saatlerimin dışında da sıklıkla işle ilgili problemleri düşünürüm.			0,742		0,769
Uzaktan çalışmak, aileme/arkadaşlarıma ya da diğer iş dışı aktivitelere ayırmayı istediğim zamanı azaltır.			0,677		
Uzaktan çalışırken sosyal yaşamım sekteye uğruyor.			0,565		
Amirim, tüm işimi zamanında bitirmem karşılığında, ihtiyaçlarımı gidermek üzere iş saatlerimi esnetmeme izin verir.				0,762	
İşim oldukça esnek olduğu için, uzaktan çalışırken istediğim zaman kolaylıkla izin alabilirim.				0,740	0,611
Açıklanan Varyans	24,71%	16,64%	14,50%	8,40%	Toplam %64,241
KMO:0,871; Ki-Kare:2137,054; sd:190; Sig.:0,000					

Hambleton ve Patsula (1999) tarafından, pilot çalışma sonrasındaki esas çalışmada 300 üzerinde katılımcıya ulaşılması önerilmiş ve örneklem grubunun büyüklüğü ne kadar artarsa analiz sonuçlarının da o denli tutarlı olacağı bildirilmiştir. Bu doğrultuda, pilot çalışmanın ardından, elde edilen 20 maddeli ve 4 faktörlü yapı ile 438 kişilik örneklem grubu üzerinde esas çalışma gerçekleştirilmiştir. Esas çalışmaya ilişkin faktör analizi ve güvenilirlik analizi bulguları Tablo 1’de gösterilmiştir. 20 madde üzerinden yapılan açıklayıcı faktör analizi neticesinde, KMO değerinin 0,881 şeklinde çıkmış olması, örneklem büyüklüğünün ölçek üzerinde faktör analizi yapmak üzere yeterli olduğunu göstermektedir. Zira Field (2005) KMO değerinin 0,8 ile 0,9 arasında

çıkmasının oldukça iyi olduğunu belirtmektedir. Bartlett Küresellik Testi sonucu (Ki-Kare:4598,489; sd:190; Sig.:0,000) ise ölçeğin faktör analizi gerçekleştirilmesi hususunda uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan faktör analizi neticesinde, ölçeğin orijinal ölçekle uyumlu şekilde 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüş ve bu faktörler sırasıyla “Performans & Verimlilik” (PV), “Örgütsel Güven” (ÖG), “İş-Yaşam Çatışması” (İYÇ) ve “Esneklik” (ES) olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin açıklanan varyansı %64,183 olarak tespit edilmiştir. PV faktörü varyansın %24,13’ünü, ÖG faktörü varyansın %15,68’ini, İYÇ faktörü varyansın %14,53’ünü, ES faktörü varyansın %9,85’ini açıklamaktadır. Ölçek ve faktörler üzerinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda ise; ölçeğin güvenilirliği 0,865 ile yüksek düzeyde, PV faktörünün güvenilirliği 0,888 ile yüksek düzeyde, ÖG faktörünün güvenilirliği 0,873 ile yüksek düzeyde, İYÇ faktörünün güvenilirliği 0,771 ile yüksek düzeyde, ES faktörünün güvenilirliği 0,725 ile yüksek düzeyde saptanmıştır (Kalaycı, 2010).

Tablo 2. Uzaktan çalışma ölçeği faktör analizi ve güvenilirlik analizi bulguları

Madde	P&V	ÖG	İYÇ	ES	Faktör Güv.	Ölçek Güv.
Uzaktan çalışırken, zamanımı iyi yönetebilirim.	0,821				0,888	0,865
Temel hedeflerimi gerçekleştirmem ve iş teslimlerimi zamanında yapabilmem noktasında uzaktan çalışmak beni daha etkin duruma getirir.	0,768					
Uzaktan çalışırken, işle ilgili görevlerime daha iyi konsantre olabilirim.	0,755					
Toplam iş verimliliğim, uzaktan çalışma konusundaki yeteneklerim/becerilerim sayesinde artmış durumda.	0,712					
İlgili becerilerimi ve davranışlarımı geliştirerek uzaktan çalışmaya adapte olmuş durumdayım.	0,711					
Evde uzaktan çalışırken ailem/diğer sorumluluklarım nedeniyle yaptığım iş bazen sekteye uğrasa bile, amirimin kalite beklentilerini karşılayabilirim.	0,686					
Evde uzaktan çalışırken, ne zaman işime ara vereceğimi ve işime ağırlık vereceğimi bilirim, böylece dinlenme fırsatım olur.	0,655					
Uzaktan çalışma konusunda etkin biri olmak için ne gerektiğini biliyorum.	0,538				0,873	
Uzaktan çalışırken etkili bir performans gösteremediğimde, amirimin performansımın artması konusunda bana yaptığı yönlendirmelere/önerilere güvenirim.		0,865				
Uzaktan çalışırken, çalıştığım kurum yaptığım işte etkili olmam konusunda bana güvenir.		0,700				
Etkin bir şekilde uzaktan çalışmam için, kurumumun bana iyi uzaktan çalışma koşulları/olanakları sağlayacağı konusunda kurumuma güvenirim.		0,698				
Amirim, uzaktan çalışma sürecimi yönetebilmem ve iş-yaşam dengemi kurabilmem konusunda benim için iyi bir rol modelidir.		0,680				
Uzaktan çalışırken, ne zaman ve nasıl işimi tamamlayacağım konusunda amirim bana tam yetki verir.		0,679				
Uzaktan çalışma nedeniyle işe sürekli şekilde (online olarak) erişiyor olmak oldukça yorucudur.			0,782			

Uzaktan çalışırken, normal çalışma saatlerimin dışında da sıklıkla işle ilgili problemleri düşünürüm.			0,752			
Uzaktan çalışmak, aileme/arkadaşlarıma ya da diğer iş dışı aktivitelere ayırmayı istediğim zamanı azaltır.			0,706			
Uzaktan çalışırken, ofiste çalışmaya kıyasla, işimle ilgili taleplerin daha fazla olduğunu hissediyorum.			0,698			
Uzaktan çalışırken sosyal yaşamım sekteye uğruyor.			0,619			
Amirim, tüm işimi zamanında bitirmem karşılığında, ihtiyaçlarımı gidermek üzere iş saatlerimi esnetmeme izin verir.				0,804	0,725	
İşim oldukça esnek olduğu için, uzaktan çalışırken istediğim zaman kolaylıkla izin alabilirim.				0,772		
Açıklanan Varyans	24,13%	15,68%	14,53%	9,85%	Toplam %64,183	
KMO:0,881; Ki-Kare:4598,489; sd:190; Sig.:0,000						

Tablo 3’te, faktör ve güvenilirlik analizleri neticesinde ortaya çıkan faktörlere ilişkin tanımlayıcı bulgular gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere, PV faktörünün ortalaması $\bar{x}=3,539$; ÖG faktörünün ortalaması $\bar{x}=3,464$; İYÇ faktörünün ortalaması $\bar{x}=3,274$; ES faktörünün ortalaması $\bar{x}=3,237$ şeklinde tespit edilmiştir. Her bir faktörün basıklık ve çarpıklık değerleri (-1) ve (+1) arasında tespit edildiğinden, veriler normal dağılım koşulunu sağlamaktadır (Gravetter ve Wallnau, 2014).

Tablo 3. Faktörlere ilişkin tanımlayıcı bulgular

Faktör	N	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık
PV	438	1,00	5,00	3,539	0,846	-0,804	0,451
ÖG	438	1,00	5,00	3,464	0,947	-0,951	0,377
İYÇ	438	1,00	5,00	3,274	0,941	-0,319	-0,532
ES	438	1,00	5,00	3,237	1,085	-0,380	-0,601

3. SONUÇ

Bu araştırma çerçevesinde Grant vd. (2019) tarafından geliştirilmiş olan “Uzaktan Çalışma Ölçeği” Türkçe diline uyarlanarak, ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Türkçe diline çevrilen ölçek İstanbul ilinde bilişim, eğitim, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde çalışan ve COVID-19 sürecinde uzaktan çalışma pratiğini gerçekleştiren 438 kişi üzerinde uygulanmıştır. Türkçe ölçeğin, Grant vd. (2019) tarafından İngilizce dilinde hazırlanıp uygulanmış olan ölçekte olduğu gibi 4 boyuttan meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu boyutlar; orijinal ölçek yapısıyla uyumlu olacak şekilde Performans & Verimlilik, Örgütsel Güven, İş-Yaşam Çatışması ve Esneklik şeklinde isimlendirilmiştir. Türkçe ölçek toplam 20 maddeden meydana gelmektedir.

Türkçe literatür incelendiğinde, uzaktan çalışma ile ilgili Türk kültürüne uyarlanmış veya Türkçe dilinde

geliştirilmiş bir ölçek olmadığı saptanmıştır. Bu açıdan bu çalışma, Türkçe literatüre uzaktan çalışma ile ilgili bir ölçek kazandırması bakımından önemlidir.

Yapılan çalışma neticesinde elde edilmiş olan bulgular, Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Uzaktan Çalışma Ölçeği'nin akademisyenler ve öğrenciler başta olmak üzere tüm araştırmacılara, ayrıca kamu sektörü ve özel sektörde faaliyet gösteren, uzaktan çalışma pratiğini uygulayan veya uygulamayı arzulayan kurum ve kuruluşlara fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

İleride yapılabilecek çalışmalarda, uzaktan çalışmanın örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık, tükenmişlik, iş performansı, iş doyumu, yaşam doyumu, teknostres gibi kavramlarla olan ilişkileri incelenebilir. Ayrıca ölçek farklı örneklem gruplarında uygulanarak, ölçek yapısının farklı örneklem grupları için de uygun olup olmadığı test edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akca, M., & Tepe-Küçükoglu, M. (2020). Covid-19 ve İş Yaşamına Etkileri: Evden Çalışma. *Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi*, 8(1), 71-81.
- Alkan-Meşhur, H. F. (2010). Organizasyonların Tele Çalışmaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-24.
- Alpar, R. (2012). *Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Altunışık, R., Çoşkun R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Barber, K. L., & Santuzzi, A. M. (2015). Please Respond ASAP: Workplace Telepressure and Employee Recovery. *Journal of Occupational Health Psychology*, 20(2), 172-189.
- Baruch, Y. (2000). Teleworking: Benefits and Pitfalls as Perceived by Professionals and Managers. *New Technology Work and Employment*, 15(1), 34-49.
- Clark, S. C. (2000). Work/Family Border Theory: A New Theory of Work/Family Balance. *Human Relations*, 53(6), 747-770.
- Çapık, C., Gözüm, S., & Aksayan, S. (2018). Kültürlerarası Ölçek Uyarlama Aşamaları, Dil ve Kültür Uyarlaması: Güncellenmiş Rehber. *FNJN Florence Nightingale Journal of Nursing*, 26(3), 199-210.
- Çelik, N., Caniklioğlu, N., & Canbolat, T. (2016). *İş Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Deloitte. (2020). *COVID-19: Çalışanlara ve Çalışma Hayatına Olası Etkileri*. <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/human-capital/articles/covid-19-calisanlara-ve-calisma-hayatina-olasi-etkileri.html> [Erişim Tarihi: 09.03.2021].
- Di Martino, V., & Wirth, L. (1990). Telework: A New Way of Working and Living. *International Labour Review*, 129(5), 529-554.
- Dockery, M., & Bawa, S. (2020). *Working from Home in the COVID-19 Lockdown*. Bankwest Curtin Economics Centre Research Brief COVID-19, 1-5.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme 1: Temel Kavramlar ve İşlemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Eyel, C. Ş. (2020). Covid-19 and Remote Working, in D. Hıdıroğlu, S. S. Aktuğ, & O. Yılmaz (Eds.), *Covid-19 and New Business Ecosystem*, 185-204. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: SAGE Publications.
- Grant, C. A., Wallace, L. M., & Spurgeon, P. C. (2013). An Exploration of the Psychological Factors Affecting Remote E-Worker's Job Effectiveness, Well-Being and Work-Life Balance. *Employee Relations*, 5(35), 527-546,
- Grant, C. A., Wallace, L. M., Spurgeon, P. C., Tramontano, C., & Charalampous, M. (2019). Construction and Initial Validation of the E-Work Life Scale to Measure Remote E-Working. *Employee Relations*, 41(1), 16-33.
- Gravetter, F., & Wallnau, L. (2014). *Essentials of Statistics for the Behavioral Sciences*, 8th ed. USA: Wadsworth.
- Hambleton, R. K., & Patsula, L. (1999). Increasing the Validity of Adapted Tests: Myths to Be Avoided and Guidelines for Improving Test Adaptation Practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-30.
- Hartig, T., Kylin, C., & Johansson, G. (2007). The Telework Tradeoff: Stress Mitigation vs Constrained Restoration. *Applied Psychology: An International Review*, 56(2), 231-253.
- ILO. (2020) *COVID-19 Ortamında ve Sonrasında Uzaktan Çalışma Uygulama Kılavuzu*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_759299.pdf [Erişim Tarihi: 09.03.2021].
- Kabakçı-Günay, E., & Özer-Torgalöz, A. (2020). *Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Uzaktan Çalışma ve İstihdamdaki Dönüşüm*. 3. Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi (ICAR), 404-412.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Mann, S., & Holdsworth, L. (2003). The Psychological Impact of Teleworking: Stress, Emotions and Health. *New Technology, Work and Employment*, 18(3), 196-211.
- Meşhur, A., & Filiz, H. (2010). Organizasyonların Tele Çalışmaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-24.
- Mustajab, D., Bauw, A., Rasyid, A., Irawan, A., Akbar, M. A., & Hamid, M. A. (2020). Working from Home Phenomenon as An Effort to Prevent COVID-19 Attacks and Its Impacts on Work Productivity. *The International Journal of Applied Business (TIJAB)*, 4(1), 13-21.
- Öztürkoğlu, Y. (2013). Tüm Yönleriyle Esnek Çalışma Modelleri. *Beykoz Akademi Dergisi*, 1(1), 109-129.
- Roloff, M. E., & Fonner, K. L. (2010). Why Teleworkers Are More Satisfied with Their Jobs than Are Office-Based Workers: When Less Contact Is Beneficial. *Journal of Applied Communication Research*, 38(4), 336-361.
- Sancak, D. (2021). Covid-19 Sürecinde Uzaktan Çalışmanın İş Performansı Üzerine Etkisi: Bilişim Teknolojileri Çalışanları Üzerine Bir Araştırma, C. Ş. Eysel (Ed.) içinde, *Covid-19 Sürecinde Çalışma Yaşamı ve İşletme Yönetiminde Yaşanan Değişim: Uzaktan Çalışma*, 71-112. Ankara: İKSAD Yayınları.
- Seçer, İ. (2018). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şeker, H., & Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*, 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Toduk, Y. (2014). *2023 Lideri: Dijital Çağın Liderlik Sırları*. İstanbul: CEO Plus.

UZAKTAN ÇALIŞMA ÖLÇEĞİ

Kod	İfade	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
PV1	Uzaktan çalışırken, zamanımı iyi yönetebilirim.					
PV2	Temel hedeflerimi gerçekleştirmem ve iş teslimlerimi zamanında yapabilmem noktasında uzaktan çalışmak beni daha etkin duruma getirir.					
PV3	Uzaktan çalışırken, işle ilgili görevlerime daha iyi konsantre olabilirim.					
PV4	Toplam iş verimliliğim, uzaktan çalışma konusundaki yeteneklerim/becerilerim sayesinde artmış durumda.					
PV5	İlgili becerilerimi ve davranışlarımı geliştirerek uzaktan çalışmaya adapte olmuş durumdayım.					
PV6	Evde uzaktan çalışırken ailem/diğer sorumluluklarım nedeniyle yaptığım iş bazen sekteye uğrasa bile, amirimin kalite beklentilerini karşılayabilirim.					
PV7	Evde uzaktan çalışırken, ne zaman işime ara vereceğimi ve işime ağırlık vereceğimi bilirim, böylece dinlenme fırsatım olur.					
PV8	Uzaktan çalışma konusunda etkin biri olmak için ne gerektiğini biliyorum.					
ÖG1	Uzaktan çalışırken etkili bir performans gösteremediğimde, amirimin performansımın artması konusunda bana yaptığı yönlendirmelere/önerilere güvenirim.					
ÖG2	Uzaktan çalışırken, çalıştığım kurum yaptığım işte etkili olmam konusunda bana güvenir.					
ÖG3	Etkin bir şekilde uzaktan çalışmam için, kurumumun bana iyi uzaktan çalışma koşulları/olanakları sağlayacağı konusunda kurumuma güvenirim.					
ÖG4	Amirim, uzaktan çalışma sürecimi yönetebilmem ve iş-yaşam dengemi kurabilmem konusunda benim için iyi bir rol modelidir.					
ÖG5	Uzaktan çalışırken, ne zaman ve nasıl işimi tamamlayacağım konusunda amirim bana tam yetki verir.					
İYÇ1	Uzaktan çalışma nedeniyle işe sürekli şekilde (online olarak) erişiyor olmak oldukça yorucudur.*					
İYÇ2	Uzaktan çalışırken, normal çalışma					

	saatlerimin dışında da sıklıkla işle ilgili problemleri düşünürüm.*					
İYÇ3	Uzaktan çalışmak, aileme/arkadaşlarıma ya da diğer iş dışı aktivitelere ayırmayı istediğim zamanı azaltır.*					
İYÇ4	Uzaktan çalışırken, ofiste çalışmaya kıyasla, işimle ilgili taleplerin daha fazla olduğunu hissediyorum.*					
İYÇ5	Uzaktan çalışırken sosyal yaşamım sekteye uğruyor.*					
ES1	Amirim, tüm işimi zamanında bitirmem karşılığında, ihtiyaçlarımı gidermek üzere iş saatlerimi esnetmeme izin verir.					
ES2	İşim oldukça esnek olduğu için, uzaktan çalışırken istediğim zaman kolaylıkla izin alabilirim.					
PV: Performans & Verimlilik; ÖG: Örgütsel Güven; İYÇ: İş-Yaşam Çatışması; ES: Esneklik						
* ile gösterilmiş olan maddeler ters ifade niteliğindedir.						

THE INFLUENCE OF LEARNING THEORIES ON EDUCATIONAL GAMES

Serdar Engin Koç

Başkent Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
Başkent Üniversitesi, Computer Education and Instructional Technologies Department

ORCID: 0000-0002-1170-333X

ÖZET

Eğitsel oyunlarda öğrenmeyi sağlamak için oyunun pedagojik yanı ve oyun oynamayı çekici kılmak arasında ince bir denge sağlamak gereklidir. Aksi takdirde oyun sıkıcı ve davranışsal öğrenme öğeleri barındıran bir öğrenme makinesi haline gelir veya oyun çok zevkli hale gelir ancak içerisinde öğrenme adına kısıtlı bir tecrübe barındırarak dışarıdan desteklenmesi gerekir. Bu sebepten dolayı eğitsel oyunların hazırlanması aşamasında öğrenme teorileri ve sonucunda oluşan iskelet yapılar yoğun olarak kullanılır. Bu betimleme çalışmasında yakın zamanda eğitsel oyunlarda kullanılan öğrenme teorileri, iskelet yapılar ve bunların tasarıma olan etkilerini belirlenmiş ve eğitsel oyunların hazırlanma sebepleri temel alınarak hangi teorilerin tasarıma katıldığı sebepleri ile birlikte ortaya konulmuştur. Oyun temelli öğrenme, gelecek için öğrenme, yeni öğrenme, bilgileri deneme ve güçlendirme ve nasıl öğrenmek gerektiği veya yenilikçi öğrenme metotlarını öğretmeyi amaçlayan dört ana başlık altında toplayabiliriz. Bilişsel oyun bazlı öğrenme teorisi ve bilişsel yük teorisi, öğrencilerin oyundaki içeriğe anlam katmalarını ve bilişsel süreçlerini oyunda yer alan öğretime vermelerini sağlarken, kendi kendine ve sorgu bazlı öğrenme oyun içerisinde gerekli geribildirim verilmesini ve oyunların senaryolarının farklı eylemlere göre uyarlanır bir şekilde değişmesi üzerinde etkili olmaktadır. Bilişsel yük teorisi ve duygunun kaynak yerleştirme modeline göre duygular belleğe konu dışı yük getirerek karmaşık görevlerin yapılmasını engelleyebilmektedir. Bunlara ek olarak çoklu ortam öğrenme çalışmaları öğrenme öncesi pozitif duyguların dikkat dağıtıcı olabileceğini ortaya koymuştur. Ancak öğretimde kullanılan görsel elemanların bilişsel yükü azalttığı da öz-bildirim çalışmalarıyla raporlanmıştır. Öz yönlendirmeli öğrenmenin ve üst biliş stratejilerinin kullanımının da oyun bazlı öğrenmede merak ve zevk duyguları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Öz-belirleme teorisi, içsel motivasyonu desteklediği için oyun bazlı öğretimde tasarıma ve çeşitli stratejilere dolaylı veya direkt olarak çok yönlü etkileri olmuştur. En etkili eğitsel oyunların öğrencilerin yeterlik ihtiyaçlarını granüler ve birikimli geribildirimler ve oyundaki hedeflerin net olmasıyla karşıladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitsel, oyun, öğrenme, teoriler, tasarım.

ABSTRACT

To establish learning in educational games, a fine balance between the pedagogical and fun side of a game must be built. Otherwise, game becomes a learning machine and boring and filled with behavioral learning elements or game can be fun but it becomes limited in terms of an educational experience and it has to be supported

externally. That's why, learning theories and consequential frameworks are used extensively in design of educational games. In this descriptive study, recent works that use educational theories and frameworks are presented with their effects on design and the reasons why they are included. We can define game-based learning types under four topics as learning for future, new learning, practicing and reinforcing existing knowledge and skills, and developing learning and innovation skills. While cognitive game based learning theory and cognitive load theory provides learners with meaningful content and keeps their attention on cognitive processes in the game, self-directed and inquiry based learning guarantees that necessary feedback is given and game scenarios is adaptable to change due to different actions in the game. According to cognitive load theory and resource allocation model of emotion, extraneous load may increase and prevent task completion in games. In addition to these, studies that involve multimedia learning suggest that positive emotions prior to learning can become distractive, however, visual elements in learning are reported to decrease cognitive load by studies that involve self-regulation of learning. It is also shown that use of self-directed learning and metacognitive strategies are related to curiosity and enjoyment in game-based learning. Since self-determination theory supports intrinsic motivation, it affects directly and indirectly the design and strategies used in game-based learning. It is also determined that the most effective educational games satisfy competence in learners by having granular and cumulative feedback mechanisms and clear goals.

Keywords: Educational, game, learning, theories, design.

1. INTRODUCTION

Researchers constantly look for new ways that balance the means and output of learning technologies and there are always links to educational theories. It wouldn't be wrong to say that research is developing and new methods and learning media are being included in different educational scenarios. As today's youth is different in their learning endeavours and are born into the digital media, their idea of interaction and their interest and attention span became faster than previous generation. With their engaging experiences digital games have gained popularity among all ages Anastasiadis, Lampropoulos, & Siakas (2018). As a consequence, game-based learning has been successful in educational applications and it has many components in design, interaction, play and assessment that are related to or based upon theories of learning or learning types. To be able to assess learning and predict learning via learning analytics game design decisions and tasks used in educational games are linked to learning behaviors through types of learning (Gauthier & Jenkinson, 2018). Also scenarios are based on skills or knowledge that are aimed to be taught in the learning media. The problem with educational games is that every case of learning is unique, hence one strategy of learning used in an educational game is probably not applicable in another game. While design of educational games is in need of frameworks, that research area is still developing and awaiting for consensus between researchers from different fields. While

the efficiency of educational games are constantly being scrutinized, the optimal organization of learning activities and the logic behind how learners will interact and learn through the game are based on evidence that comes from cognitive principles (Low, Jin, & Sweller, 2010). As educational games are different than edutainment applications in that, the purpose is to learn, learning theories affect design, assessment and they have important roles in matching learning and performance, and they are linked to learning analytics and evidence of learning in deciding what kind of learning happens. That's why, the purpose of this research is to determine the important effects of learning theories and types on design and assessment of educational games.

2. RESEARCH AND FINDINGS

2.1. Method

The method used in this research is descriptive and the focus is on the educational base of the design, strategies used for teaching, cognitive elements and how learning occurs. The study is categorized under themes such as learning theories and learning types used in educational games. The sample used for the research is mostly on studies about educational games that has links to experiential, social and contextual learning. Representative articles, conference papers and books were used for the research. The researcher looked for recent studies with educational games and older literature that shows views of educational theories and types of learning considered suitable for educational games. The researcher scanned through the abstracts and conclusion of the research to get information about the themes.

2.2. Findings

In this section, findings of the study under themes as cognitive load, self-regulated learning, situated learning, cognitive apprenticeship, problem-based learning, learning by doing, open learning environment, learning from failure and misconceptions.

Today there are 5 main theories of learning namely as behaviorism for stimulus-response, cognitivism where flow of knowledge is important, constructivism where mental models are used in learning, experientialism where learning is considered as an experience and learning medium is considered as learners' playground and social and contextual learning where scenarios as built around cooperative learning and context is used to facilitate deeper learning.

In game based learning these theories are used to create following learning types:

- Implicit learning
- Problem based learning

- Self-regulated learning
- Self-directed learning
- Situated learning
- Inquiry based learning
- Experiential learning

2.2.1 Learning from failure

Learning from failure is considered under experiential learning since when learners fail repeatedly and gain experience in all aspects of the tasks, understand focus points before passing onto the other task. The mechanism that learning occurs through failures is such that learning creates critical reflection that leads to information seeking behavior and failure is considered as an integral part of learning. Anderson et al., (2018) in their study, looked for how failure in an educational game can promote learning. They analyzed gameplay data of learners and found a positive relation between high number of failures and learning gains and also tied the group discussion activity. According to Kapur & Bielaczyc (2012) exploration and elaboration activities used in game medium without direct guidance builds confidence in learners and they gain responsibility to solve the challenges they find in the game.

Gauthier & Jenkinson, (2018) used productive negativity with experiential learning to give learners experiences about the behavior of molecules by allowing them to see interactions through visualizations of cell membranes. This helped them confront their misconceptions about molecules and how they behave. While learners used observational scientific skills with cause effect logic they discovered factors that affect cellular process mechanisms.

The implementation for design of educational games about misconceptions and failure is that the learners are not confronted with consequences of their errors as the game is practically a virtual medium where no real damage can be done. This media makes it possible to design unexpected function or pattern of game design elements to create novelty or to focus on the aim of the game as understood through a challenge by the learners. As stated by the research mentioned, to test their misconceptions, learners get into a cycle of observing what they see and they experiment by interacting and hypothesizing about concepts which leads to elements of inquiry based learning. Through these experiences learners compare and contrast affordances and constraints in game and succeed by failing repeatedly.

2.2.2 Open learning environments

Open learning environments let the learner explore the learning medium freely carrying elements of constructing knowledge while problem presentation and solution are expected to occur in two major way as

externally induced and externally imposed (Hannafin, Land, & Oliver, 1999). In externally induced form, learner identifies a problem and creates a solution while in externally imposed form, the problem is stated in narrative or somewhere else in the game and it is expected that the learner thinks of a solution. Open learning environments also give resources in the form of tools in educational games for learners organization of their knowledge to explore and compare ideas and for reflection purposes. Information dashboards and graphical explanations for proving, compare and contrasting explanations of data and verification of input output mechanism in educational games act as organizers that are similarly used in constructivist learning environments. Scaffold mechanisms differ from resources in the sense that they are mostly used by teachers or designers for guiding learners. Scaffolds are used to fasten the learning process in the form of immediate feedback. Open learning environments also make use of goal based scenarios by giving learners situations that they have to lead a predefined role and find a way to solve a certain problem including learning and applying content. Different roles ensure that the learner gains knowledge about the same situation from different perspectives to master the content. The narrative used in educational games carry out goal-based scenarios through feedback from non-player characters coupled with immersive experience.

2.2.3 Problem-based learning

Learning mostly occurs when learners struggle to solve problems or discover new ways of dealing with obstacles or challenges in games. That's why problem presentation or problematizing the learning content divides the content into manageable chunks and the learner can proceed with in control of what he is learning. Narratives in educational games are a good way for problem presentation. In a way problem is the driving force behind instruction for learners to understand the necessary knowledge. Social learning in problem-based learning environments carries great value for brainstorming and idea sharing between team members in multiplayer games. For these reasons, problem-based learning used in games is conducive to assessment because the ideas shared and contributions from team members can be used as evidence of learning in assessment. In studies with problem-based learning it was found that most studies mention and try to measure problem solving skills while there are elements of problem-based learning because game content is basically interwoven with problem solving activities, presentation of problem and problematizing the content into ill-structured challenges is more prominent in games.

2.2.4 Cognitive Apprenticeship

Cognitive apprenticeship exists in educational games as a means to provide guidance and encourages learners to use metacognitive skills and form a model for learners to follow. In educational games, it is a main strategy to decrease the support for learner and let the learner discover how he is doing by trial error methods after

reflecting through evaluating his own learning or performance. With diversifying and increasing difficulty of learning through games with levels, the strategies that learner uses will also increase in number. Atorf, Kannegieser, & Roller (2019) used a teaching agent in their study as a tutor that reduces the amount of hints and support as the game gets difficult. Such a restriction of support only available to new knowledge prevents redundancy and provides just-in-time learning. In their study they found out this kind of help was valid for educational games with usability issues.

2.2.5 Situated learning

Narrative that is combined with situated learning that puts the user in a challenge environment has the potential to teach knowledge that is needed to solve a situation. There are examples of situated learning used in teaching scientific knowledge and skills throughout literature stating that situated learning promote motivation, and give learners chances for reflection as they are immersed in scenarios (Barab et al., 2009).. Decision-making ability in educational games have been used with machine learning and data mining technologies to create evidence of learning. Also detecting sequence of learner actions and behaviors in a situational learning environment creates valuable input for researchers for assessment purposes. Visualization of gameplay patterns (Ceccon et al., 2018), interactions of learners in Virtual Age game (Cheng, Lin, & She), behavioral patterns and learner profiles to detect errors (Niemela et al., 2020) have sufficient data to analyze due to situational learning environment they built. Putting learners and having them explore such medium provides researchers other means to direct their research.

2.2.6 Self-regulated learning

Self-regulated learning enables usage of confidence building for learners to control their learning by the objectives set by learning tasks. That's why context of the game becomes crucial in constructing strategies to solve problems. Educational games that are adaptive to learner actions makes learners proactive and emulate behaviors of expert models. Self-regulated learners reduce errors in games by controlling their strategies and evaluate themselves by setting mastery goals. Self-regulated learning is widely used in games in the form of metacognitive strategies such as prompting Moser, Zumbach, & Deibl (2017), monitoring (Tang, Jahan, Shetty, & Hargrove, 2012), mitigation strategies (Bessabarova et al., 2016) and reflection (Fessler & Bratic, 2014).

2.2.7 Cognitive load

When games are made for educational purposes, overly complex designs can cause cognitive load. Cognitive load is has two controllable components called germane load and extraneous load where the latter must be set to a minimum for meaningful learning. According to Low, Jin & Sweller, (2010) extraneous load can be less

with worked example effect by preventing user from trial error method to learn and showing them worked examples as hints and also with modality effect much like Mayer's principles in showing graphics with added sounds or words. They also state that redundant of information or media of any kind will provide unnecessary and cumbersome effect on learner's cognitive load. Same way, too much interaction between elements of the game can create extraneous load so tasks in educational games have a low number of unnecessary interactions. Lastly, in order to prevent extraneous cognitive load, learner's prior knowledge, technological abilities and expertise in gameplay must be taken into account so that educational game can be modified accordingly.

3. CONCLUSION

As seen learning theories and learning types have a lot of influence on design, implementation and assessment of educational games and they are considered the backbone of how learning works. For future studies involving educational games the following are suggested for better assessment and design:

- Give feedback on general level
- Use credible gamedata
- Include competition and teamwork
- Develop consistency between learner control of the game, learning outcome, problem presentation and how much media the learner deals with
- Use metacognitive strategies
- Use self-determination principles
- Set clear learning objectives

REFERENCES

- Anderson, C. G., Dalsen, J., Kumar, V., Berland, M., & Steinkuehler, C. (2018). Failing up: How failure in a game environment promotes learning through discourse. *Thinking Skills and Creativity*, 30, 135-144.
- Atorf, D., Kannegieser, E., & Roller, W. (2019, November). Study on enhancing learnability of a serious game by implementing a pedagogical agent. In *International Conference on Games and Learning Alliance* (pp. 158-168). Springer, Cham.
- Bessarabova, E., Piercy, C. W., King, S., Vincent, C., Dunbar, N. E., Burgoon, J. K., ... & Lee, Y. H. (2016). Mitigating bias blind spot via a serious video game. *Computers in Human Behavior*, 62, 452-466.
- Ceccon, R., P., Biles, M. L., Lang, C., Silva, C., & Plass, J. L. (2018). Visualizing log-file data from a game using timed word trees. *Information Visualization*, 17(3), 183-195.
- Cheng, M. T., Lin, Y. W., & She, H. C. (2015). Learning through playing Virtual Age: Exploring the interactions among student concept learning, gaming performance, in-game behaviors, and the use of in-game characters. *Computers & Education*, 86, 18-29.
- Fessl, A., Bratic, M., & Pammer, V. (2014). Continuous learning with a quiz for stroke nurses. *International Journal of Technology Enhanced Learning*, 6(3), 265-275.
- Gauthier, A., & Jenkinson, J. (2018). Designing productively negative experiences with serious game mechanics: Qualitative analysis

of game-play and game design in a randomized trial. *Computers & Education*, 127, 66-89.

Hannafin, M. J., Land, S., & Oliver, K. (1999). Open learning environments: Foundations, methods, and models. In Reigeluth, C. M. (Ed.), *Instructional-design theories and models* (pp.115–140). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Host'ovecký, M., Novák, M., & Horváthová, Z. (2017). Problem-based learning: serious game in science education. In Proceedings of the 12th International Conference on e-Learning, ICEL (pp. 303-310).

Kapralos, B., Fisher, S., Clarkson, J., & van Oostveen, R. (2015). A course on serious game design and development using an online problem-based learning approach. *Interactive Technology and Smart Education*.

Kapur, M., & Bielaczyc, K. (2012). Designing for productive failure. *The Journal of the Learning Sciences*, 21(1), 45–83.

Low, R., Jin, P., & Sweller, J. (2010). Learners' cognitive load when using educational technology. In *Gaming and cognition: Theories and practice from the learning sciences* (pp. 169-188). IGI Global.

Middeke A., Anders S., Schuelper M., Raupach T., & Schuelper N. (2018) Training of clinical reasoning with a serious game versus small-group problem-based learning: A prospective study. *PLoS ONE* 13(9): e0203851. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0203851>

Moser, S., Zumbach, J., & Deibl, I. (2017). The effect of metacognitive training and prompting on learning success in simulation-based physics learning. *Science Education*, 101(6), 944-967.

Niemelä, M., Kärkkäinen, T., Äyrämö, S., Ronimus, M., Richardson, U., & Lyytinen, H. (2020). Game learning analytics for understanding reading skills in transparent writing system. *British Journal of Educational Technology*, 51(6), 2376-2390.

Tang, Y., Shetty, S., Jahan, K., Henry, J., & Hargrove, S. K. (2012). Sustain City—A Cyberinfrastructure-Enabled Game System for Science and Engineering Design. *Journal of Computational Science Education*, 3(1), 57-65.

Theofylaktos Anastasiadis, Georgios Lampropoulos, & Kerstin Siakas. (2018). Digital game-based learning and serious games in education. *International Journal of Advances in Scientific Research and Engineering (IJASRE)*, ISSN:2454-8006, 4(12), 139-144. <https://doi.org/10.31695/IJASRE.2018.33016>.

FİBROMİYALJİ SENDROMUNDA OBEZİTE İLE PSİKOSOMATİK BELİRTİLERİN İLİŞKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Rabia Aydoğan Baykara

Malatya Turgut Özal Üniversitesi Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesi FTR Kliniği/MALATYA
The Relationship Between Obesity and Psychosomatic Symptoms in Fibromyalgia Syndrome

ABSTRACT

Fibromyalgia Syndrome (FMS) is a condition in which common painful tender points in the musculoskeletal system are combined with somatic and psychological symptoms. Fatigue, restless sleep, anxiety, depression, and cognitive disorders are the most common symptoms. Obesity is the excessive accumulation of fat in the body. It is a common health problem that is increasing in severity. It is among the causes of many diseases from cardiovascular diseases, hypertension, diabetes, metabolic syndrome to stroke and cancer

Material-Method

Patients who applied to the Physical Medicine and Rehabilitation outpatient clinic in January-December 2019 were accepted to this retrospective study. Body mass index was obtained by dividing the weight in kg by the square of the height in m². under 18; low weight, 19-25; Normal, 26-30; Overweight, 30-45; obese, 45 and above were recorded in 5 categories as morbidly obese. Patients whose fibromyalgia impact scale, Pittsburg sleep quality scale, VAS fatigue, and VAS pain scale, Beck Depression, and Beck Anxiety scale were recorded were included.

Results

Eighty patients with a mean age of 41.48 (min;23-max;58, SS;7.6) were evaluated retrospectively. 46 patients (57.5%) had a BMI of 26 and above. The mean duration of application complaints was 4.2 years. There was a significant relationship between the group with high BMI (BMI (26-30) Overweight, BMI (31-45) Obese), and Fibromyalgia disease severity (FIQ) ($p<0.05$). There was no significant correlation between VAS Pain, VAS Fatigue, Pittsburg Sleep Quality Scale, Beck Depression, and Beck Anxiety Inventory and high BMI group.

Conclusion:

Fibromyalgia syndrome and obesity are two diseases, independently of each other, that are thought to be subclinical inflammation in the etiopathogenesis. In Fibromyalgia (IL-1 β , TNF- α , and IL-6) and Obesity (IL-6, CRP) studies, the levels of proinflammatory cytokines and inflammation markers were found to be high.

In addition, fibromyalgia and obesity are two separate diseases that together lower the pain threshold. Therefore,

in patients with both of them together, pain may be felt more than it actually is

The limitation of physical activity by obesity itself also causes insufficient physical activity, which is known to be effective in the treatment of fibromyalgia patients. For this reason, healthy nutrition and increasing physical activity will be the right treatment prescription to save patients from the vicious circle of pain, limitation of physical activity, and obesity.

Keywords: Obesity₁, Fibromialgia₂, Body Mass Index₃, Pain₄

Özet

Fibromiyalji Sendromu(FMS), kas iskelet sisteminde yaygın ağrılı hassas noktalar ile somatik ve psikolojik semptomların birlikte olduğu bir durumdur. Yorgunluk, dinlendirmeyen uyku, anksiyete, depresyon ve kognitif bozukluklar en çok görülen semptomlardır. Obezite ise vücutta aşırı miktarda yağ birikimidir. Giderek ciddiyeti artan yaygın bir sağlık sorunudur. Kap-damar hastalıkları, hipertansiyon, diyabet, metabolik sendromdan, inme ve kansere kadar birçok hastalığın sebepleri arasındadır.

Materyal –Metot

Ocak- Aralık 2019 tarihinde Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon polikliniğine başvuran hastalar, bu retrospektif çalışmaya kabul edildi. Vücut kitle indeksi, kg olarak kilonun, m² olarak boyun karesine bölünmesi ile elde edildi. 18 altı; düşük ağırlık, 19-25;Normal, 26-30; Fazla kilolu, 30-45;Obez, 45 ve üstü morbid obez olarak 5 kategoride kaydedildi. Fibromiyalji etki ölçeği, Pittsburg uyku kalitesi ölçeği, VAS(Vizüel Analog Skala) yorgunluk ve VAS ağrı ölçeği, Beck depresyon ve Beck anksiyete ölçeği kaydedilmiş olan hastalar alındı.

Bulgular

Ortalama yaşı 41,48 (min;23-maks;58, SS;7,6) olan 80 hasta retrospektif olarak değerlendirmeye alındı. 46 hastanın (%57,5) VKİ 26 ve üzerindeydi. Başvuru şikayetleri ortalama süresi 4,2 yıldır. VKİ yüksek olan grup (VKİ 26 dan fazla olan) ile Fibromiyalji hastalık şiddeti(FIQ) arasında anlamlı ilişki vardı(p<0,05). VAS Ağrı, VAS Yorgunluk, Pittsburg uyku kalitesi ölçeği, Beck depresyon ve Beck anksiyete ölçeği ile VKİ yüksek grup arasında anlamlı ilişki yoktu.

Sonuç

Fibromiyalji sendromu ve obezite birbirinden bağımsız olarak etyopatogeneizde subklinik enflamasyon olduğu düşünülen iki hastalıktır. Fibromiyalji (IL-1 β , TNF- α , and IL-6) ve Obezite (IL-6, CRP) araştırmalarında proinflamatuvar sitokinlerin, enflamasyon belirteçlerinin düzeyi yüksek bulunmuştur.

Ek olarak fibromiyalji ve obezitenin ikisi birlikte ağrı eşiğini de düşüren iki ayrı hastalıktır. Bu yüzden ikisinin birlikte görüldüğü hastalarda, ağrı, olduğundan fazla hissedilebilmektedir.

Obezitenin kendisinin fiziksel aktiviteyi sınırlaması da ayrıca Fibromiyalji hastalarında tedavide etkisi bilinen fizik aktivitenin yetersiz yapılmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle hastaları, ağrı, fizik aktivite limitasyonu, obezite kısır döngüsünden kurtarmak için sağlıklı beslenme, fizik aktiviteyi artırma doğru bir tedavi reçetesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler:Obezite₁, Fibromiyalji₂, Vücut Kitle İndeksi₃, Ağrı₄

Giriş

Fibromiyalji Sendromu(FMS), kas iskelet sisteminde yaygın ağrılı hassas noktalar ile somatik ve psikolojik semptomların birlikte olduğu bir durumdur. Yorgunluk, dinlendirmeyen uyku, anksiyete, depresyon ve kognitif bozukluklar en çok görülen semptomlardır. Ayrıca irritabl bağırsak sendromu, ürtiker, ağız ve göz kuruluğu, ağrılı idrar yapma, baş dönmesi, sersemlik hissi, kaşıntı, ağız ülseri, saç dökülmesi, Reynaud fenomeni de görülür. Genç kadınlarda daha sık görülür(1-4). Prevalansı %2 ile 8 arasında değişmektedir(5). Etyopatogenezinde çevresel, humoral, genetik ve nöral faktörlerden bahsedilmektedir. İnflamasyona yol açan immünolojik faktörler üzerinde de durulmaktadır(5-7) Obezite ise vücutta yağ dokuda aşırı miktarda yağ birikimidir. Giderek ciddiyeti artan yaygın bir sağlık sorunudur. Kardiyovasküler hastalıklar, hipertansiyon, diyabetes mellitus, metabolik sendrom, serebrovasküler olaylar ve kansere kadar birçok hastalığın etyolojisinde yer almaktadır(1-7).

Materyal –Metot

Hastalar: Ocak- Aralık 2019 tarihinde Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon polikliniğine başvuran hastalar, bu retrospektif çalışmaya kabul edildi.

Vücut Kitle İndeksi (VKİ): Vücut kitle indeksi, kg olarak kilonun, m² olarak boyun karesine bölünmesi ile elde edilir.18 altı; düşük ağırlık, 19-25;Normal, 26-30; Fazla kilolu, 30-45;Obez, 45 ve üstü morbid obez olarak 5 kategoride kaydedildi.

Ölçekler: Fibromiyalji etki ölçeği, Pittsburg uyku kalitesi ölçeği, VAS yorgunluk ve VAS ağrı ölçeği, Beck depresyon ve Beck Anksiyete ölçeği kaydedilmiş olan hastalar alındı

MTÜ Malatya Eğitim Araştırma Hastanesi başhekimliğinden izin alınarak hastane kayıtları retrospektif olarak tarandı

İstatistik: Verilerin değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanıldı ve $p<0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi. Tüm değişkenler tanımlayıcı istatistikler ölçüldü. Gruplar arası karşılaştırmada chi-square ve One Way ANOVA test kullanıldı.

Bulgular

Ortalama yaşı 41,48 (min;23-maks;58, SS;7,6) olan 80 hasta retrospektif olarak değerlendirmeye alındı. 46 hastanın (%57,5) VKİ 26 ve üzerindeydi. Başvuru şikâyetleri ortalama süresi 4,2 yıldır. Eğitim olarak hastaların %70'i ilköğretim ve ortaokul düzeyindeydi. %74'ü ev hanımı idi. %59'u yaygın ağrı şikâyetiyle başvurmuştu. %73,8'i hiç sigara kullanmamıştı. %86,3'ü ek hiçbir hastalığı yoktu. VAS Ağrı değerlendirmesinde ortalama ağrı düzeyi 8,1 (min:5, maks:10, SS:1,3), VAS Yorgunluk ortalama:7.9 (min:2, maks:10, SS:1,8) olarak tespit edildi. Hassas nokta sayısı ortalama 13,7 (min:4, maks:18, SS:2,8) Pittsburg uyku kalitesi ölçeğinde: 0-5 iyi uyku kalitesi %33.8 (n=27), 5'in üzeri; kötü uyku kalitesi:%66,3(n=53). Şekil-1

Beck Depresyon ölçeğinde 0-7 Normal;%11,3(n=9), 8-10 Sınırdır; %13,8 (n=11),11 ve Üstü Anormal;%75(n=60).Şekil.2

Beck Anksiyete Ölçeği; 0-7 Normal;%6,3(n=5), 8-10 Sınırdır; %16,3 (n=13),11 ve Üstü Anormal;%77,5(n=62).Şekil-3

Fibromiyalji Etki Ölçeği (FIQ), Hafif (50 puan ve altı):%6,3 (n=5), Orta (50-70 arası)%46,3(n=37), Ağır(70 ve üstü)%47,5 (n=38). Şekil-4. Fibromiyalji etki ölçeği

VKİ yüksek olan grup (VKİ (26-30) Fazla Kilolu, VKİ(31-45) Obez) ile Fibromiyalji hastalık şiddeti(FIQ) arasında anlamlı ilişki vardı($p<0,05$). VAS Ağrı, VAS Yorgunluk, Pittsburg Uyku Kalitesi ölçeği, Beck Depresyon ve Beck Anksiyete Ölçeği ile VKİ yüksek grup arasında anlamlı ilişki yoktu. Tablo-1' de gösterilmiştir.

Tartışma-Sonuç

Fibromiyalji Sendromu ve Obezite birbirinden bağımsız olarak etyopatogeneizde subklinik enflamasyon olduğu düşünülen iki hastalıktır. Fibromiyalji (IL-1 β , TNF- α , and IL-6) ve Obezite (IL-6, CRP) araştırmalarında proinflatuar sitokinler, enflamasyon belirteçlerinin düzeyi yüksek bulunmuştur(1, 2) . Çalışmamızda VKİ yüksek olan fibromiyaljili hastalarda hastalık şiddetini yüksek bulduk, bu sonuç diğer araştırmaları desteklemekteydi(3, 4,5). Obezitenin de tek başına ağrıya sebep olabildiği başka bir araştırmada gösterilmiş ve obezlerde baş ağrısının daha çok görüldüğü ifade edilmiştir. Uyku, Yorgunluk, Depresyon ve Anksiyete gibi parametrelerin frekansı hastalarımızda oldukça yüksek olmasına rağmen, VKİ yüksek grup ile normal kilolular

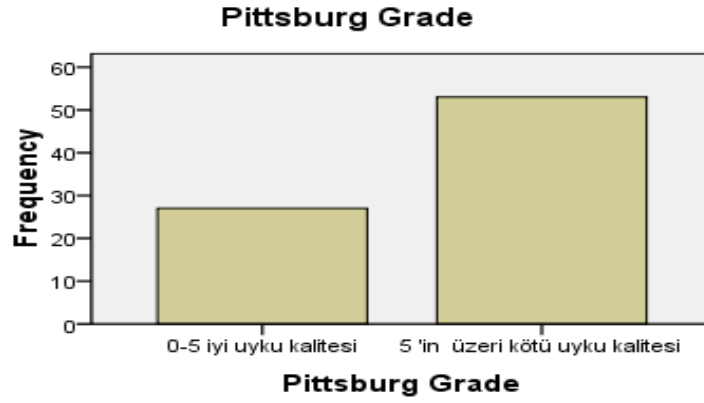
arasında fark yoktu. Bu da sınırlı hasta sayısı ve tek merkezli retrospektif bir araştırma olmasından kaynaklanabilir. Psikojenik yeme bozukluğu, yiyerek stres ve anksiyeteden kurtulacağı düşüncesi de obeziteye sebep olur. Bu yönüyle FMS'deki anksiyete durumu da psikojenik yeme bozukluğuna katkı sağlayarak obeziteye neden olabilir(6).

Fibromiyalji ve obezite ağrı eşiğini düşüren iki ayrı hastalık olduğundan ikisinin birlikte görüldüğü hastalarda ağrı olduğundan fazla hissedilebilmektedir(7). Obezitenin kendisinin fiziksel aktiviteyi sınırlaması da ayrıca Fibromiyalji hastalarında tedavide etkisi bilinen fizik aktivitenin de yetersiz yapılmasına sebep olmaktadır(8). Bu nedenle hastaları, ağrı, fizik aktivite limitasyonu, obezite kısır döngüsünden kurtarmak için sağlıklı beslenme, fizik aktiviteyi artırma doğru bir tedavi reçetesi olacaktır.

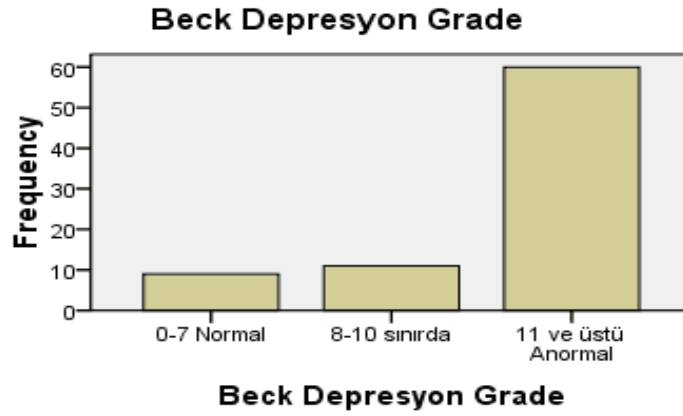
Kaynaklar

1. Hernandez ME, Becerril E, Perez M, Leff P, Anton B, Estrada S, Estrada I, Sarasa M, Serrano E, Pavon L. Proinflammatory cytokine levels in fibromyalgia patients are independent of body mass index. BMC Res Notes. 2010 Jun 3;3(1):156. doi: 10.1186/1756-0500-3-156. PMID: 20525285; PMCID: PMC2891797.
2. Bluher M, Fasshauer M, Tonjes A, Kratzsch J, Schon MR, Paschke R: Association of interleukin-6, C-reactive protein, interleukin-10 and adiponectin plasma concentrations with measures of obesity, insulin sensitivity and glucose metabolism. *Exp Clin Endocrinol Diabetes* 2005, 113:534-537
3. Yunus, Muhammad B., Sule Arslan, and Jean C. Aldag. "Relationship between body mass index and fibromyalgia features." *Scandinavian journal of rheumatology* 31.1 (2002): 27-31.
4. Segura-Jimenez V, Castro-Pinero J, Soriano-Maldonado A, Alvarez- Gallardo IC, Estevez-Lopez F, Delgado-Fernandez M, et al. The association of total and central body fat with pain, fatigue and the impact of fibromyalgia in women; role of physical fitness. *Eur J Pain* 2016;20:811-21.
5. Coskun Benlidayi I. Role of inflammation in the pathogenesis and treatment of fibromyalgia. *Rheumatol Int* [Internet]. 2019;39(5):781–91. Available from: <http://dx.doi.org/10.1007/s00296-019-04251-6>
6. Ata, Arif, Aynur Vural, and Fersin Keskin. "Beden algısı ve obezite." *Ankara Medical Journal* 14.3 (2014).
7. Sayılır, Selçuk. "Fibromiyalji Sendromunda Semptom Şiddeti ve Kognitif Fonksiyonların Obezite ile İlişkisi." *Türk J Osteoporos* 22 (2016): 129-31.
8. Franco KFM, Franco YRDS, Salvador EMES, do Nascimento BCB, Miyamoto GC, Cabral CMN. Effectiveness and cost-effectiveness of the modified Pilates method versus aerobic exercise in the treatment of patients with fibromyalgia: protocol for a randomized controlled trial. *BMC Rheumatol*. 2019 Jan 18;3:2. doi: 10.1186/s41927-018-0051-6. PMID: 30886990; PMCID: PMC6390629.

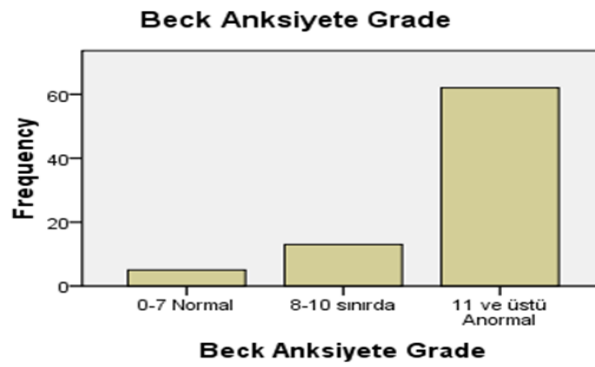
Şekil-1Pittsburg Uyku Ölçeği

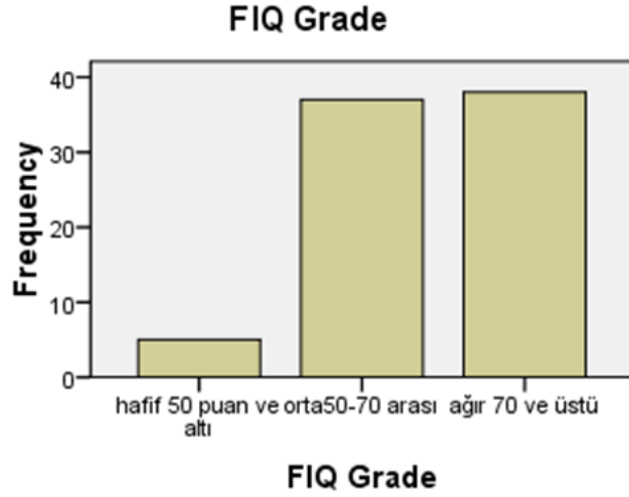
Şekil-2. Beck Depresyon Ölçeği

Şekil-3. Beck Anksiyete Ölçeği

Şekil-4. Fibromiyalji etki ölçeği

Tablo-1. VKİ ile Fibromiyalji Semptomlarının ilişkisi

	VKİ (26-30) Fazla Kilolu (n=34,%42,5)	VKİ(31-45)Obez (n=12, %15)	P değeri
Fibromiyalji Etki Ölçeği(FIQ)			P<0,05
VAS Ağrı			p>0,05
VAS Yorgunluk			p>0,05
Pittsburg Uyku Kalitesi Ölçeği			p>0,05
Beck Depresyon Ölçeği			p>0,05
Beck Anksiyete Ölçeği			p>0,05

·P<0,05 , VAS;Vizüel Analog Skala

FIBROUS CORTICAL DEFECT AND NON-OSSIFYING FIBROMA IN CHILDREN AND ADOLESCENT: MAGNETIC RESONANCE IMAGING FINDINGS

Dr. Dilek SAĞLAM

Malatya Education and Research Hospital, Pediatric Radiology
ORCID: 0000-0002-5778-6847

Background: Fibrous cortical defect and non-ossifying fibroma are benign lesions with fibroblast proliferation in pathological examination. These lesions are accepted as developmental variations and usually seen in first and second decades of life. The aim of this study is to present magnetic resonance imaging of these lesions in children and adolescents.

Material and Methods: Children (under 18 years old) who had extremity MRI lesions were enrolled in the study. The lesion was characterized as fibrous cortical defect or non-ossifying fibroma if characteristic imaging findings were detected in MRI. For all lesions, the bone involved, site of involvement, size of the lesion, and lesion type according to Ritschl's classification; stage A: oval lesions with smooth contour, stage B: polycystic borders, stage C: partial sclerosing, stage D: completely sclerotic, were recorded.

Results: Twenty-five lesions in 21 children (12 female/9male) were included in this study. The mean age was 13.6 +2.03 years (range: 9-17 years). Fifteen of the lesions were detected on femur and 10 were in tibia. All lesions were in metaphysis. Fifteen lesions were on the left side. When patients with contrast enhanced MRI was evaluated; 3 lesions had heterogenous contrast enhancement and 1 had peripheral contrast enhancement. 12 lesions had x-ray available in archiving system of the hospital. 12 lesions were stage A, 8 lesions were stage B, and 5 lesions were classified as stage C according to Ritschl's classification.

Conclusion: Fibrous cortical defect and non-ossifying fibromas have various radiological findings in children and most commonly located around knee joint. Knowing the characteristic MRI findings and evaluation of lesion progression in different stages may result in unnecessary follow up and examination of these 'do not touch' lesions.

Introduction

Fibrous cortical defect (FCD) and non-ossifying fibroma (NOF) are benign lesions with fibroblast proliferation in pathological examination. Although they are histopathologically same, lesions smaller than 2 cm are named as "fibrous cortical defect" and bigger lesions are named as "non-ossifying fibroma". These lesions are accepted as developmental variations and usually seen in first and second decades of life. These developmental variations are believed to result from insufficient periosteal supply or enchondral ossification defect under epiphyses plate.

First imaging modality in evaluation of FCD and NOF is direct X-ray, which is usually diagnostic. These lesions have characteristic imaging findings; they are usually located eccentric within the bone and adjacent to the cortex. Near physis or during growth moves to the metaphysis. They have a sclerotic rim. The lesions long axis is situated parallel to the long axis of the bone. The lesions are most commonly located around knee including distal femur and proximal medial tibia. Although direct X ray is diagnostic, computed tomography and magnetic resonance imaging is also used in diagnosis of these lesions.

The aim of this study is to present magnetic resonance imaging of these lesions in children and adolescents.

Material and Methods

Between January 2020 and August 2021, children (< 18 years old) evaluated with extremity MRI were included in patient search. Magnetic resonance imaging reports were searched for keyword “fibrous cortical defect” and “non-ossifying fibroma”. After the patient search, all MRI images were evaluated in terms of characteristic-diagnostic imaging findings of FCD and NOF. Demographic data of patients were recorded. For all lesions; the bone involved, site of involvement within the bone, size of the lesion was evaluated. The lesions were classified according to Ritschl classification; stage A: oval round lesion with smooth contour, stage B: lesion moves to metaphysis with bone aging and gains polycystic borders, stage C: lesion with partial sclerosis, stage D: lesion with complete sclerosis.

Ethical approval was granted from our hospitals local ethical committee.

Statistical analysis was done with SPSS (IBM corporation).

Results

A total of 21 children (12 female/9male), with 25 lesions, with a mean age of 13.6 +2.03 years (range: 9-17 years) were included in this study. One of the patients had 3 lesions, and 1 patient had 2 lesions. All lesions were eccentrically located within the metaphysis of a long bone. The mean age of patients was not significantly different between boys and girls (Table 1). Femur (15 lesions) and tibia (10 lesions) were the bones involved (Fig. 1,2 and 3). Only four lesions were examined with contrast enhanced MRI; from these 3 had peripheral and 1 had heterogenous contrast enhancement after intravenous contrast media injection (Fig 4 and 5). Twelve lesions had X-ray available in archiving system of our hospital.

Table 1. Comparison of patients according to gender.

	Girls	Boys	<i>p</i>
Bone involved			
Femur/ Tibia	10/6	5/4	0.53
Side			
Left/Right	9/7	5/4	0.64
Age (years old)			
Mean±SD	14.1±1.7	13.5±2.5	0.46
(Min-max)	(10-17)	(9-16)	

The mean size of the lesions were 2.27 ± 2.85 . (0.017-11.56) cm³. When lesions were classified according to Ritschl's classification; 12 lesions were stage A, 8 lesions were stage B and 5 lesions were stage C. There was no lesion classified as stage D. Patient ages was not significantly different between groups (Table 2).

Table 2: Comparison of patients according to Ritschl's classification.

Patient age according to Ritschl's classification			
	Number of lesions	Age Mean±SD (Min-max)	<i>p</i> *
Stage A	12	13.5± 1.9 10-16	0.29
Stage B	8	13.8± 2.23 9-16	
Stage C	5	15.2± 1.78 13-17	

* *P* value is the result of comparison of three groups

Lesion sizes were significantly larger in stage B and stage C compared to stage A (Table 3).

Table 3: Comparison of lesion sizes according to Ritschl's classification

Size of lesions according to Ritschl's classification		
	Size (cm ³) mean ±SD Min-max	<i>P=0.031</i> *
Stage A	0.76±0.62 0.17-2.04	<i>P=0.031</i> [^] <i>p=0.026</i> [®]
Stage B	3.53±2.6 0.21-8.03	
Stage C	3.89±4.77 0.19-11.56	<i>p=0.809</i> [']

**p*: comparison of three subgroups, [^]*p*: post-hoc results for comparison A-B, [®]*p*: post-hoc results for comparison A-C, [']*p*: post-hoc results for comparison B-C

14 year-old, girl

Figure 1. 14 year-old girl with multiple fibrous cortical defects around knee. Direct x-ray of knee in anteroposterior and lateral aspects show eccentrically located posteromedial and posterolateral lytic lesions with sclerotic rim consistent with fibrous cortical defect.

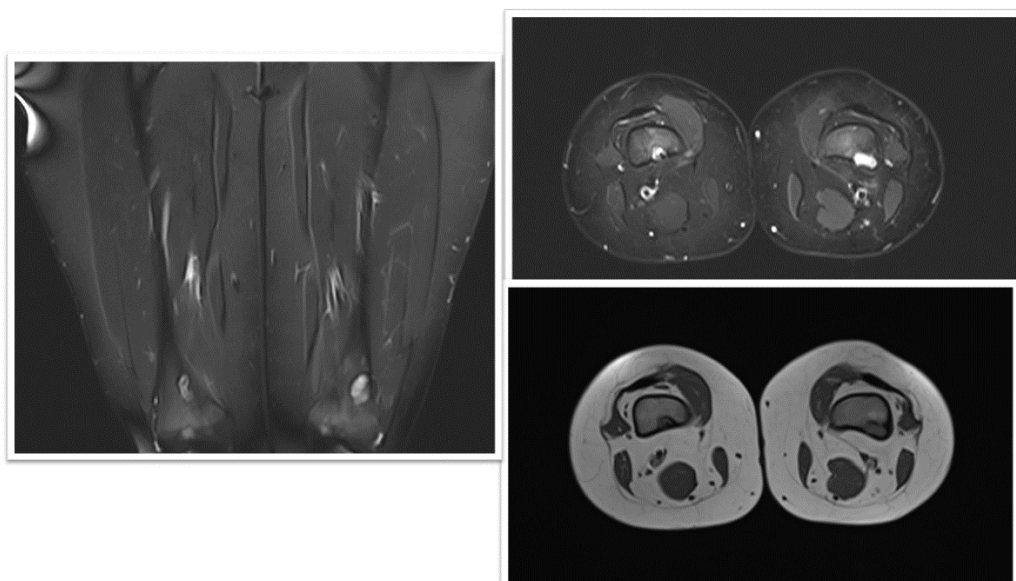

Figure 2. Coronal and axial proton density and axial T1 weighted MR sections show lesions in posterior and posteromedial aspects of both femurs consistent with fibrous cortical defects. These lesions were classified as stage A according to Ritschl's classification.

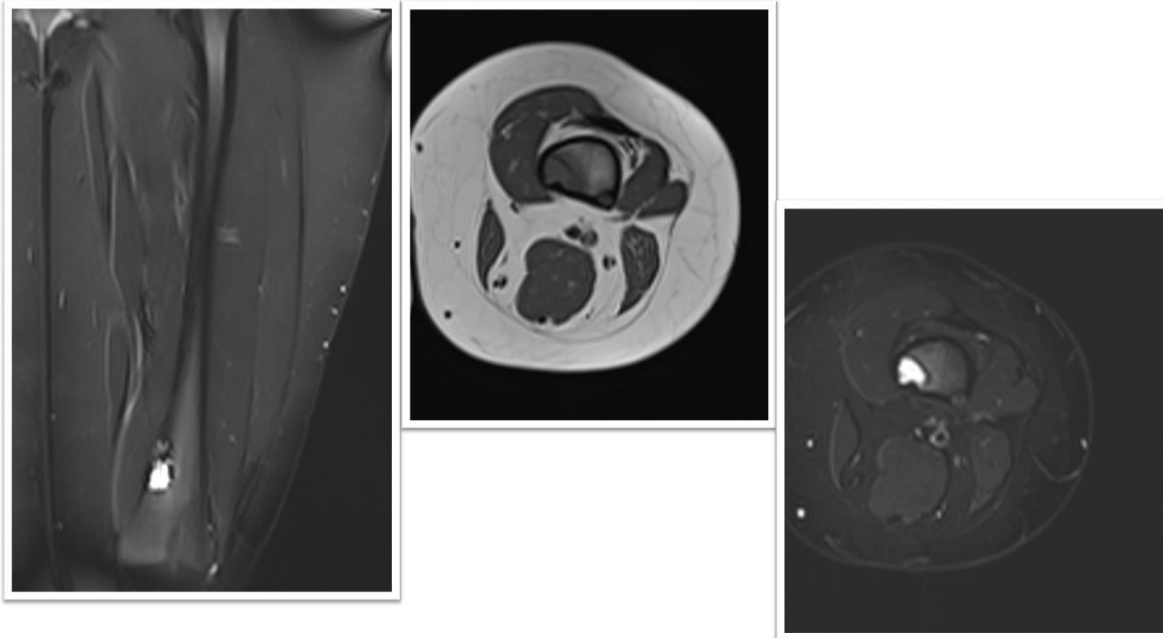

Figure 3: Coronal and axial proton density and axial T1 weighted MR sections show lesion in posteromedial aspect of left femur consistent with fibrous cortical defect. This lesion was classified as stage B according to Ritschl's classification, because of lobulated contour.

16 year-old, boy

Figure 4: Lateral and anteroposterior direct X-ray of a 16 year-old patient shows lytic lesion with sclerotic rim in distal medial metaphysis of tibia consistent with FCD.

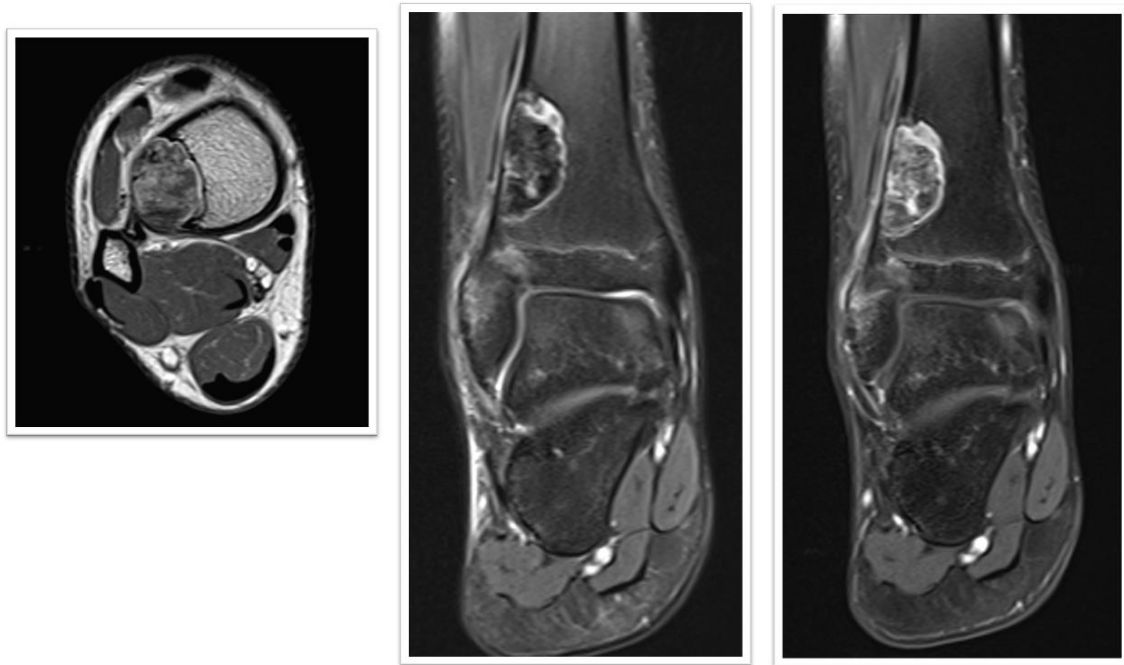

Figure 5: Axial T1 weighted, coronal proton density, and coronal contrast enhanced fat saturated T1 weighted magnetic resonance images show sclerotic, non contrast enhancing areas within the lesion. This lesion was classified as stage C according to Ritschl's classification.

Discussion

This study showed that with increasing size of FCD or NOF, stage according to Ritschl's classification also increases. Herget et al. also reported increasing size of lesions with increasing stage of lesions.

In the present study, there was no significant difference between stages according to age. However, Herget et al. reported increasing age with increasing stages. Similarly, Blaz et al. reported increasing mean age of patients with increasing stage. Both of these studies included adults in addition to children. This difference between our study and these studies may also be the result of evaluating different modalities of imaging.

Although we had 8 patients in stage B, none of our patients had pathological fracture. Herget et al. reported 6 patients with pathological fractures out of 87 patients all in stage B.

This study has some limitations. First of all, the clinical symptoms of patients were not evaluated. All patients didn't have x ray available at our hospital for evaluation and comparison of MRI and X-ray findings. Although we classified the lesions according to Ritschl's classification, a longitudinal study following up patients in a long term may highlight the MRI findings progress within time.

References

1. Cheng, Xiaoguang, Yongbin Su, and Mingqian Huang. "Fibrous Cortical Defect: Case 6." *Bone Tumor Imaging*. Springer, Singapore, 2020. 159-161.
2. Błaż, Marcin, et al. "Cortical fibrous defects and non-ossifying fibromas in children and young adults: The analysis of radiological features in 28 cases and a review of literature." *Polish journal of radiology* 76.4 (2011): 32.
3. Bowers, Leah M., et al. "The non-ossifying fibroma: a case report and review of the literature." *Head and neck pathology* 7.2 (2013): 203-210.
4. Goldin, A., et al. "The aetiology of the non-ossifying fibroma of the distal femur and its relationship to the surrounding soft tissues." *Journal of children's orthopaedics* 11.5 (2017): 373-379.
5. Bowers, Leah M., et al. "The non-ossifying fibroma: a case report and review of the literature." *Head and neck pathology* 7.2 (2013): 203-210.
6. Noh, Jung Ho, et al. "Nonossifying fibroma developed in metaphysis and epiphysis—a case report." *Annals of diagnostic pathology* 17.2 (2013): 207-209.
7. Herget, Georg W., et al. "Non-ossifying fibroma: natural history with an emphasis on a stage-related growth, fracture risk and the need for follow-up." *BMC musculoskeletal disorders* 17.1 (2016): 1-

KOLESİSTEKTOMİDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BİR ANATOMİK DURUM: TORTİYOZE SAĞ HEPATİK ARTER (TİRTİL KAMBURU VEYA MOYNIHAN KAMBURU)

Nizamettin KUTLUER

Özel Doğu Anadolu Hastanesi , Genel Cerrahi Kliniği ,Elazığ, Türkiye
Orcid No: 0000-0002-8737-7462

Amaç

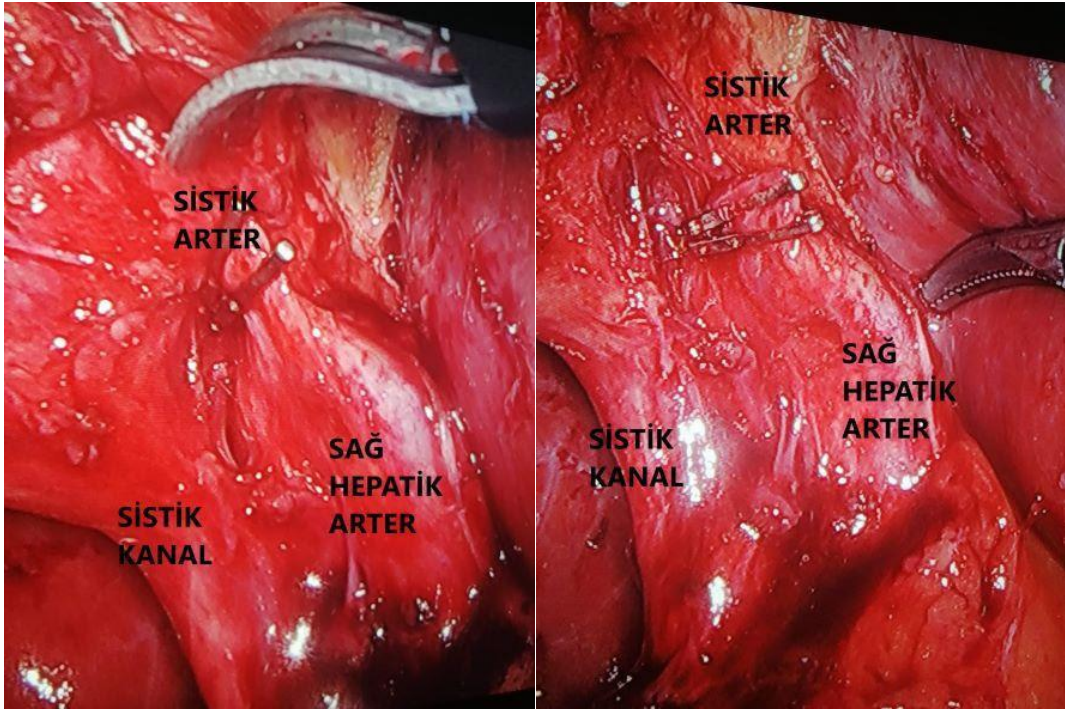
Sağ hepatik arter genellikle ana hepatik kanalın arkasında seyreder ve portal hilusa girmeden önce sistik arter dallanmasını yapar. Tortiyoze sağ hepatik arter (Tırtıl kamburu veya Moynihan kamburu) nadir görülen bir sağ hepatik arter varyasyonudur. Bu varyasyonda kıvrımlı tortiyoze sağ hepatik arter Callot üçgeninin büyük bir kısmını doldurur. Bu durum cerrahi sırasında istemsiz yaralanmalara yol açabilmesi açısından önemlidir. Elektif şartlarda yaptığımız laparoskopik kolesistektomi vakamızda tespit edilen bu nadir varyasyonu sunmayı amaçladık

Materyal ve Metod

Hastamızın verileri bilgisayar kayıtlarından ve ameliyat görüntülerinden elde edildi.

Bulgular

Hastamız 55 yaşında erkek hasta. Hastanın 2 ay önce acil servise karın ağrısı şikayetiyle başvurmuş ve kolesistit tanısıyla tedavisi düzenlenmiş. Poliklinik kontrolü önerilerek taburcu edilmiş. Hastanın genel cerrahi poliklinik şartlarında yapılan değerlendirmesinde; safra kesesinde en büyüğü 9 mm olan çok sayıda taşı mevcuttu. Kese duvar kalınlığı normal, koledok normal genişlikte idi. Tam kan ve biyokimya testleri normal sınırlardaydı. Hasta elektif laparoskopik kolesistektomi planıyla yatırılarak ameliyata alındı. Ameliyatta dört port tekniği kullanıldı. Güvenli kolesistektomi prosedürleri çerçevesinde Callot üçgeni diseke edilirken burada sağ hepatik arterin nadir görülen bir varyasyonu olan tırtıl kamburu (caterpillar hump) olduğu farkedildi. Diseksiyona dikkatli bir şekilde devam edilerek çok kısa seyreden sistik arter görülerek klipslendi ve kesildi (Fotoğraf 1 ve2). Kese karaciğer yatağından diseke edilerek kolesistektomi tamamlandı. Hasta postop 2. gününde sorunsuz bir şekilde taburcu edildi.

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Sonuç

Tortioze sağ hepatic arter (Tırtıl kamburu veya Moynihan kamburu) sağ hepatic arterin nadir görülen bir varyasyonudur. Bu varyasyon hepatobiliyer cerrahide vasküler ve biliyer yaralanma riskini arttırmaktadır. Özellikle sistik arterin kısa seyrettiği vakalarda sağ hepatic arterin sistik arter sanılarak kesilmesi ciddi komplikasyonlara yol açmaktadır. Her ne kadar nadir de görölse bu varyasyon cerrahın sürekli göz önünde bulundurması gereken durumlardır.

Anahtar kelimeler: Tırtıl kamburu¹, Sağ hepatic arter varyasyonları², Callot üçgeni³

ALİŞILMAMIŞ BİR AKUT BATIN NEDENİ; AMFİZEMATÖZ PİYELONEFRİT

Dr. Öğr. Üyesi Serhat DOĞAN

Malatya Turgut Özal Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye
Orcid No: 0000-0002-3288-2963

Uzm. Dr. Bahadır ÖNDEŞ

Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi kliniği, Malatya, Türkiye
Orcid No: 0000-0002-8080-9664

Doç. Dr. Burhan Hakan KANAT

Malatya Turgut Özal Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye
Orcid No: 0000-0003-1168-0833

Amaç

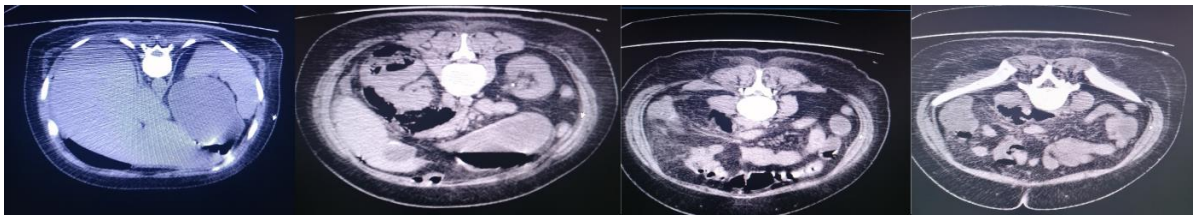
Amfizematöz piyelonefrit (AP) nadir görülen, hayatı tehdit eden, erken tanı ve tedavinin hayat kurtardığı, renal parankim veya perirenal dokularda gaz formasyonu ile karakterize supuratif renal infeksiyondur. Acil servise başvuran ve nadir görülen bir akut batın nedeni olan AP li bir hastayı sunmayı amaçladık.

Materyal ve Metod

Hastamızın verileri bilgisayar kayıtlarından, hasta dosyasından elde edildi.

Bulgular

Hastamız 41 yaşında kadın hasta. Yaklaşık 5 yıldır diyabet hastası. Acil servise solunum sıkıntısı nedeniyle başvuruyor. Çekilen Torax tomografisinde karaciğer üstü hava olması nedeniyle perforasyon ön tanısıyla tarafımıza danışıldı. Hasta acil serviste değerlendirildi. Öz bakımı yetersiz bir hastaydı. Batın muayenesinde akut batın tablosu vardı. Beyaz küresi: 27,500, Hg:9,9 g/dL, Glukoz: 642mg/dL, Üre: 99,3mg/dL, Kreatinin: 4,59 mg/dL Crp>35 mg/dL, Tam idrar tetkikinde Protein ++ , Lökosit: 2804 HPF, Eritrosit: 481 HPF olarak gelmişti. Batın tomografisi çekilmesi önerildi. Tomografide sağ böbrek çevresinde ve üreter trasesi boyunca yaygın serbest hava dansitesi ve çevre yağlı dokuda kirlenme izlendi. Sağ böbrek pelvikalisiel sistem dilatedir. Hasta öncelikle amfizematöz pyelonefrit lehine değerlendirildi diye raporlandı. Bunun üzerine Üroloji, Enfeksiyon hastalıkları ve Nefroloji konsültasyonları istenmesi önerildi.

Tomografi görüntüleri

Sonuç

AP nadir görülen bir akut batın durumudur. Öz bakımı yeterli olmayan, kan glukozu regüle seyretemeyen hastalarda AP akılda tutulmalıdır. İlk muayenede batın içi serbest havanın olması içi boş organ perforasyonunu düşündürmüştür. Her batın içi serbest havada çok sık görülmeyen nedenlerin de olabileceği akılda tutulmalıdır.

Anahtar kelimeler: Akut batın¹, Amfitematöz Piyelonefrit², Batın içi sebest hava³

An Unconventional Cause Of Acute Abdomen; Emphysematous Pyelonephritis

Emphysematous pyelonephritis (EPN) is an acute severe necrotizing infection of the renal parenchyma and its surrounding tissues that results in the presence of gas in the renal parenchyma, collecting system, or perinephric tissue. We aim to present a patient who came to emergency service with a rare reason of acute abdomen is EP

Material and Methods

The data of our patient were obtained from computer records and patient file.

Findings

Our patient is a 41 year old female patient. She has diabetes for about 5 years. She is admitted to the emergency service due to respiratory distress. We were consulted with preliminary diagnosis of perforation due to the presene od air above the liver in the Thorax tomography. She was a patient with inadequate self-care. Her abdominal examination showed acute abdomen. White blood cell:27500, Hg: 9.9 g/dl, Glucose 642 mg/dl, Urea: 99.3 mg/dl, Creatinine: 4.59 mg/dl, CRP> 35mg/dl, in the urine analysis it was found Protein ++, Leukocyte:2804, Erythrocyte:481 HPF.

Abdominal tomography was recommended. On tomography, diffuse free air density and contamination in the surrounding fatty tissue were observed around the right kidney and along the ureteral trace. The right kidney pelvicalisial system is dilated. It was reported that the patient was initially evaluated in favor of emphysematous pyelonephritis. Thereupon it was recommended to ask Urology, Infectious Diseases and Nephrology consultations.

Conclusion

EP is a rare condition of acute abdomen. EP should be kept in mind in patients who do not adequate self-care and whose blood glucose is not regulated. Persence of free air in the abdomen in the first examination suggested hollow organ perforation. It should be kept in mind that there may be causes that are not very common in free air in each abdomen.

Key words: Acute abdomen¹, emphysematous pyelonephritis², free air in abdomen³

UYKU VE MİT SLEEP AND MYTH

Prof. Dr. Ramil Aliyev

ÖZET

Anahtar Kelimeler: uyku, uyku görme, mit, mit yaratma, mekân, zaman, gen enformasyonu

Uyku, fizyolojik bir süreç olarak mekân kavramıyla ilişkilidir. Uykuda anlatılan olay mekân içinde gerçekleşir ve bunun sonucunda uyku bir mekâna dönüşür ve uykunun yorumlanması, mevcut olan zaman kavramını oluşturur. Bu anlamda uyku, mekân ve zaman kronotopunu birleştirir. Bir uykuda gördüğümüz herhangi bir olay, bir eylem sembolü olarak metaforize edilir ve uyku, arketiplerin ve imgelerin yaratılmasına katılır. Bir uyku sembolize edebiliyorsa, aynı zamanda bir mit yaratma yeteneğine de sahiptir. Çünkü her uyku sembol olarak gelecek mitin imgesini organize ediyor. Uyku soyut düşüncenin bir ürünü olduğundan, ilk mitlerin de imgeleri soyut düşünce sayesinde yaratılmıştır.

Uyku ve mit yaratma sürecinde mekân ve zaman kronotopunun rolü henüz psikoloji ve mitolojide çalışılmamıştır. Uykuyu görenin kozmos ile bağlantısı, uykunun mitolojik bilgisini sembollere dönüştürmüş ve bilinçaltında geleceğin mit metinlerinin oluşmasına ivme kazandırmıştır. Bu süreçte uyku yorumunda karakterler sözlü uyku metninden ayrılarak gelecek mit metniyle birleşir. Yuxu ilə mifi birləşdirən fərdin şüursuzluq vəziyyətidir.

Böylece mit yaratmanın temeli atılmış olur. Uykunun mekansal ve zamansal kronotopu, mit metinlerinin mekansal ve zamansal kronotopu haline gelir. Uyku sürecindeki psikolojik algı mitlerde de mitolojik bir algıya dönüşür. Bu "Ekil-Bekil" mit türküsünün yapısında, tasavvurda iki yüzlü ongunu canlandırmaya yardımcı olur.

Mit ile uykuyu birbirine bağlayan, bireyin bilinçsizlik halidir. Uykunun ve mitin nakil edilme işlevi, insan fizyolojisi ve konuşma alışkanlıkları ile ilgilidir (mite fizyolojik bir süreç olarak henüz yaklaşmadık). İlk insanın çarpık konuşması ile mitin yaratılmasında yer alan ruhsal dengesi arasında yakın bir bağlantı vardır. Bu da mitolojik bilinçte ilk kasvetli mitlerin ortaya çıkmasına neden olur.

Uyku, geçmiş ile şimdi arasında bir bağlantı oluşturur. Miti etkileyen uyku folklor türlerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Uyku ve mitlerin süreci, uyku ve efsane, uyku ve masal, uyku ve destansı seviyelerini oluşturur.

SUMMARY

Keywords: dream, dreaming, myth, mythology, space, time, gene information

Sleep is associated with the concept of space as a physiological process. The event described in the dream takes place inside the space, as a result of which the dream becomes a space, and the interpretation of the dream creates the concept of time. In this sense, sleep combines the chronotope of space and time. Any event we see in a dream is metaphorized as a symbol of action, and the dream participates in the creation of archetypes and images. If a dream can be symbolic, then it has the ability to create a myth. Because each dream is a symbol of the future myth. Since sleep is a product of abstract thinking, the images of the first myths were created thanks to abstract thinking.

The role of space and time chronotope in the process of sleep and mythology has not yet been studied in psychology and mythology. The connection of the dreamer with the cosmos turned the mythological information of the dream into symbols and gave impetus to the formation of future myth texts in the subconscious. In this process, the symbol is separated from the oral dream text in the dream interpretation and merged with the future myth text. Thus, the foundation of myth creation is laid. The chronotope of space and time, which belongs to the dream, becomes the chronotope of space and time of myth texts. Psychological perception in the process of sleep also becomes a mythological perception in myth. He helps to bring to life the two-faced ongon in the structure of the mythical song "Akil-Bakil".

It is the state of unconsciousness of the individual that connects myth with sleep. The transportation function of sleep and myth is related to human physiology and speech habits (we have not yet approached myth as a physiological process). There is a close connection between the distorted speech of the first man and his mental balance involved in mythology. This leads to the emergence of the first vague myths in the mythological consciousness.

Sleep creates a connection between the past and the present. The dream is influenced by myth and contributes to the creation of folklore genres. The process of dreams and myths forms the levels of dreams and legends, dreams and tales, dreams and epics.

GİRİŞ

İnsanın uykuları rengarengdir. Uyku türleri arasında açıkça görülen uykular ve kasvetli görünen uykulardan bahsedebiliriz. Uykulardaki bilgiler sıkıştırılmış bilgilerdir. Bir kişinin hayatında uykudaki olaylar bazen günlerce sürse de bu sürecin çok kısa sürede tamamlandığını uykuda görürüz. Bu durumu daha çok maişetimizle bağlantılı olan uykularımızda hissederiz. Maişetimizle ilgisi olmayan ve açıklanması zor olan yabancı uykularda bu sıkıştırma zamandan kenar etkilere dayanmaktadır. Bu tür uykularda da sıkıştırma vardır, ama bu sıkıştırılmış bilgi daha derin derinliklerle ilişkilendirilir, 3-5 kat, belki daha fazla.

Uyku uzay ve zaman içinde görülür. Bu süreç uykunun mekân olarak seçilmesi ile ilgilidir ve rüya bilinçsiz olarak var olan zaman içinde bilince iletilir. Bu süreçte rüya, izlenen olayın mekânı olarak hareket eder. Uykunun kaynağı kısa bir zaman dilimidir. Mekân ve zaman kavramı ilk olarak Hegel'in idealist görüşlerinde felsefi bir terim olarak karşımıza çıkar. A. Einstein'den önce Hegel, "Doğa Felsefesi" eserinin "Mekânîk" bölümünde uzay ve zaman kavramlarını birleştirerek görelilik kuramının temelini atmıştır (Hasanov, R., 2011: 25). Bu kavramı edebiyata sanatsal bir biçim olarak uygulayan M. M. Bahtin'di. Sanatsal mekân ve sanatsal zaman sorununun edebiyata girişi, M. M. Bahtin'in "edebiyatta gerçek zaman ve mekânın benimsenilmesi"nin özüne ilişkin gözlemlerinin bir sonucu olarak kaydedilebilir (Bahtin, M. M., 1975: 16 - 17). Kronotopu sadece edebi bir kategori olarak değil, aynı zamanda tür yaratıcı bir özellik olarak görür ve kronotopun kompozisyon işlevini yerine getirdiğini yazar. Literatürde sanatsal olarak benimsenilen uzay ve zaman münasebetlerinin önemli ilişkisini kronotop olarak adlandıracakız (kelimenin çevirisinde bu kavram "zaman-mekân" anlamına gelir. Bu terim matematiksel doğa çalışmalarında kullanılır ve literatürde A. Einstein'in görelilik kuramı temelinde uygulanmış ve gerekçelendirilmiştir. Görelilik teorisinin özel anlamı bizim için önemli değil, onu burada çevireceğiz - edebi eleştiride, neredeyse metafor anlamında: o zaman uzay ve zamanın sürekliliğini (zamanın, mekânın dördüncü boyutu olarak) ifade etmemiz önemlidir. Kronotopu resmi olarak anlamlı bir edebiyat kategorisi olarak anlıyoruz", M. M. Bahtin diyor (Bahtin, M. M., 1975: 121).

R. Gafarlı, Newton'un klasik mekaniğine dayanarak, uzayın sonsuz olduğunu, uzunluğunun her yönde bir cinsli olduğunu ve her noktada her zaman aynı evrensel yasaların mevcut olduğunu yazar. Dünyayı anlamaya çalışan eski insanlar, mekânı tamamen farklı bir şekilde hayal etmişler ve onu daha fazla soyutlama ile kapatmışlardır (Gafarov, R., 2010: 17). İlk başta mekânın soyut olduğu doğrudur, ancak daha sonra somut bir gerçeklik olarak yaklaşmışlar. Çünkü ulu ecdat gördüklerinin özünü öğrenmeyi düşündü.

Uyku ve mitlerin mekânsal-zamansal kronotopu, psikoloji ve mitolojide açıklanmadı veya uygulanmadı. Bir uykunun mekân olarak yorumlanması, kişinin psikolojik-ruhsal olarak gördüğü uykunun bireysel içeriğine dayanır. Uyku, insanı ve mekânı birbirine bağlayan bir mekândır. Burası sıradan bir mekân değil, tüm bilgilerin toplu bir şekilde ifade edildiği psiko-fizyolojik ve ruhsal bir mekân. Bilinçaltında da uyku, o zaman bir boşluk-mekâna dönüşür ki onu gören kişi ile kozmos arasındaki ilk enformasyonları toplar ve üzerinde işler. Uykunun mekânla bağlantısı, mekân olarak algılanması ona bir kutsallık kazandırır.

Uyku alanında semboller uykunun içeriğine göre belirlenir. Semboller zaman düşüncesini yansıtır. Her sembol, anlatılmakta olan olayın zaman işaretinin etkisiyle uyku sürecinden sonra isimlendirilir. Uyku sembollerinin sayısı çok fazla.

Uykuda zaman kavramı soyuttur. Olayın yansıma sürecini anlatırken uykunu sözlü metne çeviriyor. Böylece

tahkiye zamanı aynı zamanda metnin de zamanı olur. Bu, uykudaki olay-metnin mekân ve zaman kronotopu içinde çalıştığını söylemek için temel oluşturur. R. Gafarlı yazıyor ki araştırmacılar destan geleneğinde özellikle destanlarda işlenen zaman uzunluğunu - olayların başlangıcından sonuna kadar olan süreyi - "topos" veya "chronoact" (zaman dizisi aksiyonu) olarak adlandırırlar (Gafarov, R., 2010: 19). Uyku sürecinde zamanın dizisi de gözlenir.

Uyku kozmosla ilgilidir. Uykunun mekân olarak kozmosla ilgili olduğunu varsayarsak, ilk kozmogonik mitik düşüncenin de kozmogonik uyku ile ilgili olduğunu göreceğiz. Uyku boyutsuz bir mekândır.

Etnopsikolojik düşüncede uyku algısının tarihi en eski mitolojik dönemlere kadar gitmektedir. İlk zamanlarda, uykunun yorumlanması, ilkel insanlar tarafından bilinçteki spontane süreçlerin yankılarına dayanıyordu. Bu tür uykular sanatsal düşünceden geçti ve psikolojik algının özel bir tahkiye yoluyla açıklanmasına yol açtı. Şu anda insan zihnindeki korku hissi bu süreci - uykuyu daha etkili hale getirebilir. Korku ve duygusal heyecan, ilkel insanlara herhangi bir doğaüstü güce karşı bir güven duygusu verdi. Modern devirde uykunun yorumlanmasında psikolojik, tıbbi, ruhsal vb. yollar kilit rol oynamaktadır. Uyku daha çok beyinle ilgili olduğu için, biyolojik bilgi ve insan anatomisi de uykunun yorumlanmasında çok önemli bir rol oynar. Aynı zamanda, son yıllarda psikolojideki gelişmeler, uyku görmenin nedenlerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Özellikle, psişiklerin ve hipnozcuların serebral korteksi etkileme yeteneği, olağanüstü olayların tıbbi ve biyolojik nedenlerini de açıklığa kavuşturur. Hipnoz altında uyuyan bir kişinin serebral korteksinde oluşan dış irritanlar ile uykuyu doğal bir şekilde etkileyen nedenler arasında bir bağlantı olduğu düşündürücüdür. A. Bayramov ve A. Alizade hipnozla ilgili olarak şöyle yazıyorlar: “Bilinçsizlik alanında nesneler ve olaylar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar mantıksal analizle değil, duygusal değerlerle belirlenir. Bilinçsizlik alanında, aynı psikolojik aksiyonda bile (örneğin, uyku görme sırasında), geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanların uyum içinde olması ve birbiriyle karışması bu yüzden doğar” (Bayramov A., Alizade A., 2002: 212).

Psikolojik duygu ve heyecanları ifade etmek için "ilk söz" gerekliydi. Bu süreç, bir bebeğin "ilk kelime" ihtiyacını anımsatır. Bu süreç uyku görmede seslerin ve kelimelerin yankılanması olarak da açıklanabilir. Uykuda konuşmak psikolojik bir olaydır. Buna sayıklama da denir. İlk kişinin konuşması çok bozulmuş bir konuşmadır. Yani modern insan uykuda ecdadını taklit eder. Buna gen enformasyonu da denilebilir. Bir kişinin doğadan kenar uykular, "kozmetik uykular" görmesi, onun kadim ve paralel dünya ile "bir ilişkisi olduğunu" söylememizi sağlar. Bir rüyadaki anlaşılmaz konuşması buna bir örnektir. Bu, dil ve konuşmanın kozmik bir kökene sahip olduğunu gösterir. İlk kelimeden önce, ilk insan iletişiminin araçları psikolojik sesler ve belirli titreşimler iken, ifade araçları ideogramlar ve piktogramlardı. Eski insanın kendisini çevreleyen doğa ile ilk teması, en eski yazı türleri olan belirli duyguların, hislerin ve psikolojik seslerin ortaya çıkması, kolektif yaratıcılığın oluşumuna ivme kazandırdı. İlk "dil" ve "konuşma"nın tüm kültürlerde aynı olması, insan

düşüncesinin sosyo-tarihsel gelişiminin de aynı düzeyde olduğu anlamına geliyordu. İlk ilkel insanların genetik ve folklor özellikleri kolektivizm geleneğinde gelişmiş ve etno-sosyal bir nitelik kazanıncaya kadar içgüdüsel bilince dayanmıştır. Bu süreç Azerbaycan'ın doğal-tarihi ortamında benzerdi.

İlk insanlar uykunun anlamını tanımlamak için kelimedenden kullandılar. Bu, eski zamanlarda insan zihninin psişesinin uyandırdığı duygu ve heyecanları ifade etmek için "ilk kelime" ihtiyacından kaynaklanıyordu. Sözcük oluşum sürecinin psikolojik durumla ilgili olduğu sonucuna varılabilir. Bize öyle geliyor ki, eski zamanlarda uyku görme süreci ile onun nakil edilmesi arasında bir zaman çerçevesi vardı. Bilinçaltı, ilk insan uykusunu kelimelerle ifade edene kadar bilinçaltı zaman çerçevesi içinde olmuştur. Bu süre zarfında uykudaki olayları (sembolleri) imgeye dönüştürmüş, zihninde ona bir inanç oluşturmuş, konuşmasız, lal bir mit yaratmış ve ihtiyaç duyulduğunda bildiği ilk kelime ve eylemleri kullanmıştır.

İlk insanların uykularını sistematize etmek sonraki devirlerin işidir. O dönemde bu uykuları konu ve içeriklerine göre gruplandırarak uyku yorumuyla meşguldüler. Bu, kabile yapısının tamamen oluştuğu bir zamanda ilk mitolojik bilgiler kabilenin yaşamı boyunca ortaya çıkmaya başladı.

İlk uykunun tarihi bilinmemekle birlikte uykunun fizyolojik nedeni uyku sırasında ses, konuşma, enerji ve hareket sürecinin kişi uyurken yarattığı rezonans gösterilebilir. Rüya konuşmak psikolojik bir olgudur. Birinci kişinin konuşması da bu tür bozulmuş bir konuşmadır. Yani modern insan uykuda ecdadını taklit eder. İlk insanın da danışması bu tür bozulmuş konuşmadır. Bu, metadilden önce arkaik dilde ifade edilen gen enformasyonudur. Ayrıca öyle dersek uyku psikoloji, ruhsal, fiziksel, biyolojik vb. süreçlerin ürünüdür. Uyku görmenin nedenleri o kadar çoktur ki, onları gruplandırmak zordur. İnsan kozmik bir varlık olduğu için, "kozmetik uykular" gibi doğaüstü uykular - paralel dünya ilişkilerine bağlanabilir. Bu, eski insanın bilinçaltında depolanan gen enformasyonunun bir yankısı olarak ilginçtir. Yani ilkel insanın başka bir galaksiden geldiğini söylersek bu tür uykuların sebebi o genin enformasyonudur.

Uyku görmenin yapısında birçok ögeler katılım eder. İnsan gözünün uyku sürecindeki rolü, bu organın bilinmeyen birçok sırrından kaynaklanmaktadır. Olağanüstü bir olay olarak uyku görme sürecinde göz hafızasının rolü henüz aydınlatılamamıştır. Gözün hafızasında kişinin hayatındaki doğumdan ölüme kadar olan süreçlerin belli bir zaman çerçevesinde saklanması olabilir. Bir kişinin biyobilinci bir olayı 30-40 yıl (belki daha fazla) sürdürebiliyorsa bu süreçlerin gözde de kalması mümkündür.

Uyku görmedeki ana faktör ruhun aktivitesidir. İnsan uyuduğu zaman ruhu bedenden ayrılır ve mekânsızlık ve zamansızlık içinde dolaşır. Bunu doğrulayan birçok folklor metni vardır. Bu metinlerden birinde, bir adam uyurken arkadaşı burnundan bir sinek çıktığını görmüş ve bir süre sonra geri gelip burnuna girmiş. Onu uyandırırken arkadaşına uyku gördüğünü, uykunun yarından kesildiğini söylemiş.

Uyku enformasyondur, mit te enformasyondur. Uykular, tanrı tarafından öngörü olarak görünmeyen dünyadan gönderilen bilgi, mit ise ilkel toplumdan tanrıya gönderilen bilgidir. Birincisi doğrudan bilgi, ikincisi dolaylı bilgidir. Peygamber'e verilen vahiyler ilahi bilgilerdir ve uykular yoluyla topluma iletilmiştir. Uykular insanlara, mit ise Allah'a yönelik bilgilerdir. Mit, insan ile Tanrı arasında bir köprü veya bağlantıdır.

Bilinç uyku sırasında çalışmaz ve insan psişesi bilinçsiz bir durumda çalışmaya devam eder. Bir kişinin uyku sırasında ruhu ve bilinci vücudunda yoksa, o zaman "Dede Korkut"ta söylendiği gibi, bu küçük bir ölümdür.

Uykuya, süreklilik ve tekrar olunma özellikleri aittir. Tüm uyku modelleri insan bilincinin alt katmanlarında yatarak kalıyor. Gördüğümüz tüm uykuların küçük modelleri (örneğin ecdatlarımızla, ebeveynlerimizle, akrabalarımızla ilgili yaşam motifleri) bilincimizin alt katmanlarında donmuş durumda. Bu küçük modellere veya güdülere göre günlük hayatta bir şey oluşursa, alt katmanlarda modellenen uyku bilgileri beyne iletilir ve gördüğümüz uykular gün içerisinde meydana gelen olaylara göre şekillenir.

Uykunun önemli bir işlevi bilgilendirmedir. Uykular, hayatımızda bir şeylerin olacağına dair bizi uyarır. Bu da sevdiklerimizle ilgili uykunun psikolojik analiz yoluyla bize gönderildiğini gösterir.

Sıkıştırma, net uykularda bir katman olabilirken, bu sıkıştırmanın büyüklüğü kasvetli uykularda birçok kezdir. Bu anlamda, bilginin sıkıştırılması nedeniyle uyku ve mit arasındaki bağlantı da görülebilir. Bildiğimiz gibi mitteki bilgiler sıkıştırılmıştır ve zamanın büyüklüğünden dolayı uyku ile mit arasındaki süre çok yakındır. Mitler de kelimelerle anlatılır ve uykular ses ve kelimelerle ifade edilir. Uykunun anatomisi ile mitin anatomisi arasında da bilinmeyen benzerlikler vardır.

Uyku görmenin fizyolojisi şu şekilde düşünülebilir: Uyuduğumuzda hissetme duyumuz işlemeye başlar. Kişi uyku gördüğünde yakınlarını hissetme duyuları ve sesiyle tanır ve kendisi ile aralarında manevi ve psikolojik bir bağ kurulmasına aracı olur. Koku, duyu alıcıları, hafıza ve geçmiş olaylar hissetme yoluyla beyni tekrar etkiler ve algı oluşur. Hiss etme sırasında bilgi bilinç tarafından seçilir, yorumlanır, özümсенir ve algılanır, geçmişin çevresiyle bağlantı kurulur, algı harekete geçirilir, bu kez bilgi algı yoluyla yorumlanır ve hiss etme sırasında bilgi kabulü ile ilgili duygusal tepki artar. Uykuların tekrarlanması, görenlerin beyinlerinin anatomik yapısının aynı olmasından kaynaklanabilir. Aynı uykuyu paylaşanlar, rüya görenler, rüyaya inananlar, aynı psikolojiye sahip olanlar veya akrabaları olanlardır.

Uyku senkretik bir olaydır. Önce uyku için sosyal-manevi şartlar hazırlanır. Daha sonra gerekli bilgiler beyne uyku bilgileri şeklinde iletilir. Bu bilgi beyinde şekillenir ve elektromanyetik veya dalga boyu radyasyonu ile yansıtılarak gözün hafızasına iletilir. Bu, uykunun fiziksel yapısını belirler. Bu, uykunun maddi ve manevi yapısı, yorumu, yansıttığı, başarılı veya başarısız olması, anlatılıp anlatılamayacağı gibi özellikleriyle ilgilidir.

Uyku ve mit arasında irrasyonel bir bağlantı vardır. Uyku duyusu, uyku reseptörleri tarafından algıların kabul edilmesi ve görsel sürece iletilmesi sonucu oluşur. Burada duyuşsal algıların, arketipsel düşünce modelleri aracılığıyla ilkel bilinci etkilediğini görüyoruz. Bir uykuda görülen tasvirler, önceki mitolojik çağın geriye dönük modellerinin bir toplamı olarak uyku sürecinde yeniden ortaya çıkar. Geriye dönük modeller şeklinde ortaya çıkan bu kavramlar, ilk uyku (belki de eski uyku) sırasında dağınık halde olmuştur. Bu dönem aynı zamanda ilk uykunun etkisinin minimal olduğu bir dönem olarak da değerlendirilebilir. Yani, ilk insanların uyku görmüş olmaları, hâlâ doğa hakkında çok az anlayışa sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Dil oluşmadan önce bile uykunun açıklanması gerekiyordu. Bu yüzden ilk uyku sembolleri ortaya çıktı. Uyku sembolleri nedir? Sıradan uykunun yorumlanmasında uyku sembolleri rol oynar. Uyku sembolleri, belirli el-kol hareketlerinin düşüncede anlam kazanılmasıyla oluşturulur. Bu, uykunun belirli piktogramlar şeklinde de tasvir edildiği anlamına gelir. Örneğin ilk uyku sembollerinin bir güneşin çember şeklinde, bir ağacın göğe uzanan dikey bir çizgisi formunda ve bir hayvan figürünün tasvirinin elle çizilmiş şeklinde oluştuğunu varsayabiliriz. Uykunun sembolleri mitolojik imgelemdeki şekille örtüşür ve görsel bir görüntü oluşturur.

İlkel insan, gördüğü uykunun etkisiyle, yarattığı sembollerle kendi özgün dünya görüşünü oluşturur. Uyku olaylarını canlı olarak görür. Bu nedenle uyku görme sürecinde kişi nesneleri, olayları canlandırmaya, kişiselleştirmeye ve motive etmeye başlar. Bu, hâlâ düşüncede mit yaratıcılığının başlanması değil, ana mite hazırlık dönemidir. En arkaik antik düşüncede, ilkel insanın doğasını anlamının yolu dağınıktı. Bilinçaltı düşüncesinde doğayı etkilemenin yolları henüz net değildi. Bu, mitolojik düşünceden önceki içgüdüsel bilincin zaman meselesidir. Yani içgüdüsel bilinç, mit bilincini yaratma yeteneğine sahip değildir. Mit bilinci, tarihten bilinen ileri tip insan aklının ürünüdür. Bu açıdan bakıldığında, tarihsel antik mit tipinin ortaya çıkışı, mitolojik insan bilincinin ortaya çıkışı ile örtüşmektedir. Bu, uyku görmede bir gelişme ve uykuların anlambiliminin derinleşmesi anlamına gelir. Uykuların anlamının bir gizem gibi görünmesi onu anlaşılabilir kılmaktadır. Açıklanamayan uyku, ilkel bir inancı, ilkel inanç ise eski insanlarda mitolojik düşünceyi teşvik eder. Mitolojik düşüncenin gelişmesinde uykunun birincil rolü olduğunu söyleyebiliriz.

Mitolojinin öğrenilmesinde uyku bir fenomen olarak dikkat çeker. Mitin, efsanenin yaratılmasında uyku bir süreç ve bir masalın, epos veya destanın oluşumunda bir güdüdür. Mit ve efsanede uykunun rolü hiss olunmaz derecede gizemlidir. Cüce'nin Masalı'nda bu gizlilik bir dereceye kadar "Kim uyuyor, kim uyanık" formülüyle korunuyor. İnisiyasyon sürecinde uyku, masalın kahramanı olan Cüce'nin ateşli ruhundan kahramana dönüşme sürecinde kilit rol oynar. Uyku, Cüce ile ilgili mitin oluşumunda rol oynar. Ateşin ruhu gibi uyuyan ve bir Cüce gibi uyanan masal kahramanı, zeka, beceri ve her şeyin farkında olma gibi nitelikleri uykuda alar. Uyku küçük bir ölümdür ve inisiyasyon ani bir ölüp dirilmedir. İkisi de mitte birbirini tamamlıyor. Uykunun şartına göre Cüce'nin faaliyeti ve mekânı aşağı alemdir. Bu nedenle, mit, Cüce'nin faaliyetlerini o dünyada tanımlamalıdır. Mitten masala geçişte, Cüce'nin etkinliği otomatik olarak bu dünyayla bağlantılıdır. Bu nedenle

uykular yoluyla oluşturulan masallar iki gruba ayrılabilir: İlk uykunun etkisi altında yaratılan masallar ve bu masalların olay örgüsü temelinde yeniden geliştirilen masallar. Birinci gruptaki masallar artefakt masallardır ve bunlara dayalı masallar "Cüce Masalı" ile örneklendirilebilir. Cüce mitinin zihinden silindiği göz önüne alındığında, "Kim uyuyor, kim uyanık" anlamının ünlü formülünü mit modeline çevirirsek, "Herkes uyanık, Cüce uyuyor" formülünü elde ederiz. Cüce'nin karanlık dünyayla bağlantısına uygun olarak, uyanış bu dünya ile bağlantılıdır ve uyku ruhsal bir süreç olarak bu dünya ile bağlantılıdır.

Altay mitinde Cüce'nin adı Tas-tarakaydır, şer ruhu vardır. Uykunun şer güdüsüne göre, mitteki Cüce'nin de şer bir ruhu olmalıdır. Güneş'i emme güdüsü birçok mitte bulunur. Masalda Cüce'nin uyanık kalmasının nedeni, büyükannesinin onun için pişirdiği kayganadır (omlet). Kaygana sarıdır, daire şeklindedir ve Güneş'i simgelemektedir. Şer ruhlu Cüce her kaygana yediğinde Güneş'i yutar. Bu tekrarlayan bir süreçtir. Sanki Güneş'i yutarak sıcaktan dirilmiş gibidir.

Herkes uyurken uyku görebilir. Işığın emisyonu (şua yaymak, radyasyon), havadaki oksijenin bolluğu, sudaki kalsiyumun bolluğu, atmosfer basıncının düşük olması, gerçekte ve tasavvurda uzun bir boy, aksine ışık akısı kısa, havadaki oksijen, sudaki kalsiyum az, atmosfer basıncı çok olursa, kısa bir boy yaratar. Bu süreci, "Oğuz Kağan" destanında bir ışık selinde tasvir edilen kurdun, uykuda Ay Hatun'un rahmine girmesinde de görüyoruz. Bu gerçek, uyku ile mit arasındaki mekânsal-zamansal bağlantıyı bir kez daha göstermektedir.

Mitin aktarıcılık özelliği, zamanımızda uyku arketipleri aracılığıyla hissedilir. Uykunun tekrarlayan doğası, arketip modellerinin benzerliği hakkında konuşmamızı sağlar. Modern uyku metinlerine bakarsak bu uykuların yorumlanmasında benzerlikler olduğunu görürüz.

İlkin uykular "gerçeklerinden" ayrıldıklarında mitolojik bir "gerçek" haline gelirler. Bu süreçte ilkel insanın ilkin tasavvurunda görülen uyku, çağının gerçeğidir ve inançla ifade edilir. Bu "gerçeklikten" uzaklaşmak onun için zordu. Uykulara olan inancın mitsel inançlarla yer değiştirmesi tarihsel bir süreçle mümkün olmuştur. Görülebileceği gibi, uykudan mite yönelmek uzun bir zaman geçti. Bu süreç uykuların mistik gücü ile açıklanabilir. Mistisizm, gerçeklikten uzak bir düşünce biçimidir. Bu mistik, mitin oluşmasında da rol oynar.

Uyku mekândır, uykuda zaman kavramı kaybolur, mekânsal imgeler mitolojik imgelere, mistik-hayali imgelere dönüşür. Uykuda kaybedilen zaman mitolojik zamana dönüşür ve mitolojik zaman kayıp zamanın yerini alır.

Uyku, insan bilincine tabi olmayan fizyolojik bir süreçtir. Ruhun ikinci bir faaliyeti, fiziksel bedenden ayrıldıktan sonra akrabalarını olumlu ve olumsuz olaylara karşı uyarmak için uyku yoluyla bilgi iletme. Uykular yoluyla verilen bu bilgiler söz malzemesine dönüştürüldükten sonra sanatsal yorumla folklor metni şeklini alır. Bunu mit ve efsane metinlerinde görebiliriz. Uykular mitlerin ve efsanelerin kaynağıdır. Mit ve

efsane modeli, eski insan uykudayken (beyin korteks, biliş, hayal gücü, düşünce, yargı ve kararın oluştuğu yerdir) aktarılır, orada mit ve efsanelerin imgelerinin şekilleri oluşur ve gelecekteki mitlerin ve efsanelerin yapısı sanatsal düşünceyi etkiler.

Gerçek uykular efsanelerin oluşmasında, hayali rüyalar, fanteziler mitlerin oluşmasında rol oynar. Mitin gerçek bir uykuyla bağlantılı olup olmadığını kesin olarak söylemek imkansızdır. İnsan düşüncesi sarhoşluk, fantezi, romantiğe yakalanmak sürecinden geçer, sanki bir uykuda uyanır gibi uyanır, romantiğindeki hayali uykunun görüntüleri yarattığı mitin temeli olur.

Uyku, geçmiş ile günümüz arasındaki orta zamandır. Efsanelerin gerçek zamanda yaşanmış gibi bilincimizde belirmesi zaman-mekân ilişkileri ve zamandan zamana geçişler (arabuluculuk, meditasyon) sürecinde doğar. Efsane kahramanı uykusunda arabuluculuktan (meditasyon) geçer. Uyku, efsanelerde arabuluculuk, mitlerde enkarnasyon ve ecdada dönüş sürecinde psikolojik bir rol oynar. Bir hipotez, hayattaki insanların bir şey hakkında çok düşündükleri ve uykularının sonucu olarak uykularında reenkarne oldukları ve hayal ettikleri hayvanlara, kuşlara ve diğer varlıklara geri döndükleridir. Uykunun etkisi altında yarattıkları metnin kahramanları olan hayvan ve kuşlar büyü gücü haline gelirler. Bu süreç uykuda arabuluculuk yoluyla uykuda gerçekleşir. Buna göre mitolojik düşüncede mit-türkü, efsane-metin modelleri ortaya çıkar. Uyku, efsane kahramanlarının reenkarnasyonunda ve mit kahramanlarının enkarnasyonunda bir aracıdır. Bu sürecin sonucunda efsanenin uyku modeli, mitin düşünme modeli oluşur. Uyku ve mit arasındaki bağlantıya bir örnek, mit-türkü "Ekil-Bekil"dir. "Ekil-Bekil" türküsünde olaylar uyku aracılığıyla gerçekleşir. Bu türküde anlatılan olaylar kadim avcı tarafından uykuda görülür. Avcı, şiirin metninde bu miti bir uykuda gördüğünü söylüyor.

Genel olarak tek bedenli, iki yüzlü ongun olarak anılan Ekil-Bekil isminin ünlünün önündeki ünsüz sesinin arttırılmasıyla oluşması dikkat çekicidir. Uyku bir araçtır, çünkü uyanık saatlerde ölüm, enkarnasyon, reenkarnasyon yoktur. Efsaneler ile rivayetler arasındaki farklardan biri de efsanelerdeki imgelerin uykuda yansması ve mitteki işlemlerin efsanede gerçekleşmesidir. Böylece bu süreç sonucunda efsanenin uyku modeli ve mitin uyku modeli düşünmede ortaya çıkar. Bilgi aktarımı ile ilgili sonraki süreçlerde ilk ortaya çıkan efsaneler tamamen metne dönüştürülerek kolektif yaratıcılığın süzgecinden geçirilir.

SONUÇ

Uykular (uyku metinleri) folklor metinleri olmalarına rağmen kolektif yaratıcılığın süzgecinden geçmezler ve bireysel karaktere sahiptirler ve sözlü halk sanatının diğer örneklerinden sadece üslup bakımından farklılık gösterir, kolektif yaratıcılıktan önceki aşamanın özelliklerini korur.

KAYNAKLAR

- Бахтин, М. М. Формы времени и хронотопа в романе: очерки по исторической поэтике//Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. М.: Художественная литература, 1975.
- Bayramov, A., Alizade, A. Psikoloji. Üniversiteler için ders kitabı. Bakü: Çınar-Chap, 2002.
- Gafarov, R. Azərbaycan Türklerinin Mitolojisi (kaynakları, sınıflandırması, imgeleri, yaratılışı, evrimi ve şiirselliği). Filolojik Bilimler Doktoru derecesi almak için sunulan tezin özeti. Bakü, 2010.
- Hasanov, R. Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in ruh felsefesi. Bakü: Tefekkür, 2011.

COMPUTATIONAL STUDY OF STRUCTURAL, SPECTRAL AND BIOLOGICAL PROPERTIES OF PROPIOPHENONE DERIVATIVE

Asim Mansha^{1*}

*Corresponding presenter

^{1*}Research Focus: Computational study of potential candidate of Alzheimer disease

^{1*}Associate Professor

² Department of Chemistry, Government College University Faisalabad, Pakistan

The potential energy surface scan of the Irgacure-2959 molecule was performed and most stable molecular structure of the molecule was predicted. FT-IR and FT-Raman spectra of the molecule were recorded. The calculated and observed wavenumbers were assigned. The UV-Vis spectrum of the molecule shows the possible electronic transitions of the molecule. The frontier molecular orbitals analysis indicates chemical reactivity and bioactivity of the molecule. The molecular electrostatic potential surface reveals the electrophilic and nucleophilic reactive sites of the molecule. The heat capacity, entropy and enthalpy values of the molecule were calculated in the temperature range from 50 to 500 K. The natural bond orbital analysis authenticates the stability of the molecule. Moreover, the molecular docking analysis reveals that the title molecule can act as a potent inhibitor against the acetylcholinesterase enzyme. Hence, the present investigation paves the way for developing effective drugs in the treatment of Alzheimer's disease.

ANTIOXIDANT ACTIVITY OF EPHEDRA ALTISSIMA EXTRACT DURING SIMULATED IN VITRO GASTROINTESTINAL DIGESTION

Bouafia Waffa

Biotechnology Laboratory of Bioactive Molecules and Cellular Physiopathology, Faculty of natural sciences and life, University of Batna 2, 05000 Batna, Algeria.

ORCID NO: 0000-0002-3265-7280

Abstract

Ephedra, a medicinal plant belonging to the Ephedraceae family, is a genus of non-flowering seed plants belonging to the Gnetales, the closest living relative of the Angiosperms. Ephedra altissima is a species of Ephedra that is described as a green, dioecious shrub. It is used in folk medicine in the treatment of asthma and other related respiratory issue. The aim of this work was to compare the antioxidant activity of the crudes extract obtained from the stem of Ephedra altissima plant before and after simulated gastrointestinal digestion (GID).

Extract samples were subjected to sequential oral, gastric and intestinal digestion while parameters such as electrolytes, enzymes, bile, dilution, pH and time of digestion are based on available physiological data. The antioxidant activities were evaluated using two types of antioxidant capacity measurements namely: scavenging of the free radical ABTS and reducing power.

After DGI, the antioxidant activities of the EtOAc extract were reduced by 48.0% in ABTS scavenging activity and by 15% in reducing power test ($p \leq 0.05$). Also, a significant decrease was observed in the n-BuOH extract after digestion with a reduction of 6.3% ($p \leq 0.05$) for the ABTS radical scavenging activity and 24.0% ($p \leq 0.05$) for the reducing power test. However, we observed an increase in the antioxidant capacity of the EP extract after DGI, compared to the undigested sample.

After ingestion, polyphenols can undergo chemical changes due to physiological conditions in the gastrointestinal tract, thus affecting their bioactive properties. For polyphenols exert their biological activity, they must be bioaccessible in the gastrointestinal tract and then be absorbed in the small intestine to reach the systemic circulation, target tissues and organs of the body.

Keywords: Ephedra altissima, gastrointestinal digestion, ABTS, antioxidant, reducing power.

SYNTHESIS, CHARACTERIZATION, ANTIBACTERIAL AND THROMBOLYTIC ACTIVITY EVALUATION OF 1,3,4-OXADIAZOLE BASED ACETAMIDE DERIVATIVES

Dr. Samreen Gul Khan^{1*}

Dr. Azhar Rasul²

Dr. Kiran Aftab¹

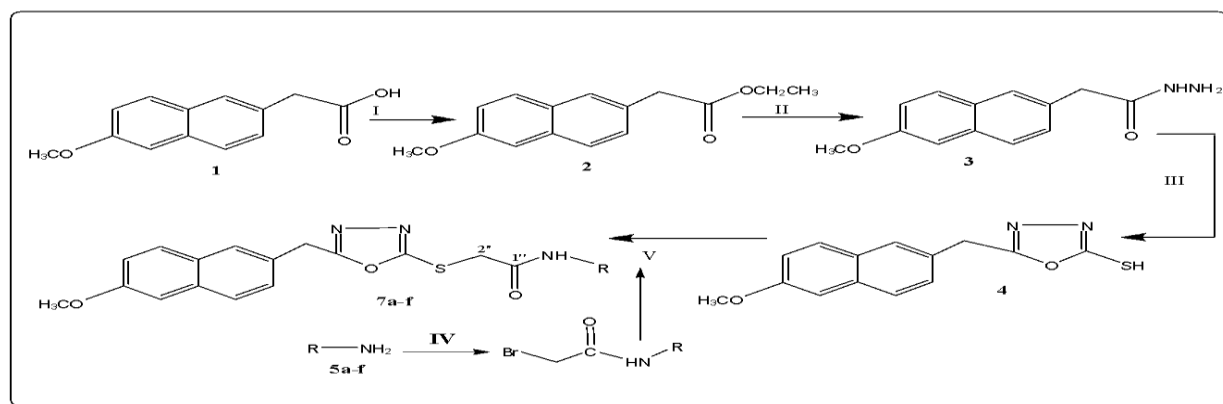
Dr. Naheed Akhtar³

¹Department of Chemistry, GC University, Faisalabad-38000, Pakistan.

¹Department of Zoology, GC University, Faisalabad-38000, Pakistan.

³College of Allied Health Professional, Directorate of Medical Sciences, Government College University, Faisalabad, Pakistan

Oxadiazole is reported to have high synthetic potential for synthesis of many biologically active heterocyclic compounds. Oxadiazole can be helpful in the design of novel highly effective pharmaceuticals with a broad spectrum of bio responses. Oxadiazoles constitute four different classes but 1,3,4-Oxadiazole is the most potent one. The different 2,5-disubstituted-1,3,4-Oxadiazoles possess a large number of biological activities like antifungal, anti-inflammatory and antibacterial [1,2,3]. A series of new *N*-substituted derivatives of naproxen were synthesized in three phases. The first phase involved the sequential conversion of naproxen acid to ester, hydrazide and 5-benzyl-1,3,4-oxadiazol-2-thiol. In the second phase, *N*-substituted-2-bromoacetamides were prepared by reacting substituted aromatic amines with bromoacetyl bromide in basic media. In the third phase, 5-benzyl-1,3,4-oxadiazol-2-thiol was stirred with *N*-substituted-2-bromoacetamides in the presence of NaH/DMF to get the target compounds. Spectral analysis was used to confirm the structures of synthesized compounds. The synthesized compounds were evaluated for biological activity and were found to be relatively more active.

References:

1. Aziz-ur-Rehman, **Samreen Gul Khan**, Bokhari TH, Anjum F, Akhtar N, Rasool S, Shah SAA and Arshad A (2020). Synthesis, characterization, antibacterial, hemolytic and thrombolytic activity evaluation of 5-(3-chlorophenyl)-2-((*N*-(substituted)-2-acetamoyl)sulfanyl)-1,3,4-oxadiazole derivatives. Pak. J. Pharm. Sci., 33: 871-876.

2. **Samreen Gul Khan**, Aziz-ur-Rehman, M. A. Abbasi, A. Malik, K. Nafeesa, I. Ahmad, M. Shahid, Z. Subhani, Synthesis, antimicrobial evaluation and hemolytic activity of 2-[[5-alkyl/aralkyl substituted-1,3,4-Oxadiazol-2-yl]thio]-N-[4-(4-morpholinyl)phenyl] acetamide derivatives. J. Saudi Chem. Soc. 21, S425–S433 (2017)
3. Aziz-ur-Rehman, **Samreen Gul**, M. A. Abbasi, K. Nafeesa, M. N. Akhtar, K. M. Khan, I. Ahmad and S. Afzal. “Synthesis, and Evaluation of some new 5-substituted-1,3,4-oxadiazol-2-yl-4-(morpholin-4-yl sulfonyl)benzyl sulfides as antibacterial agents”. Trop. J Pharm. Res., Vol. 14, No. 11, 2047-2053 (2015).

PAIN MANAGEMENT IN LAPAROSCOPIC LIVING-DONOR NEPHRECTOMY: THE IMPACT OF ERECTOR SPINAE PLANE BLOCK (ESPB) ON POSTOPERATIVE PERIOD

Bora DİNÇ

Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anestezi ve reanimasyon ABD

Abstract

It is known that laparoscopic living donor nephrectomy (LLDN) is a safe procedure and rapid wound healing, which affects the quality of life. The physiology of postoperative pain after LLDN has been linked to tissue damage, residual pneumoperitoneum, and diaphragmatic irritation. In terms of patient comfort after LLDN, pain control is provided with IV analgesics, local anesthetic injection to the incision site, and regional techniques. In recent years, regional anesthesia techniques have become popular for postoperative pain control. Today, many blocks are applied with ultrasonography (USG) to reduce the severity of pain after laparoscopic and open surgeries. It is known that USG-guided erector spinae plane block (ESPB), bilateral and unilateral application in LLDN operations, is advantageous in terms of postoperative pain scores and opioid analgesic consumption.

Left LLDN was performed on a 27-year-old, 163 cm, BMI 28.1 kg/m² female. The spinous process of the 10th thoracic vertebra was viewed on the midline with an 8-MHz frequency linear USG probe. Then, the transverse process, which is laterally approximately 3 cm from the midline, was located. A 22-gauge, 80-mm blockage needle was progressed craniocaudally. Totally bilaterally, 20 ml of 0.25% bupivacaine HCl was injected. The operation, which lasted 125 minutes, was completed without complications. Routinely, 100mg (IV) tramadol and 1000mg paracetamol over 12 hours have been used for pain relief. The patient's NAS and W-BAS scores were recorded as 6,5,5 and 8,4,4, respectively, at 6-hour intervals. Except for routine drug administration, the patient did not need extra analgesics.

We believe that unilateral or bilateral application of ESPB reduces analgesic consumption in LLDN surgeries compared to the patients without any block application. On the other hand, The ESPB may be a preferable option among other methods for postoperative analgesia management in LLDN as it is easy to perform, safe, and effective.

Keywords: Laparoscopic living donor nephrectomy, Erector spinae plane block, Postoperative analgesia

PERKÜTAN ENDOSKOPIK GASTROSTOMİNİN NADİR BİR KOMPLİKASYONU: KARACİĞER YARALANMASI

Mikail UYAN

Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Bölümü,
• orcid.org/0000-0003-4595-4345

ÖZET

Doğal yolla yeterli ve dengeli beslenemeyen ancak gastrointestinal sistemi fonksiyonel olan hastalarda malnütrisyonun önlenmesi için günlük kalori ihtiyacını karşılamak amacıyla enteral beslenme (EB) desteği sağlanmalıdır (1). EB 4-6 haftadan uzun sürecek ise perkütan endoskopik gastrostomi (PEG) veya perkütan endoskopik jejunostomi (PEJ) tercih edilmelidir (2). PEG tüpü ilk kez Gauderer ve Ponsky tarafından 1980 yılında uygulanmıştır (3). PEG endoskopi eşliğinde karın duvarından mideye doğrudan girilerek tüp yerleştirilmesi işlemidir (4). PEG ile beslenen hastalarda işlem esnasında veya sonrasında bakım süreci iyi yönetilmediği takdirde minör veya majör komplikasyonlar ortaya çıkabilmektedir. Yara yeri enfeksiyonu, aspirasyon, tüp tıkanması, sızıntı, tüp migrasyonu gibi minör komplikasyonlar olabileceği gibi kanama, mide perforasyonu, kolon fistülü, peritonit ve nekrotizan fasiit gibi majör komplikasyonlar da meydana gelebilmektedir. Yapılan çalışmalarda PEG yerleştirilmesine bağlı oluşan minör komplikasyon oranı %8-30, majör komplikasyon oranının ise %1-4 arasında değiştiği bildirilmiştir (5). Biz PEG takılması esnasında karaciğer yaralanması olan hastamıza yaklaşımımızı ve sonuçlarını paylaşmayı ve klinisyenlerin farkındalığını artırmayı amaçladık.

Serebrovasküler hemoraji (SVH) nedeniyle yatağa bağımlı olan ve oral alımı olmayan 67 yaşındaki erkek hastaya PEG takılması amacıyla kliniğimize yönlendirildi. 12 Temmuz 2021 tarihinde sedoanaljezi ile PEG uygulandı. İşlem sonrası PEG tüpünün standart yerine gelmemesinden şüphelenilerek bilgisayarlı tomografi (BT) çekildi. BT’de PEG tüpünün karaciğer sol lob parankimi içerisinden geçtiği tespit edildi. Hasta acil şartlarda ameliyat planlandı.

Hastaya genel anestezi altında laparotomi uygulandı. Eksplorasyonda PEG tüpünün karaciğer sol lob orta kısmından tam kat geçerek mideye girdiği anlaşıldı. PEG tüpü kesilerek karaciğer içinden geçen kısım çıkarıldı. İşlem esnasında parankimden sızıntı tarzında kanama oluştu, koterizasyon ve parankim sütürü ile kanama kontrol altına alındı. Hastaya cerrahi PEG takıldıktan sonra işleme son verildi. Hastaya postoperatif 1. gün PEG’ten enteral beslenme solusyonu başlandı ve 4. gün sorunsuz olarak taburcu edildi.

Uzun dönem beslenmesi gerekli olan hastalarda parenteral beslenmenin komplikasyonlarından kaçınmak için enteral beslenmenin tercih edilmesi gerekmektedir. Bu hasta grubunda PEG morbidite ve mortalitesinin daha

az olması, gereğinde yatak başı yapılması, genel anestezi ihtiyacı olmaması, daha ucuz ve pratik olması nedeniyle en sık tercih edilen terapötik işlemdir. PEG tüpü takılan hastalarda enteral beslenmenin devamlılığı, komplikasyonların önlenmesi ve tedavisi bu konuda bilgili ve deneyimli sağlık ekibi ile mümkündür.

Anahtar Kelimeler: malnütrisyon, gastrostomi, komplikasyon

A RARE COMPLICATION OF PERCUTAN ENDOSCOPIC GASTROSTOMY: LIVER INJURY

Mikail UYAN

Assistant Professor, Department of General Surgery,
Recep Tayyip Erdoğan University Medical Faculty, Rize/Turkey, ORCID: 0000-0003-4595-4345

ABSTRACT

Enteral nutrition (EN) support should be provided in order to meet the daily caloric needs in order to prevent malnutrition in patients who cannot be fed adequately and in a balanced way naturally, but whose gastrointestinal system is functional (1). If EN will last longer than 4-6 weeks, percutaneous endoscopic gastrostomy (PEG) or percutaneous endoscopic jejunostomy (PEJ) should be preferred (2). The PEG tube was first applied by Gauderer and Ponsky in 1980 (3). PEG is the process of inserting a tube by directly entering the stomach through the abdominal wall, accompanied by endoscopy (4). In patients fed with PEG, minor or major complications may occur if the care process is not well directed during or after the procedure. There may be minor complications such as wound infection, aspiration, tube occlusion, leakage, tube migration, as well as major complications such as bleeding, gastric perforation, colon fistula, peritonitis and necrotizing fasciitis. Studies have reported that the rate of minor complications due to PEG placement varies between 8-30%, and the rate of major complications varies between 1-4% (5). We aimed to share our approach and results to our patient who had liver injury during PEG insertion and to increase the awareness of clinicians.

A 67-year-old male patient who was bedridden due to cerebrovascular hemorrhage (CVH) and did not have oral intake was referred to our clinic for PEG insertion. PEG was performed with sedoanalgesia on 12 July 2021. After the procedure, computed tomography (CT) was performed, suspecting that the PEG tube was not in the standard position. On CT, it was detected that the PEG tube passed through the liver left lobe parenchyma. The patient was scheduled for surgery under emergency conditions.

The patient underwent laparotomy under general anesthesia. During the exploration, it was understood that the PEG tube had passed through the middle part of the left lobe of the liver and entered the stomach. The part passing through the liver was removed by cutting the PEG tube. During the procedure, bleeding in the form of leakage from the parenchyma occurred, and bleeding was controlled with cauterization and parenchymal suture. The procedure was terminated after surgical PEG was placed on the patient. Enteral nutrition solution from PEG was started on the 1st postoperative day and the patient was discharged on the 4th day without any problem.

Enteral nutrition should be preferred in order to avoid complications of parenteral nutrition in patients who need long-term nutrition. In this patient group, PEG is the most frequently preferred therapeutic procedure because of its lower morbidity and mortality, bedside position when necessary, no need for general anesthesia, and being

cheaper and practical. Continuity of enteral nutrition, prevention and treatment of complications in patients with PEG tube is possible with a knowledgeable and experienced healthcare team.

Keywords: malnutrition, gastrostomy, complication

REFERENCES

1. Demirkan K, Ekincioglu EB. Enteral beslenme tüpünden ilaç uygulanmasında ilaç dozaj şekillerinin önemi. J Turk Soc Intens Care 2016;14:1- 8.
2. Ukleja A, Gilbert K, Mogensen KM, et al. Standards for nutrition support: Adult hospitalized patients. Nutr Clin Pract 2018;33:906-20.
3. Özbaş N, Baykara ZG. Hemşirelerin tüple enteral beslenme konusunda bilgi düzeylerinin belirlenmesi. Journal of Human Sciences 2018;15:359- 67.
4. Rahnama-Azar AR, Rahnamaiazar AA, Naghshizadian R, Kurtz A, Farkas DT. Percutaneous endoscopic gastrostomy: Indications, technique, complications and management. World J Gastroenterol 2014;20:7739- 51.
5. Sobotka L. Klinik Nutrisyon Temelleri. Çev. ed. Gündoğdu RH. 2017. Ankara, Bayt Yayın.

VALUES OF MICROCIRCULATION AND HEMORHEOLOGY AFTER ESOPHAGOPLASTY FOR CANCER

Prof. Dr. Adil Geybull

Azerbaijan Medical University, Department of Surgical diseases

Abstract:

Обобщены результаты исследования микроциркуляции и показателей гемореологии в динамике (начиная с первых часов после операции до выписки из стационара) у 139 больных, перенесших эзофагопластику по поводу рака (возраст 31-55 лет).

Контрольную группу составили 64, основную - 75 больных. В основной группе применяли длительную эпидуральную блокаду (ДПБ) в сочетании с гипербарической оксигенацией (ГБО) и инфузией реополиглюкина.

Состояние микроциркуляции изучалось на микрососудах «наружного» (темпорального) отдела бульбарной конъюнктивы, области лимба и конъюнктивы нижней переходной складки с помощью кольпоскопа при увеличении в 25 раз.

Results

Исследования показали, что у больных обеих групп на 1-е сутки обнаруживаются глубокие расстройства в микроциркуляторном звене. У больных контрольной группы к вазомоторным и структурным изменениям сосудов присоединялись и внутрисосудистые изменения: капилляры почти полностью выключены из кровотока. Агрегаты закупоривали не только просвет артериол и венул разного калибра, но и обтурировали артериоло-венулярные шунты. Вследствие этого кровоток в больших артериолах и венулах был резко замедлен, в средних - прерывистый, в мелких - отсутствовал. Отмечался «сладж» феномен с девиацией контуров микрососудов. На почве очагового кровоизлияния местами отмечался розоватый фон бульбарной конъюнктивы.

У больных контрольной группы в первые 4-5 суток в показателях гемомикроциркуляции и реологической картины крови особой динамики не наблюдалось. Положительная динамика наступила на 6-7-е сутки.

У больных основной группы положительная динамика наблюдалась после I сеанса терапии: отмечались распад и уменьшение агрегатов в микрососудах, кровоток усиливался, появлялись функционирующие капилляры. После второго сеанса терапии наблюдалась тенденция к нормализации микроциркуляции,

сопровождаясь резким уменьшением агрегатов в микрососудах, повышением скорости кровотока, увеличением числа функционирующих капилляров. Нормализация микроциркуляции и гемореологии отмечалась на 3-и сутки лечения после 3-х сеансов терапии. При этом, наблюдалось резкое уменьшение агрегатов во всех звеньях микроциркуляторного русла, увеличение числа функционирующих капилляров, нормализация скорости и гомогенизация кровотока. Контуров сосудов выравнивались.

Conclusion

Таким образом, предлагаемый нами лечебный комплекс, включающий ДПБ в сочетании с ГБО и инфузией реополиглокина, позволяет в ранние сроки корректировать микроциркуляторные расстройства и обеспечивая адекватную аналгезию послеоперационной зоны, приводит к ранней активации больных в постели и тем самым уменьшает частоту ближайших послеоперационных осложнений.

DOKSORUBİSİN UYGULANAN SIÇANLARIN BÖBREK DOKULARINDA METEORİN LİKE PROTEİN ÜZERİNE VİTAMİN D’NİN ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Tuncay KULOĞLU

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD, Elazığ
Orcid:0000 0001 9874 3838

Nevin KOCAMAN

Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD, Elazığ
Orcid:0000 0002 6682 6345

ÖZET

Sitotoksik antibiyotikler grubunda yer alan doksorubisine maruz kalan hücre DNA’sında kimyasal ve oksidatif hasar oluşmaktadır. Doksorubisin’in enerji metabolizmasını etkilediğide bilinmektedir. Meteorin-like protein enerji metabolizması ile ilgili son zamanlarda keşfedilen bir proteindir. Bu çalışma ile doksorubisin uygulanan sıçanların böbrek dokularında meteorin-like protein immünreaktivitesi üzerine vitamin d’nin etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada 24 adet, erkek Wistar Albino sıçanlar kullanıldı. Deney hayvanları her grupta 6 hayvan olacak şekilde rastgele 4 gruba ayrıldı. Kontrol grubuna 14 günlük çalışma süresince herhangi bir işlem uygulanmadı. Vitamin D grubundaki sıçanlara 200IU/gün Vitamin D oral olarak verildi. Doksorubisin grubundaki sıçanlara 10 mg/kg olacak şekilde tek doz doksorubisin intraperitoneal (i.p) olarak uygulandı. Doksorubisin+ Vitamin D grubundaki sıçanlara 10 mg/kg olacak şekilde tek doz doksorubisin i.p verilmesi ile birlikte 14 günlük deney süresi boyunca her gün Vitamin D 200IU/gün oral olarak verildi. Çalışmada kullanılan tüm gruplardaki sıçanlar 14 günlük deney süresi sonunda anestezi altında dekapite edilerek doku ve kan örnekleri alındı. Böbrek dokuları histolojik takipten geçirilip parafin bloklara gömüldü. Parafin bloklardan alınan kesitlere meteorin-like protein immünreaktivitesi için immünohistokimyasal boyama yapıldı. Çalışmamızda kontrol grubu ile Vitamin D grubu arasında bakılan parametrelerde anlamlı bir farklılık yoktu. Kontrol grubu ile kıyaslandığında doksorubisin grubunda meteorin-like protein seviyesinde azalma izlendi. Doksorubisin grubu ile karşılaştırıldığında, doksorubisin + Vitamin D grubunda meteorin-like protein seviyesi artmıştı. Sonuç olarak, doksorubisin’in meteorin-like protein seviyelerini azalttığı, tedavi olarak verilen Vitamin D’nin meteorin-like protein seviyesini ise arttırdığı gözlemlendi. Doksorubisine bağlı böbrek dokusundaki olumsuz etkilerin oluşum mekanizmalarında meteorin-like protein’in yer alabileceği kanaatine varıldı.

Anahtar Kelimeler:Doksorubisin, Meteorin-like protein, Vitamin D

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF VITAMIN D ON METEORIN-LIKE PROTEIN IN KIDNEY TISSUE OF DOXORUBICIN APPLIED RATS

Tuncay KULOGLU

Firat University Faculty of Medicine, Department of Histology and Embryology, Elazig
Orcid:0000 0001 9874 3838

Nevin KOCAMAN

Firat University Faculty of Medicine, Department of Histology and Embryology, Elazig
Orcid:0000 0002 6682 6345

SUMMARY

Chemical and oxidative damage occurs in cell DNA exposed to doxorubicin, which is in the group of cytotoxic antibiotics. Doxorubicin is also known to affect energy metabolism. Meteorin-like protein is a recently discovered protein involved in energy metabolism. The aim of this study was to investigate the effects of vitamin d on meteorin-like protein immunoreactivity in kidney tissues of rats administered doxorubicin. Twenty-four male Wistar Albino rats were used in the study. Experimental animals were randomly divided into 4 groups with 6 animals in each group. No procedure was applied to the control group during the 14-day study period. Vitamin D was given orally to rats in the Vitamin D group 200IU/day. A single dose of 10 mg/kg doxorubicin was administered intraperitoneally (i.p) to rats in the doxorubicin group. A single dose of 10 mg/kg doxorubicin i.p was given to rats in the doxorubicin + Vitamin D group, and Vitamin D was given orally 200IU/day every day during the 14-day experimental period. At the end of the 14-day experiment period, rats in all groups used in the study were decapitated under anesthesia and tissue and blood samples were taken. Kidney tissues were histologically followed and embedded in paraffin blocks. Immunohistochemical staining for meteorin-like protein immunoreactivity was performed on sections taken from paraffin blocks.

In our study, there was no significant difference in the parameters measured between the control group and the Vitamin D group. Compared with the control group, a decrease in meteorin-like protein level was observed in the doxorubicin group. Compared with the doxorubicin group, the meteorin-like protein level was increased in the doxorubicin + Vitamin D group. As a result, it was observed that doxorubicin decreased the meteorin-like protein levels, while Vitamin D given as treatment increased the meteorin-like protein levels. It was concluded that meteorin-like protein may be involved in the formation mechanisms of the negative effects on the kidney tissue due to doxorubicin.

Keywords: Doxorubicin, Meteorin-like protein, Vitamin D

DİJİTAL DÜNYADA ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET İÇİN ELEŞTİREL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ

Dr. Öğr. Üy. Pınar ERTEN

Bingöl Üniversitesi, perten@bingol.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3114-6064

Özet

Üniversiteler eğitim kademelerinin üst seviyeleridir. Öğrencilerin bu seviyede bir öğrenimde ve günümüz internet algısının “her şeyimiz” olması sebebiyle öğrencilerde var olan internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin ne durumda olduğunun bilinmesi gereken bir durumdur. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin ve bazı değişkenler (cinsiyet, bölüm, genel akademik ortalama, yıllık kitap okuma durumu, bilgisayar kullanım becerisi, günlük internet kullanım süresi, e-kitap okuma durumu, sosyal ağ kullanıcısı olma durumu ve günlük sosyal ağ kullanımı süresi) açısından nasıl değiştiği belirlemektir. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin eleştirel okuryazarlık düzeyleri cinsiyet, genel akademik ortalama, bilgisayar kullanım becerisi, günlük internet kullanım süresi, e-kitap okuma durumu, düzenli sosyal ağ kullanıcısı olma durumu ve günlük sosyal ağ kullanım süresi değişkenlerine göre değişmemektedir. Ancak, bölüm ve yıllık kitap okuma durumu değişkenlerine göre ise değişmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yıllık kitap okuma ortalaması 10 kitap iken, çoğunluğunun e-kitap okumadıkları belirlenmiştir. Günde dört saatten fazla internet kullandıkları, düzenli bir sosyal ağ kullanıcısı oldukları, günde bir-iki saat arası sosyal ağlarda gezindikleri ve en çok instagram kullandıkları da bulunan diğer sonuçlar arasındadır. İnternetteki dezenformasyona, manipülasyona ve algı yönetimine karşı internet için eleştirel okuryazarlığı geliştirilmelidir. İçerikleri eleştiren, sorgulayan, teyit eden, karşılaştıran kullanıcıların yetişmesi internetteki algı yönetiminin önüne geçme noktasında etkili olacaktır. Olumsuz algıların önüne geçmek için içerikler dikkatli bir şekilde paylaşılmalı, yanlışların neler olduğu örneklendirilmelidir. Ayrıca sosyal ağlardaki algı yönetimi ile oluşturulan içerik dezenformasyonuna dikkat edilmeli, eleştirel sosyal medya okuryazarlığı anlayışı geliştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: İnternet ortamında eleştirel okuryazarlık, kitap okuma, eleştirel düşünme, eleştirel okuryazarlık.

CRITICAL LITERACY LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS FOR THE INTERNET IN THE DIGITAL WORLD

Abstract

Universities are the upper levels of education grades. Since today's perception of the internet is "our everything" and students have this level of education, it is necessary to know the status of students' "critical literacy levels in the internet environment". The purpose of this research is to determine how university students' critical literacy levels change in terms of some variables in the internet environment. The purpose of this research is to determine how university students' critical literacy levels in the internet environment change in terms of some variables (gender, department, general academic average, annual book reading status, computer usage skills, daily internet usage time, e-book reading status, status of being a social network user, daily social network

usage time). It was determined that students' critical literacy levels in the internet environment were high. Students' critical literacy levels do not change according to gender, general academic average, computer usage skills, daily internet usage time, e-book reading status, being a regular social network user and daily social network usage time variables. However, it varies according to the variables of department and annual book reading status. While the annual average reading of the students participating in the research was 10 books, it was determined that the majority of them did not read e-books. Other results are that they use the internet more than four hours a day, are a regular social network users, browse social networks for one to two hours a day, and use Instagram the most. Critical literacy for the internet should be developed against disinformation, manipulation and perception management on the internet. Raising users who criticize, question, confirm and compare content will be effective in preventing perception management on the internet. In order to avoid negative perceptions, the content should be shared carefully and examples of what is wrong should be given. In addition, attention should be paid to content disinformation created by perception management in social networks, and an understanding of critical social media literacy should be developed.

Keywords: Critical literacy in the internet environment, reading a book, critical thinking, critical literacy.

Giriş

Gündelik hayatın parçası olan internet ve beraberinde gelişen sosyal medya araçları tüm insanların vazgeçilmesi durumundadır. Dünya nüfusunun %59'u (Datareportal, 2020a), Türkiye nüfusunun %74'ü internet kullanıcısıdır (Datareportal, 2020b). Dünyanın ve ülkemizin yarısından fazla kullanıcısı olan, değişimleri şekillendiren, bütün insanların ve devletlerin geleceğini tayin eden muazzam bir güç haline gelmiş olan internetin doğru kullanılması, insanlık için fayda üreten bir duruma gelmesi önemlidir.

İnternet aracılığıyla kamuoyunu yanıltmaya yönelik girişimler dünya genelinde artış göstermiştir. Bilişimsel propaganda (kamusal yaşamı şekillendirmek için algoritmaların, otomasyonun ve büyük verilerin kullanılması), günlük yaşamın yaygın ve her yerde bulunan bir parçası haline gelmiştir (Bradshaw ve Howard, 2019). İnternet ve özellikle sosyal ağlar üzerinden her türlü yazılı ve görsel bilgi anında küresel yayılım ve etki gösterir. Olaylar, gerçekte olduğu gibi değil de farklı şekillerde yansıtılabilir, istenilen şekillerde düşünülmesi olayları algılanması sağlanabilir. Kullanıcıların çoğunluğu, internet ortamında yer alan her içeriği gerçek kabul edip, bilinçli ve dikkatli davranmayıp bu bilgiyi özümlediği gibi paylaşımlarıyla da bu dezenformasyona katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, internet ortamında tepkilerin istenilen yönde gelişmesini sağlayacak yönde kitlelerin görüşlerini etkileyen faaliyetler olan algı yönetimi de giderek yaygınlaşmaktadır (Utma, 2018).

İnternet ve sosyal medya ortamlarında yaygınlaşan algı yönetimi, manipülasyon, dezenformasyon ve bilgi kirliliğinin önüne geçebilmek ve etkilerini aza indirebilmek için bireylerin eleştirel düşünme, eleştirel okuryazarlık, dijital ve bilgi okuryazarlık becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu beceriler sayesinde bireyler, internetteki bilgilerin ve mesajların yorumlanmasını, doğru anlamlandırılmasını ve doğruluğunun sınanmasını sağlayacaklardır (Ladbroke ve Probert, 2011).

Eleştirel düşünme, uygun bir sonuca ulaşmak için ilgili bilgileri arama ve değerlendirmenin yanı sıra sorunları tanımlama ve analiz etme yeteneği (Watson ve Glaser, 2012); eleştirel okuryazarlık, bireyin insanların tutumlarını, değerlerini, inançlarını, söyledikleri sözleri, yazılı ve görsel metinleri sorgulamasıdır (Potur, 2014). İnternet için eleştirel okuryazarlık ise, internet kullanıcılarının karşı karşıya kaldıkları mesajların ve bilgilerin

doğruluğunu, kaynağını, hangi amaca hizmet ettiğini analiz ederek değerlendirme becerilerini sergiledikleri bir süreç olarak tanımlanabilir (Dumanlıdağ, 2019).

İnternet içeriklerinin en önemli amaçlarından biri içeriği oluşturanların bakış açılarını oluşturdukları metinler ve görseller aracılığıyla karşılarındaki internet kullanıcılarına geçirmektir. Eleştirel okuryazarlar, metinlerde bireylerin düşüncelerini etkileyen ve belirli bakış açılarına yönlendiren çeşitli düşüncelerin verildiğini bilirler. İnternette yer alan içerikleri kişiler kendi bilgi, değer, deneyim ve gözlemlerini de dikkate alarak farklı kaynaklardan da sorgularlar. İçeriğin hangi amaca ve kimlere hizmet ettiğine dikkat eder, farklı kaynaklardan karşılaştırmalarını yaparlar. İçeriğin doğru anlamlandırılması ve değerlendirilmesi yapılmış olunur (Dal ve Aktay, 2015). Eleştirel okuryazarlık, eleştirel bir bakış açısı geliştirmeye yardımcı bir beceridir (Ciardiello, 2004). İnternet ortamında eleştirel okuryazar bireyler, okuduğu metnin amacını ve tarafsızlığını sorgular, metinle ilgili kişisel değer ve tutumlarını inceler. Ayrıca, çevrimiçi içerik güvenilirliği, web sitelerinin kanıtlanmış verilerle desteklenmesine dikkat ederler (Kayabaşı, Kana ve Akgün, 2020).

Üniversiteler eğitim kademelerinin üst seviyeleridir. Öğrencilerin bu seviyede bir öğrenimde ve günümüz internet algısının “her şeyimiz” olması sebebiyle öğrencilerde var olan internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin ne durumda olduğunun bilinmesi gereken bir durumdur. Öğrencilerin, 21 yy. becerileri arasında yer alan eleştirel düşünme ve okuryazarlıklar açısından öğrenimini ve gelişimini sağlamak açısından ve dijital gelişim-değişim düşünüldüğünde de internet ortamında eleştirel okuryazarlık önem arz etmektedir.

Amaç

Dijital bir çağı yaşadığımız bu dünyada üniversite öğrencilerinin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin ve bazı değişkenler (cinsiyet, bölüm, genel akademik ortalama, yıllık kitap okuma durumu, bilgisayar kullanım becerisi, günlük internet kullanım süresi, e-kitap okuma durumu, sosyal ağ kullanıcısı olma durumu ve günlük sosyal ağ kullanımı süresi) açısından nasıl değiştiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Çalışma nicel araştırma tarzda hazırlanmış olup, bir konuya ilişkin halihazırdaki durum araştırıldığından betimsel model (Akarsu ve Akarsu, 2019) tercih edilmiştir. Dal ve Aktay (2015) tarafından geliştirilen 27 maddelik ve tek faktör olan ölçek kullanılmıştır. Aritmetik ortalamalar için “hiçbir zaman: 1.00–1.80”; “nadiren: 1.81–2.60”; “ara sıra: 2.61–3.40”; “çoğunlukla: 3.41–4.20”; “her zaman: 4.21–5.00” aralıkları dikkate alınmıştır. Çalışmaya bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler dahil edilmiştir. Bu öğrencilere ait demografik bilgiler aşağıdaki tablodadır:

Tablo 1. Araştırmada yer alan öğrencilere ait demografik bilgiler

Cinsiyet	f	%
Erkek	22	21.2
Kız	82	78.8
Bölüm		
Türk Dili ve Edebiyatı	51	49.0
Hemşirelik	34	32.7
İlahiyat	19	18.3
Bilgisayar kullanım becerisi		
Hiç kullanamam	6	5.8
Az	35	33.7
Orta	47	45.2
İyi	16	15.4

Akademik ortalama		
80 ve üzeri	25	24.0
70-79 arası	63	60.6
69 ve altı	16	15.4
Yıllık kitap okuma sayısı (Ortalama)		
Hiç	2	1.9
1	2	1.9
2	2	1.9
3	6	5.8
4	4	3.8
5	12	11.5
6	4	3.8
7	5	4.8
8	2	1.9
10	19	18.3
12	3	2.9
15	7	6.7
18	1	1.0
20	14	13.5
22	1	1.0
24	3	2.9
25	1	1.0
30	2	1.9
35	1	1.0
40	3	2.9
45	1	1.0
50	4	3.8
80	2	1.9
90	1	1.0
100	2	1.9
Günlük internet kullanım saati (ortalama)		
1 saatten az	5	4.8
1-2 saat arası	23	22.1
3-4 saat arası	34	32.7
4 saatten fazla	42	40.4
e-kitap okuma		
Evet	32	30.8
Hayır	72	69.2
Düzenli bir sosyal ağ kullanıcısı olma durumu		
Evet	85	81.7
Hayır	19	18.3
En çok kullanılan sosyal ağlar		
Instagram	66	63.5
Facebook	9	8.7
WhatsApp	25	24.0
Twitter	4	3.8
Günlük sosyal ağ kullanım süresi		
1 saatten az	11	10.6
1-2 saat arası	40	38.5

3-4 saat arası	17	16.3
4 saatten fazla	36	34.6
Toplam	104	100.0

Çalışma Türk dili ve Edebiyatı, hemşirelik ve ilahiyat bölümünden katılan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme göre ayarlanmıştır. Kız öğrencilerin katılımının fazla olduğu çalışmada bilgisayar kullanım becerisi orta düzeydedir. 70-79 arası akademik ortalamaya sahip olan öğrenciler, günlük bir-iki saat arası en fazla instagram kullandıklarını belirtmişlerdir. Dört saatten fazla günlük ortalama internet kullanımı olan öğrencilerin çoğunluğunun e-kitap okumadıkları, düzenli sosyal ağ kullanıcısı oldukları ve yıllık ortalama 10 kitabı okudukları tespit edilmiştir.

Araştırmada yıllık kitap okuma sayısını Türkiye okuma kültürü haritası (Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü [KYGM], 2011) verilerine dayandırılarak ortalama aralığını yedi ve katları şeklinde eşit aralıklar belirlenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı ölçümler yapılmasına imkan tanınmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin yıllık kitap okuma sayıları

Yıllık kitap okuma sayısı (ortalama)	f	%
1. 7 ve altı kitap	37	35.6
2. 8-14 arası kitap	24	23.1
3. 15-21 arası kitap	22	21.2
4. 22 ve üstü kitap	21	20.2
Toplam	104	100.0

Araştırmada yıllık ortalama yedi ve altı kitap okuma sayısı, Türkiye okuma kültürü haritası-2011 (KYGM, 2011) sonucu olan yılda ortalama 7.2 sayısı ile örtüşmektedir.

Bulgular ve yorum

Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin belirlendiği ve açıklandığı tablo aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerine yönelik bulgular

İnternet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri	n	$\bar{X}$	ss
Genel	104	3.41	0.67

Tablodaki bulguya bağlı olarak öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlıklarının “çoğunlukla” ($\bar{X}$ =3.41) düzeyinde olduğu ve bu sonucunda, öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlığa sahiplik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyete göre internet ortamında eleştirel okuryazarlıklarının nasıl değiştiğini belirlemek için bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Bu analize ait sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		t	p
				F	p		
Kız	82	3.40	0.66	0.303	0.583	0.382	0.703
Erkek	22	3.46	0.70				

Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizde öğrenciler arasında herhangi bir değişim gözlemlenmemiştir ($t_{(102)} = -0.382$, $p > 0.05$). Ancak erkek öğrencilerin az da olsa kız öğrencilere göre daha yüksek eleştirel okuryazarlık düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre biraz daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri ile bölüm değişkeni arasındaki değişimi incelemek için varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonucuna ise Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin bölüm değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Bölüm	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p	LSD
1. İlahiyat	19	3.85	0.66	Gruplar Arası	4.390	2	2.195	5.353*	0.006	1-2,3
2. Hemşirelik	34	3.34	0.60	Gruplar İçi	41.416	101	0.410			
3. Türk Dili ve Edebiyatı	51	3.30	0.66	Toplam	45.805	103				

Levene: 0.372 p= 0.690

* $p < 0.05$

Bölüm değişkeni ile internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasında bir değişim olduğu ($F_{(2-101)} = 5.353$, $p < 0.05$) ve bu değişiminde İlahiyat bölümü öğrencileri ile diğer bölümler arasında kaynaklandığı görülmektedir. Araştırmaya katılan İlahiyat bölümü öğrencileri kendilerini diğer katılımcılara göre internet ortamında daha yüksek bir eleştirel okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını göstermişlerdir.

Genel akademik ortalama değişkenine göre internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin nasıl değiştiği belirlenmek istenmiştir. Buna ait sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin genel akademik ortalama değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Genel akademik ortalama	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p
1. 80 ve üzeri	25	3.50	0.70	Gruplar Arası	2.274	2	1.137	2.638	0.076
2. 70-79 arası	63	3.47	0.61	Gruplar İçi	43.532	101	0.431		
3. 69 ve altı	16	3.07	0.75	Toplam	45.805	103			

Öğrencilerin genel akademik aritmetik ortalamaları ile internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir değişim olmadığı görülmüştür. Akademik ortalamanın değişim için önemli bir etkisinin olmadığı düşünülebilir. Ancak akademik ortalaması 80 ve üzeri olanların internet ortamında eleştirel okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin yıllık kitap okuma ortalamaları ile karşılaştırıldığında elde edilen bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin yıllık kitap okuma durumu değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Yıllık kitap okuma durumu (ortalama)	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p	LSD
1. 7 ve altı kitap	37	3.18	0.69	Gruplar Arası	3.532	3	1.177	2.785*	0.045	3-1
2. 8-14 arası kitap	24	3.46	0.66	Gruplar İçi	42.273	100	0.423			
3. 15-21 arası kitap	22	3.65	0.50	Toplam	45.805	103				
4. 22 ve üstü kitap	21	3.52	0.70							

Levene: 1.245 p= 0.297

*p<0.05

Yıllık kitap okuma durumuna göre anlamlı bir değişim söz konusudur. Bu değişim, yıllık kitap okuma ortalaması 15 ile 21 arasında olan öğrenciler ile yedi ve altıda kitap okuyan öğrenciler arasındadır. Yıllık kitap okuma ortalamasının artmasına bağlı olarak internet ortamında sergilenen eleştirel okuryazarlık düzeyinin arttığı görülmektedir. Kitap okumanın bilinçli ve eleştirel bir bakışa sahip olabilmelerini, doğru ve gerçek bilgiyi ayırt edebilmeyi ve doğru bilgi kaynaklarını tespit edebilmeyi öğrencilere kazandırdığı düşünülebilir.

Öğrencilerin bilgisayar kullanım becerisine bağlı olarak internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasında nasıl bir değişim olduğunu anlamak için varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlar şu şekildedir:

Tablo 8. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin bilgisayar kullanım becerisi değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Bilgisayara kullanım becerisi	n	$\bar{X}$	Ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p
1. Hiç kullanmam	6	3.17	0.28	Gruplar Arası	1.339	3	0.446	1.004	0.394
2. Az	35	3.30	0.74	Gruplar İçi	44.466	100	0.445		
3. Orta	47	3.47	0.63	Toplam	45.805	103			
4. İyi	16	3.57	0.70						

Levene: 1.549 p= 0.207

Tablo 8’de de görüldüğü üzere bilgisayar kullanım becerisine bağlı bir değişim gerçekleşmemiştir. Ancak bilgisayar kullanım becerisinin iyi düzeylerde olması internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyi için olumlu bir göstergedir. Günlük internet kullanım süresine bağlı değişimin nasıl olduğunu tespit etmek için de varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 9. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin günlük internet kullanım süresi değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Günlük internet kullanm süresi (ortalama)	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p
1. 1 saatten az	5	3.87	0.69	Gruplar Arası	1.210	3	0.403	0.904	0.442
2. 1-2 saat arası	23	3.46	0.81	Gruplar İçi	44.596	100	0.446		
3. 3-4 saat arası	34	3.38	0.58	Toplam	45.805	103			
4. 4 saatten fazla	42	3.36	0.65						
Levene: 0.805 p= 0.494									

Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine bağlı olarak eleştirel okuryazarlık seviyelerinde bir değişim olmamıştır. Her ne kadar anlamlı bir değişim olmasa da tabloya bakıldığında öğrencilerin internette geçirdikleri süre azaldıkça internet için eleştirel okuryazarlık düzeylerinin daha yükseldiği görülmektedir. Bağımlılık düzeyinde olmayan bir internet kullanımı ile daha nitelikli bir okuryazarlık sergileneceği aşıkardır. Katılımcıların e-kitap okuma durumuna göre internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin nasıl değiştiğinin sonucuna ise Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin e-kitap okuma durumu değişkenine göre t-testi sonuçları

e-kitap okuma durumu	n	$\bar{X}$	ss	Levene Testi		t	p
				F	p		
Evet	32	3.31	0.67	0.344	0.559	-1.017	0.312
Hayır	72	3.46	0.66				

e-kitap okuma durumuna göre internet ortamında eleştirel okuryazarlık seviyesinde anlamlı bir değişim bulunmamaktadır. E-kitap okuma seviyesi öğrenciler arasında az olsa da öğrencilerin e-kitap okuma düzeylerinin artması internet için eleştirel okuryazarlık düzeyinin olumlu seviyelere gelmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyal ağ kullanıcısı olma durumuna göre değişime bakıldığında yapılan analiz sonuçları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin düzenli sosyal ağ kullanıcısı olma durumu değişkenine göre t-testi sonuçları

Düzenli sosyal ağ kullanıcısı olma durumu	n	$\bar{X}$	Ss	Levene Testi		t	p
				F	p		
Evet	85	3.44	0.67	0.164	0.686	0.797	0.427
Hayır	19	3.30	0.67				

Katılımcıların düzenli sosyal ağ kullanıcısı olma durumuna göre internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir değişim bulunmamaktadır. Öğrencilerin eleştirel okuryazarlık düzeylerinin iyi seviyelerde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin günlük sosyal ağ kullanımı süreleri ile internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasındaki değişimin ne düzeyde olduğunu belirlemek için gerekli analizler

yapılmıştır.

Tablo 12. Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin günlük sosyal ağ kullanım süresi değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Günlük sosyal ağ kullanım süresi (ortalama)	n	$\bar{X}$	ss	Varyans Kaynağı	Kar. Top.	sd	Kar. Ort.	F	p
1. 1 saatten az	11	3.32	0.67	Gruplar Arası	0.864	3	0.288	0.641	0.591
2. 1-2 saat arası	40	3.48	0.64	Gruplar İçi	44.942	100	0.449		
3. 3-4 saat arası	17	3.53	0.57	Toplam	45.805	103			
4. 4 saatten fazla	36	3.31	0.74						
Levene: 0.356 p= 0.785									

Yapılan analiz sonuçlarına göre öğrencilerin günlük sosyal ağ kullanım süreleri ile internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir değişim meydana gelmemiştir. Günlük sürelerin farklılığına rağmen yine de olumlu bir eleştirel okuryazarlık seviyesinin varlığı söz konusudur.

Sonuç, tartışma ve öneriler

Öğrencilerin internet ortamında eleştirel okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin eleştirel okuryazarlık düzeyleri cinsiyet, genel akademik ortalama, bilgisayar kullanım becerisi, günlük internet kullanım süresi, e-kitap okuma durumu, düzenli sosyal ağ kullanıcısı olma durumu ve günlük sosyal ağ kullanım süresine göre değişmemektedir. Ancak değişim olmasa da internet ortamında eleştirel okuryazarlık için iyi sayılabilecek bir düzey mevcuttur. Bölüm ve yıllık kitap okuma durumu değişkenine göre ise anlamlı bir değişim bulunmaktadır. Dumanlıdağ (2019) yaptığı araştırmasında öğrencilerin internet için eleştirel okuryazarlıklarının orta düzeyde ve öğrencilerin bölümlerine göre farklılık olduğunu, cinsiyetlerine göre ise farklılık olmadığını saptamıştır. Sabırlı ve Çoklar (2017a) da öğrencilerin orta düzeyde internete yönelik eleştirel okuryazarlık sahipliği tespit ederlerken; cinsiyete göre farklılaşma olmadığını, sosyal ağ kullananların kullanmayanlara göre okuryazarlıklarının yüksek olduğunu, günlük internet kullanım süresi ile okuryazarlık arasında ilişkinin olmadığını, akademik özyeterlik ile aralarında zayıf ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlemişlerdir. Ayrıca, haftalık ortalama sosyal ağ kullanım süreleri ile okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olmadığı, yüksek düzeyde okuryazarlığa sahip oldukları da başka bir çalışmada belirlenmiştir (Sabırlı ve Çoklar, 2017b). Aynı şekilde, Çiftçi (2019) internet için eleştirel okuryazarlık düzeyini ortalamanın üzerinde olduğunu tespit ederken; cinsiyet, interneti kullanma süreleri değişkenlerine göre ise okuryazarlık arasında fark bulmamıştır. Kayabaşı, Kana ve Akgün (2020), cinsiyete yönelik ilişki bulamazken, not ortalamaları ve okudukları kitap sayıları ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bütün bu araştırma sonuçları mevcut araştırmanın sonuçları ile aynı doğrultudadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yıllık kitap okuma ortalaması 10 kitap iken, çoğunluğunun e-kitap okumadıkları belirlenmiştir. Türkiye’de yapılan bir araştırma da %42,3 oranında bir kitap okuma oranı olduğu, okuyanların aynı zamanda sosyal medyayı da yoğun kullandıkları, çoğunlukla whatsapp, instagram, facebook, youtube, twitter kullandıkları, e-kitap okuma oranının düşük olduğu görülmüştür (OKUYAY, 2019). Günde

dört saatten fazla internet kullandıkları, düzenli bir sosyal ağ kullanıcısı oldukları, günde bir-iki saat arası sosyal ağlarda gezindikleri ve en çok instagram kullandıkları da bulunan diğer sonuçlar arasındadır. We Are Social ve Hootsuite'in ortaklaşa düzenlediği “2020 Yılı Global Dijital Raporu” verilerine göre yıllar içerisinde internet ve sosyal medya kullanıcı sayısı ve kullanım süreleri artmaktadır. Dünyada günde ortalama 6 saat 43 dk internet, 2 saat 24 dk. sosyal medya kullanımı gerçekleşmektedir. Türkiye ise günde 7 saat 29 dk internette ve 2 saat 51 dk sosyal medyada zaman geçirmektedir. En çok kullanılan sosyal medya uygulamaları arasında youtube, instagram, whatsapp, facebook, twitter ve facebook messenger ilk sıralarda yer almaktadır. Nüfusa göre kullanım yaygınlığı olarak Türkiye’de %57’lik bir oranla instagram ilk sıraya yerleştiği tespit edilmiştir (Datareportal, 2020a; Datareportal, 2020b; wearesocial, 2020)

İnternetteki dezenformasyona, manipülasyona ve algı yönetimine karşı internet için eleştirel okuryazarlığı geliştirilmelidir. İçerikleri eleştiren, sorgulayan, teyit eden, karşılaştıran kullanıcıların yetişmesi internetteki algı yönetiminin önüne geçme noktasında etkili olacaktır. Olumsuz algıların önüne geçmek için içerikler dikkatli bir şekilde paylaşılmalı, yanlışların neler olduğu örneklendirilmelidir. Ayrıca sosyal ağlardaki algı yönetimi ile oluşturulan içerik dezenformasyonuna dikkat edilmeli, eleştirel sosyal medya okuryazarlığı anlayışı geliştirilmelidir. Eğitim-öğretim programları içerisinde özellikle günümüzün internet, sosyal medya, teknoloji, dijital gibi okuryazarlıklarına yönelik kazanımların yerleştirilmesi, bu okuryazarlıkların daha eleştirel düşünmelerini ve doğru karar vermelerini sağlayacak yönde evrilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akarsu, B. ve Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı: Nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Bradshaw, S. and Howard, P. N. (2019). *The global disinformation order: 2019 Global inventory of organised social media manipulation*. Working Paper 2019.2. Oxford, UK: Project on Computational Propaganda.
- Ciardiello, A.V. (2004). Democracy’s young heroes: An instructional model of critical literacy practices. *The Reading Teacher*, 58(2), 138-147.
- Çiftçi, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin internet için eleştirel okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1341-1358. Doi: 10.17680/erciyesiletisim.501027
- Dal, S. ve Aktay, S. (2015). İnternet için eleştirel okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Journal of Academic Studies*, 17(67), 185-200.
- Datareportal. (2020a). *Digital 2020: Global digital overview*. Erişim tarihi: 18.07.2021. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>
- Datareportal. (2020b). *Digital 2020: Turkey*. Erişim tarihi: 18.07.2021. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-turkey>
- Dumanlıdağ, R. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet için eleştirel okuryazarlık düzeyleri ile ilişkisi: (Afyonkarahisar ili örnekleme)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kayabaşı, B., Kana, F. ve Akgün, M. A. (2020). A multivariate analysis of pre-service teachers’ critical internet literacy. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(3), 186-206.
- Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM). (2011). *Türkiye okuma kültürü haritası araştırması-2011*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Erişim tarihi: 18.07.2021. <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0>
- Ladbrook, J. & Probert, E. (2011). Information skills and critical literacy: Where are our digikids at with online searching and are

their teachers helping? *Australasian Journal of Educational Technology*, 27(1), 105-121.

OKUYAY. (2019). *Türkiye okuma kültürü araştırması 2019*. İstanbul: Türkiye yayıncılar ve Yayın Dağıtımçıları Birliği Derneği.

Erişim tarihi: 18.07.2021. <http://okuyayplatformu.com/wp-content/uploads/2020/02/okuma-kulturu-arastirmasi.pdf>

Potur, Ö. (2014). Türkçe derslerinde eleştirel okuryazarlık. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2(4), 32-49.

Sabırlı, Z. E. ve Çoklar, A., N. (2017a). Ortaokul ve lise öğrencilerinin internete yönelik eleştirel okuryazarlık düzeyleri. *5 th International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium - ITTES 2017 Full Paper Proceedings* (ss. 148-154) içinde, 11-13 October 2017, İzmir, Turkey: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Sabırlı, Z. E. ve Çoklar, A., N. (2017b). Sosyal ağ kullanıcılarının internete yönelik eleştirel okuryazarlık düzeyleri. *5 th International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium - ITTES 2017 Full Paper Proceedings* (ss. 186-191) içinde, 11-13 October 2017, İzmir, Turkey: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Utma, S. (2018). Dijital çağda medyanın psikolojik gücü: Algı yönetimi perspektifinden kuramsal bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel sayı 3), 2903-2913.

Watson, G. and Glaser, E. M. (2012). *Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal User-Guide And Technical Manual UK Supervised and Unsupervised Versions*. UK: NCS Pearson.

Wearesocial. (2020). *Digital in 2020*. Erişim tarihi: 18.07.2021. <https://wearesocial.com/digital-2020>

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL MEDYA REKLAM KAMPANYALARININ TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ YANSIMALARI

Dr. Öğr. Üyesi Duygu TALİH AKKAYA

Yalova Üniversitesi, Yalova Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü

ORCID: 0000-0002-7514-8347

ÖZET

İlk olarak 2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından pandemi olarak tanımlanan Covid-19 virüsü, tüm dünyayı etkisi altına almış, çok sayıda insanın ölümüne neden olmuştur. Etkisi halen devam etmekte olan ve bulaş riskinin çok fazla olduğu bu süreçte tüm dünyada zorunlu kısıtlamalara gidilmiş, işletmelerin çoğu uzun bir süre kapalı kalmış, bazı dönemlerde ise sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmıştır. Dolayısıyla insanlar evde kalarak kalabalık ortamlardan mümkün olduğunca uzak durmuşlar, temel ihtiyaçları başta olmak üzere hemen hemen tüm ihtiyaçlarını internet üzerinden alışveriş yapmak sureti ile gidermeye çalışmışlardır. Hali hazırda yaygın olan internet kullanımı ve online alışveriş oranı, evde kalmanın etkisi ile daha da artmış, bu durum da işletmelerin küresel anlamda dijital mücadelelerinin başlamasına sebebiyet vermiştir.

İnternet kullanıcılarının birçoğu, online satın alma kararı verirken sosyal medya reklamlarından etkilenmektedir. Dolayısıyla, Covid-19 pandemi süreci, artan online harcamalara paralel olarak sosyal medya reklam yatırımlarının da artmasına yol açmış, işletmelerin büyük bir kısmı bir yandan reklam yatırımlarına ağırlık verirken diğer yandan da yaşanan sürece uygun, etkili ve yaratıcı dijital kampanyalar üretmeye başlamışlardır. Çalışma kapsamında öncelikle Covid-19 pandemi süreci ve sosyal medya reklamcılığı ile ilgili literatür taraması yapılmış, ardından bu süreçte gerçekleştirilen başarılı sosyal medya reklam kampanyalarından örnekler incelenerek söz konusu kampanyaların Türkiye ve Dünyadaki etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Sosyal Medya Reklamcılığı, Sosyal Medya Reklam Kampanyaları

REFLECTIONS OF SOCIAL MEDIA ADVERTISING CAMPAIGNS IN TURKEY AND THE WORLD DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

ABSTRACT

The Covid-19 virus, which first appeared in Wuhan, China in December 2019 and was defined as a pandemic by the World Health Organization (WHO), affected the whole world and caused the death of many people. In this process, the effect of which is still ongoing and the risk of transmission is very high, mandatory restrictions

were made all over the world, most of the businesses were closed for a long time, and curfews were applied in some periods. Therefore, people stayed at home and avoided crowded environments as much as possible, and tried to meet almost all their needs, especially their basic needs, by shopping online. The already widespread internet usage and online shopping rate have increased even more with the effect of staying at home, which has led to the start of the digital struggles of businesses in the global sense.

Many internet users are influenced by social media advertisements when making an online purchase decision. Therefore, the Covid-19 pandemic process has led to an increase in social media advertising investments in parallel with the increasing online spendings, and most of the businesses have started to produce effective and creative digital campaigns that are suitable for the process while focusing on advertising investments. Within the context of the study, first of all, a literature review on the Covid-19 pandemic process and social media advertising was made, then examples of successful social media advertising campaigns carried out in this process were examined and the effects of these campaigns in Turkey and in the world were evaluated.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Social Media Advertising, Social Media Advertising Campaigns

1. GİRİŞ

İlk olarak 2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 virüsü, halen insan yaşamını tehdit etmeye devam etmektedir. Bu zorlu süreçte, insanlar ve toplumların birçoğu hem ekonomik hem de psikolojik bakımdan yıkıma uğramış, telafisi çok zor hasarlar almıştır. Birçok işletme, uzun bir süre fiziksel olarak faaliyet gösterememiş, çocuklar yüz yüze eğitimden mahrum kalmış, çalışanların çoğu işlerini evlerinden yürütmeye çalışmış ve hayat adeta durma noktasına gelmiştir.

Ölümcül virüsün yayılımını durdurabilmek adına kapılarının arkasında mahsur kalan ve fiziksel etkileşimleri kısıtlanan insanlar, çevreleriyle iletişim kurabilmek için sosyal medya platformlarında daha fazla yer almaya başlamışlardır. İşletmeler açısından bakıldığında ise bu süreç onlara, diğer reklam biçimlerinin bir seçenek olmadığı durumlarda hayatta kalmanın bir yolunu göstermiş ve nispeten düşük bir yatırımla öncelikle sosyal medyaya odaklanan geniş bir kitleye yaklaşma esnekliği sağlamıştır (Pal, 2020).

Covid-19 küresel pandemisi reklam, pazarlama, promosyon ve medya harcamalarında değişikliklere yol açarak işletmeleri ve markaları, sabit bir gelir akışı sağlamak için mevcut ve gelecekteki reklam ve pazarlama kampanyaları hakkındaki düşüncelerini yeniden değerlendirmeye zorlamıştır. Bu dönüşüm, yalnızca işletmelerin nasıl faaliyet gösterdiğiyle değil, aynı zamanda marka bilinirliklerini ve müşterileriyle ilişkilerini nasıl sürdürdükleri ve büyüttükleri ile de ilgilidir ve merkezinde, işletmelerin tüketicileri nasıl cezbettikleri ve

ürün ve hizmetlerini nasıl tanıttıkları yer almaktadır (DiResta vd., 2020).

Bu çalışmada öncelikle Covid-19 pandemi süreci ve bu sürecin sosyal medya reklamları üzerindeki etkisi ele alınmış, daha sonra pandemi döneminde dünyada ve Türkiye’de uygulanan yaratıcı sosyal medya reklamlarına ilişkin örnekler incelenmiştir.

2. COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNİN SOSYAL MEDYA REKLAMLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Dünya genelinde sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlere neden olan pandemi süreci, tüketim pratikleri ile tüketici davranışlarında da çeşitli değişimleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu süreçte sokağa çıkma kısıtlamaları ve bulaşın yoğun olduğu dönemlerdeki zorunlu karantina uygulamaları, evde kalan bireyleri sosyal medyayı daha fazla kullanmaya ve çevrimiçi ortamlardan alışveriş yapmaya yöneltmiştir (Gençyürek Erdoğan, 2020). We Are Social ve Hootsuite Dijital 2021 Raporu’na göre dünya nüfusunun %60,9’u internet kullanırken, online alışveriş yapma oranı ise bir önceki yıla göre yaklaşık % 4,6 oranında artarak % 78,6’ya ulaşmıştır (We Are Social ve Hootsuite, Nisan 2021, Temmuz 2021). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre ise Türkiye’de internet kullanımı 2019 yılına göre % 7,3 artarak % 82,6’ya, internet üzerinden alışveriş yapma oranı ise % 10,2’lik artış ile % 44,3’e yükselmiştir (TÜİK, 2019, 2021).

Yaşanan pandemi süreciyle birlikte birçok işletme uzun bir süre faaliyet gösteremediğinden geleneksel mecralardaki reklam yatırımlarında kısıtlamaya gitmiş olsa da, zamanın çoğunun evde geçirilmesi zorunluluğu ve sosyal medya kullanımının artması ile birlikte bazı işletmeler özellikle sosyal medya reklam harcamalarını arttırmıştır. AdEx Benchmark Raporu’na göre, Avrupa’da dijital reklam harcamaları 2020’de % 6,3 artmış, Türkiye ise % 34,8 ile dijital reklam yatırımları açısından en fazla büyüme gösteren ülke olmuştur (The AdEx Benchmark Report, 2020). World Advertising Research Center (WARC) 2021 verilerine göre ise küresel reklam harcamaları 2021 yılının ikinci çeyreğinde, % 23,6 artarak on yıldan uzun bir sürenin en güçlü büyümesine ulaşırken sosyal medya reklam yatırımları da % 16.1 oranında artış göstermiştir (WARC, 2021).

Sosyal medya, bu zorlu süreçte insanları birbirine bağlayan ve markaların tüketicileri ile olan iletişimini kaybetmemesine yardımcı olan birkaç seçenek arasında yer almıştır. Virüsün yayılımının kontrol altına alınmaya çalışıldığı ve hayatın olağan akışına dönmeye başladığı şu dönemde dahi sosyal medya, halen toplumun ayağa kalkmasına yardımcı olmakta ve hatta hem hükümet hem de işletmelerin, mesajlarını yaymak için kullandığı bir araç olma özelliğini sürdürmektedir (Pal, 2020).

3. COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDEKİ SOSYAL MEDYA REKLAM KAMPANYALARINA DÜNYADAN ÖRNEKLER

3.1. COCA COLA - AÇ KENDİNİ HAYATA

Tüm dünyada yaşanan Covid-19 salgını nedeniyle, 2020 Nisan ayından itibaren, Türkiye dahil, tüm dünyada pazarlama iletişim faaliyetlerine bir süre ara vererek kaynaklarını toplumsal ihtiyaçlar ve pandemiden etkilenen yeme-içme sektörünün desteklenmesine aktaran Coca Cola, Ağustos ayı itibariyle bir pazarlama iletişimi kampanyası başlattı. “**Aç Kendini Hayata**” sloganıyla tüketiciye seslenen ve pandeminin insan yaşamında yarattığı değişikliklerle birlikte ortaya çıkan yeni değerlerin farkına varılmasını destekleyen global kampanya, ödüllü sanatçı George The Poet tarafından Coca Cola için özel olarak kaleme alınan manifestoyu temel alıyordu. Değişim ve elimizdeki değerleri takdir etme üzerine yazılmış olan bu etkileyici manifesto, insanlara değişime açık olmayı, her şeye yeni bir açıdan bakmayı, bu yeni normalde yeni fırsatları keşfetmeyi anlatıyordu (Önder, 2020). Karantina sonrası ilk reklam filmi ile Coca Cola tüketiciye şu cümlelerle seslendi:

*“Dur! biraz bekle. O günden bugüne ne çok şey yaşadık bir düşünsene. Farkına vardık, anladık çok şeyin değerini. Peki şimdi daha farklı yapsak bazı şeyleri. Evet mi? İşimi sevmiyorum diyecek miyim mesela? Asla. Okula gitmek istemiyorum demek. Yok bi daha. Dinleyeceğim, kulaklığım ile değil kulaklarım ile, yürüyeceğim çok uzaklara, müziğimle, yemeklerimle, devam edeceğim yeni şeyler denemeye, utanmayacağım dans ettim diye, paylaşacağım figürlerimi gururla, her yerde. Tadını çıkaracağım her yemeğin sevdiklerimle. Yanında olacağım hep ve bağıracağım evet evet diye. Evet gördün mü bak, birlikte başarıyoruz işte ve şimdi hep şu cümleyi hatırlatacağım kendime, yepyeni bir heyecanla **Aç Kendini Hayata**.”*

Görsel 1. Coca Cola ile Aç Kendini Hayata Reklam Kampanyası Örneği (BRANDSTURK, 2020)

3.2. BURGER KING - STAY HOME OF THE WHOPPER

Diğer markalar gibi, insanlara evde kalmaları mesajını vermeyi amaçlayan Burger King, “**Stay Home of Whopper**” sloganı ile yayınladığı reklam filminde vatansever anlamına gelen İngilizce “patriot” kelimesini gerçekte var olmayan “potatriot” ile değiştirerek ufak bir kelime oyunu yapmış ve evde kalarak üstüne düşeni yapan kişileri “couch potatriots” olarak adlandırmıştır. Reklam filminde, anlatıcı, “Ülkenizin kanepenizde kalmanıza ve sipariş vermenize ihtiyacı var. Görevini yap. Evde kalmak sadece hepimizi daha güvende yapmaz, aynı zamanda bir kanep potatriot’u yapar.” ifadeleriyle izleyenlere seslenmiştir. Ayrıca reklamda, kanep üzerinde yatan insanların asker selamı vermesi de markanın vermek istediği mesajı güçlendirmiştir (tivitrend.com).

Görsel 2. Burger King Stay Home of the Whopper Reklam Kampanyası Örneği (Altan, 2020a)

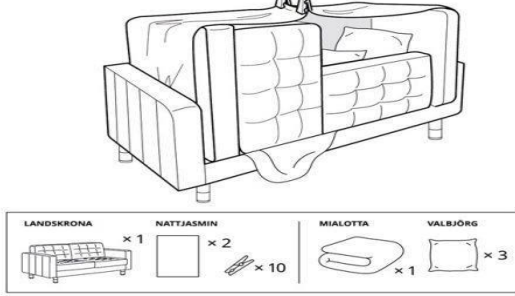
Burger King müşterilerini, yiyeceklerini dışarı çıkarak almaları yerine doğrudan kendilerine teslim ederek, topluluklarını kurtarmak için üzerlerine düşeni yapmaları için harekete geçirmeyi amaçlamış, bunu yapmaya teşvik etmek için de mobil uygulaması aracılığıyla 10 doların üzerindeki siparişlerde teslimat ücreti almayacaklarını duyurmuştur. Diğer yandan Covid-19 kriziyle mücadeleye katkıda bulunabilmek adına, hemşirelerin moralini artırmak için Amerikan Hemşireler Vakfı’na 250.000 adet Whopper bağışlamış, ayrıca mobil uygulaması üzerinden sipariş verirken hemşireler için özel indirim kodları sunmuştur (www.thedrum.com).

3.3. IKEA RUSYA - EVDEKİ EŞYALARLA KALE YAPMA KILAVUZU

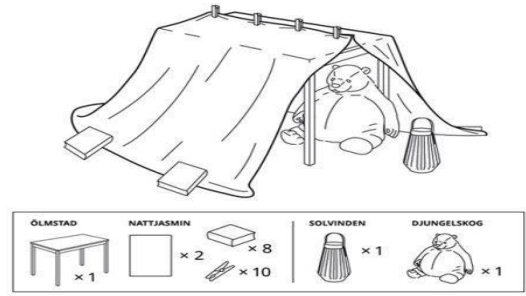
IKEA Rusya, 2020 Mayıs ayında, ebeveynlerin karantina sürecinde çocuklarıyla eğlenceli bir şekilde vakit geçirebilmeleri için ilginç bir kampanyayı hayata geçirmiştir. Kampanya kapsamında, geçmişte çocukların evdeki eşyaları kullanarak ev, kale vb. yapılar yaptıkları zamanlara geri dönmüş ve bunun için bir kılavuz

paylaşmıştır. Söz konusu kılavuz, ebeveynlerin çocukları için bir macera duygusu yaratmak amacıyla evdeki eşyaları kullanarak çadır, ev ve kale gibi mekanları nasıl yapabileceklerine dair bir dizi talimat barındırıyordu. Bu talimatlar; koltuk, sandalye, tabure, battaniye ve yatak örtüsü gibi eşyaların her gün nasıl yeni bir mekana dönüştürülebileceğini gösteriyordu (Altan, 2020b).

FÖRTRESS

HÖUSE

Görsel 3. IKEA Rusya Tarafından Paylaşılan Evdeki Eşyalarla Kale Yapma Kılavuz Örneği (Altan, 2020b)

Ebeveynler ve çocuklar bu kılavuzlardan faydalanarak yaptıkları oyun evlerini “ben IKEA evindeyim” anlamına gelen #явдомикеИКЕА etiketi ile paylaşmışlar, IKEA Rusya da Instagram hikayelerinde, yapılan evlere yer vermiştir. Kampanya, kılavuzlardan faydalanmak yerine çocukların kendi hayal gücünü devreye sokmalarının daha iyi olacağı yönünde küçük eleştirilere maruz kalsa da yaratıcılığı ve etkisi ile akıllarda kalmayı başarmıştır (www.bigumigu.com).

3.4. AUDI A 6 - THE DRIVE

Covid-19 pandemisinin başlangıcında ülke çapında karantinaya giren Avustralyalılara Audi, kendi evlerinin rahatlığında tadını çıkarabilecekleri araba kullanma deneyimini sunmuştur. Yönetmen Luke Bouchier tarafından, ayrı araçlardaki dört kişilik ekip ve birkaç kamerayla çekilen 4 saatlik videoda Audi, sürüş deneyimini taklit ederek, evlerine kapanmak zorunda kalanları ülke doğasında yolculuğa çıkarmıştır (Uçar, 2020).

Görsel 4. AUDI THE DRIVE Reklam Örneği (www.shortyawards.com)

Video, Audi'nin Facebook ve YouTube kanallarında canlı olarak yayınlanmış, canlı yayın tamamlandıktan sonra Instagram Stories, LinkedIn ve Audi'nin çevrimiçi dergisinde yer almıştır. İçeriğin snippet'leri (özet) de Instagram ve Facebook'ta paylaşılarak izleyicileri tüm deneyimi izlemeye teşvik etmiştir. Avustralyalı sürücüler düşünülerek yapılmış olmasına rağmen The Drive, dünya çapında yankı uyandırmış, GQ, Fast Company, Ad Age, News.com.au ve daha pek çok kuruluşun hem yerel hem de uluslararası medyanın ilgisini çekmiş ve kampanya, 20 ülkede 120'den fazla yayında yer almıştır. Facebook ve YouTube'da 10.000 saatten fazla izlenen reklam filmi, oldukça pozitif duygular yaratarak hafızalarda yer etmeyi başarmıştır (www.shortyawards.com).

4. SOSYAL MEDYA REKLAM KAMPANYALARINA TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLER

4.1. GETİR - GETİR Bİ UMUTLULUK

2015 yılının Temmuz ayında hizmet vermeye başlayan hızlı teslimat şirketi Getir, kullanıcıların süpermarket fiyatları ile, 10 dakika gibi çok kısa bir süre içerisinde dondurmadan şarj cihazına, kedi mamasından diş fırçasına kadar çok geniş yelpazede ürün sipariş etmelerini sağlamaktadır.

Şirketin en büyük amacı insanların kendileri markete gidip, alışverişlerini tamamlayıp hemen eve gelseler dahi daha fazla vakit ayıracakları olan bu eylemi 10 dakikaya sığdırabilmektir. Getir, pandemi döneminde tüketicinin olağanüstü ilgisiyle karşılaşmış ve insanların hayatını kolaylaştıran uygulama daha fazla tercih edilir olmuştur. İlk Covid 19 vakası tespitinden sonra uygulamadaki kullanıcı oranı %60 oranında artmıştır. Eskiden tamamlayıcı alışverişleri için uygulamayı tercih eden tüketiciler, pandemi döneminde alışverişleri için Getir'i temel oyuncu olarak görmeye başlamışlardır. Ayrıca *Siparişi Kapıya Bırak* ve *Online Bahşiş* gibi yenilikçi yaklaşımlarıyla da kullanıcıların beğenisini kazanmıştır (Canbaz, 2020). Getir'in bu dönemdeki reklam filmi, haftalardır büyük bir özveri ile emek veren ve adeta birer halk kahramanı olan kuryelerin, bu sıkıntılı dönemde umudu, mutluluğa nasıl eklediklerini anlatmaktadır. Getir poşetlerine, her bir kuryenin kendi yazısıyla bir 'u'

harfî eklemesiyle ‘Getir bi’ mutluluk’ olan slogan, yaşanan bu zor günleri atlatma umudu ile ‘Getir bi’ umutluluk’a dönüşmektedir (www.thebrandage.com)

Görsel 5. GETİR Bi Umutluluk Reklam Kampanyası Örneği (www.thebrandage.com)

2019 yılının ikinci yarısından aynı yılın Aralık ayına kadar yaklaşık 1.5 milyon siparişle, gelen talepleri iki katına çıkaran marka, başta İstanbul, Bursa ve İzmir olmak üzere Türkiye’nin birçok ilinde ve Londra, Amsterdam, Berlin ve Paris’te hizmet vermeye devam etmektedir.

4.2. İŞBİR YATAK - BİRLİKTEYİZ

Coronavirus salgını nedeniyle iletişim çalışmalarında umudu odağına alan markalardan biri olan İşbir Yatak geçen sene, ülkece birlik ve beraberlik içinde kalarak bu zor dönemden kurtulmanın mümkün olduğunu hatırlatan bir reklam filmi yayınlamıştır. Herkesin mümkün olduğunca evlere kapanması nedeniyle günlerin aynılaştığı iç görüsünden beslenen ve “*Sahi, bugün günlerden neydi?*” sorusunu merkeze alan reklam filminde yaşadığımız günün önemi anlatılmaktadır (Marketing Türkiye, 2020). Günlerin önemini kaybetmesiyle daha önemli şeyleri hatırlamanın öneminden bahseden, #Birlikteyiz etiketine sahip olan film, ülkece birlik ve beraberlik içinde kalarak bu günlerin atlatılacağına dair gelecek için umut vermektedir (Campaign TR, 2020).

Görsel 6. İŞBİR Yatak Reklam Kampanyası Örneği (www.thebrandage.com)

4.3. TRENDYOL.COM

Trendyol.com, 2009 yılında Türkiye’de kurulan çevrimiçi perakende alışveriş internet sitesidir. Kullanıcılar için çeşitli sektördeki ürünleri bir araya getirip gerek puan gerek yapılan yorumlar ile birlikte kullanıcılarına online olarak fiyat/performans karşılaştırması yapma imkanı sunmaktadır. Özellikle pandemi dönemiyle birlikte kullanıcıların giderek dijital hayatı benimsediği bu dönemde Trendyol, dijital reklam çalışmalarıyla da marka ününe ün katmaya devam etmektedir. Gerek mobil uygulamaları, gerek diğer sitelerde yer aldığı banner reklamları ile, gerekse görüntülü reklamlarıyla ve Remarketing (yeniden pazarlama) yolu ile kullanıcılarının karşısına çıkmaktadır (www.amfiweb.net).

Trendyol, pandemi nedeniyle evlere kapandığımız, sevdiklerimizden ayrı kaldığımız ve pek de mutlu olmadığımız 2020’ye yeni reklam filmiyle veda etmiştir. Küçük bir kızın 2020’de yaşadığı mutsuzlukları yılbaşı gecesi için hazırladığı sürprizle hayatından çıkardığı Havaş İstanbul imzalı filmde Trendyol, yeni yıldan mutluluk, sevgi ve umut dilemektedir (www.proutletplus.com).

Görsel 7. TRENDYOL Reklam Kampanyası Örneği (www.proutletplus.com)

Özetle Trendyol, arama motorları, sosyal medya pazarlaması, görüntülü reklamlar, Remarketing, affiliate pazarlaması (satış ortaklığı), içerik pazarlaması ve birebir iletişim kanalları gibi dijital faaliyetlere oldukça önem vermekte, yapılan bu faaliyetler de başarıları da beraberinde getirmektedir. Müşterilerinin olduğu kanalları da etkin bir şekilde kullanan Trendyol, bu sayede, kurulduktan sadece 16 ay sonra 300 bin dolarlık sermayeyle başladığı değerini 150 milyon dolara çıkarmıştır (www.amfiweb.net). Çinli Alibaba grubunun satın alması ile birlikte pazarlama faaliyetlerine ağırlık veren Trendyol, çok hızlı bir büyüme yakalamış, bu büyümede reklamların ve özellikle sosyal medyanın etkisi büyük olmuştur. Sosyal medyada gerek içerik gerek reklam düzeni olarak son kullanıcıyı etkileme faaliyetlerinde bulunan, hem sosyal medya reklam alanlarına verdiği reklamlar hem de fenomenler aracılığıyla yaptığı influencer reklam modeli ile Trendyol, 2021’in sosyal

medyayı en iyi yöneten şirketlerine aday olmuştur (Yılmaz, 2021).

4.4. MEDIAMARKT TÜRKİYE

Teknolojik ürün dendiğinde akla gelen ilk mağazalardan olan Mediamarkt Türkiye, sosyal medyayı aktif ve samimi kullanan şirketlerden biridir. Teknoloji perakendesi gibi seçeneğin ve dolayısıyla rekabetin bol olduğu bir piyasada ayakta kalmanın zor olduğunun farkında olan şirket, geçmişten gelen geleneksel iletişimin yanında son 10 yılın trendi sosyal medya konusunda da başarılı bir grafiğe sahiptir. Şirket, pandemi sürecinde mağazada hijyen önlemleri almasının yanında bunun iletişimini sosyal medya üzerinden çok başarılı şekilde yaparak müşterilerinin kafasından soru işareti ve tedirginliklerin giderilmesine yardımcı olmuştur (Yılmaz, 2021).

Görsel 8. MEDIAMARKT TÜRKİYE Reklam Kampanyası Örneği (Yılmaz, 2021)

Instagram, YouTube, LinkedIn, Twitter ve Facebook'un ardından sosyal medyanın önde gelen kısa video paylaşım uygulamalarından TikTok'a da giriş yapan MediaMarkt Türkiye, mediamarkt_tr kullanıcı adıyla bu mecraya özel hazırladığı challenge'lar, danslar, ürün incelemeleri ve çeşitli içerikleri takipçileri ile paylaşmaktadır. MediaMarkt Türkiye, katıldığı TikTok'taki ilk "challenge"ını 2020 Eylül ayında okula dönüş döneminde bulunan öğrencilerle gerçekleştirmiştir. Toplamda 18 milyonu aşkın takipçi kitlesi bulunan Cemre Solmaz, denizbody, semihvarolunuz ve Burak Güngör gibi güçlü TikTok fenomenleriyle challenge başlatan marka, takipçilerinden MediaMarkt reklam müziği eşliğinde, #okuladönüşdansı etiketiyle dans figürlerini paylaşmaya davet etmiştir. Teknolojiseverlerin bulunduğu tüm platformlarda yer alarak herkese hitap etmeyi hedefleyen MediaMarkt Türkiye, bu platformlarda takipçilerini teknoloji dünyası hakkında güncellemekle kalmamakta aynı zamanda onları son kampanyaları hakkında bilgilendirmektedir. Özellikle YouTube'da güçlü ve aktif bir şekilde boy gösteren, geniş ve deneyimli kadrosuyla 500'den fazla ürün inceleme videosuna sahip olan şirket, buna ek olarak bu platformda reklam filmlerini yayınlamakta ve son gelişmeleri de paylaşmaktadır. Instagram hesabında da benzer paylaşımlarının yanı sıra yarışmalar düzenleyen ve takipçilerine keyifli içerikler sunan MediaMarkt Türkiye, aynı şekilde Facebook ve Twitter'da da faaliyet göstermektedir.

(www.mediarend.mediarmarkt.com.tr).

5. SONUÇ

2019 Aralık ayında başlayan Covid-19 pandemi sürecinin etkileri, Eylül 2021 itibariyle dünya genelinde azalarak devam etmektedir. Küresel salgın sürecinde yaşanan belirsizlik, bireyleri ve toplumları ekonomik ve psikolojik yönden oldukça etkilemiş, onarılması güç yaralar açmıştır.

İnsanların zamanlarının çoğunu dört duvar arasında geçirmesi önceliklerinin, ihtiyaçlarının ve beklentilerinin de değişmesine neden olmuş, buna paralel olarak sosyal medya kullanımı hızla artmıştır. Artan sosyal medya kullanımı ise tüketicilerin, gerek zaman geçirmek, gerek çevresiyle iletişim kurmak, gerekse de ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullandığı sosyal medya platformları üzerinden sık sık reklamlara maruz kalmasına yol açmıştır. Yaşanan bu dönüşüm karşısında hali hazırda zor bir dönemden geçen işletmelerin de stratejilerini yaşanan sürece uyumlu bir şekilde revize etme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Markalar, değişen tüketici ihtiyaç ve beklentilerine en iyi şekilde cevap verebilmek, mevcut müşterilerini elde tutmaya çalışırken diğer yandan yeni müşteriler edinebilmek ve marka bilinirliklerini artırabilmek adına özellikle sosyal medyada etkili ve yaratıcı reklam stratejileri geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Pandemi öncesinde de büyüyen bir trend olan sosyal medya reklamcılığı, pandemi döneminde benzeri görülmemiş bir şekilde gelişme göstermiştir. Söz konusu dönemde kullanıcılar, bu reklamlar aracılığı ile diledikleri ürünlere ve/veya hizmetlere kolaylıkla ulaşmış, kimi zaman da yeni ürünler ve markalar keşfederek ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Gelecek belirsiz olsa da, yaşam tamamen normale döndüğünde dahi insanların bu süreçte edindikleri alışkanlıklarının devam edeceği, dolayısıyla sosyal medya reklamcılığı alanındaki yaşanan gelişmenin ivme kazanmayı sürdüreceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- DiResta, E. A., Williford, K. T., Cohen, A. D., & Genn, A. B. (2020). The Impact of COVID-19 on Your Advertising and Marketing Campaigns. Holland & Knight, <https://www.hklaw.com/en/insights/publications/2020/04/the-impact-of-covid19-on-your-advertising-and-marketing-campaigns>
- Gençyürek Erdoğan, M. (2020). Covid-19 Döneminde E-Ticaret ve Dijital Reklam Yatırımları. *Selçuk İletişim Dergisi*, 13 (3), 1296-1318.
- Öztürk, Gülay, (2020). Türkiye’de Corona Virüsün Reklam Sektörü Üzerindeki Etkileri ve Reklamın Geleceğine İlişkin Öngörüler. YAPKO Covid-19 Süreci Analiz Raporu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/handle/11467/3451>, Erişim Tarihi: 09.09.2021.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Altan, S. (2020a). Burger King, evde kalmayı vatanseverlik olarak görüyor. <https://pazarlamasyon.com/burger-king-evde-kalmayi->

vatanseverlik-olarak-goruyor/, Erişim Tarihi: 08/09/2021

Altan, S. (2020b). Ikea'dan evdeki eşyalarla kale yapma kılavuzu. <https://pazarlamasyon.com/ikeadan-evdeki-esyalarla-kale-yapma-kilavuzu/>, Erişim Tarihi: 08/09/2021

BRANDSTURK, (2020). Aç kendini hayata!. <https://brandsturk.com/ac-kendini-hayata/>, Erişim Tarihi: 07/09/2021

Campaign TR, (2020). İşbir Yatak “sahi, bugün günlerden neydi?” diye soruyor. <https://www.campaigntr.com/isbir-yatak-sahi-bugun-gunlerden-neydi-diye-soruyor/>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

Canbaz, B. (2020). İlklerin uygulaması getir'in hikayesi. <https://pazarlamasyon.com/ilklerin-uygulamasi-getirin-hikayesi/>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

Marketing Türkiye, (2020). İşbir Yatak'ın yeni reklam filmi yayında... <https://www.marketingturkiye.com.tr/kampanyalar/sahi-bugun-gunlerden-ne/>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

Önder, N. (2020). Coca-Cola: Aç kendini hayata. <https://www.marketingturkiye.com.tr/kampanyalar/coca-cola-ac-kendini-hayata/>, Erişim Tarihi: 07/09/2021

Pal, S. (2020). Positivecorona: The positive effect of covid-19 on social media advertising. <https://adamasuniversity.ac.in/positivecorona-the-positive-effect-of-covid-19-on-social-media-advertising/>, Erişim Tarihi: 05/09/2021

TÜİK, (2019). Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2019-30574](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2019-30574), Erişim Tarihi: 05/09/2021

TÜİK, (2021). Hanehalkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2021-37437), Erişim Tarihi: 05/09/2021

Uçar, S. (2020). Audi'den 4 saatlik Avustralya turu. <https://mediacat.com/audiden-4-saatlik-avustralya-turu/>, Erişim Tarihi: 08/09/2021

Warc. (2021). Global adspend rose 23.6% in q2 2021, the strongest growth in more than a decade. <https://www.warc.com/newsandopinion/opinion/global-adspend-rose-236-in-q2-2021-the-strongest-growth-in-more-than-a-decade/4318>, Erişim Tarihi: 05/09/2021

We Are Social and Hootsuite. (2021). Digital 2021 global overview report. <https://wearesocial.com/digital-2021>, Erişim Tarihi: 03/09/2021.

We Are Social and Hootsuite. (2021). Digital 2021 report (April Update). <https://www.hootsuite.com/resources/digital-trends-q2-update>, Erişim Tarihi: 05/09/2021

Yılmaz, (2021). En iyi sosyal medya yöneten şirketler 2021. <https://earnado.com/tr/en-iyi-sosyal-medya-yoneten-sirketler-2021/>, Erişim Tarihi: 12/09/2021

<https://www.tivitrend.com/burger-kingin-evde-kalmayi-vatanseverlik-olarak-goren-reklami-108236i.html>, Erişim Tarihi: 07/09/2021

<https://www.thedrum.com/creative-works/project/fcb-burger-king-stay-home-the-whopper>, Erişim Tarihi: 08/09/2021

<https://bigumigu.com/haber/ikeadan-karantinadaki-cocuklar-icin-oyun-evi-kilavuzlari/>, Erişim Tarihi: 08/09/2021

<https://shortyawards.com/13th/audi-the-drive>, Erişim Tarihi: 08/09/2021

<https://www.thebrandage.com/getir-bi-umutluluk-10780>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

<https://www.thebrandage.com/isbir-yatak-yeni-reklam-filmini-yayinladi-10663>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

<https://www.amfiweb.net/kampusten-pazarlama-analizi-trendyol-dijital-pazarlama-faaliyetleri/>, Erişim Tarihi: 09/09/2021

<https://www.proutleplus.com/2021/01/01/trendyoldan-2020yi-uzaklara-gonderen-reklam-yeni-yil-2020ye-benzemesin/>, Erişim Tarihi: 11/09/2021

<https://mediatrend.mediamarkt.com.tr/mediamarkt-turkiye-simdi-de-tiktokta/>, Erişim Tarihi: 12/09/2021

BRAND QUALITY ATTRACTION OF QONITA BATIK PEKALONGAN INDONESIA

Safira Salma SANIA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-7061-0985

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

In facts about developments in industry, which in the city of Pekalongan itself is famous for its Batik and has become a trend in the fashion world. So the purpose of this study is to determine the attractiveness of the products contained in Qonita Batik Pekalongan. In this study, the population used was community consumers in Qonita Batik Pekalongan. This research is a qualitative approach research with descriptive mode data type, which is trying to present objective facts in accordance with the conditions that occurred at the time the research was conducted. Data collection techniques in this study used interviews, documentation, and observation. The results of this study found that one of the famous shopping centers in Pekalongan city and in other cities is Qonita Batik Pekalongan. This research is a qualitative approach research with descriptive mode data type with data collection techniques in this study using interviews, documentation, and observation. Qonita Batik products have their own charm so that users feel satisfied or feel comfortable using these products including quality, design, and brand. The appeal of Qonita Batik products that are used as modern fashion with their traditional characteristics lies in the undoubted quality of the products.

Keywords: Attractiveness, Quality, Brand, and Qonita Batik.

USE OF SHARIA MOBILE BANKING IN INDONESIA

LUKMAN KHAKIM

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics **ORCID:** 0000-0001-6885-5580

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

At this time the development of information technology is very rapid, to support the ease of increasingly complex human needs, the development of this technology is expected to trigger various conveniences that exist in human life both in personal life, business life or work as well as in other activities. The development of this technology is expected to give birth to something new that has never been done and is useful for many people, where in this digitalization era, technological development is needed, one of which is in the world of banking, both sharia-based and conventional. Mobile banking, is one type of E Money application that is the mainstay of Islamic financial institutions to be able to compete with other E money software applications such as Ovo, Shoppe, and others. where in the Islamic Bank Mobile Application there are various features that can be accessed for transaction activities such as transfers, checking savings or loan balances, paying bills or insurance, book-entry, cash withdrawals without cards, E-Money topups, Purchases, and so on, these are all One of the advantages offered by the sharia Mobile Banking Application is to be able to attract people's attention so that they are willing and want to become customers or debtors, However, in line with the process of using the Sya'iah Mobile Baanking Application in the life of the wider community, various complaints and concerns arise from the people who use the Sya'iah Mobile Baanking Application, namely the level of security of customer funds stored in Islamic financial institutions. so that money theft can appear through skimming our data via smartphones or via ATMs, Whereas the convenience of existing technology can help the community or customers to be more effective and efficient when using the sharia Mobile Banking application wisely and carefully, where by using this Mobile Sharia Mobile Banking application, customers no longer need to come to the office to make transactions or payments, just customers can use the features in the sharia Mobile Banking application anywhere and anytime, Where the features in the Islamic Mobile Banking Application have been designed as good and easy as possible so that customers can use them easily and safely which can save customers time if they want to transact through the Islamic Mobile Banking Application, but because of the habits of the wider community they are mostly reluctant to transact via the Mobile Application Application. Islamic banking because they are more satisfied when transacting directly with the closest financial institution, they think that using the Islamic Mobile Banking Application application is confusing and complicated because they have to enter 2 (two) times the password to start transacting even though we need to know together that the password is for security. our data, especially with the complete shariah mobile banking application features that can help our lives be more effective and efficient when using the shariah mobile banking application

Keywords: Use of Mobile Banking, Banking Technology

THE STATE OF HANDICAPPED ENGLISH TEACHERS IN TURKEY: AN IDIOGRAPHIC ANALYSIS

Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM

Department of English Language Teaching, Education Faculty, Mersin University

Orcid: 0000-0001-7685-6356

Abstract

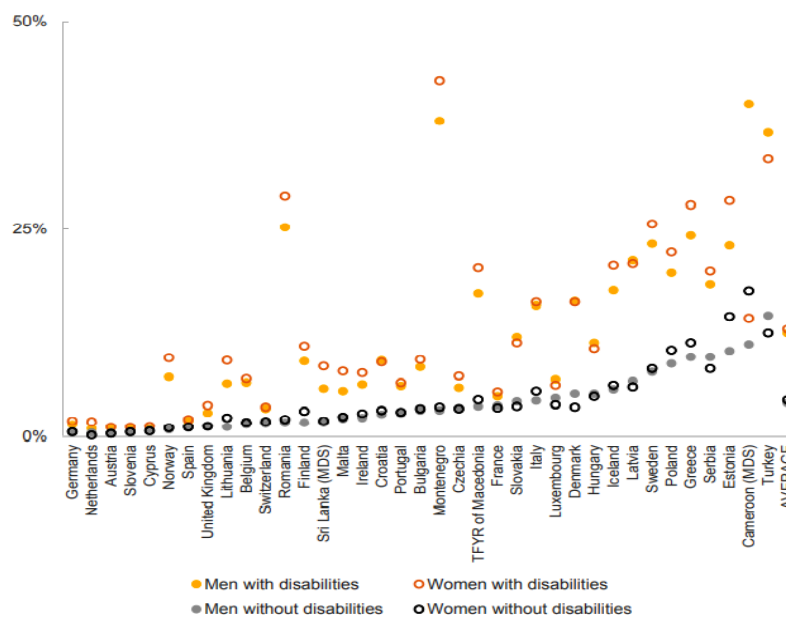
Collins Online Dictionary defines handicapped as someone who has a physical or mental disability that prevents them living a totally normal life and adds that many people who have a disability find this word offensive. Similarly, Macmillan Online Dictionary describes handicapped as someone who has a permanent injury, illness, or other problem that makes them unable to use their body or mind normally and also adds that this word is now considered offensive and it is more polite to say that someone is learning disabled, visually impaired, hearing impaired, or simply disabled. As generally employed, impairment means a problem in a structure or part of the body; disability refers to a functional obstacle with respect to a specific action; and handicap hints on a detriment in representing a role in life. Disability or handicap affects a great number of people just like EFL teachers. Researchers who carry out an idiographic approach take the individual into the center and hint on the unique individual experiences of a person in that they appreciate qualitative research methods in which they utilize single case studies or interviews which provide them with precise and intricate data about the individual behavior. Further, the idiographic approach does not form general laws or rules, or generalize results. Hence, this idiographic and phenomenological analysis aims at assessing the perceptions of a handicapped EFL teacher who works at a state primary school in a disadvantaged district in Adana, Turkey. The results of the present paper unveil various facets of the context of handicapped EFL teachers. The paper may stand as a beneficial source for the scholars examining the related context or discourse.

Keywords: idiographic analysis, disabled, handicapped, English teachers, phenomenological analysis

Introduction

People with handicaps or disabilities are those who have physical or psychological disorders which may be more devastating if combined with different obstacles that exclude them from the society (Evans & Repper, 2000). Almost every person encounters difficulties in daily life, but handicapped people may be affected more when experiencing such barriers (Lindsay, 2011). Any component in the close environment may prevent any human action and consequently form a handicap. These involve such dimensions as the physical setting that is not available, insufficiency of the required rehabilitative tools, the biased approaches of people towards the handicapped, and the related policies (Van der Ploeg et al., 2004). It is crystal clear that individuals with handicaps own the same rights as non-handicapped people and they experience the same problems, but they

experience many extra obstacles (Stratford, 1991). For instance, they encounter specific security risks, involving the high possibility of abuse, or maltreatment (Eayrs & Ellis, 1990). They also encounter hardships in reaching humanitarian support such as educational and sanitary services (Montgomery, 2006). They may also be prevented from decision-making rights as well as management positions (Hudson, 1988). Handicapped people may encounter various types of discrimination based on their handicaps (Stephens & Héту, 1991). Among various obstacles challenging the handicapped, attitudinal obstacles are the simplest ones and they cause other obstacles. Some individuals, for example, may not be conscious that their attitudes may hinder a disabled person from any simple activity (World Health Organization, 1980). People may occasionally stereotype the handicapped people by believing that they are not healthy as a result of their disorder. Bias or discrimination in a community may derive from the thought that disability is a tragedy which has to be vanished, or a punishment from God for doing something wrong (Green et al., 2005). Further, communication obstacles are owned by individuals who have handicaps that influence comprehending, speaking, and hearing. For instance, auditory messages may be unavailable for those with hearing disorders (Brady et al., 2016). Moreover, physical barriers refer to structural barriers in the close environment that hinder any action or movement (Hollnagel, 2016). Besides, policy barriers refer to the lack of the related laws or regulations, while programmatic obstacles block the proper commitment of a healthcare program for those with various kinds of disorders or handicaps. Lack of time for medical treatment may exemplify programmatic obstacles (Tinklin, Riddell, & Wilson, 2004). The following figure represents the percentage of persons who needed but could not get health care, by disability status and sex, in 37 countries, around

2016.

Figure 1. Percentage of persons who needed but could not get health care (Disability, 2018).

Lastly, social obstacles refer to the situations in which humans are born, continue their life, and work. For instance, the handicapped people are less likely to be employed (Ravaud, Madiot, & Ville, 1992). Hence, this phenomenological inquiry attempts to discover the cognitive underpinnings of a handicapped English teacher with respect to how his professional life as a handicapped EFL teacher is.

Methodology

An idiographic approach refers to individual states or issues and includes attempting to explore much detailed data on a narrower subject of study. Furthermore, an idiographic method is one that is particularly structured on a specific situation, environment, setting, or phenomenon (Cooner et al., 2009). This method is structured to acquire meanings peculiar to the research target. Researchers inquire the association between humans and community micro and macro levels. Humans with daily interactions and activities comprise the micro dimension, while the macro aspect includes broader patterns, trends, and societal characteristics that constitute society. The present idiographic study inquired the perceptions of a handicapped EFL teacher who works at a state primary school in Adana, Turkey. A semi-structured interview designed by the researcher was utilized to collect the required data. Therefore, this qualitative and phenomenological study examines the voice of a handicapped English teacher to raise awareness both in Turkey and international basis. The handicapped EFL teacher included in the present study is a male in his 30s and has palatal defect. He works at a rural primary school in a village of Adana which is a socio-economically disadvantaged district.

Findings and Results

The pursuing narrations, experiences, discourses, and practices that the handicapped EFL teacher has supplied highlight the associated perceptions.

Identity

- a. How do you describe yourself and your identity as an English teacher?

An English teacher means a magician who does funny activities to motivate students and filter negative emotions in the class in order to diminish or terminate the anxiety of the students. I see myself such an English teacher who does anything to motivate my students.

Social issues

- b. Do you think handicapped English teachers are at a disadvantage in the society and school environment? What are these issues?

The schools are multi-storey and there is no lift in many schools. This is a very big problem for both the handicapped students and teachers.

c. What kind of problems do you meet as a handicapped person when you teach English?

I have the same problems as my non-handicapped colleagues have, such as being in need of technological equipment. Besides, pronunciation of the words of both English and Turkish is sometimes really hard for me since I have a palate and tooth related handicap.

d. Do you feel marginalized in the society in a broader scope and in the school in a narrow scope?

Actually, I do not feel marginalized, but sometimes I encounter people looking at me and mocking with me by saying ‘Look, how fat he is, look at his mouth’. I think this is not a well behavior.

e. What do you think of parents’ views and attitudes towards you?

I think the parents’ attitudes towards me are positive since I haven’t met any negative attitude from them yet.

f. Do you share your experiences with other handicapped and non-handicapped English teachers? (Whatsupp group, blog, forum)

I always share my experiences by means of Facebook groups of teaching.

g. Do you have contact with other international English teachers?

I have no contact with other international English teachers.

Political and Administrative issues

a. What solutions do school administrators find for you as an English teacher?

Unfortunately, they have no opportunity to provide me to assist my courses. However, a microphone and a pronunciation device or software would be great for me since I have a problem with pronunciation. Further, an English lab would be perfect.

b. What do you think of the policies of the Ministry of Education towards handicapped teachers?

The authorities are doing their best by easily employing us as handicapped teachers. They supply us with more chance of employment compared to non-handicapped teachers by applying positive discrimination. However, after employing us, they should keep improving our professional skills.

c. What do you think of your work load?

I do not have a heavy work load.

Teaching/Learning Environment

a. How do your colleagues treat/approach you?

They do not do anything special just because I'm disabled but some of them sometimes give good advice.

b. What advantages do you think you have when you teach English and work in the school?

I have regular teaching hours and not heavy work load. Further, I enjoy working at this state school since I have a regular salary.

c. Can you access technology effectively in the classroom setting?

Unfortunately, we do not have such facilities at school, but this is not because of my handicap since it is because of infrastructure inadequacy.

d. What teaching strategies have you developed based on your experiences?

I apply peer teaching. I make students watch a video about the subject and this makes them really motivated. However, my best activity is to tell students an interesting and funny fairy tale and connect it to lesson.

e. What learning and teaching environment would be ideal for you?

My own English classroom would be great.

f. Do you feel marginalized in the school in a narrow scope?

No, I do not really feel marginalized at school.

g. Do you think you need an assistant when you teach English? Why or why not?

An assistant would be very good to assist me in teaching.

h. What do students think of you?

They enjoy me very much. They can't wait for the next course to see me.

i. Do you feel any kind of (positive or negative) discrimination at school?

I'm one of the lucky people. They have never represented any negative discrimination.

j. Do you think there would be a difference how a handicapped English teacher teaches learners and a non-handicapped English teacher teaches? What would be the differences? What extra strategies would handicapped English teachers cope up with?

I don't think there would be a huge difference; moreover, disabled teachers try to teach better in order to feel non-handicapped.

Personal experiences and Self-Development

a. Do you read academic articles about how handicapped English teachers teach in other countries?

Unfortunately, I do not read academic articles.

b. Please give some specific experiences that you find important in your teaching and school?

If the students feel that the teacher cares them, they behave very well. I always try to make them feel that they are valuable. This is my experience indeed.

c. Please tell us one of your typical days. (from home to school/from school to home)

During the first lesson, we have a 5 minute joke time, 10 minutes homework check, 5-10 minutes video listening, and then writing. In the second lesson, we carry out the speaking course with finger puppets and masks.

d. Do you receive in-service training?

I occasionally receive any in-service training.

Scenarios: (political, administrative, personal, academic)

a. *If I were the minister of national education, I would visit and observe handicapped English teachers to see their working conditions and prepare a report about their needs.*

b. *If I were the school administrator, I would decorate a special English classroom for the handicapped English teachers.*

c. *If I, as an individual, had the chance, I would add more hours of English course in a week.*

d. *If I wanted training regarding English language teaching, it would be finding chance to go abroad because most of the English teachers have not met a native speaker in their life.*

Discussion and Conclusion

We observe a big number of studies inquiring the problems of handicapped students in the related literature (Mastropieri & Scruggs, 1992; National Research Council, 1997; Elbaum, Vaughn, Hughes, & Moody, 1999; Gagnon & Maccini, 2001; Praisner, 2003; Belch, 2004; Eckes & Ochoa, 2005; Block, 2007; Barnard-Brak, Lechtenberger, & Lan, 2010). Moreover, the associated views of teachers towards the disabled children were also broadly investigated (Center & Ward, 1987; Mushoriwa, 2001; Avramidis & Norwich, 2002; Gilmore, Campbell, & Cuskelly, 2003; Morley, Bailey, Tan, & Cooke, 2005; Ocloo & Subbey, 2008; Nketsia & Saloviita, 2013). On the other hand, there seems to be a limited number of inquiries assessing the case of handicapped EFL teachers in the related literature. Thus, this study attempts to discover the state of handicapped EFL teachers in Turkey. The picture drawn in the present study underlines that:

- Although having infrastructure inadequacy in terms of reaching the required equipment such as technological equipment, or having a general infrastructure inadequacy about the suitability of the environment for the handicapped, the handicapped EFL teacher is content with his profession and working environment. Further, although experiencing some difficulties as a result of his disability such as having hard times of pronunciation, the teacher tries to consolidate his deficiency by means of his already existing strong points (also see Mildinhall, 2012).
- Authorities are attempting to upgrade the standards of the handicapped teachers, but more steps should be taken in order to support and empower the handicapped teachers by means of innovative policies (also see Vislie, 2018).
- People should be trained to have the consciousness of how to approach appropriately to the handicapped people in the society (also see Lund & Ayers, 2020).

One can simply perceive from the results of the study that the handicapped teachers encounter some infrastructure problems in Turkey which have to be solved. Further, related in-service trainings for the handicapped teachers should be put into practice by the authorities. The physical environments of the handicapped teachers should be structured appropriately for them. Hence, the Ministry of Turkish National Education and the school administrations ought to take the required steps to rehabilitate the working conditions of the handicapped teachers. This inquiry may be a beneficial source for the researchers in the related field.

References

Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European journal of special needs education*, 17(2), 129-147.

- Barnard-Brak, L., Lechtenberger, D., & Lan, W. Y. (2010). Accommodation strategies of college students with disabilities. *Qualitative Report*, 15(2), 411-429.
- Belch, H. A. (2004). Retention and students with disabilities. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 6(1), 3-22.
- Block, M. E. (2007). A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education. Brookes Publishing Company. PO Box 10624, Baltimore, MD 21285.
- Brady, N. C., Bruce, S., Goldman, A., Erickson, K., Mineo, B., Ogletree, B. T., ... & Wilkinson, K. (2016). Communication services and supports for individuals with severe disabilities: Guidance for assessment and intervention. *American journal on intellectual and developmental disabilities*, 121(2), 121-138.
- Center, Y., & Ward, J. (1987). Teachers' attitudes towards the integration of disabled children into regular schools. *The Exceptional Child*, 34(1), 41-56.
- Conner, T. S., Tennen, H., Fleeson, W., & Barrett, L. F. (2009). Experience sampling methods: A modern idiographic approach to personality research. *Social and personality psychology compass*, 3(3), 292-313.
- Disability, U. N. (2018). Development Report Realizing the Sustainable Development Goals by, for and with Persons with Disabilities. UN: New York, NY, USA.
- Eayrs, C. B., & Ellis, N. (1990). Charity advertising: for or against people with a mental handicap?. *British Journal of Social Psychology*, 29(4), 349-366.
- Eckes, S. E., & Ochoa, T. A. (2005). Students with disabilities: Transitioning from high school to higher education. *American Secondary Education*, 6-20.
- Elbaum, B., Vaughn, S., Hughes, M., & Moody, S. W. (1999). Grouping practices and reading outcomes for students with disabilities. *Exceptional children*, 65(3), 399-415.
- Evans, J., & Repper, J. (2000). Employment, social inclusion and mental health. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 7(1), 15-24.
- Gagnon, J. C., & Maccini, P. (2001). Preparing students with disabilities for algebra. *Teaching Exceptional Children*, 34(1), 8-15.
- Gilmore, L., Campbell, J., & Cuskelly, M. (2003). Developmental expectations, personality stereotypes, and attitudes towards inclusive education: Community and teacher views of Down syndrome. *International Journal of Disability, Development and Education*, 50(1), 65-76.
- Green, S., Davis, C., Karshmer, E., Marsh, P., & Straight, B. (2005). Living stigma: The impact of labeling, stereotyping, separation, status loss, and discrimination in the lives of individuals with disabilities and their families. *Sociological Inquiry*, 75(2), 197-215.
- Hollnagel, E. (2016). Barriers and accident prevention. New York: Routledge.
- Hudson, B. (1988). Do people with a mental handicap have rights?. *Disability, Handicap & Society*, 3(3), 227-237.
- Lindsay, S. (2011). Discrimination and other barriers to employment for teens and young adults with disabilities. *Disability and rehabilitation*, 33(15-16), 1340-1350.
- Lund, E. M., & Ayers, K. B. (2020). Raising awareness of disabled lives and health care rationing during the COVID-19 pandemic. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(S1), S210.
- Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (1992). Science for students with disabilities. *Review of educational research*, 62(4), 377-411.
- Mildinhal, S. (2012). Speech and language in the patient with cleft palate. *Cleft Lip and Palate*, 16, 137-146.
- Montgomery, J. (2006). The rights and interests of children and those with a mental handicap. In *Genetic Counselling* (pp. 169-

179). New York: Routledge.

- Morley, D., Bailey, R., Tan, J., & Cooke, B. (2005). Inclusive physical education: Teachers' views of including pupils with special educational needs and/or disabilities in physical education. *European physical education review*, 11(1), 84-107.
- Mushoriwa, T. (2001). Research Section: A study of the attitudes of primary school teachers in Harare towards the inclusion of blind children in regular classes. *British Journal of Special Education*, 28(3), 142-147.
- National Research Council. (1997). *Educating one and all: Students with disabilities and standards-based reform*. National Academies Press.
- Nketsia, W., & Saloviita, T. (2013). Pre-service teachers' views on inclusive education in Ghana. *Journal of Education for Teaching*, 39(4), 429-441.
- Ocloo, M. A., & Subbey, M. (2008). Perception of basic education school teachers towards inclusive education in the Hohoe District of Ghana. *International Journal of Inclusive Education*, 12(5-6), 639-650.
- Praisner, C. L. (2003). Attitudes of elementary school principals toward the inclusion of students with disabilities. *Exceptional children*, 69(2), 135-145.
- Ravaud, J. F., Madiot, B., & Ville, I. (1992). Discrimination towards disabled people seeking employment. *Social Science & Medicine*, 35(8), 951-958.
- Stephens, D., & Hétu, R. (1991). Impairment, disability and handicap in audiology: towards a consensus.
- Stratford, B. (1991). Human Rights and Equal Opportunities for People with Mental Handicap--With Particular Reference to Down Syndrome. *International Journal of Disability, Development and Education*, 38(1), 3-13.
- Tinklin, T., Riddell*, S., & Wilson, A. (2004). Policy and provision for disabled students in higher education in Scotland and England: The current state of play. *Studies in higher education*, 29(5), 637-657.
- World Health Organization. (1980). *International classification of impairments, disabilities, and handicaps: a manual of classification relating to the consequences of disease*, published in accordance with resolution WHA29. 35 of the Twenty-ninth World Health Assembly, May 1976. World Health Organization.
- Van der Ploeg, H. P., Van der Beek, A. J., Van der Woude, L. H., & van Mechelen, W. (2004). Physical activity for people with a disability. *Sports medicine*, 34(10), 639-649.
- Vislie, L. (2018). Integration policies, school reforms and the organisation of schooling for handicapped pupils in Western societies. In *Towards inclusive schools?* (pp. 42-53). New York: Routledge.

TURİZM SEKTÖRÜNDE ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA

Öğr. Gör. Adnan AKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu MYO,
Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Programı
Orcid: 0000-0002-7023-1678

Doç. Dr. Aliye AKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü
Orcid: 0000-0001-8589-7547

ÖZET

Tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de örgütsel yabancılaşmanın yaşandığı bilinen bir gerçektir. Örgütlerin modern dünyaya uyum sağlamasında ve gelişebilmesinde örgütsel yabancılaşmanın önüne geçilmesinin temel bir gereklilik olduğu ortadadır. Çalışmanın amacı, örgütlerde işgücünün, örgüte yabancılaşmasına neden olan unsurları ve yabancılaşmanın yol açtığı problemleri belirlemektir. Ayrıca, yabancılaşmanın önüne geçilebilmesi için öneriler getirmektir. Bu amaç kapsamında literatür taraması gerçekleştirilerek bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, işgücünün örgüte yabancılaşmasının temel faktörlerinin örgütsel ve çevresel kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, örgütsel sinizm, tükenmişlik, örgütsel bağlılık ve güven kavramlarının çalışanlar açısından önemini yitirmesi gibi problemlerin yabancılaşma sonucu ortaya çıktığı saptanmıştır. Bu doğrultuda, örgütsel yabancılaşmayı önlemek için bireysel ve örgütsel müdahalelerin, stres ve çatışma yönetimi anlayışlarının gerekliliği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Yabancılaşma, Örgüt, Örgütsel Yabancılaşma

ORGANIZATIONAL ALIENATION IN THE TOURISM SECTOR

ABSTRACT

As in all sectors, it is a known fact that organizational alienation is experienced in the tourism sector. It is obvious that the prevention of organizational alienation is a basic necessity in the adaptation and development of organizations to the modern world. The aim of the study is to determine the factors that cause the alienation of the workforce in organizations and the problems caused by alienation. In addition, it is to bring suggestions to prevent alienation. For this purpose, an evaluation was made by performing a literature review. Accordingly, it has been determined that the main factors of the alienation of the workforce from the organization are organizational and environmental origin. In addition, it has been determined that problems such as organizational cynicism, burnout, organizational commitment and trust have lost their importance for employees as a result of alienation. In this direction, the necessity of individual and organizational interventions and understanding of stress and conflict management in order to prevent organizational alienation has been

revealed.

Keywords: Tourism, Alienation, Organization, Organizational Alienation

GİRİŞ

Turizm sektörünün geleceğinde ve başarısında en önemli gücün, emek olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda örgütün en temel kaynağının emek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla işgücünün edindiği ve sahip olduğu bilgiyi, beceriyi, yeteneği, tecrübeyi yapmış olduğu işe aktarması, buradan hareketle performansını üst seviyelere çıkarması tüm örgütler için önem arz etmektedir.

Turizm sektöründe yer alan işletmelerin hedeflere ve amaçlara en kısa zamanda ulaşabilmesi için en tepeden en alt seviyedeki tüm işgücüne örgütsel adaletin sağlanmasının, işgücünün yabancılaşmasının önüne geçilmesinin temel bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Turizm sektörü hizmet sektörü içerisinde yer aldığından örgüt verimliliği doğrudan işgücüne bağlıdır. Bu çerçevede işgücünde olası bir yabancılaşma duygusu örgüt için büyük bir tehdiye dönüşebilir. Nitekim bu tehdit, örgüt yönetiminin örgütsel yabancılaşma nedenlerini tespit etmesi ve yabancılaşma düzeyini en aza indirmek için ekstra gayret göstermelerini gerekli kılmaktadır. Çünkü işgücünün örgütün belirlediği değerlere, amaçlara yaklaşması ve benimsemesi, örgüte karşı yabancılaşmaması gibi unsurlar örgütün geleceği açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla örgütün başarısında kuşkusuz örgütsel yabancılaşmaya yer olmadığı ortadadır.

Gerçekleştirilen çalışmada temel amaç; işgücünün örgüte yabancılaşmasına neden olan unsurları tespit edip; yabancılaşmanın yol açtığı temel problemleri belirleyerek, yabancılaşmanın önüne geçilebilmesi için öneriler getirmektir. Söz konusu amaç kapsamında literatür taraması yapılmış olup; çalışmanın genel çerçevesi oluşturulmuştur. Ayrıca turizm sektöründe örgütsel yabancılaşma ile ilgili çalışmaların kısıtlı olduğu literatür taraması sonucu ortaya konmuştur. Bu sebeple çalışma, literatüre sağlayacağı katkı bakımından önemlidir.

TURİZM SEKTÖRÜ VE ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA

21.yüzyılda dünyada her alanda oluşan hızlı değişimin yaşanmasının bireyleri, örgütleri değişime sürüklediği bilinmektedir. Bu hızlı değişimin temel itici güçleri bilindiği üzere teknoloji ve bilgidir. Nitekim hızlı değişim tüm insanlığı örgütleri etkilemekte ve değişime itmektedir. Ancak bu durum çoğu zaman avantaj gibi görünse de dezavantaja da dönüşebilmektedir. Dolayısıyla sektörün, işgücünün değişime ayak uyduramaması sonucu oluşan dezavantaj, örgütsel yabancılaşmayı beraberinde getirebilmektedir. Bu bağlamda örgütsel yabancılaşma bireylerin, örgütteki diğer bireylere karşı bulunduğu konum, mesleki gelişim, üstleri tarafından tanınma, benimsenme ve kariyer beklentileri gibi tutarlı bir iş yapma gibi konularda yaşadığı tatminsizliği şeklinde ifade edilebilir. Örgüt çalışanları ve örgüt arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gelecek kadar zayıflaması,

çalışanların sahip oldukları yetkinlikleri örgüt ile paylaşmamaları gibi birçok olayın sonucunda yabancılaşma ortaya çıkabilmektedir (Kaygın ve Kosa, 2019:188).

Sanayi devrimi ile başlayan günümüze kadar devam eden yabancılaşma kavramı ile ilgili tam bir tanımlama yapmanın zor olduğu düşünülmektedir. Çünkü her dönemin kendi içinde oluşan koşulları net, tek tip ya da tam tanımlamayı engelleyebilmektedir. Bu sebeple çalışmanın bu kısmında farklı tanımlamalara yer almaktadır. Yabancılaşma kavramı genel olarak bireyin toplumsal ve kültürel çevresi ile olan uyumunun çeşitli sebeple uyum sorunu yaşaması ve bu çevrelere karşı uyumunun azalması sonucunda çaresiz kalarak, yalnızlaşması veya isteyerek yalnızlığı tercih etmesi şeklinde ifade edilebilir (Ofloğlu ve Büyükyılmaz, 2008: 115). Bu genel tanımın dışında çeşitli dönemlerde birçok bilim adamları tarafından da tanımlamalar yapılmıştır. Bu doğrultuda tanımlamayı yapan ilk bilim adamı Hegel'dir. Hegel'e göre yabancılaşma kavramı; bireyin fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım neticesinde ortaya çıkan ve birey olarak kendisini, bulunduğu ortama yabancılaşarak, kendisini düşünen, hisseden bir varlık olarak görmemesidir. Daha sonra bu kavram üzerinde düşünülerek, geliştirilmiş haliyle ilk kullanan düşünür ise Karl Marx'tır. Bireyin hayatını, kendi kişiliğine bile aykırı bir yaşam tarzına dönüşmesi ya da bireyin doğasına uygun olmayan bir yaşam şekline büründürmesi yabancılaşmadır. Ayrıca ekonomik, teknolojik, toplumsal, kültürel, politik vb. birçok sebeplerden oluşan yabancılaşma kavramının bireyin yaşamın öznesi olmaktan çıkıp, yaşamın nesnesi olması şeklinde ifade edilmesi de mümkündür (Gökçen ve Çavuş, 2014: 529). Melvin Seeman'a göre ise yabancılaşma; güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk, çevreden uzaklaşma ve kendinden uzaklaşma biçiminde ifade edilmektedir (Yeniçeri, 2009: 85). Yabancılaşma ile ilgili yapılan tanımlamalar çerçevesinde yabancılaşmanın özellikleri ise aşağıda özetlenmiştir (Çilesiz, 2014: 16-17).

- Bireyin ya da bir şeyin, birisinden veya bir şeyden yabancılaşması ile ilgili oluşmuştur.
- Yabancılaşma kavramı bireyin doğasında var olandır.
- Yabancılaşma kavramı ilk yaşamlarda ortaya çıkmış bir kavramdır.
- Yabancılaşma bireyin bulunduğu sosyal çevre ile yakın bir ilişki içerisinde gerçekleşmektedir.
- Yabancılaşma da modern biçiminde, bireyler ve bulunduğu çevre arasındaki hızlandırılmış farklı güçlerin etkisi söz konusudur.
- Yabancılaşma da çok rekabet, kıskançlık, karşılıklı itaatsizlik ve saldırganlık dürtüsü gibi farklı insan ilişkileri oluşabilmektedir.

Söz konusu özelliklerden yola çıkılarak işgücünün yabancılaşmasına yol açan unsurlar kendi içerisinde iki kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar örgütsel ve çevresel unsurlardır. İfade edilen unsurlar aşağıda yer almaktadır (Deniz, 2018: 54-56).

- **Örgütsel faktörlerden bazıları;** yönetim biçimi, geçmişteki olay ve tecrübeler, örgütün büyüklüğü, bilgi akışı, rollerin belirsizliği, bireyler arası çatışma, yönetimde yer alma, iş güvenliği, yönetim anlayış, fiziki şartların uygun olmayışı, kariyer engelleri, iş bölümü ve çalışma şartlarıdır.
- **Çevresel faktörlerden bazıları ise;** ekonomik, teknolojik, toplum ve kültür, politik ve hukuki yapılar, sanayileşme, kentleşme, sosyal çözülme ve sendika örgütlenmeleridir.

İfade edilen boyut, özellikler ve faktörler çerçevesinde yabancılaşma; işgücünün yaptığı işten tatmin olmaması, memnuniyetsizliği, çalıştığı iş çevresinde kurduğu ilişkileri anlamsız bulması ve çalıştığı işe karşı ilgi duymaması olarak tanımlanabilir. Bu durum bireyin kendine yabancılaşmasıyla başlamakta, zaman geçtikçe topluma ve yaptığı işe yansiyarak devam etmekte olup; büyük sorunlara neden olmaktadır (Yalçın ve Koyuncu, 2014: 88).

Turizm sektörünün diğer sektörlerle oranla daha fazla emek yoğun bir özellik taşıması örgütsel yabancılaşmanın daha yaygın olmasına sebebiyet verebilir. Çünkü turizm sektöründe teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin sektörün hizmet sektörü içerisinde yer alması sebebiyle işgücüne bağlı olarak geliştiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple turizm sektöründe işgücü önemli bir kaynaktır. Nitekim önemli bir kaynak olan işgücünde örgütsel yabancılaşma söz konusu olabilir.

Turizm sektöründe örgütsel yabancılaşmaya neden olan unsurlar genel olarak, örgütsel yapı, çevresel unsurlar ve işgücünün sahip oldukları bireysel özelliklerden kaynaklanmaktadır. En üst kademeden en alt kademeye doğru tüm işgücünde görülebilecek olan örgütsel yabancılaşmanın temel sebepleri, işgücünün işe karşı bağlılıklarının azalması ya da tamamen ortadan kaybolması, çalışma arkadaşları, yöneticiler veya işletme sahipleri ile problemler yaşaması, tüm bu bireyler arasında oluşan olumsuz ilişkiler, tatmin düzeylerinin aşağı yönlü olması şeklinde özetlenebilir (Şimşek, Çelik, Akgemici, ve Fettahlıoğlu, 2007: 243- 244). Aynı zamanda işgücünün işe, işletmeye karşı bağlılıklarının azalması ile örgütsel yabancılaşma ortaya çıkmakta olup; dolayısıyla yabancılaşma işgücünün zaman içerisinde yavaş yavaş bazen ise birden performansının düşmesine neden olabilmektedir (Eroğlu, 2011: 124). Söz konusu olumsuz durum, çözülmesi zor büyük problemleri beraberinde getiren günümüzde yaygın olarak turizm sektöründe yer alan işletmelerde görülebilen temel bir sorun olarak ifade edilebilir.

Geçmişten günümüze örgütsel yabancılaşmanın turizm sektöründe yer alan işletmeler üzerinde çözülmesi zor problemlere yol açtığı bilinmektedir. Çünkü bu sorunlar işletmelerin amaçlarına ulaşmasını engelleyen hayati öneme sahip bir olumsuzluktur. Bu kapsamda oluşan sorunların başında örgütsel sinizm, tüm çalışanlarda tükenmişlik, örgütsel bağlılık ve örgütsel güven kavramlarının tüm çalışanlar üzerinde öneminin kalmaması gibi sorunlardır (Özturan, 2018:109-112).

- **Örgütsel Sinizm:** Dean, Brandes ve Dharwadkar'a göre sinizm; işgörenin işveren ya da organizasyonun kendisine yönelik olumsuz davranışlarından oluşmaktadır. Bu kavram üç boyuttadır. Bunlar; örgütün bütünlükten yoksun olduğuna ilişkin inanç (bilişsel sinizm), örgüte karşı olumsuz bir duygu (duyuşsal sinizm) olup; son olarak inanç ve etkiyi içeren örgüte karşı küçümseyici ve eleştirel davranışlar (davranışsal sinizm) gösterme eğilimidir. Sinizm, bireylerin güdüleriyle örgütteki yürütülen eylemlerin samimiyetine, içtenliğine veya iyiliğine olan inancının azalması bu doğrultuda şüpheyne düşülen duygular, olgular karşısındaki aşağılayıcı, alaycı, saygısız hareketleri ifade etmektedir.
- **Tüm Çalışanlarda Tükenmişlik:** Maslach ve Jackson'a göre; kronik fiziksel bitkinlik, umutsuzluk, olumsuz benlik anlayışı ile gelişen hayata, mesleğe yönelik fiziksel, duygusal ve zihinsel yorulma şeklidir. Bununla beraber tükenmişlik, sadece etkisi altına aldığı kişiyi değil aynı zamanda kişinin bir parçası olduğu toplumu, sosyal çevreyi, kişinin iş dünyasında hizmet vermekte olduğu organizasyonları da olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir.
- **Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Güven Kavramlarının Tüm Çalışalar Üzerinde Öneminin Kalmaması:** Mowday, Porter ve Steers göre; kişinin belirli bir örgüt içerisinde kendisini tanımlama ve bu örgüte katılım gücü örgütsel bağlılık olarak ifade edilmektedir. Allen ve Meyer'e göre ise örgütsel bağlılık, çalışan ve örgüt arasında, çalışanın örgütü terk etmesini engelleyen psikolojik bağ şeklinde tanımlanmaktadır. Nitekim bireyin örgüte olan güvenin ortadan kalkması ya da örgüte olan bağımlılığının önemini yitirmesi çeşitli sebeplerle oluşabilir.

Tüm sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de örgütsel yabancılaşmanın önüne geçebilmek ve örgütsel yabancılaşmayı önlemek amacıyla bireysel ve örgütsel müdahalelere birlikte örgütlerin geliştirmiş olduğu yabancılaşma, stres ve çatışma yönetimi anlayışları söz konusudur (Babür, 2009: 64-67).

Turizm sektörü içerisinde yer alan işletmelerde huzurun sağlanması ve stresin optimal düzeye çekilmesi, işgörenlerin daha verimli bir ortamda, daha istekli ve koordineli çalışmasını sağlanabilmesi için söz konusu anlayışların etkin bir biçimde uygulanmasının temel bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde turizm sektöründe faaliyet gösteren birçok işletmelerde, işletme yönetimlerinin örgütsel yabancılaşmayı dikkate aldığı düşünülmekte ve bu olumsuz durumu önlemeye yönelik çeşitli sistemler kurmaya çaba sarf ettikleri bilinmektedir. Çünkü yabancılaşma işletmelerin geleceği için ciddi sorunlar oluşturabilmekte ve çeşitli tehditleri beraberinde getirmektedir. Bu sebeple günümüz profesyonel örgütler için önemli olan işgücünün sadece çok çalışması değil, aynı zamanda örgüt değerlerini benimsemiş, örgüte karşı bağlılık

duygusu geliştirmiş işgücüdür. Buradan hareketle turizm sektöründeki tüm işletmelerin, işgücünde oluşabilecek olası bir yabancılaşma duygunun önüne geçmesi, bunu başarmak içinde yabancılaşmanın nelere bağlı olduğunu ortaya koyması önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında hem yöneticilerde hem de çalışanlarda oluşan yabancılaşmanın ne olduğu, hangi durumlarda yabancılaşmanın gerçekleştiği, turizm sektöründe bulunan tüm işletmeler için bu kavramların neler ifade ettiği ve yabancılaşmanın önüne geçilebilmesi için neler yapılması gerektiği ortaya konmuştur.

Turizm sektörünün geleceği ve ulaşmak istedikleri hedefler için hangi pozisyonda olursa olsun insan kaynağı önemlidir. Dolayısıyla tüm çalışanlarda örgütsel yabancılaşma ile karşı karşıya gelmemek için çeşitli önlemlerin alınmasının temel bir gerekliliktir. Buradan hareketle örgütsel yabancılaşma sadece alt kademedeki çalışanlarda değil üst kademedeki yer alan yöneticilerde de oluşabilir. Bu durumun temel sebepleri aşağıda özetlenmiştir.

- Özellikle işverenlerin yöneticilere yetki ve sorumluluk denkliği ilkesini ihlal etmesi,
- İşletmeyi istenilen seviyeye ulaştırabilmek için yöneticinin çabalarının önüne geçilmesi ve yürütülecek işler ile ilgili bütçenin kısıtlı tutulması,
- İşverenin hem işveren hem yönetici olarak her işe gerekli gereksiz karışması,
- Yöneticinin başarısını kendi başarısı, başarısızlığını ise yöneticinin başarısızlığı olarak görmesi,
- İşgücünü kaynak olarak değil de güç olarak görmek,
- İşgücünün düşüncelerini önemsememek,
- İş ortamının güvensiz olması,
- Özlük haklarının yerinde ve zamanında verilmemesi,
- Telafisi mümkün olan küçük hataların gerek işveren gerek se de yöneticiler tarafından ağır olarak cezalandırılması vb. gibi birçok örnekler hem yönetici hem de alt kademe çalışanları için verilebilir.

Dolayısıyla ifade edilen olumsuz durumlarda yöneticilerde ve diğer çalışanlarda örgütsel yabancılaşmanın olacağı ortadadır. Örgütsel yabancılaşmayı önleyebilmek için tüm işgücünün bir güç olarak değil de kaynak olarak görmek bu sorunların oluşmamasında önemli bir değerdir. Bununla beraber çalışanlarını sosyal bir varlık olarak görmeleri bu çerçeve de işgücünün motivasyonu için gerekli çalışmaların yapılmasının temel şart olduğu ortadadır. Bu doğrultuda çalışanların kendilerini güvende hissedebilecekleri iş ortamlarının oluşturulması, motivasyonlarını yükseltici çeşitli aktivitelerin düzenlenmesi, özlük haklarına tecavüz edilmemesi, gerektiğinde günlük rutin işlerde yetki devri, fikirlerinin ve düşüncelerinin önemsenmesi ve yönetime çalışanların pozisyonu ne olursa olsun katılması gibi benzer çalışmalar yürütülebilir. Ayrıca örgütsel yabancılaşmanın önüne geçebilme adına iş genişletme, rotasyon, iş zenginleştirme ve güçlendirme tekniklerinin de uygulanması

neticesinde sorunların oluşması engellenebilir.

KAYNAKÇA

- Babür, S. (2009). *Turizm sektöründe örgütsel yabancılaşma: Antalya beş yıldızlı konaklama işletmelerine yönelik bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Çilesiz, E. (2014). *İşgören yabancılaşması ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Ankara'daki beş yıldızlı oteller üzerine bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Deniz, K. (2018). *Örgütsel sessizlik, örgütsel adalet ve işe yabancılaşma arasındaki ilişkiler: hizmet sektöründe bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eroğlu, K. (2011). Örgütsel iletişim ile iş tatmini unsurları arasındaki ilişkiler: kuramsal bir inceleme. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 121-136.
- Gökçen, A. & Çavuş, M.F. (2014). Farklılık yönetimiyle örgütlerde yabancılaşmanın önlenmesi: yazınsal derleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 525-533.
- Kaygın, E. & Kosa, G. (2019). *Olumsuz boyutlarıyla örgütsel davranış*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Ofluoğlu, G. & Büyükyılmaz, O. (2008). Yabancılaşmanın teorik gelişimi ve tarihsel süreç içinde farklı alanlarda görünüşleri. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10 (1), 113-144.
- Özturan, M. (2018). *Yöneticilerin duygusal zekâ düzeylerinin, yönetim tarzları ve örgütsel yabancılaşma duyguları üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, M. Ş., Çelik, A., Akgemici, T. & Fettahlioğlu, T. (2006). Örgütlerde yabancılaşmanın yönetimi araştırması. *14.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Erzurum.
- Yalçın, İ. & Koyuncu, S. C. (2014). Örgütsel yabancılaşma olgusunun iş tatmini üzerine etkisi: Niğde ilinde bir araştırma. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (1), 86-94.
- Yeniçeri, Ö. (2009). *Örgütlerde çatışma ve yabancılaşma yönetimi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

YAVAŞ ŞEHİR GÖYNÜK'TE TURİZM

Doç. Dr. Aliye AKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Orcid: 0000-0001-8589-7547

Öğr. Gör. Adnan AKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu MYO,
Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Programı

Orcid: 0000-0002-7023-1678

ÖZET

Bir ülkede turizm sektörünün gelişmesinde, turizm talebinin oluşmasında doğal, sosyal ve kültürel varlıkların önemli rol oynadığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla söz konusu varlıkların korunması ve devamlılığının sağlanması sürdürülebilir turizm ile gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilir turizm kapsamında cittaslow hareketi bu girişimlerden biridir. Cittaslow yavaş şehir yaklaşımı ile yerel ve doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir olması temeline dayanmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı cittaslow unvanına sahip Göynük'ün turizm potansiyelini ortaya koymak ve yavaş şehir ağına dahil olmanın destinasyonu ön plana çıkarmadaki etkisi konusunda birtakım öneriler getirmektir. Bu kapsamda öncelikle literatür taraması yapılarak, Göynük'ün konumu, coğrafi yapısı, özellikleri ve turistik varlıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cittaslow, Turizm, Sürdürülebilirlik

TOURISM IN CITTASLOW GÖYNÜK

ABSTRACT

It is known that natural, social and cultural resources play an important role in the development of the tourism sector and the emergence of tourism demand in a country. Therefore, the protection and continuity of the said assets are carried out with sustainable tourism. The cittaslow movement within the scope of sustainable tourism is one of these initiatives. Cittaslow is based on the conservation and sustainability of local and natural resources with a slow city approach. In this context, the aim of the study is to reveal the tourism potential of Göynük, which has the title of cittaslow. In addition, it is to make some suggestions about the effect of being included in the slow city network in bringing the destination to the fore. In this context, first of all, by making a literature review, Göynük's location, geographical structure, features and touristic assets were revealed.

Keywords: Cittaslow, Tourism, Sustainability

GİRİŞ

Günümüzde her geçen gün gelişme gösteren sanayi ve teknoloji küreselleşmenin de hızla yayılmasına yol açmaktadır. Bu durum insanların yaşamlarını sürdürürken daha hızlı hareket etmesine, tüketim davranışlarının değişmesine, yaşam alanlarının taşıma kapasitesinin üzerinde yoğunlaşmasına ve tahrip olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu süreçte sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları ortaya çıkmaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma ile doğada sahip olunan kaynakların korunması, dengeli bir biçimde kullanılması ve kaynaklardan gelecek nesillerin de faydalanabilmesi hedeflenmektedir. Turizm sektörünün küreselleşmenin de etkisiyle birçok ülkede hızla gelişen bir sektör olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma açısından önemli rol oynayan turizm sektörü, beraberinde sürdürülebilir turizm, turizmin sürdürülebilirliği gibi kavramların oluşmasını sağlamıştır (Keskin ve Örgün, 2015: 31). Bu kapsamda sürdürülebilir turizm kapsamında, çevre ve toplumda turizm faaliyetlerinden oluşabilecek olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, faydaların ise en üst seviyeye çıkarılması ve destinasyonlarda süresiz uygulanabilen turizm amaçlanmaktadır (Yılmaz, Ünal ve Çakır, 2015: 56).

1990'lı yıllarda küresel ölçekte kitle turizminin yoğun olarak gerçekleşmesi şehirlerin, destinasyonların tarihi dokusuna, kültürüne ve kent kimliğine önemli ölçüde zarar vermiştir (Sarıyıldız, 2019: 1). Nitekim 2000'li yılların başında insanların kitle turizminin olumsuz etkilerinden uzaklaşmak için daha çok bireysel olarak yer alabilecekleri alternatif turizm çeşitlerine yöneldikleri görülmektedir. Bu durum insanların ses, gürültü ve çevre kirliliğinin olmadığı, özgünlüğünü koruyan destinasyonları talep etmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çevresel, kültürel, tarihi dokusu bozulmayan ve bu dokulara sahip çıkan şehirler, destinasyonlar turizmin sürdürülebilirliği açısından avantajlı olmaya başlamıştır (Dündar ve Sert, 2018: 77). Dolayısıyla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ile doğrudan ilgili olan yavaş şehir veya sakin şehir olarak ifade edilen cittaslow hareketine odaklanılmıştır.

CİTTASLOW HAREKETİ

Küreselleşmenin etkisiyle hızla artan kentleşme beraberinde çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal sorunları da getirmiştir. Kentleşme konusunda etkin olmayan ve çarpık bir planlamanın, yapılaşmanın olması, söz konusu sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Bu sorunlarda toplumun fiziksel ve psikolojik sağlığının bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum cittaslow (yavaş şehir) hareketinin ortaya çıkmasında belirleyici rol oynamıştır (Aslan, 2021: 1).

Cittaslow, şehir anlamındaki citta (İtalyanca) sözcüğü ile yavaş anlamındaki slow (İngilizce) sözcüğünün birleşmesi ile oluşmuştur. Yavaş şehir, küreselleşmenin etkisiyle standart bir görünüm ve yapıya kavuşan kentler arasından sıyrılmak ve yerel, kültürel varlıklarını korumayı amaçlayan şehirlerin, ilçelerin veya

kasabaların katıldığı bir harekettir (Düzenli, 2018: 307). Başka bir ifadeyle cittaslow, “küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, yaşam tarzını, standartlaştırmasını ve yerel özellikleri ortadan kaldırmasını engellemek için ortaya çıkmış üyelik esasına dayanan kentler birliğidir” (Bahtiyar Karadeniz, 2014: 86).

Cittaslow hareketinde yerel halkın, çevrenin varlığının korunması, bölgede kaliteli yaşam standardının sağlanması amaçlanmaktadır (Erten, 2009: 106). Ayrıca, bu hareket şehirlerin tarihi dokularını ve geleneklerini korumaya yönelik olsa da geçmişi, bugünü ve geleceği kapsayan bir korumayı esas almaktadır (Bilgi, 2013: 47). Bununla birlikte, geleneksel lezzetlerin ve el sanatlarının sürdürüldüğü, koruma altına alındığı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanıldığı, çevre kirliliği ve alt yapı sorunlarının olmadığı kentler yaratılmaya çalışılmaktadır (Yağcı ve Avcıkurt, 2017: 2).

Cittaslow, 1999’da İtalya’da kurulan 50.000’in altında nüfusu olan kentlerin katılabildiği uluslararası birliktir. Şehirlerin birliğe katılabilmesi, birlik tarafından belirlenen kriterlerin sağlanmasına ve bu doğrultuda projelerin yapılmasına bağlıdır. Şehirlerin kriterleri sağlamak için yaptıkları çalışmalar birlik tarafından puanlanarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla değerlendirme sonucunda şehirlerin en az 50 puan alması, birliğin zorunlu ve perspektif kriterleri %50 oranında yerine getirmesi gerekmektedir. Perspektif kriterler geleceğe yönelik yapılan faaliyetleri kapsamakta olup, somut olarak gerçekleştirildiğinde kriter başlığına %15 daha fazla puan kazandırmaktadır. Nitekim şehirlerin cittaslow üyesi olabilmek için yedi ana başlıktan oluşan 72 kriteri sağlamaları gerekmektedir. Bunlar (Cittaslow, 2021);

- Çevre Politikaları
- Altyapı Politikaları
- Kentsel Yaşam Politikaları
- Tarım, Turizm, Esnaf ve Sanatkârlara Dair Politikalar
- Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar
- Sosyal Uyum
- Ortaklıklar

Şekil 1. Cittaslow Logosu (<https://www.cittaslow.org/>)

Kriterleri sağlayan ve birliğe üye olan şehirler birliğinin logosunu kullanmaya hak kazanmakta olup birlik üyeleri tarafından düzenli olarak denetlenmektedirler. Cittaslow logosu, üzerinde tarihi binaların olduğu turuncu renkli salyangozdur (şekil 1) (Özmen, Birsen, Birsen ve Çıtak, 2017: 142). Yavaş şehir logosu olarak salyangozun seçilmesinin nedeni, salyangozun yavaş hareket etmesi ve yavaş hareket etmenin bir erdem olduğudur (Yurtseven, Kaya ve Harman, 2010: 42).

Günümüzde yavaş şehir ağına dünya üzerinde 30 ülkeden 278 şehir dâhil olmuştur. Ayrıca 20 ulusal ölçekte yavaş şehir ağı kurulmuştur (Bir ülkede üç yavaş şehir olması durumunda ulusal yavaş şehir ağı kurulabilmektedir). Türkiye’den cittaslow ağına dahil olan 18 yavaş şehir bulunmaktadır. Bunlar ağı katılma sırasıyla; Seferihisar/İzmir (2009), Gökçeada/Çanakkale (2011), Akyaka/Muğla (2011), Taraklı/Sakarya (2011), Yenipazar/ Aydın (2011), Yalvaç/Isparta (2012), Vize/Kırklareli (2012), Perşembe/Ordu (2012), Halfeti/ Şanlıurfa (2013), Şavşat/Artvin (2015), Uzundere/Erzurum (2016), Eğirdir/Isparta (2017), Gerze/Sinop (2017), Göynük/Bolu (2017), Mudurnu/Bolu (2018), Köyceğiz/Muğla (2019), Ahlat/Bitlis (2019), Gündül/Ankara (2020)’dır. 2009 yılında Türkiye’de ilk olarak yavaş şehirler ağına katılan Seferihisar Belediyesi; Uluslararası Cittaslow Birliği’nin Türkiye Koordinatörü durumundadır ve Türkiye’den başvuruları değerlendirmekle yükümlüdür (Cittaslow, 2021).

CİTTASLOW GÖYNÜK’TE TURİZM

Göynük, Bolu’nun güney batısında yer alan şehir merkezine 98 km uzaklıkta olan ilçesidir. 1437 km² alanı kapsayan ilçe 720 metre rakımdadır. Yaklaşık %60’ı orman ile kaplı ilçenin toplam 66 adet köyü bulunmaktadır. Göynük nüfusu 2019 yılı itibarıyla 15.050’dir (Bolu Belediye Başkanlığı, 2021). Tarihsel süreçte Bizans ve Selçuklu yönetiminde bulunan Göynük, 13. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1323 yılından bugüne Osmanlı kasabası olarak varlığını sürdürmektedir. Göynük 19. yüzyıl sonlarına doğru Kastamonu ilinin Bolu sancağına bağlı bir kaza iken 1924 yılında il olan Bolu’nun ilk ilçelerinden biri olmuştur. Göynük, erken Osmanlı dönemi mimarisinin ilk örneklerini barındırmakta ve bu eserlerin izlerini günümüze kadar taşımaktadır. Göynük, maddi kültür öğeleri başta olmak üzere el sanatları bakımından da oldukça zengindir. Sahip olduğu bu kültürel miras ‘*kültür kenti*’ olarak markalaşmasını sağlamıştır (Sarıyıldız, 2019: 58-60).

1987 yılında kentsel sit alanı ilan edilen Göynük tarih, kültür, doğa ve inanç turizmi ile bir marka şehir konumundadır. 8 Şubat 2017 tarihinde Cittaslow Ağı’na kabul edilerek “*yavaş şehir*” unvanını almıştır (şekil 2) (Cittaslow, 2021).

Şekil 2. Göynük Cittaslow Logosu (Cittaslow, 2021).

Göynük, tarihi konak, hamam, cami, çeşme ve türbeleriyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Özellikle Soğukçam Köyü'nde bulunan Frig Harabeleri ve Kilciler Köyü'nde bulunan Bizans kalıntıları tarihin izlerini günümüze taşıyan önemli tarihi eserlerindendir. İlçede 135 tarihi konut, 20 dini ve kültürel yapı, 2 idari yapı, 5 doğal anıt olmak üzere toplam 162 tescilli yapı bulunmaktadır. Göynük'ün tarihi ve turistik varlıkları arasında; Tarihi Göynük Evleri, Gazi Süleyman Paşa Hamamı ve Camii, Akşemsettin Türbesi, Ömer Sıkkın Türbesi, Debbag Dede Türbesi, Zafer Kulesi, Sünnet Gölü ve Çubuk Gölü yer almaktadır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Resim 1. Tarihi Göynük Evleri (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Tarihi Göynük evleri (konakları) 20. yüzyıl başlarına aittir. Kıрма çatılı olan evler kiremitler ile örtülüdür. Genellikle iki katlı olan evler, içeriden merdivenli olup evlerin oturma odalarının tavanları değişik motiflerle süslenmiştir. Bu tarihi konakların önünde hayat adı verilen avlular bulunmaktadır. Günümüzde mimari yapısı

bozulmadan ayakta kalan evler ziyaretçilere konaklama fırsatı da sunmaktadır. 1459 yılında vefat eden Akşemsettin'in türbesi, Göynük'te Gazi Süleyman Paşa Camii'nin avlusunda bulunmaktadır. Osmanlı döneminin önemli tıp ve bilim insanlarından biri olan Akşemsettin adına türbe 1464 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Küfe taşından inşa edilen türbe, altıgen planlıdır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Resim 2. Akşemsettin Türbesi (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Gazi Süleyman Paşa Cami yanında bulunan hamamı Göynük'ün en eski mimari yapıtlarındandır. 14. yüzyıl ortalarında Gazi Süleyman Paşa tarafından yaptırılan cami, tahribat nedeniyle 1890 yılında Sultan II. Abdülhamit tarafından yeniden yaptırılmıştır. Gazi Süleyman Paşa Cami ve hamam tarihi yapısıyla özellikle inanç turizmi kapsamında turistler tarafından büyük bir ilgi görmektedir (Sarıyıldız, 2019: 60).

Göynük'ün simgesi olarak bilinen Zafer Kulesi 1923'te ilçenin ilk kaymakamı olan Hurşit Bey tarafından yaptırılmıştır. Üç katlı ahşap yalı görünümündeki kule, Göynük'e hâkim bir tepe üzerinde olup ilçenin her yerinden görülebilmektedir (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Göynük özellikle ağaç oymacılığı ve dokumacılık gibi önemli el sanatlarıyla da dikkat çekmektedir. İlçenin Kılavuzlar Köyü'nde kayın, simsir, ceviz, ardıç gibi ağaçlardan çeşitli süs eşyaları, mutfak gereçleri ve bastonlar üretilmektedir. Nesilden nesile aktarılan ve devamlılığını koruyan bu el sanatları hem ziyaretçilerin ilgisini çekmekte hem de ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte Göynük merkez ve köylerinde bulunan el tezgâhları ile çeşitli kumaşlar dokunmaktadır (Kılıç Benzer, 2006). Bolu'nun ilk ve tescilli coğrafi

işaretli ürünü de Göknük'e özgü bir el dokumacılığı olan yörede kenar süslemesine toka adı verilen tokalı örtmedir (Göynük Belediyesi, 2021).

Göynük sahip olduğu doğal güzellikleri ile turistlere, dağcılık, trekking, botanik inceleme, yaban hayatı izleme olanağını sunmaktadır. Özellikle Göynük Çayı, Çatak Çayı, Çayköy Göleti, Çubuk Gölü ve Sünnet Gölü ekoturizm aktivitelerinin yoğunlaşabileceği alanlar olarak belirlemektedir (Kılıç Benzer, 2006: 244-245).

Göynük konaklama açısından sınırlı olanaklara sahiptir. İlçede Akşemsettinioğlu ve Caferler Konağı (53 yatak), Gürcüler Konağı (14 yatak), Türksoylar Konağı, Palaz Otel, Göynük Otel (24 yatak), Sünnet Gölü Doğa Yaşam Oteli (130 yatak) konaklama tesisleri faaliyet göstermektedir (Göynük Belediyesi, 2021).

2014 yılında Göynük'te yerli ve yabancı turistlerin toplam geceleme sayısı 3.920'dir. 2017 yılında 1.673 ve 2019 yılında ise 952'dir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Dolayısıyla son beş yıl içerisinde ilçeyi ziyaret eden ve geceleleyen yerli-yabancı turist sayısında önemli oranda düşüş yaşanmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünya nüfusunun artması şehirlerde yoğunlaşmaya ve plansız yapılaşmaya neden olmaktadır. Bu durum şehirlerde yaşam kalitesinin düşmesine ve doğal çevrenin zarar görmesine yol açmaktadır. Böylelikle sosyal, kültürel, tarihi ve çevresel sürdürülebilirlik de tehdit edilmektedir. Bu konuda dünya genelinde birtakım önlemler alınmakta ve ortak ağlar oluşturulmaktadır. Bunlardan biri olan cittaslow, şehirlerin sürdürülebilir bir sosyo-ekonomik yapıya sahip olmasını desteklemek amacıyla oluşturulmuş bir uluslararası ağdır. Türkiye'den cittaslow ağına 18 kent dahil olmuştur. Bunlardan biri de Bolu'nun Göynük ilçesidir.

Çalışmada yavaş şehir unvanı taşıyan Göynük'ün turizm potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre; çok eski tarihi bir geçmişe sahip Göynük'ün birçok eski uygarlığın izlerini taşıdığı belirlenmiştir. Kültür kenti markasını taşıyan ve sit alanı ilan edilen ilçenin özellikle kültür turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, ilçede güçlü dini sembollerin olmasının (Akşemsettin Türbesi, Debbağ Dede Türbesi, Ömer Sıkkın Türbesi) ilçenin inanç turizmi kapsamında potansiyelini arttırdığı düşünülmektedir. Bununla birlikte birçok şehirde unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarının Göynük'te nesilden nesile aktararak üretiminin devam etmesi ilçeyi turistik ürün açısından zenginleştirmektedir. Ayrıca, sakin şehir Göynük, olta balıkçılığı, trekking gibi doğa sporları turizmi ve yayla turizmi açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

Göynük Belediyesi'nin verilerine göre, ilçede konaklama arz kaynaklarının sınırlı olduğu ortaya konmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre de ilçeyi ziyaret eden turist sayısında aşağı yönlü bir trend görülmektedir. 2017 yılının başında yavaş şehir unvanını alan Göynük'ün aynı yıl ve sonraki yıllarda da

ziyaretçi sayısını arttıramadığı ortaya konmuştur. Bu durumda Göynük'ün sahip olduğu turizm potansiyelini tam anlamıyla kullanamadığını ya da bugün turizm destinasyonları arasında hak ettiği ilgiyi göremediğini söylemek mümkündür.

Nitekim Göynük'ün görünürlüğünün ve bilinirliğinin artırılmasının gerekli olduğu ortadadır. Bunun için özellikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının, ilçenin marka ve imajını ön plana çıkaracak birtakım tasarımları ve projeleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu yolla ilçenin kültürel, tarihi, dini öğeleri ve doğal güzelliklerinin ülke geneline tanıtılması sağlanmalıdır.

Göynük'ün turizm potansiyelini ortaya çıkarabilmesi, bu potansiyeli etkin kullanabilmesi ve cittaslow ağına dahil olmanın destinasyonu ön plana çıkarmadaki etkisini arttırmak için birtakım faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Bunlar;

- Bölgeye tur düzenleyen seyahat acentalarıyla anlaşmalar yapılması,
- Alt yapı sorunlarının giderilerek ulaşım imkanlarının iyileştirilmesi,
- İlçeye özgü el sanatlarının ve yöresel yemeklerin tanıtılabileceği küçük veya orta ölçekli tesislerin kurulması,
- Küçük ve orta ölçekli yatırımcılar için finansal desteklerin sağlanması,
- İlçede turistlerin daha fazla zaman geçirebilmesini sağlayacak rekreatif faaliyetlerin düzenlenmesi (festival, yarışma, sportif etkinlikler vb.)
- İlçede konaklama arz kaynaklarının artırılması,
- İlçede faaliyet gösteren turizm işletmelerinde hizmet ve kalite standardizasyonunun sağlanması,
- Turizm işletmelerinde çalışan personellerinin eğitilmesinin sağlanması,
- Yerel halkın, sahip olunan tarihi, dini, kültürel turistik varlıklar hakkında bilgilendirilmesi
- İlçedeki alternatif turizm olanaklarının tanıtılması,
- Ormanlık alanların ve göllerin ekoturizm kapsamında değerlendirilmesi,
- Kentsel sit içerisindeki yapıların restorasyonlarının gerçekleştirilmesi,
- Yavaş şehir unvanına sahip olmanın ayrıcalığı kentin turizm potansiyelinin tanıtılmasında daha etkin kullanılmasıdır.

KAYNAKÇA

Aslan, Y. E. (2021). *Sürdürülebilir kentleşme bağlamında sakin şehirler: Karadeniz Bölgesi örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bahtiyar Karadeniz, C. (2014). Sürdürülebilir turizm bağlamında sakin şehir Perşembe. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 84-107.

Bilgi, M. G. (2013). Türkiye'nin sakin şehirlerinde perma kültürel koruma, planlama, yönetim ve eğitim pratikleri. *Selçuk Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (29), 45-59.

Bolu Belediye Başkanlığı, (2021). <https://www.bolu.bel.tr/> (Erişim: 05.09.2021).

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2021). <https://bolu.ktb.gov.tr/> (Erişim: 05.09.2021).

Cittaslow (2021). <https://www.cittaslow.org/> (Erişim: 03.09.2021).

Dündar, Y. & Sert, A. N. (2018). Yerel halkın yavaş şehir hakkındaki algıları: Seferihisar’da nitel bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 74-91.

Düzenli, T. (2018). Çevreyle bütünleşen sürdürülebilir cittaslow hareketi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4 (11), 307-314.

Erten, S. (2009). Cittaslow / yavaş şehir Seferihisar. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 9, 106-109.

Göynük Belediyesi, (2021). <https://goynuk.bel.tr/> (Erişim: 05.09.2021).

Keskin, E. & Örgün, E. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sürdürülebilir turizm olgusunun kavramsal analizi: Ürgüp örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(1), 30-40.

Kılıç Benzer, A.N. (2006). *Bolu-göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özmen, Ş., Birsen, Ö., Birsen, H., & Çıtak, Ş. Ö. (2017). *Salyangozun izinde Türkiye'nin sakin şehirleri*. Ankara: Anı Yayınları.

Sarıyıldız, M. (2019). *Sakin kent algısı üzerine bir araştırma: Bolu-Göynük örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-208783/yillik-il-ilce-konaklama-tablolari.html> (Erişim: 08.09.2021).

Yağcı, P. & Avcıkurt, C. (2017). Seferihisar halkının sakin şehir kavramına ilişkin metaforik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 1-18.

Yılmaz, İ. A., Ünal, A. & Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir turizm literatürü üzerine bir değerlendirme: Türkiye bağlamı. *Mesleki Bilimler Dergisi-MBD*, 4 (2), 55-83.

Yurtseven, R., Kaya, O., & Harman, S. (2010). *Yavaş hareketi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

TURİSTLERİN TÜKETİM DAVRANIŞLARINDA AKRAN ETKİSİNE DUYARLILIK DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ

Dr. Halil İbrahim KARAKAN
Bağımsız Araştırmacı

Ayşe AKBULUT METE
Gaziantep Üniversitesi, Naci Topçuoğlu Meslek Yüksek Okulu

ÖZET

Aynı dönemde dünyaya gelmiş, yaşadıkları zamanın sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik şartlarından etkilenerek sosyalleşmiş topluluklar “kuşak” olarak tanımlanmaktadır. Kuşaklar büyük bir oranda aynı sosyal kimliğe sahip insanlardan oluşmaktadır. Her bir kuşağın kendi değerleri, tutumları, davranışları, algıları, yaşam biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve baskın olduğu dönemler gibi farklılıklar bulunmaktadır. Yani kuşaklar kendi aralarında homojen bir özellik taşımaktayken, her bir kuşak kendi içerisinde heterojen bir özellik göstermektedir. Bu çalışmanın amacı aynı kuşak içerisinde bulunan akranların turistik tüketim davranışlarında akran duyarlılığına etki düzeylerinin ölçülmesidir. Bu kapsamda 2019 yılı içerisinde X kuşağından 125, Y Kuşağından 148 ve Z Kuşağından 123 kişi olmak üzere toplamda 386 kişiye anket uygulanmıştır. Zaman ve maliyet kısıtı nedeniyle örneklem yöntemi olarak, kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen verilere SPSS 21 İstatistik Programında yüzde frekans analizi, açıklayıcı faktör analizi ve One Way ANOVA gibi testler uygulanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre kuşaklar arasında akran etkisine duyarlılık düzeylerinde kısmi olarak farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılık X, Y ve Z kuşağı bireylerin akranlara özenme düzeylerinden kaynaklandığı görülmüştür. Sonuç olarak eski kuşaktan yeni kuşağa doğru gidildikçe turistik tüketim davranışlarında akranlara özenme düzeyinin arttığı belirlenmiştir (X (Ort. ~2,85), Y (Ort.~ 3,05) ve Z (Ort~3,22)). Bu bilgi ışığında sektör temsilcilerine, pazarlama planlaması yaparken kuşaklar arasındaki farklılıkları ve her bir kuşağın mensubu olan akranların birbirine olan etkisini göz önünde bulundurmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelime: Akran, X Kuşağı, Y Kuşağı, Z Kuşağı, Tüketim Davranışı, Turistik Ürün

ABSTRACT

Communities that were born in the same period and socialized by being influenced by the social, political, cultural and economic conditions of the time they lived in are defined as “generations”. Generations are largely composed of people with the same social identity. Each generation has differences such as their own values, attitudes, behaviours, perceptions, lifestyles, consumption habits and dominant periods. In other words, while the generations have a homogeneous feature among themselves, each generation shows a heterogeneous feature

within itself. This study aims to measure the level of influence on peer sensitivity in the touristic consumption behaviours of peers in the same generation. In this context, a total of 386 people were surveyed in 2019, including 125 people from Generation X, 148 people from Generation Y and 123 people from Generation Z. Convenience sampling method were preferred as the sampling method due to time and cost constraints. Tests such as percentage frequency analysis, exploratory factor analysis and One Way ANOVA were applied to the obtained data in SPSS 21 Statistics Program. According to the results obtained within the scope of the research, partial differences were detected in the level of sensitivity to peer influence between generations. It has been observed that this difference is due to the level of envy of the X, Y and Z generation individuals. As a result, it has been determined that the level of emulation of peers in touristic consumption behaviours increases as one goes from the old generation to the new generation (X (Av. ~2.85), Y (Mv. ~ 3.05) and Z (Avg. ~3.22). In the light of this information, sector representatives are advised to consider the differences between generations and the influence of peers, who are members of each generation, while planning their marketing.

Keywords: Peer, Generation X, Generation Y, Generation Z, Consumption Behavior, Touristic Product

GİRİŞ

Eski kuşaklar, kendilerinden sonraki kuşaklara sosyal ve kültürel aktarımlar yaparak eskinin korunmasına katkı sağlamaktadırlar. Bu aktarımlar sayesinde farklı kuşaklar kısmen de olsa birbirinden etkilenebilmektedir (Altuntuğ, 2012). Fakat her dönemin kendi içerisinde barındırdığı kültürel özellikler, değerler ve davranış kalıpları benzer olduğundan (Wellner, 2003) aynı kuşak içerisinde bulunan akranların birbirinden daha fazla etkilendiği söylenebilir (Williams vd., 2010).

Alanyazın incelendiğinde akran etkisine duyarlılık konusu ile ilgili genel olarak belirli bir kuşak üzerinden iki ülke arasında karşılaştırmalar yapıldığı görülmektedir. Akranları tarafından kabul görme olgusunun önemli olduğu Z Kuşağı için anahtar özellik ait olma ihtiyacıdır. Dolayısıyla Z kuşağı bireylerde giyim, saç kesimi vb. birçok stil tercihinde akran etkisine duyarlılık oldukça yüksektir (Williams, 2010).

Kul (2019)'un Türkiye ve İngiltere'deki Y Kuşağı gençler üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye'deki gençlerin sosyal aidiyet ihtiyaçları ile akran etkisine duyarlılıkları arasındaki ilişki İngiltere'deki gençlere göre daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir.

Bu konuda bir başka araştırmada ise Gentina vd. (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Amerika ve Fransa'daki gençlerin sosyal aidiyet yapıları ve akran etkisine duyarlılıkları incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre; sosyal aidiyet ihtiyacının toplulukçu bir yapıya sahip olan Fransa'da akran etkisine duyarlılık değişkenine etkisi, daha bireyci bir toplum yapısına sahip olan Amerika'da ise eşsiz olma ihtiyacına etkisinin

daha yoğun olduğu tespit edilmiştir.

KUŞAK KAVRAMI VE GÜNÜMÜZDE ETKİN OLAN KUŞAKLAR

Aynı dönemde dünyaya gelmiş, yaşadıkları zamanın sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik şartlarından etkilenerek sosyalleşmiş topluluklar “kuşak” olarak tanımlanmaktadır. Kuşaklar büyük bir oranda aynı sosyal kimliğe sahip insanlardan oluşmaktadır (Lagree, 1991).

Alman sosyolog Karl Mannheim, ‘The Problem of Generation/ Kuşakların Problemi’ makalesinde söz konusu kuşak kavramının varlığını ortaya koyabilmek için beş önemli unsur öne sürmüştür (Mannheim, 1952):

- Kültürel süreçte ortaya çıkan yeni katılımcılar
- Devamlı bir şekilde yok olan eski katılımcılar
- Kuşak üyelerinin tarihsel kronolojide sadece sınırlı bölümlere katılabilmesi
- Birikmiş kültürel mirasın devamlılığını sağlamak için alt kuşaklara aktarılması
- Bu aktarımların kuşaklar arasında süreklilik halinde olması

Kuşaklar arası değişimleri görebilmek açısından bu kuşakları ayrı ayrı ele almak büyük önem arz etmektedir. Savaş sonrası doğan Baby Boomer’ların aşka, hazza düşkünlüğü, bilgi çağında doğan Y kuşağının bu yöndeki davranışları, internet ve teknoloji döneminde doğan Z kuşağının dijital bir dünyanın içerisinde yaşaması bunu kanıtlar niteliktedir (Williams vd., 2010).

X Kuşağı (1968-1980)

X kuşağı bireyleri çeşitli ekonomik sorun ve krizlerin olduğu bir dönemde doğmuşlardır. İçinde bulundukları dönemde dünyada var olan belirsizliklerden ve X kuşağının mücadelesinden dolayı kayıp kuşak olarak da anılırlar. (Altuntuğ, 2012).

X kuşağının döneminde aile içi şiddet artmış, boşanma vakaları yükselmiştir. İşsizlik ve ekonomik krizlerin etkisiyle bu dönemde çocuklar erken yaşlarda sorumluluk almış ve yine erken yaşlarda iş hayatına başlamışlardır. Tüm bu sebepler X kuşağının, Baby Boomer’lara göre daha az gelenekçi olmalarına yol açmıştır (Eisner, 2005). Bu kuşak bireylerinin aile ve iş yaşamını dengede tutan bir yaşam tarzları bulunmaktadır. Bu dönemde kadınlar da iş yaşamına girerek kadın-erkek eşitliğinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bahsi geçen bu ilerleme de X kuşağının kanaatkâr ve garantici tutumları etkili olmuştur (Atabay vd., 2011).

X kuşağı döneminde yaşanan savaşıardan sonra oluşan psikolojik hasarlar bu kuşağa ait bireylerin aile ve sosyal bağlarının kısmen zayıflamasına yol açmıştır. Bu kuşak bireyleri genel olarak bağımsız bir karaktere sahiptirler. X kuşağı dünya çapında çok kültürlülüğün gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun sebepleri

arasında dünya genelinde güçlü politik rekabetler, bilimsel gelişmeler, terörizm, çevrecilik akımları gibi toplumsal olaylar gösterilebilir. (Cranston, 2008).

Bu dönemde X kuşağı bireyleri daha iyi bir yaşam için daha az çocuk tercih etmiş ve kadınların da iş hayatına katılması desteklenmiştir. Bu dönemde yaşanan siyasi çatışmalar, HIV salgını ve boşanma, uyuşturucu bağımlılığının yaygınlaşması gibi sebepler X kuşağını daha bireyci ve paraya düşkün olmaya itmiştir. (Mengi, 2009).

Bu dönemde eğitim seviyesi nispeten düşük olsa da teknolojinin getirdiği değişimler ve bu değişimlerin etkisiyle müze ve sanat galerilerine ziyaretler oldukça tatmin edici sayılara ulaşmıştır. Bu kuşağın akranları kanaatkâr bir yapıda yetişmiş ve çalıştığından fazla tüketmemeye özen göstermiştir. Bu sebeple bu kuşağın fiyat bilinci gayet yüksektir. X kuşağı teknolojik gelişmeler açısından bir geçiş dönemi yaşamıştır. Büyük oranda teknolojik gelişmelere X kuşağı öncülük etse de bu teknolojilerin kullanımında Y kuşağının gerisinde kalmıştır (Danışman ve Gündüz, 2018).

Y Kuşağı (1981-2000)

Her şeyi sorgulamalarından dolayı “WHY” kuşağı da denilen Y kuşağı 1981-2000 yılları arasında dünyaya gelen insanlardan oluşmaktadır. Bu kuşak Gelecek Kuşak, Milenyum Kuşağı, bir Sonrakiler gibi adlandırmalara da sahiptir. X kuşağından ayrıldıkları temel nokta teknoloji, tüketim alışkanlıkları ve internet kullanımının etkisiyle edindikleri çoklu kimliklerdir (Kuru, 2014).

Bu kuşak internet sayesinde tüm dünyadan haberdar olmuş ve yine internetin rehberliğinde en çok seyahat eden kuşak olmuştur. Bunun neticesinde Y kuşağı çok kültürlü bir kimliğe sahiptir ve küreselleşme olgusunu benimsemiştir. Tüm bu süreçlerde kazandıkları deneyimler ile yaşam tarzları önceki kuşakla benzerlik göstermektedir (Strauss ve Howe, 1991).

Y kuşağı hedeflerine yönelik yüksek azim içerisindedir. Bu kuşak bireyleri Aile ve evlilik konularını kesinleştirmek için önceden plan yapma eğilimindedirler. Bu bireyler iyimser, kendine güvenen, hırslı ve azimli bir yapıdadırlar (Koco, 2006). Bu dönemde Y kuşağı üyeleri her şeyin mümkün olabildiği bir dünya görüşü benimsemişlerdir. Irksal farklılıklar ortadan kalkmış, bireyler arasında iletişim artmış ve aralarındaki farklılıklar önemsiz görülmüştür. (Stone vd., 2001).

Y kuşağı bireyleri diğer kuşak bireylerinden çok daha fazla girişimci ve katılımcı ruha sahiptirler. Bu kuşak bireyleri merhametli olma konusunda X kuşağını, kariyer odaklı olma konusunda ise Baby Boomer’ları geride bırakmışlardır (Wong vd., 2008).

İçinde bulunduğu dönemin etkisi altında kalan Y Kuşağı, yaşadığı sosyal, kültürel ve teknolojik olayların izlerine sahiptirler (Albayrak ve Özkul, 2013). Y kuşağı döneminde Türkiye ve dünyada yaşanmış olayları şöyle sıralanabilir: AIDS hastalığının tanınımının yapılması (1981), çernobil nükleer santrali patlaması (1986), Berlin Duvarı'nın yıkılması ve soğuk savaşın sona ermesi (1989), internet kullanımının yaygınlaşması (1990), Irak savaşı ve cep telefonu kullanımının başlaması (1991), Bosna savaşı (1992), Schengen vize uygulaması başlaması (1995).

Tüm bunlara ek olarak Y Kuşağının bazı özelliklerine etki eden etmenlerin meydana gelmesinde kriz dönemleri, terör olayları, video oyunları, küresel sınırların aşılması, göçler küresel olayların (küresel ısınma ile mücadele, dünya vatandaşlığı vb.) meydana gelmesi gibi olaylar etkili olmuştur (Cranston, 2008).

Y kuşağı bireyleri tüketime yönelik yapıya sahiptirler ve marka tutkuları bulunmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında özellikle gelişen reklam sektörü, internet ve çok kültürlülüğün yoğun etkisi olmuştur (Wolburg ve Pokrywczynski, 2001). Sosyal medya kullanımı Y kuşağının satın alma davranışlarında değişiklikler meydana getirmiştir. Bu doğrultuda satın alma kararlarının verilme aşamasında sosyal medya grupları, kullanıcı yorumları gibi tüketicilerin kendi oluşturduğu içerikler önemli rol oynamıştır. Bu sayede tüketiciler zaman ve mekân sınırlaması olmadan satın aldıkları ürün ve hizmetleri inceleyerek yorumlamışlar ve böylece daha geniş kitlelere ulaşmışlardır. Markalar ise sosyal medya sayesinde tüketiciler ile iletişim halinde olarak daha fazla ürün ve hizmetlerinin tanıtım ve sergisini yapabilmişlerdir (Arslan ve Baycan, 2018).

Z Kuşağı (2000-2010)

“Dijital Kuşak”, “Next Generation”, “Com Kuşağı”, “İnternet Kuşağı” gibi isimlerle de adlandırılan Z kuşağı 2000-2010 yılları arasında doğan bireylerden oluşmaktadır (Atabay vd., 2011). Yaşanan sosyal, kültürel teknolojik ve ekonomik değişimler neticesinde Z kuşağı henüz çok genç yaşlarda olmasına rağmen yaşlarının ötesinde tüketim ve karar alma yapısına sahiptir. Bu sebeple diğer tüm kuşakların edindiği tüketim anlayışını tamamen değiştireceği düşünülen Z kuşağı gelecek pazarlama stratejileri ve trendleri açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. (Altuntuğ, 2012).

Bu kuşak bireylerinin olumlu özellikleri; girişimci ruhlu olmaları, ne istediğini bilmeleri ve dürüst olmaları şeklinde sıralanabilir. Bu bireylerin olumsuz karakteristik özellikleri ise; takım çalışmalarını baltalayan ben merkezci düşünceleri, sabırsızlıktan dolayı sabır ve zaman gerektiren faaliyetlerde başarısız olmaları, sadakatsiz yapıları şirketler için can sıkıcı niteliktedir. (Taş vd., 2017). Yeni muhafazakârlar olarak betimlenen Z kuşağı, kendini bilen planlı çocuklardır. Bu kişiler diğer kuşaklara göre daha az risk alırlar ve rahatlarına düşkün olarak bilinirler. Ayrıca girişecekleri herhangi bir işin sonucuna dair farkındalıkları diğer kuşaklara göre daha fazladır. (Labi, 2008). Z kuşağı teknoloji ile iç içedir ve dünyevi zevklere bayağı düşkünlüdürler bu sebeplerle küçük

elektronik aygıtlar, akıllı telefonlar gibi teknolojik cihazlar hayatlarında geniş bir yer tutar. (Williams, 2010).

Z kuşağı bireyleri de tıpkı diğer kuşaklarda olduğu gibi çeşitli kriz ve olaylarla yüzleşmiştir. Örneğin bu bireyler 11 Eylül Saldırısı, ekonominin öngörülememesi, mortgage krizi gibi olaylara tanıklık etmişlerdir (Williams, 2010).

Bu dönemde fakir ile zengin arasında fark daha fazla belirginleşmekte olmasına rağmen ekonomik olarak alt sınıfta olan bireylerde tüm tüketim imkanlarından yararlanmak istemektedirler. Bu bireyler markalı ürünleri tüketerek, zenginlerin tüketim alışkanlığındaki kaliteye ulaşamamaları bile, yine de kendilerini alternatifler markalarla tatmin etmektedirler (Tuna, 2002). Z kuşağı için en önemli kavram ait olma hissiyatıdır. Bu sebeple akranları arasında kabul edilmek isterler. Özellikle giyim tarzları ve saç şekillerinde yaşıtlı bireylerin etkisi gayet yüksektir (Williams, 2010).

Z kuşağı üyeleri teknoloji çağında doğdukları için diğer kuşakların sahip olmadığı ürün ve hizmetlere erişim açısından daha şanslıdır. Sürekli gelişen teknolojinin getirdiği avantajlar ile Z kuşağı bireyleri alacakları hizmet ve ürünün bilgilendirmesine kolayca erişebilmekte ve tüketimlerini bu yönde şekillendirmektedirler. Teknolojinin sağladığı imkanlar çerçevesinde istek ve beklentilerini elde eden bu bireyler kullanım kolaylığı açısından uygun ve çevreye duyarlı ürünler tercih etmektedirler (Eryılmaz ve Zengin, 2014). Bu sebeplerle sürekliliğini sağlamak ve gelişmek isteyen şirketler açısından Z kuşağının tüketim alışkanlıkları çok önemlidir.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama tekniği ve analizi ile araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlere yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Aynı kuşak içinde bulunan akranların beklentilerini karşılamak için her bir kuşağın istek ve ihtiyaçlarının ayrı ayrı tespit edilmesi ve bu tespitler doğrultusunda pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Himmel, 2008: 43). Kuşakların kendi içerisinde heterojen bir yapısı olduğu düşünüldüğünde tüketicilerin kuşaklara göre akran etkisine duyarlılık düzeyinin ölçülmesi oldukça önem taşımaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan X, Y ve Z kuşağı bireyler oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın evrenini X kuşağından 125, Y Kuşağından 148 ve Z Kuşağından 123 kişi olmak üzere toplamda 386 kişi oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi olarak kolayda örneklem yöntemi tercih edilerek veriler 2019 yılı içerisinde toplanmıştır.

Veri Toplama Tekniği ve Analizi

Araştırmada nicel veri toplama tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunda Tablo 1’de verilen Kul (2019)’un çalışmasında kullandığı ‘‘akran etkisine duyarlılık’’ ölçeğinden yararlanılmıştır. Katılımcılara bu ölçeğe ait 8 adet ölçek maddesinin yanı sıra tüketicilerin içinde bulundukları kuşağı belirlemek için ‘‘kaç yaşındasınız’’ şeklinde bir adet demografik soru sorulmuştur. Kuşakları birbirinden ayırmak için Mishra vd., 2012 ’nin Z kuşağı yaş aralığı tanımlaması (2000 ve sonrası), Kotler ve Armstrong (2004)’un Y kuşağı yaş aralığı tanımlaması (1977 – 2000), Martin ve Tulgan (2002)’ın X Kuşağı tanımlaması (1965-1977) baz alınmıştır.

Kuşakların akran etkisine duyarlılık düzeyini ölçmek için aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

H₁: Katılımcıların akran etkisine duyarlılıkları kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1a}: Katılımcıların akranlarından tavsiye alma düzeyleri kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H_{1b}: Katılımcıların akranlarına özenme düzeyleri kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Veri analiz tekniği olarak araştırmada kullanılan ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizinin yanı sıra yüzde frekans analizi ve One Way ANOVA (Tek Yönlü ANOVA) analizi gibi analiz yöntemlerinden de faydalanılmıştır.

Tablo 1. Türkiye ve İngiltere Verileri İçin Akran Etkisine Duyarlılık Ölçeği Maddeleri

Maddeler	
1.Diğer insanların satın aldığı ürünleri beğenmesi benim için önemlidir.	Akran Etkisine Duyarlılık
2.Birine benzemek istediğimde genellikle onların satın aldığı ürünleri satın almaya çalışırım.	
3.Doğru marka ya da ürünü aldığımdan emin olmak için sıklıkla diğerlerinin kullandığı ve satın aldığı ürünleri gözlemlerim.	
4.Eğer kullandığım ürün başkaları tarafından görülüyorsa, genellikle çevremdekilerin satın almamı bekledikleri ürünü satın alırım.	
5.Aynı ürünleri satın alan insanları genellikle aynı özelliklere sahip olarak düşünürüm.	
6.Bir ürün sınıfından en iyi seçimi yapabilmem için çevremdeki insanların görüşüne başvururum.	
7.Eğer bir ürün ile ilgili fazla deneyime sahip değilsem genellikle arkadaşlarımdan ürün ile ilgili bilgi almaya çalışırım.	
8.Bir ürünü almadan önce sıklıkla arkadaşlarımdan bilgi sağlamaya çalışırım.	

Kaynak: Kul (2019)

BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların kuşaklara göre dağılımına ilişkin yüzde- frekans analizi, akran etkisine duyarlılık ölçeğine uygulanan faktör analizi ve One Way ANOVA analizine yönelik sonuçlar verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Kuşaklara Göre Dağılımı

	N	%	Kümülatif
11-20 (Z Kuşağı)	123	31,87	36,2
21-40 (Y Kuşağı)	145	37,56	68,7
41-53 (X Kuşağı)	128	33,16	100,0
TOPLAM	386	100,0	

Tablo 2’de araştırmaya katılan katılımcılar yaşlarına göre sınıflandırılarak kuşaklara ayrılmıştır. Tabloya göre araştırmaya katılan katılımcıların birbirine yakın dağılımda olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların %31,87’si Z Kuşağı, 37,56’sının Y Kuşağı ve %33,16’sının ise X Kuşağı bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3. Akran Etkisine Duyarlılık Ölçeğine Yönelik Faktör Analizi Sonuçları

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Varyans	Öz Değer
Akranlara Özenme	AED1	,805	35,137	4.222
	AED2	,804		
	AED3	,734		
	AED4	,660		
	AED5	,647		
Akranlardan Tavsiye Alma	AED6	,886	28,310	1.269
	AED7	,838		
	AED8	,726		
KMO= 0.825, Barlett Sph. Testi Chi-Square= 1214,796				
Toplam Varyans= %63.447 Cronbach's Alpha: 0.870, Faktör Yüğüleri ≥ 0,50				

Tablo 3’te akran etkisine duyarlılık ölçeğine uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Faktör analizi öncesinde Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) testi ile veri setinin korelasyon düzeyi ve faktör analizi için ne derece uygun olup olmadığı ölçülmüştür. Faktör analizine devam edilebilmesi için KMO testi değerinin 0.50’den büyük çıkması gerekmektedir. Yapılan analiz sonucunda bu değer 0,82 olarak elde edilmiştir. Bu değer faktör analizi yapmak için oldukça iyi bir değerdir (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008: 86-87). Bu faktörler

toplam varyansın %63,447'sini açıklamaktadır. Yapılan faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük iki adet faktör elde edilmiştir. Faktör altında toplanan maddelere bakılarak bu faktörlere ‘‘akranlara özenme’’ ve ‘‘akranlardan tavsiye alma’’ şeklinde isimler verilmiştir.

Tablo 3. Kuşakların Akran Etkisine Duyarlılıklarına Yönelik ANOVA Sonuçları

Boyutlar		Kuşaklar			Toplam	ANOVA	
		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı			
N		148	133	128	409	f	p
Akranlara Özenme	Ort.	2,8553	3,0503	3,2262	2,9954	6,105	,002*
	Ss	,87336	,98548	,91321	,91903		
Akranlardan Tavsiye Alma	Ort.	2,7405	2,6584	2,8911	2,7611	1,393	,250
	Ss	,97855	,1,0407	1,07452	1,0187		

Yanıt Kategorileri: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, ... 5: Kesinlikle Katılıyorum. Anlamlılık Düzeyi: ***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05

Tablo 3'te katılımcıların akran etkisine duyarlılık boyutlarının kuşaklara göre farklılık gösterip göstermediğini ölçmek için yapılan One Way ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Bu kapsamda elde edilen sonuçlara göre katılımcıların akranlarından tavsiye alma durumlarının kuşaklar arasında farklılık göstermediği fakat akranlarına özenmelerinde kuşaklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen boyutun varyansı homojen olduğundan Tukey testinden yararlanılmıştır. Tukey testi sonucunda tüm kuşaklar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler kapsamında katılımcıların akran etkisine duyarlılıkları kuşaklara göre kısmi düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Ortalamalara bakıldığında akranlardan tavsiye alma boyutunda tüm kuşakların (X (Ort. ~2,74), Y (Ort.~ 2,65) ve Z (Ort~2,89)) kararsız oldukları ve çok düşük düzeyde akranlarından tavsiye alma eğiliminde oldukları görülmektedir. Öte yandan eski kuşaktan yeni kuşağa doğru gidildiğinde akranlara özenme düzeyinde artış olduğu gözlemlenmiştir (X (Ort. ~2,85), Y (Ort.~ 3,05) ve Z (Ort~3,22)).

Tablo 4. Hipotez Sonuç Tablosu

Hipotezler	Sonuç
H1: Katılımcıların akran etkisine duyarlılıkları kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	Kısmi Kabul
H1a: Katılımcıların akranlarından tavsiye alma düzeyleri kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	Ret
H1b: Katılımcıların akranlarına özenme düzeyleri kuşaklara göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.	Kabul

SONUÇ

Bireylerin turistik tüketimlerinde istek ve ihtiyaçları kuşaklar arası homojen bir özellik gösterirken, her bir kuşağın kendi içerisinde daha heterojen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla aynı kuşak içerisinde yer alan bireylerin yani akranların turistik ürün satın alırken istek ve ihtiyaçları birbirini taklit edebilmektedir. Bu kapsamda X, Y ve Z kuşağı bireylerin akran etkisine duyarlılık düzeylerini ölçmek için her bir kuşağı azami düzeyde temsil edilmesine özen gösterilerek 386 katılımcıya anket uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre kuşaklar arasında akran etkisine duyarlılık düzeylerinde kısmi olarak farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılık X, Y ve Z kuşağı bireylerin akranlara özenme düzeylerinden kaynaklandığı görülmüştür. Sonuç olarak eski kuşaktan yeni kuşağa doğru gidildikçe turistik tüketim davranışlarında akranlara özenme düzeyinin arttığı belirlenmiştir. Bu bilgi ışığında sektör temsilcilerine, pazarlama planlaması yaparken kuşaklar arasındaki farklılıkları ve her bir kuşağın mensubu olan akranların birbirine olan etkisini göz önünde bulundurmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1):203-212.
- Arslan, İ.K. ve Baycan, P. (2018). Tüketici Satın Alma Davranışları Üzerinde Sosyal Medyanın Etkisi: Y Kuşağı Üzerine Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33):269-286.
- Atabay, S. (2011). Kuşaklar. <https://docplayer.biz.tr>, (04.10.2018)
- Cranston, B. (2008). Talking about their Generations. *B + T Weekly*: 10-11.
- Danışman, A.Ş. ve Gündüz Ş. (2018). X ve Y Kuşaklarının Dışarıdan Kahvaltı Satın Alma Davranış Farklılıkları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2018):707-728.
- Eisner, S.P. (2005). Managing Generation. *Advanced Management Journal*, 70(4):4-16.
- Eryılmaz, B. ve Zengin, B. (2014). Sosyal Medyada Konaklama İşletmelerine Yönelik Tüketici Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(1):147-167.
- Gentina, E., Butori, R., Rose, G.M. ve Bakir, A. (2014). How National Culture Impact Teenage Shopping Behavior: Comparing French and American Consumers. *Journal of Business Research*, 67(2014):464-470.
- Himmel, B. (2008). Different Strokes for Different Generations. *Rental Product News*, 30(7):42-46.
- Koco, L. (2006). Use Generational Marketing to Reach Boomers, Younger Clients. *National Underwriter Life and Health*, 110(20):26-27.
- Kotler, P. Ve Armstrong, G. (2004). Principles of Marketing, 10. Baskı, New Jersey: Prentice Hall.
- Kul, A (2019). Kültürün Türkiye ve İngiltere’de Yaşayan Y Kuşağı Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kuru, İ. (2014). *Y Kuşağı ve İş Yaşam Dengesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.2
- Labi, S. (2008). Baby Boomers: Our New Age. *Sunday Telegraph*:50.
- Lagrange, J.C. (1991). Generations! Les Annales de Vaucluse’den, Latif, H. ve Serbest, S. (2014). Türkiye’de 2000 Kuşağı ve 2000

Kuşağının İş ve Çalışma Anlayışı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(4):132-163.

Mannheim, K. (1952). *The Problem of Generations*. Essays on the Sociology of Knowledge, London, pp.276-320.

Martin, C. ve Tulgan, B. (2003). Managing the Generation Mix™ - From Collision to Collaboration. Proceedings of the Water Environment Federation. 2003. 975-983. 10.2175/193864703784755210.

Mengi, Z. (2009). BB, X ve Y Kuşakları Birbirinden Çok Farklı. Hürriyet İK-11, <https://groups.yahoo.com/neo/groups/mbamarketingmanagement2008/conversations/topics/45?guccounter=1>, 04.10.2018.

Mishra, R. K., Sarkar, S., Singh, P. (2012). “Today’s HR for a Sustainable Tomorrow”,

Moore, M. ve Carpenter, J.M. (2008). Intergenerational Perceptions of Market Cues Among US Apparel Consumers. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 12(3):323-337.

Stone, M., Stanton, H., Kirkham, J. ve Pyne, W. (2001). The Digerati: Generation Y Finds Its Voice. Why Can’t Brands Do the Same?. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 10(2):158-168.

Strauss, W. ve Howe, N. (1991). *Generations: The History of America’s Future, 1584 to 2069*. Perennial, New York, pp.1-38.

Taş, H.Y. Demirdöğmez, M. ve Küçüköğlü, M. (2017). Geleceğimiz olan z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13):1031-1048.

Wellner, A.S. (2003). The Next 25 Years. *American Demographics*, 25:D26-D29.

Williams, K.C., Page, R.A., Petrosky, A.R. ve Hernandez, E.H. (2010). Multi-Generational Marketing: Descriptions, Characteristics, Lifestyles and Attitudes. *Journal of Applied Business and Economics*, 11(2):1-18

Wolburg, J.M. ve Pokrywczynski, P. (2001). A Psychographic Analysis of Generation Y College Students. *Journal of Advertising Research*, 41(5):33-53.

Wong, M., Gardiner, E., Lang, W. ve Coulon, L. (2008). Generational Differences in Personality and Motivation. *Journal of Managerial Psychology*, 23(8): 878-890.

THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICS AND SPACE DESIGN IN ANTIQUITY

Elif ÖZDOĞLAR

Orcid ID: 0000-0002-9997-9487 Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü

Çağrı YALÇIN

Orcid ID: 0000-0002-8408-9190, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İç Mimarlık Bölümü

This study aims to carry out the example-based analysis of political factors, which were efficient in the plastic arts since the first cities arose, especially on architectural design in antiquity.

Politics has been one of the primary elements of space design throughout history. Especially in antiquity, politics was one of the dominant elements of space design due to the governments. It is possible to say that the class differences were the source of spatial diversity and that space design was a political instrument reflecting political power. The architecture was also used to identify the conquered places and to destroy the existing identity. While some islands and cities were altered into open banishment areas, the bases of some closed spaces for political criminals and rebels were laid in antiquity.

Prestige was at the forefront in the selection of the materials and the forms used. Due to the god-king notion, architectural and artistic works devoted to god also had a political character. Temples and palaces built by kings can be interpreted as symbols of political power. Although some sculptures, murals, and mosaics were original works, most might be described as propaganda objects. Vitruvius' work titled *The Ten Books on Architecture*, documented that the caryatid columns, widely used in ancient Rome, were designed to convey the black destiny of the Carian women who took the enemy's side in the Peloponnesian Wars. The purpose of frequently using these columns in public buildings was to make a historical fact permanent and intimidate the public with punishment for the betrayal. This situation was not different in ancient Anatolian civilizations. In Mesopotamia, the height, magnificence, and artistic value of the city's entrance gate, built by the Babylonian emperor Nebuchadnezzar, actually intended to explain the power of the Babylonian empire to those coming from outside the city. The fact that the gate was built for war and love gods also confirm this approach. The relationship between politics and architecture matters in understanding the architecture of antiquity.

PRODUCT DIVERSIFICATION ON ARIFA BATIK SALES TURNOVER IN PEKALONGAN

Diah Niki Mahmudah

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8365-3984

Hendri Hermawan Adinugraha

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Product diversification is an effort to expand an item to be sold and is a company strategy to increase market penetration and is what companies do to development products to reduce the risk of loss by creating a variety of new products or services to suit consumer tastes and needs. Based on the results of the data obtained, this study aims to increase sales turnover from a product diversification strategy at the Batik Arifa company. The case study approach and analytical model used in this study use descriptive analysis methods, so that the research does not need to formulate hypotheses. From the results of this study, the sales of Batik Arifa for four consecutive months showed a significant number. Batik written with kawung motif combined with numbers after diversification is 5 products and Batik Parang after diversification is number 4. Written batik with psychedelic motifs is a written batik product that is most in demand by the public because the motifs are in accordance with the wishes of consumers. On average, these two handmade batik products have been sold in the last few months with a turnover in the last 4 months, which is Rp. 14,000,000.

Keywords: *Diversification, Batik, Selling value*

ONLINE BUSINESS OF ASEM CANDY MSMES IN PEKALONGAN REGENCY TO EMPOWER VILLAGE COMMUNITIES IN OVERCOMING COVID 2021

Firman Happy

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-0214-3449

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

This study aims to develop the economy during the pandemic to deal with covid 19 in Indonesia by going through online business variables with capital and marketing in small business UKM Candy Asem Fadhilah in Pekalongan, SMEs have an important and strategic role in Indonesia's economic development. SMEs have been widely recognized as the main contributors to national income development (Gunartin 2017). During the 2015-2022 period, SMEs not only contributed significantly to growth but also to the creation of new jobs and poverty alleviation (Sedyastuti 2018).

This research method uses descriptive qualitative methods, this type of research is field research that shows the economic impact of online business in dealing with the covid 19 pandemic that hit Indonesia where with technology that can be utilized by the village it can affect its survival in dealing with Indonesia's current economic problems. , with it can empower the welfare of the surrounding community (Harto et al. 2019).

Keywords: Keywords: village economic empowerment, tamarind candy, online business.

BEHAVIOR OF ONLINE SHOP NON FOOD BUSINESSES IN ISLAMIC BUSINESS ETHICS PERSPECTIVE (CASE STUDY IN BATANG DISTRICT)

Rohmah

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0003-3706-8220

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Selling using an online shop system is something that is very easy for anyone to do. However, from this convenience there are several risks that occur, There is business behavior that is not in accordance with Islamic business ethics in running a business, including not keeping promises, covering product weaknesses and accountability. The purpose of this study was to determine the behavior of business people and the online shop system for business people in Batang District in doing business.

This type of research is a field research with a qualitative research approach. The primary data of this research are non-food online shop businesses in Batang District. Meanwhile, secondary data was obtained from the document archives of the Batang District Government. Data collection techniques with interviews, observation, and documentation. Data analysis with economic phenomenological analysis.

The results show that non-food online shop business transactions in Batang is not in accordance with business ethics taught in Islam. Because there are still some who do not keep their promises during the agreement due to the length of delivery, are not friendly to consumers who do not buy and have not made financial records (accountability).

Keywords: Islamic Business Ethics Perspective, Businessman Behavior

HANDLING OF SYARIAH BANK PROBLEM FINANCING IN INDONESIA

Much Agus Chalimi

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID:0000-0001-9110-4953

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Based on the customers character in determining non-performing financing bank syariah indonesia sets two strategies, namely the stay strategy and exit strategy.

Customer who have good character their obligation to banking the strategy used in the stay.

That is by providing solutions in the form of Restructuring through Rescheduling, Reconditioning and Restructuring.

With the aim of helping to ease customers in completing loans at the bank for example in the case of problematic financing that occurred to Mrs. Umayah, her business experienced a decrease in income so that she could not repay her obligations every month, so the bank carried out financing restructuring, for customers who did not have good character and intention in establishing relationship, the strategy an intention in establishing relationships, the strategy used was exit strategy. That is by giving (1 to 3) and the last step is done through a collateral auction.

Keywords: Keywords: Handling of Syariah Bank Problem financing in Indonesia

FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI HARGA SAHAM PADA PERUSAHAAN SEKTOR INDUSTRI BARANG KONSUMSI

Dhea Aulia DAMAYANTI

IAIN Pekalongan, Magister of Islamic Economics

ORCID: 0000-0003-1347-9308

NURUDIN

UIN Walisongo Semarang, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-6032-3894

ABSTRACT

This study aims to analyze the effect of Earning Per Share (EPS) and Dividend Payout Ratio (DPR) on share prices in the consumer goods industry sector companies listed in the Jakarta Islamic Index (JII). There are 4 companies that are the objects of research. The writing method used was a quantitative research method, with the type of data used was secondary data in the form of annual financial statement data and stock prices, obtained from the official website of the Stock Exchange Indonesia (IDX). Technical data analysis conducted of classic assumption test includes; normality test, multicollinearity test, heteroscedasticity test and autocorrelation test, then hypothesis testing includes; multiple linear regression test, coefficient of determination test (R^2), t test (partial) and F test (simultaneous). Based on data analysis and discussion, it can be concluded that EPS (X1) and DPR (X2) have a positive and significant effect on stock prices partially or simultaneously.

Keywords: Earning Per Share (EPS), Dividend Payout Ratio (DPR) and Share Prices

ARUPA ÜLKELERİNDEKİ HEDGE FONLARIN PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ

Dr. Aykan COŞKUN
Millî Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Hedge fonlar, mutlak getiri hedefiyle topladıkları fonları çeşitli finansal enstrümanlarda değerlendiren, katılım payları kurumsal veya nitelikli yatırımcılar tarafından alınan, çok sayıda yatırım stratejileri izleyen, serbest düzenlemelere tabi fonlardır. Hedge fonlar, devasa varlıkları yönettiklerinden piyasanın büyük oyuncuları olarak anılmaktadır. Avrupa piyasalarında kendi yer edinen hedge fonlar yüksek getiri potansiyelleriyle ilgi odağı haline gelmiştir. Çalışmada Avrupa’da faaliyet gösteren hedge fonların performansı incelenmek istenmiştir. Bu amaç çerçevesinde Ocak 1999-Aralık 2018 döneminde Avusturya, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Linheştayn, Lüksemburg, Malta, Türkiye’de en az 36 ay faaliyet gösteren 424 hedge fon, hazine bonosu ve piyasa verilerinden yararlanılarak performans ölçüm oranları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında Avrupa’daki hedge fonların ortalama getirisi %4,92, Sharpe oranı 0,69, Sortino oranı 3,43, Jensenin alfası 3,45 ve Sterling oranı 4,67 olarak bulunmuştur. Çalışmada hedge fonların 2008, 2011 ve 2018 yıllarında negatif getiri ortalamasına sahip olduklarından ve piyasaların düşüş eğiliminde olduğu dönemlerde hedge fonların getirilerinin de düşüş eğiliminde olduklarından bu fonların piyasadan etkilenebildikleri düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hedge fonlar, getiri, performans.

ANALYSIS OF THE PERFORMANCES OF HEDGE FUNDS IN EUROPEAN COUNTRIES

ABSTRACT

Hedge funds are freely regulated funds that use the funds they collect with the goal of absolute return in various financial instruments, whose participation shares are taken by institutional or qualified investors, and which follow numerous investment strategies. Since hedge funds manage huge assets, they are known as major players of the market. Hedge funds, which have their own place in European markets, have become the focus of attention with their high return potential. In the study, the performance of hedge funds operating in Europe is examined. Within the framework of this purpose, performance measurement ratios of 424 hedge funds operating for at least 36 months in Austria, United Kingdom, Denmark, Finland, France, Netherlands, Ireland, Spain, Sweden, Switzerland, Italy, Linhestein, Luxembourg, Malta, Turkey between January 1999 and December 2018 were calculated by using treasury bills and market data. In the light of the findings, the average return of hedge funds in Europe was 4.92%, Sharpe ratio was 0.69, Sortino ratio was 3.43, Jensenin alpha was 3.45 and Sterling ratio was 4.67. In the study, it is thought that these funds can be affected by the market, since hedge funds have a negative return average in 2008, 2011 and 2018, and the returns of hedge funds tend to decrease in periods when the markets are in a downward trend.

Key words: hedge funds, returns, performance

COMPARISON OF REPUTATION OF STATE-OWN BANK IN INDONESIA

R. Nia MAROTINA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-7362-9761

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT:

Bank is one of the institutions that can influence the economy of a country. Reputation is something important for banks to make people believe in the credibility of banks. State-owned bank is a bank that is included in the ranks of 10 banks with the largest number of assets in Indonesia. So, this study aims to compare the reputation of state-owned banks based the health level which uses the RGEC method, namely the Risk Profile, Good Corporate Governance, Earning, and Capital. The use of the RGEC method has been stipulated by Bank Indonesia from 2012 and stipulated in PBI number 13/1 / PBI / 2011. This research is a descriptive comparative study with a quantitative approach. Sources of data in this study come from secondary data using documentation methods through websites and research journals. This study uses a purposive sampling technique, which is based on certain criteria. The results of this sampling are 2 conventional state-owned banks, namely Bank BTN and Bank BNI with the period 2016-2020. The result of this research is that only NPL shows the difference between Bank BTN and Bank BNI.

Keywords: Net Performing Loan (NPL), Good corporate Governance (GCG), Return on Asset (ROA), and Capital Adequancy Ratio (CAR)

COMPARISON OF REPUTATION OF STATE-OWN BANK IN INDONESIA

ABSTRACT:

Bank is one of the institutions that can influence the economy of a country. Reputation is something important for banks to make people believe in the credibility of banks. State-owned bank is a bank that is included in the ranks of 10 banks with the largest number of assets in Indonesia. So, this study aims to compare the reputation of state-owned banks based the health level which uses the RGEC method, namely the Risk Profile, Good Corporate Governance, Earning, and Capital. The use of the RGEC method has been stipulated by Bank Indonesia from 2012 and stipulated in PBI number 13/1 / PBI / 2011. This research is a descriptive comparative study with a quantitative approach. Sources of data in this study come from secondary data using documentation methods through websites and research journals. This study uses a purposive sampling technique, which is based on certain criteria. The results of this sampling are 2 conventional state-owned banks, namely Bank BTN

and Bank BNI with the period 2016-2020. The result of this research is that only NPL shows the difference between Bank BTN and Bank BNI.

Keywords: Net Performing Loan (NPL), Good corporate Governance (GCG), Return on Asset (ROA), and Capital Adequacy Ratio (CAR)

INTRODUCTION

The main activity of banking is to collect funds from the public to be managed and then the managed funds will be channeled back to the community. Therefore, banking is referred to as a financial intermediary which means that the broker is the party that distributes. In addition, banks are also financial institutions that are pillars in the development of the economy and financial system in Indonesia. The funds collected by the bank are in the form of demand deposits, savings, time deposits, and several other deposits. In terms of how to determine the selling and buying prices, banks are divided into two, namely conventional banks and Islamic banks (Kasmir, 2014).

In conducting operations, banks must pay attention to the risk aspects that will arise from their operational activities. Given the funds stored by the public can be withdrawn at any time. Therefore, the bank must manage it carefully and be able to maintain the trust of the public as the owner of the funds. This management can affect the reputation of the bank which can be seen from the soundness of the banking system (Rahmawati, 2021). The assessment of the soundness of banks in Indonesia refers to Bank Indonesia Regulation Number 13/PBI/2011 on the assessment of the soundness of Islamic commercial banks and sharia business units. Assessment of bank financial performance can be measured using several indicators with a risk-based approach. In this RGEC method, four measurement factors are used, namely Risk Profile, Good Corporate Governance (GCG), Earning (Rentability), and Capital (*Surat Edaran OJK dan Dewan Komisiner*, n.d.).

Considering the economic monetary crisis that occurred in 1998, it is necessary to be careful in choosing a bank as a financial institution that collects public funds. For this reason, it is necessary to know the soundness of the bank to be one of the main considerations in choosing a bank as the right facility (Beby, 2019). Bank Indonesia can evaluate, assess the soundness of banks, and take necessary supervisory actions in order to maintain financial system stability (*Surat Edaran OJK dan Dewan Komisiner*, n.d.).

The selection of only conventional state-owned banks is because Islamic state-owned banks are still transitioning from mergers to Indonesian Islamic banks, so there is no published data yet.

Based on the explanation of the background above and by looking at the research. So the author is interested in conducting research with a different sample, time and place of research with the title "Comparison of Reputation of State-Owned Banks in Indonesia."

2. METHODS

This study has a research model as follows:

Picture 2.1 Research Model

This research is a comparative descriptive research. The type of data used in this study is secondary data, namely by collecting data from internet sources, one of which is www.idx.co.id, journals and other sources related to the problems in the research. The data was taken in the observation period 2016-2019.

The population in this study were all state-owned banks, both conventional and sharia registered with the Financial Services Authority. The sampling technique was carried out using purposive sampling method. With the criteria, the bank always presents financial reports for each observation period, and publishes the Bank's Good Corporate Governance. The results of this sampling are 2 conventional state-owned banks, namely Bank BTN and Bank BNI for the 2016-2020 period.

The technique of collecting data for the purposes of this research is done by using the documentation technique. The documentation carried out in this research is to collect all financial reports along with their notes and company profiles published by the Indonesian Stock Exchange (IDX).

The data processing and analysis technique used is the Mann-Whitney U test, this is because there is one variable that is not normally distributed.

3. RESULT AND DISCUSSION

1. Risk Profile (Net Performing Loan)

Net Performing Loan (NPL) is used to measure a bank's ability to control its credit risk (Fauziyah & Siswantoro, 2016). The following table shows the results of the NPL calculation from the two banks:

Table 3.1.1 NPL Ratio Assessment Results

NPL (%)				
Year	BTN	Rating & Description	BNI	Rating & Description
2016	1,85	Very Healthy	0,4	Very Healthy
2017	1,66	Very Healthy	0,7	Very Healthy
2018	1,83	Very Healthy	0,8	Very Healthy
2019	2,96	Healthy	1,2	Very Healthy
2020	2,06	Very Healthy	0,9	Very Healthy
Average	2,072	Very Healthy	0,8	Very Healthy

Source: Data Processing Results, 2021

In table 3.1.1, it can be seen the comparison of the soundness of each bank for credit risk assessment which is included in the risk profile during 2016-2020. Judging from the results of the average NPL ratio, both banks obtained the title of very healthy. It can be said that both banks are very good at managing credit risk. Meanwhile, to find out whether there is a significant difference between the two banks, it can be seen from the results of the following Mann Whitney test:

Table 3.1.2 Mann Whitney Test Results

Test Statistics^a

	NPL
Mann-Whitney U	0.000
Wilcoxon W	15.000
Z	-2.611
Asymp. Sig. (2-tailed)	0.009
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	.008 ^b

Source: Data Processing Results, 2021

The results of hypothesis testing using the Mann-Whitney U test show the data that the NPL ratio has a Sig value. (2-tailed) of 0.009 which is smaller than 0.05, so it can be concluded that there is a significant difference between the two.

2. GOOD CORPORATE GOVERNANCE

Good Corporate Governance is used to assess whether the governance in the bank is in accordance with the principles of good corporate governance (Fauziyah & Siswantoro, 2016). The following are the composite values of Good Corporate Governance:

Table 3.2.1 GCG Composite Value Assessment Value

BANK	Year	GCG	Health Level
BTN	2016	2	Healthy
	2017	2	Healthy
	2018	2	Healthy
	2019	2	Healthy
	2020	2	Healthy
	Average	2	Healthy
BNI	2016	2	Healthy
	2017	2	Healthy
	2018	2	Healthy
	2019	2	Healthy
	2020	2	Healthy
	Average	2	Healthy

Source: Data Processing Results, 2021

Table 3.2.1 shows a comparison of the soundness of each bank for GCG assessment during 2016-2020. Judging

from the results of the average GCG, both Banks obtained a healthy predicate. It can be said that both banks are good at implementing Good Corporate Governance. Meanwhile, to find out whether there is a significant difference between the two banks, it can be seen from the results of the following Mann Whitney test:

Table 3.2.2 Mann Whitney Test Results

Test Statistics ^a	
Mann-Whitney U	GCG 12,500
Wilcoxon W	27,500
Z	0.000
Asymp. Sig. (2-tailed)	1.000
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	1.000 ^b

Source: Data Processing Results, 2021

The results of hypothesis testing using the Mann-Whitney U test show the data that GCG has a Sig value. (2-tailed) of 1,000 which is greater than 0.05, so it can be concluded that there is no significant difference between the two.

3. EARNINGS (Return On Asset)

Return On Asset (ROA) is used to determine the bank's ability to generate profits from capital invested in total assets (Fauziyah & Siswanto, 2016). Here are the results of the calculation of the ROA ratio:

Table 3.3.1 ROA Ratio Assessment Results

BANK	Year	ROA	Healthy Level
BTN	2016	1,76	Healthy
	2017	1,71	Healthy
	2018	1,34	Healthy
	2019	0,13	Unhealthy
	2020	0,69	Quite Healthy
Average		1,126	Quite Healthy
BNI	2016	2,7	Very Healthy
	2017	2,7	Very Healthy
	2018	2,8	Very Healthy
	2019	2,4	Very Healthy
	2020	0,5	Unhealthy
Average		2,22	Very Healthy

Source: Data Processing Results, 2021

In table 3.3.1, it can be seen the comparison of the soundness of each bank for the assessment of the ROA ratio during 2016-2020. Judging from the results of the average ROA ratio, Bank BTN obtained a fairly healthy predicate, while Bank BNI obtained a very healthy predicate. To find out whether there is a significant difference between the two banks, it can be seen from the following Mann Whitney test results:

Table 3.3.2 Mann Whitney Test Results

Test Statistics^a	
	ROA
Mann-Whitney U	4.000
Wilcoxon W	19.000
Z	-1.781
Asymp. Sig. (2-tailed)	0.075
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	.095 ^b

Source: Data Processing Results, 2021

The results of hypothesis testing using the Mann-Whitney U test show the data that the ROA ratio has a Sig value. (2-tailed) of 0.075 which is greater than 0.05, so it can be concluded that there is no significant difference between the two.

3.4 CAPITAL (Capital Adequacy Ratio)

Capital Adequacy Ratio (CAR) shows the minimum amount of capital needed to cover the risk of losses that may arise from the equation of assets that contain risks and finance all fixed assets and bank investments (Fauziyah & Siswantoro, 2016). The following are the results of the assessment of the CAR ratio:

Table 3.4.1 CAR ratio Assessment Results

BANK	Year	CAR	Healthy Level
BTN	2016	20,34	Very Healthy
	2017	18,87	Very Healthy
	2018	18,21	Very Healthy
	2019	17,32	Very Healthy
	2020	19,34	Very Healthy
Average		18,816	Very Healthy
BNI	2016	19,4	Very Healthy
	2017	18,5	Very Healthy
	2018	18,5	Very Healthy
	2019	19,71	Very Healthy
	2020	16,8	Very Healthy
Average		18,582	Very Healthy

Source: Data Processing Results, 2021

Table 3.4.1 shows a comparison of the soundness of each bank for the assessment of the CAR ratio for 2016-2020. Judging from the results of the average CAR ratio, both Banks obtained the very healthy predicate. It can

be said that both banks are very good in managing capital. Meanwhile, to find out whether there is a significant difference between the two banks, it can be seen from the results of the following Mann Whitney test:

Table 3.4.2 Mann Whitney Test Results

Test Statistics^a	
	CAR
Mann-Whitney U	12.000
Wilcoxon W	27.000
Z	-0.105
Asymp. Sig. (2-tailed)	0.917
Exact Sig. [2*(1-tailed Sig.)]	1.000 ^b

Source: Data Processing Results, 2021

The results of hypothesis testing using the Mann-Whitney U test show the data that the CAR ratio has a Sig value. (2-tailed) of 0.917 which is greater than 0.05, so it can be concluded that there is no significant difference between the two.

4. CONCLUSION

According to the assessment, comparison, and discussion of the soundness of banks that have been studied, it can be concluded as follows:

- The results of the comparison according to the risk profile between Bank BTN and Bank BNI show that there are differences.
- The results of the self-assessment GCG rating show that there is no difference between bank BTN and bank BNI.
- The results of the comparison according to earnings between Bank BTN and Bank BNI show that there is no difference.
- The result of comparison according to Capital between Bank BTN and Bank BNI shows that there is no difference.

REFERENCES

- Beby, A. (2019). Analisis Perbandingan Tingkat Kesehatan Bank Syariah dan Bank Konvensional dengan Menggunakan Metode RGEC (risk profil, good corporate governance, earnings and capital). *TRILOGI ACCOUNTING AND BUSINESS RESEARCH*, 01(01).
- Fauziah, Y., & Siswanto, D. (2016). Analisis Pengungkapan Identitas Etika Islam dan Kinerja Keuangan Perbankan Syariah di Indonesia. *Simposium Nasional Akuntansi XIX*.
- Kasmir. (2014). *Bank dan Lembaga Keuangan Lainnya* (Revisi 201). Rajawali Pers.
- Rahmawati, R. (2021). Perbandingan Kinerja Keuangan Antara Bank Syariah Indonesia Dengan Bank Syariah di Malaysia Menggunakan Metode RGEC Periode 2017-2019. *Manajemen, Program Studi Ekonomi, Fakultas Bisnis, D A N Surakarta, Universitas Muhammadiyah*.
- Surat Edaran OJK dan Dewan Komisiner. (n.d.). https://www.ojk.go.id/id/regulasi/otoritas-jasa-keuangan/surat-edaran-ojk-dan-dewan-komisiner/Documents/seojk102014_1403094627.pdf

ASSISTANCE OF MARKETING CONTENT APPLICATIONS AT DISTRO SANTRI TO INCREASE SALES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Afrina Nur Imas

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0003-1557-427X

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

The covid-19 pandemic has effected all aspects of lives. Starting from the health aspect, the economic aspect, the educational aspect, to the social aspect. The biggest impact fekt by everyone is economy. One of them is felt by MSMEs in Indonesian as Distro santri which located in Suradadi village, Suradadi district, Tegal regency. The purpose of training activity is to provide an explanation regarding marketing content on Instagram sosial media, which can be used to increase sales of Distro santri during the covid-19 pandemic. The result of this training show that there is great enthusiasm the employees and owners of Distro santri in learning to recognize and create unique and contemporary marketing content. So that it can attract the attentioan of customers to buy products from Distro santri. Through this training, employees, especially admins who manage the marketing department, can understand how choose and create marketing content that is good and well organized and does not leave their products characteristics.

Keywords: marketing content app, increase, sales.

COUPLED INDUCTOR BASED QUASI-Z SOURCE CONVERTER INTEGRATED THREE-LEVEL BOOST CONVERTER WITH REDUCED INPUT CURRENT RIPPLE

Kenan AYTEN

Osmaniye Korkut Ata University, Department of Electrical & Electronics Engineering,
80010, Osmaniye, Turkey

ORCID: 0000-0003-2242-3269

Murat Mustafa SAVRUN

Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Electrical & Electronics Engineering, 01250, Adana, Turkey

ORCID: 0000-0001-5847-5082

ABSTRACT

This paper presents a battery connected three-level boost converter (TLBC) based on quasi-z source with coupled inductors. The proposed converter is able to provide high voltage gain, low input current ripple as well as high energy efficiency. In order to reduce current ripple, quasi z-source converter (ZSC) is employed with coupled inductors. In addition, the proposed converter allows to increase voltage gain with turns ratio of coupled inductors. In this study DC-link voltage is controlled by the duty cycle of switches. Also, a proportional-integral (PI) controller is designed to adjust the duty cycle. The proposed converter has been developed using MATLAB/Simulink environment to demonstrate the improvement of the input current ripple and high voltage capability. 5 kW simulation model has been designed with 50V, 10 Ah Li-Ion Battery, and 1 kHz switching frequency. The proposed topology is examined under different voltage gain values. Moreover, the efficiency of the converter is analyzed for all case studies. The performance of the proposed converter has been evaluated for different operating modes. As a result, the current ripple is reduced by about %53, and energy efficiency is increased to 0.9548 from 0.9270 when voltage gain is 15. In this wise, the viability and the effectiveness of the proposed converter have been validated.

Key Words: Three-Level Boost Converter, Quasi Z-Source Converter, High Voltage Gain, Coupled Inductors

1. INTRODUCTION

Nowadays, the interest in renewable energy sources (RES) is increasing with the effect of climate change [1]. However, renewable energy sources such as solar and wind energy have non-linear energy production behavior, therefore, they need energy storage technologies such as batteries and supercapacitors [2]. RESs are usually equipped with batteries so as to regulate their output. Also, batteries are very commonly used in some application areas such as distributed generation, electric vehicles, microgrids [3]. Nominal voltage of the Li-Ion batteries is 3.7 V. Therefore, number of serially connected battery pack or high step-up converters are used in order to supply the high voltage requirement. That's why, some characteristics of a high step-up converter

such as voltage gain, efficiency, current ripple are important for RESs.

Battery lifetime is very important because battery-powered systems are often integrated into RESs. Therefore, the battery current ripple should be low to extend the battery lifetime.

In the literature, there are many high step-up converter topology [4,5] One of the high step-up converter is TLBC with the high voltage gain, simple control and less cost advantages. In [6], TLBC is presented as power factor correction converter and fuzzy PI controller for voltage control of TLBC is reported in [7]. On the other hand, some studies present hybrid topologies based TLBC. In [8], quasi ZSC is integrated to TLBC topology that can perform bidirectional power transfer for fuel cell vehicles. A quasi-Z-source converter based high-gain dc–dc converter is proposed in [9]. Quasi z-source converter with coupled inductors is integrated to DC-DC bidirectional boost converter in order to improve input current ripple in study [10]. Coupled inductors are preferred not only to reduce input current ripple, but also is used in high step-up converter thanks to turn ration. In study [11], high step-up converter is designed with the coupled inductors. In another study [12], coupled inductors are used in fuel cell energy conversion system for voltage boosting.

In this paper, the quasi ZSC based TLBC, with high voltage gain capability, is equipped with coupled-inductors so as to reduce input current ripple. The proposed topology has 3 superior aspects when compared the quasi ZSC based TLBC without coupled inductor. The high voltage gain is obtained by shoot-through states of the quasi ZSC. Besides, the relatively high input current ripple of the quasi ZSC is reduced and efficiency of topology is improved via the coupled-inductors. The performance analysis of the converter has been presented under different case studies.

Sections of paper are organized as follows: proposed converter topology and its operation principle are present in Section 2 while control scheme and switch waveforms are given in Section 3. Simulation results are presented in Section 4. Finally, conclusion and discussion is outlined in Section 5.

2. PROPOSED CONVERTER AND OPERATION PRINCIPLE

Quasi ZSC based TLBC and proposed converter topology are illustrated in Figure 1. Proposed converter consists of 2 active switches (S1 and S2), 4 capacitors (Cq1, Cq2, C1 and C2), 3 reverse blocking diodes (D1, D2 and Dq), output filter (Cf) and coupled inductor that primer and seconder inductance are Lq1 and Lq2, respectively, while quasi ZSC based TLBC consists of quasi ZSC elements (Lq1, Lq2, Cq1, Cq2 and Dq), 2 active switches (S1 and S2), 2 capacitors (C1 and C2), 2 reverse blocking diodes (D1 and D2) and output filter (Cf). Cf is used to filter the oscillations at the output of the converter.

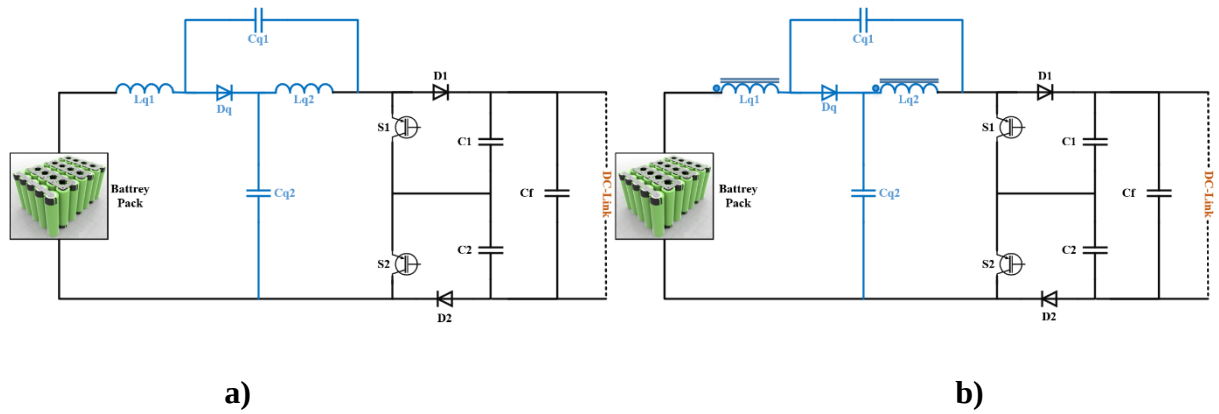

Figure 1. a) Quasi ZSC based TLBC topology b) Proposed converter topology

The quasi z-source converter is designed with coupled inductors in order to reduce the input current ripple. Coupled inductor parameters are given Table 1.

3. CONTROL SCHEME AND SWITCHING WAVEFORMS

In this topology, S1 and S2 are used to control DC-link voltage level via duty cycle. Switching waveforms are present in Figure 2. As seen in Figure 2, there are three switching states in a switching period as $S1S2 = 10, 01, 11$ where “1” represents the power switch “ON”, and “0” represents the power switch “OFF”.

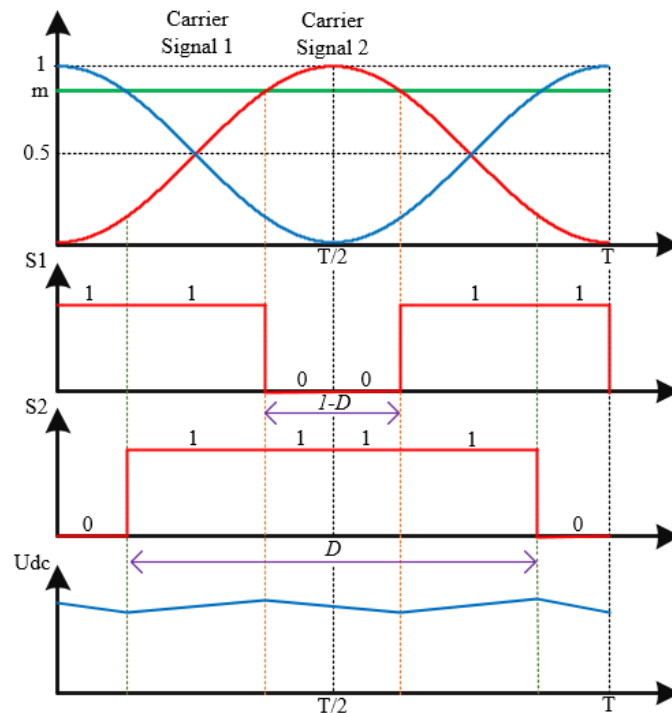

Figure 2. PWM modulation, switching and output voltage waveforms

Two carrier signals with a T period are used to obtain the PWM signal. There is a 180-degree phase shift

between the carrier signals. In Figure 2, m is the modulation index and is equal to duty cycle (D). DC-link voltage is controlled by duty cycle and it is determined with PI controller as present in Figure 3.

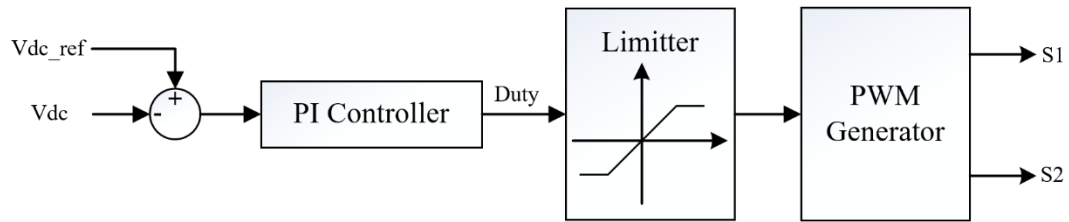

Figure 3. Control scheme of the proposed converter

The limits of duty cycle values are between 0.5 and 0.85. In the maximum limit of the duty cycle, voltage boosting capability is in the maximum level. Besides, the duty cycle can choose bigger than 0.85 to reach better voltage boosting capability. However high duty cycle causes high switching losses.

4. SIMULATION RESULTS

In this section, a 5 kW model of the proposed converter which consists of a 50 V 10 Ah battery has been tested and evaluated in MATLAB/Simulink environment in different DC-link voltage levels. Also, the proposed topology is compared with quasi ZSC based TLBC. Thus the effectiveness and viability of the proposed converter have been verified. Parameters of the proposed converter have been presented in Table 1.

Table 1. Parameters of the proposed converter

Battery Parameter	Battery Capacity	10 Ah
	Battery Nominal Voltage	50 V
Quasi ZSC Parameter	Cq1/Cq2	100 μ F/100 μ F
	Lq1/Lq2	200 mH/200 mH
TLBC Parameter	C1/C2	200 μ F/200 μ F
Coupled Inductor Parameters	Winding Inductance (Lq1/Lq2)	200 mH / 200 mH
	Magnetizations Resistance/Inductance	18 k Ω / 143 mH
	Turn Ratio	1:1
General	Filter Capacitor (Cf)	400 μ F
	Maximum Power	5 kW
	Switching Frequency	1 kHz

The switching elements are determined as IGBTs considering the switching frequency and power transfer rating. The performance investigation has been conducted under different DC-link voltage level conditions in order to observe high gain capability. In Figure 4, DC-link voltage levels of these two topology have been presented and they are settled down to reference voltage level.

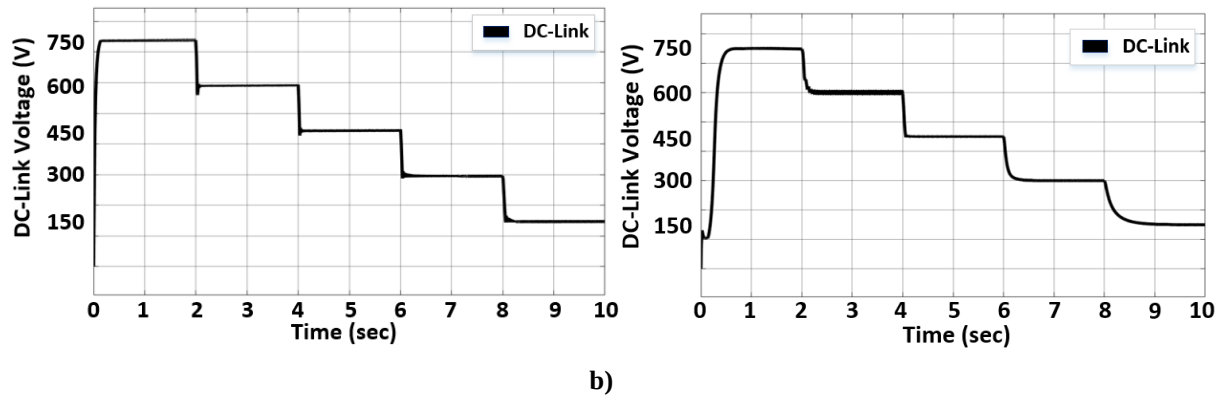

Figure 4. DC-link voltage result of a) Quasi ZSC based TLBC topology b) Proposed converter topology

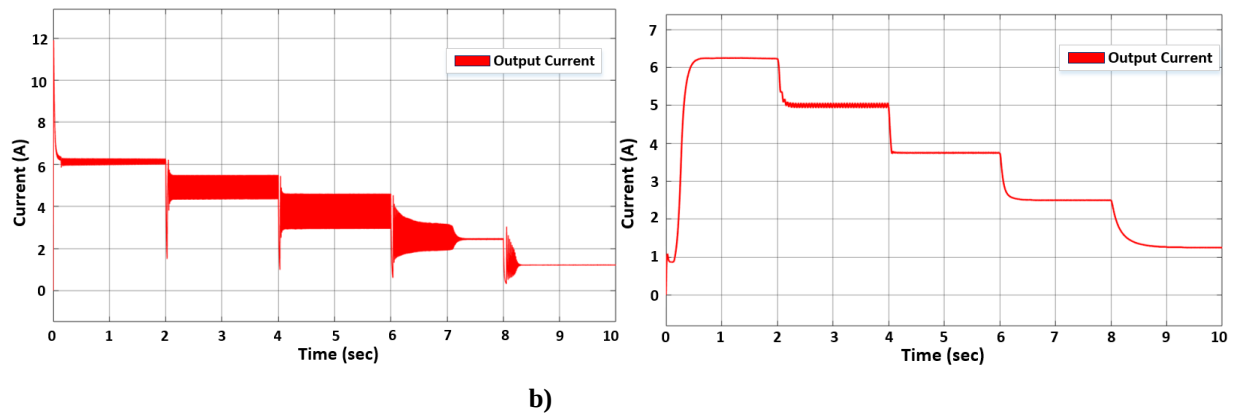

Figure 5. Output current result of a) Quasi ZSC based TLBC topology b) Proposed converter topology

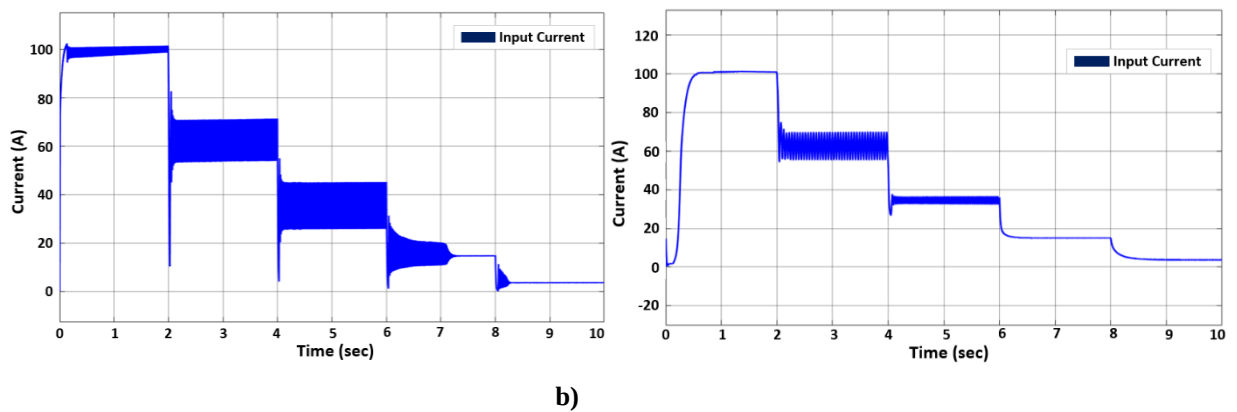

Figure 6. Input current result of a) Quasi ZSC based TLBC topology b) Proposed converter topology

Output current results have been represented in Figure 5 and output current ripple has been successfully reduced with the proposed topology. Therefore, the proposed topology gains importance for some areas including sensitive loads.

Figure 6 presents input current results and input current ripple has been successfully reduced with the proposed topology. Therefore, the proposed topology is attractive for battery-powered systems so as to extend battery

lifetime.

5. CONCLUSION

This paper presents a battery-connected TLBC based on a quasi-z source with coupled inductors. The proposed converter is able to provide high voltage gain, low input current ripple as well as high energy efficiency. Batteries are very commonly used in some application areas such as distributed generation, electric vehicles, microgrids. Also, battery-powered systems often are integrated into RESs. Thus battery lifetime is very important. Therefore, the battery current ripple should be low to extend the battery lifetime. On the other hand, output current ripple has been reduced with the proposed topology. Thus proposed topology is attractive for some application areas including sensitive load. In addition, the proposed converter allows to increase voltage gain with the turns ratio of coupled inductors.

In this study, quasi ZSC is employed with coupled inductors in order to reduce the current ripple. The proposed converter has been developed in MATLAB/Simulink environment to demonstrate the improvement of the input current ripple and high voltage capability. 5 kW simulation model has been designed with 50V, 10 Ah Li-Ion Battery, and 1 kHz switching frequency.

As a result, the current ripple is reduced by about %53, and energy efficiency is increased to 0.9548 from 0.9270 when voltage gain is 15. In this wise, the viability and the effectiveness of the proposed converter have been validated.

REFERENCES

- [1] O. Edenhofer *et al.*, *Renewable energy sources and climate change mitigation: Special report of the intergovernmental panel on climate change*. 2011.
- [2] L. F. M. Machado, S. G. Di Santo, G. M. Junior, R. Itiki, and M. D. Manjrekar, "Multi-Source Distributed Energy Resources Management System Based on Pattern Search Optimal Solution Using Nonlinearized Power Flow Constraints," *IEEE Access*, vol. 9, pp. 30374–30385, 2021.
- [3] Y. Yang, S. Bremner, C. Menictas, and M. Kay, "Battery energy storage system size determination in renewable energy systems: A review," *Renew. Sustain. Energy Rev.*, vol. 91, no. March, pp. 109–125, 2018.
- [4] M. Forouzesh, Y. P. Siwakoti, S. A. Gorji, F. Blaabjerg, and B. Lehman, "Step-Up DC – DC Converters : A Comprehensive Review of Voltage-Boosting Techniques ," *IEEE Trans. Power Electron.*, vol. 32, no. 12, pp. 9143–9178, 2017.
- [5] M. M. SAVRUN and A. ATAY, "High Voltage Gain Multi-port Bidirectional DC-DC Converter with an Effective Multi-loop Control Strategy for PV/Battery Integrated Systems," *Eur. Mech. Sci.*, vol. 5, no. 3, pp. 99–104, 2021.
- [6] M. T. Zhang, Y. Jiang, F. C. Lee, and M. M. Jovanovic, "Single-phase three-level boost power factor correction converter," *Conf. Proc. - IEEE Appl. Power Electron. Conf. Expo. - APEC*, vol. 1, pp. 434–439, 1995.
- [7] H. Doubabi, I. Salhi, M. Chennani, and N. Essounbouli, "Voltage control of DC-DC three level boost converter using TS Fuzzy PI controller," *2019 6th Int. Conf. Control. Decis. Inf. Technol. CoDIT 2019*, no. i, pp. 1266–1271, 2019.

- [8] Y. Zhang *et al.*, “Wide Input-Voltage Range Boost Three-Level DC-DC Converter with Quasi-Z Source for Fuel Cell Vehicles,” *IEEE Trans. Power Electron.*, vol. 32, no. 9, pp. 6728–6738, 2017.
- [9] B. Poorali, “High Step-Up Quasi-Z Source DC–DC Converter,” *IEEE Trans. Power Electron.*, vol. 33, no. 11, pp. 9647–9655, 2018.
- [10] M. M. Savrun, “Bidirectional DC-DC Converter Based on Quasi Z-Source Converter with Coupled Inductors,” *International Conference on Advanced Engineering, Technology and Applications*, Istanbul, 2021.
- [11] Q. Zhao and F. C. Lee, “High-efficiency, high step-up dc-dc converters,” *IEEE Trans. Power Electron.*, vol. 18, no. 1 I, pp. 65–73, 2003.
- [12] S. K. Changchien, T. J. Liang, J. F. Chen, and L. S. Yang, “Novel high step-up DCDC converter for fuel cell energy conversion system,” *IEEE Trans. Ind. Electron.*, vol. 57, no. 6, pp. 2007–2017, 2010.

NON-RUIN PROBABILITY CALCULATIONS BY USING HAMILTONIAN OPERATORS

Ahmet KAYA

Nevsehir Hacı Bektas Veli University

ORCID: 0000-0001-5109-8130

ABSTRACT

In the actuarial world, risk theory is one of the most important techniques for modeling non-life insurance. It is critical in preventing both the consumer and the insurance company from experiencing negative outcomes.

In this work, Markovian structures is defined and used to construct several examples with and without interest rate. Also, Quantum mechanics, which gives more accurate results, is expressed and applied to model non-ruin probability with the help of the Dirac notations and its matrix formalism.

By using the Quantum mechanics approach and via stochastic method, the non-ruin operator is defined as follows

$$A_t f(x) = E[f(\xi_t) I(T > t) | \xi_0 = x]$$

where t is a generalize surplus process, I is an indicator function and T is the ruin time. As a result, tensor products of operator concepts are presented and several cases are modeled using this method. Hamiltonian technique for two-state and three-state system with change of basis and tensor product of two-state and three-state system with change of basis are treated in a various example.

Also, to make the model more realistic, dependent interest is introduced and Frank copula formula are defined as follows:

$$C = -1 \log \eta(1 + i = \ln(\exp iu - 1))(\eta - 1)^{n-1}$$

where u is the uniform variable ($U(0,1)$) and η is the dependence parameter.

Keywords : Ruin probability, risk theory, Hamiltonian, Quantum mechanics, Frank copula.

INVESTIGATION OF ALUMINUM SPUTTERING USING ACCELERATED ARGON ION BEAM

Hassan Guendouz

Mechanics Research Center (CRM), BP N73B, Ain El Bey, 25021 Constantine, Algeria.
ORCID: 0000-0001-5013-1429

ABSTRACT

The collision of argon ion beam with aluminum target was simulated by SRIM code where the bombardment energies of Ar^+ ions were chosen at 100 and 1000 KeV. The penetration of argon ions in aluminum target is proportional to the acceleration energies. The projected range of Ar^+ ions was 950 and 8026 Å for the energies 100 and 1000 KeV, respectively. The rate of created Al vacancies increases considerably when the bombardment energy increases. The sputtering yield of Al atoms for 100 KeV is higher than the sputtering yield observed for 1000 KeV. In fact, the majority of ejected Al atoms in the case of 100 KeV have a relatively low penetration in the target which allows them to reach the surface easily and then the sputtering yield increases. In the case of 1000 KeV, the depth distribution of ejected Al atoms extends deeply in the target and hence the probability to reach the surface target diminishes which affect remarkably the sputtering yield.

Keywords: Aluminum, Argon, Sputtering, Projected range.

IMPLEMENTATION OF PHASED ARRAY ANTENNA FOR METEOROLOGICAL APPLICATIONS

Dr. P. Jothilakshmi
R. Mohana Sundaram

Department of Electronics and Communication Engineering, Sri Venkateswara College of Engineering, Chennai, Tamil Nadu, India
- 602117.

Abstract: Microstrip patch antennas have been widely used in the range of microwave frequencies over the past twenty five years, and over the past few years, single patch antennas are extensively used in various communication systems due to their compactness, economical efficiency, light weight, low profile and conformability to any structure. In this paper, proposed microstrip phased array antenna for meteorological applications. the most important challenge in microstrip antenna design is to increase the bandwidth and gain. In this proposed antenna, microstrip array technique is used to increase the gain and radiation characteristics. The microstrip line feed and corporate feed is used for this proposed design. It is easy to fabricate, simple to match by controlling the inset position and rather simple to model. This proposed phased array antenna achieves a good radiation characteristics as well as good phase shifts characteristics respectively. Rogers RT Duroid 5880 thin dielectric substrate is used for this proposed phased array design. This thin dielectric substrate possess good mechanical support as well as good radiation characteristics. CST Microwave studio is used to design and analysis of the proposed phased array antenna.

SHIFTING INHERITANCE LAW IN ISLAMIC BOARDING SCHOOLS

SUTRISNO

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Law

ORCID: 0000-0002-3322-3361

ABSTRACT:

Mawaris law or inheritance law is still used in people's lives. The implementation of *Mawaris* law in Indonesia is generally based on customary law and Islamic law. The distribution of inheritance is not always based on the Qur'an (Islamic law) but can use the grant method. This happened at the Al Hikmah Sirampog Islamic Boarding School, Benda, Brebes, so the author was interested in researching. This research is an empirical legal research, with a qualitative approach, as for the data collection method is by interview, observation and documentation. Based on the results of the analysis, this study can be concluded that the distribution of inheritance in the Al Hikmah Sirampog Islamic Boarding School, Benda, Brebes does not use Islamic law (*fara'id* science) but uses the practice of grants, this practice does not mean that Kyai and Islamic boarding schools as a source of scientific treasures turn away from Al -Qur'an and Sunnah, but this method is a *maslahah mursalah* chosen by the Al Hikmah Sirampog Islamic Boarding School, Benda, Brebes.

Keywords: Inheritance law, grants, *maslahah mursalah*.

HEALTH SOCIAL INSURANCE INNOVATION INSIGHT FROM SHARIA PERSPECTIVE

Zainal Muttaqin

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID : 0000-0002-6875-6555

ALI MUHTAROM

IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ABSTRACT

The purpose of this study is to explain the innovation of health social security in terms of sharia perspective. This research is a literature review approach. The findings of this study are the implementation of SJSN organized by the government in this case BPJS aims for the welfare of the community, it is in accordance with the ideals of the Indonesian nation as referred to in Pancasila and the 1945 Constitution. In line with Islamic teachings, where the purpose of Islamic law (maqasid ash-syari'ah) can be broken down into five objectives called al-maqasid al-khamsah or al-kulliyah al-khamsah. tabarru and mandatory premium funds for participants, while in sharia insurance, especially social insurance, a distinction must be made between tabarru funds and non-tabarru funds.) it occurs in conventional insurance, because there is no There is a time limit for paying premiums based on the age of the insured, while we agree that a person's age is in the hands of the Almighty. If only once an insured pays a premium is destined to die, the company will lose while the insured feels materially profitable. If the insured is extended, the company will profit and the insured will feel financially lost. In other words, both parties do not know how long each party has carried out the transaction. The uncertainty of the payment period and the amount of payment results in the incompleteness of a pillar of the contract, which we know as gharar

ZAKAT INNOVATION

Mukhtarom

Postgraduate IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-2947-0861

ABSTRACT

Zakat is a pillar of Islam that has a direct impact on social life between humans, which has an impact on society, especially for justice and the common good. Zakat is one of the Shari'a that regulates justice in the distribution of wealth to each individual human being, with the obligation to distribute 2.5% of his obligations to someone in need. The implementation of zakat needs an innovation, this is related to the geographical location that affects social culture, as well as the development of information technology, so zakat innovation for convenience in realizing the benefit of the people is a necessity. The development of the times requires zakat fiqh to be reviewed and continues to grow, for that zakat innovation in the fields of collection, management and distribution needs adjustments. The purpose of this study is to identify and describe the innovations of zakat in the contemporary era, both in the collection, management and distribution and their impact on society. This research method uses literacy studies on zakat. The results of this study indicate that zakat has undergone changes in management, this is in accordance with the times, both in culture, technology and politics of a country. Zakat innovation will continue to be needed as the times develop, with all the different problems and challenges. Muslim scholars and ulemas are expected to continue to provide alternative inputs for solutive innovations for all matters concerning zakat.

Keywords: Zakat, Innovation.

THE EFFECT OF SERVICE, PRICE, PROMOTION AND PRODUCT QUALITY ON PUBLIC SHOPPING INTEREST: THEORETICAL FRAMEWORK

Khairul ANWAR

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8118-1207

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

The main problem in this study is that people who shop at minimarkets tend to prioritize service, price, promotion, and product quality. The public will be satisfied if the products, prices, promotions and services provided by producers or sellers in the market or in other buying and selling places are of high quality or in accordance with community expectations. Minimarkets are now growing rapidly and have created a new lifestyle for the people of Indonesia, especially for people who like to shop. Our society always buys groceries that tend to be consumptive. The aim of this study is to describe the effect of service, price, promotion and product quality on people's shopping interest: theoretical framework Method This research uses a literature review sourced from various journals and books that are relevant to the influence of service, price, promotion and product quality on people's shopping interest: theoretical framework The results of this study indicate that there is an influence of service, price, promotion, and product quality on people's shopping interest: theoretical framework

Keywords: community, shopping, minimarket

AWARENESS FOR CANCELLATION OF URBUN IN MURABAHAH CONTRACT

Puguh WIDIYATMOKO

IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0001-9876-1091

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

Prologue (main problem), namely the implementation of the sale and purchase of motorized vehicles through Islamic Financial Institutions, there is a buying and selling scheme in which the vehicle that the Islamic Financial Institution wants to purchase from a third party (in this case the Dealer) must first be ordered, because it requires a delivery process or is not yet available in Dealers. The purpose of this study is to describe the level of public awareness to cancel the Murabahah payment / down payment by the customer to the dealer of a case study of a Sharia Financial Institution that uses a murabahah financing contract in Central Java Province. This research method uses literature reviews sourced from various journals and books that are relevant to the level of public awareness to cancel Murabahah advances / advances by customers to dealers of case studies of Islamic Financial Institutions that use murabahah financing contracts in Central Java Province. The results of this study indicate that there are not so many cancellations of tokens / advances that have been paid by customers to dealers before the murabahah contract is carried out by Islamic financial institutions at Islamic Financial Institutions in Central Java Province.

Keywords Murabahah, Islamic Financial Institutions, Dealers, Urbuun

EMPLOYEE WAGE SYSTEM IN ISLAMIC PERSPECTIVE

Alif Rilo Pambudi

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics, Department of Islamic Economics

Orchid: 0000-0003-3661-5085

ABSTRACT

Wages have a significant role in the company, the employer directly and labor involved in waging. In providing wages to employees must be set by means of the most appropriate without having to suppress the employers or the employees. Meanwhile lately many laborers who did a demo demanding so that their wages are paid properly and fit, this indicates that the waging system happens has not been in accordance with the standards of the past or in accordance with the necessities of life worthy of each worker. The results showed that waging system applied in CV. Mubarak Food Cipta Delicia company are 1) The time period of the wage system 2) The system volume or piece wages 3) profit sharing system. As well as waging in this company's point of view in the perspective of Islam are 1) The owner of the company to apply the principle of justice where workers are paid according to what they are working 2) The Owners implements the principle of eligibility that is adequate clothing, food, and board and is helped by the presence of UMR 3) as well as the owner of applying spiritual management in managing companies of which suggest that work to worship to Allah, suggested to pray Dhuha prayer in congregation, suggested that when Prayer Dhuhur and Ashar.

Keywords: Employee Wage, Islamic Perspective, CV Mubarak Food Cipta Delicia

HALAL LIFESTYLE AND SHARIA-BASED ECONOMY GROWTH IN INDONESIA

Novalmi Jailani

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID:0000-0003-2815-9753

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Halal lifestyle is currently a global trend. Many countries in various parts of the world are trying to apply the halal lifestyle system in their daily lives. Based on the results of the study, it can be seen that the increasing population and purchasing power of Muslims around the world strengthen the current trend of halal lifestyle. The halal lifestyle is seen as a new lifestyle for the Muslim population in the world, especially the Muslim population in Indonesia. Currently the Muslim population in the world is 1.8 billion people or about 24% of the world's population which has reached 7.7 billion. The Muslim population is spread across many countries, and there are 56 Muslim-majority countries with a GDP of 6.7 trillion dollars. The report estimates that Muslims spent US\$2.2 trillion in 2018 on food, pharmaceutical sectors and lifestyles influenced by Islamic-inspired ethics. This expenditure represents a year-on-year growth of 5.2% and is expected to reach US\$3.2 trillion by 2024 at a Cumulative Annual Growth Rate (“CAGR”) of 6.2%. In addition, Islamic financial assets are reported to have reached \$2.5 trillion in 2018. The purpose of this study is to describe the effect of Halal Lifestyle on sharia-based economic growth in Indonesia. This research method uses a literature review sourced from various journals and books that are relevant to the influence of Halal Lifestyle on sharia-based economic growth in Indonesia. The results of this literature review indicate that the growth of one of the halal lifestyle sectors in this case Islamic banking financing can be a variable that affects economic growth in Indonesia.

Keywords: Halal, Lifestyle, Economic Growth

INTENSITY OF SOCIAL MEDIA USE AS MARKETING MEDIA IN INCREASING SALES VOLUME WITH GENDER AS A MODERATING VARIABLE

Dina WULANDARI

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-7893-4116

ABSTRACT

This study aims to determine the effect of social media use on increasing sales volume by adding the gender variable as a moderating variable. This study uses a quantitative approach, with a population of Muslim business actors in the city of Pekalongan who use social media for business. The number of samples taken from this study were 100 respondents. The analytical test used is the validity test, reliability test, classical assumption test, t test, coefficient of determination and analysis with the Regression Modeling of Moderating Variable with a Method of Sub Group. Based on the results of the analysis, it shows that the variable use of social media has a significant effect on increasing sales volume. Gender variables cannot moderate the relationship between social media use and increased sales volume. This is evidenced by the interaction between social media use variables and gender. The coefficient of determination of the use of social media on the increase in sales volume with gender as a moderating variable, the adjusted R square number is 56.8%, indicating that 56.8% is a variable of increasing sales volume which can be explained by the variable use of social media which is moderated by Gender.

Keyword: use of social media, sales, volume, gender

SHARIA BANKING MERGER AND SHARIA ECONOMIC MOVEMENT TRANSFORMATION IN INDONESIA

Zakiyatul Hadfah

Post graduate of IAIN Pekalongan, Departement of Islamic Economics
ORCID: 0000-0001-9844-3640

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

As a country with a majority Muslim population, Indonesia has many banks, both conventional commercial banks and Islamic commercial banks, besides that there are many commercial banks that have Sharia business units and BPRS that also use the Sharia system, this makes Indonesia potentially have the opportunity to become a country with an industry. Syariah banking. Recently, the merger of state-owned Islamic banks, namely PT. Bank Rakyat Indonesia Syariah (BRI Syariah), PT. Bank Mandiri Syariah (BSM) and PT. Bank Negara Indonesia Syariah (BNI Syariah) which merged into one and changed its name to Bank Syariah Indonesia or abbreviated as BSI. Mergers or other corporate actions aim to increase shareholder value. The merger of BSM, BNIS and BRIS must also be able to increase value for other stakeholders such as the Islamic banking industry, the business world (MSMEs), the world of education, the management of Hajj funds and for the development of the sharia economic ecosystem in a broad sense. The purpose of this research is to describe the Merger and Transformation of the Sharia Economic Movement in the Indonesian Sharia Banking Environment. This research method uses literature research sourced from various journals and books that are relevant to the Merger and Transformation of the Sharia Economic Movement in the Indonesian Islamic Banking Environment. The findings of this study indicate that the merger or amalgamation of 3 banks into one bank can expand the network and increase the market share of Islamic banking and then achieve efficiency in Islamic banking performance so that it can compete globally, and become the center of Islamic economic movement at the national and international levels.

Keyword: Merger, Transformation, Islamic economic movement

BEHAVIOR OF MUZAKKI IN PANDEMIC COVID-19 IN INDONESIA

Azam RIVANI

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-2233-0911

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

The purpose of this study is to describe the Behavior of Muzakki in the Covid-19 Pandemic in Indonesia. This research method uses a literature review sourced from various journals and books relevant to the Behavior of Muzakki in the Covid-19 Pandemic In Indonesia. At the present time in Indonesia, there are bodies/institutions that officially manage zakat. BAZNAS and LAZ which get permission from the government to collect, manage and distribute zakat funds. This is based on Law No. 23 of 2011 concerning Management of Zakat. Before the emergence of BAZNAS and LAZ, the community had also paid zakat but it was still not managed and recorded properly. They distribute zakat through mosques, Koran teachers and more directly distribute them to mustahik. This will certainly be difficult in terms of the distribution of zakat distribution. Because it could be that one mustahik gets more share than the other mustahik. This is due to the absence of data collection and management of zakat properly and neatly. Seeing these conditions, BAZNAS and LAZ finally emerged as a solution for zakat management for the independence of the people. During this pandemic, Muzakki pays zakat through BAZNAS and LAZ to help the people's economic growth.

Keywords: Behavior, Muzakki, Brand, Pandemic Covid-19.

ECONOMICS OF STUDENTS IN ISLAMIC BOARDING SCHOOL

Yuniar Rakhman

Postgraduate IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0001-8451-0929

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

Postgraduate IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Pesantren must be the center of the movement and excellence of the people, especially in the fields of da'wah and education. So, pesantren must be strong and independent both from an institutional and economic perspective. So that pesantren can stand upright and freely develop enlightenment da'wah to the people. There are three economic potentials of the pesantren: (1) the internal potential of the santri; (2) the potential of the community around the pesantren; and (3) the potential for zakat and community waqf. All three must be empowered and processed by pesantren. If viewed from the economic aspect, each pesantren will give birth to a market, and in turn will give birth to a pesantren industry. Example: due to the dormitory system where students live in the pesantren 24 hours a day and for a long time, the needs of each student from head to toe will create a separate market. This market encourages the birth of the pesantren industry.

Keywords: Pesantren, Economy, and student.

QUALITY ANALYSIS OF HUMAN RESOURCES AND COMPANY SERVICE QUALITY : LITERATURE REVIEW

Azhar FAHMI

Postgraduate of IAIN Pekalongan, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0001-7117-3409

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, , Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics
ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

The purpose of this study is to describe the analysis of the quality of human resources and the quality of company services. This research method uses a literature review sourced from various journals and books that are relevant to the analysis of the quality of human resources and the quality of company services. The results of this study indicate that the quality of human resources is very influential on improving the quality of service at the company. Human resources (SDI) as the main driver must have very good quality so that they can provide the best service. This is because customer satisfaction is one of the main things that should not be neglected for a company engaged in industry and services. Improvement of better and quality services is important in an effort to increase customer satisfaction and trust. This is very important because customers have a very large role in terms of revenue contribution, either directly or indirectly to support the company's existence

Keywords: Analysis, Quality, and Company.

isarc

INTERNATIONAL SCIENCE AND ART RESEARCH CENTER

<https://www.isarconference.org/>

ISBN: 978-625-8007-17-6